

มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

Journal of Studies in the Field of Humanities

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2568)

Volume 32 Number 1 (January-June 2025)

ISSN 2985-0568 (Online)

มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2568)

ISSN 2985-0568 (ออนไลน์)

บรรณาธิการ

รัตนพล ชื่นคำ

KASETSART
UNIVERSITY
FACULTY OF HUMANITIES

Journal of Studies in the Field of Humanities

Volume 32 Number 1 (January–June 2025)

ISSN 2985-0568 (Online)

Editor

Rattanaphon Chuenka

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงรบ รื่นบรรเทิง

คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนพล ชื่นคำ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ:

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.กุสุมา รัชสมณี

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ศิราพร ณ ถลาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.สดชื่น ชัยประสาธน์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศาสตราจารย์เกียรติคุณกุลวดี มกราภิรมย์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล

มหาวิทยาลัยมหิดล

ศาสตราจารย์กิตติคุณสุกัญญา สุจนายา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.นรกกฤต วันตะเมล์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศาสตราจารย์พรรัตน์ ดำรุ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.นัทธนัย ประสานนาม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยจีรา ชีรเวทย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.สรณัฐ ไตลังคะ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี มหณรงค์ชัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิชา วัฒนวรกิกกุล

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นัทธชนัน นาถประทาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวิรัชญ์ กอบศิริธีร์วรา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร เลิศไพศาลวงศ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อาจารย์ ดร.เอกพล เจียรพัฒนาคม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Professor Adrian Vickers

University of Sydney, Australia

Professor Michael Gardiner

University of Warwick, United Kingdom

Professor Peter A. Jackson

Australian National University, Australia

Professor Sharmani Patricia Gabriel

University of Malaya, Malaysia

บรรณาธิการจัดการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐวิทย์ กอบศิริธีร์วรา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการจัดการ:

ผาณิตา ชัยดิเรก

สุภาภรณ์ ไชยภักดิ์

สถานที่ติดต่อ:

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์: 0-2579-5566-8 ต่อ 1200

โทรสาร: 0-2561-3485

เว็บไซต์: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

ศิลปกรรม:

โชติรส เกตุแก้ว

ภาพปก: ภาพวาด “การล่องเรือในแม่น้ำใส” (1805) ของฮเยวอน (ชิน ยุน-บก) จิตรกรเกาหลี
นำเสนอชีวิตของขุนนางสมัยโชซอนกำลังล่องเรือ โดยมีนางคณิกาและนักดนตรีคอยให้ความสำราญ
ที่มา: <https://artsandculture.google.com/asset/boating-on-a-clean-river-shin-yun-bok/GAFX4iGKnNMcZw?hl=en>

Members of the Advisory Board:

Assistant Professor Thongrob Ruenbanthoeng, Ph.D.	Dean, Faculty of Humanities, Kasetsart University

Editor in Chief:

Rattanaphon Chuenka, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University

Members of the Editorial Board:

Kusuma Raksamanee, Ph.D.	Professor Emeritus, Silpakorn University
Cholada Ruengruglikit, Ph.D.	Professor Emeritus, Chulalongkorn University
Siraporn Nathalang, Ph.D.	Professor Emeritus, Chulalongkorn University
Sodchuen Chaiprasathna, Ph.D.	Professor Emeritus, Silpakorn University
Kulwadee Makarabhirom	Professor Emeritus, Kasetsart University
Poonpit Amatyakul	Professor Emeritus, Mahidol University
Sukanya Sujachaya	Professor Emeritus, Chulalongkorn University
Therdchai Choibamroong, Ph.D.	Professor, National Institute of Development Administration
Nottakrit Vantamay, Ph.D.	Professor, Kasetsart University
Pornrat Damrhung	Professor, Chulalongkorn University
Natthanai Prasannam, Ph.D.	Associate Professor, Kasetsart University
Boonjeera Chiravate, Ph.D.	Associate Professor, Silpakorn University
Soranat Tailanga, Ph.D.	Associate Professor, Kasetsart University
Sorabud Rungrojsuwan, Ph.D.	Associate Professor, Mae Fah Luang University
Sumalee Mahanarongchai, Ph.D.	Associate Professor, Thammasat University
Nitchaya Wattanavorakijkul, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University
Natchanan Natpratan, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University
Ranwarat Kobsirithiwara, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University
Siriporn Lertpaisarnwong, Ph.D.	Assistant Professor, Kasetsart University
Ekapol Cheerapatnakom, Ph.D.	Lecturer, Kasetsart University
Adrian Vickers, Ph.D.	Professor, University of Sydney, Australia

Michael Gardiner, Ph.D.

Professor, University of Warwick, United Kingdom

Peter A. Jackson, Ph.D.

Professor, Australian National University, Australia

Sharmani Patricia Gabriel, Ph.D.

Professor, University of Malaya, Malaysia

Managing Editor:

Ranwarat Kobsirithiwara, Ph.D.

Assistant Professor, Kasetsart University

Assistant Managing Editors:

Phanita Chaidirek

Supaporn Chaiyabhat

Editorial Address:

Journal of Studies in the Field of Humanities,
Faculty of Humanities, Kasetsart University
50 Ngam Wong Wan Rd., Lat Yao, Chatuchak,
Bangkok 10900, THAILAND
Telephone: 0-2579-5566-8 # 1200
Fax: 0-2561-3485
Website: <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

Design and Artwork:

Chotirot Ketkaeo

Cover: Ju Yu Cheong Gang (주유청강, 舟遊淸江) (1805) by Hyewon (혜원), pseudonym of Shin Yun-bok (신윤복), a Korean painter. The painting portrays the life of aristocrats during Joseon period. They are on a boat ride with kisaengs (기생) and musicians who try to entertain them.
Source: <https://artsandculture.google.com/asset/boating-on-a-clean-river-shin-yun-bok/GAFX4iGKnNMcZw?hl=en>

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการเป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน (2 ฉบับต่อปี) คือ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ จัดพิมพ์วารสารนี้เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิชาการ ตลอดจนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการยินดีรับต้นฉบับผลงานวิชาการที่เป็นบทความวิจัย (research article) บทความวิชาการ (academic article) บทความปริทรรศน์ (review article) หรือบทวิจารณ์หนังสือ (book review) ซึ่งเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ เนื้อหาของบทความต้องเกี่ยวกับสาขาวิชามนุษยศาสตร์หรือสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ภาษา ภาษาศาสตร์ การเรียนการสอนภาษา การแปล วรรณคดี คติชนวิทยา ประวัติศาสตร์ ปรัชญาและศาสนา นิเทศศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ ดนตรี ศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์และการท่องเที่ยว

บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการฉบับใดมาก่อน เว้นแต่เป็นการปรับปรุงจากผลงานที่ได้เสนอในการประชุมวิชาการและต้องไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการกลั่นกรองคุณภาพแบบไม่เปิดเผยตัวตนสองทาง (double-blind review) โดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขานั้นหรือสาขาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 คน ผลการพิจารณาจากกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด

เมื่อพิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว กองบรรณาธิการจะประสานกับผู้เขียนเพื่อให้แก้ไขต้นฉบับและส่งกลับมายังกองบรรณาธิการภายในกรอบเวลาที่กำหนด

ผู้ส่งบทความกรุณาส่งต้นฉบับบทความตามช่องทางและรูปแบบที่กำหนดไว้ในข้อแนะนำในการส่งบทความ (กรุณาดูรายละเอียดท้ายเล่มหรือเว็บไซต์ของวารสาร <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>)

ข้อคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏในวารสารเป็นของผู้เขียนแต่ละคน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และ
กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วยและไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของคณะมนุษยศาสตร์และ
กองบรรณาธิการ

ลิขสิทธิ์บทความของผู้เขียนและของคณะมนุษยศาสตร์ ซึ่งได้รับการสงวนสิทธิ์ตามกฎหมาย การตีพิมพ์ซ้ำ
ต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนและกองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการโดยตรงเป็นลายลักษณ์อักษร

About the Journal of Studies in the Field of Humanities

The Journal of Studies in the Field of Humanities is a biannual academic journal, published in two issues each year: the January-June issue, and the July-December issue.

Through the publication of this journal, the Editorial Board of the Faculty of Humanities, Kasetsart University, aims to promote distinguished works of lecturers, researchers, academics, students, and any interested individuals, and to encourage knowledge exchange in humanities and related disciplines.

The Editorial Board welcomes submissions of the following manuscripts, either in Thai or in English: research articles, academic articles, review articles, or book reviews. Each contribution must address issues in humanities or related disciplines, such as language studies, linguistics, language learning and teaching, translation, literature, folklore, history, philosophy and religion, communication arts, information science, music, performing arts, arts and tourism.

The submitted manuscripts must not have been published in any other academic journals, or be under the consideration of any other academic journals. Conference articles that have been revised specifically for publication, however, are eligible.

Each submitted manuscript will be double-blind reviewed by at least three experts. The decision of the Editorial Board is final.

In the case of successful submission, the Editorial Board will inform the author of any changes or revisions that have to be made. The author then needs to edit the manuscript and send it back to the Editorial Board within an agreed timeframe.

The author should submit the manuscript in the APA format through the journal's website – <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

The opinions apparent in each published article are strictly of its respective author; the Faculty of Humanities, Kasetsart University, and the Editorial Board do not necessarily agree with and hold no responsibility to such opinions.

All rights to the articles published in this journal belong to the authors and the Faculty of Humanities, and are under the protection of the laws. Reproduction of the content in any form requires direct, written permissions from the author of each article and the Faculty of Humanities.

ถ้อยแถลงจากบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ (Journal of Studies in the Field of Humanities) ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 นำเสนอบทความวิจัย 18 เรื่อง และบทความวิชาการ 2 เรื่อง มีเนื้อหาสาระและประเด็นอภิปรายทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และศาสตร์ที่เกี่ยวข้องหลากหลายและน่าสนใจเช่นเคย

บทความวิจัย *ด้านภาพยนตร์เกาหลี เกาหลีศึกษาและภาษาเกาหลี* ได้แก่ “สองทศวรรษแห่งการสื่อสารความพิการในภาพยนตร์เกาหลี: การเปิดรับสื่อและทัศนคติของคนพิการชาวไทย” ของลักษณีย์ นัยน์ ทรงเสียงไชย “บทบาทของนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี: กรณีศึกษาจากนิทานที่ปรากฏตัวละครบุรุษ” ของศิวัศ สุรกิจบวร และ “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยที่จะเตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK” ของกรรณา บุญพิสุทธิศิลป์

บทความวิจัย *ด้านภาพยนตร์* ได้แก่ “การกลายเป็นสรรพสิ่ง: วิทยุผดุมนิยมและมุมมองนิยมในภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ *หมอนรถไฟ*” ของธีรพงศ์ เสรีสำราญ และไกรวุฒิ จุลพงศธร

บทความวิจัย *ด้านภาษาและภาษาศาสตร์* ได้แก่ “การแยกต่างตามเพศในสื่อภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของไทย: กรณีของคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้าย” ของอัศรเดช พลิชมภูชไมภักดิ์ ไม่กัลลัด และนันทนีย์ ประสานนาม “ถ้อยคำบุลลี: ความหมายตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นอายุวาย (Y) และซี (Z)” ของปัทมา เหมือนสมัย และณัฐพร พานโพธิ์ทอง “เด็กติดเกม หรือนักกีฬาอีสปอร์ต: การศึกษาภาพตัวแทนและการต่อรองอัตลักษณ์ในสังคมไทย” ของรดารัตน์ ศรีพันธ์วรสกุล และ “โครงสร้างสัมพันธ์สารปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ: การถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบสู่ความเข้าใจ ของอนาวิล สุขเจริญ และศุภวัจน์ แต่รุ่งเรือง

บทความวิจัย *ด้านประวัติศาสตร์ วรรณคดีและการท่องเที่ยว* ได้แก่ “‘ไหนๆ เกิดมาเป็นชาย ชีวิตยังไม่ทำลาย’ ไม่ควรจะประมาทดูหมิ่นกัน’: เพศภาวะและอาณานิคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ของวรวิภา สัตยานุศักดิ์กุล และกรพนัช ตั้งเชื่อนันท์ “ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558” ของเหลียง จันผิง และวิวัฒน์ อินทรพร และ “กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหัวป่า อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี” ของพิมพ์ใจ กาพภักดี ไร่ไพ ภูวราห์ สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน และพนิต เข้มทอง

บทความวิจัย *ด้านการแปลและการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ* ได้แก่ “‘May the Odds Be Ever in Your Favour’: Translating English Idioms in *The Hunger Games* into Thai” ของ Pichsinee Sopanpanichkul Siriporn Lerdpaisalwong และ Intira Bumrungsalee “Translating Queerness: A Comparative Study of Two Thai Translations of Carson McCullers’ *The Ballad of the Sad Café*” ของ Pennapa Riabroi “Retrospective Views on Online Assessment: Mismatches between EFL Teachers and Students in Thailand” ของ Savika Varaporn และ Tharinee Boonyuen และ “Effects of Kahoot! on Vocabulary Learning and Student and Teacher Perceptions” ของ Katetawan Hattee

บทความวิจัย ด้านนิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ได้แก่ “การพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ด้านปลาทะเลสวยงาม” ของพีรณัฐ นวรัตน์ ณ อยุธยา ทักษยา วัชรสารทรัพย์ และภานนท์ คุ่มสุภา

บทความวิจัย ด้านดนตรี ได้แก่ “เสียงแห่งแรงบันดาลใจในห้วงภวังค์’ สำหรับวงโมเดิร์นอเล็กทริก อองซอมเบิล” ของประทีป เจตนากุล และวีรชาติ เปรมานนท์ และ “การสร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ ‘เพลงเดี่ยวคู่ วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น” ของอัศนีย์ เปลียนศรี

นอกจากนี้ ยังมีบทความวิชาการ ด้านดนตรี 2 เรื่อง ได้แก่ “พินิจการบรรเลงลดเสียงในเพลงเรื่อง ฝั่งพระอิน” ของนาวัน โปษกรัญญ และ “มุมมองมรดกทางวัฒนธรรมตะวันออกเฉียงใต้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านเครื่องดนตรี” ของศรัณย์ นักรบ

วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการได้ผ่านการประเมินและรับรองคุณภาพเป็น วารสารกลุ่มที่ 1 โดยศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thailand Citation Index Centre-TCI) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2568 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2572 ขอขอบคุณศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยที่ให้ข้อเสนอแนะและข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการปรับปรุงเพื่อพัฒนาคุณภาพวารสาร

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลงาน ผู้เขียน ผู้อ่าน กองบรรณาธิการ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนที่เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ กองบรรณาธิการวารสารยังคงสานต่อเจตนารมณ์การทำวารสารอย่างมีคุณภาพและเข้มข้น ทั้งด้านเนื้อหา ภาษาและการผลิต ดำเนินงานตามระบบและกลไกตามเกณฑ์ของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย พร้อมทั้งสำรวจ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขให้บทความแต่ละเรื่องเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการมากที่สุด เพื่อสร้างคุณภาพคนและสังคมไปพร้อมๆ กัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนพล ชื่นคำ

บรรณาธิการ

สารบัญ

Content

หน้า

บทความวิจัย

Research articles

สองทศวรรษแห่งการสื่อสารความพิการในภาพยนตร์เกาหลี: การเปิดรับสื่อและทัศนคติของคนพิการชาวไทย	1
Two Decades of Disability Representation in South Korean Film: Media Exposure and Attitudes of Thai Disabled Audiences	
ลักษณ์ไนน์ ทรงเสียงไชย Luxsnai Songsiengchai	
บทบาทของนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี: กรณีศึกษาจากนิทานที่ปรากฏตัวละครบุรุษ	23
The Role of Korean Sexual Humor Tales: A Case Study from Stories Featuring Male Protagonists	
ศิวัตร์ สุรกิจบวร Siwat Surakitbovorn	
ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทย ที่จะเตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK	45
A Study of Problems and Solutions of Learning and Teaching Korean for Thai Labors Who will Take the EPS-TOPIK Exam	
กรนภา บุญพิสุทธิศิลป์ Kornnapha Boonphisudsilp	
การกลายเป็นสรรพสิ่ง: วิญญาณนิยมและมุมมองนิยมในภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ หมอนรถไฟ	63
Becoming the Other: Animism and Perspectivism in the Observational Documentary Railway Sleepers	
ธีรพงศ์ เสรีสำราญ Teerapong Serisamran ไกรวุฒิ จุลพงศธร Graiwoot Chulphongsathorn	

การแยกต่างตามเพศในสื่อภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของไทย: กรณีของคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้าย	88

Sex Differentiation in Thai LGBTQ Movies:

A Case Study of First-Person Pronouns and Sentence-Final Particles

อัครเดช พลีชมภู
Akaradech Pleechompu
ชไมภักดิ์ ไม้มักัด
Chamaipak Maiklad
นัทธไน ประสานนาม
Natthanai Prasannam

ถ้อยคำบุลลี: ความหมายตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นอายุวาย (Y) และซี (Z)	110

Expressions Considered Bullying: Meaning Perceived by Thai Speakers of Generations Y and Z

ปัทมา เหมือนสมัย
Phattama Mueansamai
ณัฐพร พานโพธิ์ทอง
Natthaporn Panpothong

เด็กติดเกม หรือนักกีฬาอีสปอร์ต: การศึกษาภาพตัวแทนและการต่อรองอัตลักษณ์ในสังคมไทย	133

**Game Addict or E-sports Athlete: A Study of Representation and Identity Negotiation
in Thai Society**

รดารัตน์ ศรีพันธ์วรสกุล
Radarat Sripunvoraskul

โครงสร้างสัมพันธสารปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ: การถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบสู่ความเข้าใจ	153

Discourse Structure of Sathien Bodhinanda's Sermons:

A Systematic Transmission of Knowledge to Understanding

อนาวิน สุขเจริญ
Anawin Sukcharoen
ศุภวัจน์ แต่รุ่งเรือง
Supawat Taerungruang

“ไหน ๆ เกิดมาเป็นชาย ชีวิตยังไม่ทำลาย ไม่ควรจะประมาทดูหมิ่นกัน”: 174
เพศภาวะและอาณานิคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

“One is Born a Man, as Long as Lives, One Should not be Dishonored”:

Gender and Colonialism during the Reign of King Mongkut

วรธิภา สัตยานุศักดิ์กุล

Worathipa Satayanusakkul

กรพนัช ตั้งเชื้อนขันธุ์

Kornphanat Tungkeunkunt

ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558 192

Ruralism in Thai Novel Series, during 2009-2015

เหลียง จุ้นผิง

Liang Junping

วีรวัฒน์ อินทรพร

Weerawat Intaraporn

กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน 214
ตำบลหัวป่า อำเภอบรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

Strategies and Guidelines for Potential Development of Community Based Tourism,

Hua Pa Sub district, Phrom Buri District, Sing Buri Province

พิมใจ กาพักดี

Pimjai Karnpakdee

รำไพ ภูวราห์

Rampai Phuwara

สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน

Supaporn Prasongthan

พนิต เข้มทอง

Panit Khemtong

“May the Odds Be Ever in Your Favour”: Translating English Idioms in *The Hunger Games* 233
into Thai

“ขอให้โชคเข้าข้างคุณตลอดเกม”: การแปลสำนวนภาษาอังกฤษใน *The Hunger Games*
เป็นภาษาไทย

Pichsinee Sopanpanichkul

พิชญ์สินี โสพรรณพนิชกุล

Siriporn Lerdpaisalwong

ศิริพร เลิศไพศาลวงศ์

Intira Bumrungsalee

อินทิรา บำรุงสาลี

Translating Queerness: A Comparative Study of Two Thai Translations of Carson McCullers' <i>The Ballad of the Sad Café</i> การแปลควีเรีย: การศึกษาเปรียบเทียบผลงานแปลไทยสองฉบับของนวนิยาย <i>The Ballad of the Sad Café</i> โดยคาร์สัน แม็กคัลเลอร์ส Pennapa Riabroi เพ็ญภา เรียบร้อย	253
Retrospective Views on Online Assessment: Mismatches between EFL Teachers and Students in Thailand การศึกษามุมมองย้อนหลังที่มีต่อการประเมินผลในรูปแบบออนไลน์: มุมมองที่ขัดแย้งกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศในประเทศไทย Savika Varaporn สาวิกา วราภรณ์ Tharinee Boonyuen ธารินี บุญยืน	272
Effects of Kahoot! on Vocabulary Learning and Student and Teacher Perceptions ผลของการใช้ Kahoot! ต่อการเรียนรู้คำศัพท์และมุมมองของนักเรียนและครู Katetawan Hattee เขตตะวัน หัตถ์	293
การพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ด้านปลาทะเลสวยงาม The Development of an Online Platform Prototype for Communicating Knowledge about Marine Ornamental Fishes พีรณัฐ นวรัตน์ ณ อยุธยา Pheeranat Navarat Na Ayuttaya ทักษยา วัชรสารทรัพย์ Taksaya Watcharasarnsap ภานนท์ คุ่มสุภา Bhanond Kumsubha	316
“เสียงแห่งแรงบันดาลใจในห้วงภวังค์” สำหรับวงโมเดิร์นอิเล็กทรอนิกส์ของซอมเบล “The Impressionable Sound Reverie” for Modern Electric Ensemble ประทีป เจตนากุล Prateep Jattanakul วีรชาติ เปรมานนท์ Weerachat Premanont	337

การสร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ “เพลงเดี่ยวคู่ วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น”	351
The Creation of the Solo Khong Wong Yai Song	
“Phleng Diao Khu Wiwek Weha-Salika Chomduean Samchan”	
อัสนีย์ เปลียนศรี	
Assanee Pleinsri	
 บทความวิชาการ	
Academic articles	
 พินิจการบรรเลงลดเสียงในเพลงเรื่องฉิ่งพระฉันท	371
The Implications of Descending Transposition in Performing the Phleng Ching Suite	
Composition, <i>Ching Phra Chan</i>	
นาวิน โบษกรนัท	
Nawin Bosakaranat	
 มุมมองมรดกทางวัฒนธรรมตะวันออกกลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านเครื่องดนตรี	382
A Reflection of the Middle Eastern Cultural Heritage in Southeast Asia	
through Musical Instruments	
ศรัณย์ นักรบ	
Saran Nakrob	

สองทศวรรษแห่งการสื่อสารความพิการในภาพยนตร์เกาหลี: การเปิดรับสื่อและทัศนคติของคนพิการชาวไทย*

Received: 9 January 2025

Revised: 24 March 2025

Accepted: 23 May 2025

ลักษณะนัยน์ ทรงเลียงไชย**

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อสารความพิการในภาพยนตร์เกาหลี โดยวิธีการเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบจากภาพยนตร์จำนวน 25 เรื่อง ที่ออกฉายระหว่าง ค.ศ. 2002-2021 อันเป็นช่วงที่ประเทศเกาหลีได้มุ่งเน้นการผลิตภาพยนตร์เพื่อการส่งออกทางวัฒนธรรม (Kim, 2019) กระบวนการวิจัยใช้กระบวนการทบทวนเรื่องเล่า แนวคิดเกี่ยวกับความพิการในบริบทสังคมเกาหลี รวมทั้งศึกษาการเปิดรับสื่อและทัศนคติของคนพิการชาวไทย จำนวน 30 คน ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ที่มีประสบการณ์ในการรับชมภาพยนตร์เหล่านี้ อย่างน้อย 1 เรื่อง ด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview)

ผลการศึกษาพบว่าความบกพร่องทางสติปัญญา ทางกายได้ยืน ทางอารมณ์ และออกทิสติกเป็นความพิการที่ถูกนำเสนอมากที่สุดตามลำดับ โดยภาพแทนของคนพิการที่ปรากฏในภาพยนตร์แบ่งออกเป็น 7 รูปแบบสำคัญ ประกอบด้วย 1) ผู้ถูกเอาเปรียบจากสังคม 2) ผู้ตกเป็นเหยื่อ 3) ผู้เสียชื่อเสียง 4) ผู้ขาดความมั่นใจในการใช้ชีวิต 5) ผู้มีความโกรธแค้น 6) ผู้มีความสามารถพิเศษ 7) ผู้ใช้ชีวิตอิสระ ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่าภาพยนตร์ที่อยู่ในขอบเขตของการศึกษาไม่ปรากฏเนื้อหาการนำเสนอความพิการของผู้สูงอายุและประเด็นเรื่องความหลากหลายทางเพศ

แม้ว่าความพิการยังคงถูกนำเสนอด้วยมุมมองที่ซ้ำซากอยู่บ้าง เช่น ความน่าสงสาร การตกเป็นเหยื่อ หรือการขาดความมั่นใจในการใช้ชีวิต แต่ทัศนคติของคนพิการชาวไทยมองว่าภาพยนตร์เกาหลีใช้กลวิธีเล่าเรื่องที่สร้างสรรค์ ทำให้ตัวละครมีความเป็นมนุษย์ธรรมดา ไม่ผูกมัดความพิการไว้กับภาพเหมารวมด้านลบ (negative stereotype) ไม่ติดบ่วงแห่งความน่าสงสาร

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ภาพยนตร์เกาหลี;
ความพิการ;
ภาพแทน;
การเปิดรับสื่อ;
ทัศนคติ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การเปิดรับสื่อและทัศนคติของคนพิการต่อการสื่อสารความพิการในภาพยนตร์เกาหลี” โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมการวิจัยในภูมิภาคเอเชียของมูลนิธิการศึกษาชั้นสูง (Asia Research Center)

** อาจารย์ประจำภาควิชาชาวทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: Luxsnai.S@chula.ac.th

หรือการยึดเยียดให้เป็นคนดีแบบ “ทวดสวรรค์” เพียงอย่างเดียว การสร้างคู่เปรียบเทียบความพิการกับความเปราะบางอื่นของสังคม รวมถึงความขัดแย้งหลายมิติในภาพยนตร์กลายเป็นเครื่องมือสื่อที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ตัวตนของคนพิการในชีวิตจริงและทำให้ความพิการเป็นเรื่องสากล

Two Decades of Disability Representation in South Korean Film: Media Exposure and Attitudes of Thai Disabled Audiences*

Received: 9 January 2025

Revised: 24 March 2025

Accepted: 23 May 2025

Luxsnai Songsiangchai**

This research explores the representation of disability in Korean films through a qualitative approach, systematically analyzing the content of 25 films released between 2002 and 2021—a period when South Korea focused on producing films for cultural export (Kim, 2019). The study employs a narrative paradigm, examines the notion of disability within the Korean social context, and analyzes media exposure and the attitudes of 30 Thai individuals with disabilities. These participants, selected through purposive sampling, had watched at least one of the selected films, and data were collected through semi-structured interviews.

The findings reveal that intellectual disabilities, hearing impairments, mobility impairments, and autism were the most frequently portrayed disabilities. Representations of disabled individuals in these films fall into 7 main types: 1) the socially disadvantaged, 2) the victim, 3) the innocent, 4) the insecure, 5) the angry, 6) the gifted, and 7) the independent. Notably, the study highlights a significant absence of narratives addressing disabilities among the elderly and issues of gender diversity.

Despite the persistent stereotypical portrayal of disability as pitiable, victimized, or lacking self-assurance, Thai viewers with disabilities perceive Korean films as employing creative narrative techniques. These techniques humanize disabled characters by avoiding negative stereotypes and resisting the tendency to depict them solely as

Research Article

Abstract

Keywords

Korean film;
disability;
representation;
media exposure;
attitude

* This article is part of a research project on “Media Exposure and Attitudes of Disabled People towards Disabilities in Korean Movie”, funded by of The Korea Foundation for Advanced Studies (Asia Research Center)

** Lecturer, Department of Speech Communication and Performing Arts, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University, e-mail: Luxsnai.S@chula.ac.th

objects of pity or as inherently virtuous “angels.” The comparison of disability with other social vulnerabilities, along with the integration of multifaceted conflicts in films, has emerged as a powerful media tool that influences public perceptions of disabled individuals, rendering disability a universal concern.

1. บทนำ

อุตสาหกรรมภาพยนตร์เกาหลี¹ ในต้นศตวรรษที่ 21 ได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว ส่วนหนึ่งมาจากบทบาทของกระทรวงวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว การสนับสนุนสมาคมภาพยนตร์เกาหลี (Korean Film Council (KOFIC)) ให้ใช้สื่อภาพยนตร์เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่วัฒนธรรม (ก้อง ฤทธิ์ดี, 2564) ประกอบกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เอื้ออำนวย เช่น การปลดภาระเงินกู้จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย และการยกเลิกระบบควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ อันเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้ผู้กำกับภาพยนตร์คลื่นลูกใหม่ เช่น พัก ชาน-วุก (Park Chan-wook) พง จุน-โฮ (Bong Joon-ho) กล้าวิพากษ์วิจารณ์ ตีแผ่สังคมเกาหลีได้อย่างอิสระ โดยเฉพาะการหยิบยกประเด็นเกี่ยวกับกลุ่มคนชายขอบและคนพิการ จำนวนผลงานที่มากขึ้นอีกทั้งได้รับผลตอบแทนเชิงบวกในเวทีระดับชาติสอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการจ้างงานและการฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพสำหรับคนพิการปี 2001 ที่พยายามสร้างสวัสดิการ ความเท่าเทียม และการยอมรับเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมระยะยาว การสื่อสารเรื่องความพิการจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าภาพยนตร์เหล่านี้สะท้อนบริบททางสังคมเกาหลีในทิศทางใด

การนำเสนอความพิการในมิติที่หลากหลายนอกจากจะแสดงถึงความคิดสร้างสรรค์ทั้งบทภาพยนตร์และกระบวนการผลิตแล้ว ยังช่วยเน้นให้เห็นว่าความพิการไม่ได้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแยกออกจากกัน แต่ยังเกี่ยวพันกับการถูกผลักให้เป็นคนชายขอบทางสังคมในด้านอื่นด้วย เช่น เชื่อมโยงระหว่างความพิการกับความยากจน โรคภัย การพึ่งพาตนเองไม่ได้ การเป็นภาระของสังคม การนำเสนอตัวละคร เนื้อหา ปมขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับคนพิการจึงเป็นกระจกสะท้อนสังคมและความพยายามในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับที่ลึกซึ้งกว่าเดิม

สำหรับกระแสนิยมสื่อบันเทิงเกาหลีในประเทศไทยนั้นได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องด้วยฐานผู้ชมที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น วัยทำงาน และกลุ่มแม่บ้าน หากเปรียบภาพยนตร์ในฐานะเครื่องมือของการสร้างมานาภาพ (soft power) จะพบว่าสื่อภาพยนตร์สามารถโน้มน้าวผู้ชมให้เกิดการรับรู้ทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเชื่อมโยงความสัมพันธ์ต่างวัฒนธรรมระดับบุคคลต่อบุคคล (people-to-people) อย่างแนบเนียน การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับคนพิการอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ชมชาวไทย รวมถึงความเข้าใจลักษณะทางสังคมเกาหลีได้

จากประสบการณ์ทำงานร่วมกับคนพิการของผู้วิจัย เล็งเห็นว่างานวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อของผู้ชมยังขาดการให้ความสำคัญกับกลุ่มคนพิการ ทั้งที่การเข้าถึงวัฒนธรรมและความบันเทิงถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการเช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้นการศึกษาศือสารความพิการไม่อาจสมบูรณ์ได้หากขาดมุมมองจากคนพิการเอง ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงอาศัยการวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องเล่าควบคู่กับทัศนคติของผู้ชมคนพิการชาวไทย ผลการศึกษาจะช่วยเปิดมุมมองการสื่อสารความพิการที่หลากหลายผ่านสื่อบันเทิงในบริบททางสังคมวัฒนธรรม อีกทั้งผู้ที่ทำงานในอุตสาหกรรมบันเทิงไทยสามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางสื่อสารความพิการในมิติที่สร้างสรรค์ สอดคล้องกับกระแสการพัฒนาของโลกได้

¹ “ภาพยนตร์เกาหลี” ในงานวิจัยชิ้นนี้ หมายถึงผลงานภาพยนตร์จากประเทศเกาหลีใต้ที่มีความยาวประมาณ 60-180 นาที

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารความพิการในภาพยนตร์เกาหลีที่ออกฉายในช่วงปี 2002-2021
2. เพื่อศึกษาการเปิดรับสื่อและทัศนคติของคนพิการชาวไทยต่อการสื่อสารความพิการในภาพยนตร์เกาหลี

3. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 คนพิการในบริบทสังคมวัฒนธรรมเกาหลี

ตามพระราชบัญญัติสวัสดิการคนพิการของประเทศเกาหลีใต้ได้นิยามคำว่า “คนพิการ” ครอบคลุมถึงบุคคลที่มีความบกพร่องซึ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันหรือการมีส่วนร่วมทางสังคมในระยะยาว อันเนื่องมาจากความพิการทางร่างกายหรือจิตใจ ข้อกำหนดตามพระราชบัญญัติฯ แบ่งคนพิการออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ (Choi et al., 2013) บนลักษณะความพิการ 7 ประเภท ได้แก่ 1) กลุ่มคนพิการทางร่างกาย อันเกิดจากความบกพร่องของอวัยวะโดยตรง ได้แก่ ความพิการทางการเห็น ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย 2) กลุ่มคนพิการทางพัฒนาการ หรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์หรือความคิด ได้แก่ ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม ความพิการทางสติปัญญา ความพิการทางการเรียนรู้ และความพิการออทิสติก หากบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทขึ้นไปจะถูกจัดเป็นความพิการซ้อน ซึ่งจะพิจารณาจากข้อจำกัดความพิการว่ามีในด้านใดเด่นชัด

จากสถิติของกระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการแห่งชาติเกาหลี (Ministry of Health and Welfare, 2016 อ้างถึงใน Chun & Ferguson, 2019) ระบุว่าจำนวนผู้ขึ้นทะเบียนเป็นคนพิการมีประมาณ 2.64 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 5 ของประชากรทั้งประเทศ ในจำนวนของคนพิการทั้งหมดเป็นการบกพร่องทางร่างกายร้อยละ 50 และบกพร่องทางพัฒนาการร้อยละ 8 กลุ่มพิการทางสติปัญญาและออทิสติกสเปกตรัมถือเป็นกลุ่มบกพร่องทางพัฒนาการสำคัญในบริบทสังคมเกาหลีใต้

การเรียกร้องสิทธิคนพิการประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนกฎหมายและระบบสวัสดิการที่ดีขึ้น แต่ขบวนการคนพิการเกาหลียังคงต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากสังคมเกาหลีส่วนใหญ่ยังมีแนวโน้มกีดกันและเลือกปฏิบัติต่อคนพิการ ไม่ยอมรับปัญหาของคนพิการว่าเป็นปัญหาเร่งด่วน อีกทั้งมองว่าคนพิการต้องอยู่ในการดูแลของครอบครัวหรืออยู่ในสถานพยาบาลเท่านั้น (You & Hwang, 2018)

การรับรู้เชิงลบต่อความพิการเชื่อมโยงกับระบบคุณค่าทางวัฒนธรรม พ่อแม่ผู้ปกครองมักโทษตนเองเป็นทุกข์ และมักจะปฏิเสธลูกที่มีความพิการ (Cho et al., 2001 อ้างถึงใน Chun & Ferguson, 2019) เมื่อเด็กได้รับการวินิจฉัยว่ามีความพิการ ความคาดหวังทางวัฒนธรรมและสังคมที่แพร่หลายส่งผลให้พ่อแม่ชาวเกาหลีประสบกับภาวะวิกฤติทางอารมณ์อย่างรุนแรง (Lee, 1999) การรับรู้ทางสังคมเหล่านี้มีรากฐานมาจากค่านิยมของขงจื้อและกลุ่มนิยม (Collectivism) ซึ่งมีอิทธิพลต่อค่านิยมพื้นฐานและความเชื่อในเกาหลี รวมถึงวัฒนธรรม ประเพณี และความสัมพันธ์ในสังคมเกาหลี (Lee, 1999; Hyun, 2001) ตามคติพุทธศาสนาที่เชื่อเรื่องกรรม ชาวเกาหลีส่วนหนึ่งเชื่อว่าความพิการเป็นผลมาจากบาปที่กระทำในชาติก่อน รวมถึงความผิดของแม่หรือของบรรพบุรุษ ความเชื่อ

ดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการเชื่อมโยงความพิการกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความพิการจึงเป็นภาวะที่ไม่มีทางรักษาได้ และมักจะส่งผลให้บุคคลที่เผชิญกับปัญหาไม่ค่อยขอรับความช่วยเหลือ โดยมักปล่อยทุกอย่างให้เป็นไปตามโชคชะตามากกว่าที่จะพยายามแสวงหาวิธีการรักษาทางการแพทย์

ค่านิยมของขงจื้อและวัฒนธรรมการรักษาหน้า (face-saving culture) (You & McGraw, 2011) แสดงลักษณะความสัมพันธ์ในการรวมกลุ่มทางสังคม คนเกาหลีมักมีความกังวลเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้อื่นมากขึ้น ความสมบูรณ์ของรูปร่างและความงามของใบหน้าเป็นสิ่งสำคัญเมื่อต้องมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม การใช้คำที่สื่อถึงคนพิการในภาษาเกาหลี คือ *bulguja* 불구자 ซึ่งหมายถึง “คนไม่สมบูรณ์” (incomplete person) สะท้อนถึงทัศนคติเชิงลบของชาวเกาหลี การอยู่ร่วมกับความพิการในเกาหลีจึงหมายถึงความเจ็บปวดสำหรับคนพิการและครอบครัวไปตลอดชีวิต หากมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งเป็นคนพิการจะส่งผลให้คนอื่นในครอบครัวต้องอับอายไปด้วย ครอบครัวที่ยึดมั่นค่านิยมการรักษาหน้าจึงพยายามซ่อนคนพิการหรือปกปิดความพิการของตนเอง เพราะอาจเป็นอันตรายต่อสถานะทางสังคมของพวกเขา ทำให้คนพิการถูกจำกัดพื้นที่ ถูกหลีกเลี่ยงที่จะคบหา กลัวการเหมารวมว่าผิดแปลกไปจากบรรทัดฐานของสังคม คนไม่พิการจึงไม่รู้ว่าจะมีปฏิสัมพันธ์กับคนพิการอย่างไร (Kim-Rupnow, 2001) การเปลี่ยนแปลงสังคมจึงไม่อาศัยเพียงแต่การออกกฎหมายหรือจัดสวัสดิการเท่านั้น การมุ่งปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ยังรากลึกในเกาหลีจึงจะนำไปสู่การยอมรับคนพิการอย่างแท้จริง

รัฐบาลเกาหลีมีความพยายามที่จะขจัดอคติต่อคนพิการโดยใช้สื่อมวลชนเพื่อสร้างการรับรู้และเปลี่ยนทัศนคติของผู้ไม่พิการ ใน ค.ศ. 2001 สถานีโทรทัศน์ Korean Broadcasting System (KBS) ได้จัดทำตอนพิเศษในรายการสารคดี “Sunday Special” จำนวน 3 ตอน นำเสนอภาพรวมทัศนคติของชาวเกาหลีที่มีต่อความพิการ เนื้อหาในรายการสร้างความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับคนพิการ นำเสนอนวัตกรรมเครื่องมือที่ช่วยเหลือ สวัสดิภาพ การเอาชนะอุปสรรคภายในและอุปสรรคภายนอก ซึ่งช่วยให้ผู้ชมเห็นความจริงและความสำเร็จของคนพิการ รวมถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการดูแลคนพิการของเกาหลีใต้ (Kim-Rupnow, 2001) แม้การส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับคนพิการจะไม่ได้ถูกประกาศให้เป็นวาระแห่งชาติ แต่ดูเหมือนว่านับตั้งแต่ปี 2001 เป็นต้นมาประเด็นเรื่องความพิการได้มีพื้นที่ในอุตสาหกรรมบันเทิงเกาหลีมากขึ้น ด้วยเนื้อหาที่สอดแทรกความสัมพันธ์ทางครอบครัว การใช้ชีวิต และการทำงานในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ภาพยนตร์นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการมีจำนวนมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

3.2 องค์ประกอบของเรื่องเล่า

เรื่องเล่าเป็นกระบวนการสื่อสารที่มีความหมายลึกซึ้งกว่าการถ่ายทอดข้อมูลทั่วไป เป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจมนุษย์และความเป็นจริงทางสังคม องค์ประกอบของเรื่องเล่าทำหน้าที่โน้มน้าวและสร้างกรอบความคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์และประสบการณ์เพื่อให้เกิดการตีความหรือประเมินคุณค่า เรื่องเล่าไม่ได้เป็นการบันทึกข้อเท็จจริงอย่างเป็นกลาง แต่แฝงด้วยอคติ มุมมอง และค่านิยมโดยธรรมชาติ ฟิชเชอร์ (Fisher, 1989) เป็นนักวิชาการผู้เริ่มชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบของเรื่องเล่าเป็นกระบวนการผลิตทางวัฒนธรรมที่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ การตัดสินใจและความเชื่อของมนุษย์เกิดจากการประเมินความสมเหตุสมผลของเรื่องเล่า การสร้างภาพแทน (representation) จึงสัมพันธ์ทางตรรกะและสอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคม เรื่องเล่าที่ดีมีพลังโน้มน้าวใจมากกว่าข้อถกเถียงที่มีเหตุผล ฟุลตันและคณะ (Fulton et al., 2005) เน้นย้ำว่าเรื่องเล่าเป็นกระบวนการ

แลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดอัตลักษณ์และค่านิยมทางสังคม การวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องเล่าในภาพยนตร์จึงสามารถสะท้อนความคิดเกี่ยวกับคนในสังคม เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมได้ ซึ่งแบ่งเป็น 7 องค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

- 1) โครงเรื่อง (plot) เป็นการลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์ อาจมีลำดับต่อเนื่องหรือข้ามสลับสับเปลี่ยนตามเทคนิคของผู้สร้าง ส่งผลต่อความเข้าใจการดำเนินเรื่อง
- 2) แก่นความคิด (theme) หมายถึง ความคิดรวบยอดในเรื่องเล่า เป็นความหมายสำคัญของผู้สร้างที่ต้องการสื่อสารไปยังผู้ชม เพื่อตอกย้ำค่านิยมและความคิดเชิงอุดมการณ์หลักของสังคมนั้นๆ
- 3) ตัวละคร (character) หมายถึง บุคคลที่มีความเกี่ยวพันกับเรื่องเล่า ผ่านทางกายภาพ (presentation) และทางความคิด (conception) ทั้งแง่บวกและแง่ลบทางอารมณ์อย่างมีเหตุผล
- 4) ความขัดแย้ง (conflict) คือแรงขับเคลื่อนที่ส่งผลต่อการดำเนินเรื่อง อาจเกิดขึ้นได้หลายทาง เป็นความขัดแย้งหลักและความขัดแย้งรองเพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ที่ตัวละครต้องเผชิญ
- 5) ฉาก (setting) ทำหน้าที่ในมิติด้านเวลาและสถานที่อันสัมพันธ์กับเรื่องเล่า สะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมของเรื่อง สร้างบรรยากาศให้ผู้ชมรู้สึกคล้อยตามไปกับเหตุการณ์
- 6) มุมมองในการเล่าเรื่อง (point of view) เป็นเรื่องเล่าตามทัศนะของผู้เล่า อาจมาจากมุมมองของตัวละครหลัก มุมมองจากตัวละครที่เป็นบุคคลที่สาม มุมมองแบบเป็นกลาง ไม่เจาะจง หรือมุมมองการเล่าเรื่องแบบสัพพัญญูที่สามารถยังลึกไปถึงความนึกคิดของตัวละครได้อย่างไร้ขอบเขต
- 7) สัญลักษณ์ (symbol) เป็นการซ่อนความหมายที่ต้องอาศัยการตีความ ซึ่งไม่ได้มีอยู่ในภาพยนตร์ทุกเรื่อง การวิเคราะห์สัญลักษณ์ช่วยเปิดเผยข้อมูลเชิงลึกทางปรัชญาของภาพยนตร์ตามประสบการณ์และภูมิหลังของผู้ชมแบบปัจเจก

3.3 การเปิดรับสื่อและทัศนคติของคนพิการ

การเปิดรับสื่อภาพยนตร์เป็นกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการกระตุ้นประสาทสัมผัส โดยเฉพาะการเห็นและการได้ยิน การรับภาพและเสียงจะถูกประมวลผลผ่านการรับรู้ขั้นต่างๆ ตั้งแต่ การให้ความสนใจ (attention) การแปลความหมาย (interpretation) การตอบสนอง (response) จนนำไปสู่การรับรู้เข้าใจ (perception) สำหรับผู้รับสื่อที่มีข้อจำกัดทางประสาทสัมผัสด้านใดด้านหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการรับรู้ ทำให้การตีความเนื้อหาแตกต่างจากผู้ชมอื่น เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่สื่อมอบให้ได้โดยตรง

แม้ข้อจำกัดทางการรับรู้ผ่านบางประสาทสัมผัสอาจเป็นอุปสรรคต่อการเปิดรับสื่อภาพยนตร์ แต่คนพิการสามารถใช้ประสบการณ์เดิมของตนเองในการสร้างกรอบความเข้าใจเพื่อเติมเต็มช่องว่างของข้อมูลที่อาจขาดหายไป ดังนั้นการรับสื่อภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์หรือรูปแบบการนำเสนอที่สอดคล้องกับความสามารถในการรับรู้ของคนพิการจึงมีบทบาทสำคัญต่อการเปิดรับสื่อ กระบวนการสร้างความหมาย และการรับรู้ของผู้พิการอย่างมีประสิทธิภาพ

การเปิดรับสื่อและทัศนคติของคนพิการที่มีต่อภาพยนตร์ปรากฏให้เห็นในงานวิจัยของจางและฮอลล์ (Zhang & Haller, 2013) ที่ตรวจสอบความคิดเห็นของคนพิการเกี่ยวกับภาพตัวแทนในสื่อชุมชนของตนและผลกระทบของสื่อมวลชนที่มีต่ออัตลักษณ์ความพิการของพวกเขา โดยพบว่าสื่ออเมริกันวาดภาพคนพิการทั้งในแง่ลบและแง่บวก การรับรู้ภาพแทนเชิงบวกนำไปสู่การยืนยันอัตลักษณ์ของคนพิการ แม้ว่าเนื้อหาของสื่อจะดู

ไม่สมจริงก็ตาม ในขณะที่การนำเสนอเชิงลบส่งผลให้เกิดการปฏิเสธอัตลักษณ์ความพิการและให้ความหมายอย่างจำกัด

หนังสือวิชาการสำคัญ อาทิ *Different Bodies: Essays on Disability in Film and Television* ของมอกก์ (Mogk, 2013) และ *Cultures of Representation: Disability in World Cinema Contexts* ของเฟรเซอร์ (Fraser, 2016) ได้รวบรวมบทความวิชาการซึ่งสะท้อนมุมมองของความพิการในสื่อภาพยนตร์และโทรทัศน์ ครอบคลุมประเด็นการรับรู้และการสร้างสรรค์สื่อโดยคนพิการ สำหรับการวิเคราะห์สื่อดิจิทัลและวัฒนธรรมในเกาหลี ยูน (Yoon, 2018) ได้กล่าวถึงความพยายามที่จะสื่อสารวัฒนธรรมเกาหลีให้อยู่ในระดับสากล ยูนได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การศึกษาสื่อดิจิทัลและวัฒนธรรมเกาหลีมีความจำเป็นในการอภิปรายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของผู้รับสื่อที่มีความแตกต่างทางบริบทสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการสื่อสารในระดับสากลได้

การศึกษาภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคนพิการของเกาหลีพบในงานของดิฟเฟรียนท์ (Diffrient, 2017) ที่หยิบยกภาพยนตร์ 3 เรื่องมาอภิปราย ได้แก่ *Silenced*, *Always* และ *Blind* ซึ่งออกฉายในปี 2011 โดยพบว่า การนำเสนอภาพยนตร์เกี่ยวกับคนพิการของเกาหลีเป็นความท้าทายความเข้าใจทั่วไปของสังคมซึ่งมองคนพิการผ่านกรอบทางการแพทย์ คนพิการจึงถูกมองว่าเป็นคนป่วย ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ และไร้ความสามารถ อันส่งผลต่อการไร้มรรตภาพทางร่างกายและจิตใจ มีบางแง่มุมที่พยายามกระตุ้นให้เห็นการเปลี่ยนแปลงกฎหมายและการคุ้มครองผู้เยาว์ของคนพิการในสังคมเกาหลี

งานวิจัยที่กล่าวมานี้สะท้อนไปในทิศทางเดียวกันว่าสื่อภาพยนตร์เกาหลีมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการสร้างการรับรู้และทัศนคติต่อคนพิการแม้ในบริบทต่างวัฒนธรรม การศึกษาการเปิดรับสื่อและทัศนคติของผู้ชมคนพิการชาวไทยในงานวิจัยนี้จะช่วยประเมินว่าการสื่อสารความพิการได้เปลี่ยนแปลงจากมุมมองที่ยึดโยงด้วยการถูกตีตรา ความเป็นเหยื่อ การขาดความสามารถที่นำไปสู่การรับรู้เชิงลบในสังคมหรือไม่และเป็นแนวทางในการพัฒนาการนำเสนอความพิการที่หลากหลายในสื่อสำหรับประเทศไทย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ด้วยบท ภาพยนตร์เกาหลีที่นำมาศึกษาใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากเนื้อเรื่องซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารความพิการในช่วง ค.ศ. 2002-2021 และถูกเผยแพร่ในระดับนานาชาติ มีการพากย์ (Dubbing) หรือมีคำบรรยาย (Subtitle) เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ และยังสามารถเข้าถึงแหล่งรับชมได้จากแพลตฟอร์มสื่อดิจิทัลด้วยบริการแบบ OTT (Over-the-top media service) ทั้งนี้จากการรวบรวมข้อมูลที่ผ่านมาพบว่ามีภาพยนตร์ที่เข้าเกณฑ์ จำนวน 25 เรื่อง (รายละเอียดในตารางที่ 1) ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ห้องคำประกอบเรื่องเล่าของภาพยนตร์จะถูกนำไปใช้เป็นแนวทางเพื่อสอบถามทัศนคติของคนพิการต่อไป

การศึกษาการเปิดรับสื่อและทัศนคติของคนพิการต่อการสื่อสารความพิการในภาพยนตร์เกาหลีที่นำมาศึกษาเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ด้วยแนวคำถามให้แสดงความคิด การให้คุณค่า การแสดงความรู้สึก หรือการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ (Zhang & Haller, 2013) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากคนพิการชาวไทย จำนวน 30 คน จำแนกความพิการเป็น 3 ประเภท ได้แก่ กลุ่มผู้มีความบกพร่อง

ทางการเห็น จำนวน 14 คน ผู้มีความบกพร่องทางการได้ยิน จำนวน 5 คน และผู้มีความบกพร่องทางการเคลื่อนไหว จำนวน 11 คน การคัดเลือกผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) การเข้าถึงผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเป็นการพบปะโดยตรงในกิจกรรมฉายภาพยนตร์รอบพิเศษ และกิจกรรมทางศิลปะที่จัดขึ้นสำหรับคนพิการ ผู้มีส่วนร่วมจะต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจด้านสื่อ อาจเป็นผู้ผลิตสื่อ ผู้ทำงานในสายอาชีพที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นผู้ชื่นชอบรับชมภาพยนตร์ และมีประสบการณ์ในการรับชมภาพยนตร์เกาหลีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความพิการอย่างน้อย 1 เรื่อง ซึ่งความพิการที่สื่อสารในเนื้อเรื่องไม่จำเป็นต้องตรงกับประเภทพิการของผู้ให้สัมภาษณ์

งานวิจัยนี้ไม่ได้รวมกลุ่มคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม คนพิการทางสติปัญญา คนพิการทางการเรียนรู้ และออทิสติก เนื่องจากการเลือกรับสื่อของคนพิการเหล่านี้มักผ่านกระบวนการคัดสรรจากผู้ดูแล อีกทั้งปัจจัยความพิการส่งผลต่อข้อจำกัดในคิดวิเคราะห์ เช่น การจับใจความ ความท้าทายในการทำความเข้าใจบริบททางสังคมที่ซับซ้อน การตีความหมายแฝง การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตัวละคร ทำให้ไม่สามารถสะท้อนประสบการณ์ตรง หรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ผ่านกระบวนการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบันชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มมีส่วนร่วมในงานวิจัย

ตารางที่ 1

ข้อมูลทั่วไปของภาพยนตร์ที่นำมาศึกษาทั้ง 25 เรื่อง เรียงลำดับตามปีที่ออกฉายแสดงข้อมูล ปีที่ออกฉาย ชื่อผู้กำกับ แนวภาพยนตร์ ลักษณะตัวละครและประเภทของความพิการที่ถูกนำเสนอ

ที่	ชื่อภาพยนตร์ ปีที่ฉาย (ค.ศ.) และผู้กำกับ	แนว ภาพยนตร์ (Genre)	ตัวละครพิการ	ความพิการ ที่ถูกนำเสนอ
1	Oasis (2002) โดย LEE Chang-dong	Romantic Drama	ฮงจองดู อดีตนักโทษชายคดีชนแล้วหนี ฮันกงจู หญิงสาวที่ถูกปล่อยทิ้งให้อยู่ลำพัง	พฤติกรรม / พิการซ้ำซ้อน
2	Sympathy for Mr. Vengeance (2002) โดย PARK Chan-wook	Thriller	รยู ชายที่ต้องหาเงินเพื่อไปผ่าตัดให้พี่สาว คนเร่ร่อน ผู้เข้ามาวุ่นวายในที่เกิด	การได้ยิน
3	Memories of Murder (2003) โดย BONG Joon-ho	Thriller	ควังโฮ เด็กหนุ่มที่ตำรวจกล่าวหาว่า เป็นผู้ต้องสงสัยในคดีฆาตกรรม	สติปัญญา
4	Marathon (2005) โดย JEONG Yoon-cheol	Drama	โซวอน ชายหนุ่มคลั่งไคล้การวิ่ง อาศัยอยู่กับแม่และน้องชาย มีฐานะไม่ดี	ออทิสติก
5	Love Me Not (2006) โดย LEE Cheol-ha	Romantic Drama	มิน หญิงสาวทนายทนายธุรกิจพันล้านที่ถูก นักต้มตุ๋นหลอกว่าเป็นพี่ชายที่หายสาบสูญไป	การเห็น
6	Bunt (2007) โดย PARK Gyu-tae	Comedy Drama	ดงกุก เด็กชายผู้ใส่เสื้อ ต้องพยายามเป็น นักเบสบอล โดยมีพ่อและเพื่อนคอยผลักดัน	สติปัญญา
7	Miracle of Giving Fool (2008) โดย KIM Jung-kwon	Romantic Drama	ซึงรยง ชายหนุ่มมีอาชีพขายขนมปังปิ้ง อยู่กับน้องสาวที่ไม่ค่อยชอบพี่ชายตัวเอง	สติปัญญา
8	Mother (2009) โดย BONG Joon-ho	Drama Thriller	โดจุน ชายหนุ่มที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นฆาตกร โดยมีแม่พยายามช่วยปกป้อง	สติปัญญา
9	Always (2011) โดย SONG Il-gon	Romantic Drama	จองฮวา พนักงานบริษัทสาว ผู้แฉมโส ซอลมิน หนุ่มเจียบขิมที่ซ่อนปมในอดีต	การเห็น

ที่	ชื่อภาพยนตร์ ปีที่ฉาย (ค.ศ.) และผู้กำกับ	แนว ภาพยนตร์ (Genre)	ตัวละครพิการ	ความพิการ ที่ถูกนำเสนอ
10	Silenced (2011) โดย HWANG Dong-hyuk	Drama	ยอนดู ยูริ และมินซุ เด็กในโรงเรียนประจำ สำหรับคนพิการที่ถูกล่วงละเมิด	การได้ยิน
11	Blind (2011) โดย AHN Sang-hoon	Thriller	มินซุอา อดีตนักเรียนตำรวจหญิง สูญเสียน้องชายจากอุบัติเหตุที่เธอเป็นต้นเหตุ	การเห็น
12	Glove (2011) โดย KANG Woo-suk	Comedy Drama	มยองแจ จินมัน แดกกัน กลุ่มนักกีฬา ทีมเบสบอลชายของโรงเรียนคนหูหนวก	การได้ยิน
13	Miracle in Cell No. 7 (2013) โดย LEE Hwan Kyung	Comedy Drama	ยงกู ชายผู้ถูกตัดสินจำคุกข้อหาร้ายแรง เขามีลูกสาวเพียงคนเดียว	สติปัญญา
14	The Five (2013) โดย JEONG Yeon-shik	Thriller	อินฮา หญิงที่ถูกทำร้ายจนสูญเสียครอบครัว และพยายามหาทางแก้แค้น	การเคลื่อนไหว
15	My Annoying Brother (2016) โดย KWON Soo-Kyung	Comedy Drama	ดวยอง หนุ่มนักกีฬายูโดทีมชาติ มีพี่ชายเป็นนักโทษข้อหาต้มตุ๋น	การเห็น
16	Split (2016) โดย CHOI Kook-hee	Drama	ซอลจอง อดีตนักกีฬาโบว์ลิงชาย ยองฮุน เด็กหนุ่มที่โดดเด่นในกีฬาโบว์ลิง	การเคลื่อนไหว / ออทิสติก
17	Like for Likes (2016) โดย PARK Hyun-Jin	Romantic Comedy	อีซูโฮ หนุ่มนักแต่งเพลงที่ใช้แอปพลิเคชัน บนโซเชียลมีเดียในการนัดเดทสาวที่ชอบ	การได้ยิน
18	Key to the Heart (2018) โดย CHOI Sung-hyun	Comedy Drama	จินแท หนุ่มผู้มีความสามารถด้านการเล่นเปียโน และมีพี่ชายเป็นอดีตนักมวย	ออทิสติก
19	Inseparable Bros (2019) โดย YOOK Sang-hyo	Comedy Drama	คังเซฮา ชายที่ต้องรับช่วงศูนย์ดูแลคนพิการ พัคคองกู ชายที่แม่จะมารับกลับไปอยู่ด้วยกัน	การเคลื่อนไหว / สติปัญญา
20	Man of Men (2019) โดย YOUNG Soo	Comedy Drama	จางซุ อดีตทนายความที่พบว่าตัวเองจะมีชีวิต เหลืออยู่ได้อีกไม่นาน	การเคลื่อนไหว
21	Innocent Witness (2019) โดย LEE Han	Drama Thriller	จีอู นักเรียนหญิงที่อาศัยอยู่บ้านตรงข้าม ต้องกลายมาเป็นพยานในคดีฆาตกรรม	ออทิสติก
22	My Bossy Girl (2019) โดย LEE Jang-hee	Romantic Comedy	ฮเยจิน นักกีฬาธนูสาว พุดจาชวานผ่าซาก ไม่ยอมคน ใฝ่ฝันจะไปเรียนต่อต่างประเทศ	การเคลื่อนไหว
23	Bori (2020) โดย KIM Jin-yu	Drama	พ่อ แม่ และน้องของโบรี ที่มีแต่ความรัก และความห่วงใยให้แกกัน	การได้ยิน
24	My Lovely Angel (2021) โดย LEE Chang-Won และ KWON Sung-Mo	Drama	อีอินฮเย เด็กหญิงที่แม่เสียชีวิตกะทันหัน และไม่มีใครมารับเธอไปอุปการะดูแลต่อ	พิการซ้ำซ้อน
25	Midnight (2021) โดย KWON Oh-Seung	Thriller	คยองมีและแม่ ผู้เห็นเหตุการณ์ฆาตกรรม แต่กลับกลายเป็นเหยื่อของฆาตกรแทน	การได้ยิน

5. ผลการวิจัย

5.1 การสื่อสารความพิการในภาพยนตร์เกาหลี

ผลการวิเคราะห์ภาพยนตร์ทั้ง 25 เรื่องที่ถูกนำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ (ตารางที่ 1) พบว่าความพิการถูกสื่อสารผ่านภาพยนตร์ 6 แนว มากที่สุดคือภาพยนตร์แนวชีวิต (Drama) ที่เน้นการเล่าเรื่องอย่างลึกซึ้งถึงประสบการณ์ชีวิตมนุษย์ ในขณะที่ภาพยนตร์แนวชีวิตที่สอดแทรกอารมณ์ขัน (Comedy Drama) และการสืบสวนระทึกขวัญ (Thriller) ปรากฏมากกว่าภาพยนตร์แนวชีวิตชวนฝัน (Romantic Drama) เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การเมือง และเรื่องผีสยองขวัญยังไม่ได้ถูกนำเสนอร่วมกับความพิการ จะสังเกตได้ว่าในช่วงปี 2011 และ 2019 มีภาพยนตร์เกี่ยวกับคนพิการออกฉายมากที่สุดถึงปีละ 4 เรื่อง

แม้ภาพยนตร์แนวชีวิตจะมีสัดส่วนมากที่สุด เน้นเรื่องความเข้าใจชีวิต แต่จะเห็นได้ว่าภาพยนตร์เกาหลีได้นำเรื่องเล่าชีวิตคนพิการมาผสมผสานกับรสนิยมด้านอื่นร่วมด้วย อาทิ อารมณ์ขัน ความตื้นตันระทึกใจ และความรัก ในช่วง 10 ปีหลังจะพบว่าภาพยนตร์ชีวิตของคนพิการถูกนำเสนออารมณ์ที่ผ่อนคลายขึ้น มีทั้งความรัก ความตลกขบขัน และความสุขในครอบครัวซึ่งขยายมุมมองทางสังคมเกี่ยวกับชีวิตคนพิการที่ไม่จำเป็นต้องสร้างความเวทนาสงสารเพื่อเรียกน้ำตาของผู้ชม

ภาพที่ 1-25. โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารความพิการ

การวิเคราะห์โปสเตอร์ภาพยนตร์ในฐานะเครื่องมือประชาสัมพันธ์เผยให้เห็นแนวโน้มสำคัญในการสื่อสารความพิการให้เป็นเรื่องเล่าปกติธรรมดา แม้จะมีบางกรณีที่ภาพยนตร์ใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อถึงความพิการ อาทิ การถูกปิดตา การนั่งรถเข็น หรือการใช้ลักษณะความพิการเป็นชื่อเรื่อง แต่โดยรวมแล้วภาพที่ปรากฏในสื่อประชาสัมพันธ์ไม่พยายามใช้ความพิการเป็นจุดขาย หรือสร้างความแตกต่างให้ความพิการเป็นสิ่งพิเศษทางการตลาด

การนำเสนอความพิการของตัวละครพบว่ามีความไม่สมดุลระหว่างเพศ โดยตัวละครเพศชายถูกนำเสนอมากกว่าเพศหญิง ขณะที่ตัวละครหญิงปรากฏเพียงร้อยละ 35 เท่านั้น ทั้งนี้ยังไม่ปรากฏตัวละครในกลุ่มความหลากหลายทางเพศ (LGBTQIA+) แต่อย่างใด

ปัจจัยด้านอายุพบว่าในภาพยนตร์เน้นการนำเสนอเรื่องราวของตัวละครที่อยู่ในช่วงวัย 22-35 ปี หรือวัยหนุ่มสาวคนทำงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64 โดยกลุ่มวัยเรียนที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี กลุ่มวัยรุ่นอายุ 15-21 ปี และกลุ่มวัยผู้ใหญ่ที่มีอายุ 35-60 ปี มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ในขณะที่ตัวละครสูงอายุกลับไม่ได้รับการนำเสนอเลย

ประเภทความพิการของตัวละครที่ปรากฏมากที่สุดคือความบกพร่องทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย จำนวน 13 คน รองลงมาเป็นความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 7 คน ความบกพร่องทางการเห็น การเคลื่อนไหวหรือร่างกาย และออทิสติกมีการนำเสนอในสัดส่วนที่เท่ากัน ประเภทของความพิการที่ถูกนำเสนอน้อยที่สุดคือความพิการซ้ำซ้อนและผู้มีความบกพร่องทางทางจิตใจหรือพฤติกรรม ประเภทความพิการที่ไม่ถูกนำเสนอเลย คือตัวละครผู้มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

สาเหตุแห่งความพิการกระจายออกเป็น 4 มิติหลัก เรียงตามความถี่ที่ปรากฏในภาพยนตร์ ได้แก่ 1) ความพิการแต่กำเนิด ตัวละครมักจะบกพร่องทางการได้ยินและสื่อความหมาย รวมถึงพิการทางสติปัญญาและออทิสติก 2) อุบัติเหตุ โดยเป็นลักษณะอุบัติเหตุทางรถยนต์ทั้งหมด 3) ภัยอันตรายและการบาดเจ็บ มักจะเกิดจากการถูกระงับหรือถูกปองร้ายจากบุคคลอื่น และ 4) การเจ็บป่วย ตัวละครมักมีฐานะทางสังคม แต่ต้องต่อสู้เพื่อยอมรับในความพิการทั้งจากตนเองและสังคมโดยรอบ

แม้ว่าภาพยนตร์เกาหลีมีความพยายามสร้างสรรค์ประสบการณ์ความพิการที่หลากหลาย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ายังมีการละเลยความพิการที่เชื่อมโยงกับคนบางกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศและกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งอาจจะท่อนอิทธิพลของลัทธิขงจื๊อที่ให้คุณค่ากับบทบาททางสังคมแบบดั้งเดิม เน้นสถานะครอบครัว ความกตัญญูและความสมบูรณ์พร้อมของร่างกาย กลุ่มที่อยู่นอกกรอบคุณค่าเหล่านี้มักเชื่อมโยงกับความพิการหรือการลดคุณค่าทางสังคมอันส่งผลต่อการใช้ชีวิตไม่น้อยไปกว่ากัน ซึ่งอาจเป็นช่องว่างสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาและพัฒนาต่อไป

ความหลากหลายและซับซ้อนในองค์ประกอบเรื่องเล่าของภาพยนตร์ทั้ง 25 เรื่อง แสดงให้เห็นชุดการสื่อสารความพิการ การให้ความหมาย คุณค่า ตลอดจนความสัมพันธ์ทางอำนาจของความพิการกับสังคมเกาหลี ซึ่งถูกนำเสนอผ่านมิติสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

ด้านสรีรวิทยา เป็นการสื่อสารลักษณะทางกายภาพ มีความละเอียดและเป็นธรรมชาติ ความบกพร่องทางการได้ยินและสื่อความหมายเป็นความพิการที่มีลักษณะทางกายภาพที่ดูเหมือนคนไม่พิการมากที่สุด ความพิการจะปรากฏชัดเจนจากการใช้ภาษามือ อุปกรณ์ช่วยเหลือ และการจำลองประสบการณ์ให้ผู้ชม เช่น ตัวละครหูหนวกจากภาพยนตร์เรื่อง Midnight ที่สามารถขับรถได้ เธอรับรู้ว่ามีคนเข้ามาในบ้านจากเครื่องวัดระดับความดังของเสียง บางช่วงของภาพยนตร์ใช้เทคนิคการดูดเสียง สร้างความเจ็บในช่วงเวลาสั้นๆ ในขณะที่ภาพกำลังเคลื่อนไหว เพื่อให้ผู้ชมได้รับประสบการณ์สภาวะการบกพร่องทางการได้ยินเช่นเดียวกับตัวละคร

ความพิการทางการเคลื่อนไหวมักแสดงอาการพิการส่วนล่างของร่างกายทำให้เดินไม่ได้ แต่จะมีรถเข็นไฟฟ้าเป็นอุปกรณ์ช่วยเหลือที่ทำให้พึ่งพาตนเองได้ ในขณะที่ตัวละครพิการทางการเห็นแม้จะมีอุปกรณ์ช่วยเหลืออย่างไม้เท้าขาว หรือสุนัขนำทาง แต่ความปลอดภัยในการใช้ชีวิตนอกที่พักอาศัยยังแสดงให้เห็นความยากลำบาก ตัวละครที่มองไม่เห็นมักถูกทำให้ใส่แว่นตาตลอดเวลาต้องออกนอกบ้าน ซึ่งเป็นการย้ำภาพเหมารวมที่พบบ่อยในสื่อบันเทิง ผ่านการใช้สัญลักษณ์เพื่อบ่งบอกสถานะความพิการ

สำหรับความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม ความพิการทางสติปัญญา และออทิสติกถูกนำเสนอผ่านความผิดปกติทางกาย แสดงท่าทางไม่ปกติ มือหงิก ปากเบี้ยว รวมถึงพฤติกรรมเฉพาะที่บ่งบอกถึงความแตกต่าง เช่น การพูดไม่สบตา ย้ำคำวนซ้ำ โยกตัวไปมา และอาการวิตกกังวล หวาดกลัวต่อสถานที่ที่ไม่คุ้นเคย

ด้านจิตวิทยา เป็นการแสดงความซับซ้อนของความพิการที่สัมพันธ์กับการสื่อสารภายในตนเอง สะท้อนจากภาวะทางอารมณ์ ความคิด ความต้องการ การตัดสินใจ การให้คุณค่า ตลอดจนทัศนคติในการดำเนินชีวิตซึ่งนำไปสู่การกระทำ ภาพแทนของคนพิการจะมีความนับถือในตัวเองต่ำ (low self-esteem) ขาดความมั่นใจในตนเอง ขาดความมั่นใจในการใช้ชีวิต โดยสาเหตุมาจากการถูกด้อยค่าความเป็นมนุษย์จากคนรอบข้าง การนำเสนอภาพแทนด้านจิตวิทยาทำให้ผู้ชมเห็นความแปลกแยกของคนพิการที่ถูกกีดกันออกจากสังคม (social exclusion)

ความไม่มั่นใจของคนพิการมักถูกแสดงออกทางพฤติกรรมบางอย่าง เช่น ตัวละครพิการทางการได้ยินในเรื่อง Like for Likes มักจะเสียบหูฟังไว้เสมอเมื่อออกจากบ้าน เพื่อให้คนอื่นเข้าใจว่าเขาไม่ได้ยินเพราะเขาฟังเพลงอยู่ ความกลัวที่จะถูกด้อยค่าทำให้เขาต้องปกปิดความพิการของตนเองไม่ให้ผู้อื่นล่วงรู้

การนำเสนอตัวละครแบบรอบด้านที่มีทั้งด้านดี ด้านลบ มีความรักและความแค้นช่วยในการทำลายภาพเหมารวมด้านลบ (stereotype) ทำให้ตัวละครพิการดูมีความเป็นมนุษย์และสมจริง ความสัมพันธ์ของความพิการกับความโกรธแค้นพบได้ในภาพยนตร์แนวสอบสวนต้นตอระทึกขวัญ ความสามารถในการทำลายผู้กดขี่กลายมาเป็นการวัดค่าความสำเร็จของตัวละครแม้จะต้องสูญเสียทุกอย่างไปก็ตาม

ด้านสังคมวิทยา เป็นการสื่อสารเชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตในสังคม โดยเฉพาะประเด็นความสัมพันธ์กับครอบครัว อาชีพ ชุมชนที่อยู่อาศัยและสวัสดิการ ตัวละครพิการที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะไม่ถูกนำเสนอให้ความพิการเป็นปัญหาหลัก จุดขัดแย้งที่มาจากความพิการจะมีน้ำหนักน้อยต่อการดำเนินเรื่อง ในขณะที่คนพิการชนชั้นกลางและชนชั้นแรงงานจะถูกนำเสนออย่างลึกซึ้งกว่า

วัฒนธรรมการรักษาหน้าของคนเกาหลีปรากฏผ่านความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ไม่ยอมรับคนพิการ มีแนวโน้มที่จะพยายามปกปิดอันเนื่องจากอับอาย ในขณะที่ภาพยนตร์หลายเรื่องกล่าวถึงสวัสดิการคนพิการ โดยเฉพาะเงินค่าดูแลและการจัดสรรที่อยู่อาศัยจากรัฐซึ่งมีมูลค่าสูง จึงเป็นเหตุให้คนในครอบครัวใช้ความพิการเป็นเครื่องแสวงหาผลประโยชน์

ในกรณีของคนพิการทางสติปัญญาและออทิสติกถูกนำเสนอผ่านพฤติกรรมเบี่ยงเบนความไม่น่าเชื่อถือและการตกอยู่ในฐานะบุคคลต้องสงสัย เช่น เรื่อง Mother และเรื่อง Miracle in Cell No. 7 แม้ภาพยนตร์จะพยายามนำเสนอการต่อสู้เพื่อความถูกต้องยุติธรรม แต่ไม่มีภาพยนตร์เรื่องใดเลยที่ตัวละครจะเรียกร้องความยุติธรรมสำเร็จด้วยตนเอง มักต้องอาศัยคนไม่พิการเข้ามาช่วยเหลือเสมอ อย่างไรก็ตาม ภาพยนตร์ที่มีตัวละครพิการเด็ก เช่น เรื่อง Marathon เรื่อง Glove และเรื่อง Split ถูกเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมของคนรอบข้างโดยเฉพาะพ่อแม่และครูนำไปสู่การประสบความสำเร็จได้ การนำเสนอในแนวทางนี้พยายามเชื่อมโยงโลกของคนพิการกับคนไม่พิการไว้ด้วยกัน

5.2 ภาพแทนความพิการ

เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องเล่าผ่านการนำเสนอทั้ง 3 มิติ พบว่าการสื่อสารความพิการที่ปรากฏในภาพยนตร์เกาหลีสะท้อนภาพแทนคนพิการที่ซับซ้อนและหลากหลายของประสบการณ์มนุษย์ ดังนี้

ผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากสังคม

การถูกเอารัดเอาเปรียบปรากฏในบริบทของการแย่งชิงสวัสดิการรัฐที่มอบให้คนพิการ อาทิ ที่พักอาศัยและเงินช่วยเหลือคนพิการ การถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรมของญาติใกล้ชิด รวมไปถึงการทำให้คนพิการกลายเป็นผู้ไร้ความสามารถในการปกป้องสิทธิตนเอง ถูกทำให้มีลักษณะ “ไม่สมประกอบ” ถูกด้อยค่า ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างไร้ความปราณี โดยเฉพาะตัวละครที่มีความพิการทางสติปัญญาและออทิสติกที่มีปัญหาการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรม ขัดจำกัดในการสื่อสารที่ไม่สามารถโต้แย้งปกป้องสิทธิตนเอง ทำให้ถูกบีบบังคับให้ทำตาม หรือไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เช่น ฮงจงดูและฮันกงจูในเรื่อง Oasis จะเห็นการใช้ความรุนแรงทางกายและวาจาพร้อมด้วย

ผู้ตกเป็นเหยื่อ

การตกเป็นเหยื่อของคนพิการถูกนำเสนอผ่านการกระทำของบุคคลที่มีอำนาจหรืออยู่ในตำแหน่งที่เหนือกว่า โดยใช้ความพิการเป็นเงื่อนไขในการบรรลุดูประสงค์ส่วนตน เรื่อง Always ที่จองฮวาต้องเผชิญกับการถูกคุกคามทางเพศจากหัวหน้างาน หรือในเรื่อง Midnight คยองมีกับแม่ที่ต่างเป็นคนหูหนวกต้องเผชิญกับความยากลำบากในการขอความช่วยเหลือ อุปสรรคในการสื่อสารทำให้ผู้คนตามท้องถนนรวมถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจเลือกที่จะเชื่อคำพูดของคนร้ายมากกว่า ความพิการเชื่อมโยงกับการทำให้เป็นคนชายขอบด้วยเงื่อนไขทางเพศ วัย ความยากจนและการถูกทอดทิ้งจากครอบครัว ภาพยนตร์เรื่อง Silenced เป็นตัวอย่างของการนำเสนอภาพเด็กพิการทางการได้ยินกับการตกเป็นเหยื่อนำเสนอที่น่าสะเทือนใจ มีการนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาตีแผ่เผยให้เห็นการกดทับจากโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจที่ปิดกั้นเสียงที่เรียกร้องความยุติธรรม เปรียบความพิการได้กับกลุ่มที่ไร้อำนาจ (voiceless) กลุ่มคนพิการมักถูกล่วงละเมิดทั้งจากคำพูดและการกระทำ การตอบโต้กลับมักจะไม่มีการเข้าใจหรือสนใจ

ผู้ใส่ข้อปรีศูทธิ

“ชักฮัน” ซึ่งภาษาเกาหลีหมายถึงความใส่ข้อปรีศูทธิ การทำความดีที่ตอบสนองค่านิยมที่สังคมต้องการ ภาพแทนความพิการนี้ถูกนำเสนอผ่านตัวละครเด็ก ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกด้านบวกต่อตัวละครพิการได้ง่าย เช่น ตัวละครดงกุกจากเรื่อง Bunt ซึ่งรับแรงบันดาลใจจากเรื่อง Miracle of Giving Fool คุณลักษณะของการช่วยเหลือโดยไม่หวังการตอบแทน ความสดใสไร้เดียงสาในโลกในแง่ดีและความไร้เดียงสาผูกติดกับภาพเหมารวมทำให้ตัวละครอื่นให้อภัยแก่ความไม่รู้เดียงสา แม้ความผิดที่กระทำจะร้ายแรงก็ตาม ขัดแย้งกับตัวละครที่แสดงลักษณะไม่พึงประสงค์อย่างเรื่องความต้องการทางเพศ อย่างฮงจงดูในเรื่อง Oasis จะถูกผลักออกจากบรรทัดฐานที่คนรอบข้างยอมรับได้ ดังนั้นความใส่ข้อ ความโง่ ความน่ารังเกียจจึงถูกเชื่อมโยงอย่างทับซ้อนกัน

ผู้ขาดความมั่นใจในการใช้ชีวิต

วัฒนธรรมการรักษาหน้าทำให้ความพิการถูกตีตราทางสังคม (stigmatized) ตัวละครพิการจึงพยายามปิดบังความบกพร่องและความอ่อนแอของตนเอง ในขณะที่ตัวละครอื่นก็ไม่ว่าจะมีปฏิสัมพันธ์กับคนพิการอย่างไร ภาพยนตร์ได้ผลิตซ้ำค่านิยมและความเชื่อหลักของสังคมเกาหลี ภาพแทนคนบกพร่องทางพัฒนาการมักแสดงพฤติกรรมที่แปลกแยก ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม จนถูกตัดสินว่าเป็นบุคคลอันตรายและถูกแยกอยู่ในพื้นที่เฉพาะของตัวเอง เมื่อเกิดความขัดแย้งหรือเหตุความรุนแรง ตัวละครคนพิการที่อยู่ในสถานที่เกิดคดีความจึงถูกเหมารวมว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือมีแนวโน้มว่าเกี่ยวข้องกับคดีความเสมอ เช่น ควังโฮในเรื่อง Memories of Murder และกงยูจากเรื่อง Miracle in Cell No. 7 ที่ถูกยึดข้อหาฆ่าคนตาย

ผู้มีความแค้น

มโนทัศน์ว่าด้วยเรื่อง “ฮาน” หรือการแสดงออกถึงความแค้นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเกาหลีในศตวรรษที่ 20 เนื่องจากผลพวงจากสงคราม วิกฤติทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศ เป็นสภาพที่ผู้คนเต็มไปด้วยความโกรธแค้น ความเศร้า ความสิ้นหวังและต้องการเอาคืน ความแค้นในภาพยนตร์มักมาจากโอกาสทางสังคมที่มีติดบอด โดยเฉพาะการเรียกร้องความยุติธรรม ทำให้คนพิการมีบุคลิกเก็บตัว หมกมุ่นอยู่กับการเอาคืน ยอมแลกทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต สะท้อนได้จากตัวละครอื่นอา เรื่อง The Five การแก้แค้นเปรียบเสมือนการระเบิดอารมณ์ของคนพิการที่ถูกโครงสร้างทางสังคมกดทับ การถูกไล่ล่าอย่างไม่เป็นธรรม การถูกฉ้อโกง การถูกหลอก ขยายอวัยวะ การถูกพรากสิ่งที่รัก จากโครงเรื่อง Sympathy for Mr. Vengeance เป็นแรงจูงใจให้ริเริ่มต้นการแก้แค้น แม้จะเป็นการนำเสนอลักษณะตัวละครด้านลบ หากแต่ทำให้ตัวละครพิการมีความเป็นมนุษย์ที่ลุกขึ้นต่อสู้ มีจุดมุ่งหมายในชีวิตท่ามกลางสภาวะกดดันทางสังคม

ผู้มีความสามารถพิเศษ

ความสามารถทางกีฬา ดนตรี ความจำ หรือทักษะอื่นอันเป็นเลิศเป็นคุณสมบัติตัวละครที่มอบให้คนพิการในฐานะอัจฉริยะทางด้านเฉพาะทาง (Savant Representation) โดยเฉพาะกลุ่มตัวละครออกัสติกสเปกตรัมถูกทำให้เป็น “อัจฉริยะ” ที่เก่งกาจ สร้างชื่อเสียง สร้างฐานะ คลี่คลายความขัดแย้ง จนกลายเป็นที่ยอมรับของตัวละครรอบข้างได้ในที่สุด เช่น มินซูอา อดีตนักเรียนตำรวจหญิงที่ประสบอุบัติเหตุจนตาบอด ความบกพร่องทางประสาทสัมผัสหนึ่งทำให้ประสาทสัมผัสด้านอื่นโดดเด่นขึ้นมาทดแทน คนตาบอดจะมีประสาทสัมผัสแยกแยะเสียงได้อย่างแม่นยำ จนสามารถจับคนร้ายได้ และได้รับโอกาสให้กลับมาเป็นตำรวจอีกครั้ง แม้จะเป็นการนำเสนอภาพลวงที่เกินจริง แต่เรื่องเล่าได้วางภูมิหลังให้ความเป็นเลิศมาควบคู่กับการฝึกฝนและการสนับสนุน ชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของคนพิการ

ผู้ใช้ชีวิตอิสระ

ปัจจัยในการใช้ชีวิตโดยลำพังของตัวละครพิการมักมาคู่กับการเข้าถึงเทคโนโลยีช่วยเหลือ การมีความสามารถในการสื่อสารกับคนไม่พิการได้ มีต้นทุนทางการศึกษา มีอาชีพมั่นคง มีสวัสดิการที่เหมาะสม มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับแซโบล (Chaebol) หรือกลุ่มตระกูลเศรษฐีนายทุน ซึ่งประเภทของความพิการจะเป็นกลุ่มบกพร่องทางร่างกาย ไม่ใช่กลุ่มบกพร่องทางพัฒนาการ การให้คนพิการใช้ชีวิตได้เองจากปัจจัยเหล่านี้สะท้อนลักษณะการยอมรับคนพิการในสังคมเกาหลีอย่างมีเงื่อนไข เห็นได้จากภาพยนตร์เรื่อง Love Me Not และ Man of Men

การวิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องเล่าแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารความพิการของภาพยนตร์เกาหลีในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาพัฒนาการมากกว่าการนำเสนอภาพเหมารวมด้านลบเพียงอย่างเดียว แม้จะยังมีภาพตัวละครที่สอดคล้องกับชุดความคิดว่าความพิการเป็น “ภาวะไร้ความสามารถ” ที่สร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบ “ภาวะ” ต่อครอบครัวและสังคม แต่จะเห็นได้ว่าการสื่อสารความพิการถูกยกระดับให้มีความซับซ้อนขึ้น มีความรัก ความฝัน บทบาททางสังคม มีบทบาทดำเนินโครงเรื่องหลักและยังมีการตั้งคำถามต่อทัศนคติของคนในสังคม อย่างการเลือกปฏิบัติและระบบโครงสร้างที่สนับสนุนคนพิการ ความพิการไม่ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อหวังสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ชมด้วยความน่าเวทนาในชะตาชีวิตของคนพิการเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อฉายภาพประสบการณ์ชีวิตของคนพิการในฐานะมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่งอย่างค่อยเป็นค่อยไป

5.3 การเปิดรับสื่อของคนพิการชาวไทย

การรับชมภาพยนตร์เกาหลีมีข้อจำกัดทั้งทางด้านการเข้าถึงสื่อและสุนทรียะในการรับชม ผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัยยังไม่ค่อยมีประสบการณ์ในการเข้าโรงภาพยนตร์ เพราะปัญหาเชิงกายภาพของโรงภาพยนตร์ที่ไม่ได้เอื้อต่อการใช้งานรองรับคนทุกกลุ่ม การออกแบบทางเดินที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอ ความลาดชันของพื้นที่ จำนวนชั้นบันได รวมถึงระยะห่างระหว่างเก้าอี้ที่จำกัด ไปจนถึงการใช้ห้องน้ำ นอกจากนี้ตำแหน่งที่นั่งสำรองสำหรับคนพิการถูกจัดไว้บริเวณแถวหน้าสุดติดจอฉาย ทำให้ต้องเงยหน้าตลอดระยะเวลาของการชมภาพยนตร์ การจัดฉายภาพยนตร์รอบพิเศษที่เตรียมพร้อมรองรับคนพิการจึงเป็นกลยุทธ์สร้างแรงจูงใจให้คนพิการเข้าโรงภาพยนตร์ได้ดีกว่า ซึ่งกิจกรรมการจัดฉายภาพยนตร์เกาหลีในลักษณะพิเศษแบบนี้ยังไม่ได้รับการส่งเสริมมาก่อน

ในปัจจุบันสตรีมมิ่งเป็นช่องทางหลักที่ขยายโอกาสการเข้าถึงสื่อภาพยนตร์เกาหลีให้กับคนพิการชาวไทย เนื่องจากความสะดวกสบายในการใช้งาน มีความยืดหยุ่นเรื่องเวลาและลดข้อจำกัดในการเดินทาง อีกทั้งยังสามารถย้อนกลับไปมาระหว่างการรับชมได้หากตามเนื้อเรื่องไม่ทัน และสามารถใช้อุปกรณ์เสริมบนสมาร์ตโฟนช่วยอำนวยความสะดวกในการอ่านข้อความบรรยายภาพและเสียงได้ระหว่างการรับชม

แพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมที่สุด คือ Netflix ซึ่งมีส่วนเสริมของการให้เสียงภาษาไทย แต่ก็พบว่าภาพยนตร์ส่วนใหญ่ยังขาดเสียงบรรยายภาพ (AD: Audio Description) และคำบรรยายเสียง (CC: Closed Caption) สำหรับกลุ่มคนที่บกพร่องทางการเห็นและการได้ยิน การดูหนังออนไลน์ตามเว็บไซต์ฟรีแบบผิดลิขสิทธิ์นั้นพบอยู่บ้างแต่ไม่แพร่หลายนัก ช่องทางเลือกอื่นที่ได้รับความนิยม คือ ช่องสปอยล์หนังบน YouTube ช่องเหล่านี้มีการเล่าเนื้อหาภาพยนตร์ทั้งเรื่องแบบย่อ จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัยพบว่า การฟังช่องสปอยล์หนังเป็นพฤติกรรมการรับชมที่พบบ่อยในกลุ่มคนพิการทางการเห็น ซึ่งไม่ได้ถูกมองว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์หรือทำให้เสียอรรถรส หากแต่เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเนื้อเรื่องในภาพรวมและมีผลต่อการตัดสินใจเลือกรับชมภาพยนตร์ฉบับเต็มในภายหลัง

ความถี่ในการรับชมภาพยนตร์เกาหลีของคนพิการโดยรวมเฉลี่ยต่ำกว่าปีละ 2 เรื่อง กลุ่มคนพิการทางการเคลื่อนไหวเข้าถึงสื่อภาพยนตร์เกาหลีได้จำนวนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มคนพิการทางสายตา และคนพิการทางการได้ยินตามลำดับ เนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับความพิการไม่ได้สัมพันธ์กับความสนใจเลือกชมภาพยนตร์เกาหลี หากแต่ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของกระแสความนิยมในสังคม การแนะนำจากคนใกล้ชิด การรีวิวหนัง รวมถึงคลิปสั้นที่ถูกตัดมาจากภาพยนตร์ในโซเชียลมีเดีย

การรับสื่อของกลุ่มพิการทางการได้ยินยังคงเป็นเรื่องที่ท้าทาย การตัดสินใจเลือกชมมาจากการบอกต่อภายในกลุ่มคนพิการด้วยกัน ผลงานที่ได้รับการรีวิวในระดับดีจะได้รับความสนใจ เพราะการดูภาพยนตร์เกาหลีต้องตั้งใจอ่านคำบรรยายทั้งคำแปลและคำบรรยายเสียง บ่อยครั้งจำเป็นต้องหยุดแล้วย้อนภาพเพื่อทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง ในกรณีที่ภาพยนตร์เรื่องใดได้รับความนิยมสูงอาจจะมีอาสาสมัครในกลุ่มปิดช่วยแปลภาษามือเป็นคลิปคู่ไปกับเรื่อง

การเปิดรับสื่อภาพยนตร์เกาหลีของคนพิการชาวไทยไม่ได้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ ปัจจัยสำคัญมาจากส่วนเสริมของตัวสื่อที่ไม่ได้ช่วยในการทำความเข้าใจเนื้อหา หรือคำนึงถึงสุนทรียะของคนพิการอย่างเพียงพอ ทำให้ประสบการณ์ในการรับชมขาดอรรถรสและความน่าสนใจ หากมีภาพยนตร์เรื่องใดเป็นกระแสนิยมในสังคมไทย จะเป็นแรงจูงใจให้คนพิการขวนขวายโอกาสในการรับชม โดยเนื้อหาไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับ

ความพิการโดยตรง ทั้งนี้ปฏิเสธไม่ได้ว่าถ้าเนื้อหาเชื่อมโยงกับประเภทความพิการของผู้ชมก็มีส่วนเพิ่มระดับความสนใจและการเลือกจดจำมากขึ้น

ด้วยธรรมชาติของภาพยนตร์เป็นสื่อประเภทเล่าเรื่องด้วยภาพและเสียง ข้อจำกัดทางการเห็นและการได้ยินย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสาร ทั้งการทำความเข้าใจเนื้อหา การปะติดปะต่อเรื่องราว และการใช้จินตนาการ ตัวเลือกเสริมแต่ละแบบไม่ว่าจะเป็นการมีเสียงพากย์ไทย เสียงบรรยายภาพ หรือคำบรรยายเสียงสำคัญต่อสุนทรียะในการรับชมภาพยนตร์ของคนพิการ การให้เสียงพากย์ภาษาไทยช่วยลดการพึ่งพาระบบ screen reader ที่รับกวนเสียงในภาพยนตร์เพื่อแปลข้อความบนหน้าจอสำหรับคนบกพร่องทางการเห็น ส่วนคนพิการทางการได้ยินยังต้องเผชิญความท้าทายในการอ่านคำบรรยาย เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่สองในการสื่อสาร รองจากภาษามือ การอ่านคำบรรยายเสียง คำแปลบทสนทนาอย่างรวดเร็วเป็นอุปสรรคต่อการทำความเข้าใจและสร้างความอ่อนล้าในการรับชม ด้วยเหตุนี้ภาพยนตร์ต่างประเทศจึงไม่เป็นที่นิยม หากเลือกชมจะใช้สตรีมมิ่งมากกว่าเข้าโรงหนัง เพราะสามารถหยุดเป็นระยะ หรือย้อนกลับเพื่อทำความเข้าใจซ้ำได้

จะเห็นได้ว่าเสียงบรรยายภาพและคำบรรยายสำคัญต่อการสร้างจินตนาการและอรรถรสร่วม โดยเฉพาะภาพยนตร์แนวระทึกขวัญและฉากต่อสู้ ตัวเลือกเสริมเหล่านี้ในภาพยนตร์เกาหลียังคงมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งที่มีความสำคัญต่อสุนทรียะในการรับชม มีผลต่อการตีความและการเข้าใจในทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง

5.4 ทศนคติของคนพิการชาวไทยต่อการสื่อสารความพิการในภาพยนตร์เกาหลี

จากการสัมภาษณ์คนพิการชาวไทยที่มีประสบการณ์รับชมภาพยนตร์เหล่านี้ พบว่าการสื่อสารความพิการมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ภาพยนตร์เกาหลียังมีการนำเสนอภาพแทนคนพิการผ่านมุมมองซ้ำซาก วนเวียนกับการถูกเอาเปรียบ การตกเป็นเหยื่อ และการขาดความมั่นใจในการใช้ชีวิต การสร้างความน่าสงสารยังถูกใช้เป็นกลวิธีดึงดูดอารมณ์ร่วมไปกับเนื้อเรื่องซึ่งไม่ได้แตกต่างไปจากภาพยนตร์ของประเทศอื่นๆ

การนำเสนอความพิการแบบเรียกความสงสารเป็นสิ่งที่คนพิการยังพอยอมรับได้ แต่ควรตระหนักถึงการลดทอนคุณค่าด้วยภาพจำด้านลบแบบเหมารวมซึ่งอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ผู้ชมที่ไม่เคยมีประสบการณ์ใกล้ชิดคนพิการให้เกิดความหวาดกลัวจนตีตราให้คนพิการเป็น “ตัวประหลาด”

ในทางกลับกัน การนำเสนอตัวละครพิการให้กลายเป็น “ทูตสวรรค์” เช่น เรื่อง Miracle of Giving Fool ที่มีแต่ความดี จิตใจดี กลับทำให้คนพิการรู้สึกหงุดหงิด เพราะคนพิการก็คือคน ความเป็นมนุษย์ของคนพิการไม่ต่างจากผู้อื่น มีดีและเลว มีอารมณ์ มีความรู้สึกและความซับซ้อน การนำเสนอมิติที่หลากหลายของตัวละครพิการ การแสดงอารมณ์ด้านลบ เช่น โกรธแค้น โลก หรือความปรารถนาทางเพศไม่ใช่สิ่งปกปิดต้องห้าม ไม่ได้ทำให้คนพิการดูน่ากลัว การทำให้ตัวละครพิการแสดงด้านลบออกมาบ้างในทางตรงกันข้ามกลับสะท้อนความเป็นมนุษย์ที่แท้จริง อาจส่งผลดีต่อการเข้าใจคนพิการในชีวิตจริงได้ลึกซึ้งกว่าการยึดเยียดความดีแบบเกินจำเป็น

ในด้านบวก ภาพยนตร์เกาหลีโดดเด่นในการนำเสนอความพิการผ่านการสร้างคู่เปรียบเทียบ มีความสร้างสรรค์ในการจับคู่ความพิการต่างประเภท หรือเชื่อมโยงกับกลุ่มที่มีความเปราะบางทางสังคม อาทิ ความยากจน การถูกทอดทิ้ง คนติดเหล้า มีสถานะที่สังคมไม่ยอมรับ อย่างในเรื่อง Split เรื่อง Key to the Heart และ Inseparable Bros มีการดำเนินเรื่องแบบเส้นขนาน แสดงให้เห็นว่าคนพิการไม่ได้ต่อสู้ในสังคมเพียงลำพัง ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ที่ได้รับชมภาพยนตร์ซึ่งเล่าถึงความพิการที่แตกต่างจากตนเองมองว่าเป็นโอกาสเชื่อมโยงประสบการณ์ระหว่างตัวละครพิการกับผู้ชมคนพิการได้

มุมมองที่ควรส่งเสริมให้มากขึ้น คือการถ่ายทอดรายละเอียดชีวิตประจำวันที่ไม่สะดวกสบาย แต่สามารถอยู่รอดได้ การได้รู้ว่าคุณพิการใช้ชีวิตอย่างไร ทำกับข้าว ต้มน้ำ ชักผ้า ขับรถ ไปจนถึงการเผชิญข้อจำกัดเรื่องที่พิก และอาชีพการงานล้วนแล้วแต่เป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อการทำความเข้าใจของผู้ชม ตัวละครที่ใช้ชีวิตอิสระพึ่งพาตนเองได้ เป็นการสร้างภาพแทนเชิงบวก เช่น การข้ามถนน การใช้ขนส่งสาธารณะ การขับรถ การหารายได้ ช่วยปลูกจิตสำนึกผู้ชมให้เกิดความเคารพในศักยภาพของคนพิการโดยไม่ต้องรู้สึกว่าคุณพิการคือภาระ เพราะความพิการเป็นเพียงแค่ความไม่สะดวกทางร่างกาย แต่ไม่ใช่ความป่วยไข้หรืออุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ คนพิการยังมองว่าการใช้ชีวิตในเกาหลีน่าจะมีความสะดวกสบายมากกว่าในเมืองไทย เนื่องจากสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ออกแบบอย่างคำนึงถึงคนพิการ อีกทั้งยังมีเทคโนโลยีล้ำสมัยช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน และยังมีนโยบายด้านการจ้างงานและสวัสดิการจากรัฐ สิ่งที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์ส่งผลต่อทัศนคติของคนพิการไทยโดยเฉพาะการพัฒนาสังคมเชิงนโยบาย

การสร้างภาพศักยภาพพิเศษของคนพิการเป็นเรื่องที่ดี แต่ควรสอดคล้องกับความเป็นจริงเช่นกัน การทำให้ความสามารถของคนพิการเป็นเรื่องฟ้าประทานอาจกลายเป็นกับดักทางความคิด สร้างความคาดหวังทางสังคม บังคับให้คนพิการต้องพิสูจน์ตัวเองอยู่ตลอดเวลาจึงจะได้รับการยอมรับ ท้ายที่สุดจะทำให้คนพิการกลายเป็น “วัตถุแห่งความอัศจรรย์” ในโลกแห่งความจริงคนพิการจำนวนน้อยเท่านั้นที่มีความสามารถอย่างอัจฉริยะในแบบที่ภาพยนตร์พยายามทำให้เป็น

“ไม่มีใครจะเข้าใจประสบการณ์ของคนพิการได้ดีเท่ากับคนพิการ” เป็นข้อความตัวอย่างความเห็นของคนพิการที่มีต่อการสื่อสารความพิการในสื่อบันเทิง แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าผู้สร้างภาพยนตร์จำเป็นต้องเป็นคนพิการเท่านั้นจึงจะสื่อสารออกมาได้ดี สิ่งที่บั่นทอนความรู้สึกของคนพิการหลังชมภาพยนตร์คือการนำเสนอความพิการผ่านจินตนาการเกี่ยวกับความพิการของคนไม่พิการที่ขาดการศึกษาและวิจัยอย่างเพียงพอ การคัดเลือกนักแสดงที่มีรูปลักษณ์หน้าตาดีนั้นเข้าใจได้ว่ามาจากปัจจัยทางการตลาด แต่นักแสดงที่รับบทคนพิการล้วนแล้วแต่เป็นผู้ไม่พิการทั้งสิ้น ตัวละครในเรื่องจึงมักดูไม่เหมือนคนพิการจนกว่าจะเริ่ม “แสดง” ประกอบสัญลักษณ์ความพิการ เช่น การกวัดแกว่งไม้เท้าขาว สวมแว่นดำ หรือใช้รถเข็น บทคนพิการกลายเป็นการ “โซ่ของ” ที่นักแสดงได้รับการเชิดชูจากสถาบันรางวัลทั้งหลาย แนนอนว่านักแสดงที่เป็นคนพิการจริงเป็นเรื่องยากและมีข้อจำกัดในการทำงานสูงกว่านักแสดงไม่พิการ แต่วงการภาพยนตร์อาจต้องเปิดประตูโอกาสทำงานเบื้องหน้าและเบื้องหลัง เพื่อให้คนพิการมีส่วนร่วมในกระบวนการเล่าเรื่องจากมุมมองที่ลึกซึ้ง ช่วยป้องกันการนำเสนอแบบผิดๆ หรือคิดไปเองว่าความพิการควรเป็นเช่นใด การสื่อสารความพิการอย่างมีคุณภาพขึ้นอยู่กับการตระหนักถึงความเคารพในประสบการณ์และความรับผิดชอบต่อผลงานซึ่งสามารถหล่อหลอมทัศนคติของผู้ชมในชีวิตจริง

6. สรุปและอภิปรายผล

สองทศวรรษที่ผ่านมาการนำเสนอประเด็นความพิการในภาพยนตร์เกาหลีมีมิติที่หลากหลาย โดยความพิการทางสติปัญญา การได้ยิน การเคลื่อนไหว และออทิสติกได้รับการนำเสนออย่างเข้มข้นกว่าความพิการประเภทอื่น ภาพแทนที่ปรากฏมีความซับซ้อนรอบด้าน ทำทนายภาพเหมารวมด้านลบที่มักดำรงอยู่ซ้ำๆ

ในสื่อบันเทิง กระบวนการของการเล่าเรื่องมีนัยเชิงสังคมวิทยา สร้างการยอมรับคนพิการผ่านความสัมพันธ์ที่เชื่อถือได้ในประเด็นร่วมสมัย เห็นมิติทัศน์ใหม่เกี่ยวกับการตอบสนองปัญหาและการเยียวยารักษาความพิการองค์ประกอบของเรื่องเล่าทั้งที่ได้รับความบันเทิงจากเรื่องจริงและบันเทิงคดีต่างมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ชมมองเห็นคนพิการในฐานะมนุษย์อย่างรอบด้าน

การนำเสนอตัวละครมีความสมจริง ไม่ถูกจำกัดด้วยภาพทวิลักษณ์แบบคู่ตรงข้ามของความดีและความเลว ปมความขัดแย้งของเรื่องสะท้อนประสบการณ์ร่วมที่ผู้ชมรับรู้ได้แม้จะไม่ได้มีความพิการก็ตาม การสอดแทรกความสัมพันธ์ทางสังคมของความพิการยังมีหลายระดับ ทั้งในแง่ของความรัก ครอบครัว สถานที่ทำงาน การใช้ชีวิตประจำวัน ลักษณะเด่นของเรื่องเล่าในภาพยนตร์เกาหลีคือการจับคู่ความพิการที่แตกต่างแต่เติมเต็มกันและกัน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงประสบการณ์ร่วมของกลุ่มคนชายขอบที่ต้องต่อสู้ให้ได้การยอมรับจากคนในสังคม

การที่ภาพยนตร์ได้รับผลตอบรับด้านบวกในระดับนานาชาติสะท้อนให้เห็นว่าความพิการเป็นประเด็นสากล ผลงานที่ถูกนำมาทำซ้ำ ดัดแปลงข้ามวัฒนธรรม ช่วยขยายประเด็นความพิการได้อย่างละเอียดอ่อน เพื่อให้คนในบริบทที่แตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมมองเห็นจักรวาลของความพิการรอบตนเอง ซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ชม

จากทัศนะของผู้ชมคนพิการชาวไทย พบว่าธรรมชาติของสื่อภาพยนตร์มีข้อจำกัดเรื่องเวลาในการนำเสนอ อาจทำให้รายละเอียดเกี่ยวกับความพิการไม่ได้สะท้อนความเป็นจริงอย่างลึกซึ้ง แม้บริบทของสังคมเกาหลีที่มีต่อคนพิการจะมีลักษณะใกล้เคียงกับสังคมไทย แต่ประเด็นย่อยที่ถูกนำเสนอ อาทิ เทคโนโลยีช่วยเหลือ (Assistive Technologies) นโยบายสาธารณะ สวัสดิการ และอาชีพการทำงานมีอิทธิพลต่อการรับรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งมักหยิบยกขึ้นมาเปรียบเทียบกับบริบทสังคมไทยบ่อยครั้ง ลักษณะความพิการไม่ได้เป็นจุดสำคัญที่ทำให้เลือกชมภาพยนตร์เรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ แต่การได้รับชมความพิการในมุมมองที่หลากหลายทำให้ภาพยนตร์กลายเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ตัวตนของคนพิการในชีวิตจริงและลดทอนวาทกรรมแห่งความเวทนาสงสาร การได้รับความพิการต่างประเภทกับตนเองรวมถึงคนที่เปี่ยมด้วยทางสังคมด้านอื่นก็ช่วยให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินชีวิตด้วยข้อจำกัดที่แตกต่างกัน

มิติการสื่อสารความพิการในภาพยนตร์เกาหลีถูกพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้านหนึ่งมีเป้าหมายที่จะสร้างความหมายความเป็นคนพิการ ชักจูงทัศนคติทางสังคมที่ยอมรับร่วมกัน แม้จะปฏิเสธไม่ได้ว่าในอีกด้านหนึ่ง การนำเสนอเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างโดยคนไม่พิการ (ableist) ดังนั้นหากต้องการนำพาวงการภาพยนตร์ไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ยั่งยืน ควรเปิดโอกาสให้คนพิการได้มีพื้นที่ในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน รวมถึงช่องทางการเข้าถึงสื่อภาพยนตร์ด้วยตัวเสริมทางสุนทรีย์ะในการรับชม อาทิ การให้เสียงภาษาไทย (dubbing) เสียงบรรยายภาพ (AD) คำบรรยายเสียง (CC) และเทคโนโลยีสนับสนุนต่างๆ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ภาพยนตร์ที่นำเสนอประเด็นความพิการ เช่น เรื่อง Miracle of Cell No.7 ได้ถูกนำไปดัดแปลงข้ามวัฒนธรรมและยังคงประสบความสำเร็จ สะท้อนให้เห็นว่าเรื่องเล่าเกี่ยวกับความพิการมีลักษณะสากล สามารถสื่อสารข้ามข้อจำกัดของความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกลวิธีการสื่อสาร

ความพิการจากภาพยนตร์ที่ได้ถูกนำกลับมาทำซ้ำ (remake) และสัมพันธ์ (intertextuality) โดยเน้นเรื่องบริบทการข้ามสื่อข้ามวัฒนธรรม

7.2 การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความพิการเป็นประเด็นละเอียดอ่อนที่มีคุณค่าทางมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา การศึกษาภาพยนตร์เกาหลีสามารถใช้เป็นแนวทางทางวิชาการสำหรับผู้สร้างสรรคงานชาวไทย ดังนั้นควรสนับสนุนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เปิดโอกาสให้คนพิการได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาองค์ประกอบของเรื่องเล่า เพื่อสร้างชุดความรู้ที่ร่วมสมัยและเข้าใจความพิการอย่างมีพลวัต

รายการอ้างอิง

- ก้อง ฤทธิ์ดี. (2564). นโยบายภาพยนตร์เกาหลี: 30 ปี แห่งอุตสาหกรรมวัฒนธรรม.
<https://fapod.or.th/main/information/article/view/769>
- Choi, B. C., Baek, E. R., & Yim, S. K. (2013). *A case study on the development manual of the persons with developmental disabilities*. Korea Disabled People's Development Institute, Seoul, South Korea.
- Chun, C. M., & Ferguson, D. L. (2019). The intersections of culture, disability, and shame: The experiences of emerging adults with developmental disabilities and their families in South Korea. *Review of Disability Studies: An International Journal*, 15(3), 1-15.
- Diffrient, D. S. (2017). Always, blind, and silenced: Disability discourses in contemporary South Korean cinema. *Journal of Literary & Cultural Disability Studies*, 11(3), 249-269.
- Fisher, W. (1989). *Human communication as narration: Toward a philosophy of reason, value, and action*. University of South Carolina Press.
- Fraser, B. (2016). *Cultures of representation: Disability in world cinema contexts*. Columbia University Press.
- Fulton, H., et al. (2005). *Narrative and media*. Cambridge University Press.
- Hyun, K. J. (2001). Sociocultural change and traditional values: Confucian values among Koreans and Korean Americans. *International Journal of Intercultural Relations*, 25(2), 203-229.
[https://doi.org/10.1016/S0147-1767\(01\)00009-8](https://doi.org/10.1016/S0147-1767(01)00009-8)
- Kim, M. H. (2019). An evaluation on the audio-visual investment fund's contribution to Korean film production capital. *The Journal of the Korea Contents Association*, 19(9), 212-220.
- Kim-Rupnow, W. S. (2001). *An introduction to Korean culture for rehabilitation service providers*. Center for International Rehabilitation Research Information and Exchange.
- Lee, Z. N. (1999). Korean culture and sense of shame. *Transcultural Psychiatry*, 36(2), 181-194.
<https://doi.org/10.1177/136346159903600202>
- Mogk, M. E. (2013). *Different bodies: Essays on disability in film and television*. McFarland.
- Yoon, K. (2018). Digital media and culture in Korea, In D. Y. JIN. & N. Kwak (Eds.), *Communication, digital media, and popular culture in Korea: Contemporary research and future prospects* (pp. 283-300). Lexington Books.
- You, D. C., & Hwang, S. K. (2018). Achievements of and challenges facing the Korean disabled people's movement. *Disability & Society*, 33(8), 1259-1279. <https://doi.org/10.1080/09687599.2018.1488676>

- You, H. K., & McGraw, L. A. (2011). The intersection of motherhood and disability: Being a “good” Korean mother to an “imperfect” child. *Journal of Comparative Family Studies*, 42(4), 579-598.
<https://doi.org/10.2307/41604469>
- Zhang, L., & Haller, B. (2013). Consuming image: How mass media impact the identity of people with disabilities. *Communication Quarterly*, 61(3), 319-334.

บทบาทของนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี่: กรณีศึกษาจากนิทานที่ปรากฏตัวละครบุรุษ*

ศิวัสร์ สุรกิจบวร**

Received: 2 April 2024

Revised: 5 September 2024

Accepted: 27 December 2024

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี่ โดยศึกษาจากนิทานที่มีตัวละครบุรุษเป็นตัวละครหลัก จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และพฤติกรรมของตัวละครเพศชายในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี่ พบว่าตัวละครบุรุษที่เป็นตัวละครหลักในนิทานประกอบด้วยพระสงฆ์ ขุนนางและชนชั้นสูง บัณฑิตพ่อค้าและชาวบ้านธรรมดา ซึ่งจะมีปฏิสัมพันธ์กับตัวละครสตรีหลากหลายชนชั้นในนิทาน และจากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี่ผ่านการศึกษาตัวละครบุรุษที่มาจากหลากหลายชนชั้นสามารถจำแนกบทบาทของนิทานมุกตลกเรื่องเพศออกเป็น 5 บทบาทหลัก คือ บทบาทด้านการตอกย้ำการครองอำนาจของชนชั้นปกครอง บทบาทด้านการผดุงความยุติธรรมให้สังคม บทบาทด้านการสั่งสอนเรื่องเพศศึกษาและการปรับตัวเพื่ออยู่เป็นครอบครัวใหญ่ บทบาทด้านการสะท้อนและเติมเต็มความปรารถนาของผู้คน และบทบาทด้านการเสียดสีและยั่วล้อเพื่อระบายความคับข้องหมองใจ โดยบทบาททั้งหมดที่กล่าวมาขึ้นอยู่กับว่าจะวิเคราะห์จากมุมใดและให้ความสำคัญกับสิ่งใดเป็นพิเศษ เพราะนิทานหนึ่งเรื่องอาจจะแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่ที่มากกว่าหนึ่งบทบาท

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

นิทานพื้นบ้านเกาหลี่;
มุกตลกเรื่องเพศ;
วรรณกรรมเกาหลี่

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์นิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี่” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ 2565

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเกาหลี่ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ติดต่อได้ที่: siwats@nu.ac.th

The Role of Korean Sexual Humor Tale: A Case Study from Stories Featuring Male Protagonists^{*}

Received: 2 April 2024

Revised: 5 September 2024

Accepted: 27 December 2024

Siwat Surakitbovorn^{**}

This research article aims to analyze the roles and functions of Korean sexual humor tales, focusing on stories with male characters as the central figures. By examining the relationships and behaviors of male characters in these tales, it is observed that the principal male characters include Buddhist monks, noblemen and the upper class, scholars, merchants, and ordinary villagers. These characters interact with female characters from various social classes within the tales. Moreover, the study of the roles and functions of these tales through male characters from diverse social strata reveals five primary roles: 1) reinforcing the hegemony of the ruling classes; 2) promoting social justice; 3) educating on sexual matters and facilitating adaptation to family life; 4) reflecting and fulfilling the desires of the people; and 5) providing satire and ridicule to express societal discontent. The significance of these roles varies depending on the perspective of the reader or listener, as a single tale may take on multiple roles, emphasizing the complexity and multifaceted nature of these narratives.

Research Article

Abstract

Keywords

Korean folk tales;
dirty jokes;
Korean literature

^{*} This research article is part of the research titled "A Synthesis of Korean Dirty Jokes" and is funded by Faculty of Humanities, Naresuan University, Budget for the year 2022

^{**} Assistant Professor, Korean Section, Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Naresuan University, e-mail: siwats@nu.ac.th

1. บทนำ

วรรณกรรมมุขปาฐะของเกาหลีมีประเภทที่หลากหลายและครอบคลุมตั้งแต่เรื่องเล่า เพลง ละคร และการแสดงที่สืบทอดมาตั้งแต่ยุคโบราณที่ภาษาเขียนยังไม่พัฒนา ในบรรดาวรรณกรรมเหล่านี้ นิทานที่พูดถึงเรื่องเพศเป็นเรื่องเล่าที่มีความสำคัญต่อการเสพความบันเทิงของผู้คนในสมัยก่อน เนื่องด้วยเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับเพศนั้นเป็นเรื่องที่ตลกและสนุกสนานพอๆ กับการที่นิทานประเภทนี้มีข้อจำกัดในการนำเสนอพอสมควร กล่าวคือ “ผู้เล่าและผู้ฟังนิทาน”¹ ต้องมีความเข้าใจตรงกันว่าเรื่องเล่านั้นประกอบด้วยตัวละครและเหตุการณ์สมมติ ดังนั้นการพูดถึงเรื่องเพศภายใต้กรอบจารีตอันเคร่งครัดเป็นพฤติกรรมชุกช่นประเภทหนึ่งของมนุษย์ผู้มีปัญญา การยั่วล้อเสียดสีหรือการวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่ตนเองนั้นมิอาจก้าวล่วงได้ในโลกแห่งความเป็นจริงอาจเรียกได้ว่าเป็นความหรรษา เพียงไม่กี่เรื่องในชีวิตของชนชั้นล่างที่ถูกกระบบการปกครองแบบสังคมนิยม (封建主義) กดขี่และรีดไถ ในขณะที่ชนชั้นสูงที่ต้องครองตัวตามทำนองคลองธรรมหรือตามจารีตของชนชั้นปกครองมิอาจต้านทานความอยากรู้อยากเห็นเรื่องเพศซึ่งเป็นความปรารถนาพื้นฐานตามธรรมชาติ แต่การจะบรรยายเรื่องราวด้วยถ้อยคำที่หยาบคายหรือตรงไปตรงมาอย่างที่ชาวบ้านร้านตลาดพูดกันในชีวิตประจำวันมิอาจทำได้สะดวกนัก จึงมีวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่เรียกว่า “วรรณกรรมยาตัม” (野談文學)² หน้าที่เป็นสมุดบันทึกเรื่องเล่าของชาวบ้านและแต่งเติมเรื่องราวต่างๆ ที่ได้ยินได้ฟังมาด้วยทักษะการประพันธ์ที่มีการใช้วรรณศิลป์ กล่าวคือ วรรณกรรมยาตัมจะถูกประพันธ์ขึ้นโดยใช้อักษรและไวยากรณ์ของภาษาจีนโบราณ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างชนชั้นปกครองกับชนชั้นล่างในแง่ของอักษรที่ใช้ในการอ่านและการจดบันทึก โดยหลังจากที่ผู้มีความรู้สูงหรือชนชั้นสูงได้เดินทางไปฟังนิทานตามสถานที่ต่างๆ พวกเขาเหล่านั้นก็จะจดบันทึกเรื่องราวที่ได้ยินได้ฟังเอาไว้ หลังจากนั้นจะประพันธ์เนื้อหาเพิ่มเติมและเปลี่ยนกลวิธีการเล่าและการใช้ภาษาให้สละสลวย สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมการประพันธ์วรรณกรรมในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม ความเป็นชาวบ้านและความเป็นธรรมชาติของเรื่องเล่ายังคงถูกเก็บรักษาไว้ในเนื้อเรื่อง ทำให้วรรณกรรมยาตัมถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “นิทานลายลักษณ์” (文獻說話) และส่งผลให้นิทานมุขตลกเรื่องเพศที่เดิมที่ถูกเล่าในหมู่ชาวบ้านได้เดินทางข้ามเวลามาสู่ยุคปัจจุบันเป็นจำนวนมาก

นอกจากวรรณกรรมยาตัมแล้ว นิทานพื้นบ้านที่ถ่ายทอดด้วยวิธีเล่าปากต่อปากถูกถ่ายทอดมาถึงสังคมปัจจุบันด้วยเช่นกัน หากแต่การเดินทางลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์พ่อแม่เฒ่าที่เป็นนักเล่านิทานและการจัดเก็บเรื่องราวเหล่านี้ให้อยู่ในรูปแบบของหนังสือและการบันทึกเสียงนั้นย่อมพบอุปสรรคหลากหลายประการ โดยเฉพาะนิทานมุขตลกเรื่องเพศที่มีเนื้อหาและภาษาที่หยาบโลน ทำให้มีผู้เล่านิทานจำนวนไม่มากที่ยอมเล่านิทานประเภทนี้ให้นักวิจัยหรือนักวิชาการที่เป็นบุคคลแปลกหน้าฟัง ดังนั้นหากพิจารณาลักษณะและประเภทของนิทานที่ถูกรวบรวมและตีพิมพ์เผยแพร่เป็นหนังสือหรือสารานุกรมนิทานพื้นบ้าน พบว่านิทานที่เล่าเกี่ยวกับเรื่องเพศมีสัดส่วนค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับนิทานทั่วไปและเมื่อศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะรอบด้านและทำความเข้าใจ

¹ ในที่นี้หมายถึงผู้เขียนและผู้่านนิทานด้วย เพราะหลังจากที่อักษรฮันกึลหรือฮุนมินจองอึม (訓民正音) ได้ถูกประดิษฐ์ขึ้นและเริ่มใช้กันอย่างแพร่หลายในสมัยโชซอนตอนต้น ชาวบ้านทั่วไปที่ไม่สามารถอ่านเอกสารที่บันทึกด้วยภาษาจีนได้อ่านหนังสือที่บันทึกด้วยอักษรเกาหลี รวมถึงหนังสือต่างๆ ที่ถูกแปลจากอักษรจีนสู่อักษรเกาหลี ทำให้วรรณกรรมมุขปาฐะอย่างเช่นนิทานนั้นไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แค่เพียงการเล่าด้วยวาจาอีกต่อไป

² 민족문학사연구소 편 (2018) ได้ให้นิยามของวรรณกรรมยาตัมเอาไว้ว่า “เรื่องราวที่ผู้คนเล่าต่อๆ กันมา ซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์หรือบุคคล แต่เป็นประวัติศาสตร์ฉบับชาวบ้านที่ไม่ใช่ประวัติศาสตร์ของทางการและมีการแต่งเติมจินตนาการลงไป” แต่เมื่อพิจารณาเรื่องราวที่ถูกรวบรวมอยู่ในยาตัม พบว่ามีนิทานและเรื่องเล่าหลากหลาย รวมถึงมีเรื่องตลกอยู่จำนวนมากด้วย

เกี่ยวกับคุณลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะพิเศษที่ว่า “ความเป็นสมบัติของมวลชนและการต่อยอดความคิดสร้างสรรค์” (김선풍 외, 1993, pp. 33-34) จะพบว่ามุกตลกเรื่องเพศไม่ได้อยู่ในรูปแบบของนิทานหรือเรื่องเล่าเพียงอย่างเดียว แต่ยังปรากฏอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทต่างๆ เช่น พันโซรี (판소리) ที่เป็นละครร้องรำโดยนักเล่านิทานคนเดียว ระบำหน้ากากหรือละครพื้นบ้าน (탈춤, 民俗劇) ที่มีบทสนทนาชวนหัวระหว่างตัวละครหลายตัว นิทานปรัมปราและตำนาน (神話와 傳説) ที่กล่าวถึงเรื่องเพศในเชิงความเชื่อและปรัชญาแห่งความเข้าใจสรรพชีวิต โดยมุกตลกเรื่องเพศที่ถูกนำไปใช้ในการเล่าเรื่องและการแสดงวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทต่างๆ นั้นมีขอบเขตที่กว้างกว่าและจำเป็นต้องพิจารณาลักษณะเฉพาะของผลงานแต่ละประเภทควบคู่ไปกับการวิเคราะห์การใช้ “มุกตลกเรื่องเพศ” (肉談) สอดแทรกลงไปเพื่อเป็นสีสันในการเล่าเรื่องหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ ดังนั้นในบทความนี้จะมุ่งศึกษานิทานมุกตลกเรื่องเพศที่ปรากฏในหนังสือหรือสารานุกรมนิทานพื้นบ้านและวรรณกรรมยาต้มเท่านั้นและศึกษาในขอบเขตที่แคบลงโดยการคัดสรรเฉพาะนิทานมุกตลกที่ปรากฏตัวละครเอกเป็นบุรุษ เนื่องจากเมื่อพิจารณานิทานที่กล่าวถึงเรื่องเพศในปริมาณที่มากเพียงพอพบว่านิทานเหล่านี้ไม่ได้ดำเนินเรื่องโดยตัวละครบุรุษและสตรีเพียงอย่างเดียว นิทานหลายเรื่องใช้เพียงตัวละครสตรีในการดำเนินเรื่อง เช่น นิทานเรื่อง “อวดหมาว่าใกล้จะถึงวันออกเรือนแล้ว” (개에게 시집갈 날이 멀지 않다고 자랑하다) (김준형 역, 2019, p. 491) ที่มีแค่ “ตัวละครหญิงแก่กับสุนัข” และนิทานอีกหลายเรื่องก็ไม่มีตัวละครดำเนินเรื่อง เช่น นิทานเรื่อง “การแบ่งประเภทของการสังวาส” (雲雨之情을 나누기) (이원규, 2011, p. 67) ที่เล่าเรื่องเพศโดยไม่มีการดำเนินเรื่องผ่านตัวละคร ซึ่งตัวบทเหล่านี้มีจำนวนไม่น้อยเช่นกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว บทความเรื่องนี้จะจึงเลือกเฉพาะตัวบทนิทานที่ปรากฏตัวละครชายในการดำเนินเรื่องเป็นตัวละครหลัก เพื่อให้ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของบุรุษที่มีต่อสตรีในนิทานมีความคมชัดและสามารถนำเสนอในพื้นที่อันจำกัดของบทความวิจัยได้

เมื่อพิจารณาจากงานวิชาการและงานวิจัยในสาขารัฐเกาหลีพบว่านิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีนั้นกระจัดกระจายและแทรกตัวอยู่ในวรรณกรรมประเภทต่างๆ ดังที่กล่าวข้างต้น บทความวิจัยนี้จึงกำหนดขอบเขตการศึกษาและคัดสรรเฉพาะนิทานมุกตลกเรื่องเพศที่มีตัวละครหลักเป็นบุรุษในสถานะต่างๆ เช่น พระสงฆ์ ขุนนาง หรือเจ้าขุนมูลนาย บัณฑิต (선비) พ่อค้าและชาวบ้านธรรมดา ถ้าหากพิจารณาจากสถานะของตัวละครเหล่านี้พบว่าขุนนางกับบัณฑิตจะเป็นชนชั้นสูงทั้งสิ้น โดยบัณฑิตนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ที่ยังไม่ได้เข้ารับราชการ แต่ขุนนางนั้นเป็นผู้ที่เข้ารับราชการและมีตำแหน่งตามแต่ที่ตนได้รับอำนาจมอบหมายจากองค์พระมหากษัตริย์ ในกรณีของพระสงฆ์ในยุคโบราณของเกาหลีนั้น คิวสวี่ สุรกิจบวร (2565) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับพระสงฆ์ว่า “พระสงฆ์นั้นในสังคมเกาหลีโบราณจัดว่าเป็นบุคคลต้องห้ามประเภทหนึ่งเหมือนกับชนชั้นสูงหรือพระราชา เพราะเป็นผู้บำเพ็ญเพียรและเผยแพร่ศาสนาพุทธ ซึ่งหยั่งรากลึกทางด้านความเชื่อและศรัทธาในคาบสมุทรเกาหลีมาตั้งแต่อาณาจักรโคกูรยอ เพียงแต่ในสมัยโชซอน³ นั้นพุทธศาสนาถูกด้อยค่าจากแนวคิดของการเชิดชูลัทธิขงจื้อ (崇儒抑佛) ถึงแม้กระนั้นพระสงฆ์ในสมัยโชซอนเองก็ไม่ได้เป็นผู้ที่ชาวบ้านทั่วไปจะสามารถแตะต้องได้ แต่เมื่อสังเกตจากตัวละครในนิทานประเภทนี้แล้ว พระสงฆ์มักเป็นตัวละครที่ถูกนักเล่านิทานนำมาล้อเลียนและล้อเสียด ซึ่งขัดแย้งกับภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่ควรจะเป็นผู้ทรงศีลและสามารถระงับกิเลสตัณหาได้” เช่นเดียวกับกลุ่มชนชั้นสูงอื่นๆ ที่ต้องยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติตามจริยธรรมของผู้มีสถานะสูงส่งและมีปัญญา ทว่าในนิทานนั้น ตัวละครที่เป็นตัวแทนของชนชั้นสูงกลับมีความกระหายใคร่รู้เกี่ยวกับเรื่องเพศจนเกินพอดี พฤติกรรมของตัวละครอย่างนี้ที่กล่าวมาถือว่าสอดคล้องกับแนวคิดหลักที่ใช้ในการศึกษาหน้าที่ของนิทานมุกตลกเรื่องเพศ กล่าวคือ “การเล่าเรื่องที่ผู้เล่า

³ บทความวิจัยนี้ใช้ระบบการถอดเสียงอักษรเกาหลีเป็นอักษรไทยโดยใช้หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาเกาหลีของราชบัณฑิตยสถาน ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ณ วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2555

และผู้ฟังมีความเข้าใจร่วมกันว่าไม่ได้เป็นเรื่องจริง แต่อย่างน้อยการได้เสียตีสี่ผู้ที่มีสถานะสูงในสังคมโดยไม่มี ความผิด รวมถึงการได้ระบายความรู้สึกที่อัดอั้นตันใจที่เกิดขึ้นจากความอยุติธรรม เนื่องจากบุคคลต้องห้ามเหล่านี้ แม้จะกระทำการใดที่ไม่เหมาะสมกับสถานะของตนเอง แต่ไม่อาจวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างตรงไปตรงมา ดังนั้น การศึกษานิทานตลกที่นำเอาเรื่องการร่วมเพศของมนุษย์มาเป็นวัตถุดิบในการปรุงแต่งความหรรษา มิได้เป็นแค่ การศึกษาอารมณ์ขันของคนในชาตินั้นเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการศึกษาทางออกของการระบายอารมณ์ต่างๆ ที่แสนซับซ้อนของมนุษย์ รวมทั้งการได้เสียตีสี่ผู้อื่นทางอ้อม สิ่งต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้คนในสังคมได้ผ่อนคลาย ความตึงเครียดจากกฎระเบียบอันมากมาย” (ศิริพร ณ ถลาง, 2557, น. 404-412 อ้างถึงใน ศิวส์ สุรกิจบรร, 2565, น. 93-94)

ในทางกลับกันตัวละครที่เป็นบุคคลทั่วไปและถือว่าเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมโบราณ เช่น พ่อค้า ชาวบ้าน ก็เป็นตัวละครสำคัญสำหรับนิทานมุกตลกเรื่องเพศเช่นกัน ถึงแม้ว่าสถานะของคนเหล่านี้จะเป็นคนทั่วไป ที่สามารถแสดงออกและเปลือยเปลื้องกับกิจกรรมทางเพศได้อย่างออกหน้าออกตา ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึง ธรรมเนียมปฏิบัติอันซับซ้อนเหมือนกับชนชั้นสูงหรือผู้ทรงศีล ทว่าตัวละครเหล่านี้ในเรื่องเล่าเรียกได้ว่าเป็นบุรุษ ที่อยู่เหนือสตรี ซึ่งล้วนมีอำนาจและสิทธิพิเศษมากกว่าผู้หญิงในชนชั้นเดียวกัน โดยเฉพาะในเรื่องเพศที่ดูเหมือนว่า ตัวละครคนธรรมดาเหล่านี้ในเรื่องเล่าจะสามารถล้ำเส้นสตรีผู้สูงศักดิ์ได้ รวมถึงบทสรุปต่างๆ ของนิทานที่ลงเอย ด้วยดีเพราะพลังอำนาจขององคชาติที่ไม่จำกัดว่าบุรุษนั้นอยู่ในสถานะที่ต่ำหรือสูงส่งกว่าสตรี หากแต่ ตัวละครหญิงในเรื่องเล่าจะมีการตอบสนองและมีปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเล่า นิทาน ในบางครั้งตัวละครสตรีอาจจะมายืนอยู่เหนือตัวละครบุรุษได้ ในบางครั้งตัวละครบุรุษที่ต่ำต้อยสามารถ ล่วงเกินตัวละครสตรีที่สูงศักดิ์กว่าตนได้เช่นกัน ในบางครั้งความต้องการทางเพศของตัวละครนำพาเรื่องราว ชวนหัวอันวุ่นวายและคาดเดาไม่ได้ ทำให้เรื่องเล่าเกี่ยวกับเพศเป็นเรื่องเล่าที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก แม้ว่า เรื่องเล่าเหล่านี้อาจจะไม่สามารถเล่าได้อย่างอิสระตามใจนึกโดยไม่ต้องคำนึงถึงกาลเทศะอันเหมาะสม อย่างไรก็ตาม การดำรงอยู่ของเรื่องเล่าประเภทนี้ก็ได้รับการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นผ่านกระบวนการเล่าปากต่อปากและการเรียบเรียง เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นผลจากการศึกษานิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีนั้นย่อมมีประโยชน์และสามารถนำ องค์ความรู้ดังกล่าวไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษานิทานมุกตลกของเกาหลีให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่พื้นฐาน ของการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบเกาหลีและไทยและการศึกษาสังคมวัฒนธรรมและคติชนเกาหลีในเชิง เปรียบเทียบกับไทยได้ในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีผ่านการศึกษาตัวละครบุรุษ

3. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

นักมานุษยวิทยาและนักคติชนวิทยาสาขาทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยม (Functionalism) มักตั้งคำถามว่า ข้อมูลทางคติชนมีบทบาทและหน้าที่อย่างไรในสังคมในฐานะที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรม โดยมองว่าวัฒนธรรมส่วนต่างๆ ในสังคมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงของสังคม และความมั่นคงทางจิตใจ วัฒนธรรมในส่วนที่เป็นคติชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าประเภทต่างๆ เพลง การละเล่น การแสดง ความเชื่อ พิธีกรรมล้วนมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางด้านจิตใจและช่วยสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้แก่สังคม ดังนั้นการศึกษาวรรณกรรมที่เป็นคติชนจึงควรศึกษาในบริบททางสังคมนั้นๆ เพื่อให้เห็นความสำคัญของข้อมูลประเภทคติชนที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง (ศิริพร ณ ถลาง, 2557, น. 359-360) จากมุมมองทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยมข้างต้นกล่าวได้ว่าทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยมเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษานิทานมุกตลกเรื่องเพศในบทความวิจัยเรื่องนี้ หากกล่าวถึงนิยามของนิทานมุกตลกในความรับรู้โดยทั่วไปของนักวิชาการนั้น นิทานมุกตลกคือเรื่องราวที่สามารถสร้างเสียงหัวเราะให้แก่ผู้ฟังหรือผู้อ่านนิทานได้ โดยทอมป์สัน (Thompson, 1977) ได้กล่าวถึงแนวคิดของเรื่องที่เป็นมุกตลกทั้ง 16 แบบ คือ 1) แนวคิดเรื่องความฉลาด 2) แนวคิดเรื่องความโง่เขลา 3) แนวคิดเรื่องการชนะด้วยกลลวง 4) แนวคิดเรื่องการต่อรองแบบกลลวง 5) แนวคิดเรื่องการขโมยและการหลอกต้ม 6) แนวคิดเรื่องการใช้กลลวง 7) แนวคิดเรื่องการล่อลวงและผิดประเพณี 8) แนวคิดเรื่องกลลวงที่ทารุณ 9) แนวคิดเรื่องกลลวงโดยวิธีแข่งขัน 10) แนวคิดเรื่องการปลอมแปลง 11) แนวคิดเรื่องการกล่าวหาที่ผิด 12) แนวคิดเรื่องภรรยาที่เลว 13) แนวคิดเรื่องความเกียจคร้าน 14) แนวคิดเรื่องคนหูหนวก 15) แนวคิดเรื่องนักบวช และ 16) แนวคิดเรื่องการโกหกหรือการโกหก (Thompson, 1977 อ้างถึงใน ประคอง นิมมานเหมินท์, 2545, น. 20-24) อย่างไรก็ตาม หากพิจารณานิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีในจำนวนที่มากพอพบว่านิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีเดินทางจากวรรณกรรมมุขปาฐะสู่นิทานลายลักษณ์จากยุคโบราณผ่านยุคสมัยใหม่มาถึงยุคปัจจุบัน จนเกิดพัฒนาการในเชิงการประพันธ์ที่ผสมผสานระหว่างความเป็น “การต่อยอดสร้างสรรค์ผลงาน” (共同作) กับ “วรรณศิลป์ของเหล่าชนชั้นสูง” ดังเช่นนิทานมุกตลกเรื่องเพศที่ปรากฏในวรรณกรรมยาตัมในสมัยโชซอนที่เป็นส่วนผสมที่ลงตัวของภูมิปัญญาชาวบ้านกับความรู้ของชนชั้นปกครอง หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น “มุกตลกแบบชาวบ้านที่เล่าเรื่องผ่านปลายปากกาของเหล่ายังบัน” และอนุมานได้ว่านิทานพื้นบ้านที่ถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบันนั้นมีนิทานจำนวนมากที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของวรรณกรรมยาตัม ทำให้เกิดนักเล่านิทานที่ได้อ่านหรือได้ฟังนิทานจากวรรณกรรมยาตัมและนำมาเล่าต่อจนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากนิทานพื้นบ้านในบางท้องถิ่นมีโครงเรื่องและตัวละครคล้ายคลึงกับนิทานมุกตลกเรื่องเพศในวรรณกรรมยาตัม โดยนิทานเหล่านี้ถูกแต่งเติมหรือดัดแปลงอย่างไรขึ้นอยู่กับการรับนิยามของผู้เล่านิทานหรือกลุ่มผู้ฟังนิทานในขณะนั้น เพราะฉะนั้นจึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่านิทานมุกตลกเรื่องเพศหลายเรื่องถูกประกอบสร้างมาจากแนวคิดที่หลากหลายและมีความซับซ้อนพอสมควร อย่างไรก็ตาม หากพิจารณานิทานเหล่านี้ในแนวทางของทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยม นิทานมุกตลกเรื่องเพศก็มีบทบาทหน้าที่ตามกรอบแนวคิดที่ศิริพร ณ ถลาง (2557, น. 361-363) ได้ประยุกต์แนวคิดของบาสคอม (Bascom, 1965) เสนอเป็นบทบาทหน้าที่ของคติชน 3 ประการ คือ 1) บทบาทคติชนในการอธิบายกำเนิดและอัตลักษณ์ของกลุ่มชนและพิธีกรรม 2) บทบาทคติชนในการให้การศึกษา อบรมระเบียบสังคมและรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม 3) บทบาทคติชนในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งนิทานที่นำมาวิเคราะห์ในบทความวิจัยนี้พบว่ามียุทธศาสตร์ตามข้อ 2 และข้อ 3 แต่ยังไม่ปรากฏนิทานมุกตลกเรื่องเพศที่มีบทบาทหน้าที่ตามข้อ 1 เนื่องจากบทบาทรูปแบบที่ 1 นั้นมักอยู่ในวรรณกรรมประเภทเทพปกรณัมและตำนานมากกว่า

หากกล่าวถึงมุกตลกเรื่องเพศที่ปรากฏในวรรณกรรมมุขปาฐะเกาหลีนั้นสามารถพบได้มากใน “นิทานหรือเรื่องเล่า (說話)⁴ ประเภทนิทานพื้นบ้าน (民譚) ซึ่งข้อมูลที่ถูกนำมาวิเคราะห์นอกจากนิทานลายลักษณ์ที่หลงเหลือต้นฉบับงานเขียนอยู่ในปัจจุบันอย่างวรรณกรรมยาตัมแล้ว ยังมีนิทานพื้นบ้านที่ถูกเก็บรวบรวมโดยนักวิชาการและเผยแพร่ในรูปแบบหนังสือรวมนิทาน สารานุกรมนิทาน วิทยานิพนธ์และฐานข้อมูลนิทานพื้นบ้านที่อยู่ในโลกอินเทอร์เน็ต สิ่งเหล่านี้เป็นแหล่งข้อมูลชั้นดีที่สามารถพบเห็นการเล่ามุกตลกเรื่องเพศในหลากหลายรูปแบบ อย่างไรก็ตาม มุกตลกเรื่องเพศเป็นความหรรษาเฉพาะกลุ่มที่ถูกจำกัดด้วยอายุและสถานะทางสังคมของผู้ฟังหรือผู้อ่านนิทาน ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับนิทานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับมุกตลกเรื่องเพศในเชิงวิชาการอาจจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ทางด้านวรรณคดีหรือคติชนวิทยา หรือเป็นเพียงประเด็นหนึ่งที่อาจพบในบทความวิจัยหรือบทความวิชาการ

งานวิจัยที่ทันสมัยที่สุดและเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศที่ปรากฏในนิทานมากที่สุดคือวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตของ 한유진 (2022) เรื่อง “A Study on the Aspect of Sexual Violence against Women and Sexual Perception Shown in Folktales” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนกประเภทของความรุนแรงทางเพศที่พบในนิทานพื้นบ้าน โดยศึกษาเรื่องเล่าจากฐานข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะเกาหลีของ The Academy of Korean Studies (한국학중앙연구원) งานวิจัยเรื่องนี้ได้แสดงผลการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศที่แฝงอยู่ในเรื่องเล่า การรับรู้ทางเพศที่ขัดแย้งและซับซ้อนของกลุ่มผู้คนที่ถ่ายทอดเรื่องเล่าเหล่านี้ ตลอดจนปัญหาความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิงในนิทานพื้นบ้านที่มักถูกทำให้เป็นธรรมชาติหรือถูกซ่อนเร้นในระดับเนื้อเรื่องและความคิด โดยมีมุมมองที่เน้นผู้ชายเป็นศูนย์กลาง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องอื่นๆ ในอดีต เช่น วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตของ 김민영 (2013) หัวข้อ “A Study of Sexual Consciousness in the Tale about Sensuality” วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตของ 김민수 (2016) หัวข้อ “A Study on Aspect of Resolving the Oppression of Sexual Desire in the Oral Folktale of Korea” และบทความวิจัยเรื่อง “Critical Analyses on Sexual Economy and Penis-Capitalism of Literary Erotic-Tale” ของ 이지환 (2019) โดยงานวิจัยทั้งสามเรื่องได้เน้นย้ำเรื่องความเหนือกว่าและความไม่เท่าเทียมทางเพศระหว่างชายกับหญิงและการยอมรับในคุณประโยชน์ของนิทานลามกเหล่านี้ว่าสามารถทำให้เกิดความหรรษาและผ่อนคลายความตึงเครียดของผู้คนในสังคมสมัยโบราณได้เป็นอย่างดี

การศึกษาวรรณกรรมเกาหลีในประเทศไทยพบงานวิจัยของศิริสวัสดิ์ สุรกิจบวร (2563ข) หัวข้อ “วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านเกาหลีแนวขบขัน” โดยงานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์จากสารานุกรมนิทานพื้นบ้านจังหวัดฉะเชิงเทรา เล่ม 1-8 และหนังสือรวมนิทานพื้นบ้านเกาหลี เล่ม 1-22 และได้จำแนกนิทานพื้นบ้านแนวขบขันออกเป็น 4 ประเภท และนิทานมุกตลกเรื่องเพศก็เป็นหนึ่งในประเภทของนิทานจากการศึกษาข้างต้น รวมถึงศิริสวัสดิ์ สุรกิจบวร (2563ก) ได้วิเคราะห์กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันจากนิทานเหล่านี้โดยใช้ทฤษฎีอารมณ์ขัน ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่ในหัวข้อ “กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานพื้นบ้านเกาหลีแนวเขาวาน์ปัญญา” และต่อมาศิริสวัสดิ์ สุรกิจบวร (2565) ได้ศึกษานิทานมุกตลกเรื่องเพศในกรณีศึกษาของตัวละครพระสงฆ์ โดยการใช้อนุภาคของนิทานพื้นบ้านของทอมป์สัน (Thompson, 1955-1958) เป็นแกนกลางของการศึกษาลักษณะพิเศษของนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีที่มีความเป็นสากลและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ รวมถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพระสงฆ์กับ

⁴ คำว่า 설화 สามารถแปลว่านิทานหรือเรื่องเล่าก็ได้ โดยบางครั้งสามารถใช้คำว่า “เรื่องเล่า” แทนคำว่า “นิทาน” ได้ เพื่อลดการซ้ำซ้อนกับการใช้คำว่านิทานพื้นบ้านที่แปลมาจากคำว่า 민담

ตัวละครสตรีที่ปรากฏในนิทาน ซึ่งจากงานวิจัยทั้งสองเรื่องทำให้ศิวั สุรกิจบวร และสุนันทา เทศสุข (2566) ได้เปรียบเทียบนิทานเกาหลีกับเมียนมาในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบนิทานมุกตลกเกาหลีกับนิทานมุกตลกพม่า” โดยงานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากนิทานมุกตลกของทั้งสองประเทศเพื่อเปรียบเทียบระหว่างนิทานมุกตลกประเภทต่างๆ รวมไปถึงการเปรียบเทียบลักษณะพิเศษของนิทานมุกตลกเรื่องเพศของทั้งสองประเทศด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่ยกตัวอย่างข้างต้นพบว่ามีการศึกษา นิทานมุกตลกเรื่องเพศของชาวเกาหลีเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับการศึกษานิทานพื้นบ้านประเภทอื่นๆ การคัดสรรและเลือกใช้ตัวบทวรรณกรรมที่มาจากคนละแหล่งที่มาและมีการศึกษาตัวบทวรรณกรรมที่ไม่ได้จำแนกตัวละครออกมาเป็นกลุ่มอย่างชัดเจน แต่เป็นการศึกษานิทานแต่ละเรื่องที่มีการดำเนินเรื่องและตัวละครที่แตกต่างกัน ดังนั้นงานวิจัยเรื่องนี้จึงเป็นการต่อยอดความคิดจากงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี: กรณีศึกษาจากมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์” ของศิวั สุรกิจบวร (2565) บทความวิจัยเรื่องนี้ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะพิเศษของนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีที่มีตัวละครพระสงฆ์ปรากฏเป็นตัวละครหลัก แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านขอบเขตการศึกษา งานวิจัยดังกล่าวจึงวิเคราะห์ตัวบทนิทานในกลุ่มที่แคบ แต่บทความวิจัยฉบับนี้ได้ขยายขอบเขตการศึกษาไปถึงนิทานที่มีตัวละครบุรุษที่หลากหลายและไม่จำกัดว่าต้องเป็นตัวละครพระสงฆ์เท่านั้น โดยการศึกษาตัวละครเหล่านี้จะช่วยอธิบายถึงบทบาทหน้าที่ของนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีในแง่มุมมองที่แตกต่างออกไปตามเรื่องราวของนิทานที่นำมาวิเคราะห์ รวมถึงการวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครหญิงชายที่มีปฏิสัมพันธ์กันในตัวบทวรรณกรรม การศึกษาในครั้งนี้จะทำให้ผู้ที่สนใจนิทานพื้นบ้านเกาหลีในประเทศไทยได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์จากนิทานมุกตลกเรื่องเพศที่หลากหลายมากขึ้นและสามารถเข้าใจความสำคัญของการมีอยู่และการถ่ายทอดเรื่องราวชวนหัวเหล่านี้มาจนถึงสังคมเกาหลีปัจจุบัน

4. ขอบเขตการวิจัย

ตัวบทที่ถูกคัดสรรมาใช้วิเคราะห์ในบทความวิจัยนี้ คือ สารานุกรมนิทานจังหวัดคังวอน (강원 설화 총람) เล่ม 1-8 หนังสือรวมนิทานพื้นบ้านเกาหลี (한국 구전 설화집) เล่ม 1-22 โดยพบว่านิทานที่สามารถนำมาวิเคราะห์ในประเด็นนี้ได้มีในสารานุกรมนิทานจังหวัดคังวอนเล่มที่ 7 และในหนังสือรวมนิทานพื้นบ้านเกาหลีเล่มที่ 7, 9 หนังสือรวมนิทานพระราชเรื่องเพศฯ (한국 전래 성해학 민담과 중국 황제 성비방) ยาต้มที่สั่นคลอนโซซ็อน (조선을 뒤흔든 야담) อารมณ์ขันและมุกตลกเรื่องเพศในสมัยโซซ็อน: ยาต้มของเกาหลี (조선시대의 해학과 욕담: 한국의 야담) นิทานเรื่องเพศของโซซ็อน (조선의 음담패설) และรวมนิทานตลกเรื่องเพศของโซซ็อนตอนปลาย (조선 후기 성 소화 선집) และตัวบทที่ถูกคัดสรรเพื่อนำมาวิเคราะห์ ในบทความวิจัยเรื่องนี้จะพิจารณาจากนิทานที่ปรากฏเรื่องราวทางเพศ นิทานที่มีตัวละครบุรุษเป็นตัวละครดำเนินเรื่องและนิทานขบขันที่มีวัตถุประสงค์การเล่าเพื่อความบันเทิง มีใช้นิทานที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับเพศในแง่ของการบวงสรวงหรือบูชา

5. ผลการวิจัย

5.1 บทบาทด้านการตอกย้ำการครองอำนาจของชนชั้นปกครอง

ในนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลีพบตัวละครในกลุ่มชนชั้นสูงจำนวนมากไม่น้อยที่ดำเนินเรื่องเป็นตัวละครเอกและมีความสัมพันธ์ทางเพศกับตัวละครสตรีที่เป็นชาวบ้าน ซึ่งในหัวข้อนี้จะพิจารณาถึงบทบาทและหน้าที่ของตัวละครกลุ่มนี้ที่ช่วยดำเนินเรื่องและขับเคลื่อนโลกแห่งจินตนาการอันร้อนแรงที่ถูกสร้างขึ้นจากแรงปรารถนาทางเพศของมวลมนุษย์ หากแต่ตัวละครเหล่านี้อาจไม่ได้มีบทบาทในรูปแบบเดียวกันอยู่กับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในเรื่องเล่าที่ถูกสร้างมาจากจินตนาการอันไร้จุดสิ้นสุดของมนุษย์

ตัวละครบัณฑิตเป็นตัวละครที่พบบ่อยในนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลี เนื่องด้วยสถานะของบัณฑิตคือชนชั้นสูงที่รู้หนังสือ ได้รับโอกาสทางการศึกษา หลากๆ คนเป็นผู้คงแก่เรียน แต่ทว่ายังไม่ได้ไปสอบควากอ (科擧試驗) หรือสอบเข้ารับราชการ ตัวละครบัณฑิตเหล่านี้คือภาพแทนของคนที่ยังไม่มีอำนาจดังเช่นขุนนางตำแหน่งต่างๆ แต่มีโอกาสดิบโตในฐานะชนชั้นสูงที่มีความรู้ความสามารถ ในทางกลับกันก็มีตัวละครบัณฑิตในนิทานเรื่องเล่าประเภทต่างๆ ที่สะท้อนถึงความเกียจคร้านและไม่มีความมุ่งมั่นในชีวิต จากนิทานมุกตลกเรื่องเพศของเกาหลี พบว่าตัวละครบัณฑิตจะเป็นตัวแทนของบัณฑิตทั้งสองแบบ กล่าวคือ บัณฑิตที่มีความมุ่งมั่นและพยายามกับบัณฑิตที่อยู่ป่วนๆ แต่สิ่งที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในนิทานมุกตลกเรื่องเพศคือความต้องการทางเพศที่พร้อมจะปลดปล่อยออกมาหากได้รับโอกาสอันเหมาะสม ดังตัวอย่างจากนิทานเรื่อง “สิ่งที่ต้องทำเมื่อพบกับผู้หญิงในครั้งแรก” (무조건 처음 만나는 여인과) (김영균, 2012, p. 24) ที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับบัณฑิตผู้หนึ่งที่ได้รับคำเตือนจากหมอดูว่าดวงเขากำลังจะถึงชาติ โดยมีวิธีแก้คือต้องมีเพศสัมพันธ์กับหญิงสาวที่พบเจอเป็นคนแรกในวันที่ยี่ของการเดินทางและเขาก็เข้าไปขอร้องหญิงสาวนางหนึ่งที่พบเจอระหว่างทาง ในท้ายที่สุดหญิงสาวยอมตกลงเพื่อช่วยชีวิตคนและไม่ยอมรับเงินสินน้ำใจจากบัณฑิต เมื่อพิจารณาจากนิทานเรื่องนี้พบว่าการเกิดเป็นชนชั้นสูงนั้นย่อมได้รับความช่วยเหลือที่ไม่ต้องการสิ่งตอบแทนจากผู้ที่อยู่ชนชั้นต่ำกว่า เพราะตัวละครหญิงที่อนุญาตให้เขาร่วมเพศด้วยนั้นกล่าวว่า “ถึงแม้ข้าจะเป็นลูกสาวของชาวบ้าน แต่ก็ยังไม่เคยทำพฤติกรรมส่ำสอนเยี่ยงนี้” (내 비록 상놈의 여식이지만, 일찍이 이 같은 난잡한 행동이 없었습니다.) แม้กระนั้นหญิงสาวที่สูญเสียสามีไปแล้วก็เห็นอกเห็นใจและเข้าใจว่าบัณฑิตไม่ได้ต้องการเสเพลสมกับตนเอง แต่จำเป็นต้องทำเพราะได้ฟังคำเตือนที่อันตรายถึงชีวิต ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่านิทานเรื่องนี้ตอกย้ำเรื่องอำนาจนำ (hegemony) ของชนชั้นอย่างชัดเจน เพราะชนชั้นสูงอย่างไรก็เป็นบุคคลที่มีเหตุผลรับฟังได้และไม่ได้เป็นเรื่องน่ารังเกียจแต่อย่างใดหากจะช่วยเหลือกันสักครั้ง

นอกจากความช่วยเหลือที่ได้มาเปล่าๆ ด้วยน้ำใจจากหญิงชาวบ้านในนิทานข้างต้น ตัวละครชาวบ้านจากนิทานเรื่องอื่นก็แสดงออกอย่างชัดเจนว่าคาดหวังผลประโยชน์ที่อาจจะได้จากการช่วยเหลือบุคคลที่เป็นชนชั้นสูง ถึงแม้ว่าเขาจะเป็นชนชั้นสูงที่ยังไม่มียศถาบรรดาศักดิ์หรือตำแหน่งหน้าที่สำคัญใดๆ ก็ตาม ดังเช่นนิทานเรื่อง “เพราะเป็นรูหลังก็เลยได้แค่โซกวา”⁵ (똥구멍이라 소과밖에 못했네) (정병설, 2010, pp. 50-51)

⁵ ชื่อเรื่องจากต้นฉบับคือ 後孔小科 โดย 後孔 แปลว่า รูข้างหลัง และ 小科 แปลว่า โซกวา หรือการสอบเข้ารับราชการในระดับต้น โดยปกติแล้วโซกวาจะเป็นขั้นตอนก่อนการสอบ 大科 (แทกวา หรือการสอบเข้ารับราชการในระดับสูง) ที่จะให้ผู้ผ่านการทดสอบได้รับราชการในตำแหน่งที่สูงและสำคัญกว่า ซึ่งชื่อเรียกนี้เป็นการใช้ถ้อยคำประชดประชันอย่างคำว่า “เล็ก” (小) กับ “ใหญ่” (大) เพื่อเป็นการเปรียบเทียบกัน

ที่เล่าถึงบัณฑิตคนหนึ่งที่กำลังไปสอบเข้ารับราชการ จึงไปหาหมอดูเพื่อทำนายผล หมอดูกล่าวกับเขาว่าคืนนี้เขาต้องหลับนอนกับภรรยาของเจ้าของโรงเตี๊ยมจึงจะประสบผลสำเร็จ เมื่อสามีของเธอออกเดินทางไปศาลาว่าการในตอนกลางคืน บัณฑิตหนุ่มก็ย่องเข้าหาหญิงสาวและบอกความต้องการของตนเอง หญิงสาวได้ปฏิเสธโดยบอกว่ารูปร่างหน้านั้นมีเจ้าของแล้ว แต่รูปร่างหลังยังไม่มี ทว่าบัณฑิตหนุ่มรังเกียจรูปร่างหลังเพราะว่าสกปรกเมื่อถกเถียงกันไปมาชายหนุ่มยอมมีสัมพันธ์ผ่านรูทวารของหญิงสาว แล้วรีบหนีออกไปตั้งแต่รุ่งสาง เจ้าของโรงเตี๊ยมต่อว่าภรรยาและพยายามไปตามบัณฑิตให้กลับมาร่วมเพศกับภรรยาของเขาทางช่องคลอดอีกครั้ง จากนั้นนางสองเรื่องข้างต้นพบว่าตัวละครบัณฑิตได้รับการตอบรับเมื่อต้องการขอร่วมเพศกับผู้หญิงทั่วไปทั้งที่มีสามีและไม่มีสามี แม้บัณฑิตจะใช้ข้ออ้างที่คล้ายคลึงกันดังเช่นการทำตามคำทำนายของหมอดู ตัวละครภรรยาสาวสวยของเจ้าของโรงเตี๊ยมในนิทานเรื่องนี้ได้ปฏิเสธการร้องขอ แต่ยังอนุญาตให้ร่วมเพศทางทวารหนักท้ายที่สุดแล้วสามีของหญิงสาวกลับเป็นผู้ที่ต้องการให้ภรรยาของตนเองร่วมหลับนอนกับบัณฑิตในรูปแบบที่เขาร้องขอเพื่อพวกตนอาจได้รับผลประโยชน์ในภายภาคหน้า ในตอนจบของนิทานกล่าวถึงเพียงแค่มุขตลกผู้ไม่ได้เป็นใหญ่เป็นโตและสอบผ่านแค่เพียงระดับต้น (小科) ซึ่งเป็นมุขตลกที่หักมุมจากการร่วมเพศทางทวารหนักของตัวละครที่ทำให้การสอบไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

หากกล่าวว่าตัวละครที่แทบจะไม่มีอำนาจวาสนาใดๆ ในสังคมของชนชั้นสูงดังเช่นบัณฑิตสามารถทำหน้าที่เน้ยอำนาจนำของชนชั้นปกครองในเรื่องเล่าได้ การปรากฏตัวของตัวละครโทซา (都事) ผู้ซึ่งเป็นขุนนางระดับสูงที่ทำหน้าที่คอยกำกับดูแลและตรวจสอบการทำงานของขุนนางอื่นๆ ในเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับเรื่องเพศยอมแสดงให้เห็นถึงอำนาจบารมีของผู้คนที่เป็นชนชั้นสูงไม่มากนักน้อย ในนิทานเรื่อง “โทซาผู้รับการเข้าถวายตัวครั้งแรก” (처음 수청을 받아본 도사) (편집부 역, 2012, p. 79) กล่าวถึงโทซาผู้จริงจังและไม่เคยหลับนอนกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยามาก่อน วันหนึ่งทางลูกน้องได้ส่งคิแซ็ง (妓生) หรือหญิงคณิกามาถวายตัวเพื่อปรนนิบัติแรกเริ่มเดิมทีโทซาพูดคุยกับคิแซ็งอย่างแข็งกระด้าง เพราะตนเองไม่เคยมีประสบการณ์เรื่องการหลับนอนกับผู้หญิงที่มีภรรยามาก่อน ท้ายที่สุดโทซาได้หลับนอนกับคิแซ็ง โดยหญิงคณิกาผู้นี้เข้าของในเรื่องการมณเฑียรเป็นอย่างมากจนทำให้โทซารู้สึกเหมือนแทบขาดใจตาย หลังจากเสร็จกิจแล้วเขาสั่งให้เรียกคนที่เป็นคนจัดหาคิแซ็งมาเข้าพบและสั่งให้โบยตี เนื่องจากคิดว่าคิแซ็งที่ส่งมาได้ทำพฤติกรรมที่แปลกประหลาดคล้ายจะประสงค์ร้ายแต่เมื่อได้ฟังคำอธิบายทั้งหมดแล้วสิ่งที่เกิดขึ้นคือความสุขเหลือประมาณที่เกิดขึ้นจากความจัดจ้านด้านการบำเรอกามของนางคณิกา โทซาจึงเข้าใจและตั้งใจในเพชรสอยอย่างโง่หัวไม่ขึ้น พลังรำพึงรำพันกับตนเองว่า “ข้าเคยร่วมหลับนอนกับสตรีมาเป็นเวลาร่วมสามสิบปี แต่ไม่เคยเลยที่จะรู้สึกหรรษามากมายได้เท่าครั้งนี้ เมียของข้าก็คงไม่รู้จักศาสตร์แห่งการบดเอน (搖本) เป็นได้แค่สิ่งที่น่าถอนหายใจเพียงถ้อยเดียว” จากนั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทตัวละครชนชั้นปกครองที่สร้างมาจากข้าราชการระดับสูง ผู้ซึ่งเยอหยิ่งในศักดิ์ศรีและมีพิธีรีตองทุกขั้นตอนไม่ว่าแม้แต่ตอนร่วมเพศ ทว่าในสายตาของนางคณิกาที่มาถวายตัว ขุนนางใหญ่ผู้นี้เป็นได้เพียงชายบ้านนอก (村夫) ที่ไม่รู้เกี่ยวกับศาสตร์แห่งการเสพสม เมื่อได้ทดลองประสบการณ์ใหม่จากผู้เชี่ยวชาญก็ตกตะลึงเป็นไก่ตาแตก จนกระทั่งเรียกลูกน้องมาโบยตีเพราะความเข้าใจผิด อำนาจนำของชนชั้นที่สะท้อนผ่านเรื่องราวยกย่องคนให้ผู้คนในยุคสมัยใหม่ได้รับรู้ถึงช่องว่างของสถานะทางสังคม เจ้านายก็คือเจ้านาย ผู้น้อยที่ไม่ได้กระทำความผิดอันใดสามารถถูกลงโทษได้ด้วยความไม่รู้ประสาของผู้ใหญ่ การเข้าถวายตัวรับใช้เพื่อปรนนิบัติของสตรี ผู้ซึ่งเล็งเห็นว่าหากตนปรนเปรอบำเรอกามให้แก่เจ้านายได้อย่างถูกใจ อนาคตคงไม่ต้องประสบกับความยากลำบากแต่อย่างใด สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการเล่าเรื่องความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นโดยระบบการปกครองแบบเจ้าขุนมูลนาย (封建主義) ในสมัยโชซอนผ่านเรื่องราวชวนหัวดังเช่นนิทานมุขตลกเรื่องเพศแต่ในทางกลับกันนิทานเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของกามารมณ์ที่อยู่เหนือสิ่งอื่นใด ในขณะเดียวกัน

ยังเน้นย้ำชนชั้นที่ถูกปกครองว่าการตอบสนองเรื่องเพศให้แก่ผู้มีอำนาจนั้นเป็นโอกาสอันดีที่จะทำให้ผู้ด้อยต่ำอย่างพวกตนได้มีโอกาสลืมตาอ้าปากได้

หากกล่าวถึงชนชั้นสูงนั้นมีทั้งอำนาจวาสนาและสติปัญญาที่เฉียบแหลมกว่าคนทั่วไปในสังคม นิทานมุกตลกเรื่องเพศบางเรื่องเน้นย้ำความต่างกันของมนุษย์ที่อยู่กันคนละชนชั้น ดังเช่นนิทานเรื่อง “ไหวพริบของเจ้าเมืองคังวอน” (강원감사의 재치) (정철, 2006, pp. 22-23) ที่เล่าเหตุการณ์การมารับตำแหน่งใหม่ของเจ้าเมืองคังวอน เมื่อได้ขึ้นตั่งนั้นหญิงคณิกากับควันโน (官奴) หรือข้าทาสของหน่วยงานราชการได้พนันขันต่อกันเรื่องหนึ่งหุ้มปลายองคชาตของเจ้าเมืองคนใหม่ว่าจะเปิดหรือปิด ทางหญิงคณิกามั่นใจว่าตนย่อมได้รู้ก่อนใครเพราะตนเองกำลังจะเข้าถวายตัวอยู่ แต่ทางควันโนเองก็มีกลยุทธ์ที่จะทำให้ทราบเรื่องนี้ให้ได้ ท้ายที่สุดทุกคนก็ไม่สามารถทราบเรื่องนี้ได้เพราะเจ้าเมืองใช้กลยุทธ์ที่เหนือชั้นกว่า รวมไปถึงการออกคำสั่งให้ชายทุกคนที่ต้องมาประชุมเพื่อพบกันต้องแสดงตัวว่าอวัยวะเพศของตนนั้นมีหนึ่งหุ้มปลายที่เปิดหรือปิด ความฉลาดเฉลียวนี้สอดคล้องกับไหวพริบของตัวละครขุนนางชั้นสูงในนิทานเรื่อง “กลลวงของผู้ตรวจการพักมุนชู” (어사 박문수의 꾀) (이원규 역, 2011, pp. 41-42) ที่ใช้กลยุทธ์เล่นกับจิตใจของหญิงสาวเจ้าของบ้านที่ตนเองขอค้างแรมและได้เสียกับผู้หญิงในบ้านทั้งสองคนโดยไม่มีความผิดอะไรตามมา แม้ว่าหญิงสาวที่อยู่ในบ้านนั้นจะเป็นผู้หญิงที่มีสามีอยู่แล้ว หรือนิทานเรื่อง “ถ้าเจ้าแพ่ต้องเอาเมียมาให้ข้า” (자네가 지면 아내를 바치게) (이원규 역, 2011, pp. 38-41) ที่ซาโต (사또) หรือเจ้าเมืองอยากได้ภรรยาของลูกน้องมาเป็นเมียน้อยจึงได้เล่นทายคำปริศนาและลูกน้องก็แพ้ในที่สุด หรือนิทานเรื่อง “ยังบันกับสาวบ้านนอกเล่นซู้กัน” (어떤 양반이 촌아낙과 간통을 했다네) (김준형 역, 2019, pp. 77-78) ที่สามีของหญิงชาวบ้านเห็นบัณฑิตคนหนึ่งกำลังเล่นซู้กับหญิงชาวบ้านในป่าแต่ไม่ทราบว่าผู้หญิงคนนั้นคือภรรยาของตนเองและเมื่อเดินทางมาถึงบ้านได้เล่าให้ภรรยาฟังเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น ภรรยาก็พูดว่า “เสียมากจริงๆ นะท่าน เกือบโดนยังบันคนนั้นด่าเข้าให้แล้ว” (危哉! 幾乎觸怒于兩班也.) ผู้เป็นสามีพอเห็นเป็นเรื่องของชนชั้นสูงก็ไม่ได้สนใจอะไรต่อไป ราวกับเป็นเรื่องที่ควรทราบกันดีว่ายังบันนั้นจะทำอะไรกับใครก็ตามไม่ควรเข้าไปยุ่ง ถึงแม้ว่าการมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงที่มีสามีอยู่แล้วจะเป็นเรื่องต้องห้ามก็ตาม

เมื่อวิเคราะห์นิทานทุกเรื่องข้างต้นพบว่าตัวละครบุรุษที่เป็นชนชั้นสูงหรือเป็นคนที่มีสถานะสูงกว่าตัวละครเพศหญิงจะมีอำนาจในการขอร่วมเพศได้อย่างอิสระเสรี ถึงแม้จะมีการใช้กลยุทธ์หรือไหวพริบปฏิภาณบ้างแต่ฝ่ายผู้หญิงก็มีลักษณะสมยอมหรืออดอดในตอนแรก ทว่าท้ายที่สุดก็จบลงอย่างสุขสมและคลี่คลายอย่างไม่มีปัญหา ในนิทานบางเรื่องพบว่า มีการใช้อำนาจหรือสติปัญญาที่เหนือกว่ากับตัวละครชายที่มีสถานะด้อยกว่าเพื่อทำการเสพสมกับภรรยาของผู้อื่นหรือการแย่งภรรยาของผู้อื่น จึงสามารถกล่าวได้ว่านิทานมุกตลกเรื่องเพศบางเรื่องนั้น แม้จะนำเสนอเรื่องความขบขันและการทำอะไรแผลงๆ ของตัวละครตามแต่จินตนาการของผู้เล่าจะรังสรรค์อย่างไร แต่อีกนัยหนึ่งนิทานบางส่วนยังคงทำหน้าที่ในการตอกย้ำความแตกต่างระหว่างชนชั้นของคนในสังคมสมัยโบราณ โดยเฉพาะสมัยโชซอนที่ได้ทำการบันทึกเรื่องขบขันเหล่านี้เอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในกลุ่มวรรณกรรมยาตัมของเกาหลีที่ได้รับความนิยมในพระราชวังในยุคสมัยนั้น

⁶ นิทานเรื่องนี้ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง ชื่อเรื่องของนิทานที่ใช้ในบทความวิจัยฉบับนี้เป็นชื่อที่ผู้วิจัยตั้งขึ้น

5.2 บทบาทด้านการผดุงความยุติธรรมให้สังคม

เมื่อพิจารณานิทานมุกตลกเรื่องเพศหลากหลายเรื่องอย่างถึถ้วนพบการตอกย้ำเรื่องการครองอำนาจของชนชั้นสูงที่แนบเนียนและส่งต่อภาพลักษณ์เชิงบวกให้แก่ผู้เสพเรื่องราว โดยใช้ตัวละครชนชั้นสูงที่มีความยุติธรรมและเป็นที่ยิ่งของประชาชนได้ เช่น ซาโด (사또) หรือขุนนางที่ทำหน้าที่ลงไปดูแลเมือง ตัวละครที่มีตำแหน่งระดับเจ้าเมืองหรือผู้ตรวจการมักปรากฏในนิทานเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินคดีความ ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของขุนนางระดับสูง ในนิทานที่มีตัวละครเจ้าเมืองทำหน้าที่ผดุงความยุติธรรม เช่น นิทานเรื่อง “เพราะว่าตรงนั้นมีขี้โคลพอกอยู่” (거시기에 때가 끼었으니) นิทานเรื่อง “เหตุใดจึงมีมือถึงสามข้างเล่า” (어찌 손이 세 개 인고?) และนิทานเรื่อง “มันคือรูปกำแพงหรือรูปหนู” (담구멍이라 하느냐, 쥐구멍이라 하느냐?) พบประเด็นเกี่ยวข้องที่สามารถวิเคราะห์เนื้อหาได้ดังนี้

ตัวละครเจ้าเมืองในนิทานเรื่อง “เพราะว่าตรงนั้นมีขี้โคลพอกอยู่” (거시기에 때가 끼었으니) (편집부 역, 2012, pp. 85-86) ได้ทำหน้าที่ตัดสินคดีความที่เกิดขึ้นจากการใส่ร้ายป้ายสีผู้บริสุทธิ์ โดยนิทานเรื่องนี้เล่าถึงเหตุการณ์ที่ตัวละครชายชาวประมงจากเกาะเชจูได้เดินทางมายังเมืองฮันยั้งหรือกรุงโซลในปัจจุบัน เขาได้แวะพักที่โรงแรมแห่งหนึ่ง เมื่อสองสามีภรรยาเจ้าของโรงแรมเห็นว่าชาวประมงพกเงินจำนวนมาก จึงคิดอุบายเพื่อรีดไถเงินจากเขา เมื่อชาวประมงหลบหนีด้วยความเหนื่อยล้าจากการเดินทางไกล สามีจึงบอกให้ภรรยาเข้าไปอยู่ในห้องของชาวประมง แล้วทุกคนก็สร้างเรื่องโวยวายขึ้นมาว่าชาวประมงข่มขืนภรรยาเจ้าของโรงแรม เมื่อถูกใส่ร้ายว่าได้กระทำชำเราผู้หญิง เขาจึงถูกทางการจับตัวไปไต่สวนความผิด ทว่าท้ายที่สุดแล้ว เขาร้องขอให้เจ้าเมืองช่วยตรวจสอบว่าท้องคาตของเขามีขี้โคลหรือไม่ เพราะถ้าหากเพิ่งมีเพศสัมพันธ์มา ที่ของลับของเขาย่อมไม่มีคราบโคลเหลืออยู่มากมาย เมื่อเจ้าเมืองตรวจสอบดูพบว่าอวัยวะเพศของชาวประมงมีคราบสกปรกและมีกลิ่นเหม็นน่ารังเกียจ เจ้าเมืองจึงสอบสวนต่อจนได้รับการสารภาพจากสองผัวเมียเจ้าของโรงแรมและได้ลงโทษผู้ที่แจ้งความเท็จทั้งหมด

ในนิทานเรื่อง “เหตุใดจึงมีมือถึงสามข้างเล่า” (어찌 손이 세 개 인고?) (편집부 역, 2012, pp. 37-38) เล่าถึงหญิงสาวคนหนึ่งที่มีสามีแล้ว (아낙) แต่สามีเดินทางจากไปไกล จนวันหนึ่งหนุ่มในหมู่บ้านแวะมา มีความสัมพันธ์ด้วย หญิงสาวกลัวเรื่องกระเจาออกไปจึงตัดสินใจไปฟ้องร้องชายหนุ่มที่ศาลว่าการ เจ้าเมืองจึงไต่สวนผู้หญิงและได้คำตอบว่า “เขาใช้หนึ่งมือจับสองมือของข้าไว้ แล้วก็เอาอีกมือหนึ่งอุดปากข้า แล้วอีกมือหนึ่ง... ดังนั้นข้าเหนื่อยอ่อนแอเยื่อไม่สามารถห้ามปรามเรื่องนี้ได้เจ้าคะ” (그이가 한 손으로 저의 두 손을 잡고, 한 손으로는 저의 입을 막고, 또 한 손으로..... 그래서 악질의 원네로서는 도저히 막을 수가 없었습니다.) เจ้าเมืองฟังแล้วไม่เชื่อและโกรธมาก จึงคาดโทษเรื่องการใส่ร้ายป้ายสีผู้อื่น หญิงสาวจึงยอมรับสารภาพว่าตนเองได้ถูกรังแกขึ้นมา จากตัวอย่างข้างต้นเจ้าเมืองได้ให้ความยุติธรรมแก่จำเลย กล่าวคือเจ้าเมืองสามารถจับคำโกหกของหญิงสาวผู้ฟ้องร้องและใช้อำนาจโดยการชู้ด้วยตัวบทกฎหมาย เมื่อโดนไล่ต้อนจนจนมุมหญิงสาวก็สารภาพเสียงอ่อยว่ามือที่สามที่หยิบอวัยวะเพศชายสอดใส่เข้าไปคือมือของตนเอง ทว่าในตอนจบเจ้าเมืองตอบโต้แล้วหัวเราะเสียงดัง แม้ในนิทานไม่ได้เล่าถึงบทสรุปหรือโทษของหญิงสาวที่แจ้งความเท็จจะได้รับ แต่ผู้อ่านนิทานได้รับรู้ว่าอำนาจของชนชั้นปกครองนั้นสามารถพึ่งพาได้และมีความเที่ยงธรรมพอที่จะปกป้องผู้ที่อ่อนแอกว่าได้ในสถานการณ์เช่นนี้

ในกรณีของนิทานเรื่อง “มันคือรูปกำแพงหรือรูปหนู” (담구멍이라 하느냐, 쥐구멍이라 하느냐?)⁷ (이원규 역, 2011, pp. 52-53) เจ้าเมืองใช้อำนาจเพื่อเรียกร้องความชอบธรรมให้แก่สามีคนหนึ่งที่ถูกภรรยาอกใจ เมื่อเจ้าเมืองเริ่มต้นสอบสวนพบว่าฝ่ายภรรยาอ้างว่าตนเองเพียงแค່ให้ชายอื่นยืมอวัยวะเพศเท่านั้น ไม่ได้ทำผิดแต่ประการใด เจ้าเมืองจึงใช้ชาวนาปัญญาในการแก้ปัญหาและบีบให้ภรรยายอมรับความผิดที่ก่อขึ้นได้ ทว่ากระบวนการไต่สวนนั้นปรากฏเรื่องการตีตราร่างกายของภรรยาว่าเป็นสมบัติของสามีจากคำพูดของเจ้าเมือง ทำให้ทราบว่าเป็นสังคมเกาหลีโบราณนั้นสตรีคือสิ่งที่อยู่ภายใต้คำว่าชนชั้นอีกระดับหนึ่ง กล่าวคือ ภายใต้ชายที่เป็นคนชนชั้นล่างยังมีผู้หญิงที่มีสิทธิความเป็นมนุษย์ที่ต่ำต่อยกกว่า แม้กระทั่งอวัยวะในร่างกายตนเองยังไม่อาจแสดงความเป็นเจ้าของได้อย่างไรก็ดี การที่ภรรยาคบชู้ผู้ชายมิใช่เรื่องที่สังคมปัจจุบันจะมองว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาเช่นกัน

นอกจากตัวละครเจ้าเมืองหรือผู้ตรวจการในนิทานบางเรื่อง ยังพบตัวละครที่เป็นกษัตริย์ที่ลงมาให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ที่อยู่ใต้การปกครองเช่นเดียวกัน แต่พบนิทานลักษณะนี้จำนวนน้อยกว่านิทานที่ดำเนินเรื่องด้วยข้าราชการหรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่ อนุมานได้ว่านักเล่านิทานชาวเกาหลีหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจดบันทึกนิทานให้เป็นลายลักษณ์อักษรพยายามหลีกเลี่ยงการเล่าเรื่องเพศ เพื่อไม่ให้กระทบพระเกียรติของพระราชอาของตนเอง หากแต่บุคคลที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์และล้อเลียนนั้นมักเป็นชนชั้นปกครองที่เจาะจงบุคคลไม่ได้ดังเช่นยังบัน บันทิตหรือขุนนางต่าง ๆ แต่การปรากฏตัวของกษัตริย์ในนิทานเรื่อง “การทำภรรยาให้เชื่อ” (아내 길들이기) (편집부 역, 2012, pp. 43-47) เป็นการปรากฏตัวที่น่าเกรงขาม เต็มไปด้วยพลังอำนาจแห่งการขึ้นขี่ตาย ทว่าท้ายที่สุดก็แสดงถึงความเมตตาปราณีและความฉลาดหลักแหลมในการตัดสินใจ นิทานเรื่องนี้เล่าถึงตัวละครเอกอย่างลูกสาวคนสวยมากความสามารถของเสนาบดีที่มีนิสัยไม่ยอมคนและมีวาทะก้าวร้าว เมื่อใดที่ไม่พอใจจะกัดคนผู้นั้นอย่างไม่สนหน้าอินทร์หน้าพรหม ผู้เป็นบิดารู้สึกกลุ่มที่ไม่มีชายใดยินยอมแต่งงานกับลูกสาว อยู่มาวันหนึ่งแม่สื่อได้นำข่าวการหมั้นหมายมาแจ้ง โดยกล่าวว่าผู้ที่ต้องการเป็นสามีของหญิงสาวแม้จะสิ้นไร้ไม้ตอก ไม่มีที่พึ่งพิง แต่เป็นคนมีความสามารถถึงขั้นจะได้เข้ารับราชการ เมื่อได้ฟังดังนั้นผู้เป็นบิดาจึงยินยอมให้ทั้งสองแต่งงานกันทุกอย่างเป็นไปด้วยความราบรื่นจนถึงคืนเข้าหอ หลังจากสามีภรรยาร่วมหลับนอนกันแล้ว สามีได้คิดอุบายเพื่อปราบพยศภรรยา โดยการแกล้งนำอุจจาระมาแอบใส่ไว้ใต้ผ้าห่ม แล้วพูดให้ภรรยาเข้าใจผิดว่านางนอนหลับไม่รู้ตัวจนขับถ่ายออกมา ทุกครั้งที่หญิงสาวจะเอ่ยปากต่อว่าหรือด่าใคร นางจะนึกถึงเรื่องน่าอัปยศนี้และอยู่อย่างสงบปากสงบคำจนทั้งคู่อายุล่วงเลยมาถึงวัยชราที่มีลูกหลานพร้อมหน้า ในงานเลี้ยงครบรอบวันแต่งงาน 60 ปีของทั้งคู่ ผู้เป็นสามีได้เฉลยกลอุบายนี้ต่อหน้าญาติพี่น้องทั้งหมด ภรรยาโกรธแค้นและอับอายมาก จึงกระโจนเข้าทิ่มหนวดเคราะห์สามีจนหลุดออกหมด วันรุ่งขึ้นสามีได้เข้าเฝ้าพระราชอาเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ พระราชอาสังเกตเห็นความผิดปกติจึงได้ตรัสถาม เสนาบดีกราบทูลว่าทะเลาะกับภรรยาจึงมีสภาพเช่นนี้ พระราชอากริ้วมากสั่งให้นายาพิษ (死藥) ไปให้ภรรยาเสนาบดีดื่ม ภรรยาผู้ซึ่งเป็นคนหัวรั้นและไม่ยอมใครก็รับยามาดื่มโดยไม่อิดออดอย่างใด สุดท้ายพบว่าสิ่งที่ดื่มเข้าไปเป็นยาบำรุงหัวใจไม่ใช่ยาพิษ ทางด้านเสนาบดีได้รับคำชมเชยจากกษัตริย์ว่า “ผู้หญิงมากความสามารถที่ยิ่งพระนางในศักดิ์ศรีเช่นนี้คงต้องใช้ปัญญาของท่านเท่านั้นจึงจะสยบได้ ส่วนเรื่องการทำร้ายร่างกายกันข้าจะยกโทษให้”

แม้เนื้อหาจากนิทานเรื่อง “การทำภรรยาให้เชื่อ” (아내 길들이기) จะแสดงถึงอำนาจของบุรุษในสังคมปิตาธิปไตยของเกาหลีโบราณอย่างชัดเจน แต่ในขณะเดียวกันนิทานเรื่องนี้ก็มีพร้อมทั้งความขบขันจากการใช้เล่ห์เหลี่ยมของตัวละครและการบรรยายถึงกิจกรรมทางเพศ หากพิจารณาอย่างละเอียด การปรากฏตัวละครกษัตริย์

⁷ นิทานเรื่องนี้ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง ชื่อเรื่องของนิทานที่ใช้ในบทความวิจัยฉบับนี้เป็นชื่อที่ผู้วิจัยตั้งขึ้น

พร้อมมวลทั้งสติปัญญา ความมีคุณธรรมและความยุติธรรม การสั่งลงโทษภรรยาเสนาบดี คือ การทดสอบใจของสตรีผู้นี้ไปพร้อมกับการปกป้องศักดิ์ศรีของสามีที่ถูกทำร้ายร่างกายในที่รโหฐาน เมื่อทราบวาสตรีผู้นี้ไม่มีความลังเลที่จะดื่มยาพิษ พระราชายังชอบใจและนับถือหัวใจของภรรยาเสนาบดี อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการประกอบสร้างเรื่องเล่านี้ย่อมมีการจัดวางบทบาทและสถานะของกษัตริย์เอาไว้ได้อย่างเหมาะสม การตัดสินใจแก้ไขปัญหาก็เจียมค้มของตัวละครพระราชาทอนท้ายเรื่องทำให้บทบาทด้านการผดุงความยุติธรรมของนิทานมุกตลกเรื่องเพตเรื่องนี้มีความแจ่มชัดมากขึ้น

5.3 บทบาทด้านการสั่งสอนเรื่องเพตศึกษาและการปรับตัวเพื่ออยู่เป็นครอบครัวใหญ่

แม้ว่านิทานมุกตลกเรื่องเพตจะเป็นนิทานที่คล้ายกับไร้แก่นสาร เป็นสิ่งที่คล้ายกับไม่มีที่มาที่ไปและมุ่งเน้นแต่เสียงหัวเราะกับความบันเทิงเพียงอย่างเดียว แต่ถ้าพิจารณาเนื้อหาของนิทานบางเรื่องจะพบว่ามี การซ่อนความรู้เกี่ยวกับเพตศึกษาเอาไว้ อาจเรียกได้ว่าเป็นกุศโลบายของชาวเกาหลีโบราณที่ต้องการถ่ายทอดประสบการณ์เรื่องเพตให้แก่คนรุ่นหลังหรือคนที่อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกัน รวมถึงการนำพาอารมณ์ของผู้คนที่เสพเนื้อหาของนิทานได้ออกไปปล่อยลอยในจินตนาการ เนื่องด้วยความต้องการทางเพตนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์พึงมีตามธรรมชาติ หากแต่การสนองความต้องการของตนเองนั้นมิใช่เรื่องง่ายและกระทำได้อย่างอิสระในชีวิตจริง ความปรารถนาใญ่ย่อมต้องการได้รับการเติมเต็มจากเรื่องเล่าที่สนุกสนาน ซึ่งอย่างน้อยเสียงหัวเราะที่เกิดขึ้นจากการได้อ่านหรือได้ฟังนิทานเหล่านี้ก็อาจทำให้แรงกดดันที่เกิดขึ้นจากกรอบจารีตต่างๆ ในสังคมโบราณลดความรุนแรงลงได้บ้าง

หากพิจารณาบทบาทด้านการสั่งสอนเรื่องเพตศึกษา นิทานที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้คือนิทานเรื่อง “หอยแมลงภู่งับปลาเทราต์” (홍합과 송어) (정철, 2006, p. 63) นิทานเล่าว่ามีกลุ่มหญิงชาวบ้านกำลังนั่งซักผ้าอยู่ริมลำธาร บัณฑิตผู้หนึ่งเดินผ่านมาบังเอิญเห็นอวัยวะเพศของสตรีเหล่านี้ จึงร้องท้าทายพระรูปหนึ่งที่กำลังข้ามลำธารให้มาดวลกลอนกันสักบท พระรูปนั้นก็กลับถ่อมตัวว่ามีความรู้น้อย แต่ได้ร่ายกลอนตอบโต้กันเกี่ยวกับเครื่องเพศของชายหญิงโดยใช้หอยแมลงภู่งับปลาเทราต์เป็นสัญลักษณ์ สื่อให้เห็นถึงธรรมชาติของการตอบสนองซึ่งกันและกันของอวัยวะเพศที่เกิดขึ้นมาคู่กัน ซึ่งเรียกว่าเป็นความรู้เรื่องเพตศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับความมหัศจรรย์ของการสืบเผ่าพันธุ์มนุษย์

นอกจากตัวอย่างนิทานข้างต้นที่ใช้ตัวละครที่เป็นชนชั้นสูงอย่างพระสงฆ์และบัณฑิตในการถ่ายทอดความรู้เรื่องเพตศึกษาแล้ว ยังมีนิทานอีกหลายเรื่องที่ใช้ตัวละครอย่างเสนาบดีหรือยังบันดำเนินการทดสอบเพื่อค้นหาคู่ครองให้แก่บุตรชายหรือบุตรสาวของตนเอง ในขณะที่เดียวกันนิทานก็สอดแทรกความสำคัญของความรู้ทางเพตไปพร้อมกับการเล่าเรื่องการทดสอบที่สนุกสนาน ดังเช่นนิทานเรื่อง “องคชาติที่เคลื่อนย้ายหิน” (바위를 옮기는 양물) (정병설, 2010, p. 58) นิทานเรื่องนี้เล่าเกี่ยวกับเสนาบดี (宰相) ในกรุงโซลหาคู่ครองให้แก่บุตรสาวโดยสุดท้ายเลือกชายหนุ่มชาวบ้านที่มีอวัยวะเพศใหญ่โตเพื่อให้สามารถสืบเผ่าพันธุ์ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพแทนที่จะเลือกคนรวยหรือคนที่มีความสามารถดังเช่นชายจากชนชั้นสูงสองคนแรกก่อนหน้า

เนื่องจากพบนิทานที่มีรูปแบบการแข่งขันเพื่อหาคู่ให้บุตรหรือบุตรในนิทานของชาติอื่นๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้สามารถกล่าวได้ว่านิทานที่มีการดำเนินเรื่องเกี่ยวกับการแข่งขันเพื่อแต่งงานกับเจ้าสาวหรือเจ้าสาวมีความเป็นสากลและเป็นนิทานที่ได้รับความนิยมในหมู่นักเล่านิทานและนักฟังหรือนักอ่านนิทาน ในทำนองเดียวกันนิทานเรื่อง “ระหว่างปากบนกับปากล่าง อันไหนเป็นผู้ใหญ่กว่ากัน” (윗입과 아랫입 중에 어느 것이

어른인가?)⁸ (이원규 역, 2011, p. 73) เป็นนิทานที่มีโครงเรื่องคล้ายคลึงกับนิทานพื้นบ้านที่กล่าวถึงการเลือกคู่ครองของตระกูลชนชั้นสูงหรือผู้มั่งคั่ง ในนิทานเรื่องนี้เป็นการประกาศเลือกคู่ของลูกชายคนเดียวของยังบันที่อยู่ในจังหวัดคย็องซัง ยังบันคนนี้ได้ทำการทดสอบหญิงสาวพรหมจรรย์ทั้งสามคนโดยถามคำถามว่า “ระหว่างปากบนกับปากล่าง อันไหนเป็นผู้ใหญ่กว่ากัน” หญิงสาวคนที่หนึ่งตอบว่าปากบนเป็นผู้ใหญ่กว่า เพราะปากล่างยังไม่มีฟัน ส่วนหญิงสาวคนที่สองตอบว่าปากล่างเป็นผู้ใหญ่กว่าเพราะปากบนยังไม่มีหนวด แต่ปากล่างนั้นมีหนวดยาวแล้ว และคนที่สามก็ตอบว่าปากบนเป็นผู้ใหญ่มากกว่า เพราะปากล่างทำได้แค่ดูอย่างเดียวยตลอดชีวิตเหมือนกับเด็กทารกดูเต้านม แต่ปากบนทำได้ทุกอย่างทั้งกินอาหาร กินผลไม้ ไม่มีสิ่งไหนที่กินไม่ได้ เมื่อยังบันผู้ซึ่งเป็นพ่อได้ยินคำตอบแบบนี้ก็ตัดสินใจให้ลูกชายหัวแก้วหัวแหวนแต่งงานกับหญิงสาวคนที่สามพร้อมกับกล่าวชื่นชมว่าผู้หญิงคนนี้เข้าใจศาสตร์ของการร่วมเพศและมีคุณสมบัติเป็นเจ้าสาวของบุตรชาย เมื่อวิเคราะห์จากคำพูดของยังบันทำให้ทราบได้ว่าตัวละครที่กำลังพยายามสื่อสารกับคนฟังนิทานเกี่ยวกับความสำคัญของความรู้ด้านเพศซึ่งในทฤษฎีของผู้แต่งนิทานย่อมต้องการถ่ายทอดว่าการไม่รู้เรื่องเพศเลยอาจทำให้เกิดอุปสรรคในการอยู่กินฉันสามีภรรยาได้ สอดคล้องกับนิทานเรื่อง “หอยสีขาวแถมสรวล” (흰 조개가 웃는다) (이원규 역, 2011, pp. 80-81) ที่ได้บอกอุบายเพื่อทดสอบสติปัญญาของหญิงสาวว่าคู่ควรกับตนเองหรือไม่และผู้หญิงคนนี้มี ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศมากน้อยเท่าใด นิทานเรื่อง “เจ้าพวกนี้ ถ้ามันเป็นเนื้อแล้วทำไม หรือถ้ามันจะเป็นกระดูกก็แล้วไง” (이년들아, 살이면 어찌고 뼈면 어찌래?) (이원규 역, 2011, p. 77) ที่คล้ายข้อสงสัยว่าองคชาติของบุรุษนั้นมีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร เช่นเดียวกันกับนิทานเรื่อง “บิดาผู้โหดร้ายเพราะให้ลิ้มลองรสชาติของกระดูกไม่ได้” (뼈 맛을 보여주지 못함을 한탄한 아버지) (김준형 역, 2019, pp. 110-111) เล่าเรื่องของคนเป็นพ่อที่รู้สึกหงุดหงิดว่าไม่ได้สอนความรู้เรื่องลักษณะขององคชาติให้แก่ลูกสาวทั้งสาม จากนิทานเรื่องต่างๆ ข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่าบทบาทหน้าที่ของนิทานมุขตลกเรื่องเพศคือการถ่ายทอดประสบการณ์ด้านเพศและเน้นย้ำถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจเรื่องกิจกรรมทางเพศของมนุษย์

การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเพศที่เล่าผ่านนิทานมุขตลกเรื่องเพศนั้นสามารถพบตัวละครที่เป็นชาวบ้านหรือชนชั้นล่างเป็นผู้ดำเนินเรื่องทั้งหมดโดยไม่เกี่ยวข้องกับชนชั้นปกครองได้เช่นกัน ในนิทานหลายเรื่องเล่าเรื่องเกี่ยวกับการแต่งงาน การเข้าเรือนหอ การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนในครอบครัวใหญ่ เช่น พ่อตา แม่ยาย ลูกเขย ลูกสะใภ้ นิทานที่มีเนื้อเรื่องดังกล่าวนอกจากจะเป็นการผ่อนคลายความอึดอัดที่ต้องอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่แล้วเนื้อหายังแอบซ่อนอารมณ์ขันของการใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันแบบเครือญาติผ่านพฤติกรรมพิสดารและแปลกประหลาดของตัวละครที่มีความใกล้เคียงกับมนุษย์ทั่วไป ดังเช่นนิทานอีกหลายเรื่องดังต่อไปนี้

นิทานเรื่อง “คล้ายว่าจะตัน คล้ายว่าจะคลาย” (막힌 듯, 풀린 듯) (편집부 역, 2012, p. 55) เล่าเรื่องการอาศัยอยู่ได้ชายคาเดียวกันของลูกเขยกับพ่อตาแม่ยาย ในวันหนึ่งพ่อตากับแม่ยายมีสัมพันธ์กัน เมื่อตอนที่กำลังเข้าด้ายเข้าเข็มพ่อตาก็พูดออกมาว่า “ข้าน่าจะหุหนวกโดยสมบูรณ์แล้ว เพราะไม่ได้ยินเสียงอะไรเลย” (난, 두 귀가 완전히 막힌 듯 아무 소리도 들리지 않는구려) ส่วนแม่ยายก็พูดว่า “แขนขาทั้งสี่ของข้ามันอ้าขาไปหมดแล้ว” (난, 온 사지가 풀어지는 것 같아요) ทั้งสองรู้สึกกังวลว่าลูกเขยที่อยู่ห้องข้างล่างจะได้ยินแล้วนำไปพูดต่อจึงให้สามีเป็นคนลงไปเตือนว่าอย่าทำตัวเป็นคนปากสว้าง ทว่าลูกเขยตัวแสบตอบกลับโดยให้รู้ว่าตนเองได้ยินบทสนทนาทั้งหมด ทำให้พ่อตาอับอายและไม่กล้าพูดอะไรต่อไป นิทานเรื่อง “โรคของแม่ยายก็ต้องไปถามกับพ่อตา” (장모 병은 장인어른께 물어 봐야) (김준형 역, 2019, p. 491) เล่าเรื่องลูกเขยได้รักษาหาสาเหตุของโรคในเรือนด้วยการ

⁸ นิทานเรื่องนี้ไม่ปรากฏชื่อเรื่อง ชื่อเรื่องของนิทานที่ใช้ในบทความวิจัยฉบับนี้เป็นชื่อที่ผู้วิจัยตั้งขึ้น

ร่วมเพศ นิทานเรื่อง “ดูตหัวนมลูกสะไภ้” (며느리의 젖꼭지를 빨고서) (최운식 외, 2009, pp. 401-403) ที่พ่อได้ ย้อนลูกชายว่า “ทีเ็งยังดูตนมเมียข้า” นิทานเรื่อง “พ่อสามีที่ขอรากตันผักกาดและลูกสะไภ้” (배추 뿌리 달라는 시아버지와 며느리) (김기창과 박미영, 2004, p. 423) ตัวละครลูกสะไภ้เข้าใจผิดคิดว่าพ่อสามีได้ขอ “อวัยวะ เพศ”⁹ ของตนเอง นิทานเรื่อง “อีฮังบกเป็นลูกเขยของค-ย” (이항복은 죽의 사위) (김준형 역, 2019, pp. 15-16) เล่าเรื่องการปะทะคารมของพ่อตากับลูกเขยที่ไม่ค่อยลงรอยกันในตระกูลของชนชั้นสูง นิทานเรื่อง “แม้จะถูกดึง แขนขาทั้งสี่ แต่ก็ขอให้ปิดหูและอย่าฟัง” (사지가 뜯겨나가도 귀를 막고 듣지 않으리) (김준형 역, 2019, p. 17) เล่าเรื่องตัวละครลูกเขยที่ซื้ออีฮังบกแอบฟังเสียงพ่อตากับแม่ยายร่วมกัน นิทานเรื่อง “ผมหงอกค่อยๆ เลือกกอน ผมดำตองกอนในครั้งเดียว” (흰머리는 골라 뽑고 검은머리는 한꺼번에 뽑고) (김준형 역, 2019, pp. 337-338) พูดถึงความสัมพันธ์ของตัวละครบุรุษขุนนางเข้ากับภรรยาหลวงและภรยาน้อย โดยนิทานในกลุ่มนี้มีบทบาท ช่วยลดความตึงเครียดและช่วยในการปรับตัวเพื่ออยู่เป็นครอบครัวใหญ่ของคนเกาหลีในสมัยโบราณผ่านความขบขัน และหยรษาจากนิทานมุกตลกเรื่องเพศเหล่านี้

5.4 บทบาทด้านการสะท้อนและเติมเต็มความปรารถนาของผู้คน

ความปรารถนาของตัวละครในนิทานเป็นภาพสะท้อนความปรารถนาของมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อจริงๆ โดยเฉพาะความปรารถนาและความต้องการทางเพศของผู้ที่ไม่สมควรทำกิจกรรมทางเพศอย่างเปิดเผยดังเช่น กลุ่มชนชั้นสูงของเกาหลี อาจจะเป็นความปรารถนาอันแรงกล้าที่สุดประเภทหนึ่งของผู้คน เพราะว่าการที่คนเรา ได้ฟังเรื่องราวที่มีความพยายามคัดจางกฎเกณฑ์ในสังคม สิ่งนี้อาจจะเป็นความบันเทิงอีกรูปแบบหนึ่งที่คนสมัยก่อนชื่นชอบที่สุดก็เป็นได้ กล่าวคือความปรารถนาที่จะได้เห็นใครสักคนหนึ่งลุกขึ้นมาทำสิ่งที่ตรงข้ามกับ กฎเกณฑ์ที่ถูกสร้างไว้ ดังนั้นการฟังเรื่องตลกที่ขัดแย้งกับความเป็นจริงอย่างนิทานที่เกี่ยวกับข้าราชการชั้นสูง ที่เคร่งขรึม แต่กลับชื่นชอบร่วมเพศกับหญิงชาวบ้าน เช่น นิทานเรื่อง “กลลวงของผู้ตรวจการพักมุนชู” (어사 박문수의 꾀) โดยตัวละครพักมุนชูในนิทานเรื่องนี้ไม่ใช่ตัวละครที่เคร่งครึมเหมือนกับพักมุนชูใน ประวัติศาสตร์ แต่เป็นพักมุนชูที่เจ้าเล่ห์แสนกลและเป็นนักรักชั้นยอด นิทานได้เล่าว่าเมื่อตกเย็นฟ้ามีดลงและ ฝนตก พักมุนชูได้ขอแวะพักที่บ้านหลังหนึ่งซึ่งมีน้องสาวสามี (며느리) กับพี่สะไภ้ (올케) อาศัยอยู่เพียงแค่สองคน ตอนแรกพักมุนชูได้รับอนุญาตให้นอนที่ครัว เนื่องจากว่าบ้านนี้เป็นบ้านที่มีเพียงห้องเดียว แต่การนอนข้างนอกห้อง นั้นหนาวและไม่สบายตัว เขาจึงคิดอุบายขึ้นมาเพื่อที่จะเข้าไปในห้องและหวังว่าจะได้ร่วมเพศกับผู้หญิงที่อยู่ในบ้าน เมื่อพักมุนชูเข้ามาแล้วก็แกล้งลงใจหญิงสาวทั้งคู่โดยการออกอุบายว่าตนต้องนารองเท้าฟางมาวางไว้ที่มูกจึงจะ นอนไม่ละเมอ หญิงสาวหลงกลแอบเอารองเท้าออกมา พักมุนชูจึงแกล้งละเมอพูดชักชวนมาร่วมเพศกัน ทำให้ หญิงสาวทั้งคู่เปิดโอกาสให้พักมุนชูชื่นชมเรือนร่างและเสพสมกับพวกตน เมื่อวิเคราะห้จากเนื้อหาของนิทานพบว่า การนำเอาบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์อย่างเช่นผู้ตรวจการพักมุนชู ผู้ซึ่งเป็นขุนนางซื่อสัตย์และภักดี ทำหน้าที่ อย่างซื่อตรงโดยไม่กลัวภัยอันตรายใดๆ มาบั่นแต่งให้กลายเป็นนักรักจอมเจ้าเล่ห์ อาจกล่าวได้ว่าสิ่งนี้คือ

⁹ ในเรื่องใช้มุกตลกของ “คำเสียงเหมือนแต่ต่างความหมาย” (동음이의어) ของคำว่า “ข้างล่าง” (밑) ซึ่งในสถานการณ์ที่ ตัวละครกำลังถอนผักกาดขาวด้วยกันอยู่สามารถตีความได้ 2 ความหมายคือ “ขอรากตันผักกาดขาว” หรือ “ขออวัยวะ เพศหญิง” แต่ตัวละครลูกสะไภ้กลับเข้าใจเป็นความหมายที่สองจึงตอบกลับว่า “ท่านเอาก็ไม่ไหวแล้ว จะมาขอข้างล่างเข้าไปทำไม”

ความปรารถนาที่จะได้เห็นคนเคร่งขรึมนั้นทำลายกฎเกณฑ์ของพวกย้งบันหรือชนชั้นสูง เรื่องราวที่น่าบุคคลสำคัญ มาเป็นตัวละครในนิทานขบขันนั้นเรียกได้ว่าเป็นแรงดึงดูดชั้นยอดต่อการฟังนิทานอย่างสนุกสนาน

นิทานมุกตลกเรื่องเพศที่แสดงบทบาทสะท้อนและเติมเต็มความปรารถนายั้งปรากฏอีกจำนวนมาก เช่น นิทานเรื่อง “กระบองพิศวง” (괴상한 방망이) (편집부 역, 2012, p. 88) เป็นนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีที่เน้น เรื่องความปรารถนาทางเพศอย่างชัดเจน ด้วยการผูกเรื่องเข้ากับนิทานพื้นบ้านดั้งเดิม เล่าถึงสิ่งมีชีวิตเหนือ ธรรมชาติหรือมนุษย์อย่างเช่น “โทแกบี” (도깨비) ที่มีเวทมนตร์และมีอุปกรณ์วิเศษคู่กายอย่างกระบอง ผสมผสานกับวิถีชีวิตของตัวละครที่สะท้อนภาพของข้าราชการ ขุนนาง ชาวบ้านในสมัยโชซอนได้อย่างกลมกลืน และเห็นภาพชัดเจน นิทานเรื่องนี้เล่าเรื่องหญิงม่ายคนหนึ่งที่มีความปรารถนาจะใกล้ชิดสนิทสนมกับโทแกบี เพื่อให้ โทแกบีใช้พลังวิเศษมาช่วยงานบ้านงานเรือนและงานในเรือกสวนไร่นา อยู่มาวันหนึ่งคำอธิษฐานของเธอก็เป็นจริง ทว่าสิ่งที่โทแกบีทิ้งไว้ให้นั้นเป็นองคชาตขนาดมหึมา ทำให้หญิงผู้เหงาเปล่าเปลี่ยวได้รับความสุขทางกามารมณ์ ทุกครั้งที่ร้องขอ

นิทานเรื่อง “พ่อค้าเกลือผู้ฝังเข็มหนึ่งให้สาวบริสุทธิ์” (처녀에게 가죽침 놓은 소금장수) (이원규 역, 2011, p. 55) มีโครงเรื่องคล้ายกับเรื่อง “พ่อค้า...” ในหลากหลายสำนวน ซึ่งอาจจะเป็นพ่อค้าเกลือ พ่อค้าลูกพลับ พ่อค้าอื่นๆ แต่อนุภาคที่คล้ายกันในทุกๆ สำนวนคือความโง่เขลาของตัวละครพ่อแม่ที่บังเอิญเดินสวนกับพ่อค้าแล้ว ร้อนตัวบอกว่าอย่าไปทางบ้านของตนเพราะไม่มีใครอยู่ ไม่มีคนซื้อสินค้าหรอก พ่อค้าได้ยินดังนั้นก็รีบไปบ้าน ที่พูดถึง แล้วมักจะพบกับตัวละครที่เป็นลูกผู้ไร้เดียงสา หลังจากนั้นพ่อค้าจะใช้กลฉวยในการหลอกเอาเงิน เอาสิ่งของมีค่า หรือหลอกเพื่อให้ได้รับอะไรสักอย่างที่ตนเองต้องการ ในกรณีของนิทานมุกตลกเรื่องเพศก็คาดเดา ได้ไม่ยากว่าสิ่งที่พ่อค้าปรารถนาคือการได้เสพสมกับหญิงสาวผู้ไม่ประสีประสาทางเพศ ซึ่งคล้ายคลึงกับนิทานเรื่อง “ช่างทำรองเท้าที่สร้างคนงาม” (미인을 만드는 갖바치) (정병설, 2010, pp. 63-65) ที่มีเนื้อหาแตกต่างไปจาก นิทานที่มีตัวละครพ่อค้าจากตัวอย่างข้างต้น เนื่องจากพ่อค้าได้หลอกผู้หญิงคนหนึ่งว่าถ้าเอา “เห็ดสน” (송이버섯) ของเขาสอดใส่เข้าไปจะสามารถทำให้ผู้หญิงหน้าตาสวยขึ้นได้ หรือนิทานเรื่อง “เจ้าพวกนี้ ถ้ามันเป็นเนื้อแล้วทำไม หรือถ้ามันจะเป็นกระดูกก็แล้วไง” (이년들아, 살이면 어찌고 뼈면 어찌래?) ที่เล่าถึงจินตนาการอันซุกซนของ ชายหนุ่มที่หวังว่าจะได้พบกลุ่มหญิงพรหมจรรย์ที่อยากรู้อยากเห็นว่าองคชาตของจริงเป็นอย่างไร นิทานพื้นบ้าน ของจังหวัดชุงช็องเรื่อง “ปัญญาของสามีขี้เอา” (호색한 남편의 기지) (김기창과 박미영, 2004, p. 421) เล่าเรื่อง ความเจ้าชู้หลายเมียของผู้เป็นสามี แต่ภรรยาไม่สามารถเอาผิดอะไรได้ นิทานเรื่อง “ย้งบันกับสาวบ้านนอกเล่นซู้ กัน” (어떤 양반이 촌아낙과 간통을 했다네) สะท้อนความปรารถนาของบุรุษชนชั้นสูงที่สามารถเสพสมกับ หญิงชาวบ้านได้ตั้งใจคิด จากตัวอย่างนิทานทั้งหมดในหัวข้อนี้สะท้อนและช่วยเติมเต็มความปรารถนาของคน ทุกชนชั้นและทุกเพศวัย ตั้งแต่ความต้องการเรื่องเพศของชายสูงศักดิ์ บรรพชิต ชายหญิงชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ เด็ก สาววัยรุ่น เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่านิทานมุกตลกเรื่องเพศมีบทบาทสำคัญในการสะท้อนและเติมเต็มความปรารถนา ของคนเกาหลีในสังคมโบราณ

5.5 บทบาทด้านการเสียดสีและยั่วล้อเพื่อระบายความคับข้องใจ

หากกล่าวว่านิทานมุกตลกเรื่องเพศมีบทบาทด้านการเสียดสีและยั่วล้อเพื่อระบายความคับข้องใจ โดยจะมุ่งเป้าไปยังบุคคลที่อยู่ในสถานะที่แตกต่างในชีวิตจริงได้ยาก ตัวละครเหล่านี้มักเป็นภาพแทนของ คนกลุ่มดังกล่าว เช่น ชนชั้นสูง พระภิกษุสงฆ์ เจ้าขุนมูลนาย ดังนั้นการศึกษานิทานที่มีตัวละครเป็นบุรุษที่อยู่ใน

กลุ่มข้างต้นย่อมทำให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวเกาหลีโบราณที่นำเอาความตลกขบขันฉาบเคลือบสาระแท้จริงที่ใจซ่อนเอาไว้ เมื่อพิจารณาจากหน้าที่หลักของนิทานตลกที่มักสร้างสถานการณ์หรือเรื่องราวล้อเลียนสิ่งรอบตัวที่เป็นคู่ตรงข้ามกัน เช่น คนฉลาดกับคนโง่ คนใจกว้างกับคนตระหนี่ คนโอบอ้อมอารีกับคนเห็นแก่ตัว คนที่มีเปลือกนอกเป็นคนดีกับคนที่แสดงเนื้อแท้ออกมาอย่างจริงจัง ผู้ทรงศีลกับปฤชชน ชนชั้นปกครองกับชนชั้นใต้ปกครอง ผู้ร่ำรวยมากดีกับชาวบ้านร้านตลาด การพินิจพิจารณาพฤติกรรมของตัวละครบุรุษชนชั้นสูงทำให้เห็นโลกทัศน์ของบุคคลหลากหลายชนชั้นในสังคมเกาหลีโบราณ นิทานเรื่องเล่าเหล่านี้ถูกรังสรรค์ผ่านความคิดและจินตนาการของชาวบ้านและผู้มีการศึกษา เนื่องจาก “คุณลักษณะพิเศษของวรรณกรรมพื้นบ้านหรือวรรณกรรมมุขปาฐะย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นความเป็นเจ้าของร่วมกันและการต่อยอดสร้างสรรค์ผลงาน” (共同作) (서대석과 박종성, 2016, pp. 7-8) จากแนวคิดดังกล่าว งานวิจัยเรื่องนี้จะวิเคราะห์ตัวละครที่เป็นภาพแทนจากชนชั้นสูงพระภิกษุสงฆ์ เจ้าขุนมูลนาย โดยจะวิเคราะห์นิทานมุกตลกเรื่องเพศที่ปรากฏตัวละครพระสงฆ์เป็นอันดับแรก โดยยกตัวอย่างนิทานเพิ่มเติมจากงานวิจัยของศิริสวัสดิ์ สุทธิจิบรร (2565) ที่ศึกษานิทานมุกตลกเรื่องเพศที่มีพระสงฆ์เป็นตัวละครหลักประมาณ 20 เรื่อง พบว่าอิทธิพลของแนวคิดต่อคำพระพุทธศาสนาเพื่อเชิดชูแนวคิดของลัทธิขงจื๊อ (崇儒抑佛) ในสมัยโชซอนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดนิทานที่ล้อเลียนพระสงฆ์จำนวนมาก

นิทานเรื่อง “ยามรังไขไก่” (닭 둥지 바랑) (김준형 역, 2019, pp. 131-133) เป็นนิทานที่เล่าถึงพระรูปหนึ่งกับหญิงม่ายที่ต่างฝ่ายต่างถูกตาต้องใจกัน แต่ไม่อาจแสดงออกได้เนื่องจากสถานะของคนทั้งคู่เป็นผู้ที่ไม่ควรมีความรัก อยู่มาวันหนึ่งพระหนุ่มมีโอกาสมานอนพักในเรือนหญิงม่าย ด้วยแรงขับของความปรารถนาทำให้พระตัดสินใจยอมเข้าหาหญิงม่าย ซึ่งหญิงม่ายได้รออยู่แล้ว เมื่อพระกำลังจะเข้าไปในห้องหญิงม่ายก็ถูกคิดเรื่องทางหนีทีไล่ จึงถอดเสื้อผ้าจนเนื้อตัวเปล่าเปลือย แล้วนำเสื้อผ้าไปใส่ไว้ในยามแขวนไว้ที่เลี้ยงไก่ ท้ายที่สุดด้วยความตกใจที่ถูกหญิงม่ายเฝ้ามองด้วยความเสแสร้งก่อน พระตกใจรีบวิ่งออกมา ทว่าควำรังไขไก่มาสวมหัวแทนยามที่แขวนไว้แล้ววิ่งไปตามถนนจนชาวบ้านร้องทัก จากนิทานเรื่องนี้พบว่าเป็นการล้อเลียนผู้ทรงศีลที่ไม่ควรยุ่งกับเรื่องทางโลก ในขณะที่เดียวกันยังเสียดสีขนบธรรมเนียมที่มียอมให้สตรีม่ายได้เริ่มต้นชีวิตใหม่กับชายอื่น จนทำให้ตัวละครหญิงม่ายในนิทานหลายเรื่องแสดงออกถึงความปรารถนาทางเพศจนเกินพอดี ในทางกลับกันตัวละครหญิงม่ายในนิทานเรื่อง “ที่นั่นมีที่ไหนกันแน่” (여기는 어디라더냐) (김준형 역, 2019, pp. 51-52) ที่ปลอมตัวเป็นบุรุษเพื่อจะบวชเป็นพระในวัดป่า เพราะมีอาชญากรรมและความเปลี่ยวเหงาและเศร้าโศกได้ ในขณะที่กำลังเดินทางนางได้แวะพักที่จุดพักแห่งหนึ่งและมีสัมพันธ์กับพระรูปหนึ่งทางประทุหลั่งโดยไม่ได้ยินยอมพร้อมใจ เนื่องจากพระรูปนี้เข้าใจว่าหญิงม่ายคนนี้เป็นเด็กชายทั่วไปที่ตนมักมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก (비역질) ด้วย แต่ในขณะที่กำลังประกอบกามกิจอยู่นั้น อวัยวะเพศของพระก็ไถลเข้าไปในช่องคลอด พระเกิดความเสียวซ่าอย่างบอกไม่ถูกจึงครองออกมาว่า “ที่นั่นมีที่ไหนกันแน่” จนคณะทูตที่กำลังพักนอนอยู่แถวนั้นตะโกนตอบกลับมว่า “ก็จุดพักเมืองช็อนอันไงเล่า” เมื่อวิเคราะห์จากพฤติกรรมทางเพศของพระสงฆ์ในเรื่องนี้สอดคล้องกับนิทานหลายเรื่องที่มีพระสงฆ์เป็นกลุ่มคนที่ชอบเสพสุขกับเพศเดียวกันและมีความมักมากในกามอย่างหาที่เปรียบไม่ได้

นอกจากตัวละครพระสงฆ์ที่มักถูกล้อเลียนและเสียดสีในนิทานมุกตลกเรื่องเพศ ยังพบตัวละครที่เป็นชนชั้นสูงอีกหลายตัวที่ถูกนิทานตลกยั่วล้อและวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรม โดยเฉพาะในนิทานที่เกี่ยวกับเรื่องเพศตัวละครเหล่านี้ถูกล้อเลียนและเสียดสีเกี่ยวกับความหยาบโล้นและความมักมากในกาม ดังเช่นนิทานเรื่อง “สาวพายุเรือเจ้าปัญญา” (재치 있는 처녀 뱃사공) (최웅 외, 2006, pp. 365-366) เล่าถึงสถานการณ์ที่บัณฑิตกับสาวพายุเรือได้คารมกันเรื่องผู้ชายขึ้นเรือของผู้หญิงเปรียบเสมือนการโดนผู้ชายทับท้องเพื่อร่วมเพศและการลงจากเรือของผู้หญิงเปรียบเสมือนการคลอดออกจากท้องผู้หญิง บัณฑิตในนิทานเรื่องนี้กล่าววาจาล่วงเกินก่อน เพราะคิดว่า

ผู้หญิงชาวบ้านคือสิ่งที่สามารถยั่วล้อหรือรังแกได้ ทว่าหญิงพ่ายเรือผู้ไม่ยอมลดราวาศอกและได้ปะทะอารมณ์จนบันทึกไม่กล้าเขียนต่อไป จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่านิทานเรื่องนี้ทำให้ผู้ฟังที่เป็นชาวบ้านรู้สึกสนใจและพึงพอใจกับการได้ตอบโต้ชนชั้นสูงที่ดูแคลนและข่มเหงพวกตนในชีวิตจริง นิทานมุกตลกเรื่องเพศจึงมีบทบาทช่วยลดทอนความขุ่นข้องหมองใจที่เกิดขึ้นจากระบบการปกครองแบบชนชั้นได้บ้างไม่มากนัก

เมื่อพิจารณานิทานที่กล่าวถึงข้างต้นทั้งหมด อาจกล่าวได้ว่าการตอบโต้ชนชั้นสูงหรือบุคคลที่วิพากษ์วิจารณ์ในชีวิตจริงไม่ได้ผ่านเรื่องเล่าทางเพศนั้นเป็นบทบาทสำคัญของนิทานมุกตลกเรื่องเพศ เพราะว่าหากไม่มีกลไกการระบายความคับข้องใจเช่นนี้แล้ว ผู้อยู่ใต้ปกครองย่อมถูกกดขี่ทางจิตใจจนรู้สึกเครียดและกดดันมากเกินไป ทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพจิตซึ่งมีอิทธิพลต่อความสุขและความรู้สึกเชิงบวก นิทานที่ใช้ตัวละครเป็นผู้ที่ต่ำต้อยกว่าแต่สามารถควบคุมหรือจัดการผู้ที่สูงส่งกว่าได้นั้นย่อมให้ความหยอเย้ยและขบขัน รวมถึงยังมอบความหวังที่สามารถเติมเต็มความปรารถนาของชาวบ้านทั่วไปที่ในชีวิตจริงไม่อาจหลุดพ้นจากการปกครองแบบศักดินาที่เอารัดเอาเปรียบและไม่ให้เกียรติความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม สภาพสังคมในสมัยโบราณได้หล่อหลอมให้ผู้คนใต้ปกครองเชื่อว่าตนเองเป็นเพียงมดงานตัวเล็กในอาณาจักรที่กว้างใหญ่ไพศาล สถานะและฐานันดรที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดคือสิ่งที่สลัดทิ้งไม่ได้ ทว่าในโลกจินตนาการ การนำเรื่องเพศมาตอบโต้ชนชั้นปกครองเป็นเรื่องที่สำคัญและเด่นชัดในผลงานวรรณกรรมมุขปาฐะที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น นิทานเรื่อง “เจ้าพนักงานลั่นไกสั้น” (허가 짧은 직원) (이원규 역, 2011, pp. 50-51) เล่าเรื่องการพูดพึมพำกันอย่างไม่ถนัดระหว่างเจ้านายกับลูกน้องจนกลายเป็นพูดคำลามกออกมา นิทานเรื่อง “ทาสหญิงของน้องชายภรรยาคือการร่วมประเวณีในเครือญาติ” (처남의 계집종은 相避다) (김준형 역, 2019, pp. 29-31) เล่าเรื่องบันทึกสมongที่บเลียมรู้ให้กับเขาวนับัญญัติของนางทาสในเรือนของภรรยา นิทานเรื่อง “น้ำมันใม่อยู่ที่อื้อ” (죽력은 이우에 게 있다) (김준형 역, 2019, pp. 66-67) ที่ตัวละครบันทึกคนหนึ่งเข้าใจผิดคิดว่า “น้ำมันใม่” (竹漚) ที่รักษาพ่อแม่ของตนนั้นอยู่ที่อีก-กเยอ (李翊季羽) หรืออื้อ ผู้เป็นราชบันทึกประจำพระองค์ ทว่าจริง ๆ แล้วอื้อกลับนอนกับผู้หญิงมากเกินไปจนเสื่อมสมรรถภาพทางเพศจนโดนสหายล้อเลียนว่าเป็น “พลังใม่” (竹力) ที่โยกเยกตามลมพัดแล้วหล้งน้ำออกมา และนิทานเรื่อง “เจ้าเมืองเองก็เคยมีเรื่องแบบนี้” (태수도 그런 일이 있었지요) (김준형 역, 2019, p. 99) ที่เสียดสีว่าชนชั้นสูงอย่างยังบันสามารถเล่นชู้กับภรรยาของชาวบ้านได้เป็นเรื่องปกติ

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่านิทานมุกตลกเรื่องเพศใช้กลวิธีหลากหลายในการยั่วล้อและเสียดสีตัวละครที่เป็นตัวแทนชนชั้นปกครอง ในนิทานบางเรื่องใช้ตัวละครที่ต่ำต้อยที่สุดในสังคมเกาหลีโบราณ เช่น หญิงสาวชาวบ้าน ให้เป็นผู้แกล้งแสดการกระทำที่ไม่ดีของเหล่าบุรุษชนชั้นสูง ดังเช่นวิธีการควบคุมบุรุษอย่างอยู่หมัดของคี่แข็งหรือหญิงคณิกาจากนิทานเรื่อง “วิธีการตั้งชื่อของคี่แข็ง” (기생의 이름 짓는 법) (편집부 역, 2012, p. 51) ในนิทานเรื่องนี้มีการเล่นคำกับนามสกุลของตัวละครต่างๆ ที่เป็นลูกคำของหญิงคณิกาคณนี้ เช่น หากตัวใหญ่และมีองคชาติใหญ่ยักษ์จะเรียกว่าท่าน “มาหรือม้า” (馬) หากพอได้เสียบแล้วหล้งน้ำกามทันทีจะเรียกว่าท่าน “อูหรือวัว” (牛) สะท้อนให้เห็นว่าแม้จะเป็นนายพลหรือนายกองมาจากที่ใด หากมาเป็นลูกคำของหญิงคณิกานางนี้จะถูกเปลี่ยนชื่อเปลี่ยนแซให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและรูปร่างในเรื่องเกี่ยวกับเพศ สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยากในชีวิตจริงของสังคมเกาหลีโบราณที่ถือศถาบรรดาศักดิ์และแบ่งมนุษย์เป็นชนชั้นที่ต้อยต่ำกว่า อย่างไรก็ตาม ยังหลงเหลือพื้นที่แห่งความสุขที่อยู่ในรูปแบบจินตนาการจากเรื่องเล่า ซึ่งบางครั้งช่วยปลดปล่อยให้ผู้ถูกกดขี่ได้มีช่องทางโต้ตอบหรือล้อเลียนกลุ่มบุคคลที่มีอาจจะต้องได้ในโลกความเป็นจริง ในขณะที่เดียวกัน กลุ่มผู้มีการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรวบรวมหรือร่วมประพันธ์นิทานมุกตลกเรื่องเพศเหล่านี้ได้สื่อสารอะไรบางอย่างสู่ผู้อ่านและผู้ฟังนิทานที่อยู่ในวงกว้างมากขึ้น เพื่อที่จะบอกให้คนเหล่านั้นรับรู้ว่ในบรรดาชนชั้นปกครองมิได้เป็นผู้ที่

ต่ำทราหรือร้ายดังปีศาจเสมอไป มนุษย์ย่อมมีทั้งด้านขาวและด้านดำ ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใดจะเลือกเส้นทางการดำเนินชีวิตอย่างไร

6. สรุปผลการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี โดยศึกษาจากนิทานที่มีตัวละครบุรุษเป็นตัวละครหลัก จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในนิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลีที่มีตัวละครหลักเป็นบุรุษพบว่าสามารถนำกรอบแนวคิดการศึกษานิทานของคิตชินวิทยา อย่างเช่น “บทบาทคิตชินในการเป็นทางออกให้กับความคับข้องใจของบุคคลอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม” ที่ คีราพร ณ ถลาง (2557, น. 396-409) ได้ประยุกต์แนวคิดของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) ซึ่งเป็นแนวทางในการศึกษาคิตชินในบริบททางสังคมตามแนวทางของสำนักคิดทฤษฎีบทบาทหน้าที่นิยม (Fuctionalism) หรือ ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural-Functionalism) โดยแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นช่วยสนับสนุนความคิดที่ว่า นิทานมุกตลกเรื่องเพศนั้นมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมสมัยโบราณเป็นอย่างมากทั้งในแง่ของการควบคุมให้การศึกษา เช่น การถ่ายทอดความรู้เรื่องเพศศึกษา การแนะแนวทางการอยู่อาศัยกับเครือญาติที่เกิดขึ้นจากการแต่งงาน ในแง่ของการอบรมระเบียบสังคมและรักษามาตรฐานพฤติกรรมของสังคม เช่น การแสดงอำนาจของชนชั้นสูงและสิ่งที่ควรกระทำในฐานะชนชั้นต่ำ การพิพากษาของชนชั้นปกครอง และในแง่ของการผ่อนคลายอารมณ์และจิตใจ การเป็นทางออกให้กับปัญหาอันเกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคมอันเคร่งครัด การลดความอึดอัดและความรุนแรงในจิตใจ เช่น การสะท้อนและเติมเต็มความปรารถนาของผู้คน การเสียดสียั่วล้อเพื่อระบายความขุ่นข้องหมองใจที่เกิดขึ้นจากระบบการปกครองในสมัยโบราณ

การศึกษารูปแบบหน้าที่ของนิทานมุกตลกเรื่องเพศผ่านการศึกษาตัวละครบุรุษที่มาจากหลากหลายชนชั้นโดยการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดข้างต้นทำให้สามารถจำแนกบทบาทของนิทานมุกตลกเรื่องเพศออกเป็น 5 บทบาทหลัก คือ บทบาทด้านการตอกย้ำการครองอำนาจของชนชั้นปกครอง บทบาทด้านการผจญความยุติธรรมให้สังคม บทบาทด้านการสั่งสอนเรื่องเพศศึกษาและการปรับตัวเพื่ออยู่เป็นครอบครัวใหญ่ บทบาทด้านการสะท้อนและเติมเต็มความปรารถนาของผู้คนและบทบาทด้านการเสียดสีและยั่วล้อเพื่อระบายความคับข้องหมองใจ โดยบทบาททั้งหมดที่กล่าวมาขึ้นอยู่กับผู้อ่านหรือผู้ฟังนิทานจะพิจารณาจากมุมใดและให้ความสำคัญกับสิ่งใดเป็นพิเศษ เพราะนิทานหนึ่งเรื่องอาจแสดงถึงบทบาทหน้าที่ที่มากกว่าหนึ่งบทบาท

บทความวิจัยเรื่องนี้มีข้อจำกัดในประเด็นขอบเขตของการศึกษา เนื่องจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นเอกสารที่ถอดความจากเอกสารโบราณจำนวนมาก รวมถึงนิทานพื้นบ้านที่รวบรวมในหนังสือต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วไม่ได้ถูกจำแนกประเภทอย่างชัดเจน ทำให้การศึกษาเป็นไปด้วยความยากลำบากและใช้เวลาในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจภูมิหลังทางวัฒนธรรมและความเชื่อของคนในยุคสมัยนั้น การใช้นิทานจำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถครอบคลุมนิทานมุกตลกเรื่องเพศทุกเรื่องทำให้ผู้วิจัยพบตัวละครที่เกี่ยวข้องและเนื้อเรื่องไม่หลากหลายเท่าที่ควร จึงมีข้อเสนอแนะในการศึกษามุกตลกเรื่องเพศเกาหลีต่อ โดยวิเคราะห์จากนิทานที่มีตัวละครอื่นๆ และมีแนวเรื่องอื่นๆ เพิ่มเติม อีกทั้งนิทานมุกตลกเรื่องเพศไม่ได้มีเฉพาะนิทานที่เล่าเรื่องและเล่าเหตุการณ์ที่ตัวละครประสบเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีนิทานอีกมากที่ทำหน้าที่คล้ายเทพปกรณัม ตำนาน หรือเป็นองค์ความรู้ด้านธรรมชาติของมนุษย์ รวมถึงการสอดแทรกมุกตลกเรื่องเพศลงในการแสดงพื้นบ้านต่างๆ อาทิ พันโซรี ระบำหน้ากากหรือละคร

ชาวบ้าน ข้อสรุปจากการศึกษาที่รอบด้านและลึกซึ้งมากขึ้นอาจทำให้ผู้ศึกษาเห็นลักษณะเฉพาะของนิทานมุกตลก เรื่องเพศของเกาหลีที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้สามารถสร้างองค์ความรู้พื้นฐานในการศึกษานิทานมุกตลกของ เกาหลีต่อไป

รายการอ้างอิง

- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2545). นิทานพื้นบ้านศึกษา. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2557). ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 3). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิวส์ สุรกิจบวร. (2563ก). กลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในนิทานพื้นบ้านเกาหลีแนวชาวนาปัญญา. *การประชุมวิชาการระดับชาติ สรรพศาสตร์ สรรพศิลป์ ประจำปี 2563* (น. 910-927). คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิวส์ สุรกิจบวร. (2563ข). วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านเกาหลีแนวขบขัน (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิวส์ สุรกิจบวร. (2565). การวิเคราะห์นิทานมุกตลกเรื่องเพศเกาหลี: กรณีศึกษาจากมุกตลกเกี่ยวกับพระสงฆ์. ใน *การประชุมวิชาการระดับนานาชาติการศึกษาภาษาเกาหลีในประเทศไทย ครั้งที่ 15* (น. 89-116). คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ศิวส์ สุรกิจบวร, และสุนันทา เทศสุข. (2566). การศึกษาเปรียบเทียบนิทานมุกตลกเกาหลีกับนิทานมุกตลกพม่า. ใน *การประชุมวิชาการระดับนานาชาติการศึกษาภาษาเกาหลีในประเทศไทย ครั้งที่ 16* (น. 75-102). คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Bascom, W. (1965). Four functions of folklore. In A. Dundes (Ed.), *The study of folklore*, (pp. 279-298). Prentice-Hall.
- Thompson, S. (1955-1958). *Motif-index of folk literature* (Revised edition) (6 Vols). Indiana University Press.
- 김기창과 박미영. (2004). *한국구전설화집 9*. 민속원.
- 김민수. (2016). *한국 구비설화에 나타난 성적 욕망의 억압과 해소 양상 연구*. 건국대학교 석사학위논문.
- 김민영. (2013). *욕담에 나타난 성의식 연구*. 한남대학교 대학원 박사학위논문.
- 김영균. (2012). *조선시대의 해학과 욕담: 한국야담*. 일문서적.
- 김선평 외. (1993). *민속문학이란 무엇인가*. 집문당.
- 김준형 역. (2019). *조선 후기 성 소화 선집*. 문학동네.
- 민족문화사연구소 편. (2018). *한국 고전문학 작품론: 구비문학*. 휴머니스트.
- 서대석, 박종성. (2016). *구비문학의 세계*. 한국방송신대학교출판문화원.
- 이원규역. (2011). *팔도 음란서생들의 남녀상열지사: 욕담*. 지성사.
- 이지환. (2019). 문헌 욕담의 성 경제와 남근자본주의 비판: <어면순> <속어면순>을 중심으로. *한국고전연구* 46 집. 한국고전연구학회, 241-288.
- 정병설. (2010). *조선의 음담패설*. 예옥.
- 정철. (2006). *한국 전래 성해학 민담과 중국 황제 성비방*. 종합출판.
- 최운식 외. (2009). *한국구전설화집 7*. 민속원.

최웅 외. (2006). *강원설화총람 VII*. 북스힐.

편집부 역. (2012). *조선을 뒤흔든 야담*. 레드북.

한유진. (2022). *구비설화에 나타난 여성에 대한 성적 폭력의 양상과 성 인식 연구*. 이화여자대학교 대학원 박사학위논문.

ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลี เพื่อแรงงานไทยที่จะเตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK*

Received: 26 April 2024

Revised: 10 July 2024

Accepted: 4 October 2024

กรรณา บุญพิสุทธิ์ศิลป์**

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อแรงงานไทยที่จะเตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านผู้เรียน โดยทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนจำนวน 30 คน และแบบสอบถามแรงงานไทยที่จะเตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK จำนวน 384 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจุบันหลักสูตรการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยในโรงเรียนสอนภาษาเกาหลีเป็นหลักสูตรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อ “การติวเข้มระยะสั้น” ให้กับผู้ที่เตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK จึงควรจัดทำหลักสูตรภาษาเกาหลีเบื้องต้นก่อนเข้าเรียนหลักสูตรการติวเข้มระยะสั้นดังกล่าวและควรขยายระยะเวลาหลักสูตรการติวเข้มระยะสั้นให้มากขึ้นเพื่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ 2) ครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดทักษะด้านการสอนและขาดประสบการณ์การทำงานกับชาวเกาหลี จึงควรจัดให้มีการอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการสอนและการจัดอบรมเชิงวัฒนธรรมการทำงานร่วมกับชาวเกาหลี เพื่อเป็นองค์ความรู้และสามารถนำไปใช้ในการสอนต่อไป 3) สื่อที่ใช้ในการสอนส่วนใหญ่คือหนังสือมาตรฐานภาษาเกาหลี หรือหนังสือที่ผู้สอนจัดทำขึ้น จึงควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายและ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น เช่น สื่อออนไลน์ YouTube, TikTok, Facebook เป็นต้น 4) แรงงานผู้เรียนภาษาเกาหลีส่วนใหญ่มีภาระหน้าที่ต้องทำงานจึงไม่มีเวลาเข้าเรียนหลายคนขาดแคลนทุนทรัพย์ ผู้เรียนบางคนคิดว่าภาษาเกาหลียากเกินไปทำให้ขาดแรงจูงใจในการเรียน ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาเกาหลี เช่น การพบปะหรือพูดคุยกับผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในประเทศเกาหลีมาก่อน เพื่อถ่ายทอดให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการสื่อสารภาษาเกาหลี ตลอดจนการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับขั้นตอนการไปทำงานในประเทศเกาหลีอย่างถูกกฎหมายและสิทธิประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

แรงงานไทย;
ผีน้อย;
ภาษาเกาหลี;
ปัญหาการเรียนการสอน
ภาษาเกาหลี;
การพัฒนาการสอน
ภาษาเกาหลี

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมการวิจัยในภูมิภาคเอเชียของมูลนิธิเกาหลีเพื่อการศึกษาขั้นสูง สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี 2565

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกาหลีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ติดต่อได้ที่: Napha81@tu.ac.th

A Study of Problems and Solutions of Learning and Teaching Korean for Thai Labors Who will Take the EPS-TOPIK Exam*

Received: 26 April 2024

Revised: 10 July 2024

Accepted: 4 October 2024

Kornnapha Boonphisudsilp**

The purpose of this research study is to investigate the problems in and propose guidelines for learning and teaching Korean for Thai labors who will take the EPS-TOPIK exam in four aspects, namely curriculum, instructors' proficiency, teaching media, and students' condition. Data were collected from interviews with 30 individuals involved and questionnaires from 384 respondents. The findings suggest that 1) students taking the EPS-TOPIK exam should undergo an introductory Korean language course beforehand to prepare them for the "exam tutoring" course, with recommendations to extend the tutoring course duration for better learning. It is noted that 2) most instructors lack skills in teaching and experience in working with Korean people, indicating a need for training sessions and seminars to develop proficiency in teaching Korean, as well as the culture of working with Korean people. 3) The current use of media such as standard Korean teaching books or institute-created materials suggests a need for diversification of teaching materials, incorporating platforms like YouTube, TikTok, and Facebook. 4) Most Korean language learners have work obligations, time constraints, and financial barriers, leading to a lack of motivation due to the difficulty of the Korean language. Therefore, activities should be organized to indicate the benefits of learning Korean proficiently, along with creating motivational activities such as arranging meetings with individuals who have worked in Korea to demonstrate the advantages of proficient Korean communication, as well as to provide information on legal processes for working in Korea.

Research Article

Abstract

Keywords

Thai labors;
illegal workers;
Korean language;
Korean language learning
and teaching problems;
development of Korean
language teaching

* This research project was funded by Asia Research Center 2022, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University

** Assistant Professor, Korean Studies Program, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, e-mail: Napha81@tu.ac.th

1. บทนำ

ปัญหาที่สาธารณรัฐเกาหลี¹ กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันคือ การขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากสังคมเกาหลีปัจจุบันมีภาวะอัตราการเกิดต่ำและก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ทำให้มีจำนวนประชากรที่พร้อมทำงานไม่เพียงพอ ประกอบกับคนเกาหลีส่วนใหญ่ไม่ประสงค์ที่จะทำงานประเภท 3D คือ เสี่ยง (dangerous) สกปรก (dirty) และลำบาก (difficult) ประเทศเกาหลีจึงต้องพึ่งพาแรงงานข้ามชาติที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled Labor)² ปัจจุบันรัฐบาลเกาหลีเปิดให้มีระบบการจ้างงานแรงงานชาวต่างชาติผ่าน “ระบบใบอนุญาตการจ้างงาน” EPS (Employment Permit System) หรือระบบการจ้างงานแรงงานต่างชาติไร้ฝีมือ โดยทางภาครัฐของเกาหลีลงนามสร้างความร่วมมือกับ 16 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย เวียดนาม ไทย ฟิลิปปินส์ ศรีลังกา มองโกเลีย อุซเบกิสถาน ปากีสถาน จีน กัมพูชา บังกลาเทศ เนปาล เมียนมา คีร์กีซสถาน ตีเมอร์ตะวันออก และลาว

กระทรวงแรงงานของประเทศไทยได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจเรื่องการจัดส่งแรงงานไปทำงานที่เกาหลีภายใต้ระบบการจ้างงานต่างชาติ เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2547 และต่ออายุทุกสองปี โดยกรมการจัดหางานมีหน้าที่เป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบคัดเลือก เตรียมความพร้อม จัดส่งและดูแลคนงานที่เข้าไปทำงานระบบ EPS ประเภทงานที่เปิดรับ ได้แก่ งานอุตสาหกรรม งานเกษตร/ เลี้ยงสัตว์ งานก่อสร้าง ประมง และงานบริการ ซึ่งแรงงานชาวไทยที่ไปทำงานส่วนใหญ่จะเข้าไปทำงานอุตสาหกรรม งานเกษตร/ เลี้ยงสัตว์ และงานก่อสร้าง

ปัจจุบันแรงงานไทยมีความประสงค์ที่จะไปทำงานในเกาหลีเป็นจำนวนมากด้วยค่าแรงที่สูงกว่าประเทศไทยหลายเท่า โดยใน พ.ศ. 2566 ค่าแรงขั้นต่ำของเกาหลีอยู่ที่ 76,960 วอน ต่อ 1 วัน คิดเป็นเงินไทยประมาณ 2,031 บาท³ ในขณะที่ประเทศไทยมีอัตราค่าแรงขั้นต่ำอยู่ที่ 353 บาท ต่อ 1 วัน⁴ ทำให้แรงงานไทยมุ่งหวังจะสร้างรายได้จากการเข้าไปทำงานในเกาหลี แต่อุปสรรคที่สำคัญที่สุดคือ การสอบภาษาเกาหลี EPS-TOPIK (EPS-Test of Proficiency in Korean) เมื่อการสมัครเข้าทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายผ่านระบบ EPS นั้นมีข้อกำหนดว่าผู้สมัครจะต้องเรียนและสอบวัดระดับภาษาเกาหลี ซึ่งการเรียนรู้ทักษะด้านภาษานับเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งสำหรับประชาชนที่อยู่ในชนชั้นแรงงาน ทำให้มีแรงงานไทยบางกลุ่มเลือกที่จะลักลอบเข้าไปทำงานอย่างผิดกฎหมายหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “ผีน้อย” เพราะไม่ต้องเรียนและสอบวัดระดับภาษาเกาหลี

¹ ต่อไปนี้บทความนี้จะใช้คำว่า “เกาหลี” ในการกล่าวถึงสาธารณรัฐเกาหลี

² แรงงานไร้ฝีมือ หมายถึง ผู้ที่ทำงานโดยใช้กำลังกายทำงานพื้นฐานทั่วไปที่เรียนรู้ได้ง่ายและไม่จำเป็นต้องใช้ความชำนาญหรือทักษะ

³ ตามอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ 0.0264 บาทต่อ 1 วอน (KRW) ประจำวันที่ 1 มิถุนายน 2566 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566)

⁴ ตามประกาศคณะกรรมการค่าจ้างเรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 11) พื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร (กระทรวงแรงงาน, 2565)

ตารางที่ 1

จำนวนผู้สมัครทดสอบและผ่านการทดสอบ EPS-TOPIK (พ.ศ. 2557-2565)⁵

พ.ศ.	ผู้สมัครสอบ	ผู้สอบผ่าน	ร้อยละ
2557	22,750	5,129	22.55
2558	22,017	7,131	32.39
2559	26,339	9,194	34.91
2560	21,205	4,658	21.97
2561	25,793	8,504	32.97
2562	27,284	8,350	30.60
2563	11,760	2,795	23.77
2564	2,213	1,030	46.54
2565	42,562	8,547	20.09

จากตารางที่ 1 พบว่าการสอบวัดระดับภาษาเกาหลี EPS-TOPIK ตั้งแต่ พ.ศ. 2557-2565 พบว่ามีผู้สมัครสอบทั้งหมด 201,923 คน และมีผู้สอบผ่าน 55,338 คน คิดเป็นเพียงร้อยละ 29.5 ของผู้สมัครสอบทั้งหมด เมื่อมีจำนวนผู้สอบผ่านน้อยทำให้ความหลากหลายของแรงงานไทยมีน้อยลง ในบางกรณีผู้สอบผ่านวัดระดับภาษาเกาหลี EPS-TOPIK อาจมีคุณสมบัติไม่ตรงตามความต้องการของนายจ้างชาวเกาหลี เช่น ผู้สอบผ่านส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ในขณะที่ผู้จ้างงานต้องการแรงงานที่เป็นเพศชาย กรณีตัวอย่างดังกล่าวส่งผลให้บางปีรัฐบาลไทยโดยกองบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ กระทรวงแรงงาน ไม่สามารถจัดส่งแรงงานไทยได้ตามโควตาที่กำหนด ปัจจุบันมีโรงเรียนและสถาบันสอนภาษาเกาหลีสำหรับแรงงานไทยที่ประสงค์จะสอบ EPS-TOPIK เพื่อสมัครไปทำงานในประเทศเกาหลีอยู่จำนวนมากในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และกรุงเทพมหานคร โดยส่วนใหญ่เป็นการบริหารงานจากภาคเอกชนและยังไม่มีหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรด้านการศึกษาเข้ามาช่วยกำกับดูแลหลักสูตรที่ใช้เป็นการจัดทำขึ้นเองในแต่ละโรงเรียนและยังไม่มีการจัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เป็นมาตรฐานและสามารถนำไปใช้ร่วมกัน สำหรับครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาจบใหม่ยังขาดประสบการณ์ด้านการสอนและประสบการณ์การทำงานในองค์กรเกาหลี ซึ่งความเชี่ยวชาญของผู้สอนอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนการสอนได้ นอกจากนี้สื่อการเรียนการสอนที่นำมาใช้นั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มแรงงานเพื่อให้สามารถนำความรู้ด้านภาษาเกาหลีไปสื่อสารได้ตรงกับสายอาชีพที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากประเด็นปัญหาที่ได้กล่าวข้างต้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทย 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านผู้เรียน เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพิ่มจำนวนแรงงานที่สามารถสอบผ่านการทดสอบวัดระดับภาษาเกาหลี EPS-TOPIK อันจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดส่งแรงงานไทยไปเกาหลี

⁵ กองบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ ฝ่ายจัดส่งไปทำงานสาธารณรัฐเกาหลี (EPS)

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยที่จะเตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทย 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านผู้เรียน
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทย 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านผู้เรียน

3. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหาคือศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านผู้เรียน ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้เก็บข้อมูลคือสถาบันหรือโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยสำหรับเตรียมตัวสอบวัดระดับภาษาเกาหลี (EPS-TOPIK) 3 พื้นที่หลัก คือ พื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีจังหวัดอุดรธานีเป็นศูนย์กลาง และพื้นที่ภาคเหนือซึ่งมีจังหวัดลำปางเป็นศูนย์กลางในการเก็บข้อมูล

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้สอนภาษาเกาหลี คัดเลือกแบบอ้างอิงด้วยบุคคลและผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Technique) จำนวน 30 คน และเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามแรงงานไทย คัดเลือกโดยใช้สูตรของคอกแรน (Cochran, 1997 อ้างถึงใน ชีวรุณี เอกะกุล, 2543) ในการหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างแรงงานไทยที่เรียนภาษาเกาหลีเพื่อนำไปใช้สอบวัดระดับภาษาเกาหลี (EPS-TOPIK) ทำให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 ที่นำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จำนวน 384 คน

ในกรณีไม่ทราบสัดส่วนของประชากร หรือ $P = 0.5$ ใช้สูตรดังนี้

$$N = \frac{Z^2}{4e^2}$$

N = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

P = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร

e = ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

Z = ค่า Z ที่ระดับความเชื่อมั่นหรือระดับนัยสำคัญ

(ระดับความเชื่อมั่น 95% หรือระดับนัยสำคัญ 0.05 มีค่า $Z = 1.95$)

$$N = \frac{(1.96)^2}{4(0.05)^2}$$

$$N = 384.16 \approx 384$$

จากนั้นทำการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการตอบแบบสอบถามของกลุ่มเป้าหมาย นำมาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดทฤษฎีต่างๆ และนำเสนอเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบสถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ที่นำเสนอข้อมูลในเชิงบรรยายและแสดงผลในรูปแบบตารางสัดส่วนร้อยละ จากนั้นอภิปราย (Discussion) ให้เห็นถึงข้อสรุปที่ได้จากการศึกษา

5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

5.1 แนวคิดด้านการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development)

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “หลักสูตร” (Curriculum) ในแง่มุมที่หลากหลาย บ็อบบิตต์ (Bobbitt, 1918) กล่าวว่าหลักสูตรคือ สิ่งต่างๆ ที่เด็กต้องทำและต้องมีประสบการณ์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติ เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีเมื่อเป็นผู้ใหญ่ โอลิเวอร์ (Oliver, 1965) ให้ความหมายของหลักสูตรว่าเป็นโปรแกรมการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยโปรแกรมการเรียนการสอน โปรแกรมกิจกรรมนักเรียน และโปรแกรมแนะแนว และจอห์นสัน (Johnson, 1967) เห็นว่าหลักสูตรคือการเรียนรู้ต่างๆ ที่คาดหวังไว้ก่อนการสอนและใช้เป็นแนวทางสำหรับการสอน

การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) หมายถึง การสร้าง เปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงแผนประสบการณ์เรียนรู้ทั้งหลาย รวมกระบวนการทั้งหมดตั้งแต่การวางแผนพัฒนา การศึกษาวิเคราะห์สภาพต่างๆ ก่อนการพัฒนา แล้วนำมาใช้ในการออกแบบหลักสูตรการสอน การพิจารณาประเมินผลของหลักสูตรทั้งในระหว่างที่มีการใช้หลักสูตรและหลังจากการใช้หลักสูตรแล้ว การพัฒนาหลักสูตรนั้นจะทำในระดับใดระดับหนึ่งหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของหลักสูตรก็ได้ การวางแผนหลักสูตร (Planning for Curriculum Development) และกระบวนการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum development process) จึงครอบคลุมถึงการวางแผนและกระบวนการสร้าง เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ใช้และประเมินหลักสูตร (เสริมศรี ชัยศร, 2526, น. 233) ทาบา (Taba, 1962) กล่าวว่าหลักสูตรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดหรือใช้กับกลุ่มเป้าหมายใดจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- 1) จุดหมายของหลักสูตร หมายถึง คุณสมบัติของผู้เรียนเมื่อเรียนรู้จบหลักสูตร ประกอบด้วยความรู้ เนื้อหาสาระ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดขั้นสูงและจริยธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์
- 2) เนื้อหาสาระ หมายถึง สาระการเรียนรู้ วิชาความรู้ รวมทั้งประสบการณ์ต่างๆ ที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ไปตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้มีความรู้ความสามารถตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้
- 3) การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการใช้หลักสูตรกับผู้เรียนในเชิงบูรณาการ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระต่างๆ ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งมีทักษะในการเรียนรู้ มีกระบวนการคิดที่มีประสิทธิภาพ และมีพฤติกรรมที่งดงาม
- 4) การวัดประเมินผล หมายถึง กระบวนการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของผู้เรียนภายหลังการจัดการเรียนรู้ การประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการประเมินความเหมาะสมของจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระของหลักสูตร

ปัจจุบันหลักสูตรภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยที่จะไปทำงานในเกาหลียังไม่มีหน่วยงานด้านการศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐเข้ามากำกับดูแล กล่าวได้ว่าขาดหลักสูตรแกนกลาง (Core Curriculum) ที่จะใช้เป็นกรอบทิศทาง

ในการจัดกระบวนการสอน งานวิจัยนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษาปัญหาและภาพรวมของหลักสูตรที่เปิดสอนอยู่ในสถานศึกษาหรือโรงเรียนสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยในภูมิภาคต่างๆ นำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยที่จะเตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK ต่อไป

5.2 แนวคิดด้านการสื่อสาร

“การสื่อสาร” (communication) ตามนิยามของนักวิชาการนั้นมีหลากหลาย อาจมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปบ้าง ดังนี้ เซอร์รี่ (Cherry, 1957) กล่าวว่า Communication is essentially a social affair. Communication means a sharing of elements of behavior, or modes of life, by the existence of sets of rules. ออสกู๊ด (Osgood, 1971) กล่าวว่า การสื่อสารเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่งคือผู้ส่งสาร สร้างอิทธิพลเหนืออีกฝ่ายหนึ่งซึ่งได้แก่ผู้รับสาร โดยใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ซึ่งส่งผ่านสื่อที่เชื่อมโยงระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย วูด (Wood, 2013) ได้ให้ความเห็นในแนวเดียวกันว่าการสื่อสารหมายถึงกระบวนการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อสร้างและแปลความหมายของสัญลักษณ์นั้น โดยแต่ละองค์ประกอบของกระบวนการจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันและส่งผลซึ่งกันและกัน

จอมขวัญ สุทธินนท์ (2564, น. 2) กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง การสื่อสารของมนุษย์ ใช้ในกระบวนการของการถ่ายทอดสาร (message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่งที่เรียกว่าผู้ส่งสาร (sender) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้รับสาร (receiver) โดยผ่านสื่อ (channel media) ให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งจะเกิดการรับรู้หรือเข้าใจตรงกัน ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูลที่แฝงเจตนาของบุคคลโดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือทำความเข้าใจไปยังคู่สนทนา การสื่อสารมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน โดยวัตถุประสงค์ของการสื่อสารมีดังนี้ 1) การสื่อสารเพื่อแจ้งให้ทราบ (To Inform) 2) เพื่อสอนหรือให้การศึกษา (To Teach or Educate) 3) เพื่อสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิง (To Please or Entertain) และ 4) เพื่อเสนอหรือชักจูง (To Propose or Persuade)

ตามแนวคิดทฤษฎีด้านการสื่อสารที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมาย วัตถุประสงค์ ตลอดจนองค์ประกอบของการสื่อสาร จากนั้นนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์การสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยที่จะเตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK อันมีวัตถุประสงค์การสื่อสารเพื่อสอนหรือให้การศึกษาและมีส่วนประกอบ ได้แก่ ผู้ส่งสาร (sender) หมายถึง ครูผู้สอน ผู้รับสาร (receiver) หมายถึง ผู้เรียน สาร (message) หมายถึง ภาษาเกาหลี และสื่อ (channel media) หมายถึง สื่อการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยที่จะเตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK ต่อไป

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาแรงงานไทยในเกาหลีและงานวิจัยด้านการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยมีดังนี้

ประพันธ์ ดิษยทัต (2558) ได้ศึกษาปัจจัยดึงดูดและผลักดันให้แรงงานไทยไปทำงานในเกาหลีและศึกษาถึงสาเหตุที่แรงงานไทยเลือกที่จะเข้าไปทำงานอย่างผิดกฎหมาย จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่และเก็บข้อมูลจากแรงงานไทยในเกาหลีจำนวน 134 คน ผลการสำรวจพบว่าแรงจูงใจคือค่าจ้างที่สูงกว่าการทำงานในประเทศไทย

แต่อุปสรรคสำคัญในการเข้าไปทำงานอย่างถูกกฎหมายผ่านระบบ EPS คือ การสอบวัดระดับภาษาเกาหลี และได้สะท้อนถึงปัญหาการสอนภาษาเกาหลีและเสนอแนวคิดเพื่อช่วยบรรเทาปัญหาแรงงานผิดกฎหมาย

เพ็ญนา ปราณสุจริต (2556, น. 184) วิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ของแรงงานไทยที่เดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นและเกาหลี ผลการวิจัยพบว่าแรงงานไทยมีปัญหาในขั้นตอนการสมัครสอบและการคัดเลือกจากการรับข่าวสารจากกรมการจัดหางานที่ต้องใช้เวลานาน ขาดความรู้ความเข้าใจกฎหมายแรงงาน ภาษาเกาหลี ตำแหน่งงานไม่ตรงตามที่ระบุในสัญญาจ้าง สภาพความเป็นอยู่ ต้องปรับตัว เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมต่างๆ เป็นเวลานาน ที่พักอาศัยแออัด สาธารณูปโภคไม่ค่อยดี อากาศอูณหภูมิต่ำ และมีผลได้มากกว่าต้นทุนก่อนเดินทาง ต้นทุนระหว่างทำงาน และต้นทุนทางอ้อม

ณัฐกร มั่นจิตต์ และกตัญญู หิรัญญสมบุรณ์ (2563) ศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการสมัครคัดเลือกของแรงงานไทยที่ต้องการจะไปทำงานในเกาหลีอย่างถูกกฎหมาย ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 25-30 ปี มีรายได้ต่อเดือนในประเทศไทยน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท สถานภาพโสด/ แยกกันอยู่ และสุมแบบโควตาตาม 4 แขนงวิชาชีพที่ต้องการไปทำงานที่เกาหลี เท่ากัน แรงจูงใจของแรงงานที่ต้องการไปทำงานที่เกาหลีเรียงตามค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยคือ ความมั่นคง ผลตอบแทนและสวัสดิการ โอกาสเจริญเติบโตในหน้าที่การงาน โอกาสในการเรียนรู้และพัฒนา และค่านิยมตามลำดับ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าอายุที่แตกต่างกันมีแรงจูงใจด้านโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนา โอกาสเติบโตในหน้าที่การงาน ผลตอบแทนและสวัสดิการที่แตกต่างกัน รวมทั้งมีระดับความคิดเห็นต่างกัน ด้านระยะเวลาดำเนินการ รายได้ที่แตกต่างกันมีแรงจูงใจและขั้นตอนการสมัครและคัดเลือกแตกต่างกันในทุกด้าน สถานภาพสมรสที่แตกต่างกันส่งผลต่อแรงจูงใจในด้านลักษณะงาน โอกาสเติบโตในหน้าที่การงานแตกต่างกัน รวมทั้งมีระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน ด้านความสะดวกในการรับสมัครและเกณฑ์การคัดเลือกที่แตกต่างกัน แขนงวิชาชีพที่ต้องการไปทำงานในเกาหลีที่แตกต่างกัน มีแรงจูงใจด้านลักษณะงานและโอกาสเรียนรู้และพัฒนาแตกต่างกัน รวมทั้งมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับช่องทางการติดตามข่าวสาร ระยะเวลาดำเนินงาน และเกณฑ์การคัดเลือกแตกต่างกัน

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนเพื่อแรงงานไทยมีดังนี้

ศศิธร บุญคุณวิวัฒน์ และอมรรัตน์ วัฒนาร (2560, น. 214) ได้เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาเกาหลีเบื้องต้นเพื่อแรงงานไทย จำนวน 8 แผน เวลารวม 24 ชั่วโมง โดยหลักสูตรที่ใช้เป็นการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) วิธีสอนโดยการใช้บทบาทสมมติ (Role Playing) โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนโรงเรียนภาษาพัฒนาอาชีพพิษณุโลก จำนวน 40 คน ผลของการทดลองใช้หลักสูตรวิจัยพบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมระดับมาก ความรู้ความเข้าใจในภาษาเกาหลีและประเทศเกาหลีของผู้เรียนหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม ภาษาเกาหลีเบื้องต้นของผู้เรียนหลังฝึกอบรมสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 เจตคติต่อภาษาเกาหลีและประเทศเกาหลีของผู้เรียนหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม และความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมภาษาเกาหลีเบื้องต้นสำหรับแรงงานไทยอยู่ในระดับมาก

ธนศ สายจิตบริสุทธิ์ (2563) ได้สำรวจความต้องการของแรงงานชาวไทยและนำไปพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) โดยพบว่าสัดส่วนที่เหมาะสม คือ การเรียนในห้องเรียนกับการเรียนด้วยตนเองผ่านระบบการเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-learning) คือ 60:20 และคาบเรียน 5 วัน/ สัปดาห์ รวม 10 ครั้ง การศึกษาด้วยตนเองจะดำเนินการผ่านระบบ Moodle ด้วยไฟล์วิดีโอบันทึกการสอน การแนบไฟล์หรือลิงก์

ประกอบการสอนต่างๆ การทำแบบฝึกหัดและการทำแบบทดสอบออนไลน์หลากหลายรูปแบบ และการสร้างห้องสนทนาเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสซักถามปัญหาหรือข้อสงสัยอันเกิดจากการศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น

งานวิจัยดังกล่าวนับเป็นข้อมูลพื้นฐานอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรและการจัดระบบการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยต่อไป

6. ผลการศึกษา

จากการสำรวจปัญหาและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยที่จะเตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK ผู้วิจัยแบ่งผลการศึกษาเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ปัญหาและแนวทางการพัฒนา ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านผู้เรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 ข้อมูลทั่วไป

จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายจำนวน 336 คน คิดเป็นร้อยละ 87.50 และเป็นเพศหญิงจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 12.24 ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุระหว่าง 26-30 ปี มากที่สุดจำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 35.16 รองลงมาอายุระหว่าง 20-25 ปี จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 30.99 อายุระหว่าง 31-35 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 22.66 อายุระหว่าง 36-39 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 11.20 ผู้ตอบแบบสอบถามมีการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) มากที่สุด จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 31.51 มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 29.95 ระดับปริญญาตรี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 20.57 ผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท มากที่สุด จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 53.65 มีรายได้ระหว่าง 15,000-30,000 บาท จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 41.15

จากข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าเพศชายมีความต้องการไปทำงานที่ประเทศเกาหลีมากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ ผู้ที่มีอายุอยู่ในช่วง 20-30 ปี มีความต้องการเดินทางไปทำงานในต่างประเทศมากกว่าช่วงอายุที่มากกว่า 30 ปี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ถ้าไปทำงานต่างประเทศก็จะมีโอกาสที่ดีและได้ค่าตอบแทนที่มากกว่าทำงานในประเทศไทย อาชีพปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน รับจ้างทั่วไปและเกษตรกร มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ซึ่งนับว่าน้อยกว่าอัตราค่าครองชีพที่สูงขึ้นมากในปัจจุบัน คนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยจึงต้องการแสวงหาโอกาสและค่าตอบแทนที่สูงกว่าการทำงานที่ประเทศไทย

6.2 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาด้านหลักสูตร

ตารางที่ 2

จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาด้านหลักสูตร

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
1. วัตถุประสงค์หลักในการเรียนภาษาเกาหลี		
1.1) เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน	29	7.55
1.2) เพื่อใช้สื่อสารในที่ทำงานกับชาวเกาหลี	124	32.29
1.3) เพื่อสอบ EPS-TOPIK	231	60.16
1.4) เพื่อไปท่องเที่ยวประเทศเกาหลี	0	0.00
2. การเรียนภาษาเกาหลีรูปแบบใดช่วยให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด		
2.1) เรียนออนไลน์ 100%	19	4.95
2.2) เรียนในห้องเรียน 100%	204	53.13
2.3) เรียนออนไลน์ 50% และเรียนในห้องเรียน 50%	129	33.59
2.4) เรียนด้วยตัวเอง	25	6.51
2.5) อื่นๆ (เรียนตัวต่อตัว)	7	1.82
3. ควรสอนทักษะใดบ้างในการเรียนภาษาเกาหลี		
3.1) การฟัง	219	57.03
3.2) คำศัพท์	138	35.94
3.3) การพูด	178	46.35
3.4) ไวยากรณ์	118	30.73
3.5) การอ่าน	162	42.19
3.6) ทิวข้อสอบ EPS-TOPIK	83	21.61
3.7) การเขียน	40	10.42
3.8) อื่นๆ	1	0.26
4. ภาษาเกาหลีด้านใดยากที่สุด		
4.1) คำศัพท์	88	22.92
4.2) การเขียน	50	13.02
4.3) การออกเสียง	153	39.84
4.4) การฟัง	146	38.02
4.5) ไวยากรณ์	249	64.84
4.6) การพูด	122	31.77
4.7) การอ่าน	43	11.20

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
5. การเรียนภาษาเกาหลีเพื่อสอบ EPS-TOPIK ควรมีระยะเวลานานเท่าใด		
5.1) น้อยกว่า 1 เดือน	20	5.21
5.2) 1-2 เดือน	158	41.15
5.3) 3-4 เดือน	143	37.24
5.4) 4-5 เดือน	32	8.33
5.5) มากกว่า 5 เดือน	31	8.07
6) อุปสรรคในการเรียนภาษาเกาหลี		
6.1) ค่าเรียนราคาสูง	159	41.41
6.2) ไม่มีหนังสือและสื่อการสอนที่เหมาะสม	36	9.38
6.3) สถานที่เรียนไกล	157	40.89
6.4) ผู้เรียนขาดทักษะด้านการเรียนภาษา	148	38.54
6.5) ไม่มีเวลาเข้าเรียน	161	41.93
6.6) ไม่มีแรงบันดาลใจในการเรียน	52	13.54
6.7) ภาษาเกาหลีเป็นภาษาที่เรียนยาก	96	25.00
6.8) อื่นๆ (กรมแรงงานควรมีที่เรียนให้ในแต่ละจังหวัด)	2	0.52
7) ควรมีจำนวนนักเรียนเท่าใดต่อ 1 ห้องเรียน		
7.1) ต่ำกว่า 15 คน	77	20.05
7.2) 15-30 คน	241	62.76
7.3) 30-50 คน	51	13.28
7.4) 50-100 คน	15	3.94
7.5) มากกว่า 100 คน	0	0.00

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาด้านหลักสูตรการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทย พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีวัตถุประสงค์หลักในการเรียนภาษาเกาหลี เพื่อสอบ EPS-TOPIK มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.16 รองลงมาคือเพื่อใช้สื่อสารในที่ทำงานกับชาวเกาหลี ร้อยละ 32.29 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการเรียนภาษาเกาหลีในรูปแบบเรียนในห้องเรียน 100% ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 53.13 รองลงมาคือเรียนออนไลน์ 50% และเรียนในห้องเรียน 50% คิดเป็นร้อยละ 33.59 และมีความคิดเห็นว่าการเรียนภาษาเกาหลี 3 อันดับแรก คือ ทักษะการฟัง การพูด และการอ่าน คิดเป็นร้อยละ 57.03 46.35 และ 42.19 ตามลำดับ นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นที่ภาษาเกาหลีด้านไวยากรณ์ยากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.84 รองลงมาคือด้านการออกเสียงและด้านการฟัง คิดเป็นร้อยละ 39.84 และ 38.02 ตามลำดับ

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนภาษาเกาหลีเพื่อสอบ EPS-TOPIK นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าควรมีระยะเวลานาน 1-2 เดือน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.15 รองลงมาคือควรมีระยะเวลานาน 3-4 เดือน ร้อยละ 37.24 ในด้านอุปสรรคที่สำคัญของการเรียนภาษาเกาหลี ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าการไม่มีเวลาเข้าเรียนเป็นอุปสรรคที่สำคัญมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.93 รองลงมา ได้แก่ ค่าเรียนราคาสูงและสถานที่เรียนห่างไกล คิดเป็นสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 41.41 และ 40.89 ตามลำดับ ส่วนด้านจำนวนนักเรียนที่เหมาะสมต่อ 1 ห้อง ได้แก่ 15-30 คน มากที่สุด ร้อยละ 62.76 รองลงมาคือต่ำกว่า 15 คน คิดเป็นร้อยละ 20.05

จากผลการสัมภาษณ์ครูผู้สอนเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขด้านหลักสูตรภาษาเกาหลีในโรงเรียนสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ พื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าหลักสูตรส่วนใหญ่เป็นการติวเข้มระยะสั้น เริ่มสอนตั้งแต่พื้นฐาน พยัญชนะ สระ ตัวสะกด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านและเขียนภาษาเกาหลีได้ เน้นการท่องคำศัพท์ที่มีแนวโน้มจะพบในข้อสอบ EPS-TOPIK มีการสอนไวยากรณ์พื้นฐานเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน และทุกโรงเรียนจะให้ความสำคัญกับการฝึกทำแนวข้อสอบ EPS-TOPIK มากที่สุด หลายโรงเรียนมีห้องคอมพิวเตอร์และระบบทำข้อสอบออนไลน์เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทำข้อสอบเหมือนจริงและอนุญาตให้ผู้เรียนเข้าเรียนเพื่อติวสอบได้จนกว่าจะถึงวันสอบ หลักสูตรส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรเต็มวัน โดยเรียนวันจันทร์ถึงศุกร์เป็นเวลา 4-5 สัปดาห์ ใช้เวลาเรียนรวมประมาณ 150 ชั่วโมง จำนวนนักเรียนในห้องเรียนแตกต่างกันไปตามแต่ละสถาบัน ตั้งแต่ 20-60 คนต่อห้องเรียน ในบางสถาบันมีหลักสูตรภาคค่ำวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ ใช้เวลาเรียน 2-4 เดือน ในขณะที่หลักสูตรออนไลน์มักมีระยะเวลาเรียนไม่เกิน 100 ชั่วโมง มีเนื้อหาสั้นและกระชับกว่า เหมาะสำหรับผู้ที่มีเวลาไม่มาก สรุปได้ว่าหลักสูตรการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยในปัจจุบันไม่ใช่หลักสูตรที่ออกแบบเพื่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทย แต่เป็นหลักสูตรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อติวเข้มระยะสั้นให้กับผู้ที่เตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK กล่าวคือเป็นเพียง “การติวข้อสอบ” เท่านั้น

แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยมีดังนี้

1. ควรจัดให้มีการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเบื้องต้นเพื่อปูพื้นฐานความรู้ทั้งด้านการอ่านภาษาเกาหลี คำศัพท์และไวยากรณ์มาก่อนเข้าเรียนหลักสูตร “การติวข้อสอบ” ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนได้เสนอให้หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องจัดอบรมภาษาเกาหลีเบื้องต้นให้กับแรงงานไทยอย่างน้อยเป็นระยะเวลา 3 เดือนก่อนมาเข้าเรียนหลักสูตร “การติวเข้มระยะสั้น” ของสถาบันหรือโรงเรียนที่เปิดสอนอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน
2. ควรขยายระยะเวลาหลักสูตร “การติวเข้มระยะสั้น” ให้นานขึ้นและควรจัดให้มีการเรียนการสอนในรูปแบบที่ครูและนักเรียนได้พบปะและทำกิจกรรมในห้องเรียน และจำกัดจำนวนผู้เรียน 15-30 คน ต่อ 1 ห้อง
3. หลักสูตรควรเน้นการพัฒนาทักษะด้านการฟัง การพูด การอ่าน และเน้นฝึกฝนการจำคำศัพท์ ตลอดจนฝึกทำข้อสอบ EPS-TOPIK ให้มากขึ้น

6.3 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาด้านผู้สอน

ตารางที่ 3

จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาด้านครูผู้สอนภาษาเกาหลี

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
1. ครูสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยควรเป็นชาติใด		
1.1) คนไทยเท่านั้น	58	15.10
1.2) คนเกาหลีเท่านั้น	24	6.25
1.3) คนไทยและคนเกาหลี	302	78.65
2. ครูสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยควรมีผลสอบ TOPIK ระดับใด		
2.1) TOPIK 1	45	11.72
2.2) TOPIK 2	43	11.20
2.3) TOPIK 3	65	16.93

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
2.4) TOPIK 4	42	10.94
2.5) TOPIK 5	64	16.67
2.6) TOPIK 6	78	20.31
2.7) ไม่จำเป็นต้องมีผลสอบ TOPIK	47	12.24
3. ครูสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยควรมีประสบการณ์การใช้ชีวิตหรือทำงาน ในบริษัทเกาหลีหรือไม่		
3.1) จำเป็น	267	69.53
3.2) ไม่จำเป็น	117	30.47
4. ปัญหาครูสอนภาษาเกาหลีในปัจจุบันมีข้อใดบ้าง		
4.1) ครูไม่สามารถสื่อสารภาษาเกาหลีได้ดี	59	15.37
4.2) ครูขาดทักษะและประสบการณ์ด้านการสอน	125	32.55
4.3) ครูไม่มีความรู้ด้านวัฒนธรรมเกาหลี	87	22.66
4.4) ครูขาดทักษะและประสบการณ์การทำงานกับชาวเกาหลี	200	52.08
4.5) ครูไม่มีใบประกอบวิชาชีพผู้สอนภาษาเกาหลี	57	14.84
4.6) อื่นๆ (ไม่มีปัญหา/ สอนเร็วไป)	37	9.64

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับครูผู้สอนภาษาเกาหลี พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีความเห็นว่าครูสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยควรเป็นทั้งชาวไทยและชาวเกาหลี คิดเป็นร้อยละ 78.65 และครูผู้สอนควรมีผลสอบ TOPIK อยู่ในระดับ 6 มากที่สุด รองลงมาคือระดับ 3 และระดับ 5 คิดเป็นร้อยละ 20.31 16.93 และ 16.67 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าครูผู้สอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยควรมีประสบการณ์การใช้ชีวิตหรือทำงานในบริษัทเกาหลี คิดเป็นร้อยละ 69.53 ในขณะที่บางส่วนเห็นว่าไม่จำเป็น คิดเป็นร้อยละ 30.47 ส่วนด้านปัญหาของครูผู้สอนภาษาเกาหลีในปัจจุบัน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าครูผู้สอนขาดทักษะและประสบการณ์การทำงานกับชาวเกาหลี คิดเป็นร้อยละ 52.08 รองลงมาคือครูผู้สอนขาดทักษะและประสบการณ์ด้านการสอน คิดเป็นร้อยละ 32.55 และครูผู้สอนไม่มีความรู้ด้านวัฒนธรรมเกาหลี คิดเป็นร้อยละ 22.66

จากผลการสัมภาษณ์พบว่าผู้สอนหลายคนเป็นนักศึกษาจบใหม่ ยังขาดประสบการณ์ด้านการสอน อีกทั้งผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์การทำงานร่วมกับชาวเกาหลีซึ่งนับเป็นสิ่งจำเป็นในการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรให้กับผู้เรียนที่ต้องเข้าไปทำงานในบริษัทเกาหลี แม้ว่าผู้สอนจะสามารถสื่อสารด้วยภาษาเกาหลีได้ดี แต่หากขาดทักษะด้านการออกแบบการสอน การประเมิน หรือการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะต่างๆ ผลสัมฤทธิ์ของการสอนอาจไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้ ทั้งนี้ปัจจุบันยังไม่มีข้อกำหนดถึงคุณสมบัติของครูผู้สอนภาษาเกาหลีและครูหลายคนเห็นว่าการจัดอบรมด้านการสอนภาษาเกาหลีและกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมองค์กรเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยยกระดับความสามารถด้านการสอนและช่วยพัฒนาตนเองได้

แนวทางในการพัฒนาครูผู้สอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยมีดังนี้

1. ควรกำหนดคุณสมบัติผู้สอนให้มีผลการวัดระดับความถนัดด้านภาษาเกาหลี TOPIK และจัดให้มีการอบรมสัมมนาเพื่อพัฒนาศักยภาพทั้งด้านภาษาเกาหลีและวัฒนธรรมเกาหลี โดยเฉพาะวัฒนธรรมการทำงานร่วมกับชาวเกาหลี

2. ควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาเทคนิคการสอนภาษาเกาหลี โดยการเชิญวิทยากรจากหน่วยงานด้านการศึกษา หรือผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานต่างๆ มาให้ความรู้และแลกเปลี่ยนเทคนิคการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและมีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

3. การจัดตั้งสมาคมหรือชมรมครูผู้สอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทย เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนช่วยกันสะท้อนปัญหาและร่วมหาแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยต่อไป

6.4 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาด้านสื่อการเรียนการสอน

ตารางที่ 4

จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการและสื่อการเรียนการสอนภาษาเกาหลี

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านเรียนภาษาเกาหลีด้วยวิธีใด		
1.1) เรียนที่โรงเรียนสอนภาษาเกาหลี	275	71.62
1.2) เรียนที่กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน	14	3.65
1.3) เรียนเองที่บ้านโดยซื้อหนังสือมาอ่าน	21	5.47
1.4) เรียนเองผ่านทางอินเทอร์เน็ต เช่น YouTube, TikTok	68	17.71
1.5) อื่นๆ (ผ่านทาง Netflix, VIU)	6	1.56
2. สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในปัจจุบัน		
2.1) หนังสือภาษาเกาหลีที่วางขายตามร้านหนังสือทั่วไป	38	9.90
2.2) หนังสือ E-Book ที่สามารถดาวน์โหลดได้จากอินเทอร์เน็ต	47	12.24
2.3) เอกสารที่โรงเรียนสอนภาษาเกาหลีแจกให้	277	72.14
2.4) สื่อออนไลน์ เช่น YouTube, TikTok, Facebook	194	50.52
2.5) อื่นๆ (บทสนทนาในชีวิตประจำวัน สถานการณ์ต่างๆ)	1	0.26
3. สื่อการเรียนการสอนภาษาเกาหลีที่ชอบมากที่สุด		
3.1) หนังสือภาษาเกาหลีที่วางขายตามร้านหนังสือทั่วไป	35	9.12
3.2) หนังสือ E-Book ที่สามารถดาวน์โหลดได้จากอินเทอร์เน็ต	31	8.07
3.3) เอกสารที่โรงเรียนสอนภาษาเกาหลีแจกให้	196	51.04
3.4) สื่อออนไลน์ เช่น YouTube, TikTok, Facebook	144	37.50
3.5) อื่นๆ (บทสนทนาในชีวิตประจำวัน สถานการณ์ต่างๆ)	0	0.00
4. หนังสือภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยควรมีลักษณะอย่างไร		
4.1) มีคำอธิบายเป็นภาษาไทย	140	36.46
4.2) มีคำศัพท์ที่เหมาะสมกับแรงงานไทย	192	50.00
4.3) มีเนื้อหาด้านวัฒนธรรมเกาหลี	50	13.02
4.4) มีประโยคและบทสนทนาที่ใช้ในที่ทำงาน	180	46.88
4.5) มีแนวข้อสอบ EPS-TOPIK	205	53.39

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
4.6) แยกหนังสือแต่ละสายงาน เช่น งานอุตสาหกรรม/ งานเกษตร/ งานก่อสร้าง	107	27.87
4.7) อื่นๆ (บทสนทนาในชีวิตประจำวัน สถานการณ์ต่างๆ)	3	0.78

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการและสื่อการเรียนการสอนภาษาเกาหลี พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเรียนภาษาเกาหลีที่โรงเรียนสอนภาษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.62 รองลงมาคือเรียนเองผ่านอินเทอร์เน็ต เช่น YouTube, TikTok, Facebook คิดเป็นร้อยละ 17.71 ในด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามชื่นชอบสื่อการเรียนในรูปแบบเอกสารที่โรงเรียนสอนภาษาเกาหลีแจกให้มากที่สุด ร้อยละ 72.14 รองลงมาคือสื่อออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 50.52 ส่วนด้านหนังสือภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทย มีความคิดเห็นว่าคุณควรมีลักษณะที่สำคัญ คือ มีแนวข้อสอบ EPS-TOPIK มีคำศัพท์ที่เหมาะสมกับแรงงานไทย และมีประโยคและบทสนทนาที่ใช้ในที่ทำงานมากที่สุดสามลำดับแรก คิดเป็นร้อยละ 53.39 50.00 และ 46.88 ตามลำดับ

จากผลการสัมภาษณ์พบว่าหนังสือที่สถาบันใช้มักเป็นหนังสือมาตรฐานภาษาเกาหลีที่เผยแพร่โดย HRD Korea หรือใช้หนังสือที่สถาบันแต่งขึ้นเองโดยอ้างอิงเนื้อหาจากหนังสือมาตรฐานภาษาเกาหลี รวมถึงมีหนังสือรวบรวมคำศัพท์ที่จำเป็นในการทำงานและคำศัพท์ที่มักจะพบในข้อสอบ EPS-TOPIK เพื่อให้ผู้เรียนได้ท่องจำอีกด้วย ผู้ให้สัมภาษณ์บางคนกล่าวว่ามีการนำสื่อออนไลน์ เช่น YouTube, TikTok, Facebook มาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจผู้เรียน

แนวทางในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยมีดังนี้

1. พัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่มีแนวข้อสอบ EPS-TOPIK ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและเพิ่มหมวดหมู่คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับสายงานหรือสาขาอาชีพที่แรงงานจะเข้าไปทำงาน รวมถึงเพิ่มเติมบทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพมากยิ่งขึ้น

2. จัดทำสื่อออนไลน์ เช่น YouTube, TikTok, Facebook ที่มีเนื้อหาเพื่อกลุ่มผู้เรียนภาษาเกาหลีที่เป็นแรงงานไทย เพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้และช่วยเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลการเรียนรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

6.5 ปัญหาและแนวทางการพัฒนาด้านผู้เรียน

ตารางที่ 5

จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานในประเทศเกาหลี

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
1. เหตุผลที่อยากทำงานที่ประเทศเกาหลี		
1.1) มีอัตราค่าจ้างสูงกว่าประเทศไทย	317	82.55
1.2) อยากเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลี	81	21.09
1.3) มีสามีหรือญาติพี่น้องอยู่ในประเทศเกาหลี	14	3.64
1.4) ต้องการหาประสบการณ์ใหม่ๆ ในต่างประเทศ	203	52.86
1.5) ครอบครัวมีฐานะยากจน	135	35.15
1.6) พ่อแม่ต้องการให้ไป	27	7.03
1.7) เห็นคนไปแล้วประสบความสำเร็จกลับมาแล้วอยากทำตาม	111	28.90
1.8) อื่นๆ	2	0.52

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
2. แรงงานต่างชาติในประเทศเกาหลีจำเป็นต้องรู้ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีหรือไม่		
2.1) จำเป็น	359	93.49
2.2) ไม่จำเป็น	25	6.51
3. ประเทศที่สนใจไปทำงานนอกจากเกาหลี		
3.1) ญี่ปุ่น	192	50.00
3.2) ซาอุดีอาระเบีย	10	2.60
3.3) ไต้หวัน	66	17.18
3.4) มาเลเซีย	13	3.38
3.5) อิสราเอล	111	28.90
3.6) สวีเดน	116	30.20
3.7) ไม่มี	37	9.63
3.8) ประเทศอื่นๆ (อเมริกา/ ออสเตรเลีย/ ยุโรป)	31	8.07

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานในประเทศเกาหลี พบว่าเหตุผลที่อยากทำงานที่เกาหลีมากที่สุด คือ ประเทศเกาหลีมีอัตราค่าจ้างสูงกว่าประเทศไทย ร้อยละ 82.55 รองลงมาคือ ต้องการหาประสบการณ์ใหม่ๆ ในต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 52.86 และครอบครัวมีฐานะยากจน คิดเป็นร้อยละ 35.15 ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังมีความคิดเห็นว่าแรงงานต่างชาติในเกาหลีจำเป็นต้องรู้ภาษาและวัฒนธรรมเกาหลีมากถึงร้อยละ 93.49 และผู้ตอบแบบสอบถามมีความสนใจไปทำงานที่ประเทศอื่นนอกจากประเทศเกาหลี ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสวีเดน และประเทศอิสราเอล มากเป็นสามลำดับแรก คิดเป็นร้อยละ 50.00 30.20 และ 28.90 ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์พบว่าปัญหาสำคัญที่พบในผู้เรียนคือเรื่องทัศนคติและความเข้าใจในขั้นตอนการเรียนรู้ภาษาเกาหลี หลายคนเข้าใจว่าการเรียนระยะเวลา 1-2 เดือน หรือเรียนในหลักสูตร “การติวเข้มระยะสั้น” ที่เปิดสอนในปัจจุบันจะทำให้สามารถสื่อสารภาษาเกาหลีและทำข้อสอบได้ ประเด็นต่อมาคือ ผู้เรียนภาษาเกาหลีส่วนใหญ่มีภาระหน้าที่ต้องทำงานจึงไม่มีเวลาเข้าเรียนและหลายคนขาดแคลนทุนทรัพย์ ขาดแรงจูงใจและคิดว่าภาษาเกาหลียากเกินไป

แนวทางในการพัฒนาด้านผู้เรียนภาษาเกาหลีเพื่อไปทำงานในประเทศเกาหลีมีดังนี้

1. สร้างช่องทางประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการทำงานในประเทศเกาหลี
2. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนรู้ภาษาเกาหลีที่มีอยู่ในปัจจุบันว่าเป็นหลักสูตร “การติวเข้มระยะสั้น” ผู้เรียนควรมีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาเกาหลีมาก่อน
3. การสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาเกาหลี ควรจัดพบปะหรือพูดคุยกับผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในประเทศเกาหลีมาก่อน แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการสื่อสารภาษาเกาหลี เป็นต้น

7. บทสรุปและอภิปรายผล

ในการสรุปผลของการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาเกาหลีสำหรับแรงงานไทยที่เตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK พบว่าหลักสูตรที่สอนในปัจจุบันเป็น “การติวเข้มระยะสั้น” โดยมีการสร้างเนื้อหาการเรียนรู้ที่เน้นการท่องจำคำศัพท์และฝึกทำข้อสอบ ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวมีระยะเวลาสั้นมาก ผู้เรียนส่วนใหญ่เข้าใจว่าการเรียนในระยะเวลา 1-2 เดือนนี้จะทำให้สามารถสื่อสารภาษาเกาหลีได้และสอบวัดระดับ EPS-TOPIK ได้ แต่ที่จริงผู้เรียนควรมีพื้นฐานด้านภาษาเกาหลีมาก่อนแล้วนำความรู้มาประมวลและติวเข้มเพื่อทำข้อสอบให้ได้ตามเป้าประสงค์ ในงานวิจัยนี้จึงเสนอให้มีการจัดทำหลักสูตรภาษาเกาหลีเบื้องต้นก่อนเข้าเรียน “การติวเข้มระยะสั้น”

ด้านครูผู้สอนที่ยังขาดทักษะด้านการสอนและขาดประสบการณ์การทำงานกับชาวเกาหลีนั้น หากมีหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรด้านการศึกษาเข้ามามีส่วนในการพัฒนาจัดอบรมเทคนิคการสอนภาษาเกาหลี หรือให้ความรู้เชิงวัฒนธรรมการทำงานร่วมกับชาวเกาหลี จะเป็นประโยชน์ต่อครูและสามารถนำไปใช้ในการสอนต่อไป ด้านสื่อการสอนควรมีการพัฒนาเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่จะไปทำงานในบริษัทเกาหลีและสร้างสื่อที่เข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น เช่น สื่อออนไลน์ YouTube, TikTok, Facebook เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนรู้ได้มากยิ่งขึ้น ด้านผู้เรียนที่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและทุนทรัพย์ ผู้เรียนบางคนคิดว่าภาษาเกาหลียากเกินไปทำให้ขาดแรงจูงใจในการเรียน การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและการสร้างแรงบันดาลใจและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาเกาหลีเป็นสิ่งสำคัญ อาจมีการจัดเสวนาพบปะหรือพูดคุยกับผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในประเทศเกาหลีมาก่อน เพื่อถ่ายทอดให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการสื่อสารภาษาเกาหลี ตลอดจนการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับขั้นตอนการไปทำงานในประเทศเกาหลี

8. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยที่จะเตรียมตัวสอบ EPS-TOPIK” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยที่หลากหลายเพื่อสร้างประโยชน์และสร้างผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น
2. สนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐของประเทศไทยและเกาหลีใต้ หน่วยงานด้านการศึกษา ตลอดจนผู้ประกอบการชาวเกาหลีเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทยที่จะสามารถนำไปใช้ได้ต่อไป
3. จัดตั้งสมาคมครูอาจารย์ที่รับผิดชอบการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทย เพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคนิคการสอนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนช่วยกันสะท้อนปัญหาและแนวทางที่จะช่วยกันพัฒนาการเรียนการสอนภาษาเกาหลีเพื่อแรงงานไทย

รายการอ้างอิง

- กระทรวงแรงงาน. (2565, 1 กันยายน). *ประกาศคณะกรรมการค่าจ้างเรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 11)*.
https://www.doe.go.th/prd/trat/news/param/site/133/cat/7/sub/0/pull/detail/view/detail/object_id/68589
- จอมขวัญ สุทธินนท์. (2564). *ทักษะการสื่อสาร*. โอ. เอส. พรินติ้ง เฮาส์.
- ณัฐกร มั่นจิตต์, และกตัญญู หิรัญญสมบุรณ์. (2563). แรงจูงใจของแรงงานไทยที่ต้องการไปทำงานในสาธารณรัฐเกาหลีอย่างถูกต้อง. *วารสารการบริหารและจัดการ*, 10(2), 14-27.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566, 1 มิถุนายน). *อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ*.
<https://www.bot.or.th/th/statistics/exchange-rate.html>
- ธเนศ สายจิตบริสุทธิ์. (2563). การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้แบบผสมผสานสำหรับการเตรียมสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาเกาหลี (EPS-TOPIK). *วารสารครุศาสตร์สาร*, 14(1), 212-225.
- ธีรภูมิ เอกะกุล. (2543). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ประพันธ์ ดิษยทัต. (2558). *ปัญหาแรงงานไทยผิดกฎหมาย*. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล, กระทรวงการต่างประเทศ.
- เพ็ญวนา ปราณสุจริต. (2556). การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ของแรงงานไทยที่เดินทางไปทำงานประเทศญี่ปุ่นและประเทศสาธารณรัฐเกาหลี. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 183-197.
- ศศิธร บัญญูวัฒน์, และอมรรัตน์ วัฒนาร. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาเกาหลีเบื้องต้นสำหรับแรงงานไทย. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(2), 214-229.
- เสริมศรี ชัยสร. (2526). *ระบบหลักสูตร-การสอน*. พระสังฆการพิมพ์.
- Bobbitt, F. (1918). *The curriculum*. Houghton Mifflin Co.
- Cherry, C. (1957). *On human communication: A review, a survey, and a criticism*.
Technology Press of Massachusetts Institute of Technology.
- Johnson, M. (1967). Definitions and models in curriculum theory. *Educational Theory*, 17(2), 127-140.
- Oliver, A. I. (1965). *Curriculum improvement*. Dodd, Mead and Company.
- Osgood, C. E. (1971). Exploration in semantic space: A personal diary. *Journal of Social Issues*, 27, 5-64.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. Harcourt, Brace & World.
- Wood, J. (2013). *Interpersonal communication. Everyday encounters*. Wadsworth.

การกลายเป็นสรรพสิ่ง: วิทยุญาณนิยมและมุมมองนิยม ในภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ *หมอนรถไฟ**

Received: 9 August 2024

Revised: 7 November 2024

Accepted: 27 November 2024

ธีรพงศ์ เสรีสำราญ**

ไกรวุฒิ จุลพงศธร***

หมอนรถไฟ (Railway Sleepers) (2016) เป็นภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ (observational documentary) โดยสมพงษ์ ชิตเกษรพงศ์ ที่บันทึกภาพชีวิตประจำวันของผู้โดยสาร พนักงานและทวิทัศน์ตามเส้นทางรถไฟทั่วประเทศไทยผ่านการถ่ายทำนานถึงแปดปี ภาพยนตร์สะท้อนบริบทสังคมไทยร่วมสมัยผ่านความหลากหลายของผู้คน ทั้งเพศ วัย เชื้อชาติ ศาสนา และฐานะทางสังคม รวมถึงภาพของสัตว์และสิ่งของต่างๆ ที่ล้วนปรากฏอยู่ทั้งในและนอกตัวรถไฟ สารคดีเรื่องนี้สะท้อนมุมมองแบบหลังมนุษย์นิยม (post-humanism) ที่ไม่เพียงนำเสนอโลกจากมุมมองของมนุษย์เท่านั้น แต่ยังเปิดมุมมองใหม่ให้ผู้ชมสัมผัสประสบการณ์เสมือน ‘กลายเป็น’ รถไฟหรือสิ่งอื่น

งานศึกษานี้มุ่งสำรวจภาพยนตร์ในแง่ของวิทยุญาณนิยม (animism) และมุมมองนิยม (perspectivism) ผ่านการวิเคราะห์วิธีการที่ *หมอนรถไฟ* นำผู้ชมเข้าสู่ประสบการณ์การรับรู้ในมุมมองที่ต่างจากการเป็นตัวเอง โดยการทำให้ผู้ชมเชื่อมโยงกับสรรพสิ่งที่รายล้อมรอบตัว สารคดีนี้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่พาผู้ชม ‘กลายเป็น’ สิ่งอื่น ซึ่งเปิดมุมมองใหม่เกี่ยวกับการดำรงอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งและธรรมชาติของโลก เมื่อผู้ชมเปลี่ยนมุมมอง การมองเห็นและการเข้าใจโลกก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือผู้ชมไม่ได้เป็นเพียงผู้โดยสารที่ดูจากภายนอก แต่สัมผัสโลกจาก ‘เรือนร่าง’ ของรถไฟ ประสบการณ์การ ‘กลายเป็น’ นี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการรับรู้ ความสำนึกและความเข้าใจในชีวิตและโลกผ่านสายตาที่ต่างออกไป

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

หมอนรถไฟ;
ภาพยนตร์สารคดี
เชิงสังเกตการณ์;
มุมมองนิยม;
วิทยุญาณนิยม

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตเรื่อง “ภาพยนตร์และพุทธปรัชญากับศักยภาพของภาพยนตร์ในการตื่นรู้ของผู้ชม” หลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับทุนสนับสนุนงานศึกษาด้านภาพยนตร์และการอนุรักษ์สื่อทัศนียภาพ ประจำปีงบประมาณ 2568 ของหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

** นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: teerapong.seri@gmail.com

*** อาจารย์ประจำภาควิชาการภาพยนตร์และภาพนิ่ง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: Graiwoot.C@chula.ac.th

Becoming the Other: Animism and Perspectivism in the Observational Documentary *Railway Sleepers**

Received: 9 August 2024

Revised: 7 November 2024

Accepted: 27 November 2024

Teerapong Serisamran**

Graiwoot Chulphongsathorn***

Railway Sleepers (2016) is an observational documentary by Sompot Chidgasornpongse, filmed over eight years, that captures the daily lives of passengers, staff, and the scenery along Thailand's railway routes. The film reflects contemporary Thai society through the diversity of people-across gender, age, ethnicity, religion, and social status—as well as the presence of animals, objects, and various entities both inside and surrounding the train. This documentary embodies a post-humanist perspective that not only portrays the world from a human viewpoint but also invites viewers to experience the world as if they were “becoming” the train or other entities.

This study explores the film through the lenses of animism and perspectivism, analyzing how *Railway Sleepers* immerses viewers into a perception beyond their own selves, fostering a connection with the entities surrounding them. The documentary serves as a medium that enables the viewers to “become” other beings, opening up new perspectives on existence, interrelationships, and the natural world. As the viewers' perspective shifts, so do their vision and understanding of life and the world. Instead of being merely passengers observing from outside, the viewers experience the world through the “body” of the train. This experience of “becoming” brings about transformative shifts in perception, awareness, and understanding of life and the world through a different lens.

Research Article

Abstract

Keywords

Railway Sleepers;
observational documentary;
perspectivism;
animism

* This article is part of the doctoral dissertation entitled “Film and Buddhist Philosophy and the Potential of Film to Awaken Spectators' Mindfulness,” submitted to the Doctor of Philosophy Program in Communication Arts, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University. This research is supported by the Thai Film Archive (Public Organization) through the Film Studies and Audiovisual Media Preservation Research Grant for the fiscal year 2025 (B.E. 2568).

** Ph. D. Student, Communication Arts Program, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University, e-mail: teerapong.seri@gmail.com

*** Lecturer, Department of Motion Pictures and Still Photography, Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University, e-mail: Graiwoot.C@chula.ac.th

1. บทนำ

“That’s you. You’re the cinema. The cinema is your body.”¹

ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา มนุษย์ได้มีแนวความคิดที่วางอยู่บนกรอบที่มองว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของความรู้และมนุษย์คือองค์ประธาน (subject) ที่สามารถสังสมความรู้เกี่ยวกับตัวเอง ด้วยเหตุนี้จึงมีเพียงแต่มนุษย์เท่านั้นที่จะสามารถสังสมความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและธรรมชาติได้ ด้วยกรอบคิดที่มนุษย์ใช้ในการทำความเข้าใจตัวเองเช่นนี้ทำให้มีเฉพาะมนุษย์เท่านั้นที่สามารถดำรงอยู่ รับรู้และสร้างโลกได้ ส่วนสัตว์พืชและวัตถุนั้นถูกผลักให้เป็นเพียงวัตถุของการถูกรู้ (object)²

ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางของความพยายามที่จะลดทอนการมองมนุษย์เป็นศูนย์กลางโดยพยายามสนับสนุนการทำความเข้าใจใน ‘สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์’ เป็นการเข้าสู่สิ่งที่เรียกได้ว่าเป็น ‘จุดเปลี่ยนสู่สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์’ (nonhuman turn) อันเป็นผลจากการตระหนักรู้ที่เพิ่มขึ้นต่อปัญหาเร่งด่วนทั้งหมดที่เราเผชิญในศตวรรษที่ 21 ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสูญพันธุ์ครั้งใหญ่ ไปจนถึงสงครามที่ ‘นำมาซึ่งการมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับผู้ที่ไม่ใช่มนุษย์’ (Grusin, 2015, p. vii) ความเป็นจริงร่วมสมัยเหล่านี้บังคับให้เราต้องเผชิญหน้ากับความไม่เพียงพอของกรอบความคิดแบบเดิมของเรา อันเป็นกรอบความคิดที่มุ่งเน้นความสำคัญไปที่มนุษย์ในฐานะเผ่าพันธุ์ที่สูงส่ง อยู่เหนือพ้นไปจากธรรมชาติและมีอำนาจในการจัดการสิ่งต่างๆ รอบตัว อันเป็นกรอบความคิดที่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาที่เรากำลังเผชิญหน้าอย่างแท้จริง

วิธีหนึ่งในการแก้ไขปัญหากลอบคิดในแบบเดิมก็คือ กระแสของจุดเปลี่ยนเชิงภววิทยา (ontological turn) ซึ่งเป็นการคิด การมอง การทำความเข้าใจหรือการอธิบายการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งหรือ ‘การเป็น’ ของสรรพสิ่ง ทั้งที่เป็นมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์ โดยให้ความสำคัญกับการไม่มีเส้นแบ่งใดๆ ระหว่างความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งเหล่านั้น โดยไม่ได้มองว่ามนุษย์มีความเหนือกว่าสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ หนึ่งในแนวความคิดท่ามกลางกระแสของจุดเปลี่ยนเชิงภววิทยาที่นับว่ามีความสำคัญก็คือแนวคิดแบบวิญญูณนิยมใหม่ (New Animism)³ ที่มองว่าสรรพสิ่งไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์หรือวัตถุต่างก็มีจิตวิญญาณและความนึกคิดของตนเอง นั่นหมายความว่า

¹ ข้อความนี้เป็นการผันจากคำกล่าวของออร์สัน เวลส์ ที่ว่า *“That’s you. You’re the camera. The camera is your eye.”* โดยผู้เขียนได้ปรับเปลี่ยนให้กลายเป็น *“That’s you. You’re the cinema. The cinema is your body.”* เพื่อสะท้อนแนวคิดที่มองว่าภาพยนตร์และผู้ชมมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการ ‘เป็น’ และ ‘กลายเป็น’ ร่วมกันและการปรับเปลี่ยนจาก ‘eye’ เป็น ‘body’ นี้สะท้อนความเป็นองค์รวมของประสบการณ์การรับชมที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การมองเห็นผ่านดวงตา แต่เป็นการรับรู้ผ่านเรือนร่างทั้งหมดของผู้ชม

² ในปรัชญาตะวันตกยุคสมัยใหม่ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประธาน (subject) กับวัตถุ (object) มีรากฐานจากแนวคิดที่มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการรับรู้และความรู้ โดย ‘subject’ หมายถึงผู้ที่มีสติสัมปชัญญะและมีความสามารถในการรู้ คิดและสังสมความเข้าใจ ในขณะที่ ‘object’ หมายถึงสิ่งที่ถูกทำความรู้จักหรือถูกศึกษา แต่ไม่มีสำนึกรับรู้เป็นของตนเอง แนวคิดนี้แยกมนุษย์ออกจากธรรมชาติ ทำให้มนุษย์ถูกมองว่าเป็นผู้สร้างและควบคุมความรู้ ขณะที่ธรรมชาติหรือสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ถูกจัดให้อยู่ในสถานะของการเป็นวัตถุที่ต้องถูกศึกษาและใช้ประโยชน์ (Descola, 2013; Latour, 1993; Ingold, 2000)

³ วิญญูณนิยมใหม่ (New Animism) เป็นแนวคิดที่มองว่าสรรพสิ่งทั้งมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์มี ‘ความเป็นบุคคล’ (personhood) และสามารถสร้างความสัมพันธ์เชิงเคารพต่อกันได้ ซึ่งต่างจากการมองว่าสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์เป็นเพียงวัตถุ (Harvey, 2005)

สรรพสิ่งล้วนแล้วแต่มี ‘วัฒนธรรม’ ซึ่งหมายถึงความสามารถในการคิด มีมุมมองและให้ความหมายแก่สิ่งต่างๆ ไม่ต่างจากมนุษย์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือสิ่งต่างๆ ล้วนแล้วแต่มี ‘ความเป็นมนุษย์’ (humanity) หรือความเป็นบุคคล (person) นั้นเอง

นั่นจึงทำให้เกิดคำถามที่สำคัญตามมว่าแล้ว ‘ภาพยนตร์’ ซึ่งเป็น ‘สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์’ จะสามารถมี ‘วิญญาณ’ มีความเป็น ‘มนุษย์’ มีความเป็น ‘บุคคล’ หรือ ‘อัตภาวะ’ หรือไม่และหากมีภาพยนตร์จะเป็นเช่นนั้นได้อย่างไรและศักยภาพใดของภาพยนตร์ที่จะแสดงให้เห็นคุณลักษณะของการเป็นเช่นนั้น นอกจากนี้ยังมีคุณประโยชน์อันใดทั้งในมิติของผู้สร้างสรรค์และผู้ชมที่จะได้รับจากการที่ภาพยนตร์นั้นเป็นสิ่งที่ ‘คิดได้’ ‘มีมุมมอง’ และ ‘ให้ความหมาย’ กับสิ่งต่างๆ ได้ไม่ต่างจากมนุษย์

แนวคิดที่ข้ามพ้นจากการมองมนุษย์เป็นศูนย์กลางของทุกสรรพสิ่งจะช่วยให้เราได้มองเห็นถึงการดำรงอยู่และความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งต่างๆ ทำให้เราเกิดวิธีทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ในโลกและธรรมชาติในมุมมองที่เราอาจไม่เคยได้สำรวจมาก่อน แนวคิดหลังมนุษย์นิยมได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการอ่าน ตีความและทำความเข้าใจงานศิลปะ วรรณกรรมและภาพยนตร์ ซึ่งทำให้เราได้เรียนรู้และมองเห็นแง่มุมความคิดใหม่ๆ จากผลงานศิลปะเหล่านี้ซึ่งจะนำพาให้เราได้เข้าใจสรรพสิ่งรอบตัวเราดียิ่งขึ้น

งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการสำรวจภาพยนตร์ในมิติของวิญญาณนิยม (animism) และมุมมองนิยม (perspectivism) ผ่านภาพยนตร์สารคดีเรื่อง *หมอนรถไฟ* (Railway Sleepers) (2016) โดยสมพจน์ ชิตเกษรพงศ์ ซึ่งได้มอบประสบการณ์พิเศษให้กับผู้ชมด้วยการทำให้ผู้ชมกลายเป็น ‘สิ่งอื่น’ ที่นอกเหนือจากการเป็นตนเอง ชั่วขณะให้เรามองเห็นถึงการดำรงอยู่และความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งต่างๆ ซึ่งช่วยให้เราเกิดวิธีการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ในโลกและธรรมชาติในมุมมองที่เราอาจไม่เคยได้สำรวจมาก่อน การเลือกภาพยนตร์สารคดีเรื่อง *หมอนรถไฟ* สำหรับการศึกษาเรื่องนี้เนื่องจากคุณสมบัติเฉพาะตัวของความเป็นภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ (observational documentary)⁴ ที่ถ่ายทอดความเป็นธรรมชาติของชีวิตและสิ่งแวดล้อมได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งยังอาจเป็นสารคดีไทยเรื่องแรกที่ใช้สุนทรียภาพทางภาพยนตร์แบบภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์กับ ‘รถไฟ’ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้สังเกตภาพการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งทั้งหลายในรถไฟ ในแบบที่ไม่เน้นการควบคุมหรือการกำกับ ช่วยให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ ‘กลายเป็น’ ส่วนหนึ่งของสิ่งที่เห็นบนจอ สัมผัสถึงความเชื่อมโยงกับสรรพสิ่งที่ปรากฏในเรื่องราวและสัมผัสโลกจาก ‘เรือนร่าง’ ของรถไฟ ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะศึกษาผ่านแนวคิดวิญญาณนิยมและมุมมองนิยม ทำให้ภาพยนตร์นี้สามารถนำเสนอประสบการณ์ ‘การกลายเป็น’ (becoming) สิ่งอื่นได้อย่างเป็นธรรมชาติและทรงพลัง

ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าการรับชมภาพยนตร์ในรูปแบบที่ไม่ใช่สารคดีเชิงสังเกตการณ์ เช่น ภาพยนตร์ที่ใช้การเล่าเรื่องแบบกำกับจัดวาง หรือเน้นการถ่ายทอดมุมมองที่แทรกแซงและปรับแต่งโดยผู้สร้างอาจส่งผลให้ผู้ชมไม่สามารถเข้าถึง ‘จิตวิญญาณ’ ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในเรื่องได้อย่างลึกซึ้ง เนื่องจากมุมมองหรือวิธีการทางสุนทรียภาพเหล่านี้มักถูกปรุงแต่งเพื่อเน้นย้ำความหมายที่ผู้กำกับต้องการจะสื่อ โดยมีการควบคุมองค์ประกอบภาพ การตัดต่อ การจัดแสงและปรุงแต่งเสียงอย่างจงใจ แม้จะสามารถสร้างอารมณ์ให้กับผู้ชมได้

⁴ ภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ (observational documentary) เป็นรูปแบบการถ่ายทำสารคดีที่มุ่งเน้นการบันทึกเหตุการณ์ตามธรรมชาติ โดยผู้สร้างไม่เข้าไปแทรกแซงหรือกำกับสิ่งที่เกิดขึ้น การถ่ายทำแบบนี้มักปราศจากการสัมภาษณ์ บทบรรยาย การจัดแสง การปรุงแต่งเสียงหรือดนตรีประกอบเพิ่มเติม ทำให้ผู้ชมได้รับประสบการณ์ที่สมจริงและใกล้เคียงกับการสังเกตการณ์เหตุการณ์จริงในชีวิตประจำวัน (Nichols, 2001)

แต่ก็อาจจำกัดประสบการณ์ในการเข้าถึง ‘ความเป็นตัวตนของอัตภาวะอื่น’ หรือ ‘มุมมองของสรรพสิ่ง’ ที่อยู่ภายนอกกรอบความคิดของมนุษย์ได้

ใน *หมอนรถไฟ* สมพจน์ ชิตเกษรพงศ์ เลือกใช้วิธีการแบบสารคดีเชิงสังเกตการณ์ที่ไม่ปรุงแต่ง ทำให้ผู้ชมเห็นภาพของผู้คน รถไฟและชีวิตที่เคลื่อนไหวไปตามธรรมชาติของมัน วิธีการนี้ไม่เพียงทำให้ผู้ชมสามารถสัมผัส ‘วิญญาน’ ของรถไฟในฐานะสรรพสิ่งที่มีชีวิต แต่ยังเปิดมุมมองที่กว้างขึ้นให้ผู้ชมมองเห็นสภาพแวดล้อมและชีวิตประจำวันอย่างชัดเจน มุมมองแบบนี้ช่วยให้ผู้ชมรู้สึกเหมือนตนเองได้ ‘กลายเป็น’ ส่วนหนึ่งของเหตุการณ์และสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากตัวเอง ขณะที่แนวทางสุนทรียภาพแบบอื่นซึ่งอาจเน้นการแทรกแซงหรือการตีความของผู้สร้างอาจทำให้มุมมองของสรรพสิ่งเหล่านี้ถูกกรองผ่านความคิดของมนุษย์เพียงฝ่ายเดียว ทำให้การสัมผัสกับวิญญานของสิ่งที่ปรากฏในเรื่องถูกลดทอนลงและกลายเป็นเพียงภาพที่ถูกจัดวางตามมุมมองของผู้กำกับ ไม่ใช่ภาพที่สะท้อนความจริงอย่างชัดเจน การใช้สารคดีเชิงสังเกตการณ์ใน *หมอนรถไฟ* จึงมีบทบาทสำคัญในการทำให้กล้องทำหน้าที่เสมือน ‘ดวงตาแห่งความจริง’ ที่พ้นไปจากกรอบจำกัดของดวงตามนุษย์และเฝ้าสังเกตการณ์ชีวิตและสิ่งรอบตัว ให้ผู้ชมสัมผัสกับชีวิตที่แท้จริงของสรรพสิ่งและเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงได้อย่างลึกซึ้งและสมบูรณ์

ผู้วิจัยจึงได้ใช้แนวคิดวิญญานนิยมและมุมมองนิยมในการศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้ในการมองภาพยนตร์ในฐานะสื่อที่มีวิญญานและสื่อที่ทำให้ผู้ชม ‘กลายเป็น’ สิ่งอื่นที่นอกเหนือจากตัวเองผ่านประสบการณ์ในการชมภาพยนตร์ แนวคิดวิญญานนิยมและมุมมองนิยมเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดหลังมนุษย์นิยม (post-humanism) ที่ตั้งคำถามต่อมุมมองแบบดั้งเดิมที่มนุษย์เป็นศูนย์กลางและขยายความเข้าใจไปยังการยอมรับว่าสรรพสิ่งอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ วัตถุ หรือธรรมชาติล้วนมีชีวิตและตัวตนของตนเอง แนวคิดนี้เปิดโอกาสให้เราเชื่อมโยงกับสรรพสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ด้วยความเคารพและความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งการรับชม *หมอนรถไฟ* ได้เปิดประสบการณ์ใหม่ให้กับผู้ชม การรับชมภาพยนตร์เรื่องนี้ผู้ชมไม่ได้อยู่ในฐานะของผู้โดยสารรถไฟ หากแต่ได้ ‘กลายเป็น’ รถไฟทั้งขบวน การใช้แนวคิดวิญญานนิยมและมุมมองนิยมจะช่วยให้เราเข้าใจในสิ่งดังกล่าวผ่านภาพยนตร์เรื่องนี้ได้อย่างลุ่มลึกและเป็นการเปิดประเด็นที่น่าขบคิดอย่างลึกซึ้งต่อไปในภายภาคหน้าเกี่ยวกับภววิทยาของภาพยนตร์ที่ช่วยเปิดพื้นที่ในการมองภาพยนตร์ในมุมใหม่ที่อาจทำให้เราค้นพบคุณสมบัติที่เราอาจยังไม่เคยมองเห็นมาก่อนในภาพยนตร์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อนำเสนอแนวคิดเชิงปรัชญาอันว่าด้วยภววิทยาของภาพยนตร์ในฐานะสื่อที่มีวิญญานและมุมมองของตนเองผ่านแนวคิดวิญญานนิยม (animism) และมุมมองนิยม (perspectivism)
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ภาพยนตร์สารคดีเรื่อง *หมอนรถไฟ* (Railway Sleepers) ด้วยกรอบแนวคิดทางภววิทยาภาพยนตร์ในฐานะสื่อที่มีวิญญานและมุมมองของตน

3. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ภาพยนตร์ในมิติของวิญญาณนิยม

วิญญาณนิยม (animism) เป็นแนวคิดที่มองว่าวัตถุและสิ่งต่าง ๆ ล้วนมีวิญญาณของตนเอง (Haught, 1990, p. 19) แนวคิดนี้เป็นระบบความเชื่อของชนพื้นเมืองดั้งเดิมและถูกพิจารณาเป็นพัฒนาการขั้นพื้นฐานที่สุดของศาสนาในงานของเอ็ดเวิร์ด ไทเลอร์ (Edward Tylor) ซึ่งเขียนไว้ใน *Primitive Culture* (1871) ว่าวิญญาณนิยมเป็นการตอบสนองของมนุษย์ต่อสิ่งที่ไม่อาจเข้าใจได้ (Tylor, 1871) และมีหลายศาสนาในโลกที่มีพัฒนาการมาจากวิญญาณนิยม อันเป็นความเชื่อและแนวคิดที่บ่มเพาะขึ้นมาโดยมนุษย์เพื่อเอาชนะโลกที่พวกเขาไม่สามารถเข้าใจได้อย่างมีเหตุผล (Harvey, 2005, p. 6) แม้ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การศึกษาวิญญาณนิยมจะลดน้อยลงจนในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 นักมานุษยวิทยารุ่นใหม่ เช่น ฟิลิปป์ เดสโคลา (Philippe Descola) เอ็ดวาร์โด วิเวียโรส ดี คาสโตร (Eduardo Viveiros de Castro) ทิม อิงโกลด์ (Tim Ingold) และเอ็ดวาร์โด โคห์น (Eduardo Kohn) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่ม New Animism หรือนักวิชาการสายวิญญาณนิยมใหม่ได้นำแนวคิดนี้กลับมาโดยให้ความสำคัญในฐานะศึกษาวาทวิทยา (ontology) ที่ไม่เน้นการศึกษาผ่านการสร้างภาพแทน (representation) แบบดั้งเดิม แต่เป็นการเข้าใจ ‘การเป็น’ หรือ ‘วิถีการดำรงอยู่ในโลก’ ของสรรพสิ่งทั้งหลายและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มของการศึกษาในเชิง “มานุษยวิทยาพ้นมนุษย์” (an anthropology beyond the human) (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2562)

แนวคิดวิญญาณนิยมของกลุ่ม New Animism เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงเชิงวาทวิทยาที่ท้าทายความคิดแบบทวินิยม (dualism) ซึ่งเน้นแบ่งแยกมนุษย์และสิ่งอื่น เช่น กาย-จิต มนุษย์-ธรรมชาติและองค์ประกอบวัตถุ โดยมองว่ามนุษย์เป็นองค์ประกอบที่สามารถจัดการสิ่งอื่นเพื่อประโยชน์ของตนเอง ภายใต้มุมมองนี้วิญญาณนิยมเห็นคุณค่าของทุกสิ่งในฐานะ “บุคคล” ที่มีวิญญาณ ทำให้มนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งต่างจากแนวคิดวาทวิทยาเชิงวัตถุ (Object-Oriented Ontology, OOO) ที่สลายแนวคิดองค์ประกอบให้ทุกสิ่งเป็นวัตถุแทน (เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, 2563)

เกรแฮม ฮาร์วีย์ (Graham Harvey) (2005) นักวิชาการด้านศาสนาผู้บุกเบิก New Animism อธิบายว่าโลกเต็มไปด้วย ‘บุคคล’ ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือไม่ใช่มนุษย์และชีวิตแต่ละบุคคลสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ความเป็นบุคคล (personhood) ไม่จำกัดแค่ในมนุษย์ แต่ยังรวมถึงเทพเจ้า ผี สัตว์ พืช สิ่งของและปรากฏการณ์ธรรมชาติ แนวคิดนี้มองว่าสรรพสิ่งเชื่อมร้อยกันเป็นหนึ่งเดียว ทั้งที่เคลื่อนไหวได้หรือไม่ได้ ไม่ว่ามนุษย์หรือไม่ใช่มนุษย์

เมื่อมองผ่านวิญญาณนิยม งานศิลปะ เช่น ภาพยนตร์ อันเป็นผลงานสร้างสรรค์จากมนุษย์ก็ถือเป็นสิ่งที่มีวิญญาณและมีสถานะเป็นองค์ประกอบได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม คำถามคือหากภาพยนตร์มีวิญญาณ การรับรู้มิตินี้จะขยายขอบเขตความเข้าใจหรือมอบมุมมองใหม่ใดให้กับศิลปะภาพยนตร์

การที่วิญญาณนิยมเป็นแนวคิดที่เชื่อในการมีอยู่ของวิญญาณในทุกสิ่ง ไม่จำกัดแต่มนุษย์ หากแต่หมายรวมถึงสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ สัตว์ พืชและวัตถุต่าง ๆ นั้นหมายความว่า ‘กล้อง’ หรือ ‘ภาพยนตร์’ เองก็สามารถมองได้ว่ามีวิญญาณด้วยเช่นกัน หากมองด้วยนิยามของวิญญาณนิยม ภาพยนตร์ได้ผ่านกระบวนการจัดการสรรพสิ่งทั้งหลายด้วยเทคนิคทางภาพยนตร์ เทคนิคทางการถ่ายทำ หลอมรวมสิ่งที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมซึ่งแผ่ซ่าน

ไปทั่วเรือนร่างของภาพยนตร์ ทำให้สิ่งทั้งหลายกลายเป็น ‘สิ่งมีชีวิต’ และภาพยนตร์เองก็เป็น ‘สิ่งที่มีชีวิต’ ด้วยเช่นกัน

ในแง่หนึ่งเมื่อกล่าวถึง ‘วิญญาณนิยม’ และคำว่า ‘มีชีวิต’ นั้นสามารถตีความได้ทั้งตามตัวอักษรหรือในเชิงเปรียบเทียบ หากตีความตามตัวอักษรมันอาจนำไปสู่ความคิดบางอย่างที่เราไม่มีทางตรวจสอบได้อย่างความเชื่อที่ว่าวัตถุ เครื่องจักร (และกล้องหรือภาพยนตร์) นั้นเป็นสิ่งที่มีชีวิตและวิญญาณ ในทางตรงกันข้ามองค์ประกอบที่ซับซ้อนของภาพเคลื่อนไหวและเสียงที่ถ่ายทอดออกมาผ่านภาพยนตร์นั้นสามารถตรวจสอบได้ แต่การตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับวิญญาณในภาพยนตร์นั้นอาจเกินขอบเขตของภูมิปัญญาทางวิทยาศาสตร์ไป ยิ่งกว่านั้นเมื่อเรามองว่าการประกอบสร้างภาพเคลื่อนไหวและเสียงเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงความคิดหรือมุมมองของใครบางคน ความเชื่อเรื่องวิญญาณในภาพยนตร์จึงเป็นวิธีเชิงเปรียบเทียบในการตีความองค์ประกอบประเภทนี้ซึ่งเกิดจากความคิดของมนุษย์ (Chateau, 2011, p. 165)

การเริ่มต้นมองว่าภาพยนตร์เป็นสื่อศิลปะที่อาจมีชีวิตอาจนับได้ตั้งแต่ซีกา เวอร์ตอฟ (Dziga Vertov) ผู้เสนอแนวคิด Kino-Eye ซึ่งใช้กล้องเป็นตาสองตาแห่งความจริง ที่สามารถเปิดเผยมุมมองและความจริงซึ่งตาของมนุษย์ไม่อาจมองเห็นได้เพียงลำพัง ทั้งในมิติของเวลา พฤติกรรมและความจริงที่มีได้ปรุงแต่งหรือแสดงออกอย่างจงใจ (Vertov, 1984, p. 41) เวอร์ตอฟเชื่อว่ากล้องมีศักยภาพพิเศษในการสร้างมุมมองที่เปลี่ยนแปลงการรับรู้ของผู้ชม ทำหน้าที่เป็นมากกว่าเพียงวัตถุ แต่มีพลังที่สามารถเห็นและนำเสนอโลกในแบบที่ไม่มีมนุษย์คนใดทำได้ เวอร์ตอฟจึงถือเป็นบุคคลสำคัญที่เห็นว่าภาพยนตร์มีพลังชีวิตหรือวิญญาณซึ่งช่วยให้ผู้ชมสัมผัสกับโลกในมุมมองใหม่

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 นักทฤษฎีและผู้กำกับภาพยนตร์หลายคนเริ่มตั้งคำถามว่าภาพยนตร์มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากสื่ออื่นๆ อย่างไร หนึ่งในแนวคิดที่สำคัญคือความเชื่อว่าภาพยนตร์สามารถสร้าง ‘ชีวิต’ หรือ ‘จิตวิญญาณ’ ขึ้นได้ ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากฌ็อง เอปสไตน์ (Jean Epstein) ในทศวรรษ 1920s โดยเขาเสนอแนวคิด ‘photogénie’ ที่มองว่าภาพยนตร์มีพลังพิเศษในการเผยให้เห็น ‘จิตวิญญาณ’ ที่ซ่อนอยู่ของสรรพสิ่งผ่านมุมมอง การเคลื่อนไหวของภาพและการตัดต่อที่สามารถดึงเอาแก่นแท้ของวัตถุหรือบุคคลออกมาให้ผู้ชมรับรู้ถึงมิติที่ลึกซึ้งกว่าความเป็นจริงที่ปรากฏ (Epstein, 1924)

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาและขยายความในงานของนักปรัชญาภาพยนตร์ยุคหลังอย่างวิเวียน ซอบแช็ก (Vivian Sobchack) ซึ่งเสนอแนวคิด ‘embodied spectatorship’ (การรับรู้ที่อยู่ในร่างกายของผู้ชม) แนวคิดนี้มองว่าภาพยนตร์ไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่ดูได้จากสายตาเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับร่างกายและประสบการณ์การรับรู้ของผู้ชมในระดับลึก โดยซอบแช็กอธิบายว่าภาพยนตร์สามารถกระตุ้นการตอบสนองทางกายภาพและอารมณ์จากผู้ชม ทำให้เกิดความรู้สึกว่าภาพยนตร์มี ‘ชีวิต’ ‘จิตสำนึก’ หรือ ‘เจตจำนง’ ของตนเอง ซึ่งผู้ชมสามารถ ‘สัมผัส’ ได้ราวกับมีการติดต่อโดยตรงระหว่างตัวภาพยนตร์กับร่างกายของผู้ชม (Sobchack, 1982)

ในบทความของเทเรซา คาสโตร (Teresa Castro) “Animistic History of the Camera: Filmic Forms and Machinic Subjectivity” (Castro, 2016) เธอได้พยายามมอบข้อเสนออันหนักแน่นในการมองภาพยนตร์ผ่านแนวคิดเชิงวิญญาณนิยมผ่านการอ้างอิงร่วมสมัยจากมานุษยวิทยา ทฤษฎีทางด้านภาพและการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในบทความได้กล่าวถึงว่าการศึกษาศาสตร์ความเป็นวิญญาณของกล้อง/ภาพยนตร์ ในแง่หนึ่งก็คือการศึกษาศักยภาพในเชิงวิญญาณของภาพยนตร์ผ่านรูปแบบทางภาพยนตร์ (filmic forms) ที่มีส่วนในการ

ก่อร่างสร้างกล้อง/ภาพยนตร์ให้เป็นองค์ประธานที่มีความเป็นอิสระ (autonomous subject) และมีการแสดงออกที่หลากหลายในพลังวิญญานของภาพยนตร์ ซึ่งสามารถมองการดำรงอยู่ของกล้อง/ภาพยนตร์ในฐานะ ‘ผู้กระทำที่รู้คิดและมีความเป็นอิสระ’ (a conscious/emancipated agent) ซึ่งในบริบทร่วมสมัย ‘วิญญานนิยม’ ได้กลับมาอย่างทรงพลังในบริบทของการศึกษาด้านทฤษฎีภาพ เป็นเวลาหลายปีแล้วที่เราได้เห็นการเพิ่มพูนของงานสร้างสรรค์และงานศึกษาที่โฟกัสไปในเรื่องของพลัง (forces) และ ‘พลัง’ ของภาพ (image's powers) (Marin, 1993)

งานเหล่านี้ตอบสนองต่อ ‘จุดเปลี่ยนเชิงวิญญาน’ (animistic turn)⁵ อันหมายถึงการหันกลับมาสนใจศึกษาในมิติของวิญญานนิยมในวงกว้าง โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษาประวัติศาสตร์ของภาพในฐานะผลงานของมนุษย์ไปสู่ ‘ประวัติศาสตร์ใหม่ของภาพที่เน้นย้ำบทบาทของภาพในฐานะ ‘สิ่งที่มีชีวิต’ เป็นผู้กระทำทางประวัติศาสตร์บนจุดเปลี่ยนในความสัมพันธ์และความเข้าใจของมนุษย์’ (Grønstad & Vågnes, 2006) แนวคิดหลักประการหนึ่งของจุดเปลี่ยนทางวิญญานนิยมคือแนวคิดเรื่องของ ‘ผู้กระทำการ’ (agency) ซึ่งเป็นคำที่ใช้กันทั่วไปในงานศึกษาด้านสังคมศาสตร์เพื่อกล่าวถึงความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะกระทำต่อผู้อื่น ซึ่งในปัจจุบันคำว่า ‘บุคคล’ นั้นไม่ได้ถูกจำกัดไว้เพียงมนุษย์เท่านั้น ตัวอย่างเช่น นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ อัลเฟร็ด เจลล์ (Alfred Gell) ได้กล่าวไว้ใน *Art and Agency* (1998) ว่าวัตถุทางศิลปะก็มีความเป็น ‘ผู้กระทำการ’ (agents) และมีศักยภาพในความเป็นบุคคลมากกว่าที่จะเป็นเพียงวัตถุที่เฉื่อยชา ดังเราจะเห็นได้จากการที่ศิลปะวัตถุนั้นมีพลังในการควบคุมและดึงดูดความสนใจของผู้ชม (Gell, 1998, p. 96) แม้ว่าเจลล์จะแยกแยะระหว่างผู้กระทำการปฐมภูมิกับผู้กระทำทุติยภูมิ (primary and secondary agents) เช่น ผู้กระทำอันเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเจตจำนงในการดำรงอยู่และผู้กระทำที่ไม่มีเจตจำนงในการดำรงชีวิต เช่น สิ่งประดิษฐ์และงานศิลปะ แต่บรูโน ลาตูร์ (Bruno Latour) กลับไม่ได้มองเช่นนั้นและเสนอว่าวัตถุเหล่านั้นมีความเป็นผู้กระทำที่มีคุณสมบัติครบถ้วน โดยไม่ได้มีการแบ่งแยกผู้กระทำว่ามีความแตกต่างกันในผู้กระทำที่เป็นมนุษย์และไม่ใช่มนุษย์

ด้วยเหตุนี้ ‘วิญญานนิยม’ จึงสามารถทำหน้าที่เป็นแนวคิดเชิงปฏิบัติที่ช่วยให้เราสามารถพิจารณาข้อถกเถียงที่เกี่ยวข้องกับแง่มุมที่น่าสนใจโดยช่วยให้เราได้ทบทวนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ โดยเฉพาะในมิติความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์ สรรพสิ่งต่างๆ และผู้ชมภาพยนตร์ นอกจากนี้ยังช่วยให้เรามอง ‘ภาพยนตร์’ ว่าเป็นผู้กระทำการต่อเราและต่อโลก โดยได้หลอมรวมเจตจำนงและความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนของสรรพสิ่งทั้งหลายและแม้แต่สร้างรูปแบบความคิดที่เฉพาะเจาะจงและถ่ายทอดมาสู่เราได้ ทั้งนี้ คาสโตร (Castro, 2016) ได้จำแนกแง่มุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับแนวคิดการเป็นสื่อเชิงวิญญานของภาพยนตร์ไว้ดังต่อไปนี้

1. ภาพยนตร์เป็นสื่อที่สร้างชีวิตให้กับภาพที่นิ่งงัน เปลี่ยนแปรความนิ่งไปสู่สิ่งที่เคลื่อนไหวและสร้างความมีชีวิตชีวาให้เกิดขึ้นมาจากการเคลื่อนไหวในตนเอง (self-motion)
2. ภาพยนตร์เป็นสื่อที่สร้างความมีชีวิตให้แก่โลก รวมทั้งสรรพสิ่ง (things) และอัตภาวะ (beings) ทั้งหมดที่หลอมรวมอยู่ในตัวของภาพยนตร์

⁵ ‘จุดเปลี่ยนเชิงวิญญาน’ (animistic turn) เป็นแนวคิดในสาขามานุษยวิทยาและทฤษฎีสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 โดยเน้นการทบทวนและหันกลับมาศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวิญญานนิยม (animism) ซึ่งเคยถูกมองว่าเป็นความเชื่อพื้นบ้านหรือเป็นเพียง “ลัทธิผีสิง” ของชนเผ่าดั้งเดิม จุดเปลี่ยนนี้มีรายละเอียดที่สำคัญคือการยอมรับสรรพสิ่งทั้งหลายว่ามีจิตวิญญาน การศึกษาในเชิงทฤษฎี การเกิดขึ้นของ New Animism (วิญญานนิยมใหม่) การมองโลกในฐานะสรรพสิ่งที่มีวิญญานและการวิจัยเชิงทฤษฎีพหุมนุษย์ (post-human ontology)

3. ภาพยนตร์เป็นสื่อที่ใช้กล้องในฐานะผู้กระทำการที่เป็นอิสระที่แสดงให้เห็นรูปแบบของความคิดปัญญาเชิงจักรกล (machinic intelligence) และความมีจิตสำนึก (consciousness)

ในบริบทของทฤษฎีภาพยนตร์ ฌ็อง เอปสไตน์ คือหนึ่งในนักสร้างภาพยนตร์และผู้ที่ศึกษาภาพยนตร์อย่างจริงจัง ได้นิยามกล้องถ่ายภาพยนตร์ว่าเป็น ‘อัตวิสัยเชิงจักรกล’ (machinic subjectivity) และได้เขียนถึงศักยภาพในการเป็นสื่อเชิงวิญญานของภาพยนตร์มาตั้งแต่ปี 1923 โดยฌ็อง เอปสไตน์ ได้กล่าวถึงหนึ่งในพลังอันยิ่งใหญ่ของภาพยนตร์นั้นคือความเป็นสื่อ ‘ทางวิญญาน’ (animism) ซึ่งสามารถ “มอบความมีชีวิตให้กับวัตถุทั้งหลายที่มันได้สัมผัสด้วย” (Epstein, 1924, p. 140) ในแนวคิดของเอปสไตน์ ความเป็นวิญญานนิยมของภาพยนตร์สามารถแสดงออกได้ผ่านสองลักษณะด้วยกันคือ

1. ภาพยนตร์นั้นสามารถ “ฟื้นคืนสู่โลก [...] ด้วยจิตวิญญานอันน่าทึ่ง” เผยให้เห็นความเป็น ‘ปัจเจกบุคคล’ และ ‘ความมีชีวิตของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ทั้งหลายนับไม่ถ้วน’ (Epstein, 1955, p. 13) ผ่านทางรูปแบบของภาพยนตร์ (filmic forms) อันเฉพาะเจาะจง อาทิ การถ่ายภาพระยะใกล้หรือการเข้าจัดการกับเวลาด้วยภาษาและเทคนิคทางภาพยนตร์

2. ภาพยนตร์คือเครื่องกลที่มีสติปัญญาที่มี ‘ตัวตนเฉพาะ’ (specific subjectivity) และสามารถคิดเกี่ยวกับโลกตามปรัชญาเฉพาะตัวของมันเอง (Epstein, 1946)

สอดคล้องกับทิวเวียน ซอบแช็ก (Vivian Sobchack) นักวิจารณ์วัฒนธรรมชาวอเมริกันได้กล่าวไว้ว่า “กล้องที่เคลื่อนไหวยานั้นมิได้เป็นเพียงเครื่องมือเชิงกลไกหรือวัตถุแห่งการรับรู้ทางภาพและการเคลื่อนไหวเพียงเท่านั้น หากแต่ยังมีอัตวิสัยที่สามารถมองเห็น เคลื่อนไหวและถ่ายทอดการรับรู้ที่มันกระทำการผ่านจิตสำนึกของตัวเอง มีชีวิต เจตจำนงและการดำรงอยู่ในโลกของตัวเอง” (Sobchack, 1982, p. 327) นั่นคือการมองว่ากล้องนั้นมีความเป็นปัจเจกและเป็นการมองในแง่ของ ‘อัตวิสัย/การมีตัวตนของกล้อง’ (camera subjectivity) เป็นการมอง ‘Eyes’ (ดวงตา) ของกล้องสู่การเป็น ‘I’ (ตัวฉัน)

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงพิจารณาถึงขอบเขตการมอง ‘ตัวตน’ ในระดับของ ‘อัตวิสัยของภาพยนตร์’ (cinema subjectivity) โดยมองว่ากระบวนการสร้าง ‘ตัวตน’ ของภาพยนตร์นั้นเกี่ยวข้องกับมิติทางภาพและเสียง รวมทั้งการหลอมรวมองค์ประกอบต่างๆ และ ‘ผู้ชม’ เข้าไว้ภายใน ‘เรือนร่าง’ (body) ของภาพยนตร์ สิ่งที่ทำให้ภาพยนตร์นั้นมีวิญญานไม่ได้เกิดขึ้นผ่านดวงตาของภาพยนตร์เท่านั้น หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งในเรือนร่างและ ‘มุมมอง’ (perspective) อันเกิดจากกระบวนการสร้างที่มีทั้งการถ่ายบันทึก การแสดง การจัดวางองค์ประกอบ การตัดต่อ การใส่เสียง ฯลฯ ทำให้ภาพยนตร์นั้นเป็นสิ่งที่มากกว่า ‘การมองเห็น’ และกลายเป็น ‘ประสบการณ์’ ที่เกิดขึ้นผ่านการรับชมที่ผู้ชมได้สัมผัสภาพยนตร์ทั้งสัมผัสจากการมองเห็นด้วยดวงตา การได้ยินเสียงและการเสพสัมผัสผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ รวมถึงการมีมุมมองในการรับชมภาพยนตร์ ด้วยเหตุนี้จึงมีความสำคัญที่เราจะเคลื่อนจากการมองภาพยนตร์ในมิติของการมองเห็นมาสู่การสัมผัสในเรือนร่างของภาพยนตร์ มันจึงดูสมเหตุสมผลหากเราจะผันประโยคที่ออร์สัน เวลส์ (Orson Welles) เคยกล่าวเอาไว้ว่า “That’s you. You’re the camera. The camera is your eye.” ให้กลายเป็น “That’s you. You’re the cinema. The cinema is your body.”

ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่คุณสมบัติประการที่สี่ของภาพยนตร์ในฐานะสื่อเชิงวิญญาน ต่อยอดจากสามประการที่ศาสตราจารย์ได้จำแนกเอาไว้ นั่นคือ “ภาพยนตร์เป็นสื่อที่หลอมรวมเรา (ผู้ชม) เข้ากับสรรพสิ่งทั้งหลายและอนุญาตให้เราได้มีประสบการณ์ของการ ‘กลายเป็น’ สิ่งอื่นที่นอกเหนือจากตัวเรา” ซึ่งการที่เราจะทำความเข้าใจคุณสมบัติ

ประการนี้ของภาพยนตร์ มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องใช้นิเวศวิทยาญาณนิยมแบบมุมมองนิยม (perspectivism) เพื่อมาสนับสนุนคุณสมบัติประการนี้ของภาพยนตร์ให้มีความเด่นชัด

3.2 ภาพยนตร์ในมิติของมุมมองนิยม

ญาณนิยมเป็นความเชื่อที่มองว่าสรรพสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นสัตว์ พืช หรือวัตถุต่างๆ ล้วนมีญาณของตนเองและได้รับการศึกษาอย่างแพร่หลายจากนักมานุษยวิทยา หนึ่งในแนวคิดที่น่าสนใจในการประยุกต์ใช้กับการศึกษา ‘ภาพยนตร์ในฐานะสื่อที่มีญาณ’ คือ ‘มุมมองนิยม’ (perspectivism) แนวคิดเชิงภววิทยานี้ได้รับการเสนอโดยเอ็ดเวิร์ด วิเวียโรส ดี คาสโตร ซึ่งมองว่าการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งเป็น ‘พหุธรรมชาติ’ (multinaturalism) กล่าวคือมีหนึ่งวัฒนธรรมแต่มีหลากหลายธรรมชาติ โดยแต่ละอัตภาวะไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์มีมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ได้เกิดจากความแตกต่างของความคิด แต่เกิดจากร่างกายที่ต่างกัน ยกตัวอย่างเช่นสิ่งที่มนุษย์มองว่าเป็นเลือดอาจถูกมองว่าเป็นเบียร์ในสายตาของเสือจาร์กัวร์ (Viveiros de Castro, 1998, p. 478) เราเห็นสิ่งนั้นต่างกันเพราะร่างกายของอัตภาวะทั้งหลายนั้นมีความแตกต่างกัน เรามองโลกแตกต่างจากผู้อื่นเพราะผู้อื่นมีร่างกายแตกต่างกันกับเรา นั่นหมายความว่าร่างกายเป็นตัวกำหนดมุมมองของสรรพสิ่ง ทำให้แต่ละสิ่งเห็นโลกแตกต่างกันตามลักษณะของตนเอง

ดังนั้น ‘มุมมอง’ (perspective) จึงไม่ใช่เรื่องของ การสร้างภาพแทน (representation) ตามกรอบของการสร้างภาพตัวแทน แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบนฐานของวัตถุนั้นก็คือ ‘ร่างกาย’ (body) ซึ่งมีความเฉพาะเจาะจงในตัวเอง สำหรับมุมมองนิยมแล้วการมีร่างกายก็คือการมีศักยภาพที่จะมีมุมมองและมุมมองก็หมายถึงการมีอำนาจของจิตวิญญาณ การมีร่างกายจึงไม่ใช่ข้อจำกัด แต่เป็นเรื่องของศักยภาพและความสามารถในการกระทำหรือมีมุมมองที่เฉพาะเจาะจงของตัวเอง ด้วยเหตุนี้มุมมองนิยมจึงให้ความสำคัญกับการสวมมุมมองที่แตกต่างกันโดยวางอยู่บนฐานหรือเงื่อนไขที่ ‘ความเป็นมนุษย์’ เป็นสิ่งที่ทุกๆ อัตภาวะมี ต่อให้อัตภาวะทั้งหลายนั้นมียาร่างกายแตกต่างกัน แต่จะมีสิ่งเดียวกันคือ ‘ความเป็นมนุษย์’ ยกตัวอย่างเช่นสัตว์และผีเองก็คงมองว่าการออกไปหาอาหารหรือการออกล่าก็คือการทำงานไม่ต่างจากมนุษย์และการกลับไปทิ้งรังของสัตว์หรือที่อาศัยของผีก็ไม่ต่างจากการกลับบ้านไปหาครอบครัวของมนุษย์เช่นกัน

มุมมองนิยมจึงวางอยู่บนฐานคิดที่ว่ามุมมองสร้าง ‘ความเป็นองค์ประจักษ์’ หรือ ‘ความเป็นบุคคล’ ขึ้นมา สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ก็คิดว่าตนเองเป็นบุคคลหรือมนุษย์และการเป็นมนุษย์ซึ่งมาพร้อมกับการมีมุมมองเกี่ยวกับตนเองและสภาพแวดล้อมก็ทำให้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์มีสถานะเป็นบุคคลซึ่งนอกเหนือจากการเป็นบุคคลจะหมายถึงการมีมุมมองแล้ว การเป็นบุคคลยังหมายถึงการที่เราสามารถมองและถูกมองได้ไปพร้อมกัน สิ่งที่น่าสนใจคือ ‘การมองของเราต่อตัวเราเอง’ กับ ‘การมองตัวเราจากมุมมองของคนอื่น’ นั้นย่อมแตกต่างกันและมุมมองที่แตกต่างกันนี้เองคือสถานะที่กำหนดความสัมพันธ์ของคนอื่นกับตัวเรา (Viveiros de Castro, 1998)

ร่างกายคือสิ่งสำคัญในการกำหนดมุมมอง ดังนั้น ‘การสวมมุมมอง’ ด้วยสายตาของคนอื่นจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของการกำหนดความสัมพันธ์ที่เรามีต่อสิ่งอื่นที่แตกต่างและมีต่อตัวเราเอง ด้วยเหตุนี้การอยู่ร่วมกันของอัตภาวะต่างๆ ที่แตกต่างกันจึงต้องการ ‘การสื่อสาร’ เพราะการสื่อสารจะช่วยทำให้ความแตกต่างเป็นสิ่งที่เชื่อมต่อกันได้และการสื่อสารเองก็ยังหมายถึงการยืนยันอัตภาพในการคิดและมองโลกของอัตภาวะอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ (แก๊งกิก กิติเรียงลาภ, 2562, น. 87) ซึ่งการที่อัตภาวะที่มีร่างกายที่ต่างกันจะสื่อสารกันได้ก็ต้องมีร่างกาย

หรือชิ้นส่วนของร่างกายซึ่งก็รวมถึงจิตวิญญาณด้วยที่ต้องแบ่งปันกันหรือมีร่วมกัน ดังเช่นในสังคมแบบแอมะซอน การแต่งกายด้วยหนังสัตว์หรืออวัยวะของสัตว์และการเอาอวัยวะหรือชิ้นส่วนร่างกายของผีและสัตว์เข้ามาอยู่ในตัวของมนุษย์นั้นทำให้มนุษย์สามารถแบ่งปันร่างกายร่วมกันกับอวัยวะอื่นๆ ได้

เมื่อเรามองภาพยนตร์ด้วยแนวคิดแบบมุมมองนิยม เราจะพบว่าภาพยนตร์นั้นมี ‘วิญญาณ’ มี ‘ความเป็นองค์ประธาน’ หรือ ‘ความเป็นบุคคล’ ที่มีความสัมพันธ์กับมุมมอง ภาพยนตร์เปรียบได้ดัง ‘เรือนร่าง’ ที่มีศักยภาพที่จะมีมุมมอง ทั้งทำหน้าที่ในการกำหนดมุมมองและการแปรเปลี่ยนมุมมองของผู้ชมที่ได้หลอมรวมเข้าไปในเรือนร่างของภาพยนตร์และได้มองโลกผ่านมุมมองที่แตกต่างออกไปจากเดิม ในการชมภาพยนตร์นั้นผู้ชมได้กลายเป็นอีกสิ่งซึ่งทำให้ผู้ชมสามารถ ‘มอง’ และ ‘ถูกมอง’ ได้ไปพร้อมๆ กันและทำให้เกิด ‘การมองตัวเราจากมุมมองของคนอื่น’ คล้ายดังสุภาสิตโบราณที่ว่า ‘ดูหนึ่งดูละครแล้วย้อนดูตัวเอง’⁶ การชมภาพยนตร์จึงเป็นการ ‘ย้อนดูตัวเอง’ ได้ เนื่องมาจากในขณะนั้นผู้ชมได้กลายเป็น (becoming) ‘สิ่งอื่น’ (the other) และใช้ดวงตาที่ถูกกำหนดมุมมองจากภายในเรือนร่างของสิ่งนั้นมองย้อนกลับมายังตัวเอง

ในระหว่างที่เรากำลังรับชมภาพยนตร์ เรากำลังทำ ‘การสื่อสาร’ อยู่และการสื่อสารผ่านการชมภาพยนตร์นั้นได้ทำให้ความแตกต่างเป็นสิ่งที่เชื่อมต่อกันได้ ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบกระบวนการ ‘กลายร่าง’ ในสังคมแบบแอมะซอนกับกิจกรรมการกลายร่างผ่านกระบวนการทางภาพยนตร์และการชมภาพยนตร์ไว้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบกระบวนการกลายร่างในสังคมแบบแอมะซอนเทียบกับกิจกรรมการกลายร่างผ่านกระบวนการทางภาพยนตร์และการชมภาพยนตร์

สังคมแบบ แอมะซอน	กระบวนการ ทางภาพยนตร์	การชมภาพยนตร์
การล่า	การถ่ายทำ	ในการชมภาพยนตร์ ผู้ชมสัมผัสกับจิตวิญญาณหรือแก่นแท้ของสิ่งที่ถูกบันทึกในภาพยนตร์เหมือนกับการนำพลังจากสิ่งนั้นมาสู่ตัวเอง
การตกแต่งร่างกาย	การใช้ภาษาและเทคนิคทางภาพยนตร์	ผู้ชมสัมผัสกับวิญญาณที่ได้รับการตกแต่งด้วยสุนทรีย์ภาพทางภาพยนตร์ทั้งภาพและเสียงที่ได้สร้างประสบการณ์และอารมณ์แก่ผู้ชม
การสวมหน้ากาก	การสวมบทบาท การแสดง	กระบวนการเชื่อมโยงตัวตน (identification) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้ชมเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงหรือกลายเป็นหนึ่งเดียวกับตัวละคร หรือมุมมองในภาพยนตร์ โดยที่ผู้ชม “สวมหน้ากาก” ของตัวละครหรือมุมมองนั้นชั่วคราว โดยลืมตัวตนของตนเองไปชั่วคราวแล้วรับเอาประสบการณ์ของตัวละครหรือสิ่งที่ปรากฏบนจอเป็นของตนเอง
การกลืนกินร่างกาย ของอวัยวะอื่น	การถ่ายทำภาพยนตร์ ที่กลืนกินสรรพสิ่ง ต่างๆ เข้าไว้ภายใน	ผู้ชมรับเอาแก่นแท้หรือจิตวิญญาณของสิ่งที่ปรากฏบนจอภาพยนตร์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตนเอง ผ่านการชิมชั้บอารมณ์ ความคิดและประสบการณ์ที่ภาพยนตร์ถ่ายทอดให้เห็นและสัมผัส

⁶ สุภาสิต ‘ดูหนึ่งดูละครแล้วย้อนดูตัวเอง’ มาจากข้อความเต็มว่า ‘ดูหนึ่งดูละครแล้วย้อนดูตัว ยิ้มเยาะเล่นหัว เต้นยั่วเหมือนฝัน’ มีที่มาจากนวนิยาย วิจารณ์หลาย ของหม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รัชพัฒน์ ซึ่งทรงอ้างอิงโคลงจาก รุไบยัต ของกวีเปอร์เซีย โอมาร์ คัยยาม นำมาเปรียบเทียบสรรพสิ่งรอบตัวและเป็นโคลงที่กรมพระนารายณ์ประพันธ์พงศาวดารแปลเป็นภาษาไทยได้อย่างไพเราะ (ไทยรัฐออนไลน์, 2556)

สรรพสิ่งทั้งหลายถูกดัดกลืนเข้าสู่เรือนร่างของภาพยนตร์ผ่านการบันทึกและแปรรูปจนจทำให้ภาพยนตร์ไม่เป็นเพียงสื่อที่บันทึกภาพและเสียง แต่เป็น ‘ร่างทรง’ ที่สะสมจิตวิญญาณของสิ่งต่างๆ เช่น สัตว์ พืช และวัตถุ ผู้ชมจึงได้สัมผัสความเป็นตัวตนของสรรพสิ่งเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง

การรับชมจึงเปรียบเสมือนการ ‘กลืนกิน’ หรือหลอมรวม เมื่อผู้ชมดูภาพ พวกเขาได้รับเอาจิตวิญญาณของสรรพสิ่งเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง การรับชมกลายเป็นช่วงเวลาสำหรับผู้ชมแบ่งปันร่างกายและจิตวิญญาณกับอวกาศอื่นๆ ผ่านสื่อกลางของภาพยนตร์ ซึ่งทำหน้าที่เป็น ‘สะพาน’ เชื่อมโยงระหว่างโลกของสรรพสิ่งกับผู้ชม เกิดการรับรู้ที่ไม่เพียงแค่สังเกตหรือเฝ้ามอง แต่เป็นการ ‘กลายเป็น’ สิ่งอื่น เปิดประสบการณ์ใหม่ที่ลึกซึ้งและการรับรู้โลกผ่านมุมมองของอวกาศอื่น กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่เป็นการรับรู้ทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังเป็นการรับรู้ในเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงในความคิด ความรู้สึกและมุมมองต่อโลกอย่างลึกซึ้งในตัวผู้ชมเอง

4. ภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ (observational documentary)

ภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ (observational documentary) เป็นหนึ่งในรูปแบบสารคดีที่มุ่งเน้นการบันทึกเหตุการณ์และพฤติกรรมของผู้คนหรือสถานที่ต่างๆ อย่างเป็นธรรมชาติ โดยไม่แทรกแซงหรือควบคุมสถานการณ์ ซึ่งเปรียบการสังเกตการณ์เช่นนี้เป็น ‘แมลงวันบนผนัง’ (fly on the wall) กล่าวคือผู้สร้างสารคดีจะใช้กล้องที่เฝ้ามองเหตุการณ์โดยไม่สร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่ถูกบันทึก ทำให้ผู้ชมรู้สึกเหมือนตนเองเป็น ‘แมลงวันบนผนัง’ ที่มองเห็นทุกสิ่งโดยไม่มีใครสังเกตเห็นถึงการมีอยู่ของตน นิยามคำว่า ‘สารคดีเชิงสังเกตการณ์’ ถูกนำมาใช้ครั้งแรกโดยนักทฤษฎีภาพยนตร์สารคดี บิล นิโคลส์ (Bill Nichols) ในหนังสือของเขา *Introduction to Documentary* ที่ตีพิมพ์ในปี 2001

ด้วยแนวทางนี้ ภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์จึงมักหลีกเลี่ยงการใช้บทบรรยาย การสัมภาษณ์ หรือการจัดฉาก ซึ่งช่วยให้ผู้ชมได้สัมผัสเหตุการณ์จริงราวกับว่ากำลังเฝ้ามองอยู่ตรงหน้า โดยใช้การถ่ายภาพแบบต่อเนื่องและไม่ปรุงแต่ง ทำให้ผู้ชมรู้สึกใกล้ชิดกับสิ่งที่กำลังรับชม (Nichols, 2001) นอกจากนี้ ภาพยนตร์เชิงสังเกตการณ์มักจะใช้กล้องตั้งนิ่งและทิ้งภาพไว้เป็นระยะเวลานาน ทำให้ผู้ชมมีเวลาคิดและเกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจต่อสิ่งที่กำลังสังเกต

ความเป็นธรรมชาติ (naturalness) ในสารคดีเชิงสังเกตการณ์มีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับความเป็นจริงของเนื้อหาที่ถูกนำเสนอ (Nichols, 2001, pp. 108-109) ซึ่งเกิดจากกระบวนการสร้างสรรค์อย่างรู้ตัวของผู้สร้าง (Nichols, 2001, pp. 114-124) แม้กระบวนการพัฒนาของสารคดีอาจทำให้เกิดการปรับเปลี่ยน แต่โดยพื้นฐานแล้วผู้สร้างสารคดีเชิงสังเกตการณ์มักตั้งต้นจากความตั้งใจที่จะถ่ายทอดประสบการณ์และความคิดที่แท้จริงผ่านการนำเสนอ ‘ผู้อื่น’ ที่แตกต่างหลากหลาย (Nichols, 2001, p. 87)

พัฒนาการของภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์เริ่มขึ้นในช่วง 1960s โดยได้รับอิทธิพลจาก Direct Cinema ในอเมริกาและ Cinéma Vérité ในฝรั่งเศส (เป็นรูปแบบการสร้างภาพยนตร์สารคดีที่พัฒนาโดยเอ็ดการ์ โมแรง (Edgar Morin) และฌอง โรช (Jean Rouch) ซึ่งได้แรงบันดาลใจจากทฤษฎี Kino-Pravda (ภาพยนตร์แห่งความจริง) ของดชีกา เวอร์ตอฟ) แม้ว่าทั้งสองแนวทางจะมีความแตกต่างกัน แต่เป้าหมายของทั้งคู่คือการเข้าถึงความจริงหรือความเป็นจริงให้มากที่สุด Direct Cinema มุ่งเน้นการบันทึกเหตุการณ์แบบตรงไปตรงมาโดย

ไม่แทรกแซง ส่วน Cinéma Vérité แม้จะมีการแทรกแซงบ้าง เช่น การสัมภาษณ์หรือการโต้ตอบกับผู้ร่วมในสารคดี แต่ก็มุ่งหมายเพื่อสะท้อนความเป็นจริงด้วยวิธีการที่ใกล้ชิดและซื่อตรง เช่นในภาพยนตร์สารคดีเรื่อง *Chronicle of a Summer* (1961) ของโมแรงและโรซ

เทคโนโลยีการถ่ายทำที่ก้าวหน้าในยุค 1960s เช่น กล้องขนาดเล็กที่สามารถพกพาได้ง่ายและบันทึกเสียงพร้อมภาพช่วยเปิดโอกาสให้ภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์สามารถถ่ายทำได้ในสถานที่จริงโดยไม่รบกวนกิจกรรมหรือพฤติกรรมของผู้คนในพื้นที่ ภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์จึงเติบโตและกลายเป็นแนวทางสำคัญในวงการสารคดี โดยเฉพาะในงานที่ต้องการบันทึกความเป็นธรรมชาติของผู้คนและเหตุการณ์อย่างลึกซึ้ง

การศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างภาพยนตร์สารคดีกับแนวคิดวิญญานนิยมและมุมมองนิยมแม้จะยังมีอยู่น้อย แต่ก็มีงานวิจัยและทฤษฎีที่สำรวจความสัมพันธ์ระหว่างสารคดีกับการนำเสนอหน่วยปัจเจกที่ไม่ใช่มนุษย์ รวมถึงการนำเสนอมุมมองที่เหนือกว่ามนุษย์ไว้ดังนี้

งานในสาขาภาพยนตร์เชิงนิเวศและสิ่งแวดล้อมได้มีการพูดถึงการใช้ภาพยนตร์สารคดีในการสร้างสรรค์มุมมองที่ไม่ใช่มนุษย์ โดยเฉพาะงานที่แสดงถึงธรรมชาติและภูมิทัศน์ที่ไม่มีการแทรกแซงของมนุษย์ สตีเฟน รัสต์ (Stephen Rust) ซัลมา โมนาณี (Salma Monani) และฌอน คิวบิตต์ (Sean Cubitt) ใน *Ecocinema Theory and Practice* (Rust et al., 2012) กล่าวถึงศักยภาพของภาพยนตร์ในการทำทายมุมมองแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ทำให้ผู้ชมสามารถรับรู้และเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ในการทำความเข้าใจโลกของธรรมชาติและสรรพสิ่ง

สารคดี *Leviathan* (2012) โดยเวเรน่า ปาราเวล (Véréna Paravel) และลูเซียเน แคสแตง-เทย์เลอร์ (Lucien Castaing-Taylor) เป็นตัวอย่างสำคัญของการสร้างมุมมองที่ไม่ใช่มนุษย์ผ่านกล้องหลายตัวที่ติดตั้งในตำแหน่งต่างๆ ทั้งบนร่างกายคน อุปกรณ์จับปลาและในทะเล เพื่อบันทึกประสบการณ์ที่ดิบและสมจริง ภาพและเสียงในภาพยนตร์สะท้อนโลกทัศน์ที่แตกต่างจากมนุษย์ทั่วไป โดยเน้นมุมมองเชิงอัตวิสัยแบบเครื่องจักร (Castro, 2016, p. 252) และแสดงให้เห็นถึงการเบลอเส้นแบ่งระหว่างมนุษย์ สัตว์และเครื่องจักร (Kara & Thain, 2015, p. 189)

ตัวอย่างของภาพยนตร์ที่สามารถถูกตีความได้ว่ามีองค์ประกอบของแนวคิดวิญญานนิยมและมุมมองนิยมได้แก่ *Microcosmos* (1996) *Leviathan* (2012) และ *Homo Sapiens* (2016) ภาพยนตร์เหล่านี้ใช้เทคนิคการถ่ายทำที่เน้นการสร้างประสบการณ์ของการ ‘กลายเป็น’ สรรพสิ่งอื่นๆ ผ่านมุมมองและวิธีการเล่าเรื่องที่ช่วยให้ผู้ชมรู้สึกเชื่อมโยงกับโลกของสรรพสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ แม้ว่าภาพยนตร์เหล่านี้อาจไม่ได้มุ่งนำเสนอแนวคิดดังกล่าวโดยตรง แต่ลักษณะการนำเสนอและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมกับสรรพสิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนแนวคิดวิญญานนิยมที่มองว่าสรรพสิ่งมีจิตวิญญาณและมุมมองนิยมที่ยอมรับว่ามุมมองต่อโลกมีความหลากหลายตามลักษณะเฉพาะของสรรพสิ่งทั้งหลาย การศึกษาที่เชื่อมโยงแนวคิดเหล่านี้กับภาพยนตร์สารคดีแม้จะยังค่อนข้างใหม่ แต่ได้ช่วยเปิดมุมมองใหม่ในเชิงลึกเกี่ยวกับศักยภาพของภาพยนตร์ในการนำเสนอมุมมองที่กว้างไกลกว่ามนุษย์และเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้สัมผัสถึงจิตวิญญาณของสรรพสิ่งในวิธีที่แตกต่างออกไปจากเดิม

ในกรณีของ *หมอนรถไฟ* โดยสมพจน์ ชิตเกษรพงศ์ ภาพยนตร์ได้รับการยกย่องในด้านการเล่าเรื่องที่ชวนให้ผู้ชมดื่มด่ำไปกับบรรยากาศและจังหวะการเดินทางของรถไฟไทยอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและสังคมไทยในมุมที่แตกต่าง เอลา บิทเทนคอร์ต (Ela Bittencourt) จาก *Reverse Shot* เปรียบเทียบบรรยากาศของหนังกับ ‘บทเพลงกล่อมเด็ก’ ที่สงบแต่น่าหลงใหล (Bittencourt, 2018) และปาโนส โกตซาทานาสิส

(Panos Kotzathanasis) จาก Asian Movie Pulse เห็นว่าแม้โครงเรื่องจะเรียบง่าย แต่ก็เปิดโอกาสให้ผู้ชมซึมซับสังคมไทยและทิวทัศน์ได้อย่างลึกซึ้ง (Kotzathanasis, 2020)

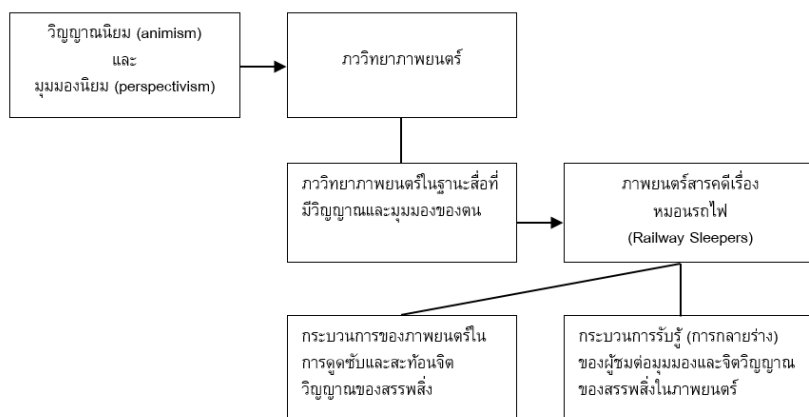
บทวิจารณ์จากไทย เช่นจาก PatSonic (2560), Beartai Buzz (ธนพล น้อยชูชื่น, 2560) Minimore (SCHLENDERN, 2560) คนมองหนัง (2560) และ a day Magazine (ปวรพล รุ่งรจนา, 2564) ต่างชื่นชมความเป็นธรรมชาติของภาพยนตร์ การจับจ้องชีวิตสามัญชน การเชื่อมโยงวัฒนธรรมหลากหลายผ่านขบวนรถไฟ การทำให้รถไฟเสมือนเป็นวัตถุที่มีชีวิตและการวางผู้ชมในสถานะผู้สังเกตการณ์ที่ได้ 'เดินทาง' ร่วมกับเหตุการณ์จริงอย่างแนบเนียน โดยเปิดโอกาสให้เก็บเกี่ยวความหมายได้ด้วยตนเอง เช่นเดียวกับ Sonne จาก Visuelle Anthropologie ที่ยกย่องการเล่าเรื่องเชิงสังเกตการณ์ของภาพยนตร์ว่าเป็นการปล่อยให้กล้องสำรวจและสังเกตการณ์ชีวิตของผู้คนได้อย่างยอดเยี่ยม อีกทั้งยังชี้ให้เห็นว่า *หมอนรถไฟ* มีแนวทางคล้ายคลึงกับภาพยนตร์ชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnographic Film) (Sonne, 2017)

ในขณะที่นิโคลัส ก็อดฟรีย์ (Nicholas Godfrey) จาก 4:3 (Godfrey, 2017) เชื่อมโยง *หมอนรถไฟ* เข้ากับประวัติศาสตร์ภาพยนตร์รถไฟ ตั้งแต่ Lumière Brothers ไปจนถึง *Snowpiercer* (2013) และ *Train to Busan* (2016) โดยเปรียบเทียบกับ *The Iron Ministry* (2014) ของ เจ. พี. สเนียเดคกี (J. P. Sniadecki) ซึ่งเน้นสังเกตชีวิตบนรถไฟเช่นกัน แม้แตกต่างกันในวิธีการถ่ายทำ กล่าวคือสเนียเดคกีใช้กล้องที่เคลื่อนไหวและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้โดยสาร ขณะที่สมพจน์เลือกใช้กล้องนิ่งโดยไม่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน เพียงสังเกตการณ์และบันทึกสีสันของสังคมไทยอย่างชัดเจน

นอกจากงานกำกับของเขาเอง สมพจน์ยังได้ร่วมงานอย่างใกล้ชิดกับผู้กำกับชื่อดัง อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล ในฐานะผู้ช่วยผู้กำกับในภาพยนตร์หลายเรื่อง เช่น *สัตว์ประหลาด!* (Tropical Malady) (2004) *แสงศตวรรษ* (Syndromes and a Century) (2006) และ *รักที่ซ่อนแก่น* (Cemetery of Splendor) (2015) ซึ่งอิทธิพลของอภิชาติพงศ์ในฐานะโปรดิวเซอร์ของภาพยนตร์เรื่อง *หมอนรถไฟ* ปรากฏชัดเจนโดยเฉพาะในช่วงท้ายของเรื่อง โดยสมพจน์ใช้กล้องบันทึกภาพในห้องนอนของขบวนรถไฟที่เงียบสงบพร้อมกับละเมียดละไมไปกับรายละเอียดเล็กๆ เช่น มือจับประตูสีเงิน ม่าน หมอน ทางเดิน พัดลมที่หมุนวนไปมา หรือช่องแอร์ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับฉากใน *Syndromes and a Century* (2006) (Godfrey, 2017) ภาพเหล่านี้ช่วยให้ผู้ชมได้เห็นความงามในรายละเอียดธรรมดาๆ และสร้างประสบการณ์เชื่อมโยงกับ 'มุมมองของสรรพสิ่ง' อย่างลึกซึ้ง

ผลงานภาพยนตร์สั้นของสมพจน์ยังได้รับการจัดแสดงในเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติมากมาย ตัวอย่างผลงาน ได้แก่ *สู่ความเว้งว้างอันไกลโพ้น* (To Infinity and Beyond) (2004) *กรุงเทพฯยามเย็น* (Bangkok in the Evening) (2005) *โรคร้อยปี* (Diseases and a Hundred Year Period) (2008) และภาพยนตร์สั้นเรื่องล่าสุด *ภูมิกายา* (The Physical Realm) (2023) ที่ได้สำรวจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์มนุษย์และการสะท้อนสังคม ส่งผลให้สมพจน์เป็นที่รู้จักในวงการภาพยนตร์ระดับนานาชาติ

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดในการวิจัย

6. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้การวิเคราะห์ตัวบท (Textual analysis) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ภายยนตร์สารคดีเรื่อง *หมอนรถไฟ* (Railway Sleepers) และนำเสนอแนวคิดเชิงปรัชญาอันว่าด้วยภาวิตยาของภายยนตร์ในฐานะสื่อที่มีวิญญาณและมุมมองของตน โดยใช้แนวคิดวิญญาณนิยม (Animism) และมุมมองนิยม (Perspectivism) มาเป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ภายยนตร์

7. ผลการวิจัย

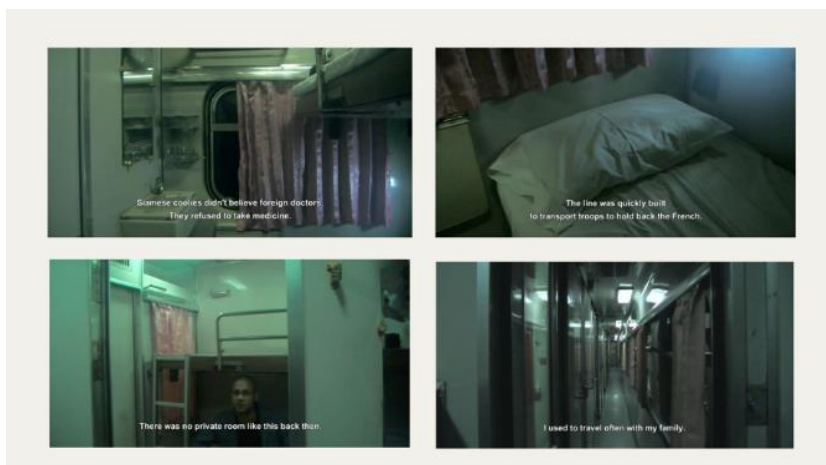
ในส่วนของผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ภายยนตร์สารคดีไทยเรื่อง *หมอนรถไฟ* (Railway Sleepers) (2016) ซึ่งเป็นผลงานที่สะท้อนมิติของวิญญาณนิยมและมุมมองนิยมผ่านการบันทึกชีวิตบนรถไฟ ภายยนตร์เรื่องนี้ทำหน้าที่เป็นเสมือน 'ร่างทรง' ที่ดูดซับและถ่ายทอด 'วิญญาณ' ของสรรพสิ่งในที่นี้คือ 'รถไฟ' ผ่านกระบวนการสร้างภายยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ โดยผู้กำกับได้นำเสนอรายละเอียดผ่านสุนทรียภาพทางภาพและเสียงของภายยนตร์ เพื่อให้ผู้ชมสัมผัสถึงความเป็นตัวตนและจิตวิญญาณของสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบรางรถไฟ ทั้งผู้คน สัตว์และสิ่งของ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างประสบการณ์เฉพาะตัวในการชมภายยนตร์

การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะครอบคลุมทั้งมุมมองการถ่ายทำที่มีความสามารถในการดูดซับวิญญาณของสรรพสิ่งลงในภายยนตร์ โดยมุ่งเน้นไปที่วิธีการถ่ายทอดที่สร้างความเป็นธรรมชาติและสร้างความรู้สึกร่วมชีวิตชีวาของสิ่งที่ถูกบันทึก พร้อมกันนี้ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์ว่าผู้ชมสารคดีรับรู้มิติของวิญญาณและตัวตนของสรรพสิ่งได้อย่างไร มีการซึมซับและสัมผัสกับจิตวิญญาณของรถไฟและสิ่งที่เกี่ยวข้องผ่านมุมมองของกล้องซึ่งเป็นการสื่อสารข้ามพรมแดนระหว่างตัวผู้ชมกับสิ่งที่ถูกถ่ายทอดได้อย่างไร

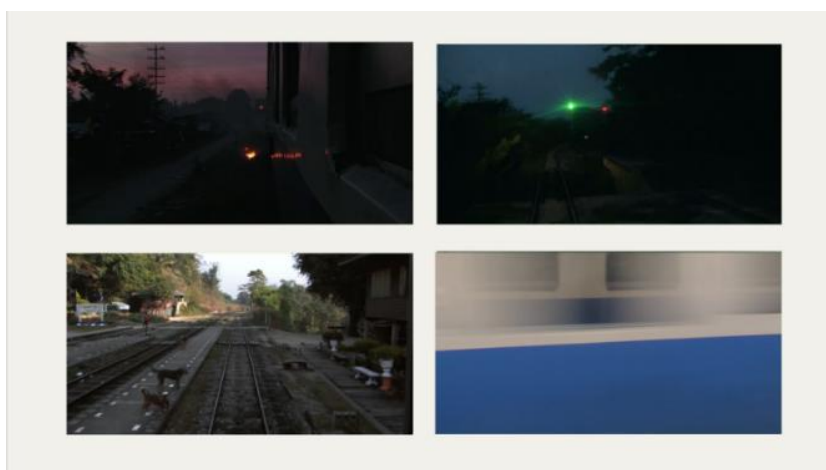
หมอนรถไฟ เป็นภาพยนตร์สารคดีที่ใช้เวลาถ่ายทำนานถึงแปดปี โดยผู้กำกับ สมพงษ์ ชิตเกษรพงศ์ บันทึกภาพชีวิตประจำวันของผู้โดยสาร พนักงานและวิถีชีวิตตามเส้นทางรถไฟไทยตั้งแต่เหนือจรดใต้ พร้อมกับขับขานเรื่องราวประวัติศาสตร์รถไฟไทยและนำเสนอภาพเชื่อมโยงบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน ผ่านเทคนิควิธีของภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ในการบันทึกภาพและถ่ายทอดวิถีชีวิตของผู้คนบนรถไฟที่สะท้อนโลกแห่งความหลากหลาย ทั้งผู้คนหลากหลายวัย หลากเชื้อชาติ ศาสนาและฐานะ รวมไปถึงภาพของสัตว์ แมลง วัตถุสิ่งของและสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งที่อยู่รายล้อมรอบรางรถไฟและภายใน ‘เรือนร่าง’ ของรถไฟ ทำให้ภาพยนตร์เรื่องนี้สะท้อนมุมมองแบบหลังมนุษยนิยม (post-humanism) ออกมาอย่างเปี่ยมเสน่ห์และชี้ชวนให้ผู้ชมได้มองโลกผ่านเรือนร่างของรถไฟด้วยสายตาที่ต่างออกไป

ในด้านรูปแบบทางภาพยนตร์ หมอนรถไฟ ได้ใช้ความเป็นภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ อันเป็นการสร้างภาพยนตร์สารคดีที่มีเป้าหมายในการบันทึกภาพความจริงโดยไม่มีการเข้าไปแทรกแซงและผู้ชมดำรงตนเสมือน ‘แมลงวันบนผนัง’ ที่เฝ้ามองเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น อันสัมพันธ์กับแนวคิด Kino-Eye ของนักสร้างภาพยนตร์ชาวรัสเซีย ดซีกา เวิร์ตอฟ ซึ่งกล่าวว่า ‘ดวงตาของภาพยนตร์’ นั้นทำหน้าที่ในการจับฉวยและบันทึก ‘สิ่งที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยดวงตาของมนุษย์’ (Bulgakowa, 2008, p. 142) ภาพยนตร์แบบ Kino-Eye จะไม่พยายามเลียนแบบการมองด้วยสายตาของมนุษย์ในการมองเห็นสิ่งต่างๆ แต่ใช้การมองที่ประกอบขึ้นส่วนต่างๆ ของฟุตเทจภาพยนตร์ด้วยการตัดต่อเข้าด้วยกัน โดยหวังที่จะกระตุ้นการรับรู้รูปแบบใหม่โดยการสร้าง ‘ภาพยนตร์รูปแบบใหม่’ และพยายามจับฉวย ‘ภาพชีวิตที่ไม่รู้ตัว’ และร้อยเรียงมันเข้าด้วยกันเพื่อประกอบออกมาเป็นความจริงใหม่ที่ยังไม่มีใครมองเห็น

ใน หมอนรถไฟ ‘ภาพชีวิตที่ไม่รู้ตัว’ เหล่านี้ถูกร้อยเรียงผ่านฟุตเทจภาพยนตร์ที่มีการตัดต่อเรียงร้อยเรื่องเข้าด้วยกันจากฟุตเทจที่ผู้กำกับเก็บมาตลอด 8 ปี อันประกอบไปด้วยผู้คนหลากหลายวัย หลากเชื้อชาติ หลากศาสนา พร้อมด้วยภาพชีวิตของสัตว์ต่างๆ ที่ดำรงชีวิตรายล้อมรอบเส้นทางรถไฟ รวมไปถึงบนรถไฟที่มีทั้งสุนัขที่เดินขึ้นมานอนโบกมือทักทาย 3 และภาพของชายหนุ่มที่กำลังเล่นกับแมลงที่เกาะอยู่ที่หน้าต่างรถไฟ ประกอบกับภาพของวิถีชีวิตข้างทางที่มีหมู่แมงไม้และขุนเขาเรียงราย ก่อนที่ภาพจะค่อยๆ เคลื่อนมาสู่รถไฟที่จอดและตู้เสบียงที่ผู้คนนั่งรับประทานอาหารและพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน (อันเป็นบทสนทนาที่พูดคุยกันทั่วไป ไม่ได้เป็นเสียงสนทนาที่มีความหมายหรือนัยเฉพาะเจาะจงต่อเนื้อเรื่อง) ก่อนที่จะหลับนอนเพื่อข้ามราตรีสู่เช้าวันถัดไป นอกจากภาพของผู้คนและสัตว์แล้ว ในหลายๆ ครั้ง ‘หมอนรถไฟ’ ยังแสดงให้เห็นภาพที่เป็นการมองไปยัง ‘วัตถุ’ ทั้งหลายที่ไม่ใช่มนุษย์ สัตว์ หรือพืช เช่น พัดลมที่พัดหมุนวนไปมาและช่องแอร์ที่มีควันจางๆ ปกคลุม หรือแม้กระทั่ง ‘ผี’ ผู้ชมก็ได้มีโอกาสสัมผัสผ่านช่วงท้ายของภาพยนตร์ โดยใช้ตัวละครสมมติคือวิศวกรรถไฟชาวต่างชาติผู้ลึกลับที่อาจเป็นดังตัวละครบุคลาธิษฐานของรถไฟไทยที่มากบอกเล่าเรื่องราว เรียงร้อยถ้อยความถึงอดีต ปัจจุบันและภาพชีวิตของผู้คนกับรถไฟ (ซึ่งเป็นการผสมผสานความเป็นเรื่องแต่งเข้ามาในความเป็นสารคดีของภาพยนตร์เรื่องนี้ได้อย่างน่าสนใจ) นอกจากนี้ยังมีหลายข้อคิดที่เป็นการมองจากดวงตาที่ ‘ไม่ใช่ดวงตามนุษย์’ เป็นดวงตาที่ให้ความรู้สึกถึงการยื่นออกมาจากตัวรถไฟ ทั้งมองไปที่เบื้องหน้า เบื้องหลังและด้านข้างของรถไฟในขณะที่รถไฟกำลังเคลื่อนตัวอยู่

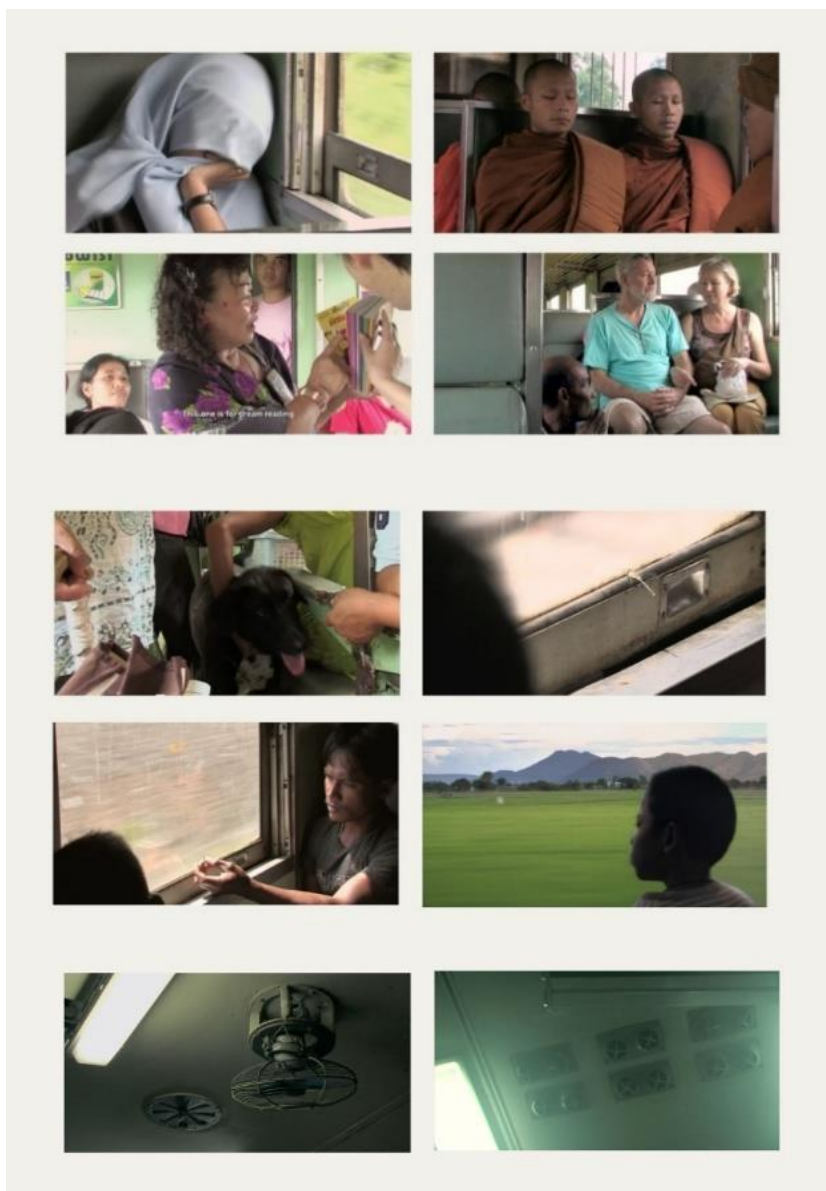

ภาพที่ 2. 'ดวงตาของรถไฟ' ที่มองไปยัง 'ผี' วิศวกรรถไฟผู้ลึกลับและ 'วัตถุ'ทั้งหลาย

ภาพที่ 3. การมองจากดวงตาที่ 'ไม่ใช่ดวงตามนุษย์' เป็นการมองที่ให้ความรู้สึกถึงการเป็นดวงตาของรถไฟ

ในขณะที่รับชม *หมอนรถไฟ* ผู้ชมอาจมีคำถามเกิดขึ้นมาในใจได้ว่าเรากำลังรับชมภาพชีวิตเหล่านี้ผ่าน 'ดวงตา' หรือ 'มุมมอง' ของใคร เมื่อพิจารณาจากรูปแบบทางภาพยนตร์แบบสารคดีเชิงสังเกตการณ์ใน *หมอนรถไฟ* หรือการถ่ายทำแบบ Kino-Eye ที่จับฉวยและบันทึก 'สิ่งที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยดวงตาของมนุษย์' นั้นสามารถมองได้ว่าภาพทั้งหมดอาจเป็นมุมมองแทนสายตา (Point of View, POV) ของสิ่งหนึ่ง สิ่งนั้นกำลังจ้องมองมนุษย์ สัตว์ พืชและวัตถุทั้งหลายด้วยสายตาที่ 'เท่าเทียม' และไม่ตัดสิน ไม่มีการจัดลำดับชั้นในการมอง เพียงแต่เป็นการมองเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งทั้งหลายใน 'เรือนร่าง' ของตน

ภาพที่ 4. สายตาของรถไฟที่มองสรรพสิ่งทั้งหลายใน 'เรือนร่าง' ของตน

มุมมองแทนสายตาเป็นข้อดีที่กล้องใช้ตำแหน่งการมองของตัวละครเพื่อแสดงให้ผู้ชมเห็นว่าตัวละครนั้นกำลังเห็นอะไร เป็นการนำเสนอมุมมองแบบ 'บุคคลที่หนึ่ง' (first person perspective) ที่นำเสนอมุมมองเชิงอัตวิสัย (subjectivity) ให้กับผู้ชมและทำหน้าที่เป็นข้อตภาพแบบอัตวิสัย (subjective shot) เทคนิคนี้ได้แทนที่สายตาและมุมมองของผู้ชมด้วยสายตาของตัวละครตัวใดตัวหนึ่งของเรื่อง ด้วยการให้ผู้ชมได้เฝ้ามองเหตุการณ์ตรงหน้าผ่านสายตาของตัวละคร เห็นในสิ่งเดียวกันกับที่ตัวละครเห็น มองโลกในแบบเดียวกับที่ตัวละครมองและอาจนำไปสู่ความคิดความเข้าใจในแบบที่ตัวละครตัวนั้นเป็นด้วย

หากเราพิจารณาว่าภาพทั้งหมดที่เราได้รับชมใน *หมอนรถไฟ* นั้นเป็นภาพแทนสายตาจากมุมมองของสิ่งหนึ่ง คำตอบที่เป็นไปได้ที่สุดและมีความสมเหตุสมผลอย่างยิ่งก็คือสายตานั้นจะต้องเป็นสายตาของ 'รถไฟ' ที่กำลังจ้องมองมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ที่กำลังดำรงชีวิตอยู่ภายในเรือนร่างของตนเอง เมื่อคิดในแง่มุมมองนี้ ภาพการมองมนุษย์อย่างไม่เฉพาะเจาะจงและความหลากหลายจึงสามารถเข้าใจได้ การมองไปที่สัตว์ แมลง พืช

ทิวทัศน์ รวมไปถึงวัตถุต่างๆ นั้นจึงสามารถเข้าใจได้ อีกทั้งยังมีอีกหลายข้อคิดที่เป็นการมองของสิ่งที่ไม่ใช่ดวงตามนุษย์ เพราะอยู่ในจุดที่มนุษย์ไม่สามารถไปอยู่ได้ นั้นจึงทำให้การมองทั้งหมดถูกประสานเข้าด้วยกันในมุมมองเดียวคือ ‘มุมมองที่ถูกกำหนดจากเรือนร่างของรถไฟ’ สายตาของรถไฟที่เราได้มองผ่านนั้นเป็นดวงตาของผู้ที่ไม่ได้เลือกมองว่าสิ่งใดสำคัญกว่าสิ่งใดและไม่ได้อมองอย่างตัดสิน มอง ‘คน’ ‘สัตว์’ ‘ธรรมชาติ’ ‘วัตถุ’ ด้วยดวงตาแบบเดียวกัน นอกจากนี้ ในบางข้อคิดจะเกิดการหายไปของมนุษย์ คือไม่มีการปรากฏตัวของมนุษย์ในข้อคิดนั้นและเห็นภาพของธรรมชาติ สัตว์และวัตถุแทน ทำให้มองเห็นถึงการดำรงอยู่ของสิ่งอื่นแม้ในเวลาที่ไม่มียมนุษย์ปรากฏตัวอยู่ด้วย

อีกทั้งในแง่ของการได้ยิน (รูปแบบการใช้เสียงในภาพยนตร์) *หมอนรถไฟ* มีการใช้รูปแบบทางด้าน ‘เสียง’ ที่หากมองด้วยหลัก ‘ประชาธิปไตยของวัตถุ’ อันเป็นแนวคิดของลีไวต์ ไบรอัน (Levi Bryant) นักปรัชญาสายภววิทยาวัตถุที่มีหลักการหนึ่งกล่าวว่า ‘ทุกๆ วัตถุดำรงอยู่อย่างเท่าเทียมกัน’ (Bryant, 2011) ก็จะพบว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กับแนวคิดนี้ที่ทุกสิ่งสามารถแปลงเสียงของตัวเองได้อย่าง ‘เท่าเทียม’ สรรพเสียงทั้งหลายนั้นต่างผสมผสานกลมกลืนซึ่งกันและกันโดยไม่มีเสียงใดเด่นชัดกว่าเสียงใด แม้กระทั่งเสียงเล่าเรื่องของมนุษย์ที่มักจะเด่นชัดกว่าเสียงอื่นๆ อยู่เสมอ อีกทั้งยังใช้การผสมผสานกันของเสียงที่มาจากแหล่งต่างๆ ผสมผสานกันก่อให้เกิดเป็นเสียงแห่ง ‘พหุสายพันธุ์’ ยกตัวอย่างเช่นในบางฉากเราจะได้ยินเสียงของรถไฟที่ขับเคลื่อนไปบนราง เสียงหมาเห่า และเสียงพูดคุยของผู้คนที่ไม่ได้เด่นชัดกว่าเสียงของสิ่งอื่นและดำรงตนในฐานะ ‘เสียงหนึ่ง’ เท่านั้น ไม่ได้มีความสำคัญในฐานะ ‘เสียงของมนุษย์’ ที่ต้องให้ความสำคัญมากกว่าเสียงอื่น ไม่มีเสียงใดโดดเด่นกว่าเสียงใด หากแต่ละเสียงได้ผสมผสานกลมกลืนกันไปในพื้นที่แห่งชีวิตและมองได้ว่าการใช้รูปแบบเสียงเช่นนี้คือการสร้างประสบการณ์ให้กับผู้ชมผ่านการได้ยินด้วย ‘หูของรถไฟ’

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประสบการณ์ในการรับชม *หมอนรถไฟ* จึงเป็นการมองผ่าน ‘ดวงตาของรถไฟ’ ที่ผสมผสานไปกับดวงตาของภาพยนตร์ และการได้ ‘สวมมุมมองของรถไฟ’ *หมอนรถไฟ* ได้เปิดประสบการณ์ใหม่ให้กับผู้ชมการรับชมภาพยนตร์เรื่องนี้ผู้ชมไม่ได้อยู่ในฐานะของผู้โดยสารรถไฟ หากแต่ได้ ‘กลายเป็น’ (becoming) รถไฟทั้งขบวน ได้เข้าไปอยู่ใน ‘เรือนร่าง’ ของรถไฟและมองโลกด้วยมุมมองของรถไฟอีกด้วย ในภววิทยาญาณนิยมแบบมุมมองนิยมการรับชมภาพยนตร์เรื่อง *หมอนรถไฟ* คือการทำลายประสบการณ์และความคิดของผู้ชมที่เป็นมนุษย์ให้ได้กลายเป็นสิ่งอื่น ซึ่งในที่นี้ก็คือ ‘รถไฟ’ และตามแนวคิดมุมมองนิยมเมื่อเราเปลี่ยน ‘เรือนร่าง’ มุมมองที่เราได้เปลี่ยนไปด้วย ความเข้าใจของผู้ชมที่เกิดขึ้นในสถานะที่กำลัง ‘กลายเป็นรถไฟ’ นั้นได้เปิดพื้นที่ให้ผู้ชมขบคิดถึง ‘ความเป็นรถไฟ’ ‘ภาวะการเป็นรถไฟ’ ซึ่งความเข้าใจของผู้ชมย่อมมาจากภาพที่ได้สำรวจผ่านดวงตาของรถไฟว่าภายในเรือนร่างของเรา (รถไฟ) นั้นมีอะไรบ้าง

โดยปกติแล้วรถไฟสำหรับมนุษย์อาจนิยามว่าเป็น ‘พาหนะที่ใช้ในการเดินทาง’ (สำหรับบางคนอาจมีนิยามที่ต่างออกไป) แต่รถไฟใน *หมอนรถไฟ* ไม่ได้ถูกนำเสนอในฐานะพาหนะในการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง แต่ถูกนำเสนอในภาพของการเป็น ‘พื้นที่’ (บ้าน) ในการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่งทั้งหลาย เห็นถึงการเชื่อมร้อยกันของสรรพสิ่งภายในบ้าน/เรือนร่างของรถไฟ ทำให้เห็นว่าโลกมีหลายสิ่งประกอบอยู่ภายใน ร่างกายเรามีหลายสิ่งประกอบอยู่ภายใน รถไฟก็มีหลายสิ่งประกอบอยู่ภายใน (และภาพยนตร์เองก็เช่นกัน) ภายในอัตภาวะหนึ่งจึงประกอบไปด้วยอัตภาวะอื่นๆ อีกหลายสิ่ง สิ่งดำรงอยู่ในอัตภาวะหนึ่งๆ จะประกอบด้วยอัตภาวะอื่นอีกจำนวนมหาศาลที่ประกอบกันเข้าเป็นอัตภาวะหนึ่งๆ ทำให้เห็นถึงการมีชีวิตและวิญญาณของสิ่งทั้งหลายที่ร้อยรัดเข้าด้วยกันและพบว่าเมื่อเราเปลี่ยนมุมมอง การมองของเราก็เปลี่ยนไป ความเข้าใจที่มีต่อโลกและชีวิตก็เปลี่ยนแปลง ดังนั้น ‘การมองเห็น’ ‘การสำนึกรู้และคิด’ และ ‘ความเข้าใจ’ ที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากการที่ผู้ชมได้เปลี่ยน

มุมมองจากเรือนร่างของตัวเองไปสู่เรือนร่างของภาพยนตร์ที่ผสานเข้าไปในเรือนร่างของรถไฟ จึงทำให้เกิดความเข้าใจในอัตภาวะอื่นที่นอกเหนือจากตัวเองและสะท้อนกลับมายังตัวตนของเราที่เป็นมุมมองที่มองตนเองจากการเป็นสิ่งที่อื่น ในที่นี้ผู้ชมที่เป็นมนุษย์จึงได้มีโอกาสมองอัตภาวะอื่น (ที่มีความเป็นมนุษย์ด้วยเช่นกัน) รวมไปถึงมองมนุษย์ด้วยกันเอง (และมองตัวเอง) ด้วยสายตาที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ได้มองโดยมีตนเองและความเป็นมนุษย์เป็นศูนย์กลางในการมองอีกต่อไป หากแต่เป็นการมองและความเข้าใจที่เกิดขึ้นจากการมองผ่านสายตาคืออื่นและการกลายเป็นสิ่งที่อื่นซึ่งกลับช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ของตัวเองและสิ่งอื่นได้ดีกว่าที่เคยเป็นมา

ตารางที่ 2

สุนทรียภาพทางภาพยนตร์ที่ปรากฏในภาพยนตร์สารคดีเรื่องหมอนรถไฟ

ภาพยนตร์	สุนทรียภาพทางภาพยนตร์
หมอนรถไฟ (Railway Sleepers) (2016)	ภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ (observational documentary)
	มีส่วนผสมของความเป็น Fiction เข้ามาประกอบ
	ใช้กล้องที่ไม่เคลื่อนไหว (Static shots)/กล้องจะเคลื่อนไหวหาทางไว้บนวัตถุที่เคลื่อนที่ได้ เช่นการตั้งกล้องนิ่งไว้บนรถไฟ
	ถ้อยคำของมนุษย์ถูกนำเสนอในฐานะ 'เสียง' ที่ไม่มีความหมายและดั่งขึ้นตามธรรมชาติเเนกเช่นเดียวกันกับเสียงของสิ่งอื่น
	มีการปรากฏตัวของมนุษย์พร้อมด้วยสรรพสิ่งอื่นๆ
	ผู้ชมจ้องมองผ่าน 'ดวงตาของรถไฟ'
	ประสบการณ์ของการ 'กลายเป็นรถไฟ'

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ภาพยนตร์ หมอนรถไฟ โดยมุ่งเน้นไปที่บทบาทของภาพยนตร์ในฐานะ 'ร่างทรง' หรือ 'สื่อกลาง' ที่สามารถดูดซับจิตวิญญาณของสรรพสิ่งและวิธีการที่ผู้ชมสัมผัสและรับรู้ถึงตัวตนของรถไฟและสิ่งต่างๆ ในภาพยนตร์ โดยการวิเคราะห์นั้นแบ่งออกเป็นสองขั้นตอนหลักตามแนวคิดที่ได้กล่าวไว้ในกรอบแนวคิด เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการที่ภาพยนตร์สร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้ชมกับสรรพสิ่งในภาพยนตร์ รวมถึงการสร้างประสบการณ์การ 'กลายเป็นสิ่งอื่น' ให้แก่ผู้ชมอย่างมีมิติ ตารางต่อไปนี้สรุปผลการวิเคราะห์ในสองขั้นตอนดังกล่าว ได้แก่ (1) กระบวนการของภาพยนตร์ในการดูดซับและสะท้อนจิตวิญญาณของสรรพสิ่ง และ (2) กระบวนการรับรู้ (กลายร่าง) ของผู้ชมต่อมุมมองและจิตวิญญาณของสรรพสิ่งในภาพยนตร์ การวิเคราะห์ช่วยให้เข้าใจถึงความสามารถของภาพยนตร์ในการสร้างประสบการณ์การรับรู้ที่ลึกซึ้ง ซึ่งเป็นทั้งการดูดซับและสะท้อนมุมมองของสรรพสิ่ง ตลอดจนการเชื่อมโยงผู้ชมเข้ากับจิตวิญญาณของสรรพสิ่งซึ่งในที่นี้ก็คือ 'รถไฟ' ในแบบที่เกินกว่าการเป็นผู้สังเกตการณ์ทั่วไป

ตารางที่ 3

สรุปกระบวนการของภาพยนตร์ในการดูดซับและสะท้อนจิตวิญญาณของสรรพสิ่งและกระบวนการรับรู้ (กลายร่าง) ของผู้ชมต่อมุมมองและจิตวิญญาณของสรรพสิ่งในภาพยนตร์เรื่องหมอนรถไฟ

กระบวนการ	วิธีการทางสุนทรียภาพของภาพยนตร์
กระบวนการของภาพยนตร์ในการดูดซับและสะท้อนจิตวิญญาณของรถไฟ	- ใช้กระบวนการถ่ายทำแบบสารคดีเชิงสังเกตการณ์ โดยไม่มีการแทรกแซง ทำให้สามารถบันทึกชีวิตในขบวนรถไฟอย่างเป็นธรรมชาติ - กล้องทำหน้าที่เป็น 'ร่างทรง' ที่ดูดซับจิตวิญญาณของรถไฟ สภาพแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตในและรอบข้างรถไฟ ผู้ชมจึงสัมผัสถึงจิตวิญญาณของรถไฟได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะเมื่อกำลังถ่ายทำรายละเอียดของผู้โดยสารและสิ่งต่างๆ บนรถไฟ - อาศัยมุมมองแบบ Kino-Eye ที่พัฒนาโดยดชีกา เวอร์ตอฟ ซึ่งเน้นบันทึกมุมมองที่ 'พื้นสายตาของมนุษย์' ทำให้ผู้ชมรู้สึกที่กำลังมองผ่านดวงตาของรถไฟที่เฝ้ามองทุกสิ่งอย่าง ไม่มีการเลือกสรรหรือตัดสิน
กระบวนการรับรู้ของผู้ชมในการ 'กลายร่าง' เป็นรถไฟและสัมผัสจิตวิญญาณของรถไฟและสรรพสิ่งทั้งหลาย	- การใช้มุมมองแทนสายตา (POV) ทำให้ผู้ชมรู้สึกเหมือนกำลังมองผ่าน 'ดวงตาของรถไฟ' โดยตรง เห็นมนุษย์ สัตว์ พืชและวัตถุรอบข้างอย่างเท่าเทียมกัน - ผู้ชมมีโอกาสสัมผัสประสบการณ์ของการ 'กลายเป็น' รถไฟ คือการรู้สึกเหมือนตนเองอยู่ในร่างของรถไฟ สัมผัสถึงโลกในแบบที่รถไฟเห็นและสัมผัส - ผู้ชมมีประสบการณ์การชมภาพยนตร์แบบ embodied spectatorship ที่สามารถรับรู้และเชื่อมโยงกับจิตวิญญาณของรถไฟได้อย่างลึกซึ้ง ราวกับได้เข้าไปอยู่ในร่างของรถไฟและร่วมเดินทางไปในร่างของรถไฟผ่านภาพยนตร์

8. อภิปรายผล

ในภาพยนตร์ *หมอนรถไฟ* การถ่ายทำแบบสารคดีเชิงสังเกตการณ์ของสมพงษ์ ชิตเกษรพงศ์ ช่วยสะท้อนแนวคิดจิตวิญญาณนิยมและมุมมองนิยมอย่างชัดเจน การเลือกใช้กล้องที่นิ่งและไม่เข้าไปแทรกแซงวิถีชีวิตของผู้โดยสารบนรถไฟทำให้ภาพยนตร์สามารถนำเสนอความเป็นตัวตนและมุมมองของสรรพสิ่งที่อยู่ในภาพได้อย่างสมจริง การบันทึกภาพเชิงสังเกตการณ์ช่วยให้ผู้ชมสัมผัสถึง 'วิญญาณ' ของรถไฟและชีวิตที่หมุนเวียนทั้งภายในและภายนอกได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจิตวิญญาณนิยมที่เชื่อว่าสรรพสิ่งรอบตัวไม่ว่าจะเป็นผู้คน สถานที่ หรือแม้กระทั่งวัตถุล้วนมีจิตวิญญาณและความเป็นตัวตนในตนเอง

ในแง่หนึ่งการใช้ภาพที่มีความนิ่งและไม่แทรกแซงอาจถูกมองว่าเป็นข้อจำกัดของภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ แต่ใน *หมอนรถไฟ* วิธีนี้กลับช่วยเสริมสร้างบรรยากาศที่เชื่อมโยงผู้ชมกับ 'จิตวิญญาณ' ของสิ่งที่ถูกบันทึกไว้ การไม่แทรกแซงในแต่ละฉากเปรียบเสมือนการเชื้อเชิญให้ผู้ชมเป็นส่วนหนึ่งของโลกนี้ ซึ่งทำให้ผู้ชมสามารถ 'กลายเป็น' ส่วนหนึ่งของบรรยากาศในรถไฟและประสบการณ์ของสรรพสิ่งนั้นๆ ได้อย่างแท้จริง ประสบการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองนิยมในแง่ที่ว่าผู้ชมไม่เพียงแต่มองเห็นผ่านสายตาของมนุษย์ แต่ยังได้

สัมผัสกับมุมมองของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ นั่นคือมุมมองของรถไฟที่สอดส่องสรรพสิ่งและธรรมชาติทั้งภายในตนและรายล้อมรอบตน อันปรากฏในจังหวะชีวิตและสภาพแวดล้อมในแต่ละช่วงเวลาของภาพยนตร์

การใช้สุนทรียภาพแบบภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ใน *หมอนรถไฟ* ช่วยให้ผู้ชมได้สัมผัสกับประสบการณ์การ ‘กลายเป็น’ สิ่งอื่น โดยเฉพาะการกลายเป็น ‘รถไฟ’ หรือมุมมองของรถไฟที่สำรวจสรรพสิ่งที่อยู่ในขบวนรถไฟนั้น เมื่อใช้แนวคิดวิญญานนิยมและมุมมองนิยมเข้าไปศึกษาทำให้มองเห็นมิติของประสบการณ์การ ‘กลายเป็น’ สิ่งอื่นได้อย่างชัดเจน ภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่ได้ทำหน้าที่แค่การบันทึก แต่ทำให้เกิด ‘การประสานร่าง’ ระหว่างผู้ชมกับสิ่งที่ปรากฏบนจอภาพยนตร์ สุนทรียภาพทางภาพยนตร์ทั้งภาพและเสียงในรูปแบบของภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ได้ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกเสมือนว่าได้เข้าไปมีประสบการณ์จริงผ่านร่างกายและการรับรู้โลกผ่านอวัยวะของรถไฟเอง เกิดเป็นประสบการณ์แบบ ‘embodied spectatorship’ เมื่อกล้งทำหน้าที่เสมือนเป็น ‘ดวงตา’ ของรถไฟ ผู้ชมไม่เพียงแต่เฝ้ามอง แต่ได้สัมผัสและเคลื่อนไปพร้อมกับขบวนรถไฟ ผ่านบรรยากาศภายในขบวนรถไฟที่เต็มไปด้วยผู้โดยสาร สัตว์และสิ่งของ ทำให้ผู้ชมสัมผัสถึงบรรยากาศและจิตวิญญาณของรถไฟอย่างแท้จริง

นอกจากนี้สุนทรียภาพทางภาพยนตร์ของ *หมอนรถไฟ* ยังมีความสอดคล้องกับสุนทรียภาพในแบบ Kino-Eye ของดชีกา เวอร์ตอฟ ซึ่งช่วยสร้างประสบการณ์การรับชมที่เชื่อมโยงผู้ชมกับจิตวิญญาณของ ‘รถไฟ’ และสิ่งที่เกี่ยวข้องรอบข้างผ่านมุมมองที่เป็นกลาง ไม่มีการตัดสิน ซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของเวอร์ตอฟที่ต้องการ ‘ปลดปล่อยการมอง’ ของผู้ชม โดยทำให้ทุกสิ่งอยู่บนระนาบเดียวกัน ใน *หมอนรถไฟ* กล้องไม่ได้มองมนุษย์ สัตว์ วัตถุ หรือธรรมชาติในลักษณะที่แบ่งแยกความสำคัญ แต่กลับบันทึกทุกสิ่งในขบวนรถไฟและรอบๆ ขบวนอย่างเป็นธรรมชาติราวกับว่ากล้องเป็น ‘ดวงตาของรถไฟ’ ที่มองเห็นทุกอย่างอย่างเท่าเทียม สิ่งนี้ทำให้ผู้ชมได้สัมผัสกับประสบการณ์การ ‘กลายเป็น’ รถไฟและรู้สึกถึงจิตวิญญาณของรถไฟที่บรรจุในภาพยนตร์ได้อย่างลึกซึ้ง

อีกทั้งเทคนิคการตัดต่อแบบมองทาง (montage)⁷ ที่เล่นกับจังหวะการตัดต่อและการวางภาพที่แตกต่างกันเพื่อกระตุ้นการตีความและสร้างความหมายใหม่นั้นก็มีบทบาทสำคัญใน *หมอนรถไฟ* ภาพฟุตเทจที่ถ่ายตลอดแปดปีของผู้คน สัตว์และสิ่งต่างๆ ถูกเรียงร้อยเข้าด้วยกันในลักษณะที่ไม่จำเป็นต้องบอกเล่าเรื่องราวที่มีเนื้อเรื่องเฉพาะเจาะจง แต่เป็นการสร้างลำดับภาพที่ให้ผู้ชมได้ ‘ดู’ และ ‘สัมผัส’ การดำรงอยู่ของรถไฟและสรรพสิ่งในมุมมองที่ไม่เคยมีใครเห็นมาก่อน จังหวะของมองทางนี้ทำให้ผู้ชมไม่ได้เพียงแค่อ่าน แต่ยังได้รับประสบการณ์การ ‘กลายเป็น’ ส่วนหนึ่งของรถไฟ สร้างการมองที่เป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้ผู้ชมได้สัมผัสถึงความเป็นตัวตนและจิตวิญญาณของรถไฟในลักษณะของ embodied spectatorship และเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด ‘photogénie’ ของเฮปส์ไต์น์ ที่มองว่าภาพยนตร์มีพลังพิเศษในการเผยให้เห็น ‘จิตวิญญาณ’ ที่ซ่อนอยู่ของสรรพสิ่งผ่านมุมมอง การเคลื่อนไหวของภาพและการตัดต่อที่สามารถดึงเอาแก่นแท้ของวัตถุหรือบุคคลออกมาให้ผู้ชมรับรู้ถึงมิติที่ลึกซึ้งกว่าความเป็นจริงที่ปรากฏ

⁷ การตัดต่อแบบมองทาง (montage) เป็นเทคนิคการตัดต่อในภาพยนตร์ที่ใช้การนำภาพที่แตกต่างกันมาประกอบเข้าด้วยกันในลักษณะการเรียงลำดับหรือการเชื่อมโยงเพื่อสร้างความหมายใหม่ให้กับภาพทั้งหมด โดยที่ภาพแต่ละภาพอาจมีความหมายในตัวเอง แต่เมื่อประกอบเข้าด้วยกันจะเกิดเป็นความหมายที่ลึกซึ้งหรือทรงพลังมากขึ้น แนวคิดนี้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างมากโดยผู้สร้างภาพยนตร์โซเวียตในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะเซอร์เก ไอเซนสไตน์ (Sergei Eisenstein) ผู้ซึ่งเชื่อว่าการตัดต่อแบบมองทางสามารถสร้างความหมายใหม่ได้ผ่านการปะทะและการเปรียบเทียบระหว่างภาพที่ต่อเนื่องกัน

นอกจากสุนทรียภาพทางด้านภาพแล้ว ใน *หมอนรถไฟ* สุนทรียภาพทางเสียงยังนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เสียงต่างๆ ในภาพยนตร์ส่วนใหญ่เป็นเสียงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (diegetic sounds) เช่น เสียงของล้อรถไฟเคลื่อนผ่านราง เสียงพูดคุยระหว่างผู้โดยสารและเสียงสภาพแวดล้อมจากธรรมชาติรอบข้าง กลวิธีนี้สะท้อนถึงความคิดของเวอร์ตอฟที่มองว่าการใส่เสียงดนตรีประกอบและการใส่เสียงบรรยายอาจลดทอน ‘แก่นแท้’ ของภาพยนตร์ และทำให้ภาพยนตร์สูญเสียความเป็นอิสระทางการมองเห็น นอกจากนี้ การที่เสียงพูดของมนุษย์ใน *หมอนรถไฟ* ไม่ได้ถูกทำให้เด่นกว่าหรือเหนือกว่าเสียงอื่นๆ แต่กลับถูกวางในระดับที่ ‘เท่าเทียม’ กับเสียงของสิ่งอื่นๆ ยิ่งช่วยให้ผู้ชมรับรู้ถึงมุมมองที่ทุกสิ่งอยู่บนระดับเดียวกันและไม่มีสิ่งใดครอบงำหรือโดดเด่นเกินกว่าสิ่งอื่น การที่เสียงพูดของมนุษย์ไม่มีบทบาทเป็น ‘เสียงนำ’ ยังสร้างภาวะที่ทำให้เสียงต่างๆ สะท้อนถึง ‘ความเสมอภาคของเสียง’ ผู้ชมจึงไม่ได้ถูกบีบบังคับให้ติดตามบทสนทนาหรือเรื่องราว แต่ได้ดื่มด่ำกับ ‘เสียงแห่งประสบการณ์’ ของรถไฟที่บรรจุอยู่ในภาพยนตร์ ทำให้ผู้ชมรู้สึกเสมือนเป็นส่วนหนึ่งของรถไฟและสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัว ความเสมอภาคของเสียงทั้งหมดนี้เป็นการทำให้ ‘วิญญาณ’ ของรถไฟและสรรพสิ่งที่ถูกปล่อยออกมาอย่างเต็มที่ ในแบบที่ผู้ชมสามารถสัมผัสและกลายเป็นหนึ่งเดียวกับทุกสิ่งในภาพยนตร์และเสริมสร้างประสบการณ์การรับชมแบบ ‘ภาวะการกลายเป็น’ ให้แก่ผู้ชม

ประสบการณ์นี้ได้สะท้อนแนวคิดเรื่อง ‘อัตวิสัยของภาพยนตร์’ (cinema subjectivity) ที่มองว่าภาพยนตร์ไม่ได้เป็นเพียงสื่อที่มองเห็นได้ผ่านสายตาของผู้ชมเท่านั้น แต่ยังมี ‘ตัวตน’ และ ‘มุมมอง’ ของตนเอง การสร้าง ‘ตัวตน’ ของภาพยนตร์เกิดขึ้นผ่านการหลอมรวมองค์ประกอบทางภาพและเสียง ซึ่งทุกองค์ประกอบนี้สร้างให้ภาพยนตร์เป็นสิ่งที่มีชีวิตและจิตวิญญาณในตัวเอง ผู้ชมไม่ได้รับรู้เพียงแค่ ‘การมองเห็น’ แต่ยังรับรู้ถึง ‘ประสบการณ์’ ผ่านการสัมผัสภาพยนตร์ราวกับว่าผู้ชมได้อยู่ใน ‘เรือนร่าง’ ของภาพยนตร์เอง การที่ผู้ชมรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของภาพยนตร์จึงทำให้ประสบการณ์การรับชมเป็นการหลอมรวมตัวตนของผู้ชมเข้ากับสรรพสิ่งที่ภาพยนตร์นำเสนอ ราวกับว่าผู้ชม ‘กลายเป็น’ สิ่งอื่นที่แตกต่างจากตัวเอง

ประสบการณ์จากการรับชมภาพยนตร์ผ่านแนวคิดวิญญาณนิยมและมุมมองนิยม โดยเฉพาะจากภาพยนตร์ที่มีรูปแบบในการนำเสนอฉากเช่นในภาพยนตร์สารคดีเรื่อง *หมอนรถไฟ* ได้ชวนให้เราขบคิดใคร่ครวญถึงหลักการพื้นฐานร่วมกันที่มีอยู่ในสรรพสิ่งทั้งหลาย นั่นคือความเป็นมนุษย์ (humanity) ความเป็นบุคคล (person) หรือความเป็นอัตภาวะ (beings) ที่แต่ละสิ่งสามารถมีอยู่ได้ภายในตัวเอง ภาพยนตร์ได้เปิดเผยให้เราเห็นถึงศักยภาพหรือความสามารถที่จะ ‘คิดได้’ และมี ‘มุมมอง’ เห็น ‘ความเป็นมนุษย์’ ที่ดำรงอยู่ในสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์และวัตถุ ซึ่งสามารถมีมุมมองและความคิดของตัวเองได้และหากสิ่งเหล่านี้มีความเป็นมนุษย์ การพยายามเชื่อมต่อและพยายามเข้าใจความคิดและมุมมองของสิ่งเหล่านี้ก็นับว่ามีความสำคัญและมีความเป็นไปได้ อย่างแท้จริง ดังที่เราได้พบจากการได้มีประสบการณ์ผ่านมุมมองของ ‘รถไฟ’ ‘โลก’ และ ‘ภาพยนตร์’

ในแนวคิดที่เรามองว่าโลกนั้นเต็มไปด้วยอัตภาวะที่มีวิญญาณ ความคิดและมุมมองเป็นของตนเอง ทำให้ ‘ภาพยนตร์’ กลายเป็นสิ่งที่มีศักยภาพที่จะเป็นหรือกลายเป็นอะไรก็ได้ไม่จำกัด (และทำให้ผู้ชมได้มีศักยภาพที่จะเป็นหรือกลายเป็นอะไรก็ได้ไม่จำกัดด้วยเช่นกัน) ด้วยประสบการณ์การชมภาพยนตร์และการสัมผัสรับรู้ผ่านภาพยนตร์ ทำให้เราพบว่าภาพยนตร์นั้นมีศักยภาพที่จะเป็นหลายสิ่งหลายอย่างได้อย่างหลากหลายและทำให้ผู้ชมมีประสบการณ์ของการ ‘กลายเป็น’ สิ่งที่แตกต่างกันหลากหลายนั้น ทำให้การคิดเกี่ยวกับความเป็นอื่นหรือคนอื่นนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ อันเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นสำหรับการมีชีวิตอยู่ของเราในโลกแห่งความหลากหลายและกำลังเผชิญความท้าทายทางระบบนิเวศ โลกที่ ‘การเป็น’ (being) นั้นไม่เพียงพอต่อการดำรงอยู่ หากไร้ซึ่ง

‘การกลายเป็น’ (becoming) อันเป็นศักยภาพในการกลายร่างเป็นสิ่งอื่นและแลกเปลี่ยนพลังชีวิตผ่านการเรียนรู้ระหว่างอัตภาวะต่างๆ ที่ช่วยสร้างและวางเงื่อนไขความเป็น ‘ฉัน’ และ ‘เธอ’ ผ่านการเรียนรู้ความเป็น ‘เรา’ นั้นเอง

รายการอ้างอิง

- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2562). *Perspective ทวาทวิทยาแบบมุมมองนิยมและความเป็นซับซ้อน*. อิลลูมินเชนส์ เอดิชันส์.
- เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2563). *OOO เบื้องต้นสำหรับอ่านจบได้ใน 1 ชั่วโมง*. อิลลูมินเชนส์ เอดิชันส์.
- คนมองหนัง. (2560, 26 มกราคม). *คิดนู่นคิดนี่ไปเรื่อยเกี่ยวกับหนังสารคดี “หมอนรถไฟ” (สมพงษ์ ชิตเกษรพงศ์)*.
คนมองหนัง. <https://konmongnangetc.com/2017/01/26>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2556, 23 พฤศจิกายน). *ดูหนัง ดูละคร แล้วย้อนดูตัว*. ไทยรัฐออนไลน์.
<https://www.thairath.co.th/news/politic/384061>
- ธนพล น้อยชูชื่น. (2560, 20 เมษายน). *หมอนรถไฟ Railway Sleepers: 8 ปีเพื่อสารคดีสำรวจชีวิตคนไทยบนรถไฟที่หัวถึงหมอนจริง ๆ*. Beartai Buzz. <https://www.beartai.com/buzz/movie/162490>
- ปรวพล รุ่งจนา. (2564, 16 มีนาคม). *หมอนรถไฟ (Railway Sleepers): ตีตัวขึ้นรถไฟสายยาวที่สำรวจจากเหง้าของสังคมไทย*. a day Magazine. <https://adaymagazine.com/movie-35>
- Bittencourt, E. (2018). *Railway Sleepers. Reverse Shot*. https://www.reverseshot.org/features/2412/railway_sleepers
- Bryant, L. R. (2011). *The democracy of objects*. Open Humanities Press,
http://openhumanitiespress.org/books/download/Bryant_2011_Democracy-of-Objects.pdf
- Bulgakowa, O. (2008). The ear against the eye: Vertov's symphony. *Kieler Beiträge zur Filmmusikforschung*, 2, 142-158.
- Castro, T. (2016). An animistic history of the camera: Filmic forms and machinic subjectivity. *Paris: Université Sorbonne Nouvelle-Paris 3*, 247-255.
- Chateau, D. (Ed.). (2011). *Subjectivity: Filmic representation and the spectator's experience*. Amsterdam University Press.
- Descola, P. (2013). *Beyond nature and culture*. University of Chicago Press.
- Epstein, J. (1924). De quelques conditions de la photogénie. In Id., *Écrits sur le Cinéma, Volume 1* (p. 140). Seghers.
- Epstein, J. (1946). L'Intelligence d'une machine. In Id., *Écrits sur le cinema, Volume 1* (p. 310). Seghers.
- Epstein, J. (1955). Esprit de cinema. In Id., *Écrits sur le cinema, Volume 1* (p. 13). Seghers.
- Gell, A. (1998). *Art and agency: An anthropological theory*. Oxford University Press.
- Godfrey, N. (2017). *Railway Sleepers*. 4:3. <https://fourthreefilm.com/2017/08/railway-Sleepers>
- Grønstad, A., & Vågnes, Ø. (2006). *What do pictures want?*. Interview with W. J. T. Mitchell.
Center for Visual Studies. <http://www.visual-studies.com/interviews/mitchell.html>
- Grusin, R. (Ed.). (2015). *The nonhuman turn*. University of Minnesota Press.
- Harvey, G. (2005). *Animism: Respecting the living world*. Columbia University Press.
- Haught, J. F. (1990). *What is religion? An introduction*. Paulist Press.
- Ingold, T. (2000). *The perception of the environment: Essays on livelihood, dwelling and skill*. Routledge.

- Kara, S., Thain, A. (2015). Sonic ethnographies: Leviathan and new materialisms in documentary, In H. Rogers (Ed.), *Music and Sound in Documentary Film* (p. 189). Routledge.
- Kotzathanasis, P. (2020). *Railway Sleepers*. Asian Movie Pulse. <https://asianmoviepulse.com/2020/07/film-review-railway-sleepers-2016-by-sompot-chidgasompongse>
- Latour, B. (1993). *We have never been modern*. Harvard University Press.
- Marin, L. (1993). *Des pouvoirs de l'image: Gloses*. Editions du Seuil.
- Nichols, B. (2001). *Introduction to documentary*. Indiana University Press.
- PatSonic. (2560, 22 เมษายน). รีวิวหนัง *Railway Sleepers* หมอนรถไฟ สารคดีนี้ต้องมีหมอน. PatSocic. <https://www.patsonic.com/movie/review-railway-sleepers>
- Rust, S., Monani, S., & Cubitt, S. (Eds.). (2012). *Ecocinema theory and practice*. Routledge.
- SCHLENDERN. (2560, 2 พฤษภาคม). “หมอนรถไฟ” สร้างชาติและพื้นที่กับผู้คนบนรถไฟ. Minimore. <https://minimore.com/b/iNhHG/4>
- Sobchack, V. (1982). Towards inhabited space: The semiotic structure of camera movement in cinema. *Semiotica*, 41(1-4), 317-335.
- Sonne. (2560, 18 มีนาคม). ภาษาภาพหมอนรถไฟ. Visuelle Anthropologie, Blogazine ประเทศไทย. <https://blogazine.pub/blogs/visuelle/post/5971>
- Tylor, E. B. (1871). *Primitive culture*. Cambridge University Press.
- Vertov, D. (1984). *Kino-eye: The writings of Dziga Vertov*. University of California Press.
- Viveiros de Castro, E. (1998). Cosmological deixis and amerindian perspectivism. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 4(2), 469-488.

การแยกต่างตามเพศในสื่อภาพยนตร์กลุ่มบุคคล ที่มีความหลากหลายทางเพศของไทย: กรณีของคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้าย

Received: 6 August 2024

Revised: 21 November 2024

Accepted: 13 January 2025

อัครเดช พลิชมภู*

ชไมภัค ไหมกล้า**

นัทธไน ประสานนาม***

บทความนี้มุ่งศึกษาลักษณะทางวิภาษภาษาเพศผ่านการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้ายในสื่อภาพยนตร์ไทย โดยมีคำถามการวิจัยคือตัวละครที่ปรากฏในภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีรูปแบบการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้ายจำแนกตามเพศผู้พูดอย่างไร คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้ายเป็นหมวดคำที่จำแนกโดยหน้าที่ของคำตามหลักของนวรรณ พันธุเมธา งานวิจัยนี้จะศึกษาเพียงสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและคำลงท้ายซึ่งเกี่ยวพันกับอัตลักษณ์ทางเพศของผู้พูดโดยตรง เนื่องจากเพศเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการแปรทางภาษาที่เรียกว่าการแยกต่างตามเพศ (Sex differentiation) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากสื่อภาพยนตร์ไทย 3 เรื่อง คือ สตรีเหล็ก ตบโลกแตก, พี่ชาย My Hero, Yes or No 2.5 กลับมา เพื่อรักเธอ ซึ่งแทนภาพยนตร์ของกลุ่มคนข้ามเพศเกย์ เลสเบี้ยนตามลำดับ เนื่องจากภาษาในสื่อภาพยนตร์มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับการใช้ภาษาในบทสนทนาในชีวิตประจำวันและภาพยนตร์ทั้งสามเรื่องมีตัวละครทั้งกลุ่มเพศชายหญิงและบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

การใช้คำสรรพนามและคำลงท้ายของตัวละครในภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของไทยเชื่อมโยงกับกรอบของเพศชายและเพศหญิง ตัวละครในภาพยนตร์จึงใช้คำตามเพศสรีระของตน เว้นแต่กลุ่มคนข้ามเพศ ตัวละครในภาพยนตร์มีรูปแบบการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศของผู้พูดเป็นหลัก ในขณะที่คำลงท้ายที่ปรากฏเป็นคำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศทุกคำ ตัวละครในภาพยนตร์มักใช้คำลงท้ายในการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศมากกว่าคำบุรุษสรรพนาม

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

บุคคลที่มีความหลากหลาย
ทางเพศ;
วิภาษภาษาเพศ;
การแยกต่างตามเพศ;
คำบุรุษสรรพนาม;
คำลงท้าย;
ภาพยนตร์กลุ่มบุคคล
ที่มีความหลากหลายทางเพศ
ของไทย

* นิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: akaradech.pl@ku.th

** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: chamaipak.m@ku.th

*** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: natthanai.p@ku.th

Sex Differentiation in Thai LGBTQ Movies: A Case Study of First-Person Pronouns and Sentence-Final Particles

Received: 6 August 2024

Revised: 21 November 2024

Accepted: 13 January 2025

Akaradech Pleechompu^{*}

Chamaipak Maiklad^{**}

Natthanai Prasannam^{***}

This study examines the use of first-person pronouns and sentence-final particles in Thai LGBTQ movies, with a focus on sex differentiation, which explores linguistic differences between genders. The research questions are: do movie characters of each gender use different kinds of first-person pronouns and sentence-final particles? And how? Personal pronouns and sentence-final particles are linguistic markers that can signal an individual's gender according to Nawawan Panthumetha's word categorization. Three Thai movies were selected for analysis: *Iron Ladies Roar*, *How to Win at Checkers (Every Time)*, and *Yes or No 2.5: Love Again*. The movies were chosen because they depict naturalistic conversations and included LGBTQ characters, namely lesbian, gay, and transgender individuals.

The study finds that the use of personal pronouns and sentence-final particles in these movies is closely tied to constructs of masculinity and femininity. Characters typically express gender identity consistent with their biological sex, except for transgender characters, who exhibit linguistic behaviors associated with their gender identity rather than their biological sex. In the movies, the characters express gender identity by using sentence-final particles more than personal pronouns since the characters used only gendered sentence-final particles. On the other hand, the most used personal pronouns in the movies are the gender-neutral personal pronouns.

Research Article

Abstract

Keywords

LGBTQ;
genderlect;
sex differentiation;
personal pronouns;
sentence-final particles;
Thai LGBTQ movies

^{*} Master's student, Applied Linguistics Program, Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: akaradech.pl@ku.th

^{**} Associate Professor, Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: chamaipak.m@ku.th

^{***} Associate Professor, Department of Literature, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: natthanai.p@ku.th

1. บทนำ

นักภาษาศาสตร์สังคมหลายคน (สมชาย สำเนียงงาม, 2552; โสมพิทยา คงตระกูล, 2539; Tannen, 1991) ได้ตั้งข้อสังเกตและเปรียบเทียบลักษณะการใช้ภาษาของเพศชายและหญิงพบว่าทั้งสองเพศนั้นมีลักษณะทางการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน (Tannen, 1991) หากอ้างอิงทฤษฎีการแปรที่ระบุว่าความเปลี่ยนแปลงทางภาษาย่อมเป็นผลมาจากตัวแปรทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว การแปรที่มีเพศมาเป็นปัจจัยหลักจะถูกเรียกว่า การแยกต่างตามเพศ (Sex differentiation) (ราชบัณฑิตยสภา, 2557, น. 406) ความแตกต่างของการใช้ภาษานี้ถือว่าเป็นวิภาษภาษา (Language variety) ซึ่งเป็นภาษาย่อยที่เกิดขึ้นจากปัจจัยในสังคมที่มีความแตกต่างกัน (ราชบัณฑิตยสภา, 2557, น. 481) ในกรณีนี้เรียกว่า วิภาษภาษาเพศ (Genderlect) ซึ่งหมายถึงภาษาย่อยที่เกิดขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากเพศของผู้ใช้ภาษา (Tannen, 1991)

ลักษณะทางวิภาษภาษาเพศในระดับคำของภาษาไทยเกิดขึ้นได้ในคำสรรพนามและคำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศของตัวผู้พูด ผู้ฟัง หรือผู้ที่ถูกกล่าวถึง คำจากทั้งสองหมวดคำจึงแสดงการแยกต่างตามเพศ (Sex differentiation) ในภาษาไทยซึ่งเป็นการแปรทางภาษาโดยมีปัจจัยด้านเพศของผู้ใช้ภาษาเข้ามาเกี่ยวข้อง (ราชบัณฑิตยสภา, 2557, น. 406) คำสรรพนามและคำลงท้ายยังบอกรับทิศทางสังคมอื่นๆ ในการสนทนาได้ด้วย เช่น สถานภาพและท่าทีในการสนทนา (นววรรณ พันธุเมธา, 2559) และยังสะท้อนถึงวัฒนธรรมไทย เช่น การแสดงความสุภาพหรือความนอบน้อม ความสัมพันธ์กับคู่สนทนาและความสนิทสนม เป็นต้น (พรทิพย์ ไชยรัตน์, 2559)

ทว่าหมวดคำทั้งสองมีการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศออกมาเป็นสองขั้ว คือ การแสดงความเป็นชาย (Masculinity) และความเป็นหญิง (Femininity) ในปัจจุบันที่มีแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่นกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) ประกอบไปด้วยบุคคลที่เป็นเลสเบี้ยน (Lesbian) เกย์ (Gay) ไบเซ็กชวล (Bi-sexual) คนข้ามเพศ (Transgender) เควีย์ (Queer) คนกลุ่มนี้มีการแสดงออกทางเพศในลักษณะที่แตกต่างจากกลุ่มเพศชายหญิง เช่น เกย์และเลสเบี้ยนมีเพศวิถี (Sexuality) เป็นคนรักเพศเดียวกัน ในขณะที่คนข้ามเพศมีการแสดงออกทางเพศแตกต่างจากเพศสรีระของตนเอง (นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ, 2563) ในอดีตนักภาษาศาสตร์ที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับวิภาษภาษาเพศต่างก็ศึกษาการใช้ภาษาของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเปรียบเทียบกับภาษาของเพศชายและหญิง แต่งานวิจัยเหล่านั้น (วาลี ปรีชาปัญญากุล, 2563; สมชาย สำเนียงงาม, 2552; โสมพิทยา คงตระกูล, 2539) มุ่งเน้นไปที่การเปรียบเทียบภาษาของเพศชายและหญิงกับภาษาของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ กล่าวคือกลุ่มเลสเบี้ยน กลุ่มเกย์ หรือกลุ่มคนข้ามเพศเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งและยังไม่มีการศึกษาแบบการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศของแต่ละกลุ่ม

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งในการแทนตัวเองของตัวละครในภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของไทย (สตรีเหล็ก ตบโลกแตก, พี่ชาย My Hero, Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ) จากตัวละคร 6 กลุ่มเพศ ได้แก่ เพศชาย เพศหญิง เลสเบี้ยน เกย์ ชายข้ามเพศและหญิงข้ามเพศ

2. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้คำลงท้ายของตัวละครในภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของไทย (สตรีเหล็ก ตบโลกแตก, พี่ชาย My Hero, Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ) จากตัวละคร 6 กลุ่มเพศ ได้แก่ เพศชาย เพศหญิง เลสเบี้ยน เกย์ ชายข้ามเพศและหญิงข้ามเพศ

1.2 คำถามการวิจัย

1. การใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งของตัวละคร 6 กลุ่มเพศ ได้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง เลสเบี้ยน เกย์ ชายข้ามเพศ และหญิงข้ามเพศในการแทนตัวเองของตัวละครในภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของไทย (สตรีเหล็ก ตบโลกแตก, พี่ชาย My Hero, Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ) มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
2. การใช้คำลงท้ายของตัวละคร 6 กลุ่มเพศ ได้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง เลสเบี้ยน เกย์ ชายข้ามเพศและหญิงข้ามเพศ ในภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของไทย (สตรีเหล็ก ตบโลกแตก, พี่ชาย My Hero, Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ) มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

2. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 อัตลักษณ์ทางเพศและแนวคิดความหลากหลายทางเพศ

(Gender identity and Gender continuum)

เพศสรีระหรือเพศโดยกำเนิด (Sex) เป็นแนวคิดการจำแนกเพศที่อาศัยการนำความรู้ทางด้านชีววิทยา มาใช้ในการกำหนดเพศในสังคม เกณฑ์ของเพศสรีระยึดเอาลักษณะทางพันธุกรรมหรือสรีระมากำหนดเพศของตัวบุคคล (รพีพันธ์ภัทร์ ยอดหล่อชัย, 2562) ทำให้ผู้ที่มีบุคลิกภาพขัดแย้งกับเพศสรีระของตนเองถูกเรียกว่า ผู้เบี่ยงเบน (Inverts) เนื่องจากพฤติกรรมทางเพศของพวกเขาเบี่ยงเบนไปจากเพศสรีระ ตัวอย่างเช่นการนำเสื้อผ้าของเพศตรงข้ามมาใส่ หรืออาจเป็นคนที่รักเพศเดียวกัน (Stoller, 2020) ฟรอยด์ (Freud, 1910) ได้ศึกษาพฤติกรรมของบุคคลกลุ่มนี้และให้ความเห็นว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนดังกล่าวอาจมีผลมาจากประสบการณ์ในอดีต

การปรากฏกลุ่มคนที่แสดงออกทางเพศไม่สอดคล้องกับเพศสรีระของตนทำให้มีการศึกษาเกี่ยวเรื่องเพศมากขึ้น (Mondimore, 1996 อ้างถึงใน นฤพนธ์ ตัววิเศษ, 2563) การศึกษาเรื่องเพศในมิติสังคมวัฒนธรรมจะถูกรเรียกว่า ทฤษฎีเพศ (Gender Theory) นักวิจัยศึกษาทฤษฎีเพศแยกคำว่าเพศออกเป็น 2 ส่วน คือ เพศสรีระ (Sex) ที่เป็นเพศที่ระบุได้จากการพิจารณาลักษณะทางกายภาพของตัวบุคคลและเพศสถานะ (Gender) ซึ่งจำแนกเพศโดยพิจารณาจากพฤติกรรมและการแสดงออกของตัวบุคคล เพศสถานะในทฤษฎีเพศนั้นมีพฤติกรรมเป็นตัวบ่งชี้หลักในการจำแนกเพศ เนื่องจากการกระทำเป็นสิ่งบ่งชี้ว่าตัวบุคคลนั้นมีการแสดงออกว่าเป็นเพศใด (Jule, 2014) ในมุมมองแบบสตรีนิยม (Feminism) นั้น บัตเลอร์ (Butler, 1990) เสนอว่าแนวคิดจำแนกเพศชายหญิงนั้นเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นมา ความเห็นนี้ต่อยอดโดยนักวิชาการควีร์ (Queer) ซึ่งเสนอว่าความเท่าเทียมทางเพศที่แท้จริงควรเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มแสดงอัตลักษณ์ทางเพศของตนได้ (นฤพนธ์ ตัววิเศษ, 2563) การพัฒนาด้านการศึกษาความหลากหลายทางเพศนี้ส่งผลให้เกิดมุมมองเพศที่ไม่ยึดติดกับกรอบเพศชายและหญิง และสนับสนุนความเคลื่อนไหวเพื่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคนกลุ่มนี้

ความหลากหลายทางเพศ (Gender continuum) เป็นแนวคิดที่ระบุว่าเพศในสังคมปัจจุบันไม่ได้มีแค่สองกลุ่มแต่สามารถแจกแจงได้เป็นระดับโดยขึ้นอยู่กับการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศ เพศวิถี บทบาททางเพศของตัวบุคคลเป็นตัวกำหนด ทั้งนี้แต่ละตัวบุคคลอาจมีการแสดงออกทางเพศที่เชื่อมโยงกับช่วงของเพศชายหญิง

หรือไม่แสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงชั่วทางเพศใดเลยก็ได้เช่นกัน (Duignan, 2022) เช่นกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ communities) คือ ผู้ที่แสดงออกทางเพศแตกต่างไปจากเพศชายหญิง ได้แก่ เลสเบี้ยน (Lesbian) คือกลุ่มหญิงรักหญิง เกย์ (Gay) คือกลุ่มชายรักชาย ไบเซกซวล (Bisexual) คือบุคคลที่มีรสนิยมทางเพศได้มากกว่าหนึ่งเพศ คนข้ามเพศ (Transgender) คือบุคคลที่แสดงออกทางเพศต่างจากเพศโดยกำเนิด แยกย่อยได้เป็นชายข้ามเพศ (Transmen) ซึ่งเป็นหญิงที่มีจิตใจเป็นชายและหญิงข้ามเพศ (Transwomen) ที่เป็นชายที่มีจิตใจเป็นหญิง ควีแยร์ (Queer) คือบุคคลที่มีรสนิยมทางเพศแตกต่างจากที่ได้กล่าวไป เป็นกลุ่มที่อยู่ตรงกลางระหว่างเพศชายกับหญิง (จารุจรรย์ ทรัพย์ชาตอนันต์, 2564)

2.2 วิธภาษาเพศและการแยกต่างตามเพศ (Genderlect and Sex differentiation)

การแปรของภาษาเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาศาสตร์หมายถึง รูปภาษาที่เปลี่ยนแปลงไปจากรูปปกติ เพราะปัจจัยทางสังคม นักภาษาศาสตร์สังคมจึงได้ศึกษาทฤษฎีการแปรของภาษาเพื่อหาปัจจัยทางสังคมที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางการใช้ภาษา ทฤษฎีการแปรระบุว่าทุกการแปรทางภาษาสามารถอธิบายได้ด้วยปัจจัยทางสังคม เมื่อเกิดการแปรทางภาษาขึ้นก็ย่อมต้องมีปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางรูปภาษานั้นเสมอ (ราชบัณฑิตยสภา, 2557, น. 480-481)

เพศเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการแปรของภาษาได้ ดังที่แทนเนน (Tannen, 1991) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าเมื่อเทียบลักษณะการใช้ภาษาของเพศชายและหญิงแล้ว ทั้งสองเพศมีความแตกต่างทางด้านลักษณะคำที่ใช้ การออกเสียง ไปจนถึงเป้าหมายในการสนทนาที่ต่างกันไป โดยตั้งชื่อปรากฏการณ์ทางภาษานี้ว่าวิธภาษาเพศ (Genderlect) (ราชบัณฑิตยสภา, 2557, น. 406; Tannen, 1991) ปรากฏการณ์วิธภาษาเพศถูกหยิบยกขึ้นมาเมื่อมีการศึกษาปัจจัยด้านเพศที่ส่งผลต่อภาษา วิธภาษาเพศยังเกิดได้ในหลายระดับของภาษา เช่น ระดับคำศัพท์ โครงสร้างประโยค การออกเสียง เป็นต้น (Holmes, 2013) วิธภาษาเพศของเพศชายและหญิงมีความแตกต่างกันหลายประการ เช่น เพศชายมีการใช้ภาษาที่มีภาษาสแลงและภาษาตลาดมากกว่า ส่วนเพศหญิงจะใช้คำที่แสดงความสุภาพ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสภา, 2557, น. 406; Tannen, 1991)

วิธภาษาเพศ (Genderlect) มีความหมายใกล้เคียงกับการแยกต่างตามเพศ (Sex differentiation) ซึ่งต่างก็นำเสนอความแตกต่างของการใช้ภาษาอันมีเพศเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการแปรทางภาษา มีการศึกษาการแยกต่างทางเพศในเชิงภาษาศาสตร์ระหว่างการใช้ภาษาของเพศชายกับหญิงในหลายระดับ ไม่ว่าจะเป็นไวยากรณ์ การออกเสียง จุดมุ่งหมายในการสื่อสาร เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสภา, 2557, น. 406)

ในระดับคำของภาษาไทยปรากฏการแยกต่างตามเพศเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่นการเลือกใช้คำสรรพนาม มีการแปรตามเพศของผู้พูด นอกจากนี้คำลงท้ายในภาษาไทยบางคำก็มีข้อจำกัดในการใช้เป็นเพศของผู้พูดด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น คำลงท้ายประโยค “ครับ” เป็นคำลงท้ายประโยคที่มีข้อจำกัดทางเพศ กล่าวคือผู้ที่จะสามารถใช้คำลงท้ายนี้ได้ต้องมีเพศตามที่กำหนดซึ่งเป็นเพศชาย (ราชบัณฑิตยสภา, 2557, น. 406) แต่ในปัจจุบันพบว่าบุคคลกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศได้มีการใช้คำบุรุษสรรพนามและคำลงท้ายโดยไม่สัมพันธ์กับเพศสรีระของบุคคลมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นอิทธิพลจากแนวคิดความหลากหลายทางเพศที่ส่งผลต่อรูปแบบการแยกต่างทางเพศ

2.3 คำสรรพนามและคำลงท้าย

(Personal pronouns and Relationship-marking sentence-final articles)

หมวดคำในภาษาไทยสามารถแบ่งได้หลายแบบ หากแบ่งตามหน้าที่ของคำตามที่นวรรณ พันธุเมธา (2559) นำเสนอไว้จะสามารถแบ่งได้เป็น 6 หมวด คือ คำเรียก-ร้อง คำหลัก คำแทน คำขยาย คำเชื่อม คำเสริม การจำแนกหมวดคำตามหน้าที่ช่วยให้จัดหมวดหมู่คำที่มีหน้าที่คล้ายคลึงกันได้จากการสนทนา แล้วจึงจัดหมวดหมู่ย่อยด้วยความหมายของคำอีกครั้งหนึ่ง

การแยกต่างตามเพศเกิดขึ้นได้ในหลายระดับของภาษา (ราชบัณฑิตยสภา, 2557, น. 406) การแปรทางภาษาเกิดขึ้นจากปัจจัยทางเพศที่ส่งผลต่อการใช้ภาษา การพิจารณาคำที่ผู้พูดแต่ละเพศใช้แตกต่างกันและข้อจำกัดในการเลือกใช้คำในภาษาไทยจะช่วยให้เห็นถึงมุมมองทางเพศของผู้ใช้ภาษาได้ว่ามีแนวทางไปในชั่วของความเป็นชายหรือความเป็นหญิง

คำสรรพนามเป็นหนึ่งในคำที่สามารถใช้ระบุตัวตนของผู้พูดได้ โดยคำสรรพนามอยู่ในหมวดหมู่ของคำแทน มีหน้าที่ใช้ระบุถึงตัวบุคคลหรือสิ่งที่ถูกพูดถึงแทนคำนามซึ่งอยู่ในหมวดคำหลัก มีคุณสมบัติสามารถระบุเพศของผู้พูดหรือผู้ที่ถูกกล่าวถึงได้ เช่น คำว่า ผม กระผม กันต่างก็เป็นคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งที่สามารถใช้ได้เมื่อผู้พูดเป็นผู้ชาย ส่วนคำว่า ดิฉัน เดียน หม่อมฉันเป็นคำสรรพนามที่สามารถใช้ได้เมื่อผู้พูดเป็นผู้หญิง (นวรรณ พันธุเมธา, 2559) คำในหมวดคำสรรพนามสามารถเรียกอีกชื่อว่า บุรุษสรรพนาม ซึ่งเป็นคำที่นิยมใช้โดยทั่วไปมากกว่า พรทิพย์ ไชยรัตน์ (2559) อธิบายว่าคำในหลายหมวดคำสามารถสะท้อนวัฒนธรรมของตัวผู้ใช้ภาษาได้ ในกรณีคำสรรพนามนั้น สามารถสะท้อนวัฒนธรรมที่เคารพฐานะของบุคคลที่มีสถานภาพสูงกว่าและใช้คำที่แสดงความอ่อนน้อมในการแทนตนเองและใช้คำที่ยกย่องผู้ที่มีฐานะสูงกว่า ทั้งยังแสดงถึงค่านิยม ความคิด ความรู้สึกของผู้พูดได้อีกด้วย

อีกหมวดคำหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเพศของผู้พูดคือ คำลงท้าย ซึ่งเป็นคำเสริมที่ทำหน้าที่เสริมความหมายและแสดงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคู่สนทนา คำลงท้ายเป็นหมวดย่อยของคำอนุภาคที่เป็นคำเสริมใช้ลงท้ายประโยค แต่ในงานวิจัยนี้จะจำกัดเพียงคำที่สามารถแสดงถึงวัย ฐานะ ทำที่และเพศของผู้สนทนาได้ เช่น คำลงท้าย ครับ ขอรับ ฮะ ะ ว๊าย ลงท้ายประโยคของผู้พูดที่เป็นผู้ชายและคำลงท้าย ค่ะ คะ จ๊ะ จ๊ะ ที่ใช้เมื่อผู้พูดเป็นผู้หญิง เป็นต้น (นวรรณ พันธุเมธา, 2559) ในปัจจุบันการใช้ภาษาของคนไทยนั้นยังปรากฏลักษณะทางการใช้คำดังกล่าวโดยที่ไม่สอดคล้องกับเพศสรีระของผู้พูดด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่นชายข้ามเพศใช้คำลงท้ายว่า ครับ ลงท้ายประโยค หรือหญิงข้ามเพศที่ใช้คำลงท้าย จ๊ะ และ จ๊ะ ที่ตรงข้ามกับเพศสรีระของตนเอง ลักษณะการใช้คำที่ไม่สอดคล้องกับเพศสรีระดังที่ได้กล่าวไปแสดงถึงปัญหาเรื่องการแสดงออกทางเพศที่ยึดติดกับชีวเพศชายและหญิงนี้ทำให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศบางกลุ่มได้ออกมาเรียกร้องให้มีคำสรรพนามของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศโดยเฉพาะและไม่ควรบังคับให้ใช้คำแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มเพศชายหญิง เพื่อให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้แสดงอัตลักษณ์ทางเพศของตนได้อย่างเสรี (Kendall, 2024) ผู้วิจัยจึงสนใจการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศที่ปรากฏในสื่อผ่านทางคำจากทั้งสองกลุ่มที่ได้กล่าวไป

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคำสรรพนามและคำลงท้ายใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นจากวรรณกรรม บุคคลจริง หรือสื่อต่างๆ ในส่วนของการศึกษาคำสรรพนามจากวรรณกรรม สุชาติ เจริญวงศ์ (2550) ศึกษารูปแบบการใช้คำสรรพนามจากเรื่อง *ลิลิตพระลอ* ส่วนรัชดา ปลายบุทอง (2552) วิเคราะห์การใช้คำลงท้ายในวรรณกรรมเรื่อง *อาร์ทิมิส ฟาวล์* งานวิจัยของธีระ บุษบกแก้ว และแอล เซอร์दार (2565) ศึกษาการใช้คำสรรพนามของบุคคลจริงผ่านแบบสอบถาม ส่วนสมชาย สำเนียงงาม (2544) ศึกษาการใช้คำสรรพนามของผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยแนวคิดความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน ทว่างานวิจัยที่ศึกษาคำสรรพนามและคำลงท้ายในเชิงภาษาศาสตร์สังคมมักจะทำการเก็บข้อมูลกลุ่มเพศชายและหญิงเป็นหลัก

งานวิจัยที่ศึกษาวิภาษภาพของบุคคลในกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้แก่ งานวิจัยของ วาฬี ปรีชาปัญญากุล (2563) ที่ศึกษาอัตลักษณ์การแสดงออกและการใช้ภาษาของพิธีกรรายการโทรทัศน์ที่เป็นเพศที่สามหรือกลุ่มชายรักชายจำนวน 3 คน ผลการวิจัยพบว่าการใช้คำสรรพนามและคำลงท้ายของพิธีกรทั้งสามที่มีอัตลักษณ์ทางเพศแบบเดียวกันนั้นมีแนวโน้มที่จะใช้คำสรรพนามและคำลงท้ายไปในรูปแบบเดียวกันและยังม้งานวิจัยของสมชาย สำเนียงงาม (2552) ที่ศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งของผู้พูดที่อยู่ในกลุ่มเพศชายหญิงและชายหญิงข้ามเพศพบว่าผู้พูดส่วนใหญ่นิยมใช้คำสรรพนามที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศในบทพูดเดี่ยวเป็นหลัก งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้คำสรรพนามและคำลงท้ายของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศช่วยให้เห็นแนวโน้มในการใช้ภาษาว่ากลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศนั้นมีการใช้คำระบุดัตลักษณ์ทางเพศในลักษณะที่ไม่ขัดกับเพศวิถีของตนเอง หากไม่มีแรงกดดันจากสังคม เช่นกลุ่มคนข้ามเพศที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปก็สามารถใช้คำที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองได้ปกติ ในขณะที่กลุ่มที่ได้รับแรงกดดันจากสังคมมากกว่าจะมีการหลีกเลี่ยงการแสดงออกของอัตลักษณ์ทางเพศ ดังเช่นกลุ่มเลสเบี้ยน เป็นต้น (วาริน นิลศิริสุข, 2561) วิทยานิพนธ์ที่มีการศึกษาการแยกต่างตามเพศในการสนทนาของนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทำการเปรียบเทียบการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้ายบอกความสุภาพของคนข้ามเพศเปรียบเทียบกับการใช้ภาษาของเพศชายและหญิง ผลการเก็บข้อมูลระบุว่าผู้ชายและผู้หญิงจะใช้คำที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศตรงกับเพศสรีระของตัวเอง ในขณะที่คนข้ามเพศมีการใช้คำที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศของทั้งขั้วความเป็นชายและความเป็นหญิง (โสภพิทยา คงตระกูล, 2539)

งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องที่ได้ยกมาต่างก็สนใจวิภาษภาพและการแยกต่างตามเพศของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศว่ามีรูปแบบของภาษาแตกต่างจากผู้ชายและผู้หญิงที่เป็นเพศโดยกำเนิดอย่างไร อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเหล่านี้ให้ความสำคัญกับกลุ่มคนข้ามเพศเป็นหลัก เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศซึ่งเป็นที่รู้จักในสังคมไทยมากกว่ากลุ่มอื่น การศึกษาการแยกต่างตามเพศของกลุ่มเลสเบี้ยน เกย์ ควียร์ยังไม่ได้ได้รับความสนใจเทียบเท่ากับการใช้ภาษาของกลุ่มคนข้ามเพศ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาการแยกต่างของคณกลุ่มนี้ที่เข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น เพื่อให้สามารถนำไปเปรียบเทียบกับรูปแบบการใช้ภาษากับงานวิจัยในอดีตได้

3. ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาลักษณะการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้ายของตัวละครในภาพยนตร์ไทยที่มีตัวละครหลักอยู่ในกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจากภาพยนตร์เรื่อง *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก*, *พี่ชาย My Hero*, *Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ* ที่เป็นตัวแทนของภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ กลุ่มเลสเบี้ยน เกย์ และคนข้ามเพศตามลำดับ คำสรรพนามและคำลงท้ายที่ถูกนำมาศึกษาอ้างอิงจากการจัดหมวดคำของนวนวรรณ พันธุเมธา (2559) การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้ายที่ปรากฏในภาพยนตร์ทั้งสามเรื่องตามการแสดงความเป็นชายและความเป็นหญิงเพื่อศึกษาจุดเหมือนและจุดแตกต่างระหว่างตัวละครในแต่ละกลุ่มเพศ ได้แก่ ผู้ชาย ผู้หญิง เลสเบี้ยน (หญิงรักหญิง) เกย์ (ชายรักชาย) ชายข้ามเพศ (หญิงที่มีจิตใจเป็นชาย) หญิงข้ามเพศ (ชายที่มีจิตใจเป็นหญิง) ดังนั้นการละคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งหรือคำลงท้าย การใช้คำนาม หรือการใช้คำลงท้ายอื่นๆ ที่ไม่ใช่คำลงท้ายจะไม่ถูกนำมาใช้ในงานวิจัยนี้ ทั้งนี้การวิจัยนี้มิได้ศึกษากลุ่มควียร์และไบแซกซ์วล เนื่องจากภาพยนตร์ที่นำมาศึกษาไม่ปรากฏตัวละครที่ระบุอย่างชัดเจนว่าอยู่ในกลุ่มเพศดังกล่าว

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

3.2.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยจากสื่อภาพยนตร์ โดยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในรูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory research) ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเก็บข้อมูลการใช้คำสรรพนามและคำลงท้ายจากภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของไทย โดยมุ่งเก็บข้อมูลการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้ายที่ปรากฏในภาพยนตร์ แล้วจึงจำแนกการใช้คำสรรพนามและคำลงท้ายโดยพิจารณาถึงการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศของตัวละครตามความเป็นชายและความเป็นหญิง โดยจะพิจารณาบริบทในการสนทนาเพื่อประกอบการวิเคราะห์ผลการวิจัย ในงานวิจัยนี้มีตัวแปรต้นเป็นเพศของผู้พูดและมีตัวแปรตามที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาคือรูปแบบการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้ายในภาพยนตร์และการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศในข้อของความเป็นชายและความเป็นหญิงของตัวละคร แล้วจึงเปรียบเทียบกับรูปแบบการใช้ระหว่างเพศชายหญิงกับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

3.2.2 สื่อที่นำมาศึกษา

เครื่องมือที่งานวิจัยนี้ใช้เพื่อเข้าถึงการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ คือ สื่อภาพยนตร์ เนื่องจากสื่อดังกล่าวมีการนำเสนอเกี่ยวกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย มาตั้งแต่ พ.ศ. 2470 (หอภาพยนตร์, 2566) สื่อภาพยนตร์ยังนำเสนออัตลักษณ์ของคนกลุ่มนี้ผ่านมุมมองของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศและแสดงวิถีชีวิตให้ผู้ชมรับรู้ ภาพยนตร์บางเรื่องยังปรากฏตัวละครในกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมากกว่าหนึ่งกลุ่มย่อย ทำให้สามารถเก็บข้อมูลการใช้ภาษาได้หลายกลุ่มพร้อมกันและเป็นธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการนำเสนออัตลักษณ์ทางเพศตามข้อของความเป็นชายและ

ความเป็นหญิงที่ปรากฏในภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เพื่อศึกษาว่าเมื่อคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้ายในภาษาไทยหลายคำยังอาศัยขั้วทางเพศชายและหญิงในการใช้ภาษาอยู่ ตัวละครในภาพยนตร์กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศออกมาในลักษณะใด แล้วนำผลเปรียบเทียบกับผลที่ได้ตามกลุ่มเพศของผู้พูด

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยจากสื่อภาพยนตร์ที่นำเสนอบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไทยตามเพศของตัวละครหลัก จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่

1. สตรีเหล็ก ตบโลกแตก (พชร อานนท์, 2557) นำเสนอเรื่องราวของกลุ่มคนข้ามเพศ

สตรีเหล็ก ตบโลกแตก นำเสนอเรื่องราวของทีมวอลเลย์บอลตัวแทนทีมเซตห้าของลำปาง คุกกี้ที่เป็นชายข้ามเพศได้จัดทีมวอลเลย์บอลชื่อทีมสตรีเหล็กมีสมาชิกทีม คือ มุย จุง ดาว น้อยหน้า ชันโตก ปานที่เป็นหญิงข้ามเพศ ต้อมที่เป็นเกย์และชาติที่เป็นผู้ชาย ทีมสตรีเหล็กจะต้องเอาชนะการแข่งขันและพิสูจน์คุณค่าของนักกีฬากลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงเป็นภาพยนตร์ที่สะท้อนถึงปัญหาที่กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศต้องเผชิญในสังคมได้เป็นอย่างดี

2. พี่ชาย My Hero (คิม, 2558) นำเสนอเรื่องราวของกลุ่มเกย์

ภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของสองพี่น้องโอดและเอกที่มีฐานะยากจน เอกซึ่งเป็นพี่ชายเป็นเกย์และคบอยู่กับใจ แต่ทั้งสองมีฐานะต่างกันมาก ภาพยนตร์เรื่องนี้นำเสนอความเหลื่อมล้ำเกี่ยวกับการเกณฑ์ทหารและการขายบริการทางเพศของบุคคลที่เป็นเกย์ แม้ว่าภาพยนตร์เรื่องนี้มิได้นำเสนอประเด็นทางเพศของเอกเป็นหลักแต่จะนำเสนอเรื่องความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเกย์

3. Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ (กิริติ นาคอินทนนท์, 2558) นำเสนอเรื่องราวของกลุ่มเลสเบี้ยนและชายข้ามเพศ

ตัวเอกของเรื่องคือชายข้ามเพศชื่อไวน์และพี ทั้งสองได้พบกับฟ้าและพิมที่ย้ายมาหอพักเดียวกัน พิมเป็นคนที่มีใจชอบสมัยมหาวิทยาลัย แต่ในปัจจุบันมีแฟนหนุ่มชื่อเจด พีจึงวางแผนจับคู่ระหว่างไวน์กับฟ้าเพื่อให้ลืมพิม ส่วนฟ้าก็หลงรักพี ภาพยนตร์เรื่องนี้ถือว่าเป็นหนึ่งในภาพยนตร์ที่นำเสนอชีวิตของกลุ่มเลสเบี้ยนและชายข้ามเพศในด้านความรักอย่างชัดเจน จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นภาพแทนกลุ่มหญิงรักร่วมเพศ

ผู้วิจัยเลือกภาพยนตร์ที่นำมาศึกษาโดยพิจารณาจากกลุ่มเพศของตัวละครหลักและต้องเป็นภาพยนตร์ที่ระบุเพศของตัวละครหลักไว้อย่างชัดเจนในเรื่องย่อของภาพยนตร์ ซึ่งฉายในประเทศไทยในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน ยึดจากปีที่ฉายของภาพยนตร์เรื่อง Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ ซึ่งเป็นภาพยนตร์เลสเบี้ยนเรื่องล่าสุดที่ระบุเพศของตัวละครว่าเป็นเลสเบี้ยนอย่างชัดเจน แล้วจึงค้นหาภาพยนตร์ไทยที่ปรากฏตัวละครบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศกลุ่มอื่นซึ่งฉายใกล้เคียงกับ พ.ศ. 2558 เพื่อให้เปรียบเทียบการใช้ภาษาของแต่ละกลุ่มเพศในภาพยนตร์ได้โดยไม่มีตัวแปรทางด้านเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาคำสรรพนาม

คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งเป็นคำที่ใช้แสดงอัตลักษณ์ทางเพศได้ชัดเจนที่สุด เพราะอัตลักษณ์ทางเพศคือมุมมองที่ตัวบุคคลใช้ระบุว่าตนเองเป็นเพศอะไร การใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งเพื่อแทนตัวเองในการสนทนาจึงสามารถบ่งบอกได้ว่าผู้พูดแสดงอัตลักษณ์ทางเพศในช่วงของความเป็นชายหรือหญิงออกมา เนื่องจากคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งเชื่อมโยงกับตัวของผู้นั้นมากที่สุด ตัวละครในภาพยนตร์ใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งจำแนกตามกลุ่มเพศของตัวละคร ดังต่อไปนี้

ตัวละครเพศชายปรากฏการใช้คำสรรพนาม ผม ตัวผม เรา กู ข้า หนู พวกเรา คำ เธอ หมูเห่า เป็นจำแนกตามการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศได้เป็น 2 กลุ่ม คือ คำที่แสดงอัตลักษณ์เพศชาย ได้แก่ ผม ตัวผม และคำที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศ ได้แก่ เรา กู ข้า หนู พวกเรา คำ เธอ หมูเห่า เป็น ตัวละครกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีการใช้คำสรรพนาม ผม ในการแทนตัวเองมากที่สุด โดยใช้คำดังกล่าวในการแทนตัวเองคิดเป็นร้อยละ 43.24 ของจำนวนความถี่ของคำสรรพนามทั้งหมดที่ตัวละครผู้ชายใช้ในภาพยนตร์

ส่วนตัวละครเพศหญิงจะใช้คำสรรพนาม ฉัน เรา กู อี ในการแทนตัวเอง คำสรรพนามทั้งหมดเป็นคำที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศ ตัวละครกลุ่มนี้มีความถี่ในการใช้คำสรรพนาม อี มากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 48.89 ของการใช้คำสรรพนามของตัวละครผู้หญิงทั้งหมดในภาพยนตร์ ตัวละครเพศหญิงเป็นกลุ่มที่มีบทบาทน้อยในภาพยนตร์ทั้งสามเรื่องที่น่าสนใจ ผู้วิจัยพบการใช้คำสรรพนามของกลุ่มผู้หญิงเป็นจำนวนทั้งหมด 45 ครั้ง

ในส่วนของการใช้คำสรรพนามของกลุ่ม LGBTQ พบตัวละครเลสเบี้ยน เกย์ หญิงข้ามเพศและชายข้ามเพศในภาพยนตร์ที่น่าสนใจ แจกแจงลักษณะการใช้คำสรรพนามของทั้งสามกลุ่มเพศได้ดังต่อไปนี้

ตัวละครเลสเบี้ยนเลือกใช้คำสรรพนาม ฉัน เรา หนู ในการแทนตัวผู้พูด ตัวละครเลสเบี้ยนมีความถี่การใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งเมื่อแทนตัวเองเป็นจำนวน 43 ครั้ง ในภาพยนตร์ *Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ* เนื่องจากภาพยนตร์เรื่องอื่นๆ ที่น่าสนใจไม่ปรากฏตัวละครเลสเบี้ยน พบว่ามีการใช้คำสรรพนาม หนู ในการแทนตัวเองของคนกลุ่มนี้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.84 ของคำสรรพนามของกลุ่มเลสเบี้ยนทั้งหมด

ตัวละครเกย์ใช้คำสรรพนาม ฉัน เรา ผม กู พวกเรา เพื่อแทนตนเองในการสนทนา ในบรรดาคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งเหล่านี้ ตัวละครเกย์ใช้คำสรรพนามที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศคือคำว่า ผม ที่แสดงอัตลักษณ์เพศชายและใช้คำสรรพนามที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศ ได้แก่ คำว่า ฉัน เรา กู พวกเรา ตัวละครกลุ่มเกย์มีการใช้คำสรรพนาม ผม ซึ่งแสดงอัตลักษณ์เพศชายมากที่สุด ปรากฏการใช้คำสรรพนามดังกล่าวเป็นจำนวน 17 ครั้ง จากจำนวนการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งของกลุ่มเกย์ทั้งหมด 35 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 48.57 ของจำนวนการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งของกลุ่มเกย์ทั้งหมด คำสรรพนามของตัวละครกลุ่มเกย์มีความถี่การใช้เป็นจำนวนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับตัวละครกลุ่มเพศอื่นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้

กลุ่มคนข้ามเพศแยกย่อยได้เป็น 2 กลุ่มย่อยคือ หญิงข้ามเพศและชายข้ามเพศ หญิงข้ามเพศแทนตัวเองด้วยคำสรรพนาม ฉัน พวกฉัน เรา พวกเรา กู หนู พวกหนู เป็น เธอ เป็นเขา เขาเป็น ส่วนชายข้ามเพศใช้คำว่า ฉัน เรา พวกเรา ผม หนู

เมื่อแทนตัวเองในบุรุษที่หนึ่ง หญิงข้ามเพศใช้คำสรรพนามที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศเป็นหลัก คำสรรพนาม ฉัน เป็นคำที่ตัวละครกลุ่มหญิงข้ามเพศใช้ในการแทนตัวเองในบทสนทนามากที่สุด โดยปรากฏการใช้คำสรรพนามนี้ 69 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 30.13 ของการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งทั้งหมดของตัวละครกลุ่มนี้ นอกจากนี้ ยังพบว่าตัวละครหญิงข้ามเพศมีการใช้คำสรรพนามอย่างหลากหลายที่สุดจากกลุ่มเพศทั้งหมด เนื่องจากมีการใช้คำสรรพนาม 11 คำ

ในขณะที่ชายข้ามเพศใช้คำสรรพนาม ผม ที่แสดงอัตลักษณ์เพศชายในการสนทนาเป็นหลัก โดยตัวละครชายข้ามเพศในภาพยนตร์เรื่อง *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* มีความถี่การใช้คำว่า ผม อยู่ที่ร้อยละ 29.36 ของความถี่คำสรรพนามที่ชายข้ามเพศใช้ทั้งหมด เพียงแต่ชายข้ามเพศในภาพยนตร์เรื่อง *Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ* กลับไม่ใช้คำสรรพนามที่แสดงอัตลักษณ์เพศชายเลย แล้วใช้คำสรรพนามที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศแทน ได้แก่ ฉัน เรา พวกเขา หมู่ คำสรรพนามที่ชายข้ามเพศในภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวใช้มากที่สุดคือคำสรรพนาม ฉัน โดยคิดเป็นร้อยละ 29.36 ของความถี่การใช้คำสรรพนามของกลุ่มชายข้ามเพศทั้งหมด

จากที่ได้นำเสนอข้อมูลการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งจำแนกตามกลุ่มเพศของผู้พูดไปแล้ว ต่อไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความหมายและบริบทประกอบการใช้ของคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งแต่ละคำที่ปรากฏในภาพยนตร์ทั้ง 3 เรื่องที่นำมาศึกษา หากเรียงลำดับจากความถี่ในการใช้จากมากไปน้อย คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งแต่ละคำมีรูปแบบการใช้ดังต่อไปนี้

ฉัน - ใช้บอกบุรุษที่หนึ่งโดยตัวละครในหลายกลุ่มเพศ ได้แก่ กลุ่มผู้หญิง กลุ่มเลสเบียน กลุ่มเกย์ กลุ่มหญิงข้ามเพศ และกลุ่มชายข้ามเพศ นอกจากนี้ ยังเป็นคำสรรพนามที่ปรากฏความถี่สูงที่สุดในภาพยนตร์ทั้งสามเรื่องอีกด้วย ปรากฏการใช้เป็นจำนวนทั้งสิ้น 123 ครั้ง กลุ่มเพศที่เลือกใช้คำว่า ฉัน ในการแทนตัวเองมากที่สุดคือ กลุ่มหญิงข้ามเพศ ปรากฏการใช้คำดังกล่าว 8 ตัวละคร ตัวละครที่ใช้คำข้างต้นมากที่สุดคือตัวละครหญิงข้ามเพศชื่อมู๋ จากภาพยนตร์ *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* (32 ครั้ง) คำสรรพนาม ฉัน เป็นคำที่อยู่ในกลุ่มคำที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศ

เรา - เป็นคำสรรพนามที่สามารถใช้ในการแทนตัวผู้พูดคนเดียวหรือรวมคนอื่นแบบเป็นพหูพจน์โดยไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศของผู้พูด ตัวละครที่ใช้คำดังกล่าวในภาพยนตร์เป็นตัวละครกลุ่มผู้ชาย ผู้หญิง เลสเบียน เกย์ หญิงข้ามเพศ ชายข้ามเพศ มีความถี่ปรากฏทั้งหมด 114 ครั้ง ตัวละครที่ใช้มากที่สุดคือ ตัวละครชายข้ามเพศในภาพยนตร์เรื่อง *Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ* ชื่อไวน์ (15 ครั้ง) คำสรรพนาม เรา จึงเป็นคำสรรพนามในกลุ่มไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศที่ตัวละครทุกกลุ่มเพศใช้ในการแทนตัวเอง ในกรณีที่ใช้คำในรูปแบบพหูพจน์จะสามารถแสดงความเป็นพวกเดียวกันระหว่างผู้พูดกับบุคคลอื่นได้ด้วย

ผม - จะพบว่าตัวละครส่วนใหญ่ที่ใช้คำว่า ผม ในการแทนตัวเองมักเป็นตัวละครผู้ชาย เนื่องจากเป็นคำที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นชายของผู้ใช้ภาษา ทว่าตัวละครที่เป็นเกย์และชายข้ามเพศก็ใช้คำข้างต้นในการแทนตัวเองด้วยเช่นกัน โดยที่ตัวละครที่ปรากฏความถี่การใช้คำว่า ผม มากที่สุด เป็นตัวละครในกลุ่มชายข้ามเพศที่ชื่อครูบี (32 ครั้ง) ซึ่งมีเพศสรีระเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 31.68 ของการใช้คำสรรพนาม ผม ทั้งหมด คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งนี้เป็นคำที่แสดงความสุภาพต่อคู่สนทนา จึงมักใช้กับผู้ที่มีสถานภาพมากกว่าหรือเท่าเทียมกัน ปรากฏการใช้คำดังกล่าว 101 ครั้ง

กู - ถูกใช้ในภาพยนตร์ทั้งสามเรื่องทั้งหมด 85 ครั้ง คำสรรพนามนี้เป็นคำสรรพนามที่ถือเป็นภาษาตลาดซึ่งมักใช้แสดงความไม่สุภาพในการสนทนา (ราชบัณฑิตยสภา, 2554) เป็นคำไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศ ปรากฏ

การใช้ในกลุ่มผู้ชาย ผู้หญิง เกย์ หญิงข้ามเพศและชายข้ามเพศ ตัวละครที่ใช้คำดังกล่าวในการแทนตนเองมากที่สุดเป็นตัวละครหญิงข้ามเพศในภาพยนตร์เรื่อง *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* ชื่อน้อยหนา (39 ครั้ง) แม้ว่าคำดังกล่าวจะใช้ในการแสดงความไม่สุภาพ แต่เมื่อผู้พูดสนทนากับบุคคลสถานภาพเท่าเทียมและมีความสนิทสนมกันก็สามารถใช้ภาษาตลาดได้โดยไม่ถือเป็นการทำลายหน้าของคู่สนทนา

หนู - เป็นคำสรรพนามที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศ ปรากฏในภาพยนตร์เป็นจำนวน 53 ครั้ง โดยตัวละครผู้ชาย เลสเบียน หญิงข้ามเพศและชายข้ามเพศ คำสรรพนามคำนี้สามารถใช้แสดงสถานภาพของผู้พูดว่ามีสถานภาพต่ำกว่าคู่สนทนาได้ (ราชบัณฑิตยสภา, 2554) จึงมักใช้ในการสนทนาเพื่อแสดงความนอบน้อมและรักษาหน้าของผู้พูดในการสนทนา ปรากฏการใช้โดยตัวละครหญิงข้ามเพศมากที่สุด มีความถี่ในการใช้คำโดยตัวละครกลุ่มนี้ 25 ครั้ง

พวกเรา - คำสรรพนาม พวกเรา มีความหมายเช่นเดียวกับคำสรรพนาม เรา เพียงแต่คำว่า พวกเรา จะอยู่ในรูปพหูพจน์เสมอและไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศของผู้พูด ตัวละครใช้คำสรรพนามข้างต้นนี้ทั้งหมด 45 ครั้ง แทนตัวผู้พูด ผู้พูดที่ปรากฏในภาพยนตร์มีกลุ่มผู้ชาย เกย์ หญิงข้ามเพศและชายข้ามเพศ

อ้อ - เป็นคำสรรพนามที่เป็นคำยืมจากภาษาจีนแต่จึงไม่บ่งบอกอัตลักษณ์ทางเพศของผู้พูด มีที่มาจากคำว่า 我 (wǒ) ที่เป็นคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งเช่นเดียวกัน (นวรรตน์ ภักดีคำ, 2553) ปรากฏการใช้ในภาพยนตร์เรื่อง *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* เป็นจำนวน 22 ครั้ง โดยตัวละครเพศหญิงที่มีเชื้อสายจีน 2 ตัวละคร คือ แม่ของต้อมและอาม่าของต้อม

เค้า - ใช้ในการแสดงสถานภาพของผู้พูดโดยไม่ระบุเพศว่ามีสถานภาพต่ำกว่าคู่สนทนาเช่นเดียวกับคำสรรพนาม หนู ปรากฏการใช้ในภาพยนตร์เรื่อง *พี่ชาย My Hero* โดยตัวละครเด็กผู้ชายที่เป็นตัวเอกในภาพยนตร์ที่ชื่ออ๊อต คำสรรพนาม เค้า มีที่มาจากคำสรรพนาม “เขา” ที่ใช้บอกบุรุษที่สาม แต่ต่อมาได้มีการนำมาใช้เป็นคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่ง นิยมใช้กันในกลุ่มเด็กและวัยรุ่น มีลักษณะที่แสดงความน่ารัก น่าเอ็นดูของผู้พูด (กาญจนา นาคสกุล, 2540; ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2560)

เป็น - เป็นคำสรรพนามในกลุ่มไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศซึ่งเป็นภาษาถิ่น ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* คำสรรพนาม เป็น เป็นคำสรรพนามที่อยู่ในภาษาถิ่นภาคเหนือของไทย ตัวละครที่ใช้คำสรรพนามนี้ในการสนทนาเป็นตัวละครในกลุ่มผู้ชายและหญิงข้ามเพศ ตัวละครที่ใช้คำสรรพนามนี้ในการแทนตัวเองบ่อยที่สุดคือชนโศกที่เป็นหญิงข้ามเพศชาวเหนือ โดยมีความถี่ในการใช้คำสรรพนาม 12 ครั้ง จากทั้งหมด 14 ครั้ง

พวกหนู - เป็นรูปพหูพจน์ของคำสรรพนาม หนู ใช้ในการแสดงความนอบน้อมและรักษาหน้าของคู่สนทนาเช่นเดียวกับคำสรรพนาม หนู มีความถี่ปรากฏทั้งหมด 6 ครั้ง โดยผู้พูดกลุ่มหญิงข้ามเพศ ในภาพยนตร์ *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศของผู้พูดในบทสนทนา

เฮา - เป็นคำสรรพนามกลุ่มไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศซึ่งเป็นภาษาถิ่น ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* คำสรรพนาม เฮา เป็นคำที่เป็นทั้งภาษาถิ่นภาคเหนือและภาคอีสานของประเทศไทย มีความหมายตรงกับคำสรรพนาม เรา ที่เป็นภาษาไทยกลาง สามารถเป็นได้ทั้งรูปเอกพจน์และพหูพจน์ ปรากฏการใช้ในภาพยนตร์ทั้งหมด 2 ครั้ง โดยผู้พูดเพศชายและหญิงข้ามเพศ

ข้า - เป็นคำที่ไม่ระบุเพศของผู้พูด มีความถี่การใช้คำเป็นจำนวน 2 ครั้ง โดยตัวละครเพศชายที่ถูกเรียกว่าเสีย ในภาพยนตร์เรื่อง *พี่ชาย My Hero* เนื่องจากตัวละครนี้เป็นผู้มีอำนาจในบริเวณที่อยู่อาศัยของตัวละครหลักอย่างเอกและไอ้ต คำสรรพนาม ข้า มักใช้ในกรณีผู้มีสถานภาพสูงกว่าสนทนากับผู้มีสถานภาพต่ำกว่าหรือกับผู้ที่มีสถานภาพเท่าเทียมกัน (ราชบัณฑิตยสภา, 2554) เป็นคำที่อยู่ในกลุ่มภาษาตลาด

พวกฉัน - เป็นคำสรรพนามที่เป็นรูปพหูพจน์ของคำสรรพนาม ฉัน เกิดจากการประสมคำว่า พวก ที่แสดงการรวมกลุ่มกันของคำนาม (ราชบัณฑิตยสภา, 2554) กับคำสรรพนาม ฉัน ไม่แสดงเพศผู้พูด ปรากฏการใช้ในภาพยนตร์ *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* เพื่อแทนตัวผู้พูดเพียงครั้งเดียว โดยตัวละครหญิงข้ามเพศชื่อจุง

เป็นเฮา - เป็นคำสรรพนามภาษาถิ่นเหนือของไทย ถูกใช้แทนตัวเองเพียงครั้งเดียวในภาพยนตร์เรื่อง *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* โดยตัวละครจุงที่เป็นหญิงข้ามเพศ ลักษณะการใช้ในด้านความหมายจะคล้ายกับคำว่า เรา หรือพวกเรา และไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศเช่นเดียวกัน คำสรรพนาม เป็นเฮา ที่ปรากฏในภาพยนตร์ถูกใช้เพื่อแทนตัวผู้พูดกับดาวที่เป็นเพื่อนกับผู้พูด จึงเป็นการใช้คำในรูปพหูพจน์

เฮาเป็น - เป็นคำสรรพนามภาษาถิ่นเหนือของไทย ไม่ได้แสดงอัตลักษณ์ทางเพศทั้งของกลุ่มเพศชายและเพศหญิง ปรากฏเพียงครั้งเดียวโดยใช้แทนตัวของตัวละครหญิงข้ามเพศ จุง จากภาพยนตร์เรื่อง *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า เรา เพียงแต่ในภาพยนตร์จะใช้เพื่อแทนตัวผู้พูดเพียงคนเดียว

หมู่เฮา - เป็นคำสรรพนามซึ่งไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศในภาษาถิ่นเหนือ มีความหมายตรงกับคำในภาษาไทยกลางคือ คำว่า พวกเรา ที่เป็นรูปพหูพจน์ พบการใช้คำดังกล่าวในภาพยนตร์ *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* โดยตัวละครชื่อไข่ซึ่งเป็นผู้ชายชาวลำปาง ปรากฏเพียงครั้งเดียวในภาพยนตร์

ตัวผม - ได้มีการใช้เพียงครั้งเดียวในภาพยนตร์เรื่อง *Yes or No 2.5 กลับมา เพื่อรักเธอ* โดยตัวละครเพศชายที่ชื่อเจต คำสรรพนาม ตัวผม มีความเกี่ยวข้องกับคำสรรพนาม ผม มาก เนื่องจากเป็นคำประสมที่มีคำว่าผม รวมอยู่ด้วย ในเชิงความหมาย มีความหมายเช่นเดียวกับคำสรรพนาม ผม แต่คำสรรพนามนี้เน้นย้ำตัวตนของผู้พูดมากกว่า ส่วนการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศยังเป็นคำที่แสดงอัตลักษณ์เพศชายเช่นเดียวกันกับคำว่า ผม และถือเป็นคำที่แสดงความสุภาพเช่นเดียวกัน

4.2 ผลการศึกษาคำลงท้าย

คำลงท้ายเป็นคำที่ใช้ลงท้ายประโยคเพื่อเสริมความของประโยค ใช้บ่งบอกสถานภาพ ท่าที เพศ ของผู้พูดในการสนทนา (นววรรณ พันธุเมธา, 2559) ด้วยคุณสมบัติในการแสดงเพศของผู้พูด ผู้วิจัยจึงเห็นว่าคำลงท้ายเป็นหน่วยคำที่แสดงการแยกต่างตามเพศในภาษาไทยได้เช่นเดียวกับคำสรรพนาม ผลการศึกษานี้จะพิจารณาเฉพาะคำลงท้ายที่เป็นหน่วยย่อยของคำอนุภาคตามนิยามของนววรรณ พันธุเมธา เท่านั้น จึงอาจไม่ได้ศึกษาคำอนุภาคที่ปรากฏทั้งหมดในภาพยนตร์

สามารถสรุปผลการใช้คำลงท้ายตามเพศของผู้พูดได้เป็น 6 กลุ่มเพศ คือ ผู้ชาย ผู้หญิง เลสเบียน เกย์ หญิงข้ามเพศ ชายข้ามเพศ โดยแต่ละกลุ่มปรากฏการใช้คำลงท้ายดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ชายมีการใช้คำลงท้าย ค่ะ ครับ ครับผม อะ อะ เว้ย คำลงท้ายเหล่านี้สามารถแสดงอัตลักษณ์ทางเพศของผู้พูดได้โดยแบ่งตามข้อของความเป็นผู้ชายและความเป็นหญิง กล่าวคือคำว่า ครับ ครับผม อะ อะ เว้ย เป็นคำที่แสดงอัตลักษณ์เพศชายซึ่งตัวละครกลุ่มเพศชายมักใช้ลงท้ายประโยคในภาพยนตร์ แจกแจงความถี่

ของแต่ละคำจากมากไปน้อยได้เป็น คำว่า ครับ (89 ครั้ง) ครับผม (4 ครั้ง) วะ (3 ครั้ง) วะ (3 ครั้ง) เว้ย (2 ครั้ง) ส่วนคำว่า ค่ะ เป็นคำที่ใช้เพื่อแสดงอัตลักษณ์เพศหญิงที่ตรงข้ามกับเพศสรีระของตัวละครกลุ่มนี้ตามที่ปรากฏในบทสนทนาด้านล่างนี้เพียงครั้งเดียว ในภาพยนตร์เรื่อง *พี่ชาย My Hero*

พนักงานร้านเบอร์เกอร์: ขอโทษนะคะ ดับเบิลชีสเบอร์เกอร์ได้แล้วค่ะ

ต๊อง: ดับเบิลชีสเบอร์เกอร์ได้แล้วค่ะ (หัวเราะ)

หากแต่เมื่อพิจารณาจากบริบทที่ปรากฏ ตัวละครชื่อต๊องเลือกใช้คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิง โดยมีเจตนาล้อเลียนโอ้ตที่เพิ่งมาทานชีสเบอร์เกอร์เป็นครั้งแรกโดยการพูดทวนตามที่พนักงานร้านเบอร์เกอร์พูดกับโอ้ตเพื่อตลกโอ้ตที่มาร้านนี้เป็นครั้งแรก ผู้พูดไม่ได้ตั้งใจที่จะแสดงอัตลักษณ์ทางเพศผ่านคำลงท้ายในบทพูดนี้ แต่เป็นการใช้ภาษาเพื่อการพูดล้อเลียนเสียดสีคู่สนทนามากกว่า

กลุ่มผู้หญิงปรากฏการใช้คำลงท้าย ค่ะ ค่ะ จะ จะ ทั้งสี่คำที่มีการใช้โดยกลุ่มตัวละครผู้หญิงนี้ต่างก็เป็นคำที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิงทั้งสิ้น เมื่อเปรียบเทียบจำนวนความถี่ของแต่ละคำแล้วพบว่ากลุ่มผู้หญิงมีการใช้คำลงท้าย ค่ะ มากที่สุด (34 ครั้ง) ต่อมาคือคำว่า จะ (30 ครั้ง) จะ (7 ครั้ง) และ จะ (6 ครั้ง) ตามลำดับ ข้อมูลความถี่การใช้คำสรรพนามยังชี้ให้เห็นว่าตัวละครเพศหญิงให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาสุภาพด้วยการลงท้ายด้วยคำว่า ค่ะ ค่ะ ดังที่แทนเนน (Tannen, 1991) ระบุว่าการใช้ภาษาของเพศหญิงมักให้ความสำคัญกับการรักษาหน้าของคู่สนทนา

กลุ่มเลสเบี้ยนพบว่ามีการใช้คำลงท้าย ค่ะ ค่ะ เว้ย ในการสนทนาเพียง 3 คำ ถือว่าเป็นกลุ่มเพศที่มีความหลากหลายในการใช้คำลงท้ายน้อยที่สุดใน 6 กลุ่มเพศที่ได้ศึกษา เมื่อพิจารณาความถี่ในการใช้คำลงท้ายของตัวละครกลุ่มนี้พบว่าใช้คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิงเป็นหลัก โดยปรากฏความถี่ในการใช้คำว่า ค่ะ และ ค่ะ เป็นจำนวน 26 และ 25 ครั้งตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 50 และ 48.07 ตามลำดับ ส่วนคำลงท้าย เว้ย ที่แสดงอัตลักษณ์เพศชาย แต่ก็มีบางกรณีที่บุคคลเพศหญิงใช้คำว่า วะ โว้ย ลงท้ายประโยคได้เช่นเดียวกัน (นววรรณ พันธุเมธา, 2559) คำลงท้าย เว้ย มีความถี่ในการปรากฏในภาพยนตร์เพียง 1 ครั้ง การแสดงอัตลักษณ์ทางเพศของกลุ่มเลสเบี้ยนจึงแสดงออกไปในชั่วของความเป็นหญิงตามเพศสรีระมากกว่า

ตัวละครกลุ่มเกย์เลือกใช้คำว่า ครับ จะ วะ วะ เว้ย ตัวละครที่เป็นเกย์นิยมใช้คำลงท้าย ครับ ในการสนทนา โดยคิดเป็นร้อยละ 55.88 ของการใช้คำลงท้ายทั้งหมดของกลุ่มเกย์ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศชายคำอื่นอีก ได้แก่คำว่า วะ วะ เว้ย แม้ว่าปรากฏการใช้คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิงอย่างคำว่า จะ แต่เนื่องจากคำดังกล่าวปรากฏการใช้โดยตัวละครเกย์เพียงครั้งเดียว จึงสรุปได้ว่าตัวละครเกย์ในภาพยนตร์มีแนวโน้มในการใช้คำสรรพนามของเพศชายมากกว่า

ตัวละครชายข้ามเพศที่ปรากฏในภาพยนตร์มีการใช้คำลงท้ายประโยคในการสนทนา ได้แก่ ค่ะ ค่ะ ครับ ครับผม จะ วะ วะ เว้ย การใช้คำลงท้ายของตัวละครชายข้ามเพศเองก็มีความแตกต่างกันออกไปตามแต่สื่อภาพยนตร์ที่น่าเสนอ เช่นในภาพยนตร์ *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* ตัวละครชายข้ามเพศใช้คำลงท้าย ครับ ในการลงท้ายประโยคมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.31 ของคำลงท้ายทั้งหมดที่คนกลุ่มนี้ใช้ ส่วนในภาพยนตร์ *Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ* จะใช้คำลงท้าย วะ เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 16.92 ของคำลงท้ายของกลุ่มชายข้ามเพศทั้งหมด การแสดงออกทางเพศของกลุ่มชายข้ามเพศนั้นเอนเอียงไปในชั่วของความเป็นชาย ทว่าก็ยังปรากฏการใช้คำลงท้ายตามเพศสรีระของตัวละครอยู่เช่นกัน ตัวอย่างเช่น

ไวน์: ที่หนูมาในวันนี้ หนูอยากจะมาขอโอกาส

คือว่า...หนู...รักพิมค่ะ แล้วหนูสัญญาจะนะค่ะ ว่าหนูจะทำให้พิมมีความสุขให้ได้

จากบทพูดข้างต้น ไวน์ที่เป็นผู้พูดชายข้ามเพศมีการใช้คำลงท้ายของข้อความที่เป็นหญิงคือคำว่า ค่ะ ค่ะ ในการสนทนา พิจารณาจากบริบทที่ปรากฏ เหตุผลที่ตัวละครนี้ใช้คำลงท้ายเหล่านี้ในการสนทนาเพราะต้องการแสดงความสุภาพต่อคู่สนทนาที่เป็นพ่อแม่ของพิมที่เป็นคนรัก ตัวละครชายข้ามเพศในภาพยนตร์เรื่อง *Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ* มักใช้คำลงท้าย ค่ะ ค่ะ เมื่อต้องการใช้ภาษาที่แสดงความสุภาพต่อผู้ฟัง ต่างจากชายข้ามเพศในภาพยนตร์ *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* ที่จะใช้คำว่า ครับ เพื่อแสดงความสุภาพในการสนทนา

ส่วนตัวละครหญิงข้ามเพศมีการใช้คำลงท้ายในการสนทนาคือคำว่า ค่ะ ค่ะ ครับ ขา จ๊ะ จ๊ะ เจ้า วะ ยะ จะเห็นได้ว่ากลุ่มหญิงข้ามเพศมีการใช้คำลงท้ายที่มีความหลากหลายกว่ากลุ่มเพศอื่นๆ ที่ได้นำเสนอไปก่อนหน้านี้ เพราะตัวละครกลุ่มนี้มีการใช้คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศของทั้งชายหญิงและคำที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศด้วย คำลงท้ายที่คนกลุ่มนี้ใช้เป็นหลักคือคำว่า ค่ะ ที่ปรากฏการใช้ 87 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 41.23 ของคำลงท้ายจากกลุ่มหญิงข้ามเพศทั้งหมด ส่วนคำแสดงอัตลักษณ์เพศชายคือคำว่า ครับ และ วะ มีการใช้เพียง 6 ครั้ง และ 2 ครั้งตามลำดับ บ่งบอกว่าตัวละครหญิงข้ามเพศมีมุมมองว่าตนเองมีการแสดงออกทางเพศไปในทิศทางเดียวกับเพศหญิงนั่นเอง

หากพิจารณาคำลงท้ายทั้งหมด จำแนกคำลงท้ายตามความหมายและบริบทในการใช้ของแต่ละคำได้ ดังนี้

1) กลุ่มคำที่แสดงอัตลักษณ์เพศชาย ได้แก่คำว่า ครับ ครับผม วะ วะ เว้ย

ครับ - คำว่า ครับ เป็นคำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศชาย สามารถแสดงความสุภาพในภาษาไทยต่อคู่สนทนาได้ (ราชบัณฑิตยสภา, 2554) คำว่า ครับ มีจำนวนความถี่การใช้ในภาพยนตร์ทั้งสามเรื่องเป็นจำนวน 201 ครั้ง คำลงท้าย ครับ เป็นคำลงท้ายที่พบมากที่สุดในการบรรดาคำลงท้ายทั้งหมดในภาพยนตร์

ครับผม - คำสรรพนาม ครับผม มาจากการนำคำว่า ผม ไปรวมกับคำลงท้าย ครับ เพื่อเน้นความสุภาพของภาษา (กนกวรรณ วารีเขตต์ และวิภาส โพธิแพทย์, 2556) เป็นคำลงท้ายที่แสดงความเป็นชายซึ่งมีรูปแบบการใช้ที่แตกต่างจากคำลงท้าย ครับ เพราะคำว่า ครับผม นิยมใช้แสดงการตอบรับคู่สนทนาเป็นหลัก ในขณะที่คำลงท้าย ครับ ใช้ได้ในบริบทที่มีความหลากหลายกว่า

วะ - เป็นคำลงท้ายที่แสดงความเป็นชายของผู้พูด (นววรรณ พันธุเมธา, 2559) ลักษณะการใช้คำว่า วะ จะมีความใกล้เคียงกับคำว่า จ๊ะ ที่มักใช้ในเชิงการถาม เพียงแต่คำลงท้าย วะ สามารถใช้ในลักษณะที่เป็นภาษาตลาดที่ทำลายหน้าของคู่สนทนา แต่สามารถใช้สนทนากับบุคคลที่มีความสนิทสนมโดยไม่แสดงความไม่สุภาพก็ได้เช่นกัน (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2560; ราชบัณฑิตยสภา, 2554)

วะ - ลักษณะการใช้คำว่า วะ จะมีความใกล้เคียงกับคำว่า จ๊ะ ที่มักใช้ในประโยคบอกเล่าหรือตอบรับแต่คำลงท้าย วะ มักถูกใช้เป็นคำที่เป็นภาษาตลาดที่แสดงความไม่สุภาพในการสนทนา หรือใช้เมื่อสนทนากับบุคคลที่มีความสนิทสนมในระดับจวนลิลาที่ไม่เป็นทางการ

เว้ย - ใช้ลงท้ายประโยคคำถาม ใช้ในการร้องเรียก ขานรับ แสดงอารมณ์ หรือเพื่อแสดงท่าทีของผู้พูดส่วนใหญ่เพื่อเป็นการตักเตือนหรือแสดงอารมณ์โกรธ ไม่พอใจ หรือแสดงความสงสัย (ราชบัณฑิตยสภา, 2554)

2) กลุ่มคำที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิง ได้แก่คำว่า คะ ค่ะ จ๊ะ จ๊ยะ ยะ เจ้า

คะ - มักใช้ลงท้ายประโยคคำถามของผู้พูดเพศหญิง (ราชบัณฑิตยสภา, 2554) ในบางกรณีหากคู่สนทนาเป็นผู้หญิง ผู้ชายก็ใช้คำว่า คะ ลงท้ายประโยคได้ (นววรรณ พันธุเมธา, 2559) คำว่า คะ เป็นคำลงท้ายที่แสดงความสุภาพในการสนทนา (นิตยา กาญจนวรรณ, 2556)

ค่ะ - ใช้ในประโยคบอกเล่าหรือใช้ตอบรับคู่สนทนา เป็นคำลงท้ายที่เป็นภาษาสุภาพและรักษาน้ำใจด้านลบของคู่สนทนา (ราชบัณฑิตยสภา, 2554)

จ๊ะ - ใช้ในบริบทที่ผู้พูดต้องตอบรับการสนทนา (ราชบัณฑิตยสภา, 2554) ใช้ลงท้ายประโยคบอกเล่า ประโยคคำถาม ประโยคคำสั่ง นอกจากนี้ยังเป็นคำที่ผู้ชายสามารถใช้ได้เมื่อสนทนากับผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่าเพื่อแสดงความเอ็นดู (นววรรณ พันธุเมธา, 2559)

จ๊ยะ - รูปแบบการใช้ของคำลงท้าย จ๊ะ ใช้ลงท้ายหลังประโยคคำถาม หรือหลังคำว่า ชี นะ ซึ่งแสดงการสั่ง (นววรรณ พันธุเมธา, 2559; ราชบัณฑิตยสภา, 2554)

ยะ - มักใช้ในระดับวจนลีลาที่ไม่เป็นทางการ ไม่ถือว่าเป็นคำสุภาพ (ราชบัณฑิตยสภา, 2554)

เจ้า - คำว่า “เจ้า” เป็นคำภาษาถิ่นภาคเหนือ มีรูปแบบการใช้เช่นเดียวกับคำว่า คะ/ค่ะ มักใช้กับคู่สนทนาที่มีสถานภาพสูงกว่าเพื่อแสดงความสุภาพ เดิมทีแล้วเป็นคำที่สามารถใช้ได้ทั่วไปโดยไม่มีข้อจำกัดทางเพศแต่ในปัจจุบันจะใช้โดยผู้พูดเพศหญิงเป็นหลัก (หมู่เฮาคนเมือง, 2562)

5. บทสรุปและอภิปรายผล

ในวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่หนึ่ง ผู้วิจัยต้องการศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งในภาพยนตร์ เพราะคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งเป็นคำที่บุคคลใช้แทนตนเองในการสนทนา มีคุณสมบัติในการระบุเพศได้ คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งจึงมีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ทางเพศ (Gender identity) ที่ว่าด้วยการรับรู้เพศตนเองของบุคคลโดยตรง (รพีภัทร์ ยอดหล่อชัย, 2562; Stoller, 2020) หากจำแนกตามการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศแล้วจะแบ่งคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งได้เป็น 3 กลุ่มตามขั้วทางเพศที่ผู้พูดแสดงออกมา ได้แก่ คำสรรพนามที่แสดงอัตลักษณ์เพศชาย คำสรรพนามที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิงและคำสรรพนามที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศ ในงานวิจัยนี้พบการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งของตัวละครในภาพยนตร์เพียงคำที่อยู่ในกลุ่มที่แสดงอัตลักษณ์เพศชายและคำที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศเท่านั้น สรุปการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งตามเพศของผู้พูดได้ดังนี้

ตารางที่ 1

รูปแบบการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งที่ปรากฏในภาพยนตร์จำแนกตามเพศของผู้พูด

ลำดับ	คำที่ปรากฏ	จำนวนครั้งที่ปรากฏ	เพศของผู้พูด					
			ชาย	หญิง	เลสเบี้ยน	เกย์	หญิงข้ามเพศ	ชายข้ามเพศ
1	ฉัน	123		✓	✓	✓	✓	✓
2	เรา	114	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3	ผม	101	✓			✓		✓
4	กู	85	✓	✓		✓	✓	✓
5	หนู	53	✓		✓		✓	✓
6	พวกเรา	41	✓			✓	✓	✓
7	อ้าว	22		✓				
8	เค้า	15	✓					
9	เป็น	14	✓				✓	
10	พวกหนู	6					✓	
11	เฮา	5	✓				✓	
12	ข้า	2	✓					
13	พวกฉัน	1					✓	
14	เป็นเฮา	1					✓	
15	เฮาเป็น	1					✓	
16	หมีเฮา	1	✓					
17	ตัวผม	1	✓					

ตัวละครเพศชายใช้คำที่แสดงอัตลักษณ์เพศชายอย่างคำว่า ผม เป็นหลักในการแทนตัวเองและมีการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศควบคู่ไปด้วย

ตัวละครเพศหญิงเป็นกลุ่มที่พบการใช้คำสรรพนามในกลุ่มที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศ 4 คำ คือคำว่า ฉัน เรา กู อ้าว โดยที่มีการใช้คำว่า อ้าว ในภาพยนตร์มากที่สุด เนื่องจากตัวละครเพศหญิงในภาพยนตร์เรื่อง *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* ที่เป็นหญิงที่มีเชื้อสายจีนมีบทพูดมากที่สุดในบรรดาตัวละครเพศหญิง

ตัวละครกลุ่มเลสเบี้ยนเป็นกลุ่มเพศที่มีความหลากหลายในการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งน้อยที่สุด เนื่องจากปรากฏการใช้คำสรรพนามที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศเพียง 3 คำ คือคำว่า ฉัน เรา หนู คำสรรพนามที่มีการใช้มากที่สุดโดยตัวละครกลุ่มนี้คือคำสรรพนาม หนู จำนวนคำสรรพนามของตัวละครกลุ่มเลสเบี้ยนน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มเพศอื่นๆ โดยอาจมีสาเหตุจากการที่ตัวละครเลสเบี้ยนในภาพยนตร์มีเพียง 2 ตัวละคร ซึ่งเป็นจำนวนน้อยกว่าตัวละครกลุ่มอื่น จึงอาจทำให้ไม่เห็นความหลากหลายในการใช้คำสรรพนามของตัวละครกลุ่มนี้

ตัวละครกลุ่มเกย์มีการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งในการแทนตัวเองในลักษณะที่ใกล้เคียงกับการใช้คำสรรพนามของตัวละครเพศชายที่ใช้คำสรรพนาม ผม เป็นหลักในการแทนตัวเอง เพียงแต่จะมีความหลากหลายในการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งในการแทนตัวเองน้อยกว่ากลุ่มตัวละครเพศชาย ด้วยการที่ตัวละครกลุ่มเกย์มีการใช้คำสรรพนามทั้งหมดน้อยที่สุด โดยมีความถี่การใช้คำสรรพนามของตัวละครกลุ่มนี้ทั้งหมด 35 ครั้ง แม้ว่ากลุ่มเพศนี้จะเป็นตัวละครหลักในภาพยนตร์เรื่อง *พี่ชาย My Hero* และปรากฏตัวละครกลุ่มเกย์ในภาพยนตร์เรื่อง *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* ก็ตาม จึงเป็นที่น่าสนใจว่าเหตุใดตัวละครกลุ่มนี้จึงมีจำนวนการใช้คำสรรพนามที่น้อยกว่า

กลุ่มเลสเบี้ยนที่มีตัวละครเพียง 2 ตัวได้ ประเด็นเรื่องการใช้คำสรรพนามของกลุ่มเกย์จึงอาจนำไปศึกษาเพิ่มเติมเพื่อดูปัจจัยอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อจำนวนการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งของตัวละครกลุ่มเกย์ได้

สำหรับตัวละครชายข้ามเพศนั้น พบว่าตัวละครมีแนวทางการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งแตกต่างกันตามแต่สื่อภาพยนตร์ที่ตัวละครนั้นปรากฏ ในภาพยนตร์ *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* ชายข้ามเพศจะใช้คำสรรพนาม ผม ซึ่งแสดงอัตลักษณ์เพศชายในการแทนตัวตัวละครเป็นหลัก ในขณะที่ตัวละครชายข้ามเพศในภาพยนตร์เรื่อง *Yes or No 2.5 กลับมา เพื่อรักเธอ* มักใช้คำสรรพนามที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศในการสนทนายู่ตลอด ข้อแตกต่างในการใช้ภาษาของกลุ่มชายข้ามเพศที่แตกต่างกันในภาพยนตร์ของกลุ่มเลสเบี้ยนและกลุ่มคนข้ามเพศอาจอธิบายได้จากการเข้าถึงสื่อของกลุ่มคนข้ามเพศที่มีมาอย่างยาวนานกว่ากลุ่มเลสเบี้ยน ตามที่สมชาย สำเนียงงาม (2552) ได้ให้เหตุผลในงานวิจัยที่ศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งของผู้พูดในบทพูดเดี่ยวว่า กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศซึ่งยังไม่เป็นที่แพร่หลายในสังคมจะมีการแสดงออกทางเพศได้อย่างไม่เป็นอิสระนัก เพราะกลัวแรงต่อต้านจากสังคม เหตุผลอีกประการที่ผู้วิจัยคาดว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องมีการใช้คำสรรพนามแตกต่างกันทั้งที่เป็นตัวละครชายข้ามเพศเหมือนกันนั้น เป็นเพราะภาพยนตร์ *Yes or No 2.5 กลับมา เพื่อรักเธอ* ต้องการเน้นความสัมพันธ์แบบหญิงรักหญิง จึงทำให้ตัวละครในเรื่องหลีกเลี่ยงการใช้คำสรรพนามที่แสดงความเป็นชายในภาพยนตร์

ส่วนตัวละครหญิงข้ามเพศจะนิยมใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งที่เป็นคำไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศในการสนทนา คำสรรพนามที่ตัวละครกลุ่มนี้ใช้มากที่สุดคือคำสรรพนาม ฉัน ตัวละครหญิงข้ามเพศจะไม่ใช้คำสรรพนามที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศในการแทนตัวเองเลย

รูปแบบการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งของตัวละคร 6 กลุ่มเพศในภาพยนตร์มีรูปแบบใกล้เคียงกับงานวิจัยที่สมชาย สำเนียงงาม (2552) ศึกษาในบทพูดเดี่ยว งานวิจัยของสุชาดา เจียพงษ์ (2560) และงานวิจัยของโสภณพิทยา คงตระกูล (2539) ที่ศึกษาการแยกต่างตามเพศผ่านคำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งและคำลงท้าย งานวิจัยดังกล่าวสรุปว่าผู้พูดส่วนใหญ่นิยมใช้คำสรรพนามที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศในการแทนตัวเองมากกว่าคำที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศและเมื่อใช้คำที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศจะใช้คำที่ตรงกับเพศสรีระเป็นหลัก ส่วนที่มีความแตกต่างจากงานวิจัยดังกล่าว คือ ผลการศึกษาจากงานวิจัยก่อนหน้านี้ ชายข้ามเพศจะไม่ใช้คำสรรพนาม ผม ในการแทนตัวเอง แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยพบว่าตัวละครชายข้ามเพศในภาพยนตร์ *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* เลือกใช้คำสรรพนาม ผม ในการแทนตัวเองมากที่สุด

ส่วนวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่สอง ผู้วิจัยต้องการศึกษารูปแบบการใช้คำลงท้ายของตัวละครในภาพยนตร์ว่าในบรรดา 6 กลุ่มเพศ แต่ละกลุ่มมีการเลือกใช้คำลงท้ายลงท้ายประโยคเช่นไร ปรากฏรูปแบบการใช้ตามกลุ่มเพศของตัวละครดังนี้

ตารางที่ 2

รูปแบบการใช้คำลงท้ายที่ปรากฏในภาพยนตร์จำแนกตามเพศของผู้พูด

ลำดับ	คำที่ปรากฏ	จำนวนครั้งที่ปรากฏ	เพศของผู้พูด					
			ชาย	หญิง	เลสเบี้ยน	เกย์	หญิงข้ามเพศ	ชายข้ามเพศ
1	ครับ	199	✓			✓	✓	✓
2	คะ	153	✓	✓	✓		✓	✓
3	คะ	124		✓	✓		✓	✓
4	วะ	49	✓			✓	✓	✓
5	เจ้า	31					✓	
6	เว้ย	27	✓		✓			✓
7	จ๊ะ	19		✓			✓	✓
8	วะ	13	✓			✓		✓
9	ขา	12					✓	
10	จ๊ะ	11		✓		✓	✓	
11	ครับผม	6	✓					✓
12	ยะ	1					✓	

ตัวละครในภาพยนตร์มีการใช้คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศเท่านั้น จำแนกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศชายและคำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิง

ตัวละครเพศชายจะใช้คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศชายเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่คำว่า ครับ ครับผม วะ วะ เว้ย คำลงท้ายที่ตัวละครกลุ่มนี้ใช้มากที่สุดคือคำลงท้าย ครับ กระนั้นก็พบการใช้คำลงท้าย คะ ที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิงหนึ่งครั้ง ในภาพยนตร์เรื่อง พี่ชาย *My Hero* แต่บริบทของการสนทนาบ่งบอกว่าเป็นการใช้คำเพื่อเสียดสีและล้อเลียนบุคคลอื่นเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อแสดงอัตลักษณ์ทางเพศของผู้พูด

ตัวละครหญิงมีการใช้คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิงเท่านั้น ได้แก่คำว่า คะ คะ จ๊ะ จ๊ะ โดยมีการใช้คำลงท้าย คะ มากที่สุด บ่งชี้ว่าตัวละครเพศหญิงมีการใช้คำลงท้ายอิงจากเพศสรีระของตัวละครในการสนทนา

ในส่วน of ตัวละครในกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้แก่ ตัวละครกลุ่มเลสเบี้ยน ตัวละครกลุ่มเกย์ ตัวละครกลุ่มชายข้ามเพศและตัวละครกลุ่มหญิงข้ามเพศ สรุปผลการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศผ่านการใช้คำลงท้ายได้ดังต่อไปนี้

ตัวละครที่เป็นเลสเบี้ยนปรากฏการใช้คำลงท้าย 3 คำ คือ คะ คะ เว้ย ซึ่งมีคำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิงคือคำว่า คะ และ คะ ส่วนคำลงท้าย เว้ย ถือเป็นคำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศชาย รูปแบบการใช้คำลงท้ายที่ตรงข้ามกับอัตลักษณ์ทางเพศเช่นนี้สามารถเกิดขึ้นได้ในบทสนทนาในชีวิตประจำวัน เพราะผู้พูดที่เป็นเพศหญิงบางคนก็ใช้คำลงท้าย วะ วะ เว้ย ในการสนทนา (นวรรณ พันธ์เมธา, 2559)

การใช้คำลงท้ายของตัวละครเกย์ในภาพยนตร์มีการใช้คำลงท้ายของเพศชายในการสนทนาเป็นหลัก ทว่าก็มีการใช้คำลงท้ายของเพศหญิงคือคำว่า จ๊ะ หนึ่งครั้ง ในบริบทที่แสดงการหยอกล้อกันระหว่างตัวละครชื่อเอกที่เป็นเกย์กับเพื่อนที่เป็นหญิงข้ามเพศในภาพยนตร์เรื่อง พี่ชาย *My Hero* นวรรณ พันธ์เมธา (2559) ได้อธิบายในส่วนของการใช้คำลงท้าย จ๊ะ ว่าผู้พูดผู้ชายสามารถใช้คำดังกล่าวได้เมื่อคู่สนทนาเป็นผู้หญิง เหตุผล

ที่เอ่ยใช้คำลงท้าย จะ ก็เพื่อใช้ตอบรับการสนทนากับเพื่อนหญิงข้ามเพศที่มีการแสดงออกทางเพศในลักษณะของความเป็นหญิง

ชายข้ามเพศปรากฏความแตกต่างทางการใช้ภาษาระหว่างชายข้ามเพศในภาพยนตร์ *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* และ *Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ* เช่นเดียวกับที่ปรากฏในการอภิปรายผลของการใช้คำสรรพนาม กล่าวคือ ชายข้ามเพศในภาพยนตร์ *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* จะใช้คำลงท้ายของเพศชายเป็นหลักและไม่ใช้คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิงเลย ส่วนชายข้ามเพศในภาพยนตร์ *Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ* แม้จะใช้คำลงท้าย วะ ซึ่งแสดงอัตลักษณ์เพศชายเป็นหลัก แต่ก็มีการใช้คำลงท้าย ค่ะ ค่ะ ที่แสดงอัตลักษณ์เพศหญิงในการสนทนาด้วย ปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างตัวละครสองกลุ่มที่ได้กล่าวไปก็น่าจะเป็นเช่นเดียวกับที่ให้เหตุผลในการวิเคราะห์คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งของกลุ่มชายข้ามเพศ คือมีสาเหตุจากการแสดงออกทางเพศที่ถูกจำกัด เพราะตัวละครหญิงรักหญิงยังเป็นกลุ่มที่เข้าถึงได้ยากในสังคมและภาพยนตร์เลสเบี้ยนต้องการเน้นความสัมพันธ์หญิงรักหญิงในภาพยนตร์

ส่วนกลุ่มหญิงข้ามเพศพบว่าเป็นกลุ่มที่มีการใช้คำลงท้ายหลากหลายมากที่สุด เพราะตัวละครกลุ่มนี้ใช้ทั้งสถานภาพที่แสดงอัตลักษณ์ทั้งของเพศชายและหญิง แต่มีแนวโน้มที่จะใช้คำลงท้ายของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

รูปแบบการใช้คำลงท้ายของตัวละคร 6 กลุ่มเพศจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งมาก เนื่องจากตัวละครจากภาพยนตร์ที่นำเสนอบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไทยมีการใช้คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศทุกคำ ในขณะที่ใช้คำบุรุษสรรพนามที่หนึ่งที่ไม่แสดงอัตลักษณ์ทางเพศเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบผลการใช้คำลงท้ายที่ปรากฏในงานวิจัยนี้กับผลการวิจัยของโสเมพิทยา คงตระกูล (2539) ที่พบว่าผู้พูดเพศชายหญิงมีการใช้คำลงท้ายที่แสดงอัตลักษณ์ตามเพศโดยกำเนิด ส่วนคนข้ามเพศจะสามารถใช้คำลงท้ายของทั้งสองชั่วได้ การใช้คำลงท้ายจากภาพยนตร์เป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยในอดีต อีกทั้งยังปรากฏตัวอย่างที่ปัจจัยทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังอาจส่งผลต่อการใช้คำลงท้ายตามที่โสเมพิทยา คงตระกูล (2539) ได้เสริมเอาไว้ในงานวิจัยด้วย คือ รูปแบบการใช้คำลงท้ายของไวน์ที่เป็นตัวละครชายข้ามเพศในภาพยนตร์ *Yes or No 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ* ได้เลือกใช้คำลงท้าย ค่ะ ค่ะ ในการสนทนากับแม่ของพิมที่อาวูโสกว่า จากเดิมที่ลงท้ายด้วยคำที่แสดงความเป็นชาย เช่น วะ วะ ตัวอย่างที่กล่าวไปนี้แสดงถึงปัจจัยรองที่อาจส่งผลต่อการใช้คำลงท้ายในการสนทนา

6. ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ศึกษาลักษณะทางวิภาษภาษาเพศในระดับคำ ทว่าวิภาษภาษาเพศสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับของภาษา จึงเป็นไปได้ว่านอกจากการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศผ่านการใช้คำสรรพนามและคำลงท้ายดังที่ได้มีการศึกษาในงานวิจัยนี้แล้ว อาจมีองค์ประกอบทางภาษาอื่นๆ ที่เชื่อมโยงกับเพศก็เป็นได้ หากมีงานวิจัยที่ศึกษาองค์ประกอบทางภาษาเหล่านั้นก็จะช่วยให้เห็นถึงปัจจัยทางเพศที่ส่งผลต่อภาษาในสังคมที่มีกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น นอกจากนี้ หากในอนาคตมีสื่อภาพยนตร์ของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศกลุ่มอื่นนอกเหนือจากเลสเบี้ยน เกย์ คนข้ามเพศ ที่ผู้วิจัย

ได้ศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะมีการศึกษาสื่อเหล่านั้นเพื่อที่จะให้เข้าใจถึงการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศของคนเหล่านั้นดังที่สื่อภาพยนตร์นำเสนอภาพลักษณ์ของคนกลุ่มนั้นๆ ต่อไป

รายการอ้างอิง

- กนกวรรณ วารีเขตต์, และวิภาส โพธิแพทย์. (2556). การกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำนาม “ผม”. *วรรณวิทัศน์*, 13, 196-212. <https://doi.org/10.14456/vannavidas.2013.9>
- กาญจนา นาคสกุล. (2540). *คำสรรพนามในภาษาไทยสะท้อนวัฒนธรรมไทย*.
<http://legacy.orst.go.th/?knowledges=คำสรรพนามในภาษาไทยสะท้อน>
- กิตติ นาอินทนนท์ (ผู้กำกับ). (2558). *Yes or no 2.5 กลับมาเพื่อรักเธอ* [ภาพยนตร์]. พระนครฟิล์ม.
- คิม, เจ (ผู้กำกับ). (2558). *พี่ชาย My Hero* [ภาพยนตร์]. อิเล็กทริกอีลฟิล์ม.
- จารุจรรย์ ทรัพย์ชาตอนันต์. (2564). เพศหลากหลายในวัยรุ่น (LGBTQ youth). ใน *รับมืออย่างถูกวิธี เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จากทีมบุคลากรทางการแพทย์และสหสาขาวิชาชีพ* (น. 512-516). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2560). *สรรพนาม มั่น สุภาพใหม่*. <https://www.chula.ac.th/cuinside/5190/>
- ธีระ บุษบกแก้ว, และแอล เซอร์दार. (2565). การใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 2: กรณีศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 5(3), 8-21.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2563). แนวคิดเรื่อง “ความหลากหลายทางเพศ” ในกระบวนทัศน์วิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 28(3), 312-339.
- นวรรตน์ ภักดีคำ. (2553). อีวี. ใน *จีนใช้ไทยยืม* (น. 197). อมรินทร์.
- นวรรณ พันธุมธา. (2559). *ไวยากรณ์ไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา กาญจนวรรณ. (2556). *คำลงท้ายในภาษาไทย*.
<http://legacy.orst.go.th/?knowledges=คำลงท้ายในภาษาไทย-๕-พฤศจิกายน>
- พชร อานนท์ (ผู้กำกับ). (2557). *สตรีเหล็ก ตบโลกแตก* [ภาพยนตร์]. พระนครฟิล์ม.
- พรทิพย์ ไชยรัตน์. (2559). “คำ” ที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย. *วรรณวิทัศน์*, 2, 105-110.
<https://doi.org/10.14456/vannavidas.2002.9>
- รพินท์ภัทร์ ยอดหล่อชัย. (2562). *ความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย*.
<https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/gender-identity/>
- รัชดา ปลายทอง. (2552). การใช้คำลงท้ายภาษาไทยในวรรณกรรมแปลเรื่องอาร์ทิมิส ฟาวล์, อาร์ทิมิส ฟาวล์ ตอนมหันตภัยในอาร์กติก และอาร์ทิมิส ฟาวล์ ตอนรหัสลับนิรันดร์. *ภาษาและภาษาศาสตร์*, 27(2), 90-103.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554*.
<https://dictionary.orst.go.th/index.php>
- ราชบัณฑิตยสภา. (2557). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์)*. ราชบัณฑิตยสภา.
- วาริน นิลศิริสุข. (2561). *Starpics special LGBT spirit of queer cinema* หลากมิติทางเพศบนแผ่นฟิล์ม. ห้องภาพสุวรรณ.
- วาลี ปรีชาปัญญากุล. (2563). ภาษาและอัตลักษณ์ของพิธีกรรมเพศที่สามที่ปรากฏผ่านรายการโทรทัศน์. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 15(2), 143-163.

- สมชาย สำเนียงงาม. (2544). การเลือกใช้คำสรรพนามในภาษาไทยกับแนวคิดเรื่องความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 23(2), 220-246.
- สมชาย สำเนียงงาม. (2552). คำแทนตัวผู้พูดในบทพูดเดี่ยวของผู้พูดต่างเพศ. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 31(2), 7-25.
- สุชาติา เจียพงษ์. (2550). คำบุรุษสรรพนามในลิลิตพระลอ: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์สังคม. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 29(ฉบับพิเศษ), 73-91.
- สุชาติา เจียพงษ์. (2560). อายุของผู้พูดกับการเลือกใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 1 และ 2: การศึกษาเปรียบเทียบรูปคำและการใช้. *วิจิตรวรรณสาร*, 1(3), 105-130.
- โสมพิทยา คงตระกูล. (2539). การจำแนกความต่างตามเพศในการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 และคำลงท้ายบอกความสุภาพของนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หมูเฮาคนเมือง (ผู้สร้าง). (2562). ผู้ชายพูดคำว่า “เจ้า” หรือเปล่า | เย้ยเมย์ หมูเฮาคนเมือง [วิดีโอยูทูบ]. <http://www.youtube.com/watch?v=Vja83KLQXZs>
- หอภาพยนตร์. (2566). นิทรรศการต้นธารสายรุ้ง: ประวัติศาสตร์ความหลากหลายทางเพศในหนังไทย. <https://fapod.or.th/main/travel/view/14>
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Duignan, B. (2022). *Gender continuum*. <https://www.britannica.com/topic/gender-continuum>
- Freud, S. (1910). *Drei abhandlungen zur sexualtheorie* [Three contributions to the sexual theory]. Nervous and mental disease publishing.
- Holmes, J. (2013). *An introduction to sociolinguistics* (4th ed.). Routledge.
- Jule, A. (2014). *Gender theory*. In A. C. Michalos (Ed.), *Encyclopedia of quality of life and well-being research* (pp. 2464-2466). Springer Netherlands.
- Kendall, E. (2024). *Gender binary*. <https://www.britannica.com/topic/gender-binary>
- Stoller, R. (2020). *Sex and gender: The development of masculinity and femininity*. Routledge.
- Tannen, D. (1991). *You just don't understand: Women and men in conversation*. Ballantine Books.

ถ้อยคำบูลลี: ความหมายตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทย รุ่นอายุวาย (Y) และซี (Z)*

Received: 7 November 2024

Revised: 14 January 2025

Accepted: 23 May 2025

ปัทมา เหมือนสมัย**
ณัฐพร พานโพธิ์ทอง***

การนิยามคำศัพท์เกี่ยวกับความ(ไม่)สุภาพจากมุมมองของผู้ใช้ภาษา
เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากนักวิจัยปฏิบัติศาสตร์และคำว่า บูลลี ก็เป็น
คำที่ใช้อย่างกว้างขวางในสังคมไทยปัจจุบัน

บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของคำว่า
ถ้อยคำบูลลี หรือคำพูดที่จัดเป็นการบูลลีจากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทย
รุ่นอายุวาย (Y) และ (Z) ตามแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่ง เก็บข้อมูล
ด้วยการสำรวจสื่อออนไลน์ การตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก
ผลการศึกษาพบว่า ถ้อยคำบูลลี มีมิติทางความหมายหลายประการตามการ
รับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นอายุดังกล่าว แต่มิติทางความหมายส่วนใหญ่เป็น
การรับรู้ในทำนองเดียวกัน ทั้งนี้ “เนื้อความ” และ “ผลที่เกิดขึ้น” เป็นมิติทาง
ความหมายเด่น กล่าวคือเป็นข้อคำนึงถึงพื้นฐานในการตัดสินถ้อยคำว่าจัดเป็น
การบูลลี นอกจากนี้ ถ้อยคำบูลลี ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทย รุ่นอายุ
ดังกล่าวมีขอบเขตทางความหมายกว้างกว่าคำว่า บูลลี ที่สังเคราะห์โดย
นักวิชาการด้วย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้สามารถนำมาสังเคราะห์เป็น
ข้อเสนอทางความหมายของคำว่า ถ้อยคำบูลลี ในภาษาไทยและนำไป
ประยุกต์ใช้ในการพิจารณาตัดสินถ้อยคำที่จัดเป็นการบูลลีในสังคมไทยได้

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การบูลลี;
การรับรู้ของผู้ใช้ภาษา;
ความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่ง;
งานด้านความสัมพันธ์

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตเรื่อง “ถ้อยคำที่จัดเป็นการบูลลีต่อเพศสภาพและเพศวิถี:
การศึกษาการตัดสินของผู้พูดภาษาไทยรุ่นอายุวาย (Y) และซี (Z) ตามแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่ง” ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่:
muansamai.p@gmail.com

*** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่:
ntp1142@hotmail.com

*Expressions Considered Bullying: Meaning Perceived by Thai Speakers of Generations Y and Z**

Received: 7 November 2024

Revised: 14 January 2025

Accepted: 23 May 2025

Phattama Mueansamai^{**}Natthaporn Panpothong^{***}

Defining the meanings of (im)politeness-related terms from the perspectives of language users has recently attracted interest of pragmaticists, and the term “bullying” is widely used in Thai society nowadays.

This paper aims to investigate the meaning of the term “expressions considered bullying” as perceived by Thai speakers of generations Y and Z, using first-order (im)politeness as the analytical framework. Data were collected by online survey, questionnaire, and in-depth interviews. The results revealed that there are numerous definitional dimensions of this term from the perception of Thai speakers of generations Y and Z. However, definitional dimensions are largely perceived similarly. The “content” and “consequence” are key definitional dimensions, which serve as fundamental concerns in judging whether expressions are considered bullying. This term, based on lay perceptions, is defined with a broader meaning than the term “bullying” as defined within theoretical constructs by scholars. These findings can be conceptualized to elucidate the meaning of the term “expressions considered bullying” in Thai and can be applied to judge expressions considered bullying in Thai society.

Research Article

Abstract

Keywords

bullying;
lay perceptions;
first-order (im)politeness;
relational work

* This article is a part of a dissertation entitled “Expressions Considered Gender-and Sexuality-Based Bullying: A Study of Judgements Made by Thai Speakers of Generations Y and Z from the Perspective of First-Order (Im)Politeness” for the degree of Doctor of Philosophy in Thai, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

** Ph.D. student, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, e-mail: muansamai.p@gmail.com

*** Associate Professor, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, e-mail: ntp1142@hotmail.com

1. บทนำ

แนวคิดการบูลลี่ (bullying) มีจุดเริ่มต้นมาจากประเทศแถบตะวันตกและคำว่า บูลลี่ มีความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการตะวันตกว่า

บูลลี่ คือ พฤติกรรมก้าวร้าวที่ผู้พุดมีเจตนาทำให้ผู้อื่นเกิดความเจ็บปวด ทุกข์ใจ
อับอาย เป็นการกระทำซ้ำ โดยผู้บูลลี่-ผู้ถูกบูลลี่มีความสัมพันธ์ทางอำนาจไม่สมมาตรกัน
(Smith & Thompson, 1991; Olweus, 1993; Rigby, 2002; สกล วรเจริญศรี, 2559)

ความหมายดังกล่าวไม่ได้เป็นสากลที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย (Macklem, 2003, p. 12; Monks & Smith, 2006, p. 802) สังคมที่รับแนวคิดการบูลลี่มักจะกำหนดคำศัพท์และความหมายเพื่อใช้ในสังคมนั้นๆ แต่ประสบปัญหาการหาคำศัพท์ที่สื่อความหมายเทียบเคียงกับคำว่า บูลลี่ ของภาษาอังกฤษได้ยาก (Smorti et al., 2003, p. 418) อีกทั้งแต่ละสังคมจะกำหนดนิยามศัพท์ให้สอดคล้องกับมุมมองการบูลลี่ของคนในสังคมวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งอาจแตกต่างจากความหมายของคำว่า บูลลี่ ในภาษาอังกฤษ (Koo et al., 2008, p. 119) เช่น สังคมญี่ปุ่นกำหนดใช้คำว่า *ijime* (bullying) และมีนักวิชาการเสนอความหมายของคำศัพท์นี้ที่เน้นความทุกข์ทางใจของผู้ถูกบูลลี่ ดังนี้

บูลลี่ คือ พฤติกรรมหรือทัศนคติเชิงลบที่ผู้บูลลี่มีเจตนาทำให้ผู้ที่มีตำแหน่งแห่งหน
ทางสังคมด้อยกว่ารู้สึกอับอาย ขาดหน้า ผู้บูลลี่อาจจะทำไปเพื่อรักษาหรือกู้ศักดิ์ศรีของตน
กล่าวได้ว่า เป็นการทำให้ผู้อื่นรู้สึกทุกข์ใจในรูปแบบต่างๆ

(Taki, 2003)

ความหมายของคำว่า *ijime* (bullying) เน้นการกระทำโดยอ้อมมากกว่าการทำร้ายร่างกายและเกิดขึ้นในกลุ่มคนมากกว่าปัจเจกบุคคล (Kanetsuna & Smith, 2002 as cited in Lee et al., 2012, p. 343) ซึ่งเป็นความหมายที่สะท้อนการเป็นสังคมแบบกลุ่มนิยมของญี่ปุ่น (Lee et al., 2012, p. 343)

มีงานวิจัยในต่างประเทศจำนวนหนึ่งสนใจศึกษามิติทางความหมายของคำศัพท์เกี่ยวกับการบูลลี่ ตามการรับรู้ของผู้ใช้ภาษาพบว่ามิติทางความหมายที่สำคัญของ บูลลี่ ตามการรับรู้ของเด็ก คือ “ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อผู้ถูกกระทำ” ส่วนมิติทางความหมายที่สำคัญตามการรับรู้ของผู้ใหญ่ คือ “เจตนา” และ “การเกิดซ้ำ” (Madsen, 1996, p. 14) และมิติทางความหมายของ การบูลลี่ทางไซเบอร์ (cyberbullying) ตามการรับรู้ของเยาวชนคือ เจตนาทำให้เจ็บปวด เป็นการกระทำเชิงลบที่อาจจะทำซ้ำหรือครั้งแรกและมีอำนาจไม่สมมาตรกัน (Vandebosch & Van Cleemput, 2008, p. 499)

สังคมไทยรับแนวคิดการบูลลี่มา แต่ภาษาไทยยังไม่มีนิยามความหมายของคำศัพท์เกี่ยวกับแนวคิดการบูลลี่ มักใช้คำว่า แกล้ง รังแก แต่ 2 คำนี้ไม่ได้มีความหมายตรงตัวกับคำว่า บูลลี่ ในภาษาอังกฤษ (แนวหน้า, 2567) มีเพียงคำว่า *cyberbullying* ที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนดศัพท์บัญญัติว่า การประทุษร้ายบนโลกไซเบอร์ และนิยามความหมายว่า การข่มเหงรังแกซ้ำแล้วซ้ำอีกด้วยภาพหรือข้อความผ่านสื่อออนไลน์ที่สร้างความอับอายและเจ็บปวดแก่ผู้ตกเป็นเหยื่อ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2563) และงานวิจัยที่ศึกษาความหมายของคำศัพท์เกี่ยวกับการบูลลี่มีเพียง 2 งาน ได้แก่ ณัฐรัชต์ สาเมาะ (2556) ศึกษาความหมายของ การบูลลี่ทางไซเบอร์

จากการรับรู้ของเยาวชนไทย พบว่าการกระทำหนึ่งๆ จะจัดเป็นการบูลลี่ทางไซเบอร์จากการคำนึงถึงเจตนาว่าเป็นการสร้าง ความเสียหายและความสัมพันธ์ระหว่างกันว่าไม่ได้สนิทสนมกัน ส่วนกฎระเบียบที่น้อย และ โสภนา ศรีจำปา (Noknoi & Srichampa, 2024) ศึกษาอรรถลักษณะของคำว่า บูลลี่ ที่ปรากฏในข่าว ผลการศึกษาพบอรรถลักษณะหลายประการ แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ เนื้อหาข่าวและบริบทแวดล้อม ทั้งนี้ งานวิจัยทั้ง 2 งานนี้ อภิปรายผลไว้ตรงกันว่าความหมายของคำศัพท์ดังกล่าวที่ใช้ในสังคมไทยมีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างจากความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการตะวันตก

คำว่า ถ้อยคำบูลลี่ หรือคำพูดที่จัดเป็นการบูลลี่ (expressions considered bullying) เป็นคำศัพท์ที่น่าสนใจศึกษาความหมายของคำศัพท์จากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทย เพราะถ้อยคำหนึ่งๆ จะจัดเป็นถ้อยคำบูลลี่หรือไม่ขึ้นอยู่กับบริบทการตัดสินของแต่ละบุคคลซึ่งอาจพิจารณาจากความหมายของคำว่า ถ้อยคำบูลลี่ ตามการรับรู้ของตนและแต่ละคนอาจรับรู้ความหมายของคำนี้แตกต่างกัน ดังโครงการวิจัยนำร่องเรื่อง “ความหมายของคำว่า ถ้อยคำบูลลี่ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทย” เก็บข้อมูลด้วยการสำรวจข้อมูลจากสื่อออนไลน์และตอบแบบสอบถาม เพื่อนำไปใช้ประกอบการวางแผนวิจัยทางภาษาศาสตร์ พบว่าผู้พูดภาษาไทยรับรู้ความหมายคำว่า ถ้อยคำบูลลี่แตกต่างกัน เช่น

ตัวอย่าง (1) การนำข้อด้อยของบุคคลนั้นๆ มาย้ำในเชิงต่อว่าหรือเสียดสีทำให้บุคคลนั้นเกิดความน้อยใจหรือไม่สบายใจ

ตัวอย่าง (2) คำพูดที่พูดถึงรูปร่าง เพศ ซึ่งเกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์ พูดครั้งเดียวกันนับเป็นการบูลลี่เลย เพราะคำพูดนั้นทำให้เราไม่มั่นใจ

ความหมายของคำว่า ถ้อยคำบูลลี่ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจนำมาศึกษาจากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทย โดยเฉพาะกลุ่ม “คนรุ่นใหม่” หรือรุ่นอายุวาย (Y) และซี (Z) เพราะการบูลลี่เป็นประเด็นทางสังคมที่คนรุ่นใหม่ให้ความสนใจและมองว่าการบูลลี่เป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินชีวิต (Ypulse, 2022) อีกทั้งคนกลุ่มนี้เป็นกำลังหลักในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้เรื่องการบูลลี่ เช่น กิจกรรมเสวนาชื่อ “หน้า (น่า) เศร้า #เราจะไม่ทน: บูลลี่: อำนาจนิยมในสังคมไทย” เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และปัญหาการบูลลี่ในสังคมไทย ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (สำนักข่าวไทย, 2563)

การนิยามคำศัพท์เกี่ยวกับความ(ไม่)สุภาพจากมุมมองของผู้ใช้ภาษาเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากนักวิจัยปฏิบัติศาสตร์ มีงานวิจัยในต่างประเทศหลายงานที่ศึกษาความหมายของคำศัพท์จากมุมมองของผู้ใช้ภาษาในสังคมวัฒนธรรมตามแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่ง (first-order (im)politeness) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความสุภาพหรือไม่สุภาพตามสามัญสำนึกของคนทั่วไป (Watts, 2003, p. 47; Locher & Watts, 2005, p. 10) เช่น เทเลอร์ (Taylor, 2017) ศึกษาความหมายของ นัยผกผัน (irony) และ ประชดประชัน (sarcasm) จากมุมมองของผู้พูดภาษาอังกฤษแบบอังกฤษและผู้พูดภาษาอิตาลี ส่วนคัลเปเปอร์ (Culpeper, 2021) ศึกษาความหมายของ ความไม่สุภาพ (impoliteness) และ ประทุษร้าย (hate speech) จากมุมมองของผู้พูดภาษาอังกฤษ ฯลฯ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นมิติทางความหมายและขอบเขตทางความหมายของคำศัพท์จากมุมมองของผู้ใช้ภาษา บางงานวิจัยนำผลการศึกษามาสังเคราะห์เป็นข้อเสนอความหมายของคำศัพท์คำนั้น เช่น คัลเปเปอร์และฮอฟฟ์ (Culpeper & Haugh, 2021) วิเคราะห์รูปแบบทางวากยสัมพันธ์ของคำว่า ชื่นเคืองใจ (offence) และถ้อยคำที่มีความถี่การปรากฏสูงที่สุด แล้วนำมาเรียบเรียงเป็นนิยามคำว่า ชื่นเคืองใจ จากมุมมองของผู้ใช้ภาษาอังกฤษแบบอังกฤษ ทั้งนี้ จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในกลุ่มนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาความหมายของ

คำศัพท์ตามแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่ง (first-order (im)politeness) มีความน่าสนใจ ทำให้เห็นแง่มุมของความหมายคำศัพท์จากมุมมองของผู้ใช้ภาษา ซึ่งจะเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญและมีประโยชน์ต่อการศึกษารายละเอียดและสังคมต่อไป

ด้วยเหตุนี้ การนิยามคำศัพท์ว่า *ถ้อยคำบูลลี* จากมุมมองของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่จึงเป็นประเด็นที่จำเป็นและน่าสนใจศึกษาตามแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่ง (first-order (im)politeness) โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบูลลี* ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ (Y) และซี (Z)

2. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่ง

นักวิชาการด้านความ(ไม่)สุภาพเห็นว่าแนวคิดคลาสสิกมีข้อด้อยหลายประการ โดยเฉพาะแนวคิดความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1978, 1987) ที่ถูกวิจารณ์หลายประเด็น เช่น เป็นแนวคิดเรื่องหน้าที่มุ่งสนใจเฉพาะการลดการคุกคามหน้ามากกว่าเป็นแนวคิดความสุภาพ (Watts, 2003, p. 10; Locher & Watts, 2005, pp. 9-10) ละเลยสามัญสำนึกของผู้ใช้ภาษา เน้นมุมมองของผู้พูดโดยไม่สนใจมุมมองของผู้ฟัง (Culpeper, 2011 อ้างถึงใน ธีรพร พานโพธิ์ทอง, 2566, น. 59) จึงสนใจขยายกรอบแนวคิดความสุภาพและเกิดจุดเปลี่ยนที่สำคัญ คือ การศึกษาความ(ไม่)สุภาพจากมุมมองของผู้ใช้ภาษา ซึ่งเป็นมุมมองความ(ไม่)สุภาพที่มีผู้เรียกว่า แนวทางหลังสมัยใหม่ (post-modern approach) (Haugh, 2007, p. 297)

วัตส์ (Watts, 2003, p. 4) ตั้งข้อสังเกตว่านักวิจัยด้านความสุภาพมักสับสนระหว่างการตีความความสุภาพแบบคนธรรมดาทั่วไป (lay interpretations) กับการตีความเชิงแนวคิดทฤษฎี รวมถึงโลเชอร์และวัตส์ (Locher & Watts, 2005, p. 15) เน้นว่าควรแยกความสุภาพที่เป็นมุมมองของผู้ใช้ภาษากับการสังเคราะห์โดยนักวิชาการออกจากกัน เพราะการใช้คำว่า *สุภาพ มีมารยาท* ฯลฯ ตามมุมมองของคนธรรมดาทั่วไปเพื่ออ้างถึงพฤติกรรมการใช้ภาษาแทบจะไม่สอดคล้องกับนิยามความสุภาพในงานด้านวิชาการที่ใช้เป็นหลักและเสนอแบ่งความ(ไม่)สุภาพออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

1. ความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่ง (first-order (im)politeness) คือ ความสุภาพหรือไม่สุภาพตามการรับรู้ของผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์และผู้ใช้ภาษา หรือก็คือความ(ไม่)สุภาพตามสามัญสำนึกของคนทั่วไป (Watts, 2003, p. 47; Locher & Watts, 2005, p. 15)

2. ความ(ไม่)สุภาพลำดับที่สอง (second-order (im)politeness) คือ ความสุภาพหรือไม่สุภาพที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ (Watts, 2003, p. 47; Locher & Watts, 2005, p. 15)

โลเชอร์และวัตส์ (Locher & Watts, 2005, p. 10, 2008, p. 78) เสนอแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่งชื่อว่า “งานด้านความสัมพันธ์” (Relational work หรือ RW) ถือเป็นจุดเปลี่ยนหรือพัฒนาการก้าวสำคัญก้าวหนึ่งของการศึกษาเรื่องความ(ไม่)สุภาพ (ธีรพร พานโพธิ์ทอง, 2566, น. 85) และเป็นแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่งที่ใช้ในงานวิจัยนี้

แนวคิดงานด้านความสัมพันธ์

งานด้านความสัมพันธ์ (relational work) หมายถึง งานที่บุคคลใช้พิจารณาต่อรองความสัมพันธ์ระหว่างกัน ในการปฏิสัมพันธ์ (Locher 2004; Locher & Watts, 2005, p. 10, 2008, p. 78) และเป็นกระบวนการนิยามความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในการปฏิสัมพันธ์ (Locher, 2008, p. 510) แนวคิดนี้มาจากการคิดว่าการสื่อสารรูปแบบต่างๆ ประกอบด้วยลักษณะด้านข้อมูลและบุคคลสัมพันธ์ หรืออีกนัยคือการสื่อสารจะปรากฏเป็นงานด้านความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ (Locher, 2004; Locher & Watts, 2005, p. 11, 2008, p. 78) ทั้งนี้ โลเชอร์ (Locher, 2004) อธิบายถึงเหตุผลที่ใช้ชื่อ “งานด้านความสัมพันธ์” ว่าเพราะต้องการเน้นย้ำถึงการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์ที่มีอย่างน้อย 2 คน แสดงถึงการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากกว่า การแสดงความสุภาพของผู้พูดแต่ละบุคคล

แนวคิดงานด้านความสัมพันธ์เป็นแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่งที่สำคัญกับการรับรู้หรือตัดสินความ(ไม่)สุภาพของผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์ (Watts, 2003, p. 47, 2005, p. xxii; Locher & Watts, 2005, p. 10, 2008, p. 77) รวมถึงการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับความ(ไม่)สุภาพของผู้ใช้ภาษาในสังคมนั้นๆ (Watts, 2005 อ้างถึงใน ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2566, น. 90) โดยชี้ให้เห็นว่าการรับรู้หรือตัดสินความ(ไม่)สุภาพจากมุมมองของผู้ใช้ภาษามีลักษณะ “เลื่อนไหล” แต่ละบุคคลอาจตัดสินความ(ไม่)สุภาพแตกต่างกันทั้งที่ตัดสินสิ่งเดียวกันและเป็นสมาชิกในสังคมเดียวกัน เพราะไม่มีถ้อยคำใดที่มีคุณสมบัติด้านความสุภาพในตัวเอง อีกทั้งการรับรู้หรือตัดสินความ(ไม่)สุภาพจากมุมมองของผู้ใช้ภาษาอาจไม่สอดคล้องกับแนวคิดที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ (Watts, 2003, p. 9; Locher & Watts, 2005, p. 11, 2008, p. 78)

สิ่งสำคัญที่มีผลต่อการรับรู้หรือตัดสินความ(ไม่)สุภาพของผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์และการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับความ(ไม่)สุภาพของผู้ใช้ภาษา คือ บรรทัดฐานและความคาดหวังของบุคคล กล่าวคือการรับรู้หรือตัดสินพฤติกรรมว่าสุภาพ ไม่สุภาพ เหมาะสม ไม่เหมาะสมเป็นไปตามบรรทัดฐานและความคาดหวังของแต่ละบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ของผู้นั้น ทำให้แต่ละบุคคลอาจรับรู้หรือตัดสินความสุภาพหรือไม่สุภาพแตกต่างกัน (Watts, 2003, p. 160; Locher & Watts, 2005, p. 11, 2008, p. 78)

การนิยามคำศัพท์เกี่ยวกับความ(ไม่)สุภาพจากมุมมองของผู้ใช้ภาษาเป็นประเด็นที่แนวคิดงานด้านความสัมพันธ์ให้ความสนใจ ดังที่วัตส์ (Watts, 2003, p. 9) ชี้ให้เห็นว่ายังไม่มีข้อสรุปที่ตรงกันว่า ความสุภาพคืออะไรในสังคมของผู้พูดภาษาอังกฤษ แต่ละคนให้นิยามต่างกันไป เช่น พฤติกรรมที่ได้รับการขัดเกลากการคำนึงถึงผู้อื่น การลดตน ฯลฯ ในขณะที่บางคนให้ความหมายเชิงลบ เช่น ความเย็นชาห่างเหิน ความไม่จริงใจ ฯลฯ นอกจากนี้ โลเชอร์และวัตส์ (Locher & Watts, 2005, p. 16) ชี้ว่ามีการโต้เถียงระหว่างบุคคลเกี่ยวกับการใช้คำว่า *หยาบคาย ไม่สุภาพ ปกติ เหมาะสม ตามธรรมเนียม สุภาพ* หรือ *สุภาพเกินเหตุ* เรียกพฤติกรรมต่างๆ ทั้งนี้ วัตส์ (Watts, 2003, p. 9) ระบุว่าความหมายของความ(ไม่)สุภาพเป็นสิ่งที่ต่อรองกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และคงจะเป็นเช่นนี้ต่อไปในอนาคต

วัตส์ (Watts, 2003, p. 9) เน้นย้ำว่าการศึกษาความ(ไม่)สุภาพควรเป็นการศึกษาจากมุมมองของผู้ใช้ภาษา เพราะแนวคิดของนักวิชาการไม่สามารถอธิบายความสุภาพหรือไม่สุภาพของทุกสังคมได้ จึงเสนอแนวทางการศึกษาความ(ไม่)สุภาพแบบล่างขึ้นบน (bottom-up) ใช้ข้อมูลเป็นตัวตั้ง (data-driven) และเน้นระดับปริจเฉท (Locher & Watts, 2005, p. 16)

บทความวิจัยนี้ใช้แนวคิดงานด้านความสัมพันธ์เป็นแนวทางการศึกษา โดยปรับประยุกต์ใช้ความคิดสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. แนวคิดนี้เสนอประเด็นการศึกษาการนิยามคำศัพท์เกี่ยวกับความ(ไม่)สุภาพจากการรับรู้ของผู้ใช้ภาษาและบทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาความหมายของคำว่า ถ้อยคำบูลลี่ จากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่
2. ผู้วิจัยนำความคิดสำคัญที่ว่า การรับรู้หรือตัดสินความ(ไม่)สุภาพจากมุมมองของผู้ใช้ภาษามีลักษณะ “ลื่นไหล” แต่ละบุคคลอาจตัดสินความ(ไม่)สุภาพแตกต่างกัน เป็นไปตามบรรทัดฐานและความคาดหวังของผู้นั้นมาใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์มิติทางความหมายของคำว่า ถ้อยคำบูลลี่ จากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่
3. ผู้วิจัยนำความคิดสำคัญที่ว่า การนิยามคำศัพท์จากมุมมองของผู้ใช้ภาษาอาจไม่สอดคล้องกับแนวคิดที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการมาใช้เป็นแนวทางการเปรียบเทียบความหมายคำว่า ถ้อยคำบูลลี่ จากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่กับความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ
4. ผู้วิจัยนำแนวทางการศึกษาแบบล่างขึ้นบน (bottom-up) ใช้ข้อมูลเป็นตัวตั้ง (data-driven) มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีดำเนินการศึกษาและการสังเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นข้อเสนอความหมายของคำว่า ถ้อยคำบูลลี่ ในภาษาไทย

2.2 งานวิจัยในภาษาไทยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยสำรวจงานวิจัยภาษาไทยในประเด็นต่าง ๆ 2 กลุ่ม ได้แก่ การศึกษาภาษาไทยตามแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่งและการศึกษาความหมายของคำศัพท์เกี่ยวกับการบูลลี่ในภาษาไทย ดังแสดงในตารางที่ 1-2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1

งานวิจัยที่ศึกษาภาษาไทยตามแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่ง

ผู้วิจัย	ประเด็นการศึกษา
ทัศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา (2554)	เปรียบเทียบข้ออ้างถึงที่มีผลต่อการตัดสินความ(ไม่)สุภาพในการสนทนาระหว่างเพศชายกับเพศหญิง โดยระบุว่าเห็นด้วยกับแนวคิดความสุภาพของวัตส์ (Watts, 2003)
ศิริวัตร ไทยแท้ (2562)	ศึกษาการตัดสินความ(ไม่)สุภาพของถ้อยคำตอบกลับการต่อว่าหรือตำหนิในสถานการณ์ที่กำหนดและข้ออ้างถึงที่เป็นเหตุผลในการตัดสินนั้น โดยใช้แนวคิดข้อตกลงการสนทนา (Fraser & Nolen, 1981)

งานวิจัยกลุ่มนี้แสดงให้เห็นว่างานวิจัยที่ใช้แนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่งในการศึกษาภาษาไทยมีค่อนข้างน้อย งานวิจัย 2 เรื่องนี้เป็นการริเริ่มศึกษาความสุภาพในภาษาไทยด้วยแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่งและยังไม่มีงานวิจัยที่ใช้แนวคิดนี้ศึกษาเกี่ยวกับการ(ไม่)บูลลี่

ตารางที่ 2

งานวิจัยที่ศึกษาความหมายของคำศัพท์เกี่ยวกับการบูลลี่ในภาษาไทย

ผู้วิจัย	ประเด็นการศึกษา
ณัฐรัชต์ สาเมาะ (2556)	ศึกษาความหมายของ การบูลลี่ทางไซเบอร์ ตามแนวสังคมศาสตร์ด้วยการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่าเยาวชนไทยรับรู้ว่าการกระทำหนึ่งๆ จะจัดเป็นการบูลลี่ทางไซเบอร์หรือไม่ขึ้นอยู่กับเจตนาว่าเป็นการสร้าง ความเสียหายและความสัมพันธ์ระหว่างกัน หากไม่สนิทสนมกันหรือเป็นศัตรูจะถือเป็นการบูลลี่และอภิปรายว่าความหมายของคำนี้ที่ใช้ในสังคมไทยแตกต่างจากความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการตะวันตก
ภัทรธิดา ชัยเพชร และ พิมลพรรณ ไชยพันธ์ (2564)	ศึกษาการรับรู้ต่อการคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์ตามแนวนิเทศศาสตร์ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้พูดภาษาไทย 3 รุ่นอายุ ได้แก่ เอ็กซ์ (X) วาย (Y) และซี (Z) ผลการศึกษาพบว่าผู้พูดภาษาไทยรับรู้ว่ามีคำพูดชมเชยรูปร่าง หน้าตา การแต่งกายที่เชื่อมโยงกับเรื่องเพศในลักษณะล่วงเกินผู้อื่นโดยที่ผู้ถูกกระทำอาจเป็นเพศชายหรือหญิงก็ได้
ณัฐฐเกียรติ นกน้อย และโสภณา ศรีจำปา (Noknoi & Srichampa, 2024)	ศึกษาอรรถลักษณะของคำว่า บูลลี่ ที่ปรากฏในข่าว ผลการศึกษาพบอรรถลักษณะหลายประการ แบ่งได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ เนื้อหา เช่น [การวิจารณ์ความอ้วน] [ความคิดเห็นทางการเมือง] และบริบทแวดล้อม เช่น [อำนาจไม่สมมาตรกัน] [ระยะเวลานาน] อีกทั้งอภิปรายว่าความหมายของ บูลลี่ ที่ใช้ในสังคมไทยแตกต่างจากความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการตะวันตก

งานวิจัยกลุ่มนี้แสดงให้เห็นว่าความหมายของคำศัพท์เกี่ยวกับการบูลลี่เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจศึกษาในสังคมไทย แต่ยังมีจำนวนงานวิจัยไม่มากนักและยังไม่ครอบคลุมคำศัพท์ทุกคำที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งควรมีการศึกษาจากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยมากขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาตามแนววิจนปฏิบัติศาสตร์เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สำคัญและมีประโยชน์ต่อการศึกษารายภาษาไทยต่อไป

3. ขอบเขตการศึกษา

งานวิจัยนี้จัดให้ผู้พูดภาษาไทยรุ่นอายุวาย (Y) และซี (Z) เป็นคนกลุ่มเดียวกัน คือ คนรุ่นใหม่ (new generation) ในการนำเสนอผลการศึกษาจึงจะกล่าวถึงคนกลุ่มนี้ว่า “ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่” และไม่ได้เปรียบเทียบการรับรู้ความหมายที่แตกต่างกันระหว่าง 2 รุ่นอายุดังกล่าว

4. ข้อมูลและวิธีดำเนินการศึกษา

4.1 การพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน

ผู้วิจัยได้ขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน โครงการวิจัยที่ 650307 แบบแยกเป็นหลายระยะจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และ

ศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งผ่านการพิจารณาแบบเต็มขั้นตอน (full-board) และได้ไปรับรองโครงการวิจัยเลขที่ COA No. 072/66 และ COA No. 281/66

4.2 ข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ ข้อมูลการใช้คำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* ในชีวิตประจำวันของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ ได้แก่ 1) การให้ความหมายคำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* 2) การบรรยายเหตุการณ์ที่เรียกว่า *ถ้อยคำบูลลี่* และ 3) การอธิบายความแตกต่างทางความหมายของถ้อยคำตามความเข้าใจของตนเองระหว่าง *ถ้อยคำบูลลี่* กับ 5 ถ้อยคำที่มีความหมายใกล้เคียง ได้แก่ *ถ้อยคำเหยียด* *ถ้อยคำคุกคาม* *ถ้อยคำบริภาษ* *ถ้อยคำแกล้ง* *ถ้อยคำหยอกล้อ* โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป กล่าวคือผู้พูดภาษาไทยรุ่นอายุวาย (Y หมายถึงผู้ที่เกิดช่วง พ.ศ. 2525-2538) และซี (Z หมายถึงผู้ที่เกิดช่วง พ.ศ. 2539-2547) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสำรวจสื่อออนไลน์จำนวน 60 ตัวบท การตอบแบบสอบถามจำนวน 50 ฉบับ การสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 20 คน และคำตอบจากแบบสอบถามที่ใช้ศึกษาวัตถุประสงค์ข้ออื่นในโครงการวิจัยเดียวกัน ซึ่งกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างระบุความหมายคำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* จำนวน 96 ฉบับ รวมได้ข้อมูลทั้งสิ้น 226 ตัวบท

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) พิจารณาว่าคำตอบของกลุ่มตัวอย่างสื่อความหมายถึงประเด็นใดบ้าง โดยพิจารณาความหมายทางวัฒนธรรมของถ้อยคำ

2) ระบุมิติทางความหมายตามข้อมูลที่พบ โดยใช้แนวคิดวัฒนธรรม เช่น แนวคิดความ(ไม่)สุภาพ แนวคิดวัฒนธรรม เป็นแนวทางในการระบุ

3) พิจารณาว่าคำตอบของกลุ่มตัวอย่างกล่าวถึงความเหมือนและแตกต่างทางความหมายระหว่าง *ถ้อยคำบูลลี่* กับถ้อยคำที่มีความหมายใกล้เคียงจำนวน 5 ถ้อยคำ ได้แก่ *ถ้อยคำเหยียด* *ถ้อยคำคุกคาม* *ถ้อยคำบริภาษ* *ถ้อยคำแกล้ง* และ *ถ้อยคำหยอกล้อ* ในมิติทางความหมายใดบ้าง

ถ้อยคำที่มีความหมายใกล้เคียง 5 ถ้อยคำดังกล่าวเป็นคำที่มีความถี่การปรากฏสูงสุด 5 อันดับแรกในการให้ความหมายคำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ (คัดเลือกจากการเก็บข้อมูลในโครงการวิจัยนารอง) อีกทั้งเป็นถ้อยคำที่มีผู้พูดภาษาไทยถกเถียงกันบนสื่อออนไลน์ว่าการกระทำตามความหมายของคำนั้นๆ จัดเป็นการบูลลี่เสมอไปหรือไม่

4) สรุปความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่

5) เปรียบเทียบความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* จากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่กับความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ

5. ผลการศึกษา

5.1 ความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบุลลี* ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่

5.1.1 มิติทางความหมายคำว่า *ถ้อยคำบุลลี* ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่

มิติทางความหมาย (definitional dimension) ในบทความวิจัยนี้หมายถึง ความหมายย่อยที่ประกอบกันเป็นความหมายของถ้อยคำตามการรับรู้ของผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์หรือผู้ใช้ภาษา

จากการพิจารณาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ให้ความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบุลลี* ต่างกันไปตามตัวอย่างคำตอบต่อไปนี้

ตัวอย่าง (3) คำพูดที่จู่ใจและไม่ได้ตั้งใจจริงแกล้ง เป็นคำพูดที่ทำให้ผู้ฟังเจ็บปวดทางจิตใจ หรือด้อยค่าตนเอง

ตัวอย่าง (4) การล้อเลียนหน้าด่านลบของผู้อื่น เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน

ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ให้เห็นมิติทางความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบุลลี* ตามแนวทางการศึกษาความ(ไม่)สุภาพ ลำดับที่หนึ่ง ผลการศึกษาพบว่ามิติทางความหมายที่ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่รับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความหมายคำว่า *ถ้อยคำบุลลี* มี 9 ประการ ดังนี้

1) **เนื้อความ** ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ให้ความหมายว่า *ถ้อยคำบุลลี* กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคล ซึ่งเป็นลักษณะตัวตนที่บุคคลเป็นหรือมี เช่น รูปลักษณ์ สีมืด เพศสภาพ เพศวิถี ความสามารถ รสนิยม ฯลฯ อาจเป็นตัวตนตามธรรมชาติที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ หรือตัวตนตามความปรารถนาของบุคคล โดยกล่าวถึงเชิงลบว่าจัดเป็นสิ่งที่ด้อยกว่าผู้อื่น บกพร่อง ผิดแผก หรือไม่พึงประสงค์

2) **ลักษณะทางภาษา** ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ให้ความหมายว่า *ถ้อยคำบุลลี* มีรูปภาษาไม่ตายตัว แต่ต้องมีนัยเชิงลบ อาจใช้คำหยาบคายหรือไม่หยาบคาย สื่อความหมายเชิงลบแบบตรงหรืออ้อม การเปรียบเทียบ ฯลฯ และปรากฏในรูปวาทกรรมต่างๆ

3) **เป้าหมายตามการรับรู้** บทความวิจัยนี้หมายถึง เป้าหมายของการกล่าวถ้อยคำจากการรับรู้ของผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์ ทั้งนี้ จากการให้ความหมายของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่แสดงถึงการรับรู้เป้าหมายของการกล่าวถ้อยคำบุลลี มีหลายประการ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

3.1 การรับรู้ว่าเป็นการด้อยค่าผู้อื่น คือ *ถ้อยคำบุลลี* จัดเป็นถ้อยคำที่ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าเป็นการทำให้ผู้ใดผู้หนึ่งรู้สึกต่ำต้อย ด้อยค่า เช่น ดูหมิ่น เหยียดหยาม ฯลฯ

3.2 การรับรู้ว่าเป็นการระบุว่าผู้อื่นมีข้อบกพร่องหรือความผิด คือ *ถ้อยคำบุลลี* จัดเป็นถ้อยคำที่ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าเป็นการระบุว่าผู้ใดผู้หนึ่งมีข้อบกพร่องหรือความผิด ต้องปรับปรุงหรือแก้ไขตนเอง เช่น ทัก วิจารณ์ บริภาษ เสียดสี ฯลฯ

3.3 การรับรู้ว่าเป็นการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน รำคาญใจ คือ *ถ้อยคำบุลลี* จัดเป็นถ้อยคำที่ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าเป็นการทำให้ผู้ใดผู้หนึ่งเดือดร้อน รำคาญใจ อับอาย เช่น รังแก กลั่นแกล้ง ระบาย ฯลฯ

3.4 การรับรู้ว่าเป็นอารมณ์ขันเชิงลบ คือ *ถ้อยคำบุลลี* จัดเป็นถ้อยคำที่ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าเป็นการทำให้ผู้ใดผู้หนึ่งมีอารมณ์ขันเชิงลบ เช่น แซว ล้อเลียน หยอกล้อ ฯลฯ

4) ลักษณะการสื่อสารตามการรับรู้ บทความวิจัยนี้หมายถึง ลักษณะการสื่อสารตามการรับรู้ของผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์หรือผู้ใช้ภาษา ทั้งนี้ ลักษณะการสื่อสารด้วย *ถ้อยคำบูลลี* ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่มี 2 ประเด็นต่อไปนี้

4.1 ขอบเขตการยอมรับได้ คือ *ถ้อยคำบูลลี* จัดเป็นถ้อยคำในการสื่อสารที่เกินขอบเขตการยอมรับได้ ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ให้ความหมายว่าเป็นการกล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลของผู้อื่นที่ทำให้ผู้พูดรู้สึกดีหรือสนุกสนาน แต่ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์ไม่ได้รู้สึกเช่นนั้นด้วยและ/หรือผู้ถูกกล่าวถึงไม่ได้ยินยอมให้กล่าวถึงเช่นนั้น เป็นการรุกรานความเป็นส่วนตัวของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต

4.2 การแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา คือ *ถ้อยคำบูลลี* จัดเป็นถ้อยคำในการสื่อสารที่ไม่ได้แบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ให้ความหมายว่าเป็นการบ่งบอกถึงความแตกต่างไปจากบรรทัดฐานของสังคม แต่ไม่ได้แสดงการแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา หรือกีดกันผู้ที่มีอัตลักษณ์บุคคลเช่นนั้นออกจากสังคมอย่างชัดเจน ยังคงจัดเป็นพวกพ้องเดียวกัน

5) ผลที่เกิดขึ้น ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ให้ความหมายว่า *ถ้อยคำบูลลี* ทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาพจิตและการใช้ชีวิตของผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์ โดยเฉพาะความเจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า สูญเสียความมั่นใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ เป็นการสร้างหรือตอกย้ำบาดแผลทางใจ

6) การตั้งใจของผู้พูด ผลการศึกษาพบว่ามีการรับรู้ถ้อยคำหนึ่งๆ จะจัดเป็น *ถ้อยคำบูลลี* เมื่อผู้พูดตั้งใจกล่าวถ้อยคำให้ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่าและการรับรู้ถ้อยคำหนึ่งๆ จะจัดว่าเป็น *ถ้อยคำบูลลี* เมื่อมีแนวโน้มเป็นการทำให้ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า โดยที่ผู้พูดอาจตั้งใจหรือไม่ตั้งใจให้เป็นเช่นนั้น จึงสรุปภาพรวมได้ว่าผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่รับรู้ว่าการตั้งใจของผู้พูดอาจมีหรือไม่มีผลต่อการตัดสินถ้อยคำหนึ่งๆ ว่าเป็น *ถ้อยคำบูลลี* หรืออีกนัยคือ *ถ้อยคำบูลลี* จัดเป็นการสื่อสารที่ผู้พูดอาจตั้งใจหรือไม่ตั้งใจทำให้เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า

7) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด-ผู้ถูกกล่าวถึง คำตอบของกลุ่มตัวอย่างกล่าวถึง 2 ประเด็น ได้แก่ อำนาจและความสนิทสนม ดังนี้

7.1 อำนาจ คือ ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ให้ความหมายว่า *ถ้อยคำบูลลี* เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กล่าวคือเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้พูดมี "อำนาจเหนือกว่า" ผู้ถูกกล่าวถึง ทั้งนี้ อำนาจที่เกี่ยวกับ *ถ้อยคำบูลลี* ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ไม่ได้หมายถึงเฉพาะอำนาจทางกายภาพ หากแต่หมายรวมถึง "อำนาจเชิงอัตลักษณ์" ในแง่ว่าผู้พูดมีอัตลักษณ์บุคคลที่ตรงกับบรรทัดฐานทางสังคม ส่วนผู้ถูกกล่าวถึงมีอัตลักษณ์บุคคลไม่ตรงกับบรรทัดฐานทางสังคม กล่าวได้ว่า *ถ้อยคำบูลลี* เป็นการต่อรองทางอำนาจเชิงอัตลักษณ์ นอกจากนี้ ผู้ถูกกล่าวถึงไม่จำเป็นต้องด้อยกว่าทุกด้าน อาจด้อยกว่าในแง่ใดแง่หนึ่ง เช่น บางกรณีผู้ถูกกล่าวถึงมีฐานะทางการเงินสูงกว่า แต่มีรูปร่างและสีผิวที่ไม่ตรงมาตรฐานความงาม จึงถูกบูลลีรูปร่างและสีผิว

7.2 ความสนิทสนม ผลการศึกษาพบว่ามีการรับรู้ถ้อยคำหนึ่งๆ จะจัดเป็น *ถ้อยคำบูลลี* เมื่อผู้พูด-ผู้ถูกกล่าวถึงไม่สนิทสนมกัน หากมีความสนิทสนมกันจะไม่ได้ตัดสินว่าเป็น *ถ้อยคำบูลลี* และการรับรู้ถ้อยคำหนึ่งๆ จะจัดเป็น *ถ้อยคำบูลลี* ได้ทั้งกรณีที่ผู้พูด-ผู้ถูกกล่าวถึงสนิทสนมกันและไม่สนิทสนมกัน จึงสรุปภาพรวมได้ว่าผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่รับรู้ว่าการความสนิทสนมของผู้พูดกับผู้ถูกกล่าวถึงอาจมีหรือไม่มีผลต่อการตัดสินถ้อยคำหนึ่งๆ ว่าเป็น *ถ้อยคำบูลลี* หรืออีกนัยคือ *ถ้อยคำบูลลี* จัดเป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นได้ทั้งกรณีที่ผู้พูด-ผู้ถูกบูลลีสนิทสนมหรือไม่สนิทสนมกัน

8) การกระทำซ้ำ ผลการศึกษาพบว่ามีการรับรู้ว่าย่อยคำหนึ่งๆ จะจัดเป็น *ถ้อยคำมูล* เมื่อเป็นการกล่าวซ้ำมากกว่า 1 ครั้ง หรือต่อเนื่องและการรับรู้ว่าจะจำเป็นต้องเป็นการกล่าวซ้ำ กล่าวคือหากถ้อยคำนั้นมีแนวโน้มจะทำให้ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า แม้เป็นการกล่าวถ้อยคำเพียงครั้งแรกก็จัดเป็น *ถ้อยคำมูล* ได้ จึงสรุปภาพรวมได้ว่าผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่รับรู้ว่าการกระทำซ้ำอาจมีหรือไม่มีผลต่อการตัดสินถ้อยคำหนึ่งๆ ว่าเป็น *ถ้อยคำมูล* หรืออีกนัยคือ *ถ้อยคำมูล* อาจเป็นการกระทำซ้ำหรือครั้งแรก

9) อวัจนภาษา ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ให้ความหมายว่าหากผู้พูดแสดงอวัจนภาษาที่มีนัยเชิงลบ เช่น มองหัวจรดเท้า หัวเราะ ฯลฯ ขณะกล่าวถ้อยคำที่กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบว่าจัดเป็นสิ่งที่ด้อยหรือต่ำต้อยกว่าผู้อื่น จะทำให้แน่ใจว่าถ้อยคำนั้นเป็น *ถ้อยคำมูล* แสดงให้เห็นว่าผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่รับรู้ว่าอวัจนภาษาเป็นส่วนเสริมที่ช่วยในการตัดสินถ้อยคำ บางกรณีที่ผู้พูดใช้อวัจนภาษาที่มีนัยเชิงลบขณะกล่าวถ้อยคำจะช่วยให้ตัดสินถ้อยคำหนึ่งๆ ว่าจัดเป็น *ถ้อยคำมูล*

มิติทางความหมายของถ้อยคำทั้ง 9 ประการนี้จัดเป็นสิ่งที่ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่คำนึงถึงในการตัดสินถ้อยคำหนึ่งๆ ว่าจัดเป็น *ถ้อยคำมูล* โดยแต่ละบุคคลอาจคำนึงถึงมิติทางความหมายต่างกันไปตามการรับรู้ของตน เช่น บางคนคำนึงถึงเนื้อความ เป้าหมายตามการรับรู้และผลที่เกิดขึ้น ส่วนบางคนคำนึงถึงการตั้งใจของผู้พูดและผลที่เกิดขึ้น ฯลฯ

เมื่อพิจารณาการรับรู้ในแต่ละมิติทางความหมายว่าผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่รับรู้ในทำนองเดียวกันหรือแตกต่างกัน พบว่ามีทั้ง 2 ลักษณะ กล่าวคือมิติทางความหมายส่วนใหญ่เป็นการรับรู้ในทำนองเดียวกัน เช่น “เนื้อความ” ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่รับรู้ในทำนองเดียวกันว่า *ถ้อยคำมูล* กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบว่าจัดเป็นสิ่งที่ด้อยกว่าผู้อื่น บกพร่อง ผิดแผก หรือไม่พึงประสงค์ แต่มีบางมิติทางความหมายที่ผู้พูดภาษาไทยรับรู้แตกต่างกัน ในแง่ว่าสิ่งนั้นมีผลหรือไม่มีผลต่อการตัดสินถ้อยคำ จึงสามารถสรุปเป็นภาพรวมเดียวกันของมิติทางความหมายนั้นๆ ได้ เช่น “การกระทำซ้ำ” มีการรับรู้ 2 แง่มุม ได้แก่ 1) รับรู้ว่าจะต้องเป็นการกล่าวซ้ำมากกว่า 1 ครั้ง หรือต่อเนื่องจึงจะจัดเป็น *ถ้อยคำมูล* และ 2) รับรู้ว่าจะไม่จำเป็นต้องเป็นการกล่าวซ้ำ แต่สามารถสรุปเป็นภาพรวมเดียวกันได้ว่าผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่รับรู้ว่าการกระทำซ้ำอาจมีหรือไม่มีผลต่อการตัดสินถ้อยคำว่าเป็น *ถ้อยคำมูล*

5.1.2 ความแตกต่างทางความหมายระหว่าง *ถ้อยคำมูล* กับถ้อยคำที่มีความหมายใกล้เคียงตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่

ผู้วิจัยวิเคราะห์ความเหมือนและแตกต่างทางความหมายระหว่าง *ถ้อยคำมูล* กับถ้อยคำที่มีความหมายใกล้เคียงจำนวน 5 ถ้อยคำ ได้แก่ *ถ้อยคำเหยียด* *ถ้อยคำคุกคาม* *ถ้อยคำบริภาษ* *ถ้อยคำแกล้ง* และ *ถ้อยคำหยอกล้อ* จากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ ดังตัวอย่างคำตอบต่อไปนี้

- ตัวอย่าง (5) คำพูดมูลจะเป็นการล้อเลียนผู้อื่นในเชิงเพื่อความขบขัน แต่คำพูดเหยียดจะเป็นการวิจารณ์คนอื่นด้วยความเกลียดชัง
- ตัวอย่าง (6) ใช้แทนกันได้แค่บางกรณี คำพูดด่า มักเป็นคำหยาบ ส่วน คำพูดมูล มักจะไม่ได้เป็นคำหยาบ ถ้าเป็นเรื่อง identity ก็ถือว่าเป็นการมูล

ผลการศึกษาพบว่า *ถ้อยคำมูล* มีความหมายแตกต่างกับ 5 ถ้อยคำดังกล่าว แม้จะมีความหมายบางส่วนเหมือนกัน แต่ไม่ได้เป็นความเหมือนกันโดยสมบูรณ์ หากแต่บางมิติมีความหมายแตกต่างกัน ดังผลการศึกษาที่แสดงเป็นตารางต่อไปนี้

1) ถ้อยคำบุลลี กับ ถ้อยคำเหยียด

ตารางที่ 3

ความเหมือนและแตกต่างกันทางความหมายระหว่างถ้อยคำบุลลีกับถ้อยคำเหยียดตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่

มิติที่แสดง ความเหมือน และแตกต่าง	ถ้อยคำบุลลี	ถ้อยคำเหยียด	เหมือน หรือแตกต่าง
เนื้อความ	กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบว่า จัดเป็นสิ่งที่ด้อยกว่าผู้อื่น ยกเว้น ถ้อยคำที่กล่าวถึง “ชนชาติ” มักไม่ จัดเป็น ถ้อยคำบุลลี	กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบว่า จัดเป็นสิ่งที่ด้อยกว่าผู้อื่น รวมถึง ถ้อยคำที่กล่าวถึง “ชนชาติ” มักจัดเป็น ถ้อยคำเหยียด	มีทั้งเหมือน และแตกต่าง
เป้าหมาย ตามการรับรู้	การรับรู้ว่าเป็นการด้อยค่าผู้อื่น/ การรับรู้ว่าเป็นอารมณ์ขัน	การรับรู้ว่าเป็นการด้อยค่าผู้อื่น แต่ไม่รับรู้ว่าเป็นอารมณ์ขัน	มีทั้งเหมือน และแตกต่าง
ลักษณะการสื่อสาร ตามการรับรู้	การแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา ไม่ได้แสดงการแบ่งแยกพวกเขา- พวกเรา	แสดงการแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา	แตกต่าง
ผลที่เกิดขึ้น	เกิดผลกระทบเชิงลบ คือ เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า	บางกรณีทำให้เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า แต่บางกรณีไม่ได้เกิดผลกระทบใดๆ	มีทั้งเหมือน และแตกต่าง
การตั้งใจของผู้พูด	ผู้พูดอาจตั้งใจหรือไม่ตั้งใจทำให้ เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า	ผู้พูดตั้งใจทำให้เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า	แตกต่าง

2) ถ้อยคำบุลลี กับ ถ้อยคำคุกคาม

ตารางที่ 4

ความเหมือนและแตกต่างกันทางความหมายระหว่างถ้อยคำบุลลีกับถ้อยคำคุกคามตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่

มิติที่แสดง ความเหมือน และแตกต่าง	ถ้อยคำบุลลี	ถ้อยคำคุกคาม	เหมือน หรือแตกต่าง
เนื้อความ	กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเกี่ยวกับ “เรื่องทางเพศ” เชิงลบ	กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเกี่ยวกับ “เรื่องทางเพศ” เชิงลบ/เชิงบวก หรือ เรื่องอื่น	มีทั้งเหมือน และแตกต่าง
เป้าหมาย ตามการรับรู้	การรับรู้ว่าเป็นการด้อยค่าผู้อื่น	การรับรู้ว่าเป็นการด้อยค่าผู้อื่น/ การรับรู้ว่าล่วงละเมิด หรืออื่นๆ	มีทั้งเหมือน และแตกต่าง
ผลที่เกิดขึ้น	เกิดผลกระทบเชิงลบ คือ เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า	เกิดผลกระทบเชิงลบ คือ เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า หรือกลัว รู้สึกไม่ปลอดภัย	มีทั้งเหมือน และแตกต่าง

3) ถ้อยคำบุลลี กับ ถ้อยคำบริภาษ

ตารางที่ 5

ความเหมือนและแตกต่างกันทางความหมายระหว่างถ้อยคำบุลลีกับถ้อยคำบริภาษตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่

มิติที่แสดง ความเหมือน และแตกต่าง	ถ้อยคำบุลลี	ถ้อยคำบริภาษ	เหมือนหรือ แตกต่าง
เนื้อความ	กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบว่า จัดเป็นลักษณะบกพร่อง ผิดแผก ฯลฯ	กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบ/ กล่าวถึงการกระทำเชิงลบ	มีทั้งเหมือนและ แตกต่าง
ลักษณะทางภาษา	มีรูปภาษาไม่ตายตัว แต่มีนัยเชิงลบ	มักเป็นการใช้ถ้อยคำหยาบคาย	แตกต่าง
เป้าหมาย ตามการรับรู้	การรับรู้ว่าเป็นการด้อยค่าผู้อื่น/ การรับรู้ว่าเป็นการทำให้ผู้อื่น เดือดร้อน รำคาญใจ	การรับรู้ทำให้ส้านึกหรือรู้สึกผิด ในข้อบกพร่องและความผิดของ ตนเอง	แตกต่าง
ผลที่เกิดขึ้น	เกิดความเจ็บปวด	เกิดความเจ็บปวด	เหมือน
การตั้งใจของผู้พูด	ผู้พูดอาจตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ทำให้เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า	ผู้พูดตั้งใจทำให้เจ็บปวด	แตกต่าง

4) ถ้อยคำบุลลี กับ ถ้อยคำแกล้ง

ตารางที่ 6

ความเหมือนและแตกต่างกันทางความหมายระหว่างถ้อยคำบุลลีกับถ้อยคำแกล้งตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่

มิติที่แสดง ความเหมือน และแตกต่าง	ถ้อยคำบุลลี	ถ้อยคำแกล้ง	เหมือน หรือแตกต่าง
เนื้อความ	กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบว่า จัดเป็นลักษณะที่ด้อยกว่าผู้อื่น บกพร่อง ผิดแผก ฯลฯ	กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบ/ เชิงบวก หรือเรื่องอื่นๆ	มีทั้งเหมือน และแตกต่าง
เป้าหมาย ตามการรับรู้	การรับรู้ว่าเป็นการด้อยค่าผู้อื่น/ การรับรู้ว่าเป็นการทำให้ผู้อื่น รำคาญใจ	การรับรู้ว่าเป็นอารมณ์ขันเชิงบวก/ การรับรู้ว่าแสดงความห่วงใย	แตกต่าง
ลักษณะการสื่อสาร ตามการรับรู้	ขอบเขตการยอมรับได้ เกินขอบเขตที่ยอมรับได้	อยู่ในขอบเขตที่ยอมรับได้	แตกต่าง
ผลที่เกิดขึ้น	เกิดผลกระทบเชิงลบ คือ เจ็บปวด สูญเสียความมั่นใจในตนเอง	อาจเกิดผลกระทบเชิงลบ/เชิงบวก หรือไม่เกิดผลกระทบใดๆ	มีทั้งเหมือน และแตกต่าง
ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้พูด-ผู้ถูกกล่าวถึง	ความสนิทสนม ผู้พูด-ผู้ถูกบุลลีมักไม่สนิทสนมกัน	ผู้พูด-ผู้ถูกแกล้งมักสนิทสนมกัน	แตกต่าง

5) ถ้อยคำบุลลี กับ ถ้อยคำหยอกล้อ

ตารางที่ 7

ความเหมือนและแตกต่างกันทางความหมายระหว่างถ้อยคำบุลลีกับถ้อยคำหยอกล้อตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่

มิติที่แสดง ความเหมือน และแตกต่าง	ถ้อยคำบุลลี	ถ้อยคำหยอกล้อ	เหมือนหรือ แตกต่าง
เนื้อความ	กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบว่า จัดเป็นลักษณะที่ด้อยกว่าผู้อื่น บกพร่อง ผิดแผก ฯลฯ	กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบ เชิงบวก หรือเรื่องอื่นๆ	มีทั้งเหมือนและ แตกต่าง
เป้าหมาย ตามการรับรู้	การรับรู้ว่าเป็นการด้อยค่าผู้อื่น/ การรับรู้ว่าเป็นการระบว่าผู้อื่น มีข้อบกพร่องหรือมีความผิด/ การรับรู้ว่าเป็นการทำให้ผู้อื่น เดือดร้อน รำคาญใจ	การรับรู้ว่าเป็นอารมณ์ขันเชิงบวก	แตกต่าง
ลักษณะการสื่อสาร ตามการรับรู้	ขอบเขตการยอมรับได้ เกินขอบเขตการยอมรับได้	อยู่ในขอบเขตที่ยอมรับได้	แตกต่าง
ผลที่เกิดขึ้น	เกิดผลกระทบเชิงลบ คือ เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า เสียความมั่นใจในตนเอง	อาจเกิดผลกระทบเชิงลบ หรือเชิงบวก	มีทั้งเหมือน และแตกต่าง
ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้พูด-ผู้ถูกกล่าวถึง	ความสัมพันธ์ ผู้พูด-ผู้ถูกบุลลีมักไม่สนิทสนมกัน	ผู้พูด-ผู้ถูกหยอกล้อมักสนิทสนมกัน	แตกต่าง

ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างทางความหมายระหว่าง ถ้อยคำบุลลี กับถ้อยคำที่มีความหมายใกล้เคียงตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ตั้ง 5 ตารางข้างต้น สรุปได้ว่า ถ้อยคำบุลลี ไม่ได้เป็นคำพ้องความหมายกับ ถ้อยคำเหยียด ถ้อยคำคุกคาม ถ้อยคำบริภาษ ถ้อยคำแกล้ง และ ถ้อยคำหยอกล้อ ไม่อาจใช้คำไทยเหล่านี้สื่อความหมายแทนคำว่า ถ้อยคำบุลลี ได้อย่างสมบูรณ์

เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่าง ถ้อยคำบุลลี กับ 5 ถ้อยคำดังกล่าวสามารถจำแนกตามระดับความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางความหมายได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1) ถ้อยคำบุลลี กับ ถ้อยคำเหยียด มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก กล่าวคือทั้ง 2 ถ้อยคำมีความหมายเฉพาะเจาะจงในทำนองเดียวกันว่าเป็นการกล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลแล้วทำให้ผู้อื่นรู้สึกด้อยค่าส่วนที่ทำให้มีความหมายแตกต่างกันมีเพียง 2 ประการ ได้แก่ “ลักษณะการสื่อสารตามการรับรู้: การแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา” และ “การตั้งใจของผู้พูด” กล่าวคือ ถ้อยคำบุลลี ไม่ได้แสดงการแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา หรือกีดกันผู้ที่มีอัตลักษณ์บุคคลเช่นนั้นนอกจากสังคมและอาจทำให้ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า โดยผู้พูดอาจตั้งใจหรือไม่ตั้งใจให้เป็นเช่นนั้นแต่ ถ้อยคำเหยียด แสดงการแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา หรือกีดกันผู้ที่มีอัตลักษณ์บุคคลเช่นนั้นนอกจากสังคมและมาจากการตั้งใจของผู้พูดที่จะทำให้ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า

2) **ถ้อยคำบุลลี** กับ **ถ้อยคำคุกคาม** และ **ถ้อยคำบริภาษ** มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันน้อย กล่าวคือ แม้ว่า **ถ้อยคำบุลลี** จะมีความหมายเชิงลบเช่นเดียวกับ **ถ้อยคำคุกคาม** และ **ถ้อยคำบริภาษ** แต่ **ถ้อยคำบุลลี** มีขอบเขตทางความหมายเฉพาะเจาะจงกว่า 2 ถ้อยคำดังกล่าว โดยเฉพาะ “เนื้อความ” “เป้าหมายตามการรับรู้” และ “ผลที่เกิดขึ้น” ของ **ถ้อยคำคุกคาม** และ **ถ้อยคำบริภาษ** มีความหลากหลายกว่า หรือแตกต่างกับ **ถ้อยคำบุลลี** อย่างชัดเจน กล่าวคือ **ถ้อยคำบุลลี** กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบ ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้เป้าหมายการสื่อสารว่าเป็นการลดทอนคุณค่าผู้อื่น มีผลให้ผู้ใดผู้หนึ่งเจ็บปวด รู้สึกว่าตนเองด้อยค่า แต่ **ถ้อยคำคุกคาม** อาจกล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบ เชิงบวก หรือเรื่องอื่นๆ ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้เป้าหมายการสื่อสารว่าเป็นการลดทอนคุณค่าผู้อื่น เป็นการล่อลวงละเมิด หรือเป็นการยั่วทางเพศ มีผลให้ผู้ใดผู้หนึ่งรู้สึกที่ตนเองด้อยค่า หรือเกิดความกลัว รู้สึกไม่ปลอดภัยเกรงว่าจะถูกทำร้ายร่างกาย ส่วน **ถ้อยคำบริภาษ** อาจมีเนื้อความกล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคล หรือพฤติกรรม การกระทำต่างๆ เชิงลบ ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้เป้าหมายการสื่อสารว่าเป็นการทำให้สำนึกหรือรู้สึกผิดในข้อบกพร่องและความผิดของตนเอง โดยผู้พูดได้ระบายอารมณ์โกรธ คับแค้นใจ มีผลให้ผู้ใดผู้หนึ่งเจ็บปวด

3) **ถ้อยคำบุลลี** กับ **ถ้อยคำแกล้ง** และ **ถ้อยคำหยอกล้อ** ไม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน กล่าวคือ **ถ้อยคำบุลลี** มีความหมายเชิงลบ ส่วน **ถ้อยคำแกล้ง** และ **ถ้อยคำหยอกล้อ** มีความหมายทั้งเชิงลบและบวก แต่โดดเด่นที่ความหมายเชิงบวกมากกว่า

จากผลการศึกษาความหมายของคำว่า **ถ้อยคำบุลลี** จากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ตามแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่งที่เน้นมุมมองของผู้ใช้ภาษาข้างต้นสามารถสรุปภาพรวมและนำเสนอข้อสังเกตที่สำคัญเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

1) ผลการศึกษาสามารถสรุปสิ่งที่ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่จัดเป็น **ถ้อยคำบุลลี** และไม่จัดเป็น **ถ้อยคำบุลลี** ได้ดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8

สิ่งที่ผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่จัดเป็นถ้อยคำบุลลีและไม่จัดเป็นถ้อยคำบุลลี

มิติทางความหมาย	สิ่งที่จัดเป็น ถ้อยคำบุลลี	สิ่งที่ไม่จัดเป็น ถ้อยคำบุลลี
เนื้อความ	กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงลบว่าด้อยกว่าผู้อื่น บกพร่อง ผิดแผก หรือไม่พึงประสงค์	- กล่าวถึงชนชาติเชิงลบ - กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลเชิงบวก - กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลตามข้อเท็จจริงหรือข้อสังเกต แต่ไม่ได้ประเมินค่าว่าด้อยกว่าผู้อื่น - กล่าวถึงการกระทำเชิงลบว่าผิดหรือไม่พึงประสงค์ - เรื่องอื่นๆ
ลักษณะทางภาษา	มีรูปภาษาไม่ตายตัว แต่ต้องมีนัยเชิงลบ	
เป้าหมายตามการรับรู้	- ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าเป็นการด้อยค่าผู้อื่น - ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าเป็นการระบุน่าผู้อื่นมีข้อบกพร่องหรือความผิด	- ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าล่อลวงละเมิด - ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่ายั่วทางเพศ

มิติทางความหมาย	สิ่งที่จัดเป็น <i>ถ้อยคำบูลลี</i>	สิ่งที่ไม่จัดเป็น <i>ถ้อยคำบูลลี</i>
	- ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าเป็นการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน รำคาญใจ - ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าเป็นอารมณ์ขันเชิงลบ	- ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าเป็นการทำให้สำนึกหรือรู้สึกผิดในข้อบกพร่องและความผิดของตนเอง โดยผู้พูดได้ระบายอารมณ์โกรธ - ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าเป็นอารมณ์ขันเชิงบวก - ผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์รับรู้ว่าเป็นการแสดงความห่วงใย
ลักษณะการสื่อสารตามการรับรู้	ขอบเขตการยอมรับได้ เป็นการสื่อสารที่เกินขอบเขตการยอมรับได้	เป็นการสื่อสารที่อยู่ในขอบเขตการยอมรับได้
	การแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา บ่งบอกถึงความแตกต่างไปจากบรรทัดฐานของสังคม แต่ไม่ได้แสดงการแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา	แสดงการแบ่งแยกพวกเขา-พวกเรา
ผลที่เกิดขึ้น	เกิดผลกระทบเชิงลบ ทำให้เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า สูญเสียความมั่นใจในตนเอง เป็นการสร้างหรือตอกย้ำบาดแผลทางใจ	- เกิดผลกระทบเชิงลบ ทำให้เกิดความกลัว รู้สึกไม่ปลอดภัย เกรงว่าจะถูกทำร้ายร่างกาย - เกิดผลกระทบเชิงบวก สนุกสนานร่วมกัน - ไม่เกิดผลกระทบใดๆ
การตั้งใจของผู้พูด	ผู้พูดอาจตั้งใจหรือไม่ตั้งใจทำให้เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า	
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด-ผู้ถูกกล่าวถึง	อำนาจ ผู้พูดมีอำนาจเหนือกว่าผู้ถูกบูลลี	
	ความสัมพันธ์ ผู้พูด-ผู้ถูกบูลลีอาจสนิทสนมหรือไม่สนิทสนม	
การกระทำซ้ำ	เป็นการกระทำซ้ำหรือครั้งแรก	
อวัจนภาษา	เป็นส่วนเสริมที่ช่วยในการตัดสินถ้อยคำ บางกรณีที่ผู้พูดใช้อวัจนภาษาที่มีนัยเชิงลบ ขณะที่ถ้อยคำจะช่วยให้ตัดสินถ้อยคำหนึ่งๆ ว่าจัดเป็น <i>ถ้อยคำบูลลี</i>	

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามิติทางความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบูลลี* ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ มิติทางความหมายที่มีขอบเขตทางความหมายชัดเจน เฉพาะเจาะจง เช่น “เนื้อความ” “ผลที่เกิดขึ้น” และมิติทางความหมายที่มีขอบเขตไม่เฉพาะเจาะจง เช่น “ลักษณะทางภาษา” “เป้าหมายตามการรับรู้” “การตั้งใจของผู้พูด”

2) “เนื้อความ” และ “ผลที่เกิดขึ้น” เป็นมิติทางความหมายเด่นของ *ถ้อยคำบูลลี* ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ หรืออีกนัยคือ มิติทางความหมาย 2 ประการนี้เป็นข้อคำนึงถึงพื้นฐานในการตัดสินถ้อยคำหนึ่งๆ ว่าจัดเป็น *ถ้อยคำบูลลี* ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่

คำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* มีความหมายหลากหลายตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ในแง่ว่ามีมิติทางความหมายหลายประการ เพราะแต่ละบุคคลรับรู้และระบุมิติทางความหมายต่างกันไป เช่น บางคนคำนึงถึงเนื้อความ เป้าหมายตามการรับรู้และผลที่เกิดขึ้น ส่วนบางคนคำนึงถึงการตั้งใจของผู้พูดและผลที่เกิดขึ้น ฯลฯ แต่เมื่อพิจารณาการรับรู้ในแต่ละมิติทางความหมายว่าผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่รับรู้ในทำนองเดียวกันหรือแตกต่างกัน พบว่ามีมิติทางความหมายส่วนใหญ่เป็นการรับรู้ในทำนองเดียวกัน แม้ว่าจะมีบางมิติทางความหมายเป็นการรับรู้ที่แตกต่างกัน มีหลายแบบ แต่เป็นความแตกต่างกันในแง่ว่าสิ่งนั้นมีผลหรือไม่มีผลต่อการตัดสินใจหรือไม่ จึงสรุปเป็นภาพรวมเดียวกันของมิติทางความหมายนั้นๆ ได้ เช่น “การกระทำซ้ำ” มีทั้งการรับรู้ว่าเป็นการกล่าวซ้ำมากกว่า 1 ครั้ง หรือต่อเนื่องจึงจะจัดเป็น *ถ้อยคำบูลลี่* และการรับรู้ว่าไม่จำเป็นต้องเป็นการกล่าวซ้ำ ทั้งนี้ การรับรู้มิติทางความหมายนี้ทั้ง 2 แบบสามารถสรุปเป็นภาพรวมเดียวกันได้ว่าผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่รับรู้ว่าการกระทำซ้ำอาจมีหรือไม่มีผลต่อการตัดสินใจว่า *ถ้อยคำบูลลี่* อีกทั้งไม่พบมิติทางความหมายที่รับรู้แตกต่างกันจนไม่อาจหาข้อสรุปได้ ผลการศึกษาจึงแสดงให้เห็นว่าผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่รับรู้ความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* ในทำนองเดียวกันและสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นข้อเสนอความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* ในภาษาไทยได้ ซึ่งจะนำเสนอต่อไป

5.2 การเปรียบเทียบความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* จากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่กับความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ

ความ(ไม่)สุภาพแบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ ความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่ง (first-order (im)politeness) คือ ความสุภาพหรือไม่สุภาพที่เน้นมุมมองของผู้ใช้ภาษาและความ(ไม่)สุภาพลำดับที่สอง (second-order (im)politeness) คือ ความสุภาพหรือไม่สุภาพที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ ทั้งนี้ การนิยามคำศัพท์จากมุมมองของผู้ใช้ภาษาอาจไม่สอดคล้องกับแนวคิดที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ (Watts, 2003; Locher & Watts, 2005) ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* จากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่กับความหมายของคำว่า *บูลลี่* ที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ เพื่อให้ทราบถึงความหมายของถ้อยคำจาก 2 มุมมองสอดคล้องกันหรือไม่

จากการสำรวจความหมายคำว่า *บูลลี่* (bullying) ที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ ได้แก่ สมิทและทอมป์สัน (Smith & Thompson, 1991) โอล์เวอส์ (Olweus, 1993) ริกบี (Rigby, 2002) สกอล วรเจริญศรี (2559) พบว่าให้ความหมายคำศัพท์นี้ไว้สอดคล้องกัน สรุปความหมายของคำว่า *บูลลี่* (bullying) ที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการได้ว่า

บูลลี่ คือ พฤติกรรมก้าวร้าวที่ผู้พูดมีเจตนาทำให้อีกฝ่ายเกิดความเจ็บปวด ทุกข์ใจ
อับอาย เป็นการกระทำซ้ำ โดยผู้บูลลี่-ผู้ถูกบูลลี่มีความสัมพันธ์ทางอำนาจไม่สมมาตรกัน

ความหมายคำว่า *บูลลี่* (bullying) ที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการดังกล่าวมีมิติทางความหมาย 4 ประการ ได้แก่ “การตั้งใจของผู้กระทำ” “ผลที่เกิดขึ้น” “การกระทำซ้ำ” และ “ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำ-ผู้ถูกกระทำ: อำนาจ”

ผู้วิจัยเปรียบเทียบรายละเอียดของมิติทางความหมาย 4 ประการนี้ระหว่างความหมายของคำว่า *ถ้อยคำบูลลี่* ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่กับความหมายของคำว่า *บูลลี่* ที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการพบว่า มีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9

ความเหมือนและแตกต่างกันระหว่างความหมายของคำว่าถ้อยคำบูลลีจากการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่
กับความหมายของคำว่าบูลลีที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ

มิติทางความหมาย	คำว่า ถ้อยคำบูลลี ตามการรับรู้ ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่	คำว่า บูลลี ที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ
ผลที่เกิดขึ้น	ทำให้เจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า	ทำให้เจ็บปวด ทุกข์ใจ อับอาย
การตั้งใจของผู้พูด	ผู้พูดอาจตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ	ผู้กระทำตั้งใจ
ความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้พูด-ผู้ถูกกล่าวถึง	อำนาจ ผู้พูดมีอำนาจเหนือกว่าผู้ถูกบูลลี	ผู้กระทำมีอำนาจเหนือกว่าผู้ถูกบูลลี
การกระทำซ้ำ	เป็นการกระทำซ้ำหรือกระทำครั้งแรก	เป็นการกระทำซ้ำ

ตารางข้างต้นเห็นได้ว่าความหมายของถ้อยคำจาก 2 มุมมองสอดคล้องกันเพียงบางส่วน กล่าวคือ “ผลที่เกิดขึ้น” และ “ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด-ผู้ถูกกล่าวถึง: อำนาจ” ของทั้ง 2 มุมมองมีความหมายเหมือนกัน ส่วน “การตั้งใจของผู้พูด” และ “การกระทำซ้ำ” จากมุมมองนักวิชาการมีขอบเขตทางความหมายเฉพาะเจาะจงกว่า มุมมองผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ กล่าวคือการตัดสินถ้อยคำหนึ่ง ๆ ว่าเป็นหรือไม่เป็น ถ้อยคำบูลลี ตามความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการต้องคำนึงว่าเป็นการตั้งใจของผู้กระทำหรือไม่ เป็นการกระทำซ้ำหรือไม่ หากผู้พูดไม่ได้ตั้งใจบูลลีและเป็นการกล่าวถ้อยคำครั้งแรกจะไม่จัดเป็น ถ้อยคำบูลลี ในขณะที่การตัดสินตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยอาจคำนึงหรือไม่คำนึงว่าเป็นการตั้งใจของผู้กระทำ เป็นการกระทำซ้ำหรือไม่ จึงสรุปได้ว่าคำว่า ถ้อยคำบูลลี จากมุมมองผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่มีความหมายกว้างกว่าคำว่า บูลลี ที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ

6. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

คำว่า ถ้อยคำบูลลี ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่มีมิติทางความหมายหลายประการ มิติทางความหมายส่วนใหญ่เป็นการรับรู้ในทำนองเดียวกัน ทั้งนี้ “เนื้อความ” และ “ผลที่เกิดขึ้น” เป็นมิติทางความหมายเด่น กล่าวได้ว่าเป็นข้อคำนึงถึงพื้นฐานในการตัดสินถ้อยคำหนึ่ง ๆ ว่าจัดเป็น ถ้อยคำบูลลี ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ นอกจากนี้ ความหมายของคำว่า ถ้อยคำบูลลี ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ แตกต่างจากความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ ซึ่ง “การตั้งใจของผู้พูด” และ “การกระทำซ้ำ” เป็นมิติทางความหมายที่แสดงให้เห็นว่าคำว่า ถ้อยคำบูลลี จากมุมมองผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่มีขอบเขตทางความหมายกว้างกว่าคำว่า บูลลี ที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาความหมายของคำว่า ถ้อยคำบูลลี ตามการรับรู้ของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่ มาสังเคราะห์เป็นข้อเสนอความหมายของ ถ้อยคำบูลลี ในภาษาไทยได้ดังนี้

ถ้อยคำบูลลี คือ ถ้อยคำที่กล่าวถึงอัตลักษณ์บุคคลแล้วทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า โดยผู้พูดมีอำนาจเหนือกว่าในแง่ใดแง่หนึ่ง อาจเป็นการตั้งใจหรือไม่ตั้งใจทำให้รู้สึกเช่นนั้นและอาจเป็นการกระทำซ้ำหรือครั้งแรกก็ได้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1) “ผลที่เกิดขึ้น” สำคัญต่อการตัดสินใจคำหนึ่งๆ ว่าเป็นถ้อยคำบูลลีของผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่มากกว่า “การตั้งใจของผู้พูด” สอดคล้องกับแนวคิดงานด้านความสัมพันธ์ของโลเชอร์และวัตส์ (Watts, 2003, 2005; Locher & Watts, 2005, 2008) ว่าการรับรู้ความตั้งใจของผู้ส่งสารโดยผู้ร่วมการปฏิสัมพันธ์ (perception) มีความสำคัญต่อการตัดสินใจประเมินค่าความ(ไม่)สุภาพมากกว่าความตั้งใจแรกเริ่มของผู้พูด (production) และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาความหมายคำศัพท์เกี่ยวกับการบูลลีตามการรับรู้ของผู้ใช้ภาษาพบว่าผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้ถูกบูลลีเป็นข้อคำนึงถึงสำคัญในการตัดสินใจพฤติกรรมว่าบูลลีมากกว่าเจตนาหรือแรงจูงใจของผู้กระทำ (Madsen, 1996; Macklem, 2003)

2) ความหมายของถ้อยคำหนึ่งๆ ตามการรับรู้ของผู้ใช้ภาษาแตกต่างจากความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ ดังที่ผลการศึกษาพบว่า ถ้อยคำบูลลี จากมุมมองผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่มีขอบเขตทางความหมายกว้างกว่าคำว่า บูลลี ที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ สอดคล้องกับที่โลเชอร์และวัตส์ (Locher & Watts, 2005, p. 16) ระบุว่าการใช้คำศัพท์ตามมุมมองของคนธรรมดาทั่วไปเพื่ออ้างถึงพฤติกรรมการใช้ภาษาไม่สอดคล้องกับนิยามที่ใช้ในงานด้านวิชาการและสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาความหมายของคำศัพท์จากมุมมองของผู้ใช้ภาษาในสังคมวัฒนธรรมตามแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่งพบว่าความหมายของคำศัพท์ตามการรับรู้ของผู้ใช้ภาษามีขอบเขตทางความหมายกว้างกว่าความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ เช่น งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความ(ไม่)สุภาพกับการ(ไม่)มีมารยาทจากการรับรู้ของผู้ใช้ภาษาตามแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่งพบว่าผู้ใช้ภาษารับรู้และเข้าใจการ(ไม่)มีมารยาทกว้างขวางหมายรวมถึงความ(ไม่)สุภาพด้วย (Sifianou, 2019, p. 59) อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาความหมายของคำศัพท์เกี่ยวกับการบูลลีพบว่าความหมายตามการรับรู้ของคนในสังคมแตกต่างจากความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการตะวันตก (ณัฐรัชต์ สาเมาะ, 2556, น. 89; Vaillancourt et al., 2008, p. 510; Noknoi & Srichampa, 2024, p. 21)

3) “การตั้งใจของผู้พูด” และ “การกระทำซ้ำ” เป็นมิติทางความหมายที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่าความหมายจากมุมมองผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่แตกต่างจากความหมายที่สังเคราะห์โดยนักวิชาการ ทั้งนี้ ผู้วิจัยอนุมานว่าผู้พูดภาษาไทยรุ่นใหม่คำนึงถึงมิติ “ผลที่เกิดขึ้น” เป็นหลัก ทำให้มิติทางความหมาย 2 ประการนี้ไม่ได้มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจคำหนึ่งๆ ว่าเป็นถ้อยคำบูลลีสอดคล้องกับผลการศึกษาในต่างประเทศพบว่า การให้ความหมายคำว่า บูลลี ของนักเรียนมักไม่ได้กล่าวถึง 2 มิตินี้ หากแต่เน้นย้ำถึงการเป็นพฤติกรรมเชิงลบ ทำให้พฤติกรรมบูลลีตามการรับรู้ของนักเรียนหมายถึงพฤติกรรมก้าวร้าวอื่นๆ ตามมุมมองของนักวิชาการไปด้วย (Vaillancourt et al., 2008, p. 509) จึงอาจกล่าวได้ว่า “การตั้งใจของผู้พูด” และ “การกระทำซ้ำ” ไม่จัดเป็นข้อคำนึงถึงสำคัญในการตัดสินใจคำหนึ่งๆ ว่าเป็นถ้อยคำบูลลีตามสามัญสำนึกของคนทั่วไป

4) “ความสนิทสนม” มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจคำว่าจัดเป็นการบูลลีหรือไม่บูลลี โดยเฉพาะถ้อยคำที่ไม่มีรูปภาษาแสดงน้ำเสียงเชิงลบ กล่าวคือหากผู้พูด-ผู้ถูกกล่าวถึงมีความสนิทสนมกัน ถ้อยคำอาจไม่ได้ทำให้ผู้ถูกกล่าวถึงเจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า ก็จะไม่จัดว่าเป็นถ้อยคำบูลลี แต่หากไม่สนิทสนมกัน ถ้อยคำอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวถึงเจ็บปวด รู้สึกด้อยค่า ก็จะจัดว่าเป็นถ้อยคำบูลลี สอดคล้องกับผลการศึกษาของงานวิจัยที่พบว่าการตีความผู้กระทำเป็นคนไม่รู้จักหรือไม่สนิทสนมกันมักตัดสินว่าเป็นการบูลลี (ณัฐรัชต์ สาเมาะ, 2556, น. 47; Lampert & Ervin-Tripp, 2006, p. 66)

อย่างไรก็ตาม ความสนิทสนมอาจไม่มีผลต่อการตัดสินบางถ้อยคำ กล่าวคือบางถ้อยคำอาจถูกตัดสินว่าเป็นถ้อยคำบูลลี่ทั้งกรณีที่ผู้พูด-ผู้ถูกบูลลี่สนิทสนมกันและกรณีที่ไม่นสนิทสนมกัน หากมิติทางความหมายอื่นมีบทบาทสำคัญมากกว่า เช่น ลักษณะการทางสื่อสาร: ขอบเขตการยอมรับได้ ดังงานวิจัยที่ศึกษาพฤติกรรมการบูลลี่พบว่าแม้ว่าผู้พูดจะเป็นเพื่อนก็อาจตัดสินว่าบูลลี่ หากเกินขอบเขตการยอมรับได้ (Vandebosch & Van Cleemput, 2008, p. 501; Steer et al., 2020, p. 6)

5) ผลการศึกษาที่พบว่า ถ้อยคำบูลลี่ ไม่ได้เป็นคำพ้องความหมายกับ 5 ถ้อยคำที่มีความหมายใกล้เคียง แสดงให้เห็นว่า *เหยียด* *คุกคาม* *ปรีชา* *แกล้ง* *หยอกล้อ* ไม่อาจเป็นศัพท์บัญญัติแทนคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า *bullying* ได้ หากภาษาไทยจะกำหนดคำศัพท์ใช้แทนคำว่า *bullying* ควรใช้การทับศัพท์ว่า *บูลลี่* และกำหนดความหมายให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์การบูลลี่ในสังคมไทย

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการศึกษาความสุภาพหรือไม่สุภาพตามแนวคิดความ(ไม่)สุภาพลำดับที่หนึ่งและนำไปประยุกต์ใช้ในการพิจารณาตัดสินถ้อยคำที่จัดเป็นการบูลลี่ในสังคมไทยได้

รายการอ้างอิง

- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2566). *วัจนปฏิบัติศาสตร์กับความสุภาพและวัฒนธรรม: แนวคิดและแนวทางวิจัยภาษาไทย*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐรัชต์ สามะ. (2556). *การรับรู้ของเยาวชนต่อการรังแกในพื้นที่ไซเบอร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทัศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา. (2554). ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสิน “ความสุภาพ” ในการสนทนาของเพศชายและเพศหญิงในกลุ่มตัวอย่างระดับอุดมศึกษาของไทย. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 51(3), 141-166.
- แนวหน้า. (2567, 24 กุมภาพันธ์). ‘กลั่นแกล้ง-รังแก’ จุดเริ่มต้น ‘สังคมรุนแรง’.
<https://www.naewna.com/politic/columnist/58095>
- ภัทรธิดา ชัยเพชร, และพิมลพรรณ ไชยพันธ์. (2564). การคุกคามทางเพศในสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารการสื่อสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 4(3), 1-38.
- ศิริวัตร ไทยแท้. (2562). การตัดสินความสุภาพจากถ้อยคำการตอบกลับการตำหนิในภาษาไทย: มุมมองจากคนสองวัย. *วารสารอักษรศาสตร์*, 48(1), 77-96.
- สกล วรเจริญศรี. (2559). การข่มเหงรังแก. *สารานุกรมศึกษาศาสตร์*, 51, 13-20.
- สำนักข่าวไทย. (2563, 21 สิงหาคม). *รณรงค์ไม่ทอน “บูลลี่”*. <https://url.in.th/xlvDm>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2563). *พจนานุกรมศัพท์นิเทศศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา*. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1978). Universals in language usage: Politeness phenomena. In E. N. Goody (Ed.), *Questions and politeness: Strategies in social interaction* (pp. 56-311). Cambridge University Press.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University press.
- Culpeper, J. (2011). Politeness and impoliteness. In K. Aijmer & G. Andersen (Eds.), *Sociopragmatics, Volume 5 of Handbooks of Pragmatics* (pp. 391-436). Mouton de Gruyter.
- Culpeper, J. (2021). Impoliteness and hate speech: Compare and contrast. *Journal of Pragmatics*, 179, 4-11.
- Culpeper, J., & Haugh, M. (2021). The metalinguistics of offence in (British) English: A corpus-based metapragmatic approach. *Journal of Language Aggression and Conflict*, 9(2), 185-214.

- Fraser, B., & Nolan, W. (1981). The association of deference with linguistic form. *International Journal of the Sociology of Language*, 27, 93-109.
- Haugh, M. (2007). The discursive challenge to politeness theory: An interactional alternative. *Journal of Politeness Research*, 3(2), 295-317.
- Kanetsuna, T., & Smith, P. K. (2002). Pupil insights into bullying, and coping with bullying: A bi-national study in Japan and England. *Journal of school violence*, 1, 5-29.
- Koo, H., Kwak, K., & Smith, P. K. (2008). Victimization in Korean schools: The nature, incidence, and distinctive features of Korean bullying or wang-ta. *Journal of School Violence*, 7(4), 119-139.
- Lampert, M., & Ervin-Tripp, S. (2006). Risky laughter: Teasing and self-directed joking among male and female friends. *Journal of Pragmatics*, 38, 51-72.
- Lee, S., Smith, P. K., & Monks, C. P. (2012). Meaning and usage of a term for bullying-like phenomena in South Korea: A lifespan perspective. *Journal of Language and Social Psychology*, 31(3), 342-349.
- Locher, M. A. (2004). *Power and politeness in action: Disagreement in oral communication*. De Gruyter Mouton.
- Locher, M. A. (2008). Relational work, politeness, and identity construction. In G. Antos, E. Ventola & T. Weber (Eds.), *Handbook of interpersonal communication* (pp. 509-540). De Gruyter Mouton.
- Locher, M. A., & Watts, R. J. (2005). Politeness theory and relational work. *Journal of Politeness Research*, 1(1), 9-33.
- Locher, M. A., & Watts, R. J. (2008). Relational work and impoliteness: Negotiating norms of linguistic behavior. In D. Bousfield, & M. A. Locher (Eds.), *Impoliteness in language: Studies on its interplay with power in theory and practice* (pp. 77-99). De Gruyter Mouton.
- Macklem, G. L. (2003). *Bullying and teasing: Social power in children's groups*. Springer Science & Business Media.
- Madsen, K. C. (1996). Differing perceptions of bullying and their practical implications. *Educational and Child Psychology*, 13(2), 14-22.
- Monks, C. P., & Smith, P. K. (2006). Definitions of bullying: Age differences in understanding of the term, and the role of experience. *British Journal of Developmental Psychology*, 24(4), 801-821.
- Noknoi, N., & Srichampa, S. (2024). "Bully" in Thai context: A semantic componential analysis. *Journal of Language Research and Practice*, 1(1), 21-39.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do (Understanding children's worlds)*. Blackwell Publishing.
- Rigby, K. (2002). *New perspectives on bullying*. Jessica Kingsley.
- Sifianou, M. (2019). Im/politeness and in/civility: A neglected relationship?. *Journal of Pragmatics*, 147, 49-64.
- Smith, P. K., & Thompson, D. (1991). Dealing with bully/victim problems in the UK. In P. K. Smith & D. Thompson (Eds.), *Practical approaches to bullying* (pp. 1-12). David Fulton.
- Smorti, A., Menesini, E., & Smith, P. K. (2003). Parents' definitions of children's bullying in a five-country comparison. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34(4), 417-432.
- Steer, O. L., Betts, L. R., Baguley, T., & Binder, J. F. (2020). "I feel like everyone does it"-Adolescents' perceptions and awareness of the association between humour, banter, and cyberbullying. *Computers in Human Behavior*, 108, 1-10.
- Taki, M. (2003). 'Ijime bullying': Characteristic, causality and intervention. In *Oxford-Kobe seminars: Measures to reduce "Bullying in Schools"* (pp. 97-113). Japan.

- Taylor, C. (2017). The relationship between irony and sarcasm: Insights from a first-order metalanguage investigation. *Journal of Politeness Research*, 13(2), 209-241.
- Vaillancourt, T., McDougall, P., Hymel, S., Krygsman, A., Miller, J., Stiver, K., & Davis, C. (2008). Bullying: Are researchers and children/youth talking about the same thing?. *International Journal of Behavioral Development*, 32(6), 502-511.
- Vandebosch, H., & Van Cleemput, K. (2008). Defining cyberbullying: A qualitative research into the perceptions of youngsters. *Journal of Cybertherapy and Rehabilitation*, 11(4), 499-503.
- Watts, R. J. (2003). *Politeness*. Cambridge University Press.
- Watts, R. J. (2005). Linguistics politeness research: Quo Vadis? In R. J. Watts, S. Ide & K. Ehlich, (Eds.), *Politeness in language: Studies in its history, theory and practice* (pp. xi-xxvii). De Gruyter Mouton.
- Ypulse. (2022, June 14). *The biggest problem gen Z & Millennials say they're facing in 2022*.
<https://www.ypulse.com/article/2022/06/14/the-biggest-problem-gen-z-and-millennials-say-theyre-facing-in-2022/>

เด็กติดเกม หรือนักกีฬาอีสปอร์ต: การศึกษาภาพตัวตน และการต่อรองอัตลักษณ์ในสังคมไทย*

Received: 10 March 2025

Revised: 19 May 2025

Accepted: 7 June 2025

รดารัตน์ ศรีพันธุ์วรกุล**

แม้ว่าอีสปอร์ตจะเป็นกีฬาที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนมากขึ้นในปัจจุบัน แต่ “นักกีฬาอีสปอร์ต” ก็ยังไม่ได้รับการยอมรับมากนักในสังคมไทย เพราะต้องต่อสู้กับภาพจำที่คนในสังคมมีต่อ “เด็กติดเกม” การวิเคราะห์ข่าวเกี่ยวกับเด็กติดเกมและบทสัมภาษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตแสดงให้เห็นความพยายามในการนำเสนออัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตเพื่อต่อรองกับภาพตัวตนของเด็กติดเกมที่ถูกประกอบสร้างและนำเสนอในด้านลบ กล่าวคือในขณะที่เด็กติดเกมถูกนำเสนอว่าเป็นผู้ที่ต้องได้รับการแก้ไขหรือรักษาเป็นคนผิดปกติและเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลรอบข้างเป็นทุกข์ นักกีฬาอีสปอร์ตพยายามนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองว่าเป็นนักกีฬามืออาชีพ เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นผู้ที่มีความฝันและทำตามความฝันของตนเอง สามารถบริหารจัดการเวลาในชีวิตได้ดี อีกทั้งยังทำให้บุคคลรอบข้างมีความสุขและได้รับการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง ทั้งนี้ เครื่องมือสำคัญที่มีผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวตนและการนำเสนออัตลักษณ์ คือ กลวิธีทางภาษาต่างๆ ทั้งการเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ การใช้มูลบท การใช้สัทพยางค์ การใช้โครงสร้างประโยคแบบเหตุ-ผล การเน้นความ การใช้อุปมาอุปไมย การใช้โครงสร้างประโยคแบบเงื่อนไขและการใช้โครงสร้างประโยคแสดงความขัดแย้ง

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

เด็กติดเกม;
นักกีฬาอีสปอร์ต;
ภาพตัวตน;
อัตลักษณ์

* ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ภักดีผาสุข เป็นอย่างสูงที่กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับแก้ต้นฉบับบทความ

** อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: Radarat.s@hotmail.com

Game Addict or E-sports Athlete: A Study of Representation and Identity Negotiation in Thai Society*

Received: 10 March 2025

Revised: 19 May 2025

Accepted: 7 June 2025

Radarat Sripunvoraskul**

Although esports has been increasingly supported by both public and private sectors, esports athletes are still not widely accepted in Thai society as they struggle against the prevailing perception of “game addicts.” The analysis of news about game addicts and interviews with esports athletes reveals an effort to present the identities of esports athletes as a counter-narrative to negotiate with the representations of game addicts, which are often constructed and portrayed negatively. While game addicts are portrayed as individuals in need of correction or treatment, as abnormal, and as sources of distress for those around them, esports athletes attempt to redefine themselves as professional athletes, successful individuals, and people with aspirations who actively pursue their goals. They also emphasize their ability to manage their time effectively, contribute positively to those around them, and gain support from their peers and families. These representations and identities are shaped through various linguistic strategies, including lexical selection, presupposition, intertextuality, causal construction, inference, metaphor, conditional structure, and contrastive structure.

Research Article

Abstract

Keywords

game addict;
e-sports athlete;
representation;
identity

* I would like to express sincere gratitude to Associate Professor Dr. Siriporn Phakdeephasook for her invaluable guidance and insightful suggestions in revising this article

** Lecturer, Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, e-mail: Radarat.s@hotmail.com

1. บทนำ

อีสปอร์ต (e-sport) หรือกีฬาอิเล็กทรอนิกส์ (electronic sport) หมายถึง “กิจกรรมกีฬาที่ผู้เล่นพัฒนาและฝึกฝนทักษะทางกายภาพและจิตวิทยาในการใช้ข้อมูลและการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี” (Wagner, 2006) อุตสาหกรรมอีสปอร์ตเติบโตขึ้นอย่างมากในช่วงที่ผ่านมา จากข้อมูลของสหพันธ์อีสปอร์ตนานาชาติ (IeSF) ระบุว่า ในปี 2020 อุตสาหกรรมอีสปอร์ตสร้างรายได้ประมาณ 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีการคาดการณ์กันว่าตัวเลขเหล่านี้ น่าจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในอนาคต แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของอีสปอร์ตที่เริ่มมีบทบาทมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบันหลายประเทศ เช่น จีนและสหรัฐอเมริกาจะยอมรับอีสปอร์ตในฐานะกีฬาประเภทหนึ่ง อีกทั้งยังมีการบรรจุอีสปอร์ตเป็นกีฬาในมหกรรมกีฬานานาชาติต่างๆ แต่ก็ยังมีผู้ที่ไม่ยอมรับว่าอีสปอร์ตเป็นกีฬา เนื่องจากลักษณะของอีสปอร์ตแตกต่างจากการแข่งขันกีฬาประเภทอื่น โดยเฉพาะในประเด็นที่กีฬาต้องอาศัยทักษะทางกายภาพและต้องมีความมั่นคงในระดับสถาบัน (Jenny et al., 2017) นอกจากนี้ ยังมีข้อกังวลเกี่ยวกับผลกระทบของการเล่นเกมที่มีต่อสุขภาพของผู้เล่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อองค์การอนามัยโลกประกาศให้โรคติดเกม (Gaming Disorder: GD) เป็นโรคที่เกิดจากพฤติกรรมเสพติด (กรมสุขภาพจิต, 22 ตุลาคม 2562) ก็ยิ่งก่อให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับอีสปอร์ต ส่งผลให้อีสปอร์ตไม่ได้รับการยอมรับหรือสนับสนุนมากเท่าที่ควร

หากพูดถึงคนเล่นเกมในสังคมไทย ภาพจำที่ติดมากับคนกลุ่มนี้คงจะหนีไม่พ้นคำว่า “เด็กติดเกม” ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกเด็กที่ชื่นชอบการเล่นเกมนจนถึงขั้นหมกมุ่น ส่งผลกระทบต่อการเรียนและสุขภาพ ทั้งยังเป็นผู้ที่มีอารมณ์รุนแรง จนก่อให้เกิดความสูญเสียมานับครั้งไม่ถ้วน ดังปรากฏในพาดหัวข่าว เช่น “นายกนักประดิษฐ์ฯ หวั่นเด็กไทยติดเกม ทำบกรร่งการเรียน วอนรัฐเอาใจใส่” และ “สุดช็อก 3 ศพที่ตรัง ลูกชาย ม.4 ยิ่งแม่ ฆ่าน้องกรอกปากตัวเอง พบติดเกม” การมีภาพจำในลักษณะนี้ทำให้ผู้ที่สนใจในการเล่นอย่างจริงจังซึ่งส่วนหนึ่งอาจพัฒนาจนเป็นอาชีพที่เรียกว่า “นักกีฬาอีสปอร์ต” ถูกตีตราว่าเป็น “เด็กติดเกม” และไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าคนในวงการกีฬาอื่นๆ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการประกอบสร้างภาพจำของ “เด็กติดเกม” ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่คนในสังคมรับรู้ภาพของคนกลุ่มนี้ผ่านกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏซ้ำๆ ในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน จนกลายมาเป็นภาพตัวแทนที่คนในสังคมรับรู้ร่วมกัน ซึ่งบางครั้งอาจบิดเบือนไปจากความจริงหรือถูกเลือกมานำเสนอเพียงบางแง่มุม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำความคิดเรื่องภาพตัวแทนมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา เพื่อชี้ให้เห็นว่าภาพของ “เด็กติดเกม” ที่สื่อประกอบสร้างขึ้นผ่านการใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ นำเสนอคนกลุ่มนี้ในลักษณะใดบ้าง ซึ่งน่าจะช่วยให้เปิดโปงให้มองเห็นความคิดหรืออคติที่สอดแทรกมาในการนำเสนอข่าวและมุมมองที่คนในสังคมมีต่อกลุ่ม “เด็กติดเกม” มากขึ้น รวมถึงอาจเผยให้เห็นการครอบงำทางความคิดที่เอื้อประโยชน์ให้แก่คนบางกลุ่มด้วย

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาบทสัมภาษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตพบว่าพวกเขาพยายามใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ เพื่อนำเสนอตนเองในมุมมองที่แตกต่างจากภาพจำที่คนในสังคมมีต่อคนเล่นเกม โดยเฉพาะกลุ่ม “เด็กติดเกม” ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่นักกีฬาใช้ในการให้สัมภาษณ์ด้วย ซึ่งน่าจะช่วยให้เข้าใจอัตลักษณ์ของ “นักกีฬาอีสปอร์ต” ที่พวกเขาต้องการนำเสนอและช่วยให้เห็นการต่อรองระหว่างอัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตกับภาพตัวแทนของ “เด็กติดเกม” นอกจากนี้ ผลการศึกษาที่พบยังช่วยให้มองเห็นบทบาทของภาษาที่มีผลต่อการประกอบสร้างและนำเสนอภาพของบุคคลในสังคมไทย ทั้งภาพที่ผู้อื่นมีต่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และภาพที่คนแต่ละกลุ่มพยายามนำเสนอตนเอง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาภาพตัวแทนของ “เด็กติดเกม” ที่นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาในสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ในสังคมไทย

2.2 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ที่นักกีฬาอีสปอร์ตนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาในบทสัมภาษณ์และการต่อรองกับภาพตัวแทนของ “เด็กติดเกม” ในสังคมไทย

3. ทบทวนวรรณกรรม

3.1 อีสปอร์ตและการศึกษาเกี่ยวกับอีสปอร์ตในสังคมไทย

อาจกล่าวได้ว่าอีสปอร์ตในสังคมไทยเริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อมีการจัดตั้ง “สมาคมไทยอีสปอร์ต” ขึ้นในปี 2556 ต่อมาในปี 2560 ที่ประชุมคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทยเห็นชอบให้อีสปอร์ตเป็นกีฬาที่สามารถจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมกีฬาได้ (ไทยรัฐออนไลน์, 27 กรกฎาคม 2560) ในปีเดียวกันนั้น สมาคมไทยอีสปอร์ตจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สมาคมกีฬาอีสปอร์ตแห่งประเทศไทย” (TGPL, 22 ธันวาคม 2560) และเริ่มมีการจัดการแข่งขันเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเกมหรืออีสปอร์ตในสังคมไทยมีหลากหลายแง่มุม ในกรณีของเกม งานวิจัยส่วนใหญ่มักศึกษาพฤติกรรมการเล่นเกมของเด็กและเยาวชนไทย (วรุณา กลกิจโกวิท และคณะ, 2558) ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาอีสปอร์ต พบทั้งงานที่มุ่งศึกษามุมมองและความคิดเห็นที่มีต่ออีสปอร์ตในสังคมไทย (ชยภัทร สุนทรนนท์, 2562) รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการชมอีสปอร์ต (ปิติก รุธีรางกูร, 2564) นอกจากนี้ ยังพบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับนักกีฬาอีสปอร์ตด้วย ทั้งปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ (ชยธร นฤทุม, 2555) และการสื่อสารเพื่อประกอบสร้างอัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ต (ศุภกฤตษ์ จิตตภัทราวาศ, 2562) อย่างไรก็ตาม อีสปอร์ตยังเป็นหัวข้อที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจมากนักในเชิงภาษาศาสตร์ งานวิจัยนี้จึงน่าจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับอีสปอร์ตในสังคมไทย โดยเฉพาะในมุมมองทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอีสปอร์ต

3.2 การศึกษาภาพตัวแทนและอัตลักษณ์ในสังคมไทย

ภาพตัวแทน (representation) และอัตลักษณ์ (identity) เป็นหัวข้อที่นักภาษาศาสตร์สนใจ เนื่องจากแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับการนำเสนอตัวตนว่าเราเป็นใครและผู้อื่นเป็นใคร ซึ่งช่วยให้เราเข้าใจการจัดวางตำแหน่งของตัวบุคคลในพื้นที่ทางสังคมหรือในความสัมพันธ์หนึ่งๆ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นการแบ่งกลุ่มและช่วยให้เข้าใจมุมมองที่คนในสังคมมีต่อตนเองและผู้อื่น แม้ว่าคำสองคำนี้จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็มีจุดเน้นบางประการที่แตกต่างกัน ดังนี้

“ภาพตัวแทน” คือ “กระบวนการในการประกอบสร้างความหมายผ่านภาษาหรือสัญญาณเพื่อนำเสนอภาพสรรพสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในความคิด” (Hall, 1997) ในขณะที่ “อัตลักษณ์” คือ การนิยามความหมายของตัวตนและ

การจัดวางตำแหน่งแห่งหนให้แก่ตัวตน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเข้าใจของเราว่า ‘เราเป็นใคร’ และ ‘ผู้อื่นเป็นใคร’ นอกจากนี้ ยังเกี่ยวข้องกับความเข้าใจของผู้อื่นต่อตัวตนของเขาและตัวตนของเราด้วย อัตลักษณ์จึงเป็นการต่อรองความหมายของตัวตนระหว่างตัวเรากับสังคม (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561, น. 5) ด้วยเหตุนี้ วูดวาร์ด (Woodward, 1997, p. 16) จึงกล่าวว่าภาพตัวตนและอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกันในแง่ที่ว่าภาพตัวตนเป็นกระบวนการประกอบสร้างความหมาย ส่วนอัตลักษณ์เป็นความหมายของตัวตน จึงอาจกล่าวได้ว่าภาพตัวตนมีส่วนทำให้เกิดอัตลักษณ์ขึ้น อย่างไรก็ตาม คำว่า “ภาพตัวตน” และ “อัตลักษณ์” อาจมีจุดเน้นที่แตกต่างกันเล็กน้อย กล่าวคือโดยส่วนใหญ่ภาพตัวตนเป็นอัตลักษณ์ที่สร้างขึ้นจากเสียงของผู้อื่น ในขณะที่อัตลักษณ์มักเป็นสิ่งที่ตัวบุคคลนั้นต้องการนำเสนอ

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าแนวคิดเรื่อง “ภาพตัวตน” เป็นแนวคิดที่ผู้วิจัยมักนำไปใช้เป็นกรอบในการศึกษากลุ่มบุคคลที่มักจะถูกตีตราและกดขี่ เช่น นักโทษประหาร (ธีระยุทธ สุริยะ, 2554) และบุคคลพ้นโทษ (นครินทร์ สำเภาพล, 2562) โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สื่อใช้เพื่อนำเสนอข่าวเกี่ยวกับพวกเขาและภาพตัวตนที่ถูกประกอบสร้างขึ้นผ่านการใช้กลวิธีทางภาษาเหล่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้คนในสังคมเกิดความตระหนักในการรับสาร ซึ่งบางครั้งอาจเป็นข้อมูลที่ถูก “เลือก” มานำเสนอราวกับว่าเป็นความจริงที่เที่ยงแท้ จนก่อให้เกิดภาพจำบางประการต่อคนในสังคมบางกลุ่มและทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านั้นเสียประโยชน์ ในขณะที่เอื้อให้คนบางกลุ่มในสังคมมีความชอบธรรมในการดำเนินการหรือกระทำการบางสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “อัตลักษณ์” ในสังคมไทย มีทั้งงานที่เลือกศึกษาอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ เช่น ผู้หญิงที่พึงประสงค์ (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2553) อัตลักษณ์ของบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน เช่น อัตลักษณ์ของชูวิทย์ กมลวิศิษฐ์ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2550) รวมถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มคนชายขอบที่พยายามต่อรองกับความคิดบางอย่างในสังคม เช่น อัตลักษณ์ของกลุ่ม “เกย์ออนไลน์” (ธีระ บุษบกแก้ว, 2553) งานวิจัยเหล่านี้ทำให้เข้าใจความพยายามในการบอกว่า “เราเป็นใคร” และ “ผู้อื่นเป็นใคร” ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นผ่านการเลือกใช้ทรัพยากรทางภาษาเพื่อถ่ายทอดความคิด

จะเห็นได้ว่าเกมและอีสปอร์ตเป็นประเด็นที่กำลังได้รับความสนใจ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานวิจัยที่สนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวตนของ “เด็กติดเกม” และการนำเสนออัตลักษณ์ของ “นักกีฬาอีสปอร์ต” ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและมีบทบาทสำคัญทั้งในวงการกีฬาและธุรกิจ งานวิจัยนี้จึงน่าจะช่วยให้เข้าใจภาพจำที่คนในสังคมมีต่อ “เด็กติดเกม” และมองเห็นการนำเสนออัตลักษณ์ของ “นักกีฬาอีสปอร์ต” ที่แสดงถึงการต่อรองระหว่างสิ่งที่พวกเขาต้องการนำเสนอกับสิ่งที่คนในสังคมมองเข้ามาและตัดสินพวกเขาจากมุมมองของคนภายนอก

4. ระเบียบวิธีวิจัย

4.1 วิธีการเก็บข้อมูลและขอบเขตของการศึกษา

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566 เนื่องจากปี 2560 เป็นปีที่ประชุมคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทยเห็นชอบให้อีสปอร์ตสามารถจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมกีฬา

ในประเทศไทยได้ ทั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะข้อมูลที่เป็นตัวเขียน เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งศึกษาภาพตัวแทนและอัตลักษณ์ที่นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา มีรายละเอียดดังนี้

ก) ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ภาพตัวแทนของเด็กติดเกม ได้แก่ ข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ออนไลน์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดตามข้อมูลของสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ (14 มิถุนายน 2562) ทั้งนี้ ผู้วิจัยสืบค้นโดยใช้คำค้นว่า “เด็กติดเกม” หรือ “ติดเกม” ผลการสืบค้นได้ข่าวรวมทั้งสิ้น 60 ตัวบท โดยจะนำมาวิเคราะห์ทั้งหมด

ข) ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์การนำเสนออัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ต ได้แก่ บทสัมภาษณ์นักกีฬาอีสปอร์ตที่เผยแพร่ผ่านทางหนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์และเว็บไซต์ www.oneesports.co.th ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอีสปอร์ตโดยตรงและมีการรวบรวมบทสัมภาษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตหลากหลายประเภท โดยคัดเลือกเฉพาะบทสัมภาษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตชาวไทยที่มีสังกัดในปัจจุบันหรือเคยเข้าร่วมการแข่งขันอย่างเป็นทางการ รวมทั้งสิ้น 81 บทความ ประกอบด้วยนักกีฬาที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด 66 คน

4.2 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ทั้งนี้ สามารถแบ่งเป็นขั้นตอนต่างๆ ได้ดังนี้

ก) การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ประกอบสร้างภาพตัวแทนหรือนำเสนออัตลักษณ์ โดยใช้แนวคิดทางอรรถศาสตร์ วากยสัมพันธ์ วจนปฏิบัติศาสตร์และแนวทางการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในงานวิจัยที่มีมาก่อน (ธีระ บุษบกแก้ว, 2553; ธีระยุทธ สุริยะ, 2554; นครินทร์ สำเภาพล, 2562)

ข) การวิเคราะห์ภาพตัวแทนของเด็กติดเกมที่ถูกนำเสนอผ่านกลวิธีต่างๆ ในสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ในสังคมไทยและการวิเคราะห์อัตลักษณ์ที่นักกีฬาอีสปอร์ตต้องการนำเสนอในบทสัมภาษณ์

ค) การวิเคราะห์การต่อรองอัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตกับภาพตัวแทนของเด็กติดเกม

5. ผลการวิจัย

5.1 กลวิธีทางภาษากับการประกอบสร้างภาพตัวแทนของเด็กติดเกม

ผลการศึกษาพบว่า การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเด็กติดเกมในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ได้ประกอบสร้างภาพตัวแทนให้กับคนกลุ่มนี้โดยใช้กลวิธีทางภาษาหลากหลายกลวิธี ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนของเด็กติดเกม

กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนของเด็กติดเกมในหนังสือพิมพ์ออนไลน์มีทั้งหมด 7 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ การใช้มูลบท การใช้อุปลักษณ์ การใช้โครงสร้างประโยคแบบเหตุ-ผล การใช้โครงสร้างประโยคแบบเงื่อนไข การใช้สหพและการเน้นความ

5.1.1.1 การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ

ตามมุมมองของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995, p. 27) และฟาน ไดจ์ (Van Dijk, 1998, p. 270) คำศัพท์หรือกลุ่มคำที่ผู้พูดเลือกใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่สะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ รวมถึงอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลัง ในขณะที่เดียวกันก็มีส่วนในการประกอบสร้างภาพตัวแทนให้กับคนบางกลุ่มด้วย จากการวิเคราะห์ว่าที่นำเสนอเกี่ยวกับเด็กติดเกมพบว่าคำศัพท์และกลุ่มคำที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนของเด็กติดเกมสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

ก) คำอ้างถึงเด็กติดเกม

คำอ้างถึงเป็นกลวิธีทางภาษาที่สะท้อนให้เห็นความคิดและมุมมองที่ผู้พูดมีต่อกลุ่มคนที่อ้างถึง เนื่องจากคำเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้พูดเลือกออกมาจากตัวเลือกทางภาษาจำนวนมาก คำอ้างถึงจึงเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นทัศนคติ การจัดกลุ่มและการนิยามคนในสังคมได้เป็นอย่างดี คำอ้างถึงเด็กติดเกมที่พบ เช่น “ผู้ที่มีปัญหา” “ผู้ป่วย” “ลูกทรมาน” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

“สร้างระบบเฝ้าระวังและช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาให้เข้าถึงบริการได้อย่างครอบคลุม”

(ไทยรัฐออนไลน์, 1 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างที่ 1 จะเห็นได้ว่าผู้เขียนเลือกที่จะเรียกเด็กติดเกมว่า “ผู้ที่มีปัญหา” ซึ่งเป็นการประกอบสร้างภาพตัวแทนว่า **เด็กติดเกมเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข**

ข) กลุ่มคำบรรยายพฤติกรรมของเด็กติดเกม

กลุ่มคำบรรยายพฤติกรรมของเด็กติดเกมเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่มีผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทน เนื่องจากเป็นสิ่งที่ผู้เขียนเลือกใช้เพื่อให้ผู้รับสารเห็นภาพตามที่คุณเขียนต้องการ ซึ่งบางครั้งอาจเป็นภาพที่บิดเบี่ยงไปจากความจริงหรือขับเน้นเฉพาะบางแง่มุม ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 2

“น้องทิม (นามสมมติ)...เล่าว่า...พอกลับออกจากห้องน้ำก็ได้ยินเสียงพ่อบ่นพี่ชายพร้อมกับเอาน้ำใส่แก้วไปพร้มใส่หน้าพี่ชายที่นอนอยู่ ทำให้พี่ชายโมโหและมีอาการฉุนเฉียวจึงทะเลาะกับพ่อ แล้วเดินไปหลังบ้าน เอามีดฟันสิริระพ่อนล้มลงกับพื้นและฟันซ้ำอีกหลายครั้ง”

(ไทยรัฐออนไลน์, 19 มกราคม 2562)

จากตัวอย่างที่ 2 จะเห็นได้ว่ากลุ่มคำที่ใช้บรรยายพฤติกรรมของเด็กติดเกม คือ “เอามีดฟันสิริระพ่อนล้มลงกับพื้นและฟันซ้ำอีกหลายครั้ง” นำเสนอภาพความรุนแรงหรือความเหี้ยมโหดของเด็กติดเกมที่เป็นผู้ก่อเหตุ นอกจากนี้ ยังมีคำที่บรรยายพฤติกรรมด้านลบของเด็กติดเกมด้วย ทั้ง “โมโห” “ฉุนเฉียว” และ “ทะเลาะ” การเลือกใช้ภาษาในการนำเสนอเช่นนี้ก่อให้เกิดการประกอบสร้างภาพตัวแทนว่า **เด็กติดเกมเป็นผู้ที่นิยมใช้ความรุนแรงและมีจิตใจเหี้ยมโหด**

ค) กลุ่มคำบรรยายความรู้สึกของบุคคลรอบข้าง

ข่าวบางส่วนอาจมีการบรรยายความรู้สึกของบุคคลรอบข้างคนกลุ่มนี้ด้วย โดยเฉพาะเสียงของบุคคลในครอบครัว ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าความรู้สึกที่ถูกนำเสนอมากเป็นความรู้สึกในเชิงลบ เช่น “ยาใจสลาย” “พ่อเศร้า” “แม่ทำให้แทบขาดใจ” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 3

“ยาใจสลาย” รู้ข่าวจากลูกชาย หลานชายวัย 17 ปี วิ่งไปคว่ำป็น .38 จ่อยิงกลางหน้าผาก
...บอกหลานติดเกมจะเล่นตลอดแม้ตอนล้างจาน”

(ไทยรัฐออนไลน์, 20 กุมภาพันธ์ 2564)

จากตัวอย่างที่ 3 จะเห็นได้ว่ากลุ่มคำที่ใช้บรรยายความรู้สึกของยาที่ “ใจสลาย” แสดงให้เห็นถึงความเศร้าโศกเสียใจและเป็นทุกข์ อันเป็นผลมาจากการกระทำของหลานที่เป็นเด็กติดเกมซึ่งก่อเหตุฆ่าตัวตาย แม้ข่าวอาจไม่ได้ระบุชัดเจนว่าการฆ่าตัวตายเป็นผลมาจากการติดเกม แต่การนำเสนอว่าผู้ตายเป็นเด็กติดเกมก็ก่อให้เกิดการประกอบสร้างภาพตัวแทนว่า **เด็กติดเกมเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลรอบข้างเป็นทุกข์**

5.1.1.2 การใช้มูลบท

มูลบท (presupposition) คือ การสื่อความคิดหรือความเชื่อบางอย่างที่มีอยู่ก่อนผ่านรูปภาษาบางชนิด (Levinson, 1983, pp. 181-184) รูปภาษาสื่อมูลบทที่ใช้ประกอบสร้างภาพตัวแทนของเด็กติดเกมที่พบ เช่น การใช้คำบ่งการเปลี่ยนสภาพ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 4

“ทั้งนี้ จากการจัดค่ายป้องกันปัญหาติดเกมที่ผ่านมา ประเมินผลได้ในระดับดี โดยเด็กที่เข้าร่วมค่ายหายจากอาการติดเกมได้มากถึงร้อยละ 50”

(ไทยรัฐออนไลน์, 3 ธันวาคม 2563)

จากตัวอย่างที่ 4 จะเห็นได้ว่าผู้เขียนเลือกใช้คำว่า “หาย” ซึ่งเป็นคำบ่งการเปลี่ยนสภาพที่สื่อมูลบทว่าก่อนจะเข้าร่วมค่ายป้องกันปัญหาติดเกม เด็กที่เข้าร่วมค่ายมีอาการติดเกม ด้วยเหตุนี้หลังจากจบค่ายจึงจะสามารถ “หาย” จากอาการนั้นได้ การใช้กลวิธีทางภาษาเช่นนี้จึงประกอบสร้างภาพตัวแทนว่า **เด็กติดเกมเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษา**

5.1.1.3 การใช้อุปลักษณ์

อุปลักษณ์ หมายถึง การเปรียบเทียบความเหมือนระหว่างสิ่งสองสิ่งโดยที่ทั้งสองสิ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มทางความหมายที่ต่างกัน (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561, น. 81) นอกจากการเปรียบเทียบจะช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น ยังก่อให้เกิดการถ่ายทอดความหมาย รวมถึงการประเมินค่าจากแบบเปรียบเทียบยังสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบด้วย ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 5

“หากยังปล่อยให้มันเป็นสังคมซอมบี้ติดเกมแบบนี้ เราคนไทยจะไม่เหลืออนาคตของเยาวชน”

(ไทยรัฐออนไลน์, 1 พฤษภาคม 2562)

จากตัวอย่างที่ 5 จะเห็นได้ว่าผู้พูดเลือกใช้การเปรียบเทียบเด็กติดเกมกับซอมบี้ การใช้ความเปรียบเชื่อนี้ประกอบสร้างภาพตัวแทนว่า เด็กติดเกมเป็นผู้ที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตไม่ปกติ อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอภาพว่า เด็กติดเกมเป็นผู้ที่ไม่สามารถใช้ชีวิตปกติได้ เนื่องจากไม่มีจิตใจ ไม่มีความรู้สึกและไม่มีความคิดสร้างสรรค์

5.1.1.4 การใช้โครงสร้างประโยคแบบเหตุ-ผล

การใช้โครงสร้างประโยคแบบเหตุ-ผลในที่นี้หมายถึง การใช้รูปประโยคที่แสดงว่าข้อความหนึ่งเป็นสาเหตุหรือผลของอีกข้อความหนึ่ง มักปรากฏคำเชื่อม “เนื่องจาก” “เพราะ” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 6

“มีผู้ปกครองพาบุตรชายวัย 13 ปี เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล หลังพบว่าเด็กเกิดอาการชัก ร่างกายขาดน้ำและสารอาหาร เนื่องจากเล่นเกมออนไลน์ทั้งวันทั้งคืนโดยไม่ทานอาหารและไม่พักผ่อน”

(ไทยรัฐออนไลน์, 18 พฤศจิกายน 2561)

จากตัวอย่างที่ 6 เป็นการรายงานข่าวเด็กคนหนึ่งที่ถูกนำตัวส่งโรงพยาบาลเนื่องจากเกิดอาการชัก โดยผู้เขียนเลือกใช้โครงสร้างแบบเหตุ-ผลเพื่อนำเสนอว่าอาการดังกล่าวเป็นผลมาจากการเล่นเกมออนไลน์ซึ่งประกอบสร้างภาพตัวแทนว่า เด็กติดเกมเป็นผู้ที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตไม่ปกติ

5.1.1.5 การใช้โครงสร้างประโยคแบบเงื่อนไข

การใช้โครงสร้างประโยคแบบเงื่อนไขในที่นี้หมายถึง การใช้รูปประโยคที่แสดงว่าข้อความหนึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดข้อความที่ตามมา มักปรากฏคำเชื่อมแสดงเงื่อนไข เช่น “ถ้า” “หาก” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 7

“หากสังเกตว่าลูกมีอาการติดเกม ควรพาไปพบจิตแพทย์เพื่อบำบัดรักษา”

(ไทยรัฐออนไลน์, 7 พฤษภาคม 2563)

จากตัวอย่างที่ 7 จะเห็นได้ว่าผู้เขียนเลือกใช้โครงสร้างประโยคแบบเงื่อนไข “หาก...ควร...” เพื่อนำเสนอว่าอาการติดเกมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการบำบัดรักษา ซึ่งนำไปสู่การประกอบสร้างภาพตัวแทนว่า เด็กติดเกมเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษา

5.1.1.6 การใช้สหพ

สหพ หมายถึง ตัวบทหรือวาทกรรมอื่นๆ ที่แทรกอยู่ในตัวบทที่กำลังศึกษา (Fairclough, 1992, p. 84) อาจปรากฏในลักษณะการยกคำพูดของบุคคลอื่นหรือแทรกเรื่องเล่าต่างๆ เพื่อสนับสนุนความคิดที่ผู้พูดต้องการนำเสนอ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 8

“น.ต.นพ.บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์ อธิบดีกรมสุขภาพจิต เปิดเผยว่า ปัญหาการติดเกมของเด็กและวัยรุ่นไทยน่าเป็นห่วงมาก”

(ไทยรัฐออนไลน์, 12 กุมภาพันธ์ 2561)

จากตัวอย่างที่ 8 จะเห็นได้ว่าผู้เขียนข่าวอ้างคำพูดของอธิบดีกรมสุขภาพจิตเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับข้อมูลของตน แต่เนื่องจากสิ่งนี้เป็นความเห็นของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือ จึงยังเป็นการตอกย้ำภาพตัวแทนว่า **เด็กติดเกมเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข**

5.1.1.7 การแนะนำ

การแนะนำในที่นี้หมายถึง การที่ผู้เขียนไม่ได้นำเสนอข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา แต่ใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงความได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นกลวิธีทางภาษาที่มีผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนของเด็กติดเกมด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 9

“ส่วนข้อสงสัยอื่นๆ ของญาติที่ระบุว่าน่าจะเกิดจากการขาดกรรม...ทางตำรวจได้สอบสวนอย่างละเอียด...ไม่พบความผิดปกติใดๆ อย่างไรก็ตาม มีรายงานว่า ลูกชายมีพฤติกรรมชอบเล่นเกมแนวยิงกันบนมือถือที่กำลังนิยมกันในหมู่วัยรุ่นและนักเรียนนักศึกษาอยู่ในขณะนี้ด้วย”

(ไทยรัฐออนไลน์, 17 สิงหาคม 2563)

จากตัวอย่างที่ 9 แม้ว่าผู้เขียนจะไม่ได้กล่าวว่าการที่ลูกชายเป็นเด็กติดเกมทำให้ออกคดีนี้ขึ้น แต่ข้อความ “ลูกชายมีพฤติกรรมชอบเล่นเกมแนวยิงกันบนมือถือที่กำลังนิยมกันในหมู่วัยรุ่นและนักเรียนนักศึกษาอยู่ในขณะนี้ด้วย” ก็เป็นการแนะนำที่ทำให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงได้ว่าสาเหตุที่ลูกชายใช้ปืนยิงแม่ น้องสาว และตัวเอว่นั้นอาจเป็นผลมาจากการเป็นเด็กติดเกม ซึ่งก่อให้เกิดการประกอบสร้างภาพตัวแทนว่า **เด็กติดเกมเป็นผู้ที่ชอบใช้ความรุนแรงและมีจิตใจเหี้ยมโหด**

5.1.2 ภาพตัวแทนของเด็กติดเกมที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ภาพตัวแทนของเด็กติดเกมที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ออนไลน์อาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1

สรุปภาพตัวแทนของ “เด็กติดเกม” ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ภาพตัวแทน	ลักษณะที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ออนไลน์
เด็กติดเกม เป็นผู้ที่ต้องได้รับการแก้ไขหรือรักษา	เด็กติดเกมเป็นปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่ออย่างร้ายแรงต่อการพัฒนาของชาติ ดังนั้นภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆ จะต้องให้ความสนใจและหาทางแก้ไข เพื่อให้ปัญหาเหล่านี้หมดไป นอกจากนี้ เนื่องจากภาวะติดเกมเป็นอาการทางจิตประเภทหนึ่ง เด็กติดเกมจึงเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษาจากแพทย์หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ เพื่อให้เด็กคนนั้นหายจากอาการดังกล่าว
เด็กติดเกม เป็นคนผิดปกติ	เด็กติดเกมเป็นผู้ที่นิยมใช้ความรุนแรงและมีจิตใจเหี้ยมโหด มีพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ สามารถทำร้ายและฆ่าผู้อื่นได้โดยปราศจากการยั้งคิดหรือรู้สึกผิด พฤติกรรมเหล่านี้เป็นผลมาจากการที่เด็กเล่นเกมที่มีการใช้ความรุนแรงและเลียนแบบพฤติกรรมเหล่านั้น อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ไม่สามารถใช้ชีวิตปกติได้ เนื่องจากเด็ก

ภาพตัวแทน	ลักษณะที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ออนไลน์
	เล่นเกมอย่างหมกมุ่นจนไม่สามารถควบคุมตนเองให้ทำกิจกรรมประจำวันที่เป็นไปได้ รวมถึงส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ด้วย
เด็กติดเกมเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลรอบข้างเป็นทุกข์	พฤติกรรมของเด็กติดเกมเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลรอบข้างเป็นทุกข์ ซึ่งมีตั้งแต่เป็นกังวล เป็นห่วง หรือไม่พอใจ ไปจนถึงความทุกข์หนักอย่างการสูญเสียลูกหลานอันเป็นที่รัก ซึ่งมีผลมาจากการติดเกม

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าภาพตัวแทนของเด็กติดเกมที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ออนไลน์ล้วนแล้วแต่เป็นภาพในเชิงลบทั้งสิ้นและเป็นการนำเสนอที่ทำให้เห็นว่าการติดเกมเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง บุคคลในครอบครัว สังคมและประเทศชาติ นอกจากนี้ ภาพตัวแทนเหล่านี้ยังสร้างความชอบธรรมให้แก่พ่อแม่ผู้ปกครอง สถาบันการศึกษา แพทย์ รวมถึงหน่วยงานของภาครัฐในการเข้ามามีการจัดการกับเด็กกลุ่มนี้ เนื่องจากพวกเขาเป็น “ปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข” และเป็น “ผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษา”

5.2 กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ต

ผลการศึกษาพบว่าบทสัมภาษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตเป็นพื้นที่ในการนำเสนออัตลักษณ์ของคนกลุ่มนี้ ซึ่งมีหลากหลายมิติและนำเสนอผ่านการใช้กลวิธีทางภาษาหลากหลายกลวิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนออัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ต

กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนออัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตในบทสัมภาษณ์มีทั้งหมด 4 กลวิธี ประกอบด้วย การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ การใช้มูลบท การใช้อุปมาอุปไมยและการใช้โครงสร้างประโยคแสดงความขัดแย้ง

5.2.1.1 การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ

จากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตพบว่า การเลือกใช้คำศัพท์และกลุ่มคำเป็นกลวิธีทางภาษาสำคัญที่ใช้ในการนำเสนออัตลักษณ์ของนักกีฬา สามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

ก) คำอ้างถึงนักกีฬาอีสปอร์ต

เมื่อพิจารณาบทสัมภาษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ต พบว่ามีการใช้คำอ้างถึงนักกีฬาอีสปอร์ตหลากหลายถ้อยคำ ซึ่งเป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่านักกีฬาผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการนำเสนอภาพลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตในลักษณะใด เช่น “นักกีฬาทีมชาติไทย” “แชมป์ซีเกมส์” “เด็กรุ่นใหม่ที่กำลังเติบโตด้วยกีฬา E-Sports” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 10

“ฉะนั้นผมรู้สึกว่าโลกหมุนเร็ว อีสปอร์ตเข้าสู่โลกเร็วขึ้น ถ้าเราผลิตนักกีฬาไม่ทัน ไทยเราอาจสู้ต่างประเทศยาก...คำว่าไม่ทันคือคุณต้องรู้ด้วยว่าการเป็นนักกีฬาต้องทำตัวแบบไหน การเป็นนักกีฬาอาชีพต้องทำตัวอย่างไร”

(Kittitach, 14 กันยายน 2565)

จากตัวอย่างที่ 10 จะเห็นได้ว่าคำอ้างถึงที่ปรากฏคือคำว่า “นักกีฬา” และ “นักกีฬาอาชีพ” ช่วยนำเสนอให้นักกีฬาอีสปอร์ตในฐานะ **นักกีฬามีอาชีพ** ซึ่งอาจขัดแย้งกับความรู้สึกของคนส่วนใหญ่ที่มองว่า นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นเพียงคนที่เล่นเกมหรือแข่งเกมเป็นงานอดิเรก

ข) กลุ่มคำบรรยายข้อมูลส่วนตัวของนักกีฬาอีสปอร์ต

ในบทสัมภาษณ์จำนวนหนึ่งมีการบรรยายข้อมูลส่วนตัวของนักกีฬา โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติการศึกษาและการทำงาน เช่น “หนุ่มวิศวะเครื่องกล กฟผ. 1” “นักศึกษาสาขาวิชาการโฆษณา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 11

“ตอนนี้อยู่กำลังศึกษาอยู่ที่คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สาขาสถิติ...”

(One esports, 13 มิถุนายน 2564)

จากตัวอย่างที่ 11 เป็นคำให้สัมภาษณ์ของ Ramella นักกีฬาอีสปอร์ตหญิงเกม Mobile Legends: Bang Bang จะเห็นได้ว่ากลุ่มคำบรรยายข้อมูลส่วนตัวที่ปรากฏเป็นการบอกสถานศึกษาที่สังกัด ข้อมูลดังกล่าว เป็นการนำเสนอว่า **นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการเรียน** แตกต่างจากความคิดของคนทั่วไปที่อาจมองว่าการเล่นเกมส่งผลเสียต่อการเรียน

ค) กลุ่มคำบรรยายพฤติกรรม

กลุ่มคำบรรยายพฤติกรรมที่พบในบทสัมภาษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตมีทั้งคำบรรยายพฤติกรรมของตัวนักกีฬาและคำบรรยายพฤติกรรมของบุคคลรอบข้าง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีส่วนในการนำเสนออัตลักษณ์ของนักกีฬา ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 12

“หลังจากเลิกงานผมต้องรีบกลับบ้าน ถึง 2 ทุ่มก็เริ่มซ้อมเลย ซ้อมเสร็จเที่ยงคืนก็รีบนอน ตื่น 6 โมงเช้า เตรียมตัวไปทำงานต่อ”

(Beam.Warat, 16 กุมภาพันธ์ 2563)

จากตัวอย่างที่ 12 เป็นคำให้สัมภาษณ์ของ Memarkz นักกีฬาอีสปอร์ตเกม ROV จะเห็นได้ว่า คำบรรยายพฤติกรรมที่ปรากฏไม่ได้แสดงถึงความขยันฝึกซ้อมเพียงอย่างเดียว แต่ยังกล่าวถึงกิจวัตรประจำวันทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักกีฬาสามารถแบ่งเวลาและบริหารจัดการภาระหน้าที่ต่างๆ ในชีวิตของตนเองได้เป็นอย่างดี การบรรยายพฤติกรรมเช่นนี้ นำเสนออัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตว่า **เป็นผู้ที่สามารถบริหารจัดการเวลาในชีวิตได้ดี** นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่า **นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน** ด้วย เนื่องจากในขณะที่เป็นนักกีฬาอีสปอร์ตก็ยังสามารถทำงานประจำควบคู่กันไปได้

ตัวอย่างที่ 13

“ครอบครัวยกย่องสนับสนุนอย่างเต็มที่ ถ้าไม่ซ้อมก็จะบ่นเสียด้วยซ้ำ คอยติดตามการแข่งขัน ชมถ่ายทอดสดในทุกๆ ครั้งที่เราไปแข่ง”

(ไทยรัฐออนไลน์, 26 กรกฎาคม 2560)

จากตัวอย่างที่ 13 เป็นคำให้สัมภาษณ์ของ “ต้า” นักกีฬาอีสปอร์ตเกม FIFA Online 3 จะเห็นได้ว่ากลุ่มคำที่ใช้ในการบรรยายพฤติกรรมของคนในครอบครัวของนักกีฬาอีสปอร์ต ไม่ว่าจะเป็น “สนับสนุน” “ติดตาม

การแข่งขัน” และ “ชมถ่ายทอดสด” ล้วนนำเสนออัตลักษณ์ว่า นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง โดยเฉพาะคนในครอบครัว

ง) กลุ่มคำบรรยายความรู้สึก

นอกจากการบรรยายพฤติกรรมแล้ว ในบทสัมภาษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตยังมักกล่าวถึงความรู้สึกด้วย ทั้งความรู้สึกของตัวนักกีฬาและบุคคลรอบข้าง เช่น “ดีใจ” “ภูมิใจ” “พอใจ” “มีความสุข” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 14

“สิ่งที่ทำให้ผมภูมิใจมากที่สุดตั้งแต่วันแรกที่เลือกเดินเส้นทางนี้คือสามารถเลี้ยงครอบครัวได้”

(Kittitachs, 8 กรกฎาคม 2564)

จากตัวอย่างที่ 14 เป็นคำให้สัมภาษณ์ของ G9 นักกีฬาอีสปอร์ตเกม PUBG Mobile จะเห็นได้ว่าความรู้สึกที่นักกีฬาบรรยาย คือ “ภูมิใจ” แสดงให้เห็นว่านักกีฬามองว่าการเป็นนักกีฬาอีสปอร์ตทำให้เขารู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ว่า นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นอาชีพที่น่าภาคภูมิใจ อีกทั้งยังเป็นอาชีพที่สามารถหารายได้เลี้ยงดูคนในครอบครัวได้

5.2.1.2 การใช้มูลบท

มูลบทเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่พบในบทสัมภาษณ์และเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการนำเสนออัตลักษณ์ของนักกีฬารูปภาษาสื่อมูลบทที่พบ เช่น การใช้รูปภาษาบ่งการเกิดซ้ำ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 15

“หลังได้รับคำปรึกษา Happy ตัดสินใจสู้ต่อบนเส้นทางโปร RoV ด้วยการเซ็นสัญญากับ Talon Esports และเป็นการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งกับการเดินตามความฝันต่อไป”

(Kittitachs, 22 ตุลาคม 2563)

จากตัวอย่างที่ 15 การใช้คำว่า “อีกครั้ง” เป็นรูปภาษาบ่งการเกิดซ้ำที่สื่อมูลบทว่าการเดินตามความฝันของ Happy ซึ่งเป็นนักกีฬาอีสปอร์ตเกม ROV เป็นสิ่งที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วและเกิดขึ้นซ้ำอีก การใช้รูปภาษาเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า Happy เป็นผู้ที่มีความฝันและมุ่งมั่นที่จะทำตามความฝันอย่างไม่ย่อท้อ ซึ่งเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ว่า นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่มีความฝันและทำตามความฝันของตนเอง นอกจากนี้คำว่า “เส้นทางโปร RoV” และ “การเซ็นสัญญา” ยังสะท้อนให้เห็นว่า นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นนักกีฬาอาชีพที่มีการแข่งขันและสัญญาจ้างอย่างเป็นรูปธรรมด้วย

5.2.1.3 การใช้อุปลักษณ์

ผลการวิจัยพบว่าในบางครั้งนักกีฬาเลือกใช้การเปรียบเทียบโดยแบบเปรียบเทียบที่พบมักเป็นการเปรียบเทียบอีสปอร์ตกับกีฬาอื่นๆ โดยเฉพาะฟุตบอล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักกีฬามองว่าอีสปอร์ตมีลักษณะร่วมกับกีฬาชนิดอื่นๆ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 16

“จากที่ทีมเราเหมือนเรอัล มาดริด ยุคกาลาดิกอส กลายเป็นต้องไปดึงใครมาก็ไม่รู้ เพราะต้องหาผู้เล่นใหม่เข้ามาเสริมหลายคน”

(Kittitachs, 2 กุมภาพันธ์ 2564)

จากตัวอย่างที่ 16 เป็นคำให้สัมภาษณ์ของ Summer นักกีฬาอีสปอร์ตเกม ROV จะเห็นได้ว่า นักกีฬาพยายามเปรียบเทียบทีมของตนกับสโมสรกีฬาฟุตบอล “เรอัล มาดริด” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักกีฬามองว่า สังกัดของตนมีลักษณะร่วมกับสโมสรกีฬาฟุตบอลนี้ เป็นการนำเสนออัตลักษณ์ว่า นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นนักกีฬาอาชีพ เหมือนกับนักกีฬาอื่นๆ ที่ได้รับการยอมรับ

5.2.1.4 การใช้โครงสร้างประโยคแสดงความขัดแย้ง

การใช้โครงสร้างประโยคแสดงความขัดแย้งในที่นี้ หมายถึง การใช้รูปประโยคที่แสดงว่าข้อความสองส่วน มีเนื้อความที่ขัดแย้งกัน ซึ่งช่วยขับเน้นให้ข้อความส่วนหลังโดดเด่นขึ้น มักปรากฏคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แต่” ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 17

“คนติดเกมเล่นไปวันๆ ไม่มีเป้าหมาย แต่คนเล่นเกมที่ซุ่มจริงจังเขามีเป้าหมาย เขาหาข้อมูลความรู้ วิถีเล่นต่างๆ แผนการเล่น ว่าเขาต้องทำอะไร ทุกอย่างมันมีเป้าหมาย ไม่ใช่เล่นไปวันๆ”

(Kittitachs, 2 ตุลาคม 2564)

จากตัวอย่างที่ 17 เป็นคำให้สัมภาษณ์ของ VOORRIXx อดีตนักกีฬาอีสปอร์ตเกม Rules of Survival (ROS) จะเห็นได้ว่านักกีฬาเลือกใช้ประโยคที่มีคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แต่” เพื่อนำเสนอว่าการเป็นนักกีฬาอีสปอร์ตมีความแตกต่างจากเด็กติดเกมในแง่ที่ว่านักกีฬาต้องซุ่มอย่างจริงจัง มีเป้าหมายที่ชัดเจน หมั่นศึกษาหาข้อมูลความรู้และวิธีการเล่นต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งแตกต่างจากเด็กติดเกมที่เล่นเกมไปวันๆ โดยไม่มีเป้าหมาย การใช้โครงสร้างประโยคเช่นนี้นำเสนออัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตว่าเป็น นักกีฬามีอาชีพที่มีระเบียบวินัย มีเป้าหมายชัดเจนและหมั่นพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

5.2.2 อัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตที่นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาในบทสัมภาษณ์

อัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตที่นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาในบทสัมภาษณ์อาจแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 2

สรุปภาพอัตลักษณ์ของ “นักกีฬาอีสปอร์ต” ที่ปรากฏในบทสัมภาษณ์

อัตลักษณ์	ลักษณะที่ปรากฏในบทสัมภาษณ์
นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นนักกีฬามีอาชีพ	นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นนักกีฬามีอาชีพ ซึ่งต้องมีวินัย มีความพยายาม ขยันหมั่นฝึกซ้อมและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีเป้าหมายชัดเจนและมีรายได้ที่มั่นคง นอกจากนี้ ยังเป็นอาชีพที่น่าภาคภูมิใจและสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศได้
นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต	นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและการทำงาน กล่าวคือนักกีฬาที่อยู่ในวัยเรียนสามารถเรียนควบคู่ไปกับการเป็นนักกีฬาได้และสำเร็จการศึกษาในสถาบันที่ได้รับการยอมรับ ในขณะที่นักกีฬาที่อยู่ในวัยทำงานก็มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่มั่นคง

อัตลักษณ์	ลักษณะที่ปรากฏในบทสัมภาษณ์
นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่มีความฝันและทำตามความฝันของตนเอง	นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่มีความฝัน นั่นคือการได้เป็นนักกีฬาอีสปอร์ตที่ประสบความสำเร็จ อยู่ในสังกัดที่มีชื่อเสียงและได้รับชัยชนะในการแข่งขันรายการสำคัญหรือการแข่งขันในระดับนานาชาติ นักกีฬาเหล่านี้เป็นผู้ที่ไม่ได้ละทิ้งความฝันของตนเอง และก้าวเข้ามาสู่วงการอีสปอร์ตเพื่อทำตามความฝัน แม้ว่าอาจจะมีอุปสรรค ไม่ได้รับการสนับสนุน หรือล้มเหลว ก็ไม่ย่อท้อ พยายามฝึกฝนและพัฒนาตนเอง เพื่อให้ความฝันที่ตั้งไว้เป็นจริง
นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่สามารถบริหารจัดการเวลาในชีวิตได้ดี	นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่รู้จักการแบ่งเวลา สามารถฝึกซ้อมอีสปอร์ต ทำงาน เรียน ดูแลตนเองและครอบครัวได้เป็นอย่างดี รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ สามารถบริหารจัดการเวลาของตนได้อย่างเหมาะสม ทำให้การใช้ชีวิตในด้านต่างๆ สมดุลและเป็นไปอย่างเรียบร้อย
นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลรอบข้างมีความสุขและได้รับการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง	นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลรอบข้างมีความสุข สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ ได้รับชัยชนะในการแข่งขัน มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ทำให้พ่อแม่และองค์กรภาคภูมิใจ นอกจากนี้ บุคคลรอบข้างยังพร้อมที่จะให้การสนับสนุนในทุกรูปแบบ เพื่อให้พวกเขาประสบความสำเร็จในการเป็นนักกีฬาอีสปอร์ต

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์ที่นักกีฬาอีสปอร์ตพยายามนำเสนอมีทั้งมุมมองที่เกี่ยวข้องกับการเป็นนักกีฬามืออาชีพ การพยายามนำเสนอว่าตนเป็นผู้ที่สามารถแบ่งเวลาในชีวิตได้เป็นอย่างดี ทำให้พวกเขาประสบความสำเร็จในการเป็นนักกีฬาควบคู่ไปกับด้านอื่นๆ ของชีวิต นอกจากนี้ นักกีฬายังชี้ให้เห็นว่าการเป็นนักกีฬาอีสปอร์ตเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลรอบข้างมีความสุขและภาคภูมิใจ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากคนในครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทำให้พวกเขาสามารถเดินตามความฝันของตนเองต่อไปได้

5.3 การต่อรองอัตลักษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตกับภาพตัวแทนของเด็กติดเกม

เมื่อพิจารณาภาพตัวแทนของ “เด็กติดเกม” ที่ปรากฏในข่าวกับอัตลักษณ์ที่ “นักกีฬาอีสปอร์ต” พยายามนำเสนอในบทสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าอัตลักษณ์ที่นักกีฬาพยายามนำเสนอมีลักษณะเป็นการต่อรองกับภาพตัวแทนที่คนในสังคมมีต่อเด็กติดเกม เนื่องจากภาพตัวแทนเหล่านี้เป็นภาพจำที่คนนอกมีต่อคนเล่นเกมซึ่งอาจหมายรวมถึงนักกีฬาอีสปอร์ตด้วย พวกเขาจึงนำเสนอตนเองในแง่มุมที่แตกต่างออกไป เพื่อแยกตนออกจากกลุ่ม “เด็กติดเกม” อาจแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

5.3.1 เด็กติดเกมเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข เป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษาและเป็นผู้ที่ใช้ความรุนแรงก้าวร้าว มีจิตใจเหี้ยมโหด ในขณะที่นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นนักกีฬามืออาชีพและเป็นผู้ที่มีความฝันและทำตามความฝันของตนเอง

ภาพตัวแทนของเด็กติดเกมที่ถูกนำเสนอผ่านการใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ ทั้งคำอ้างถึงเด็กติดเกม กลุ่มคำบรรยายพฤติกรรมของเด็กติดเกม มวลบท อุปลักษณ์ โครงสร้างประโยคแบบเหตุ-ผล โครงสร้างประโยคแบบเงื่อนไข สหพบทและการเน้นความมักนำเสนอว่าพวกเขาเป็นปัญหา เป็นผู้ป่วยและเป็นผู้ที่ขอใช้ความรุนแรง

ซึ่งเป็นการนำเสนอที่ทำให้เห็นว่าเด็กติดเกมเป็นกลุ่มคนที่ไร้ความสามารถ ไม่มีประโยชน์ ควบคุมตนเองไม่ได้ อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นๆ รวมถึงการพัฒนาของประเทศชาติและต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น ดังนั้นเขาจึงต้องได้รับการ “แก้ไข” และ “รักษา” เพื่อให้กลับมาเป็นเด็กที่ปกติซึ่งจะเป็นอนาคตของชาติต่อไป

ภาพจำเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผูกติดอยู่กับเด็กที่ชื่นชอบการเล่นเกมและส่งผลให้เด็กที่เล่นเกมมากไม่ได้รับการสนับสนุน เนื่องจากเกรงว่าหากเล่นเกมจนกลายเป็นเด็กติดเกม พวกเขาจะกลายเป็นปัญหา เป็นผู้ป่วยและออกไปทำร้ายผู้อื่น ดังนั้นนักกีฬาอีสปอร์ตจึงพยายามต่อรองกับความคิดเหล่านี้ โดยใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ ทั้งคำอ้างถึงนักกีฬาอีสปอร์ต กลุ่มคำบรรยายพฤติกรรมและความรู้สึก มุลบท อุปลักษณ์และโครงสร้างประโยค แสดงความขัดแย้ง เพื่อนำเสนอว่านักกีฬาอีสปอร์ตซึ่งชื่นชอบการเล่นเกมและเล่นเกมอย่างจริงจังไม่ได้มีลักษณะเป็นเด็กติดเกมแบบที่สังคมเข้าใจ พวกเขามีความเป็นนักกีฬามีอาชีพเช่นเดียวกับนักกีฬานานาชาติ มีสังกัดที่ชัดเจน มีการเข้าร่วมการแข่งขันอย่างเป็นทางการทั้งในระดับชาติและนานาชาติ มีความขยันหมั่นเพียร มีระเบียบวินัย มีเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้และมีรายได้เลี้ยงชีพอย่างมั่นคง นอกจากนี้ นักกีฬายังมักนำเสนอภาพว่าพวกเขาที่พวกเขาก้าวเข้ามาในเส้นทางของอีสปอร์ตเป็นสิ่งที่พวกเขาเลือก เนื่องจากเป็นการทำตามความฝัน เป็นการตัดสินใจอย่างมีสติ ไม่ได้เกิดจากพฤติกรรมการเล่นเกมที่ควบคุมไม่ได้

5.3.2 เด็กติดเกมเป็นผู้ที่ไม่สามารถใช้ชีวิตปกติได้ ในขณะที่นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่สามารถบริหารจัดการเวลาในชีวิตได้ดีและประสบความสำเร็จในชีวิต

ภาพตัวแทนหนึ่งของเด็กติดเกม คือ การเป็นผู้ที่ไม่สามารถใช้ชีวิตปกติได้ เนื่องจากหมกมุ่นอยู่กับการเล่นเกม จนทำให้ชีวิตไม่ประสบความสำเร็จ ภาพดังกล่าวมักปรากฏในข่าวที่นำเสนอว่าเด็กติดเกมถูกไล่ออกจากโรงเรียนหรือมีปัญหาสุขภาพ ผ่านการใช้กลวิธีทางภาษาต่างๆ ทั้งกลุ่มคำบรรยายพฤติกรรมของเด็กติดเกม มุลบท อุปลักษณ์ โครงสร้างประโยคแบบเหตุ-ผลและสหพ

นักกีฬาอีสปอร์ตพยายามต่อรองกับภาพจำเหล่านี้โดยการบรรยายพฤติกรรมของตนเองเพื่อนำเสนอว่าผู้ที่เป็นนักกีฬาสามารถบริหารจัดการเวลาได้ดี แบ่งเวลาทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตได้อย่างสมดุล ทั้งการเรียน การทำงาน การฝึกซ้อมอีสปอร์ต รวมไปถึงการดูแลตนเองและบุคคลรอบข้าง ส่งผลให้ชีวิตของพวกเขาประสบความสำเร็จ ไม่เพียงแต่ความสำเร็จในการเป็นนักกีฬาเท่านั้น แต่ยังประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและการทำงานด้วย เช่น สามารถเข้าเรียนหรือจบการศึกษาในสถาบันที่ได้รับการยอมรับ หรือมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่มั่นคง ซึ่งมักจะซ่อนให้เห็นผ่านกลุ่มคำที่ใช้บรรยายข้อมูลส่วนตัวของนักกีฬาอีสปอร์ต

5.3.3 เด็กติดเกมเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลรอบข้างเป็นทุกข์ ในขณะที่นักกีฬาอีสปอร์ตเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลรอบข้างมีความสุข

บุคคลรอบข้างโดยเฉพาะคนในครอบครัวเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มักปรากฏในข่าวที่นำเสนอเกี่ยวกับเด็กติดเกม โดยมักปรากฏผ่านกลุ่มคำบรรยายความรู้สึกของบุคคลเหล่านี้ว่าได้รับความทุกข์และเป็นกังวลเกี่ยวกับลูกหลานที่เป็นเด็กติดเกม ซึ่งมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือก่อให้เกิดความสูญเสีย จนประกอบสร้างภาพตัวแทนว่าเด็กติดเกมเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลรอบข้างเป็นทุกข์

นักกีฬาอีสปอร์ตพยายามต่อรองกับภาพจำนี้โดยนำเสนอผ่านกลวิธีการบรรยายพฤติกรรมและความรู้สึกของบุคคลรอบข้าง เพื่อนำเสนอให้เห็นว่าการเป็นนักกีฬาอีสปอร์ตเป็นสิ่งที่ทำให้คนในครอบครัวมีความสุข

ที่พวกเขาประสบความสำเร็จ ได้ทำตามความฝันและเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีรายได้เพียงพอในการเลี้ยงดูตนเอง อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่านักกีฬาสามารถบริหารจัดการชีวิตด้านอื่นๆ ได้อย่างลงตัว ไม่ทำให้บุคลกรรอบข้างเดือดร้อนหรือต้องเป็นกังวล นอกจากนี้ พวกเขายังได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากบุคลกรรอบข้าง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้พวกเขาประสบความสำเร็จในการเป็นนักกีฬาอีสปอร์ต

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

อีสปอร์ตถือเป็นพื้นที่แห่งความหวังและความฝันของผู้ที่สนใจและชื่นชอบการเล่นเกม อย่างไรก็ตาม นักกีฬาอีสปอร์ตในสังคมไทยยังไม่ได้รับการยอมรับมากนัก ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะคนในสังคมยังมีภาพจำด้านลบเกี่ยวกับ “เด็กติดเกม” ซึ่งเป็นคำเรียกที่สื่อมักใช้กล่าวถึงเด็กที่ชื่นชอบการเล่นเกมและมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมหรือเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับค่านิยมที่พึงประสงค์ในสังคมไทย เช่น ขาดวินัย ไม่ขยันหมั่นเพียร ออกกำลังกายและใช้ความรุนแรง จนประกอบสร้างเป็นภาพตัวแทนว่าเด็กติดเกมเป็นผู้ที่ต้องได้รับการแก้ไขหรือรักษา เป็นคนผิดปกติ และเป็นผู้ที่ทำให้บุคลกรรอบข้างเป็นทุกข์ อย่างไรก็ตาม ภาพจำดังกล่าวอาจไม่ได้ตีตราเฉพาะผู้ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้ผู้ที่ชื่นชอบการเล่นเกมและมีความมุ่งมั่นที่จะเป็นนักกีฬาถูกตีตราว่าเป็นปัญหาของสังคมไปด้วย จนส่งผลให้พวกเขาไม่ได้รับการยอมรับ ถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมและเสียประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาบทสัมภาษณ์ของนักกีฬาอีสปอร์ตพบว่านักกีฬาบางส่วนพยายามต่อรองกับภาพจำดังกล่าว โดยนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองว่าเป็นนักกีฬามืออาชีพ เป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นผู้ที่มีความฝันและทำตามความฝัน เป็นผู้ที่สามารถบริหารจัดการเวลาในชีวิตได้ดีและเป็นผู้ที่ทำให้บุคลกรรอบข้างมีความสุขและได้รับการสนับสนุนจากบุคลกรรอบข้าง

ในด้านกลวิธีทางภาษา ผลการศึกษาพบว่ากลวิธีที่พบทั้งในข่าวและบทสัมภาษณ์ คือ การเลือกใช้คำศัพท์หรือกลุ่มคำ มูลบทและอุปลักษณ์ ซึ่งเป็นกลวิธีทางภาษาที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของกลุ่มคนเหล่านี้ได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นความคิดหรือมุมมองที่ผู้สังสารมีต่อพวกเขาเหล่านี้ด้วย อย่างไรก็ตาม ข่าวยังปรากฏการใช้โครงสร้างประโยคแบบเหตุ-ผลและเงื่อนไข สหบทและการแนะนำความด้วย แตกต่างจากบทสัมภาษณ์ที่ไม่ปรากฏกลวิธีดังกล่าว แต่พบการใช้โครงสร้างประโยคแสดงความขัดแย้ง ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากความแตกต่างของเนื้อหาที่นำเสนอ กล่าวคือในการนำเสนอข่าว การใช้โครงสร้างประโยคแบบเหตุ-ผลและการแนะนำความช่วยให้การบรรยายเหตุการณ์มีความเป็นเหตุเป็นผล ส่วนการใช้สหบทช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือให้แก่ข้อมูลที่นำเสนอโดยใช้เสียงของบุคคลหรือสถาบันที่มีอำนาจในสังคม ในขณะที่โครงสร้างประโยคแสดงความขัดแย้งในบทสัมภาษณ์เป็นกลวิธีที่นักกีฬาเลือกใช้เพื่อตอบโต้กับความคิดที่คนในสังคมมีต่อคนเล่นเกมหรือใช้เพื่อแยกความแตกต่างระหว่าง “เด็กติดเกม” กับ “นักกีฬาอีสปอร์ต”

ผลการศึกษาที่พบสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกฤฤกษ์ จิตตภทราวรต์ (2562) ที่พบว่านักกีฬาหรือนักแข่งอีสปอร์ตแตกต่างจากเด็กติดเกมใน 4 ประเด็น คือ การพัฒนาตนเอง การมีวินัย เป้าหมายในการเล่นและความสำเร็จ อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุกฤฤกษ์ เมืองแก้ว (2566) ที่พบว่าอาชีพนักกีฬาอีสปอร์ตหรือโปรเพลเยอร์ถูกประกอบสร้างผ่านแนวคิดเรื่อง “ความเป็นมืออาชีพ” ดังนั้นผู้ที่ต้องการได้รับการยอมรับว่าเป็นนักกีฬาอีสปอร์ตก็ควรต้องประพฤติตนให้เหมาะสมและมีลักษณะของนักกีฬาอาชีพด้วยเช่นกัน ปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในสังคมไทยเท่านั้น สังคมจีนก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่มีภาพจำเชิงลบเกี่ยวกับเด็กที่เล่นเกมและ

มองว่านักกีฬาอีสปอร์ตเป็นอาชีพที่ไม่มีหน้ามีตาในสังคม ดังนั้นนักกีฬาอีสปอร์ตจึงต้องพยายามนำเสนออัตลักษณ์ของตนในฐานะผู้ที่ประสบความสำเร็จและมีฐานะมั่นคง เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม (Zhao & Zhu, 2020)

แม้นักกีฬาอีสปอร์ตหลายคนอาจเคยถูกเรียกว่าเด็กติดเกมมาก่อน แต่ไม่ได้หมายความว่าเด็กติดเกมทุกคนจะเป็นนักกีฬาอีสปอร์ตที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเด็กติดเกมและนักกีฬาอีสปอร์ตมีความแตกต่างกันในหลายด้าน ทั้งพฤติกรรมการใช้ชีวิต ความสำเร็จและการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ทั้งนี้ เนื่องจากที่ผ่านมา นักกีฬาอีสปอร์ตไม่ได้มีพื้นที่ในการนำเสนอตนเองมากนัก ภาพจำด้านลบเกี่ยวกับเด็กติดเกมจึงเป็นสิ่งที่อยู่ในการรับรู้ของคนส่วนใหญ่ในสังคม แต่ในขณะนี้ นักกีฬาอีสปอร์ตเริ่มมีพื้นที่ในการเปล่งเสียงและนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองมากขึ้น จึงถือเป็นหน้าที่สำคัญของผู้ที่ประสบความสำเร็จในฐานะนักกีฬาที่จะต้องนำเสนอภาพด้านบวกของนักกีฬาอีสปอร์ตเพื่อตอบโต้และต่อรองกับภาพจำเกี่ยวกับเด็กติดเกมที่มีมานานแสนนาน ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ที่ชอบและสนใจการเล่นเกมได้รับการยอมรับและมีพื้นที่ในการนิยามและนำเสนออัตลักษณ์ของตนเอง อันจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยผลักดันและขับเคลื่อนให้วงการอีสปอร์ตของไทยเติบโตต่อไป

รายการอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2562, 22 ตุลาคม). กรมสุขภาพจิตแนะข้อตกลง 3 ประการก่อนให้ลูกเริ่มเล่นเกม.
<https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30036>
- ชยธร นฤทุม. (2555). ภูมิหลังและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของนักกีฬาอีสปอร์ตของไทย
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชยภัทร สุนทรนนท์. (2562). ความคิดเห็นของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อกีฬาอีสปอร์ต
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2550). จาก “เจ้าพ่ออ่างทองคำ” สู่ “คนชนชั้นธรรมดาที่กล้าแฉ”: กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของชววิทย์ กมลวิศิษฐ์ ในวาทกรรมการหาเสียงเลือกตั้ง. วารสารภาษาและวรรณคดีไทย, 24, 271-296.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2560, 26 กรกฎาคม). ไม่ใช่แค่เด็กติดเกม! เปิดใจ ‘ต้า-เบส’ ตัวแทนไทยแข่ง E-Sport ชิว 3 ล้าน.
<https://www.thairath.co.th/news/tech/1017000>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2560, 27 กรกฎาคม). เกมเมอร์ไทยเฮ! บอร์ด กกท. บรรจุ ‘E-Sport’ เป็นกีฬาเพื่อการแข่งขันแล้ว.
<https://www.thairath.co.th/sport/worldsport/others/1018271>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561, 12 กุมภาพันธ์). แฉพบเด็ก-วัยรุ่นไทยติดเกมเพิ่ม 6 เท่า.
<https://www.thairath.co.th/news/local/1201705>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561, 1 พฤศจิกายน). สธ.-84 องค์การสภากาชาดเด็กติดเกม. <https://www.thairath.co.th/news/society/1408146>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2561, 18 พฤศจิกายน). เล่นเกมออนไลน์ เล่นได้แต่อย่าติดหนึบ.
<https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/1423215>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2562, 19 มกราคม). ทนไม่ไหวถูกบ่น ลูกคว้ามืดพันหัวฟัดบ่อนอก แล้วนั่งเล่นเกมต่อรอมบัตว์.
<https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/1473774>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2562, 1 พฤษภาคม). นายกนักประดิษฐ์ หวังเด็กไทยติดเกม ทำบกรรณการเรียน วอนรัฐเอาใจใส่.
<https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1557646>

- ไทยรัฐออนไลน์. (2563, 7 พฤษภาคม). เผย 3 ระดับติดเกม-จีพ้อแม่ใส่ใจลูก.
<https://www.thairath.co.th/news/local/1838314>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563, 17 สิงหาคม). สุดซ็อก 3 ศพที่ตรัง ลูกชาย ม.4 ยิ่งแม่ ชำนาญ กรอกปากตัวเอง พบติดเกม.
<https://www.thairath.co.th/news/local/south/1912232>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563, 3 ธันวาคม). เด็กไทย ร้อยละ 5 ใช้ชีวิตติดเกมขั้นหนักมุ่น จัดค่ายติดอาวุธให้เด็กใช้ป้องกัน.
<https://www.thairath.co.th/news/society/1988305>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564, 20 กุมภาพันธ์). ยาเผย หลานวัย 17 ถูกพ่อยึดมือถือ ห้ามเล่นเกม กว่า .38 จ่อหน้าผาก.
<https://www.thairath.co.th/news/local/northeast/2036635>
- ธีระ บุชบกแก้ว. (2553). กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่ม “เกย์ออนไลน์”
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระยุทธ สุริยะ. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนของนักโทษประหารและการประหารชีวิต
ในหนังสือพิมพ์รายวันไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นครินทร์ สำเภาพล. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและภาพตัวแทนบุคคลพันโทษในวาทกรรมสนับสนุน
บุคคลพันโทษในสื่อสาธารณะ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิติก รุธีรางกูร. (2564). ปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการรับชมอีสปอร์ต [สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต].
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วรุณา กลกิจโกวิท, ชัยพร วิศิษฐ์พงศ์อารีย์, พิศาสัน เตชะเกษม, ชาญวิทย์ พรนภดล, และบุษบา ศุภวัฒน์ธนบดี. (2558).
การติดเกมคอมพิวเตอร์ ปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันของเด็กนักเรียนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. *วชิรเวชสาร*,
59(3), 1-13.
- ศิริพร ภัคดีสาสุข. (2553). วาทกรรม “ความเป็นผู้ใหญ่” ในนิตยสารสุขภาพและความงามไทย (รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์).
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ศิริพร ภัคดีสาสุข. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย.
โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภกฤต จิตตภัทราวาศ. (2562). การสื่อสารเพื่อประกอบสร้างอัตลักษณ์นักแข่งอีสปอร์ตในประเทศไทย
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภเกียรติ เมืองแก้ว. (2566). อีสปอร์ต: กระบวนการสู่ความศิวิไลซ์ ความสัมพันธ์เชิงพึ่งพิงและเส้นทางสู่ความเป็นนักกีฬา
มืออาชีพในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์. (2562, 14 มิถุนายน). Member of SONP performance STAT from TrueHits May 2019.
<https://www.facebook.com/SONPThai/photos/pb.100040871664795.-2207520000/2431214670440533/?type=3>
- Beam.Warat. (2563, 16 กุมภาพันธ์). ONE Esports Talk: MeMarkz การกลับมาของผู้ปลุกกระแส RoV เมืองไทย.
<https://shorturl.at/KHx5L>
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity Press.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Sage.
- Jenny, S. E., Manning, R. D., Keiper, M. C., & Olrich, T. W. (2017). Virtual(ly) athletes: Where eSports fit within
the definition of “sport”. *Quest*, 1-18. <https://doi.org/10.1080/00336297.2016.1144517>
- Kittitachs. (2563, 22 ตุลาคม). จาก Level 0: Happy แชมป์ RoV Pro League ที่พิสูจน์ว่าความพยายามไม่เคยทำร้ายใคร.
<https://rb.gy/1gw5dk>
- Kittitachs. (2564, 2 กุมภาพันธ์). แฟนทีมแตก/แชมป์2สมัย/ขอสู้อีกครั้ง: Summer ความหวังใหม่ EVOS.
<https://shorturl.at/roAeP>

- Kittitachs. (2564, 8 กรกฎาคม). G9: ชีวิตและการเดินทางบนถนนแห่ง *PUBG Mobile* ชีวิตและการเดินทางบนถนน *PUBG Mobile* ของ G9 ในวัย 26 ปี. <https://www.oneesports.co.th/pubg/g9-pubg-mobile-buriram-esports/>
- Kittitachs. (2564, 2 ตุลาคม). กว่าจะเป็น VOORRIXx: เด็กชายผู้เล่นเกมพิชิตความกลัวเพื่อเป็นสตรีมเมอร์. <https://www.oneesports.co.th/pubg/voorrixxx-buriram-esports-interviews/>
- Kittitachs. (2565, 14 กันยายน). จากนักแข่งสู่ผู้บริหาร: Voo กับสิ่งที่อีสปอร์ตไทยต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อเติบโตอย่างมั่นคง. <https://www.oneesports.co.th/pubg/voo-thailand-esports-interview/>
- Levinson, S. C. (1983). *Pragmatics*. Cambridge University Press.
- One esports. (2564, 13 มิถุนายน). Ramella : สาวแกร่งหนึ่งเดียวบนเวที MSC 2021. <https://shorturl.at/73hnG>
- TGPL. (2560, 22 ธันวาคม). เปิดตัวสมาคมกีฬาอีสปอร์ตแห่งประเทศไทย วางแผนผลักดันอีสปอร์ตแบบยั่งยืน. <https://www.tgpl.in.th/mainpage/23910/%E0%B9%80%E0%B8%>
- Van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. Sage.
- Wagner, M. (2006). On the scientific relevance of e-sports. In *Proceedings of the 2006 international conference on internet computing & conference on computer games development* (pp. 437-442). CSREA Press.
- Woodward, K. C. (1997). *Identity and difference* (Vol. 3). Sage.
- Zhao, Y., & Zhu, Y. (2020). Identity transformation, stigma power, and mental wellbeing of Chinese eSports professional players. *International Journal of Cultural Studies*, 1-19. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1367877920975783>

โครงสร้างสัมพันธสารปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ: การถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบสู่ความเข้าใจ*

Received: 1 March 2024

Revised: 1 May 2024

Accepted: 6 January 2025

อนาวิน สุขเจริญ**

ศุภวัจน์ แต่รุ่งเรือง***

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยในสัมพันธสารปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ ทั้ง 30 เรื่อง โดยใช้กรอบแนวคิดโครงสร้างสัมพันธสารของลองเอเคอร์ที่ผ่านการปรับปรุงโดยสีตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989) ผลการวิเคราะห์พบว่าโครงสร้างสัมพันธสารปาฐกถาดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนกล่าวทักทายที่ทำหน้าที่ทักทายและเปิดการแสดงปาฐกถา ส่วนเกริ่นนำที่ทำหน้าที่แสดงเนื้อหาโดยภาพรวม ส่วนเนื้อเรื่องที่ทำหน้าที่แสดงเนื้อหาอย่างละเอียดและมีการร้อยเรียงประเด็นเนื้อหาเป็นลำดับและส่วนกล่าวลาซึ่งทำหน้าที่แจ้งการยุติการแสดงปาฐกถา อีกทั้งยังพบว่าในองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำและเนื้อเรื่องนั้นพบองค์ประกอบย่อยที่สามารถจำแนกได้ 4 ประเภท ได้แก่ ส่วนการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต ส่วนการประเมิน ส่วนการให้ตัวอย่างและส่วนการนิยาม องค์ประกอบย่อยทั้ง 4 ส่วนนี้ต่างทำหน้าที่สร้างความเข้าใจเนื้อหาแก่ผู้ฟัง ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าเสถียร โพธิ์นันทะ เป็นผู้มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบผ่านองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยได้อย่างสัมพันธ์และสอดคล้อง อีกทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นสู่ความเข้าใจผ่านองค์ประกอบย่อยอย่างแท้จริง นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังช่วยขยายองค์ความรู้ด้านการศึกษาโครงสร้างสัมพันธสารในทวีปภาษาพูด

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

สัมพันธสาร;
โครงสร้างสัมพันธสาร;
ปาฐกถา;
เสถียร โพธิ์นันทะ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ลีลาภาษาในปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ”

** นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ติดต่อได้ที่: anawinsukcharoen@gmail.com

*** อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ติดต่อได้ที่: supawat.t@cmu.ac.th

Discourse Structure of Sathien Bodhinanda's Sermons: A Systematic Transmission of Knowledge to Understanding^{*}

Received: 1 March 2024

Revised: 1 May 2024

Accepted: 6 January 2025

Anawin Sukcharoen^{**}Supawat Taerungruang^{***}

This research aims to analyze the main and sub-components within the discourse structures of 30 sermons of Sathien Bodhinanda using the revised framework of Longacre's discourse structure as modified by Kanoksin (1989). The analysis reveals that the discourse structure of the sermons comprises four main components: an introductory greeting section that serves to greet and initiate the sermon, a prelude section that outlines the content in a general manner, a detailed content section that presents information in depth and in a sequential order, and a concluding section that signifies the end of the sermon. Furthermore, within the prelude and detailed content sections, four sub-components were identified: references to historical events, evaluative remarks, illustrative examples, and definitions. These sub-components function to enhance the audience's understanding of the content. Therefore, it can be stated that Sathien Bodhinanda possesses a systematic ability to convey knowledge through both main components and sub-components to facilitate comprehension effectively.

Research Article

Abstract

Keywords

discourse;
discourse structure;
sermon;
Sathien Bodhinanda

^{*} This article forms a part of a thesis titled "Styles in Sermons of Sathien Bodhinanda"

^{**} Master's degree students, Department of Thai, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, e-mail: anawinsukcharoen@gmail.com

^{***} Lecturer, Department of Thai, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, e-mail: supawat.t@cmu.ac.th

1. บทนำ

“ปาฐกถา” คือถ้อยคำหรือเรื่องราวที่บรรยายในที่ชุมนุมชน (ราชบัณฑิตยสภา, 2556) โดยการแสดงปาฐกถานั้นมีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง จึงทำให้ปาฐกถามีความหลากหลายทางด้านเนื้อหา เช่น ปาฐกถาทางวิชาการ ปาฐกถาทางการเมือง รวมถึงปาฐกถาทางพุทธศาสนาด้วย

เมื่อกล่าวถึงการแสดงปาฐกถาทางพุทธศาสนา บุคคลส่วนใหญ่อาจนึกถึงปาฐกถาของบรรพชิตหลายคน เช่น พระราชธรรมนิเทศ (พยอม จันเพชร) พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การแสดงปาฐกถาไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะแวดวงบรรพชิตเท่านั้น แต่บุคคลทั่วไปก็สามารถแสดงปาฐกถาได้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากปาฐกถาเรื่องความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎกฝ่ายเถรวาท (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2506) และเรื่องปฐมเหตุโลกและชีวิต (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2525) เป็นต้น

“เสถียร โพธิ์นันทะ” เป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสามารถในการแสดงปาฐกถาทางพุทธศาสนา เนื่องด้วยความสนใจในหลักคำสอนพระพุทธศาสนา จึงศึกษาพุทธศาสนาอย่างจริงจังและทำให้เป็นผู้แตกฉานในพระไตรปิฎก จนได้รับสมญานามว่า “ตู้พระไตรปิฎกเคลื่อนที่” อีกทั้งมีความทรงจำเป็นเลิศ มีความเข้าใจในพระพุทธศาสนาทั้งเถรวาทและมหายานอย่างลึกซึ้ง (มูลนิธิอิทธิธรรมมหาธาตุวิทยาลัย, 2525 อ้างถึงใน เสถียร โพธิ์นันทะ, 2525, คำนำ; บุญยง ว่องวานิช, 2510 อ้างถึงใน เสถียร โพธิ์นันทะ, ม.ป.ป., น. 8-9) ด้วยความรู้ความสามารถดังกล่าวจึงทำให้เสถียรได้รับเชิญเป็นอาจารย์ในสภาการศึกษา มหาวิทยาลัย และได้รับพระราชทานเพลิงศพจากสมเด็จพระสังฆราชในวาระสุดท้าย (สมเด็จพระสังฆราช (อุฎฺฐายี), 2510 อ้างถึงใน เสถียร โพธิ์นันทะ, 2510, น. ข)

เสถียร โพธิ์นันทะ เริ่มแสดงปาฐกถาครั้งแรกที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย โดยในขณะนั้นมีอายุเพียง 17 ปี การบรรยายในครั้งนั้นนับเป็นจุดเริ่มต้นของ “ดาวรุ่งในพุทธศาสนา” หรือ “มนุษย์มหัศจรรย์ของสังคมธรรมะ” (บุญยง ว่องวานิช, 2539 อ้างถึงใน นริศ จรัสจรรยาวงศ์, 2560, น. 108) โดยนับตั้งแต่นั้น เสถียร โพธิ์นันทะ ได้แสดงปาฐกถาอย่างต่อเนื่องและมีผู้ติดตามฟังเป็นจำนวนมาก

ความโดดเด่นของปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ สามารถยืนยันได้จากการสำรวจพบปาฐกถาของเสถียร ที่ได้รับการเผยแพร่แล้วทั้งสิ้น 30 เรื่อง ซึ่งเป็นปาฐกถาที่เสถียรได้แสดงไว้ขณะมีชีวิต ถูกบันทึกไว้ในรูปเทปเสียงเมื่อเสถียร โพธิ์นันทะ เสียชีวิตในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2509 คณะบุคคลต่างๆ จึงร่วมกันถอดเสียงและตีพิมพ์เพื่อเป็นอนุสรณ์ ในปัจจุบันปรากฏว่ามีปาฐกถาที่ยังไม่ได้รับการถอดเสียงอยู่ จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ ได้รับความนิยมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้เสถียร โพธิ์นันทะ จะเสียชีวิตไปแล้วถึง 58 ปี

นอกจากความโดดเด่นที่เห็นได้จากการได้รับความนิยมนั้น ความน่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ กลไกลึกซึ้งที่สร้างความเข้าใจผ่านปาฐกถาเหล่านี้ กล่าวคือเมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์ปาฐกถาของเสถียรในเบื้องต้นพบว่าความสามารถในการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบสู่ความเข้าใจของเสถียรนั้นเกิดจากการใช้ภาษาที่เชื่อมโยงกันจนกลายเป็นโครงสร้างสัมพันธสาร¹ และแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวอย่างครบถ้วน

¹ “โครงสร้างสัมพันธสาร” ในงานวิจัยนี้สื่อความถึง “discourse structure” ซึ่งสอดคล้องกับคำว่า “โครงสร้างข้อความ” ของจันทิมา อังคพนิกิจ (2562, น. 106)

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ ทั้งหมด โดยใช้แนวคิดสัมพันธสารของลองเอเคอร์ (Longacre, 1996) ที่ถูกปรับปรุงโดยสีตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989)

บทความนี้แบ่งส่วนการนำเสนอออกเป็น 5 ส่วน นอกจากบทนำข้างต้น ลำดับต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงการวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสาร รวมถึงวิธีดำเนินการวิจัย ก่อนที่จะแสดงผลการวิจัย สรุปผลและอภิปรายในตอนท้าย

2. การวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสาร

ในการศึกษาประเภทและโครงสร้างของสัมพันธสาร ลองเอเคอร์ (Longacre, 1996, p. 9) ได้จำแนกประเภทของสัมพันธสารออกเป็น 4 ประเภท โดยใช้เกณฑ์ลำดับกาล (contingent temporal succession) และเกณฑ์แนวโน้มสู่ผู้กระทำ (agent orientation) ได้แก่ สัมพันธสารเรื่องเล่า (narrative discourse) สัมพันธสารกระบวนการ (procedural discourse) สัมพันธสารข้อปฏิบัติ (behavioral discourse) และสัมพันธสารคำอธิบาย (expository discourse)

สัมพันธสารคำอธิบาย (expository discourse) เป็นสัมพันธสารที่มักจะไม่ปรากฏทั้งการลำดับเวลาและแนวโน้มสู่ผู้กระทำ เนื่องจากสัมพันธสารดังกล่าวจะแสดงรายละเอียดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเหตุการณ์ต่อเนื่องกันและไม่จำเป็นต้องปรากฏผู้กระทำ เช่น บทความทางวิชาการ รายงาน (Longacre, 1996, p. 10; จันทิมา อังคพณชกิจ, 2562, น. 81)

อนึ่ง เมื่อพิจารณาลักษณะของสัมพันธสารข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าผลงานประเภทปาฐกถารวมถึงปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะจัดเป็นสัมพันธสารคำอธิบายตามแนวคิดของลองเอเคอร์ (Longacre, 1996) เนื่องจากไม่ปรากฏทั้งการลำดับเวลาและแนวโน้มสู่ผู้กระทำ แต่แสดงรายละเอียดของเนื้อหาสาระเท่านั้น อีกทั้งมีการจัดระเบียบเฉพาะเรื่อง (Longacre, 1996, p. 9) ทั้งนี้ แนวคิดสัมพันธสารไม่เพียงแต่สามารถนำไปใช้วิเคราะห์ประเภทตัวบทวรรณกรรมที่มีความหลากหลาย แต่ยังสามารถนำไปใช้วิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบในโครงสร้างสัมพันธสารได้ เพราะ “สัมพันธสาร คือหน่วยภาษาที่มีโครงสร้าง โดยโครงสร้างนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน คือมีเอกภาพและสัมพันธภาพ” (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 3)

ด้วยความน่าสนใจของแนวการวิเคราะห์สัมพันธสารข้างต้นจึงทำให้นักวิชาการไทยนำแนวคิดของลองเอเคอร์มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาสัมพันธสารในภาษาไทย เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบในโครงสร้างสัมพันธสารคำอธิบาย การศึกษาในแง่นี้สามารถจัดประเภทได้ 2 ประเภทตามประเภทตัวบท ได้แก่ งานที่มุ่งวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารคำอธิบายในการพูดและงานที่มุ่งวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารคำอธิบายในการเขียน

จากการทบทวนงานที่วิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารคำอธิบายในการพูด ผู้วิจัยพบว่างานกลุ่มนี้มุ่งวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารในตัวบทที่มาจากการพูด โดยตัวบทที่นำมาวิเคราะห์อาจจัดเป็นสัมพันธสารคำอธิบายทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งในตัวบทนั้นมีสัมพันธสารคำอธิบายประกอบอยู่ ยกตัวอย่างเช่น งานของวิโรจน์ กองแก้ว และคณะ (2555) และวิโรจน์ กองแก้ว (2556) ที่มุ่งวิเคราะห์โครงสร้างและการเชื่อมโยงความในสัมพันธสาร

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 งานของเอธิกา เอกวารีสกุล (2562) ที่วิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารบทพูดสร้างแรงบันดาลใจจากเวที TEDxBangkok จุดเด่นของงานวิจัยทั้งสองนี้คือการมุ่งแสดงให้เห็นว่าตัวบท 1 ตัวบทมีโครงสร้างสัมพันธสารที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา และส่วนสรุป และในองค์ประกอบหลักแต่ละส่วนนั้นมีย่อยองค์ประกอบย่อยที่เป็นสัมพันธสารซ้อนหลายประเภท โดยสัมพันธสารคำอธิบายนั้นสามารถปรากฏเป็นสัมพันธสารซ้อนในตัวบทได้

ส่วนงานที่วิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารคำอธิบายในการเขียนนั้น งานกลุ่มนี้จะวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารในตัวบทที่มาจากการเขียน โดยตัวบทนั้นจัดเป็นสัมพันธสารคำอธิบายทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งในตัวบทนั้นมีสัมพันธสารคำอธิบายประกอบอยู่ ยกตัวอย่างเช่น งานของสิตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989) ที่วิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารและการเชื่อมโยงความในบทความของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หรืองานของภัทรภรณ์ โสวภาค (2565) ที่วิเคราะห์โครงสร้าง เนื้อหาและกลวิธีทางภาษาในสัมพันธสารบทความสุขภาพในเว็บไซต์ กล่าวได้ว่างานวิจัยทั้งสองนี้เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารจากตัวบทประเภทบทความเช่นเดียวกัน ทำให้โครงสร้างสัมพันธสารที่พบมีองค์ประกอบบางส่วนที่สอดคล้องกันคือ องค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหาและส่วนสรุป อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่างานของสิตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989) ได้เปิดมุมมองในการวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารให้กว้างขึ้น เนื่องจากได้แสดงให้เห็นว่าในแต่ละองค์ประกอบหลักยังสามารถปรากฏองค์ประกอบย่อยชนิดที่เป็นสัมพันธสารซ้อนและสัมพันธสารชนิดอื่นๆ ที่ทำหน้าที่สัมพันธ์กันเป็นระบบภายในสัมพันธสารหลัก

จากการทบทวนงานที่กล่าวถึงข้างต้นจะเห็นได้ว่าแนวการวิเคราะห์สัมพันธสารคำอธิบายตามแนวคิดของลองเอเคอร์นั้นสามารถวิเคราะห์ผ่านโครงสร้างสัมพันธสารได้ เพราะงานในกลุ่มนี้ล้วนพบว่าโครงสร้างสัมพันธสารมีองค์ประกอบสำคัญที่ปรากฏเสมอคือองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนเนื้อเรื่องและส่วนสรุป ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำแนวทางจากการทบทวนนี้ไปใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักในโครงสร้างสัมพันธสารปรากฏของเสถียร โพธิ์นันทะ

อนึ่ง เมื่อพิจารณางานกลุ่มที่มุ่งวิเคราะห์สัมพันธสารประเภทคำอธิบายในภาพรวมแล้ว ข้อค้นพบจากงานวิจัยกลุ่มนี้ นอกจากจะพบว่าสัมพันธสารประเภทคำอธิบายมีองค์ประกอบหลักแล้ว ส่วนใหญ่ยังพบองค์ประกอบย่อยที่เป็นสัมพันธสารซ้อนเสมอ ยกเว้นงานของภัทรภรณ์ โสวภาค (2565) ที่พบเพียงองค์ประกอบหลักเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1

ตารางที่ 1

การเปรียบเทียบการวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารคำอธิบาย

ผู้วิจัย	โครงสร้างสัมพันธสาร		
	องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	
		สัมพันธสารซ้อน	อื่นๆ
สิตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989)	✓	✓	✓
วิโรจน์ กองแก้ว และคณะ (2555), วิโรจน์ กองแก้ว (2556), เอธิกา เอกวารีสกุล (2562)	✓	✓	-
ภัทรภรณ์ โสวภาค (2565)	✓	-	-

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่างานวิจัยโครงสร้างสัมพันธสารคำอธิบายภาษาไทยตามแนวคิดของลองเอเคอร์ ทั้งหมดมีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักในโครงสร้างคือ ส่วนนำ ส่วนต้นและส่วนสรุป และงานส่วนใหญ่จะวิเคราะห์องค์ประกอบย่อยที่ปรากฏในองค์ประกอบหลัก โดยเป็นองค์ประกอบย่อยชนิดสัมพันธสารซ้อน แต่มีงานของสีตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989) เพียงเรื่องเดียวที่นอกจากจะวิเคราะห์องค์ประกอบย่อยที่เป็นสัมพันธสารซ้อนเช่นเดียวกับงานอื่นๆ แล้ว ยังวิเคราะห์องค์ประกอบย่อยหลายส่วนเพิ่มเติม เช่น ประวัติความเป็นมา (history) การรายงาน (report) การประเมิน (evaluation) การยกตัวอย่าง (example) และการนิยามจำกัดความ (definition) เพิ่มเติม

จากแนวการวิเคราะห์ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในหัวข้อนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า นอกจากสัมพันธสารปรากฏของเสถียรจะมีโครงสร้างสัมพันธสารที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยที่เป็นสัมพันธสารซ้อนแล้ว ยังมีองค์ประกอบย่อยชนิดอื่นเพิ่มเติมด้วย ด้วยเหตุนี้ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดโครงสร้างสัมพันธสารที่ผ่านการปรับปรุงโดยสีตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989) เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามารถของเสถียร โพธิ์นันทะ ในการถ่ายทอดข้อมูลอย่างเป็นระบบ ผ่านโครงสร้างสัมพันธสารได้ชัดเจนขึ้น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สัมพันธสารคำอธิบาย

3.2 ค้นคว้าปรากฏของเสถียร โพธิ์นันทะ ทุกเรื่องที่ได้รับการเผยแพร่แล้ว พบว่ามีทั้งสิ้น 30 เรื่อง รวมความยาวประมาณ 435 หน้ากระดาษ A4 โดยแบ่งเป็นปรากฏที่ตีพิมพ์แล้ว 15 เรื่อง ได้แก่

- 1) อภิธรรมปิฎกเป็นพุทธพจน์หรือ (เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2499)
- 2) ปฏิจสุมุปาทในยุคนานาทศนะ (เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2510)
- 3) ลัทธิมหายาน (เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2510)
- 4) สวรรค์อยู่ที่ไหน (เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2510)
- 5) หลักสัญญาตา (เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2518)
- 6) ธรรมวิธีญาณกับนิพพานญาณ (เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2521)
- 7) ปฐมเหตุโลกและชีวิต (เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2525)
- 8) เวียนว่ายตายเกิด (เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2527)
- 9) ชันธวาทิ (เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2527)
- 10) ข้อคิดเรื่องเวสสันดรชาดก (เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2543)
- 11) ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสุกัมมทวะ (เผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2543)
- 12) ปรปจจัย (ไม่ปรากฏปีเผยแพร่)
- 13) ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา (ไม่ปรากฏปีเผยแพร่)
- 14) วิธีสอนเยาวชน (ไม่ปรากฏปีเผยแพร่)
- 15) สัญญาตา (ไม่ปรากฏปีเผยแพร่)

นอกจากนี้ยังมีปาฐกถาที่ยังไม่ได้รับการตีพิมพ์ในรูปสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เผยแพร่ใน พ.ศ. 2562 ผ่านเว็บไซต์เสถียร โพธิ์นันทะ ในส่วนเสียงปาฐกถา <https://sites.google.com/view/satianpothinunta/เสียงปาฐกถา> 15 เรื่อง ได้แก่

- 1) คัมภีร์มหายาน
- 2) ปรัชญาจีน
- 3) การแผ่ขยายของพระพุทธศาสนา
- 4) การเสื่อมสลายของพระพุทธศาสนา
- 5) พระพุทธศาสนาหลังทวงศ์
- 6) พุทธศาสนาในทิเบต
- 7) พุทธศิลป์ในประเทศจีน
- 8) สุนทรียภาพในพุทธศาสนา
- 9) พุทธวิธีในการปฏิรูป
- 10) อาการของจิต
- 11) อภินิหารธรรม
- 12) โลกธาตุ
- 13) พุทธศาสนาในอิหร่าน-อินเดีย
- 14) พุทธศาสนาในญี่ปุ่น
- 15) ปกติวาที-สมยวาที

3.3 วิเคราะห์องค์ประกอบหลักในโครงสร้างสัมพันธ์สารปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ ตามแนวคิดของ สีสิตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2

ตัวอย่างการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักตามแนวคิดของีสิตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989)

ลำดับ	โครงสร้างองค์ประกอบหลัก	ตัวอย่างเรื่องธรรมฐิติญาณกับนิพพานญาณ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2521)
(1)	กล่าวทักทาย	(1) “พระคุณเจ้าและท่านสาธุชนทั้งหลาย”
(2)	เกริ่นนำ	(2) “ปัญหาในวันนี้ที่จะนำมาพูดกัน ผมได้บอกหัวข้อไว้ว่าชื่อเรื่อง ธรรมฐิติญาณกับนิพพานญาณ...ผมค้นคว้าอยากจะทราบความเป็นมาของคำว่า ธรรมฐิติญาณได้แก่อะไรกับนิพพานญาณได้แก่อะไร”
(3)	เนื้อเรื่อง	(3) “ก่อนอื่น ขอให้เราทำความเข้าใจในศัพท์ของคำว่า ธรรมฐิติ ก่อน... ส่วนนิพพานญาณนั้น ญาณที่แทงทะลุนิพพาน”
(4)	กล่าวลา	(4) “มีดังได้สรุปมา ดังได้อธิบายมา ก็เห็นสมควรแก่เวลา นี้แหละครับ”

เมื่อผู้วิจัยนำแนวคิดของีสิตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989) มาประยุกต์ใช้วิเคราะห์ปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ โดยแบ่งองค์ประกอบหลักเป็น 4 ส่วน ได้แก่ กล่าวทักทาย เกริ่นนำ เนื้อเรื่องและกล่าวลา โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์ดังนี้

3.3.1 องค์ประกอบหลักแรกคือส่วนกล่าวทักทาย องค์ประกอบส่วนนี้เป็นส่วนเริ่มต้นในการแสดงปาฐกถา โดยปกติจะปรากฏการใช้คำเรียกขานเสมอ ในลักษณะคำหรือวลีที่ใช้เรียกบุคคลที่ผู้พูดต้องการพูดด้วย คำเรียกขานนี้มีอยู่ด้านหน้าประโยคและไม่ใช่ส่วนหนึ่งของโครงสร้างประโยค (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544, น. 36) เพื่อทำหน้าที่ทักทายผู้ฟังก่อนที่จะนำไปสู่เนื้อหา ทั้งนี้ คำเรียกขานนี้อาจปรากฏเป็นการเรียกขานผู้ฟังโดยรวมหรือเรียกขานผู้ฟังตามสถานภาพ จากตัวอย่าง (1) ในตารางที่ 2 ปรากฏวลีที่เป็นคำเรียกขานผู้ฟังตามสถานภาพที่ว่า “พระคุณเจ้าและท่านสาธุชนทั้งหลาย”

3.3.2 องค์ประกอบส่วนเกริ่นนำเป็นส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลในหัวข้อ (topic) (Kanoksin, 1989, p. 22) โดยในตอนต้นขององค์ประกอบส่วนนี้มักปรากฏชื่อเรื่องปาฐกถา เพื่อแจ้งหัวข้อที่ผู้พูดกำลังจะแสดง ร่วมกับการใช้คำวิเศษณ์บอกเวลา เพื่อบ่งบอกเวลาที่เกิดเหตุการณ์ (วิจิตร ภาณุพงศ์, 2555, น. 45) ในปัจจุบัน อีกทั้งปรากฏการใช้คำซ้ำที่นำคำมาซ้ำหลายครั้ง เพื่อเน้นความหมายและความคิด (อรรถวิทย์ อังศุภรังสี, 2550, น. 65) ลักษณะการใช้ภาษาที่ปรากฏในองค์ประกอบส่วนเกริ่นนำทั้งหมดนี้ล้วนทำหน้าที่แสดงข้อมูลในหัวข้อ (topic) โดยรวม ก่อนจะนำไปสู่การนำเสนอข้อมูลอย่างละเอียดอีกครั้งในองค์ประกอบส่วนเนื้อเรื่องต่อไป

การปรากฏคำวิเศษณ์บอกเวลา ชื่อเรื่องและการใช้คำซ้ำในองค์ประกอบส่วนเกริ่นนำสามารถพิจารณาได้จากตัวอย่าง (2) ในตารางที่ 2 ที่ในตอนต้นปรากฏคำวิเศษณ์บอกเวลาในปัจจุบัน “วันนี้” และชื่อเรื่อง “ธรรมจริยญาณกับนิพพานญาณ” และปรากฏการใช้คำซ้ำ “ธรรมจริยญาณ” และ “นิพพานญาณ” ซึ่งลักษณะการใช้ภาษาทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับข้อมูลในหัวข้อเรื่องธรรมจริยญาณกับนิพพานญาณทั้งสิ้น

3.3.3 องค์ประกอบส่วนเนื้อเรื่องเป็นองค์ประกอบส่วนสำคัญที่บรรจุข้อมูลของตัวบทวรรณกรรม จึงต้องปรากฏเสมอและมักประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ที่ต้องการอธิบาย (Kanoksin, 1989, p. 13, pp. 22-24) โดยการเริ่มต้นประเด็นเนื้อหาต่างๆ นั้นอาจปรากฏตัวบ่งชี้สัมพันธสาร (discourse markers) คือคำเชื่อมระดับข้อความระหว่างข้อความ ย่อหน้า หรือเนื้อความในตัวบท เพื่อให้มีความต่อเนื่องและเป็นเรื่องเดียวกัน (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562, น. 143) หรือปรากฏเพียงประเด็นเนื้อหาใหม่ที่ไม่มีความสัมพันธ์กันก็ได้

การบรรจุประเด็นเนื้อหาในส่วนเนื้อเรื่องจะเห็นได้จากตัวอย่าง (3) ในตารางที่ 2 ที่ปรากฏประเด็นเนื้อหาใหญ่ 2 ประเด็นจากข้อความที่ว่า “ธรรมจริย” และ “นิพพานญาณ” และตัวบ่งชี้สัมพันธสาร “ก่อนอื่น” หน้าประเด็นเนื้อหาแรกคือธรรมจริยญาณและ “ส่วน” หน้าประเด็นเนื้อหาถัดมาคือนิพพานญาณ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้พูดได้แสดงปาฐกถาอย่างเป็นลำดับ การใช้ตัวบ่งชี้สัมพันธสารเชื่อมโยงประเด็นเนื้อหาทั้งสองเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้ฟังสามารถติดตามเนื้อหาได้อย่างเป็นขั้นตอน อีกทั้งเชื่อมโยงกับส่วนเกริ่นนำดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นอย่างดี

3.3.4 ส่วนกล่าวลาเป็นส่วนสุดท้ายในการแสดงปาฐกถาที่มักปรากฏการแจ้งยุติการแสดงปาฐกถา เพื่อบอกผู้ฟังว่าการแสดงปาฐกถานี้ได้ดำเนินมาถึงจุดสิ้นสุดแล้ว ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง (4) ในตารางที่ 2 ที่ว่า “สมควรแก่เวลา”

3.4 วิเคราะห์หน้าที่องค์ประกอบย่อยในองค์ประกอบหลักโครงสร้างสัมพันธสารปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ ตามแนวคิดของสีตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989) โดยสังเกตจากรูปภาษาซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต การประเมิน การให้ตัวอย่างและการนิยาม ดังนี้

3.4.1 การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต

การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีตเป็นการอ้างถึงประวัติความเป็นมาหรือข้อมูลบางอย่างแก่ผู้ฟัง เพื่อนำไปสู่ประเด็นที่จะอภิปราย ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังเข้าใจคำอธิบายที่ตามมาได้ดียิ่งขึ้น โดยการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีตในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับประวัติความเป็นมา (history) และการรายงาน (report) ในองค์ประกอบหลัก ส่วนเกริ่นนำ ในองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องของสิตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989, p. 17, pp. 20-21) ทั้งนี้ การวิเคราะห์การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีตสามารถสังเกตได้จากการกล่าวถึงประเด็นปัญหาหรือเรื่องราวในอดีต รวมถึงข้อมูลพื้นฐานบางอย่างที่จะนำไปสู่เนื้อหาต่อไป ดังตัวอย่าง (5) ที่อ้างถึง “ปัญหาเรื่องนรกสวรรค์” ที่เป็นปัญหาที่สนใจของคนทั้งใน “อดีต” หรือแม้แต่ “อนาคต” เพื่อนำไปสู่ประเด็นเรื่อง “นรกสวรรค์ตามพระคัมภีร์ในพุทธศาสนา” ที่ผู้พูดกำลังจะแสดงต่อไป

(5) “ปัญหาเรื่องนรกสวรรค์ออกจะเป็นปัญหาที่คนทั่วไปไม่ว่าในอดีต ปัจจุบัน หรือแม้ในอนาคตพากันสนใจ เพราะว่ามันมนุษย์เรามีชีวิตอยู่ด้วยความหวัง...แต่ว่าเฉพาะในทัศนะในพระพุทธรศาสนาเราสวรรค์นรกคืออะไร...เราน่าจะมาพิจารณากัน”

(เสถียร โพธิ์นันทะ, 2510, น. 359-360)

3.4.2 การประเมิน

การประเมินเป็นคำวิจารณ์ที่แสดงความคิดเห็นของผู้พูดเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างที่มีความสัมพันธ์กับหัวข้อในดวบทวรรณกรรม (topic) หรือเนื้อหาบางประเด็น ซึ่งการประเมินในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับการประเมินข้อมูลทั่วไป (general information) และข้อมูลเฉพาะทาง (specific information) ในองค์ประกอบหลัก ส่วนเกริ่นนำและประเด็นการประเมิน (evaluation point) ในองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องของสิตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989, p. 13, pp. 15-16, pp. 19-20, p. 24) ทั้งนี้ การวิเคราะห์องค์ประกอบย่อยประเภทการประเมินนั้น สามารถพิจารณาได้จากภาษาที่แสดงให้เห็นถึงทัศนะของผู้พูดที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง (6) ที่ผู้พูดกำลังประเมินปริมาณพระไตรปิฎกจีนผ่านการใช้ภาพพจน์อุปมาอุปไมย โดยนำสิ่งที่แตกต่างกัน แต่มีคุณสมบัติร่วมกันมาเปรียบเทียบกัน (รุ่งอรุณ ที่มขุณห์เกียรติ, 2551, น. 49) คือผู้พูดกำลังนำ “พระไตรปิฎกจีน” และ “ธรรมสาครที่ยิ่งใหญ่ที่สุด” มาเปรียบเทียบกัน เพราะในทัศนะของผู้พูด ทั้งสองสิ่งต่างมีคุณสมบัติร่วมกันคือ “มีปริมาณมาก” ผ่านการใช้คำเชื่อม “เป็น”

(6) “พระไตรปิฎกจีนนั้นเป็นธรรมสาครที่ยิ่งใหญ่ที่สุด”

(เสถียร โพธิ์นันทะ, 2562ก)

3.4.3 การให้ตัวอย่าง

การให้ตัวอย่างเป็นการทำให้ตัวบทน่าสนใจมากขึ้นและทำให้ความหมายชัดเจน (Kanoksin, 1989, p. 32) ทั้งนี้ สามารถแบ่งการให้ตัวอย่างได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ การยกตัวอย่างและสัมพันธสารซ้อน มีรายละเอียดดังนี้

1) การยกตัวอย่าง

การยกตัวอย่างเป็นการอธิบายที่มีขนาดสั้นและมีโครงสร้างน้อยกว่าสัมพันธสารซ้อน (Kanoksin, 1989, p. 32) ในการวิเคราะห์การยกตัวอย่างสามารถพิจารณาได้จากคำเชื่อมข้อความตัวอย่างที่ทำหน้าที่เชื่อม

ข้อความที่เป็นตัวอย่าง รายละเอียด หรืออุทาหรณ์ของข้อความที่นำมาก่อนหน้า (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562, น. 145) ดังตัวอย่าง (7) ที่ปรากฏคำเชื่อมข้อความตัวอย่าง “เช่น”

(7) “รายละเอียดของอภิธรรมบาลีมีอย่างไร ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องพรรณนา เพราะท่านผู้ฟังที่สนใจอาจจะศึกษาได้จากสำนักเรียนอภิธรรมหลายแห่ง เช่น ที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย เป็นต้น”

(เสถียร โพธิ์นันทะ, 2499, น. 9-10)

จากตัวอย่าง (7) จะเห็นได้ว่าข้อความหลังคำเชื่อม “เช่น” คือ “พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย” เป็นตัวอย่างของข้อความที่อยู่ด้านหน้าคำเชื่อม “เช่น” คือ “สำนักเรียนอภิธรรมบาลีที่มีหลายแห่ง” ทั้งนี้ จะสังเกตได้ว่าการอธิบายโดยให้ตัวอย่างสำนักอภิธรรมบาลีข้างต้นเป็นการอธิบายที่มีขนาดสั้น คือ “พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย” ซึ่งมีความแตกต่างจากสัมพันธสารซ้อนที่เป็นการอธิบายโดยให้ตัวอย่างที่มีขนาดยาวและซับซ้อนกว่า

2) สัมพันธสารซ้อน

สัมพันธสารซ้อนเป็นการอธิบายที่มีขนาดยาวและมีโครงสร้าง โดยสัมพันธสารประเภทนี้จะปรากฏซ้อนอยู่ในสัมพันธสารหลัก ทำหน้าที่สร้างความน่าสนใจและขยายความเนื้อหาที่ผู้พูดอภิปรายให้ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์สัมพันธสารซ้อนสามารถพิจารณาได้จากคำเชื่อมข้อความเรียงลำดับที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความที่แสดงลำดับเวลาการเกิดก่อนเกิดหลัง หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันเป็นลำดับกับข้อความที่นำมาข้างหน้า (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562, น. 147) คำเชื่อมข้อความอธิบายที่เชื่อมข้อความที่นำมาขยายความหรืออธิบาย เพื่อเสริมให้ข้อความที่นำมาก่อนหน้ามีความกระจ่างมากขึ้น (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562, น. 144) หรือคำเชื่อมข้อความตัวอย่างที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความที่เป็นตัวอย่าง รายละเอียด หรืออุทาหรณ์ของข้อความที่นำมาก่อนหน้า (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562, น. 145) รวมถึงความต่อเนื่องของเนื้อหา ความ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบในแต่ละสัมพันธสาร

สัมพันธสารซ้อนที่ปรากฏในปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ สัมพันธสารซ้อนประเภทเรื่องเล่าและสัมพันธสารซ้อนประเภทคำอธิบาย ทั้งนี้ การจำแนกประเภทสัมพันธสารซ้อนนั้นสามารถพิจารณาได้จากเกณฑ์การลำดับเวลาและแนวโน้มผู้กระทำ ตามแนวคิดของลองเอเคอร์ (Longacre, 1996) ดังนี้

สัมพันธสารซ้อนประเภทเรื่องเล่าเป็นสัมพันธสารที่มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับสัมพันธสารเรื่องเล่าทั่วไป โดยสามารถวิเคราะห์ได้จากการปรากฏลำดับเวลาของเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันและผู้กระทำเหตุการณ์นั้นด้วย (Longacre, 1983 อ้างถึงใน จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562, น. 81)

ส่วนสัมพันธสารซ้อนประเภทคำอธิบายเป็นสัมพันธสารที่มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับสัมพันธสารคำอธิบายทั่วไป (Kanoksin, 1989, p. 32, 34) โดยสามารถวิเคราะห์ได้จากการไม่ปรากฏทั้งลำดับเวลาของเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันและผู้กระทำเหตุการณ์นั้น แต่จะมุ่งแสดงรายละเอียดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Longacre, 1983 อ้างถึงใน จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2562, น. 81)

การวิเคราะห์สัมพันธสารซ้อนทั้ง 2 ประเภทสามารถพิจารณาได้ดังตัวอย่าง (8)

(8) อภินิหารคาถาอันดับต่อมา อันนี้ก็เรียกว่า แผลก คือแผลกที่ว่าเป็นคาถาชนิดที่ผู้สวดเองผู้ร้ายเองก็ไม่ตั้งใจจะให้เกิดเป็นอภินิหาร...อ้อ ! คาถาในข้อนี้...มีอยู่ในชาดก...มีความว่า

ในสมัยอดีตกาลนะ พระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติในเมืองพาราณสี
สำหรับคำว่าพระเจ้าพรหมทัตในชาดกนั้น...พรหมทัตนะเป็นเพียงแต่คำกลางๆ
เรียกรวมๆ กัน คล้ายๆ เราเรียกพระร่วง

(เสถียร โพธิ์นันทะ, 2562ข)

ตัวอย่าง (8) เมื่อพิจารณาย่อหน้าที่ 1-2 จะเห็นได้ว่าย่อหน้าแรกเป็นสัมพันธสารหลักประเภทคำอธิบายที่เริ่มต้นด้วยคำเชื่อมข้อความเรียงลำดับ “อันดับต่อมา” โดยในสัมพันธสารนี้ไม่ปรากฏลำดับเหตุการณ์และผู้กระทำ แต่มุ่งอธิบายเรื่อง “อภินิหารคาถาที่มีความแปลกคือผู้สวดคาถานั้นไม่ตั้งใจจะให้เกิดเป็นอภินิหาร” และจบสัมพันธสารด้วยคำเชื่อมข้อความตัวอย่าง “ความว่า” เพื่อเริ่มต้นสัมพันธสารใหม่ในย่อหน้าที่สอง สัมพันธสารใหม่นี้ทำหน้าที่เป็นตัวอย่างเรื่องเล่าเพื่ออธิบายเนื้อความในย่อหน้าแรกให้ชัดเจนขึ้น สัมพันธสารใหม่นี้จัดเป็นสัมพันธสารซ้อนประเภทเรื่องเล่า เพราะปรากฏลำดับเวลาของเหตุการณ์ ดังข้อความที่ว่า “ในสมัยอดีตกาล” และปรากฏผู้กระทำเหตุการณ์ได้แก่ “พระเจ้าพรหมทัต”

ในขณะที่เมื่อพิจารณาย่อหน้าที่ 2-3 จะพบว่าสัมพันธสารซ้อนประเภทเรื่องเล่าของพระเจ้าพรหมทัตในย่อหน้าที่ 2 นั้นมีสัมพันธสารซ้อนประเภทคำอธิบายซ้อนอยู่อีกชั้นในย่อหน้าที่ 3 โดยเริ่มต้นด้วยคำเชื่อมข้อความอธิบาย “สำหรับ” เพื่อทำหน้าที่อธิบายความหมายของชื่อตัวละคร “พรหมทัต” ที่เป็นตัวละครในสัมพันธสารซ้อนประเภทเรื่องเล่า ดังจะเห็นได้จากความหมายของคำดังกล่าวที่ว่า “พรหมทัตนะ เป็นเพียงแต่คำกลางๆ เรียกรวมๆ กัน คล้ายๆ เราเรียกพระร่วง”

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาคำเชื่อมชนิดต่างๆ และใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ประเภทสัมพันธสารซ้อนข้างต้น ตัวอย่างที่ (8) จึงเป็นสัมพันธสารซ้อนประเภทเรื่องเล่าของพระเจ้าพรหมทัต อีกทั้งในสัมพันธสารซ้อนประเภทเรื่องเล่านี้ยังปรากฏสัมพันธสารซ้อนประเภทคำอธิบายซ้อนอีกครั้ง

3.4.4 การนิยาม

การนิยามเป็นการจำกัดความหรือการให้ความหมายของคำ บางครั้งการที่ผู้เขียนให้นิยามของหัวข้อนั้นเพื่อต้องการสร้างความเข้าใจในประเด็นนั้นๆ โดยการนิยามในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับประเด็นการนิยาม (definition point) ในองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องของสิตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989, p. 29) ทั้งนี้ สามารถวิเคราะห์การนิยามได้จากคำเชื่อมข้อความอธิบายที่เชื่อมข้อความที่นำมาขยายความหรืออธิบายเพื่อเสริมให้ข้อความที่นำมาก่อนหน้ามีความกระจ่างมากขึ้น (จันทิมา อังคพณชกิจ, 2562, น. 144) ดังตัวอย่างที่ (9) ที่ปรากฏคำเชื่อมข้อความอธิบาย “แปลว่า” และ “คือ” โดยข้อความที่อยู่ด้านหลังคำเชื่อมดังกล่าวคือ “ยางเหนียว” และ “เสนาหา” นี่เป็นคำจำกัดความหรือความหมายของข้อความที่อยู่ด้านหน้าคำเชื่อมดังกล่าว คือ “สินโห” “สินเหะ” และ “เสนหา” ตามลำดับ

(9) “สินโหแปลว่ายางเหนียว สินเหะคือเสนหานี้แหละ แปลว่ายางเหนียว”

(เสถียร โพธิ์นันทะ, 2525, น. 7)

3.5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

4. ผลการวิจัย

จากข้อมูลปรากฏาทั้ง 30 เรื่อง ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธ์สารปรากฏาเสถียร โพธินันทะ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน ได้แก่ องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ดังนี้

4.1 องค์ประกอบหลัก: การถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ

จากการวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธ์สารปรากฏาเสถียร โพธินันทะ มีองค์ประกอบหลัก 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนกล่าวทักทาย ส่วนเกริ่นนำ ส่วนเนื้อเรื่องและส่วนกล่าวลา ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 3

ตารางที่ 3

องค์ประกอบหลักในโครงสร้างสัมพันธ์สารปรากฏาเสถียร โพธินันทะ

ลำดับ	โครงสร้างสัมพันธ์สารปรากฏาเสถียร โพธินันทะ		
1	กล่าวทักทาย		
2	เกริ่นนำ		
3	เนื้อเรื่อง	บทนำ (+/-)	เนื้อเรื่อง สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย 3.1 บทนำ (+/-) เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล) สรุปย่อย (+/-) + ○ ○ ○ สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย 3.X บทนำ (+/-) เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล) สรุปย่อย (+/-)

3	เนื้อเรื่อง	เนื้อหา (+)	เนื้อเรื่อง (+)																																																							
<table><tr><td colspan="4">สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย</td></tr><tr><td rowspan="2">3.1 (+/-)</td><td colspan="3">บทนำ (+/-)</td></tr><tr><td colspan="3">เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)</td></tr><tr><td rowspan="20">3.1.1 (+/-)</td><td colspan="3">สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย</td></tr><tr><td colspan="3">บทนำ (+/-)</td></tr><tr><td colspan="3">เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)</td></tr><tr><td rowspan="10">1) (+/-)</td><td colspan="2">สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย</td></tr><tr><td rowspan="4">...</td><td>บทนำ (+/-)</td></tr><tr><td>เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)</td></tr><tr><td>สรุปย่อ (+/-)</td></tr><tr><td>○</td></tr><tr><td>○</td></tr><tr><td>○</td></tr><tr><td colspan="2">สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย</td></tr><tr><td rowspan="3">...</td><td>บทนำ (+/-)</td></tr><tr><td>เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)</td></tr><tr><td>สรุปย่อ (+/-)</td></tr><tr><td colspan="2">สรุปย่อ (+/-)</td></tr><tr><td colspan="2">○</td></tr><tr><td colspan="2">○</td></tr><tr><td colspan="2">○</td></tr><tr><td colspan="3">สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย</td></tr><tr><td rowspan="3">X) (+/-)</td><td colspan="2">บทนำ (+/-)</td></tr><tr><td colspan="2">เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)</td></tr><tr><td colspan="2">สรุปย่อ (+/-)</td></tr></table>				สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย				3.1 (+/-)	บทนำ (+/-)			เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)			3.1.1 (+/-)	สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย			บทนำ (+/-)			เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)			1) (+/-)	สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย		...	บทนำ (+/-)	เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)	สรุปย่อ (+/-)	○	○	○	สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย		...	บทนำ (+/-)	เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)	สรุปย่อ (+/-)	สรุปย่อ (+/-)		○		○		○		สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย			X) (+/-)	บทนำ (+/-)		เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)		สรุปย่อ (+/-)	
สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย																																																										
3.1 (+/-)	บทนำ (+/-)																																																									
	เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)																																																									
3.1.1 (+/-)	สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย																																																									
	บทนำ (+/-)																																																									
	เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)																																																									
	1) (+/-)	สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย																																																								
		...	บทนำ (+/-)																																																							
			เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)																																																							
			สรุปย่อ (+/-)																																																							
			○																																																							
		○																																																								
		○																																																								
		สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย																																																								
		...	บทนำ (+/-)																																																							
			เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)																																																							
	สรุปย่อ (+/-)																																																									
	สรุปย่อ (+/-)																																																									
	○																																																									
	○																																																									
	○																																																									
	สัมพันธ์สารซ้อนคำอธิบาย																																																									
	X) (+/-)	บทนำ (+/-)																																																								
เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)																																																										
สรุปย่อ (+/-)																																																										

3	เนื้อเรื่อง	เนื้อหา (+)	เนื้อเรื่อง (+)			
			สัมพันธ์สารช้อนคำอธิบาย			
			3.1 (+/-)	บทนำ (+/-)		
				เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)		
				สัมพันธ์สารช้อนคำอธิบาย		
				3.1.1 (+/-)	สรุปย่อ (+/-)	
					สัมพันธ์สารช้อนคำอธิบาย	
					1) (+/-)	บทนำ (+/-)
						เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)
						สรุปย่อ (+/-)
○						
○						
สัมพันธ์สารช้อนคำอธิบาย						
X) (+/-)	บทนำ (+/-)					
	เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)					
	สรุปย่อ (+/-)					
○						
○						
สัมพันธ์สารช้อนคำอธิบาย						
3.X.X (+/-)	บทนำ (+/-)					
	เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)					
	สรุปย่อ (+/-)					
สรุปย่อ (+/-)						
○						
○						
○						
สัมพันธ์สารช้อนคำอธิบาย						
3.X (+/-)	บทนำ (+/-)					
	เนื้อเรื่อง (+), (+/- ล)					
	สรุปย่อ (+/-)					
สรุปรวม (+/-)						
4	กล่าวลา					

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าเสถียร โพธิ์นันทะ ไม่ได้แสดงปาฐกถาอย่างไรก็ตาม แต่ทุกปาฐกถามีโครงสร้างสัมพันธสารแบบเดียวกันเสมอ คือประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนกล่าวทักทาย ส่วนเกริ่นนำ ส่วนเนื้อเรื่องและส่วนกล่าวลา องค์ประกอบหลักส่วนกล่าวทักทาย ส่วนเกริ่นนำและส่วนกล่าวลานั้น ไม่ปรากฏประเด็นเนื้อหาย่อยในลักษณะสัมพันธสารซ้อน การปรากฏประเด็นเนื้อหาดังกล่าวพบเฉพาะในองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องเท่านั้น

เมื่อพิจารณาประเด็นเนื้อหาย่อยในองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องของปาฐกถานั้น จะเห็นได้ว่าการร้อยเรียงแต่ละประเด็นเนื้อหาที่มีโครงสร้างที่ร้อยเรียงอย่างเป็นระบบ โครงสร้างดังกล่าวนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน ได้แก่ บทนำและเนื้อหา โดยส่วนบทนำนั้นสามารถปรากฏหรือไม่ก็ได้ ดังเครื่องหมาย (+/-) แต่ในส่วนเนื้อหาต้องปรากฏเสมอ ดังเครื่องหมาย (+)

ส่วนบทนำในโครงสร้างข้างต้นจะปรากฏประเด็นเนื้อหาในลักษณะสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายที่เรียงต่อเป็นประเด็น ตั้งแต่ประเด็นที่ 3.1. - ประเด็นที่ 3.x. อย่างน้อย 1 ประเด็น สัมพันธสารซ้อนคำอธิบายแต่ละประเด็นจะมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ บทนำ เนื้อเรื่องและสรุปย่อย โดยบทนำนั้นจะทำหน้าที่เกริ่นนำประเด็นเนื้อหาย่อยแบบภาพรวม ก่อนจะนำไปสู่ส่วนเนื้อเรื่องที่ทำหน้าที่แสดงเนื้อหาย่อยนั้นอย่างละเอียด ทั้งนี้ ในส่วนนี้อาจปรากฏสัมพันธสารซ้อนเรื่องเล่าหรือไม่ก็ได้ดังเครื่องหมาย (+/- ล) เพื่อทำหน้าที่ขยายความเนื้อหาในส่วนเนื้อเรื่องของสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและจบด้วยสรุปย่อยที่ทำหน้าที่สรุปเนื้อหาย่อยตั้งแต่ส่วนบทนำและเนื้อเรื่องในสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายและนำไปสู่ส่วนบทนำหรือเนื้อเรื่องในสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายที่เชื่อมร้อยต่อไปประเด็นถัดไป ทั้งนี้ ส่วนบทนำและส่วนสรุปย่อยในสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายนั้นอาจปรากฏหรือไม่ก็ได้ ดังเครื่องหมาย (+/-) แต่ส่วนเนื้อเรื่องจะปรากฏเสมอ ดังเครื่องหมาย (+)

ส่วนเนื้อหาในองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องข้างต้นยังสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนเนื้อเรื่องที่ทำหน้าที่แสดงประเด็นเนื้อหาย่อยต่างๆ และส่วนสรุปรวมที่ทำหน้าที่สรุปประเด็นเนื้อหาย่อยในส่วนเนื้อเรื่องในส่วนเนื้อหาในองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องทั้งหมด โดยในส่วนสรุปนี้จะไม่พบสัมพันธสารซ้อนประเภทใดเลย และจะปรากฏหรือไม่ก็ได้ ดังเครื่องหมาย (+/-) แต่ส่วนเนื้อเรื่องจะปรากฏเสมอ ดังเครื่องหมาย (+)

ส่วนเนื้อเรื่องในส่วนเนื้อหาในองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องนั้นยังคงปรากฏประเด็นเนื้อหาในลักษณะสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายที่เรียงต่อเป็นประเด็น ตั้งแต่ประเด็นที่ 3.1. - ประเด็นที่ 3.x. อย่างน้อย 1 ประเด็นและมีองค์ประกอบ 3 ส่วน เช่นเดียวกับประเด็นเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายที่ปรากฏในส่วนบทนำดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น แต่จุดเด่นของสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายในส่วนเนื้อเรื่องที่ต่างจากสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายในส่วนบทนำนั้นคือ สัมพันธสารซ้อนคำอธิบายในส่วนเนื้อเรื่องนอกจากจะมีการเรียงต่อเป็นประเด็นตั้งแต่ประเด็นที่ 3.1 - ประเด็นที่ X.X แล้ว ในแต่ละประเด็นยังปรากฏประเด็นเนื้อหาย่อยในลักษณะสัมพันธสารซ้อนประเภทคำอธิบายที่เรียงต่อเป็นประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 3.1.1 - ประเด็นที่ 3.X.X ประเด็นที่ 1) - ประเด็นที่ X) และประเด็นที่... - ประเด็นที่... และในส่วนเนื้อเรื่องของประเด็นเหล่านี้ อาจปรากฏสัมพันธสารซ้อนเรื่องเล่าหรือไม่ก็ได้ ดังเครื่องหมาย (+/- ล)

การปรากฏสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายในลักษณะประเด็นเนื้อหาย่อยที่อาจปรากฏสัมพันธสารซ้อนเรื่องเล่าเช่นนี้ต่างจากสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายในบทนำที่ไม่ปรากฏประเด็นเนื้อหาย่อยและสัมพันธสารซ้อนเรื่องเล่าในประเด็นเนื้อหาย่อย ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการปรากฏสัมพันธสารซ้อนคำอธิบายในลักษณะประเด็นเนื้อหาย่อยที่อาจปรากฏสัมพันธสารซ้อนเรื่องเล่าเพิ่มเติมเป็นจำนวนมากนั้น เพราะส่วนเนื้อหาเป็นส่วนที่บรรจุข้อมูลทั้งหมดไว้

จึงปรากฏประเด็นเนื้อหาอย่างละเอียดและมีการขยายความเนื้อหาเหล่านั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ลักษณะเช่นนี้ต่างจากส่วนเกริ่นนำที่ทำหน้าที่แสดงข้อมูลโดยภาพรวมเท่านั้น

จากตัวอย่างที่แสดงองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ส่วนในโครงสร้างสัมพันธสารปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าโครงสร้างดังกล่าวมีความแตกต่างจากข้อค้นพบของสิดลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989) โดยปาฐกถาที่มีการลดทอนองค์ประกอบหลักส่วนสรุปไป ในแง่นี้ผู้วิจัยเห็นว่าการที่ไม่ปรากฏส่วนสรุปนั้นเป็นเพราะในการแสดงประเด็นเนื้อหาแต่ละเรื่องที่อยู่ในลักษณะสัมพันธสารช่อนั้นมักปรากฏส่วนสรุปย่อยที่ทำหน้าที่สรุปประเด็นเนื้อหาแต่ละประเด็น อีกทั้งบางครั้งยังปรากฏส่วนสรุปรวมที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อสรุปจากส่วนสรุปย่อยในประเด็นเนื้อหาแต่ละเรื่องอีกครั้ง จึงทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจประเด็นเนื้อหาทั้งหลายอย่างรวบยอดตามที่ผู้พูดได้นำเสนอมา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้องค์ประกอบหลักส่วนสรุปถูกละไป

นอกจากนี้ ยังพบว่ามืองค์ประกอบหลักส่วนพิเศษเพิ่มเติม ได้แก่ ส่วนกล่าวทักทายและส่วนกล่าวลา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสัมพันธสารนี้อยู่ในรูปของปาฐกถาหรือภาษาพูด ซึ่งมีความแตกต่างจากงานดังกล่าวที่ศึกษาสัมพันธสารบทความที่อยู่ในรูปภาษาเขียน จึงมีการเพิ่มเติมองค์ประกอบหลักบางส่วนให้สอดคล้องกับชนิดของสัมพันธสาร เพราะในการแสดงปาฐกถา ผู้พูดกำลังเผชิญหน้ากับผู้ฟังโดยตรง การทักทายและการกล่าวลาจึงมีความสำคัญ ซึ่งต่างจากบทความที่ผู้เขียนไม่ได้เผชิญหน้าผู้อ่านโดยตรง การทักทายและการกล่าวลาจึงอาจไม่มีความสำคัญ จึงไม่ปรากฏองค์ประกอบหลัก 2 ส่วนนี้

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการลดทอนและเพิ่มเติมองค์ประกอบหลักบางส่วน แต่องค์ประกอบหลักสำคัญของสัมพันธสารคำอธิบาย ได้แก่ ส่วนเกริ่นนำและส่วนเนื้อเรื่องก็ยังปรากฏอยู่ เพราะทั้งสองส่วนต่างทำหน้าที่ในการเริ่มเนื้อหา นำไปสู่เนื้อหาและเป็นที่บรรจุเนื้อหาไว้ทั้งหมด เมื่อพิจารณาองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนทักทาย ส่วนเกริ่นนำ ส่วนเนื้อเรื่องและส่วนกล่าวลานั้น ต่างทำหน้าที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ส่วนทักทายเป็นส่วนเริ่มต้นเปิดการสนทนาด้วยการทักทายของผู้พูดต่อผู้ฟัง จากนั้นจึงนำไปสู่ส่วนเกริ่นนำที่มีการแสดงเนื้อหาโดยภาพรวมให้ผู้ฟังทราบผ่านชื่อเรื่องปาฐกถาและเน้นย้ำข้อมูลในหัวข้อที่สำคัญผ่านการซ้ำคำหรือประโยค เพื่อเชื่อมโยงส่วนเกริ่นนำเข้าสู่ส่วนเนื้อเรื่อง จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบหลักในโครงสร้างสัมพันธสารปาฐกถาทั้ง 4 ส่วนแสดงให้เห็นถึงการถ่ายทอดข้อมูลหรือความรู้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการแจ้งให้ทราบว่า จะพูดเรื่องอะไร เน้นย้ำว่าจะพูดเรื่องอะไรและนำไปสู่เรื่องที่ต้องการพูด

ในส่วนเนื้อเรื่องมักปรากฏดัชนีบังสัมพันธสารที่แสดงการร้อยเรียงประเด็นเนื้อหาต่างๆ อย่างเป็นลำดับ เพื่อไม่ให้ผู้ฟังเกิดความสับสนในประเด็นเนื้อหานั้น อีกทั้งเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นเนื้อหา ก็จะพบว่าแต่ละประเด็นเนื้อหาจะอยู่ในรูปสัมพันธสารช่อนที่เรียงเป็นลำดับหลายประเด็นและแต่ละประเด็นมักปรากฏประเด็นย่อยที่ซ้อนกันอีกหลายชั้น ทั้งนี้ก็เพื่อแสดงเนื้อหาให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจทีละขั้นตอน สุดท้ายจึงนำไปสู่การกล่าวลา เพื่อแจ้งการยุติการแสดงปาฐกถาอย่างสมบูรณ์

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าข้อค้นพบในองค์ประกอบหลักทุกส่วน ตั้งแต่การกล่าวทักทาย การเกริ่นนำ เนื้อเรื่องและการกล่าวลานั้น ทุกส่วนต่างมีหน้าที่ชัดเจนและทำงานร่วมกันอย่างสัมพันธ์และสอดคล้อง ด้วยเหตุนี้จึงสามารถกล่าวได้ว่าองค์ประกอบหลักในโครงสร้างสัมพันธสารนี้แสดงให้เห็นว่าเสถียร โพธิ์นันทะ มีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบโดยแท้จริง

4.2 องค์ประกอบย่อย: การถ่ายทอดความรู้สู่ความเข้าใจ

จากข้อค้นพบเรื่ององค์ประกอบหลักในหัวข้อที่ผ่านมา ทำให้ทราบว่าเสถียร โพธิ์นันทะ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นว่านอกจากจะมีความสามารถดังกล่าวแล้ว เสถียร โพธิ์นันทะ ยังสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ความเข้าใจของผู้ฟังได้ผ่านองค์ประกอบย่อยแต่ละประเภท

เมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบหลักในหัวข้อที่แล้วนั้นจะเห็นได้ว่าแต่ละส่วนมีองค์ประกอบย่อยหลายประเภทประกอบกัน ได้แก่ ส่วนการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต ส่วนการประเมิน ส่วนการให้ตัวอย่างและส่วนการนิยาม ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 4

ตารางที่ 4

องค์ประกอบย่อยในโครงสร้างสัมพันธสารปาฐกถาเสถียร โพธิ์นันทะ

ลำดับ	โครงสร้างสัมพันธสารปาฐกถาเสถียร โพธิ์นันทะ	
	องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย
1	กล่าวทักทาย	-
2	เกริ่นนำ	การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต, การประเมิน, การให้ตัวอย่าง (การยกตัวอย่าง)
3	เนื้อเรื่อง	การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต, การประเมิน, การให้ตัวอย่าง (การยกตัวอย่าง, สัมพันธสารซ้อน), การนิยาม
4	กล่าวลา	-

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบย่อยปรากฏเฉพาะองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำและเนื้อเรื่องเท่านั้น เนื่องด้วยองค์ประกอบหลักส่วนทักทายและกล่าวลาทำหน้าที่เปิดการแสดงปาฐกถาด้วยการทักทายผู้ฟังและปิดการแสดงปาฐกถาด้วยการแจ้งยุติการแสดงปาฐกถาตามลำดับ ซึ่งต่างจากองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำที่ทำหน้าที่เกริ่นนำข้อมูลและองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องที่ทำหน้าที่แสดงข้อมูลในปาฐกถาอย่างละเอียด ด้วยเหตุนี้ องค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำและเนื้อเรื่องจึงปรากฏองค์ประกอบย่อยเพื่อให้ข้อมูลพื้นฐานก่อนนำเข้าสู่เรื่อง อีกทั้งแสดงความเห็นในประเด็นเนื้อหาต่างๆ และนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจเนื้อหาในท้ายที่สุด

อนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่านอกจากปัจจัยด้านหน้าที่ที่ส่งผลต่อการปรากฏองค์ประกอบย่อยในแต่ละองค์ประกอบหลักแล้ว ปัจจัยด้านปริมาณความยาวของเนื้อหาในองค์ประกอบหลักนั้นๆ ก็มีผลต่อการปรากฏองค์ประกอบย่อยในแต่ละองค์ประกอบหลักเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องที่มีความยาวของเนื้อหามากที่สุดจึงปรากฏองค์ประกอบย่อยหลากหลายที่สุดคือ 4 ประเภท ได้แก่ การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต การประเมิน การให้ตัวอย่าง (การยกตัวอย่าง, สัมพันธสารซ้อน) และการนิยาม องค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำมีความยาวเนื้อหารองลงมาจึงปรากฏประเภทขององค์ประกอบย่อยรองลงมาคือ 3 ประเภท ได้แก่ การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต การประเมินและการให้ตัวอย่าง (การยกตัวอย่าง) และส่วนองค์ประกอบหลักที่มีความยาวของเนื้อหา น้อยที่สุดคือ องค์ประกอบหลักส่วนกล่าวทักทายและกล่าวลาจึงไม่ปรากฏองค์ประกอบย่อยประเภทใดเลย

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยในองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำจากแผนผังข้างต้น จะพบว่าปรากฏองค์ประกอบย่อย 3 ประเภท ได้แก่ การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต การประเมินและการให้ตัวอย่าง (การยกตัวอย่าง)

ข้อค้นพบนี้ต่างจากข้อค้นพบของสีตลา กนกศิลป์ (Kanoksin, 1989) ที่องค์ประกอบหลักส่วนการเกริ่นนำจะปรากฏเฉพาะองค์ประกอบย่อยประเภทการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีตและการประเมินเท่านั้น ทั้งนี้ การที่ข้อค้นพบทั้งสองต่างกันบางประการอาจเกิดจากประเภทของตัวบทวรรณกรรมที่ใช้ในการวิเคราะห์ต่างกัน กล่าวคือสีตลา กนกศิลป์วิเคราะห์องค์ประกอบส่วนเกริ่นนำจากตัวบทวรรณกรรมประเภทงานเขียนบทความ ลักษณะการวิเคราะห์ดังกล่าวต่างจากงานวิจัยนี้ที่วิเคราะห์องค์ประกอบส่วนเกริ่นนำจากตัวบทวรรณกรรมประเภทงานพูดปาฐกถา อีกทั้งลักษณะองค์ประกอบส่วนเกริ่นนำในปาฐกถานั้นค่อนข้างมีความยาวและมีการแสดงข้อมูลอย่างละเอียด ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏองค์ประกอบย่อยประเภทการให้ตัวอย่าง (การยกตัวอย่าง) เพิ่มเติม

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยในองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำและเนื้อเรื่องจะพบว่าองค์ประกอบย่อยที่ปรากฏส่วนใหญ่นั้นเป็นประเภทเดียวกัน ได้แก่ การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต การประเมินและการให้ตัวอย่าง (การยกตัวอย่าง) ทั้งนี้ การที่ปรากฏองค์ประกอบย่อยส่วนใหญ่สอดคล้องกันนั้นเพราะไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำหรือเนื้อเรื่อง การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต การประเมินและการให้ตัวอย่าง (การยกตัวอย่าง) ล้วนเป็นองค์ประกอบย่อยสำคัญที่นำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจเนื้อหาในปาฐกถาทั้งสิ้น

องค์ประกอบย่อยที่สำคัญประการแรก ได้แก่ การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต องค์ประกอบย่อยประเภทนี้มีหน้าที่ให้ข้อมูลพื้นฐานผ่านการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้เดิมของผู้ฟังเข้ากับองค์ความรู้ใหม่ที่ผู้พูดกำลังจะอธิบาย เนื่องด้วยองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำและเนื้อเรื่องมีเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับธรรมะในพุทธศาสนาที่เป็นเรื่องนามธรรมและอาจเข้าใจได้ยาก ผู้พูดจึงต้องอาศัยการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีตนี้เพื่อไม่ให้ผู้ฟังเกิดความสับสน ดังตัวอย่าง (5) ผู้พูดกล่าวถึง “ปัญหาเรื่องนรกสวรรค์” ที่เป็นปัญหาที่สนใจของคนทั้งใน “อดีต” หรือแม้แต่ “อนาคต” ก่อนจะนำไปสู่ประเด็นเรื่อง “นรกสวรรค์ตามทรรศนะในพุทธศาสนา” ที่ผู้พูดกำลังจะแสดงต่อไป ด้วยเหตุนี้การอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีตจึงเป็นองค์ประกอบย่อยที่สำคัญประการแรกที่องค์ประกอบหลักทั้งส่วนเกริ่นนำและเนื้อหาจะต้องปรากฏร่วมกัน

องค์ประกอบย่อยสำคัญประการถัดมาที่ผู้พูดใช้ทั้งในองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำและเนื้อเรื่องคือการประเมิน องค์ประกอบย่อยนี้ทำหน้าที่แสดงความคิดเห็นและจุดยืนทางความคิดของผู้พูดที่จะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจเนื้อหาสาระที่เป็นหลักธรรมแก่ผู้ฟัง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง (6) ที่ผู้พูดประเมินปริมาณพระไตรปิฎกจีนผ่านการใช้อุปมา โดยนำ “พระไตรปิฎกจีน” และ “ธรรมสาครที่ยิ่งใหญ่ที่สุด” มาเปรียบเทียบกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ฟังไม่อาจทราบได้ว่าปริมาณพระไตรปิฎกจีนนั้นมีมากมายเพียงใด แต่เมื่อผู้พูดเปรียบเทียบกับทะเลที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ผู้ฟังก็สามารถอนุมานปริมาณของพระไตรปิฎกที่มากนั้นได้ โดยอาศัยประสบการณ์ที่ผู้พูดและผู้ฟังทราบถึงปริมาณน้ำในทะเลร่วมกัน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าองค์ประกอบย่อยการประเมินมีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจอีกประการหนึ่ง ด้วยเหตุนี้องค์ประกอบย่อยการประเมินจึงปรากฏร่วมกันทั้งองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำและเนื้อเรื่อง

นอกจากนี้ องค์ประกอบย่อยอีกประเภทหนึ่งคือการให้ตัวอย่าง (การยกตัวอย่าง) เป็นองค์ประกอบย่อยอีกประเภทที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจเนื้อหาในองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำและเนื้อหา โดยจะทำหน้าที่ขยายความ เพื่อสร้างความชัดเจนแก่เนื้อหาผ่านการแสดงตัวอย่าง ดังตัวอย่าง (7) ที่ผู้พูดกำลังกล่าวถึง “สำนักเรียนอภิธรรมบาลีที่มีหลายแห่ง” และได้ยกตัวอย่าง “พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย” เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจว่าสำนักเรียนหลายแห่งนั้นมีที่ใดบ้าง

จากความสำคัญของการสร้างความเข้าใจเนื้อหาผ่านการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต การประเมินและการให้ตัวอย่าง (การยกตัวอย่าง) นี้ส่งผลให้องค์ประกอบหลักเกริ่นนำและเนื้อเรื่องปรากฏองค์ประกอบย่อยที่สอดคล้องกัน

หนึ่ง แม้องค์ประกอบหลักทั้งสองจะพบองค์ประกอบย่อยส่วนใหญ่ที่มีความสอดคล้องกัน แต่ก็มีองค์ประกอบย่อยบางส่วนที่ปรากฏเฉพาะในองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องเท่านั้น ได้แก่ การให้ตัวอย่าง (สัมพันธสารซ้อน) และการนิยาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อเรื่องเป็นส่วนที่บรรจุประเด็นเนื้อหาสาระสำคัญไว้ทั้งหมดและมีความแตกต่างจากองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำที่เป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่เนื้อเรื่องและแสดงข้อมูลโดยภาพรวม ดังนั้น ส่วนเนื้อเรื่องจึงมีจำนวนประเด็นเนื้อหาและความซับซ้อนมากกว่าส่วนเกริ่นนำ ผู้พูดจึงต้องอาศัยการให้ตัวอย่าง (สัมพันธสารซ้อน) และการนิยามเพิ่มเติม เพื่ออธิบายขยายความประเด็นเนื้อหาที่ซับซ้อนเหล่านั้นให้เกิดความเข้าใจชัดเจนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงพบองค์ประกอบย่อยการให้ตัวอย่าง (สัมพันธสารซ้อน) และการนิยามในองค์ประกอบหลักส่วนเนื้อหาเพิ่มเติม

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบย่อยในแต่ละองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ ส่วนการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต ส่วนการประเมิน ส่วนการให้ตัวอย่างและส่วนการนิยามแสดงให้เห็นว่าเสถียร โพธิ์นันทะ ไม่เพียงสามารถถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ แต่ยังสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ความเข้าใจเนื้อหาในปรากฏการณ์ผู้ฟังได้ผ่านองค์ประกอบย่อยทั้ง 4 ประเภท จึงกล่าวได้ว่าเสถียร โพธิ์นันทะ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้สู่ความเข้าใจอย่างแท้จริง

5. สรุป

5.1 สรุปและอภิปราย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสาร ได้แก่ องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยในสัมพันธสารปรากฏาของเสถียร โพธิ์นันทะ ทั้ง 30 เรื่อง โดยใช้กรอบแนวคิดโครงสร้างสัมพันธสารของลองเอเคอร์ที่ผ่านการปรับปรุงโดยคีตลา กนกศิลป์ (Kanoksins, 1989) ผลการวิเคราะห์พบว่า โครงสร้างสัมพันธสารปรากฏาดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนกล่าวทักทาย ส่วนเกริ่นนำ ส่วนเนื้อเรื่องและส่วนกล่าวลา ในองค์ประกอบหลักส่วนเกริ่นนำและเนื้อเรื่องนั้นพบองค์ประกอบย่อยที่สามารถจำแนกได้ 4 ประเภท ได้แก่ ส่วนการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต ส่วนการประเมิน ส่วนการให้ตัวอย่างและส่วนการนิยาม

การค้นพบองค์ประกอบหลัก 4 ส่วนดังกล่าวทำให้ทราบว่าเสถียร โพธิ์นันทะ มีความสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการเปิดปรากฏาด้วยการทักทาย จากนั้นจึงนำไปสู่ส่วนเกริ่นนำที่มีการแสดงเนื้อหาโดยภาพรวมให้ผู้ฟังทราบ เพื่อเชื่อมโยงสู่ส่วนเนื้อเรื่องและในส่วนเนื้อเรื่องจะมีการร้อยเรียงประเด็นเนื้อหาต่างๆ อย่างเป็นลำดับ เพื่อไม่ให้ผู้ฟังเกิดความสับสนในประเด็นเนื้อหานั้น ก่อนที่จะนำไปสู่การกล่าวลา เพื่อแจ้งการยุติในการแสดงปรากฏาอย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบหลักทุกส่วนแต่ละส่วนต่างมีหน้าที่ชัดเจนและทำงานร่วมกันอย่างสัมพันธ์และสอดคล้อง อีกทั้งการค้นพบองค์ประกอบย่อยทั้ง 4 ประเภทในแต่ละองค์ประกอบหลักนั้นยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างความเข้าใจผ่านการอ้างถึงเหตุการณ์ในอดีต การประเมิน การให้ตัวอย่างและการนิยาม ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าเสถียร โพธิ์นันทะ มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบผ่านองค์ประกอบหลักและยังสามารถถ่ายทอดความรู้เหล่านั้นสู่ความเข้าใจผ่านองค์ประกอบย่อย งานวิจัยนี้ยังช่วยขยายองค์ความรู้ด้านการศึกษาโครงสร้างสัมพันธสารในดับทภาษาพูดได้อย่างแท้จริง

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์โครงสร้างปาฐกถาของเสถียร โพธิ์นันทะ เมื่อทราบองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรวิเคราะห์ลีลาภาษาที่เสถียร โพธิ์นันทะ ใช้ในองค์ประกอบย่อยแต่ละประเภท เพื่อแสดงให้เห็นถึงกลไกทางภาษาที่สอดคล้องกับหน้าที่ในแต่ละองค์ประกอบย่อยต่อไป

รายการอ้างอิง

- จันทิมา อังคพณิกิจ. (2562). การวิเคราะห์ข้อความ (Discourse analysis) (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นริศ จรัสจรรยาวงศ์. (2560). “ขรรษาสมุณี” เสถียร โพธิ์นันทะ (พ.ศ. 2472-2509). ศิลปวัฒนธรรม, 39(2), 97-117.
- ภัทรภรณ์ ไสวภาค. (2565). เนื้อหาและกลวิธีทางภาษาในบทความเกี่ยวกับสุขภาพในเว็บไซต์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. <https://dictionary.orst.go.th/>
- รุ่งอรุณ ที่มขุนทดเถียร. (2551). ลีลาภาษาในเรื่องสั้นของวัฒน์ วรรลยางกูร (รายงานผลการวิจัย). ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิจิตร ภาณุพงศ์. (2555). ชนิดของคำ. ใน วิจิตร ภาณุพงศ์ และคณะ (บ.ก.), บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3: ชนิดของคำ วลี ประโยค และสัมพันธ์สาร (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- วิโรจน์ กองแก้ว. (2556). สัมพันธสารพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิโรจน์ กองแก้ว, รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม, และอัครวิทย์ เรืองรอง. (2555). การวิเคราะห์สัมพันธสารพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารบรรณศาสตร์ มศว, 5(2), 111-125.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2506). ปาฐกถาความเป็นมาแห่งพระไตรปิฎกฝ่ายเถรวาท. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2499). ปาฐกถาเรื่อง “อภิธรรมปิฎกเป็นพุทธพจน์หรือ”. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2510). ชีวิตประวัติและงาน คำไว้อาลัย ข้อเขียนต่างๆ ของนายเสถียร โพธิ์นันทะ. เพ็ญอักษร.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2521). ธรรมเนียมปฏิบัติกับนิพนธ์พยาน. ใน สัตยपाल (บ.ก.), ธรรมเนียมปฏิบัติกับนิพนธ์พยาน พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ภาพยนตร์คดีศึกษา อนุสรณ์นายสง่า ภูตระกูล 1 เมษายน 2512 (น. 1-16). สุทธิสารการพิมพ์.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2525). ปฐมเหตุโลกและชีวิต อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ. อักษรสมัย.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2562ก). 007-เรื่องเกี่ยวกับมหายาน โดยอาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ คัมภีร์มหายาน. <https://sites.google.com/view/satianpothinunta/เสียงปาฐกถา>
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2562ข). 095-อภินิหารธรรม โดยอาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ. <https://sites.google.com/view/satianpothinunta/เสียงปาฐกถา>
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (ม.ป.ป.). อาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ “บุคคลของพระพุทธศาสนา” รวมบทความและปาฐกถาของอาจารย์เสถียร โพธิ์นันทะ เล่ม 2. หอรัตนชัยการพิมพ์.

- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). *ภาษาศาสตร์สังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถิพย์ อังศุธรรังสี. (2550). *ลีลาการใช้ภาษาในนวนิยายของนางขมัยกร แสงกระจ่าง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เอธิกา เอกวารีสกุล. (2562). *โครงสร้างสัมพันธ์สารการพูดสร้างแรงบันดาลใจในภาษาไทย*. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 38(1), 1-23.
- Kanoksin, S. (1989). *The structure of Thai expository discourse* [Master' s thesis]. Mahidol University.
- Longacre, R. E. (1996). *The grammar of discourse* (2nd ed). Plenum Press.

“ไฉนๆ เกิดมาเป็นชาย ชีวิตยังไม่ทำลาย

ไม่ควรจะประมาทคู่มือนัก”:

เพศภาวะและอาณานิคม

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*

วรธิภา สัตยานุศักดิ์กุล**

กรพนัช ตั้งเชื่อนขันธ***

Received: 9 January 2025

Revised: 18 April 2025

Accepted: 4 June 2025

บทความนี้มุ่งศึกษาการนิยามใหม่ของเพศภาวะของชนชั้นนำสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พุทธศักราช 2394-2411) อันเป็นช่วงเวลาที่ยกวรรรดินิยมตะวันตกขยายอิทธิพลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สยามต้องเผชิญหน้ากับลัทธิอาณานิคมทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยศึกษาประกาศและพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในประเด็นเพศภาวะทั้งปริมนทล ส่วนพระองค์และปริมนทลสาธารณะ อันแสดงให้เห็นกระบวนการทัศน์เรื่องเพศของผู้ปกครองสยาม บทความร่วมสนทนาทางวิชาการและต่อยอดองค์ความรู้ โดยเสนอว่าการทำให้เป็นสมัยใหม่ในมิติเพศภาวะของชนชั้นนำสยาม โดยยกระดับสถานภาพผู้หญิงในทางกฎหมายและสังคมเป็นผลจากการที่ความเป็นชายของราชสำนักสยามถูกท้าทายและคุกคามจากแนวคิดเรื่องเพศแบบตะวันตกที่มาพร้อมกับลัทธิอาณานิคม ประกอบด้วยวาทกรรมสตรีนิยมและความเป็นชายแบบจักรวรรดินิยมตะวันตก ในกระบวนการอาณานิคมชนชั้นนำสยามรับมือกับวาทกรรมทางเพศโดยปรับแต่งความเป็นหญิงและความเป็นชายให้เข้ากับบรรทัดฐานทางเพศแบบตะวันตก ขณะเดียวกันที่ไม่ละทิ้งคุณค่าจารีตเดิม ดังนั้น ความเป็นหญิงที่ได้รับการนิยามใหม่จึงต้องไม่บ่อนเซาะหรือกระทบต่อความเป็นชายของชนชั้นนำสยาม พร้อมทั้งที่ชนชั้นนำสยามนำเสนอความเป็นชายแบบใหม่เพื่อรักษาภาพลักษณ์ทางเพศของชนชั้นปกครอง ควบคู่ไปกับการสร้างสถานะความศิวิไลซ์ของสยามบนเวทีโลกให้ทัดเทียมตะวันตก

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ความเป็นหญิง;
ความเป็นชาย
แบบจักรวรรดินิยม;
ความเป็นชายแบบจารีต;
ลัทธิอาณานิคม

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาพลักษณ์ของผู้หญิงสยามในงานเขียนของผู้หญิงตะวันตกระหว่างคริสต์ศักราช 1830-1920” ได้รับทุนปริญญาเอกเพื่อการวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อนึ่ง ความคิดเห็นในบทความนี้เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

** นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ติดต่อได้ที่: worathipa.s@gmail.com

*** รองศาสตราจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ติดต่อได้ที่: komphanat@gmail.com

*“One is Born a Man, as Long as Lives,
One Should not be Dishonored”:*

Gender and Colonialism
during the Reign of King Mongkut^{*}

Worathipa Satayanusakkul^{**}

Kornphanat Tungkeunkunt^{***}

Received: 9 January 2025

Revised: 18 April 2025

Accepted: 4 June 2025

This article examines the redefinition of gender by the Siamese elites during the reign of King Mongkut (1851-1868), a period marked by the expansion of Western imperialism in Southeast Asia. During this time, Siam was confronted with colonialism in political, economic, and cultural spheres. Focusing on King Mongkut's royal proclamations and letters, the article highlights gender paradigms in private and public spheres, revealing gender perspectives of the ruling class. The article argues that the modernization of gender by the elites—particularly through legal and social advances in women's status—derived from challenges posed to the Siamese masculinity by Western gender ideologies, including feminist discourse and imperial masculinity. In the colonial context, the Siamese elite gentry preserved traditional values while adapting womanhood and maleness to align with Western gender norms. As a result, redefined femininity was intended to avoid undermining the masculinity of the Siamese elites. Meanwhile, a new form of masculinity was rearticulated to protect male sexual identity and to position Siam as a civilized nation equal to the West on the global stage.

Research Article

Abstract

Keywords

femininity;
imperial masculinity;
siamese masculinity;
colonialism

^{*} This article is part of the thesis, “The Images of Siamese Women in Western Women's Writings, 1830- 1920” supported by a Thammasat University scholarship for doctoral research. Any opinions or views expressed in this article are those of the author

^{**} Ph. D. Student, History Program, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, e-mail: worathipa.s@gmail.com

^{***} Associate Professor, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, e-mail: kornphanat@gmail.com

1. บทนำ

ประเด็นรัฐชาติและการเมืองของผู้ชายในประวัติศาสตร์อาณานิคมเป็นใจกลางของไทยศึกษากระแสหลัก ซึ่งให้ความสำคัญกับการก่อกำเนิดของรัฐชาติสมัยใหม่อันมีผู้ชายเป็นผู้กระทำการ (agent) ราวกับว่ารัฐชาติและการเมืองเท่านั้นที่ผูกขาดการปรากฏตัวขึ้นในพื้นที่ประวัติศาสตร์ (หลัง) อาณานิคม ดังสำนวน (cliché) ที่ว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย ในขณะที่ประเด็นเพศและผู้หญิงถูกกันออกจากศูนย์กลางแห่งความสนใจ กระทั่งเป็นเพียงตัวประกอบในประวัติศาสตร์ ทั้งที่ประเด็นเพศภาวะสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประเด็นรัฐชาติและเป็นแกนสำคัญของกระบวนการอาณานิคม ทั้งนี้ในงานศึกษาประวัติศาสตร์รัฐชาติและการเมือง เราอาจไม่พบประเด็นเรื่องเพศปรากฏขึ้น แต่สำหรับงานศึกษาประวัติศาสตร์เพศภาวะย่อมเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับมิติการเมืองอย่างเลี่ยงไม่เคຍพ้น ข้อพึงตระหนักประการหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์อาณานิคม คือ อำนาจนาจของจักรวรรดินิยมตะวันตกมีได้จำกัดที่อิทธิพลทางการเมือง แส่นยานุภาพทางการเมืองและการครอบงำทางเศรษฐกิจ แต่อิทธิพลทางวัฒนธรรมที่มาในรูปของความรู้และมโนทัศน์แบบตะวันตกได้ส่งผลอย่างลึกซึ้งต่อวิถีคิดและวิถีชีวิตของผู้คนได้ปกครองในอาณานิคมอย่างมหาศาล แม้ว่าจะสิ้นสุดระบอบอาณานิคมแล้วก็ตาม (Said, 1994) บทความนี้เห็นพ้องกับข้อเสนอที่ว่าการศึกษาอำนาจทางการเมืองของจักรวรรดินิยมเกิดขึ้นควบคู่กับการสถาปนาระบบคิดเรื่องเพศ (Stoler, 2002; Young, 1995) ด้วยปรารถนาจะสานต่อประเด็นดังกล่าว การศึกษานี้จึงให้ความสำคัญกับผู้หญิงและผู้ชายในฐานะที่เป็นทั้งผู้กระทำการ (agent/colonizer) และผู้อยู่ใต้อาณัติ (subject/colonized) ในประวัติศาสตร์อาณานิคม

งานศึกษาด้วยมุมมองสตรีศึกษาถือว่ารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นหมุดหมายของการเกิดสิทธิสตรีในสังคมสยาม โดยใช้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพผู้หญิงสยาม “จากความเป็นควายสู่ความเป็นคน” (พรเพ็ญ อันตระกูล, 2546; มาลี พฤษพงษ์สวัสดิ์, 2551) ทั้งนี้ งานศึกษาด้วยกรอบหลังอาณานิคมศึกษาได้โต้แย้งว่าการยกระดับสถานภาพผู้หญิงเป็นความพยายามของชนชั้นนำสยามที่จะสร้างภาพลักษณ์ความทันสมัยแบบตะวันตก ตัวอย่างงานศึกษาสำคัญซึ่งมีอิทธิพลต่องานศึกษารุ่นต่อมา ได้แก่ งานของโคอิซุมิ (Koizumi, 2000, pp. 254-268) และงานของบาววี (Bowie, 2010) งานกลุ่มนี้ตั้งคำถามกับประเด็นเรื่องสิทธิของผู้หญิงสยามภายใต้การเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ โดยเน้นให้เห็นการเปลี่ยนแปลงคุณค่าความเป็นหญิงซึ่งมีต้นธารมาจากอิทธิพลตะวันตก แม้ประเด็นความเป็นหญิงในช่วงต้นภาวะสมัยใหม่จะมีงานศึกษาไว้เป็นอย่างดีแล้ว แต่ความเป็นชายยังเป็นประเด็นที่ยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างเฉพาะเจาะจง เท่าที่ปรากฏมักมุ่งเน้นไปที่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ชานันท์ ยอดหงษ์, 2555; ปรีดี หงษ์สดัน, 2560; เรย์โนลด์ส, 2558; สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ, 2563) งานของสหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ (2563, น. 52-65) ชี้ว่ารากฐานความเป็นชายแบบสุภาพบุรุษของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ก่อร่างขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้ริเริ่มการแสดงออกถึง “ความเป็นชายแบบใหม่” ซึ่งเกิดจากการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตกและแสดงออกถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย

งานศึกษาประวัติศาสตร์ไทยผ่านมุมมองเพศภาวะในกรอบหลังอาณานิคมศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าวาทกรรมเรื่องเพศและข้อวิพากษ์จากตะวันตกนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคม ตลอดจนการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับเพศภาวะ ขณะเดียวกันชนชั้นนำสยามก็ได้ละทิ้งคุณค่าจารีตเดิมโดยสิ้นเชิง แต่เลือกสวณคุณค่าจารีตบางประการไว้ เพื่อธำรงสถานะและโครงสร้างอำนาจในสังคม (Jackson, 2003; Reynolds, 2006; Loos, 2006) บทความนี้จึงต่อยอดความรู้ดังกล่าว โดยตั้งต้นที่ข้อสังเกตว่าในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การเข้ามาของกระแสแนวคิดสตรีนิยมจากกลุ่มผู้หญิงตะวันตกได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความเป็นหญิงในสังคม ซึ่งเกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงความเป็นชายของชนชั้นนำสยาม บทความจะให้ความสำคัญต่อวาทกรรม เรื่องเพศแบบตะวันตกที่เข้ามาวิพากษ์เพศภาวะของชนชั้นนำสยามอย่างมีนัยสำคัญ ในการศึกษาจะดำเนินตาม กรอบคิดว่าด้วยสถานะกึ่งอาณานิคมของสยามผ่านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจักรวรรดินิยมกับเพศภาวะ เพื่อเสนอว่าการทำให้เป็นสมัยใหม่ในมิติเพศภาวะซึ่งเริ่มต้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ประกาศเกี่ยวกับผู้หญิง ทั้งชนชั้นสูงและสามัญชนเป็นผลมาจากความพยายามในการรักษาคุณค่าความเป็นชายแบบจารีตซึ่งถูกท้าทาย โดยแนวคิดเรื่องเพศแบบตะวันตกที่มาพร้อมกับลัทธิอาณานิคม ประกอบด้วยวาทกรรมสตรีนิยม¹ และความเป็นชาย แบบจักรวรรดินิยมตะวันตกที่เข้ามาวิพากษ์ความเป็นชายพื้นเมือง การทำให้เป็นสมัยใหม่ในมิติเพศภาวะของ สยาม ด้านหนึ่งคือชนชั้นนำสยามรับอิทธิพลความคิดเรื่องเพศแบบตะวันตกในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ ระหว่างชายกับหญิงและอีกด้านคือการรักษาคุณค่าจารีตเดิมไว้ การปรับแต่งความเป็นชายและความเป็นหญิงของ สยามจึงสอดคล้องกับบรรทัดฐานทางเพศแบบตะวันตกและแนวคิดสตรีนิยม ทั้งยังไม่ขัดต่อมโนทัศน์ทางเพศแบบ จารีตเดิมของสังคมสยาม การศึกษานี้จึงเป็นการทำความเข้าใจกระบวนการอาณานิคมในมิติเพศภาวะที่ชนชั้นนำ สยามตอบรับและต่อรองผ่านการจัดระเบียบทางเพศในสังคม นำไปสู่การก่อตัวของเพศภาวะแบบใหม่ และแสดง ให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นหญิงที่ถูกผูกติดกับความเป็นชาย ซึ่งทั้งสองสิ่งดำเนินเคียงคู่กันในประวัติศาสตร์ และมีพลวัตต่อกันเสมอมา

2. ขอบเขตในการศึกษา

บทความนี้ศึกษาและวิเคราะห์หลักฐานสองชุด ได้แก่ ประกาศและพระราชหัตถเลขา อันเป็นงาน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยคัดเลือกเฉพาะเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็น เพศภาวะ เพื่อศึกษาทัศนะและความคาดหวังของผู้ปกครองสยามที่มีต่อการกำหนดคุณค่าความเป็นหญิงและ ความเป็นชาย หลักฐานชุดแรก คือ ประกาศ ออกในระหว่างพุทธศักราช 2394-2411 ตลอดรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยบทความใช้ฉบับที่จัดพิมพ์รวมเล่มในชื่อ “ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4” (ตีพิมพ์ พุทธศักราช 2548) จำนวน 343 ฉบับ ประกาศเหล่านี้มีสถานะเป็นสารลายลักษณ์อักษรที่ผู้ปกครองใช้สื่อสารไปยัง ผู้ใต้ปกครอง หลักฐานชุดนี้จึงสามารถใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์มุมมองของผู้ปกครองสยามต่อเพศภาวะใน ปริณทลสาธารณะ รวมถึงความพยายามของชนชั้นนำในการควบคุมและนิยาม “ความเป็นหญิง” และ “ความเป็นชาย” ในสังคม ส่วนหลักฐานชุดที่สอง คือ พระราชหัตถเลขา อันเป็นจดหมายส่วนพระองค์ที่ทรงมีไปยังผู้ใกล้ชิดและ ผู้ถวายงาน บทความใช้ฉบับที่จัดพิมพ์รวมเล่มในชื่อ “พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” (ตีพิมพ์พุทธศักราช 2548) จำนวนทั้งหมด 196 ฉบับ หลักฐานชุดนี้เป็นการสื่อสารในปริณทลส่วนตัวซึ่งเผยให้ เห็นทัศนะส่วนพระองค์เกี่ยวกับเพศภาวะในบริบทที่ไม่เป็นทางการ

ในการคัดเลือกหลักฐานทั้งสองชุด พิจารณาจากเงื่อนไข 3 ประการ คือ (1) มีเนื้อหาว่าด้วยเพศภาวะและ บทบาทของหญิงชาย โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าแบบจารีตและการจัดระเบียบเพศวิถีของผู้หญิง

¹ อนึ่ง บทความนี้กล่าวถึงสตรีนิยมในฐานะที่เป็นแนวคิด มโนทัศน์และอุดมการณ์ทางสังคม โดยมีได้หมายถึงตัวบุคคล หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าสตรีนิยมเป็นเครื่องมือทางความคิดที่ผู้หญิงตะวันตกกลุ่มหนึ่งใช้ในการอธิบาย วิพากษ์สังคม และโจมตีราชสำนักและผู้ปกครองสยาม

(2) สะท้อนการตอบสนองต่อข้อวิพากษ์ของชาวตะวันตกในประเด็นเพศภาวะ และ (3) แสดงให้เห็นมโนทัศน์เรื่องเพศของชนชั้นนำสยาม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกำหนดภาพลักษณ์ของชาติ แม้ว่าหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาจะเป็นฉบับตีพิมพ์รวมเล่มในเวลาต่อมาและไม่ครอบคลุมเอกสารทั้งหมดจากต้นฉบับเดิม เนื่องจากข้อจำกัดด้านการเข้าถึงหลักฐานที่ยังไม่ผ่านการตีพิมพ์ รวมถึงหลักฐานส่วนพระองค์บางฉบับที่ยังไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ แต่ชุดหลักฐานที่คัดสรรมาศึกษานี้ได้สะท้อนให้เห็นวิธีคิดและแนวทางการจัดการของชนชั้นนำสยามต่อวาทกรรมเพศภาวะ ในช่วงภาวะสมัยใหม่ที่สยามต้องเผชิญกับอิทธิพลของลัทธิอาณานิคมและความเปลี่ยนแปลงภายในสังคม อันจะช่วยเติมเต็มภาพรวมของแนวคิดเรื่องเพศของผู้ปกครองสยามได้ในระดับหนึ่ง

3. จักรวรรดินิยม เพศภาวะและความเป็นสมัยใหม่ของสยาม

เอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Said, 2003) เสนอทฤษฎี *Orientalism* ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตะวันออกกับตะวันตกซึ่งวางอยู่บนวิธีคิดแบบขั้วตรงข้ามระหว่างตนเอง (self) กับคนอื่น (other) ภาพเหมารวมตะวันออกถูกนำเสนออย่างเป็นระบบผ่านอำนาจของตะวันตก ในการเป็นเจ้าของความรู้ พูดยุติและนำเสนอตะวันออกได้ “ตะวันออก” เป็นภาพสะท้อนของตะวันตกและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งสรุปได้ว่าทั้งตะวันออกและตะวันตกเป็นประดิษฐกรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์

ในเวลาต่อมา นักวิชาการสายหลังอาณานิคมศึกษาได้ขยายแนวคิด *Orientalism* สู่มิติของเพศภาวะยัง (Young, 1995) ซึ่งเห็นว่าอุปลักษณ์ของการสร้างอาณานิคมตั้งอยู่บนตรรกะทางเพศ เปรียบเสมือนความรุนแรงที่เพศชายกระทำต่อร่างกายเพศหญิง การขยายอำนาจของจักรวรรดินิยมตะวันตกในมิติเพศภาวะจึงดำเนินผ่านการกำหนดบรรทัดฐานทางเพศของสังคมพื้นเมืองให้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องเพศแบบวิกตอเรียน ซึ่งมีศีลธรรมแบบคริสต์เป็นหัวใจสำคัญ พร้อมกับการสถาปนาความเป็นชายแบบตะวันตกบนดินแดนอาณานิคม² ในสายตาของเจ้าอาณานิคม ตะวันออกถูกสร้างบนคุณลักษณะของความเป็นหญิง คือ ความอ่อนแอ ล้าหลัง สมควรถูกปกครอง ในขณะที่ตะวันตกคือความเป็นชาย แข็งแรง กล้าหาญ และมีความชอบธรรมในการปกครองความเป็นชายในที่นี้เฉพาะเจาะจงถึงชายผิวขาวเชื้อสายยุโรป มีอารยธรรมและศีลธรรม รวมทั้งรู้วิธีการปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างเหมาะสม ทำให้ความเป็นชายของชนพื้นเมืองถูกปฏิเสธและถูกกีดกันออกไปอยู่รอบนอกศูนย์กลางการลดทอนความเป็นชายแบบพื้นเมืองสอดคล้องกับอุดมการณ์ความเหนือกว่าของคณาชา ความเป็นชายที่ไม่สมบูรณ์จะทำให้ไม่สามารถปกครองดินแดนของตนเองและถูกพิชิตโดยจักรวรรดินิยมตะวันตก (Levine, 2004, pp. 6-7)

ปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 เกิดกระแสสตรีนิยมคลื่นแรก (First Wave Feminism) ในยุโรปและอเมริกา ซึ่งมีเป้าหมายในการเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศและสิทธิทางการเมืองของผู้หญิง นักวิชาการหลังอาณานิคม-สตรีนิยมชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างระบอบอาณานิคมกับขบวนการเคลื่อนไหวสตรีนิยมในโลกตะวันตก โดยเสนอว่าแนวคิดสตรีนิยมคลื่นแรกเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์จักรวรรดินิยม โดยมีฐานคิดที่ว่าด้วย

² ตัวอย่างความเป็นชายแบบจักรวรรดินิยมตะวันตกเห็นได้จากวรรณกรรมของเซอร์เฮนรี ไรเดอร์ แฮกการ์ด (Henry Rider Haggard) ที่มีตัวละครหลักเป็นชายผิวขาว มีลักษณะทางกายภาพและคุณสมบัติดังกล่าว ถูกฉายให้เห็นเป็นด้านตรงข้ามกับตัวละครชายพื้นเมือง ซึ่งงานวรรณกรรมของไทยได้รับอิทธิพลนี้มา ดูรายละเอียดการวิเคราะห์ประเด็นนี้ในนันทนัย ประสานนาม (2561)

ความเป็นสากลของประสบการณ์ผู้หญิงทั่วโลก ซึ่งเชื่อว่าผู้หญิงล้วนเผชิญกับการถูกกดขี่ทางเพศเหมือนกัน แม้สตรีนิยมตะวันตกในอาณานิคมจะมุ่งเน้นการปลดปล่อยผู้หญิงในโลกตะวันออก แต่ในขณะเดียวกันก็ยังรักษาความเหนือกว่าของเผ่าพันธุ์คนขาวและมีส่วนร่วมในการสร้างภาพเหมารวมของผู้หญิงตะวันออก โดยใช้กระบวนการทางเพศแบบยุโรปเป็นศูนย์กลางในการนิยามผู้หญิง “คนอื่น” (Amos & Parmar, 1984; Burton, 1992; Mohanty, 1984; Scott, 1986)

ในบริบทอาณานิคม กลุ่มผู้หญิงตะวันตกซึ่งส่วนมากเป็นชนชั้นกลางหัวก้าวหน้ามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดสตรีนิยมตะวันตกพร้อมกับวิพากษ์เพศภาวะของผู้หญิงพื้นเมืองผ่านสายตาแบบเจ้าอาณานิคม ปรากฏการณ์ดังกล่าวกระทบต่อ “ผู้ชาย” พื้นเมือง โดยเฉพาะชนชั้นนำและปัญญาชนที่ได้รับการศึกษาแบบตะวันตก ซึ่งต้องเผชิญกับแรงกดดันสองด้าน ด้านหนึ่งคือการถูกคุกคามโดยความเป็นชายแบบจักรวรรดินิยมตะวันตกและอีกด้านคือถูกโจมตีด้วยข้อกล่าวหาว่าเป็นพวกกดขี่ทางเพศ โดยสตรีนิยมตะวันตกในอาณานิคมใช้วาทกรรมการกดขี่ผู้หญิงเป็นตัวบังชี้ความป่าเถื่อนของผู้ชายพื้นเมือง เช่น พิธีสตี การมัดเท้าและธรรมเนียมหลายเมีย (Liu et al., 2013, p. 6) กรณีของสยามก็เช่นกัน แนวคิดสตรีนิยมเริ่มก่อตัวขึ้นพร้อมกับการปรากฏตัวของกลุ่มผู้หญิงตะวันตกหัวก้าวหน้า งานศึกษาของสก๊อต บาร์เม (Barné, 1999) ชี้ให้เห็นหน่ออ่อนของสตรีนิยม (Proto-feminist) ในสยามว่ามีต้นธารมาจากการแพร่ขยายแนวคิดเสรีนิยมและสตรีนิยมที่มาพร้อมกับอำนาจของจักรวรรดินิยมตะวันตก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้หญิงกลุ่มนี้จะไม่มียานาจทางการเมืองโดยตรง แต่ก็มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวทางสังคมและมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนในโลกตะวันตก (Bowie, 2010)

นับตั้งแต่ปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชนชั้นนำสยามเริ่มตระหนักแล้วว่าศูนย์กลางอำนาจของโลกได้เคลื่อนย้ายจากจีนและอินเดียมาสู่ซึ่งโลกตะวันตก อิทธิพลทางการเมือง เศรษฐกิจ ตลอดจนแผนภาพทางการทหารของจักรวรรดินิยมตะวันตกเป็นที่ประจักษ์ต่อสยาม เมื่อจีนและอินเดีย รวมทั้งดินแดนที่รายล้อมสยามต่างทยอยตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดิอังกฤษและฝรั่งเศส กรณีของสยาม งานวิชาการหลังอาณานิคมศึกษาได้สรุปไว้อย่างดีแล้วว่าแม้สยามจะไม่ตกเป็นอาณานิคมทางการเมืองโดยตรง แต่การยอมรับระเบียบโลกใหม่ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ยุโรปและอเมริกา ทำให้สยามได้รับประสบการณ์แบบอาณานิคมไม่ต่างจากดินแดนอาณานิคมอื่น³ ไม่เพียงแต่อำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่ชนชั้นนำสยามยังยอมรับอำนาจนำทางวัฒนธรรมของตะวันตก โดยเฉพาะกระบวนการทางเพศ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ของชนชั้นนำสยามที่มีต่อการจัดระเบียบความสัมพันธ์ของสังคมและผู้ได้ปกครอง การยอมรับระเบียบเพศภาวะแบบใหม่ที่มีตะวันตกเป็นศูนย์กลางทำให้ความเป็นชายของผู้คนยุคใหม่อย่างจีนไม่เป็นที่พึงปรารถนาของชนชั้นนำสยามด้วยเห็นว่าเป็นเพศวิถีที่ผิดปกติในบรรทัดฐานทางเพศแบบยุโรป (Loos, 2009) เห็นได้จากพระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อกรณีของกรมหลวงรักษารังสรรค์ หรือหม่อมไกรสร (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2555, น. 1361-1363) สะท้อนถึงการสิ้นสุดของอิทธิพลทางการเมืองและวัฒนธรรมของจีนที่มีต่อราชสำนักสยามและเริ่มต้นยุคสมัยที่มีตะวันตกเป็นผู้อารยธรรมใหม่และเป็นบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมในการจัดระเบียบสังคมของสยาม

หลังการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระปณิธานแสดงภาพลักษณ์สยามในฐานะรัฐศิวิไลซ์ที่ทัดเทียมตะวันตก ขณะเดียวกันทรงสร้างไว้ซึ่งพระเกียรติยศท่ามกลางแรงกดดันจากตะวันตก กระบวนการก่อรูปของความรู้สมัยใหม่ในสยามจึงเกิดควบคู่ไปกับการรักษาสถานะของชนชั้นนำ โดยองค์ความรู้

³ ดูรายละเอียดการนิยามสถานะของสยามที่ไม่ตกเป็นอาณานิคมทางตรง/ทางการเมืองในศัพท์ที่แตกต่างกันในงานของ เอิร์ชเฟลด์ (Herzfeld, 2002); ลูส์ (Loos, 2006); ฮอง (Hong, 2008) และแจ็กสัน (Jackson, 2010)

เรื่องสยามอยู่ภายใต้การควบคุมและตีความโดยชนชั้นนำสยามเป็นหลัก (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2563) แม้จะยอมรับความรู้และวิทยาการแบบตะวันตก แต่ชนชั้นนำสยามก็ได้ปฏิเสธจักรวาลวิทยาไตรภูมิไปอย่างสิ้นเชิง ความรู้แบบสมัยใหม่จึงทับซ้อนและถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับมโนทัศน์แบบจารีต (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2538) การปะทะสังสรรค์ระหว่างองค์ความรู้ทั้งสองแบบปรากฏในวิวาทะระหว่างชาวตะวันตกกับชนชั้นนำสยามในประเด็นปัญหาสังคม โดยเฉพาะประเด็นเรื่องเพศ (Reynolds, 2006; สุรเชษฐ์ สุขลากิจ, 2556)

4. สตรีนิยมตะวันตก ความเป็นหญิงและความเป็นชายของสยาม

“ไหนๆ เกิดมาเป็นชาย ชีวิตยังไม่ทำลาย ไม่ควรจะประมาทดูหมิ่นกัน”

ประกาศแผ่พระราชกุศลในการฉลองวัดหงษรัตนาราม

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 517-520)⁴

ความเป็นชายแบบจารีตของชนชั้นนำสยามเชื่อมโยงกับคติเรื่องบุญบารมีและชนชั้นในจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิที่เชื่อว่าระดับบุญเป็นตัวกำหนดสถานะทางสังคม โดยวัดจากจำนวนบริวาร เช่น ข้าทาสและภรรยา (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2538, น. 10-11) ชนชั้นสูงสยามโดยเฉพาะพระมหากษัตริย์และเชื้อพระวงศ์จึงนิยมมีนางสนม อันสะท้อนถึงคติจักรพรรดิราชว่าด้วยบุญบารมีของพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นแนวคิดร่วมที่มีอิทธิพลต่อชนชั้นปกครองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อนสมัยใหม่ ทั้งนี้ มีงานศึกษาที่ชี้ว่าธรรมเนียมการมีหลายเมียในราชสำนักมิใช่มีเป้าหมายในด้านกามารมณ์ แต่เป็นไปเพื่อสร้างเครือข่ายอำนาจผ่านระบบเครือญาติระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์กับขุนนางหรือประเทศราช (Reynolds, 2006) ความเป็นชายยังสะท้อนผ่านลักษณะทางกายภาพของผู้ชายแต่ละชนชั้น ความกำยำบึกบึนของร่างกายเป็นลักษณะความเป็นชายของไพร่และทาส เพราะต้องทำงานหนัก ตรงข้ามความเป็นชายของชนชั้นสูง โดยเฉพาะผู้ชายในราชสำนัก มักมีรูปร่างบอบบาง แสดงถึงชีวิตที่สุขสบายอันหมายถึงการมีบุญบารมีมาก ชายในวรรณคดีไทยที่เป็นชนชั้นปกครองหรือขุนนาง เช่น พระลอ ขุนแผน พระอภัยมณีต่างก็มีเรือนร่างที่อ่อนแอจนราวกับสตรี ดังนั้น ความเป็นชายของราชสำนักจึงเป็นคนละเรื่องกับความเป็นชายของสามัญชน (สละโรจน์ กิตติมหาเจริญ, 2563, น. 44-49) ทั้งนี้ ความเป็นชายแบบจารีตไม่ได้มีไว้เพื่อแสดงออกถึงความเป็นสุภาพบุรุษ ความมีเสน่ห์ทางเพศ หรือการมีอำนาจเหนือผู้หญิง แต่มองเรื่องเพศภาวะในฐานะเป็นเครื่องมือรักษาโครงสร้างของช่วงชั้นทางสังคมแบบศักดินามากกว่าจะทำให้เกิดการแยกชัดตรงข้ามชายหญิงแบบสังคมตะวันตก (นฤพนธ์ ด่วงวิเศษ, 2556) นอกจากนี้ การบวชในพุทธศาสนายังถือการบรรลุถึงความเป็นชายที่สมบูรณ์ ทำให้ผู้ชายได้รับการชำระล้างชีวิตให้บริสุทธิ์ ดังเช่นที่ผู้หญิงตะวันตกสังเกตว่าชายสยามเกือบทุกคนมักผ่านการบวชอย่างน้อยครั้งหนึ่งในชีวิตและเมื่อมีปัญหาชีวิตก็ใช้วิธีหนีไปบวชเป็นพระเพื่อให้สิ้นสุดสถานภาพสมรส (ลีโอนเวนส์, 2562, น. 240) การบวชยังเป็นการเผื่อแผ่บุญให้แก่บุพการี โดยเฉพาะความเชื่อที่ว่าผู้หญิงในฐานะแม่จะได้รับอานิสงส์บุญสูงสุดจากการที่ถูกชายอุปสมบท ผู้ชายในราชสำนักสยามจึงล้วนเคยผ่านการบวช พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งยังเป็นภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎ

⁴ หนึ่ง ในประกาศฉบับนี้ทรงมีอรรถาธิบายเกี่ยวกับการปฏิสังขรณ์วัดโดยพระราชมารดาและพระราชอนุชาของพระองค์ รวมทั้งพระราชกระแสเกี่ยวกับ “ข่าวลือเรื่องส่วนพระองค์” ซึ่งทรงเคยกล่าวในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีไปถึงขุนนางใกล้ชิด ตูยละเอียดเพิ่มเติมในพระราชหัตถเลขาถึงพระยามนตรีสุริยวงศ์ แลเจ้าหมื่นสรรเพชญ์ภักดี ปีมะเมีย พ.ศ. 2401

ทรงครองสมณเพศนานถึง 27 พรรษา ซึ่งอาจสรุปได้ว่าความเป็นชายแบบจารีตของชนชั้นปกครองสยาม ถูกหล่อหลอมผ่านระบอบการเมืองและพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม ความเป็นชายแบบจารีตเริ่มถูกสั่นคลอนเมื่อสยามต้องเผชิญกับอิทธิพลจากจักรวรรดินิยมตะวันตก โดยเฉพาะในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่แนวคิดสตรีนิยมตะวันตกเริ่มแทรกซึมเข้าสู่สังคมสยามผ่านการเข้ามาของกลุ่มผู้หญิงตะวันตก⁵ แนวคิดดังกล่าวมิได้เรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศตามอุดมการณ์สตรีนิยมเท่านั้น แต่ยังตั้งคำถามต่อระบอบชายเป็นใหญ่ของสยามที่ยึดโยงกับพุทธศาสนา ชนชั้นและธรรมเนียมจารีตวาทกรรมทางเพศแบบใหม่ที่เกิดจากสตรีนิยมตะวันตกจึงเริ่มวิพากษ์คุณค่าทางเพศแบบจารีต ด้วยข้อกล่าวหาว่าผู้ชายพื้นเมืองเป็นผู้กดขี่ผู้หญิงในลักษณะ “เผด็จการชายเป็นใหญ่” (patriarchal despotism) ในฐานะที่ทรงเป็นศูนย์กลางของอำนาจและความเป็นชายของราชสำนักสยาม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงแรงเสียดทานที่เกิดขึ้น ดังพระราชดำริที่สะท้อนถึงความรู้สึกไม่มั่นคงต่อความเป็นชายของผู้ปกครองที่ถูกตั้งคำถามจากภายนอก ปรากฏในพระราชนิพนธ์ “ความผัวเมีย” ซึ่งทรงมีพระราชปรารภถึง “ผู้หญิงใจพาลๆ เป็นนักร้อง” ที่วิพากษ์ถึงความร้ายกาจของกฎหมายสยามว่ากักขังและกดขี่ผู้หญิง

ก็พระราชกำหนดกฎหมายอย่างนี้ ผู้หญิงใจพาลๆ เป็นนักร้องมักพูดกันว่ากฎหมายแผ่นดินเป็นของเจ้าแผ่นดินที่เป็นผู้ชายตั้งไปตามน้ำพระทัยของท่าน กฎหมายอนุเคราะห์คนไม่เสมอกันส่วนผู้ชายปล่อยให้เมียมากได้ตามปรารถนา ส่วนผู้หญิงเอามากักขังควบคุมไว้ให้คับแคบจิตร แม้เป็นอันมากด้วยกัน ก็ตั้งคุมขังเป็นเมียชายคนเดียวอยู่ก็มี กฎหมายนี้อนุเคราะห์ผู้ชายและผู้หญิงไม่ให้ได้ความสุขเสมอกัน...ผู้หญิงที่เป็นพาลๆ พูดกันติเตียนกฎหมายเก่าอย่างนี้มืออยู่บ้างๆ แลพวกถือศาสนาฝรั่ง ถือกฎหมายอย่างฝรั่ง...

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528, น. 36-39)

พระราชนิพนธ์นี้สะท้อนให้เห็นเงื่อนไข 2 ประการคือ ประการแรก ข้อวิพากษ์ดังกล่าวมุ่งโจมตี “ผู้ชาย” สยาม โดยเฉพาะผู้ปกครองสยาม มากกว่ามุ่งเป้าไปที่ผู้หญิงสยามโดยตรง ประการที่สอง “ผู้หญิงใจพาลๆ เป็นนักร้อง” มีความเป็นไปได้ว่าหมายถึงกลุ่มผู้หญิงตะวันตกหัวก้าวหน้าในสยาม ซึ่งอาจเป็น “คนบางจำพวก” ที่ปรากฏในประกาศเกี่ยวกับผู้หญิงในราชสำนักฝ่ายใน “อนึ่งจะใคร่เปลื้องการสำคัญของคนบางจำพวก ซึ่งจะพึงคิดว่าข้าพเจ้ามีความละโมภโลกในสตรีทวงแทนไว้มากไม่ให้ใคร” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 337) สอดคล้องกับประกาศเกี่ยวกับสถานภาพของหญิงสามัญชนว่า

ตามลัทธิผู้ชายในบ้านในเมืองทุกวันนี้ พอใจถือว่าหญิงคนใดชายได้พาเข้าไปในที่ลับจับต้องถึงตัวแล้ว ก็พอใจถือว่าเปนเจ้าผัว ความก็ว่าอย่างนั้น ผู้ตัดสินก็ว่าอย่างนั้น แล้วตัดสินให้ผัวเปนเจ้าของ แลให้เมียเปนดังสัตว์เดียรฉาน เพราะลัทธิอย่างนั้นแลจึงได้

⁵ ในช่วงเวลาดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงว่าจ้างครูสตรีตะวันตกให้ทำการสอนภาษาอังกฤษแก่บรรดาเจ้าจอมพระมเหสีในราชสำนักฝ่ายใน ครูชุดแรกเป็นมิชชันนารีสตรี 3 คน คือ มิสซิสแมททูน (Mrs. Mattoon) มิสซิสบริดเจย์ (Mrs. Bradley) และมิสซิสสมิธ (Mrs. Smith) ในเวลาต่อมาทรงว่าจ้างครูคนใหม่ คือ แอนนา เลียวโนเวนส์ โดยมีเงื่อนไขว่าให้สอนภาษาอังกฤษและวรรณคดีเท่านั้น ไม่รวมถึงความรู้ในศาสนาคริสต์ ดูรายละเอียดในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, (2548ข), น. 465-467

ตัดสินในเวลาหนึ่ง ให้เลิกกฎหมายเก่าว่าหญิงอย่าขายอย่าได้นั้นให้ยก กฎหมายนั้นต้อง
ยุติธรรมอย่าให้อาเป็นประมาณ

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 410-411)

เป็นที่น่าสังเกตว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำว่า “ลัทธิผู้ชาย” วลีดังกล่าวมีความหมายโดยนัยถึงการครอบงำของผู้ชาย อย่างไรก็ตาม เดิมสังคมสยามไม่ปรากฏแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ เนื่องจากสังคมสยามแบบจารีตยึดถือคตินิยมบุรุษนิยม ในความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ว่า การเกิดเป็นเพศชายหรือหญิงเป็นผลจากระดับของบุญและผู้หญิงเป็นเพศที่มีระดับบุญน้อยกว่า (Kirsch, 1975) ในประกาศเกี่ยวกับหญิงสามัญชน พระองค์ทรงให้ความสำคัญต่อความเป็นธรรมทางกฎหมายแก่ผู้หญิง ทศนังกล่าวสอดคล้องกับงานเขียนตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อสตรีนิยมคลื่นแรกๆ ที่นิยมใช้ศัพท์ความเท่าเทียม (equal) และความยุติธรรม (justice)⁶ ซึ่งกระแสสตรีนิยมตะวันตกคลื่นแรกมีแนวคิดเชื่อมโยงกฎหมาย ศาสนาและสถาบันครอบครัวว่าเป็นสถาบันที่ผู้ชายมีอำนาจครอบงำนำไปสู่การกดขี่และกดขี่ผู้หญิง (Lerner, 1971) การยกระดับสถานภาพผู้หญิงสยามจึงเริ่มต้นที่ความเท่าเทียมทางเพศและความยุติธรรมต่อผู้หญิงในทางกฎหมาย

ทั้งนี้ มีงานที่ศึกษาไว้อย่างดีเยี่ยมแล้วว่าการเปลี่ยนแปลงยกระดับสถานภาพผู้หญิงผ่านประกาศ 5 ฉบับที่มีผลต่อผู้หญิงในราชสำนักฝ่ายในและประกาศ 3 ฉบับที่มีผลบังคับใช้ในหญิงสามัญชนนั้นเป็นการนิยามใหม่ที่ผูกติดคุณค่าของผู้หญิงเข้ากับชนชั้นและทำให้ระบอบชายเป็นใหญ่เข้มข้นขึ้นในสังคมชนชั้นสูง (Koizumi, 2000) บทความนี้เสนอเพิ่มเติมว่าการนิยามใหม่ของผู้หญิงในประกาศไม่ได้อยู่ในรูปของการสร้างความเป็นหญิงตามอุดมคติสตรีนิยมตะวันตก แต่เป็นการปรับปรุงความเป็นหญิงแบบจารีตให้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพของผู้หญิงตามกระแสสตรีนิยมตะวันตก พึงสังเกตว่าแม้สถานะของผู้หญิงจะได้รับการเปลี่ยนแปลง แต่ในความสัมพันธ์ทางเพศยังคงรูปแบบเก่า ประกาศหลายฉบับได้กำหนดคุณค่าความเป็นหญิงที่สัมพันธ์กับความเป็นชายในสถานะของเมีย แม่และลูกสาวที่ดี อันเป็นคุณลักษณะผู้หญิงในอุดมคติแบบจารีตของสยาม ยิ่งไปกว่านั้น ยังเน้นย้ำถึงความเป็นชายของชนชั้นนำสยามที่อิงกับคตินิยมชายเป็นใหญ่และการรักษาบารมีของผู้ชาย เช่น การเลี้ยงดูบริวาร ประกอบด้วยลูกเมีย ข้าราชการ ผู้หญิงจึงอยู่ในสถานะบริวารที่ชายผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวพึงรับผิดชอบดูแล อันเป็นความสัมพันธ์แบบศักดินาของสยามว่าด้วยผู้ใหญ่ให้การอุปถัมภ์และผู้ย่อยต้องตอบแทนด้วยความจงรักภักดี (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2556, น. 55) ดังนั้นกรณีกรรมาชิกผู้สูงสาวที่หนีตามผู้ชายและแม่ที่ไม่รักษากฎจารีตของลูกจึงเป็นการละเมิดเกียรติภูมิความเป็นชายของผู้เป็นสามีและพ่อของลูก ประกาศเกี่ยวกับผู้หญิงทั้งสามัญชนและชนชั้นสูงจึงเป็นการให้สิทธิและเสรีภาพของผู้หญิงในแบบที่ไม่บ่อนเซาะหรือกระทบต่อความเป็นชายของชนชั้นนำสยาม สะท้อนถึงความทับซ้อนระหว่างความเป็นหญิงแบบจารีตกับความเป็นหญิงในอุดมคติของสตรีนิยมตะวันตก อาจกล่าวได้ว่าสิทธิและเสรีภาพของผู้หญิงในประกาศไม่ได้นำไปสู่การปลดปล่อยผู้หญิง (emancipation) ในความหมายของสตรีนิยมตะวันตก

⁶ กระแสสตรีนิยมคลื่นแรก (First Wave Feminism) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้รับอิทธิพลจากลัทธิเสรีนิยมมุ่งเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศและสิทธิทางการเมืองของผู้หญิง ตัวอย่างงานเขียนสำคัญ คือ Olympe de Gouges “Declaration of the Rights of Woman and the Female Citizen” (1791); Mary Wollstonecraft “A Vindication of the Rights of Woman” (1792) และ John Stuart Mill “The Subjection of Women” (1869)

5. ราชสำนักสยาม ศูนย์กลางความเป็นชายและการนิยามใหม่ทางเพศภาวะ

ในฐานะผู้ปกครองและศูนย์กลางความเป็นชายของราชสำนักสยาม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรักษาภาพลักษณ์ของผู้ปกครองที่มีอารยธรรม พร้อมกับการเป็นผู้ชายที่รู้จักวิธีปฏิบัติต่อผู้หญิงอย่างเหมาะสม การยกระดับสถานภาพผู้หญิงโดยการให้สิทธิและเสรีภาพของผู้หญิงจึงเกิดขึ้นพร้อมกับการเสนอภาพลักษณ์ความเป็นชายแบบใหม่ที่มีเหตุผล มีศีลธรรม มีความสัตย์และความกรุณา ดังปรากฏในประกาศพระราชทานอนุญาตให้ข้าราชการฝ่ายในทูลลาออกนอกราชการ พุทธศักราช 2397 ทรงเน้นย้ำว่า “ไม่ทรงหวงแหนท่านผู้ใด ผู้หนึ่งไว้ในราชการด้วยการกักขังข่มเหงดอก ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงตามสมควรแลเห็นแก่ตระกูลแลความชอบของท่านทั้งปวง จึงทรงพระกรุณาชุบเลี้ยงพระราชทานเบี้ยหวัดผ้าป่าแลเครื่องยศบรรดาศักดิ์โดยสมควร” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 56) ในประกาศแต่ละฉบับทรงย้ำถึงการที่ผู้ถวายตัวทำราชการ ได้รับเงินเบี้ยหวัด (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 278) แม้รายจ่ายเบี้ยหวัดแต่ละปีจะเป็นเงินจำนวนมากก็ตาม “ข้าพเจ้าไม่เสียใจเสียตายเงินดอก นี้กว่าเพิ่มเบี้ยหวัดให้ท่านทั้งหลายทั้งปวงที่มีความจงรักภักดีเป็นอันช่วยเลี้ยงบุตรเลี้ยงหลานท่าน” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 337) พิจารณาได้ว่า ทรงมีพระราชประสงค์ชี้แจงว่าผู้หญิงในราชสำนักฝ่ายในไม่ใช่ทาสที่เป็นแรงงานไม่มีค่าจ้าง แต่ได้รับเงินเบี้ยหวัดเป็นค่าตอบแทนการทำราชการและการถวายหญิงสาวเป็นความจงรักภักดีจากตระกูลของพวกเธอ มิใช่เป็นเพราะพระราชประสงค์ของพระองค์ ภาพลักษณ์ความเป็นชายแบบใหม่นี้ยังปรากฏในประกาศพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เจ้าจอมที่ไม่สมควรใจทำราชการทูลลาออกได้ “ไม่ห้ามปรามกักขังตั้งธรรมเนียมเก่าแก่อื่นๆ” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 186) และแต่งงานใหม่ได้โดยไม่ถือเป็นความผิด “ท่านผู้ใดสัตย์ซื่อเชื่อถือใจจริงข้าพเจ้าในที่ว่ามานี้ ไม่กระดากหน้าตามตำราเก่า รับไปตามข้าพเจ้าให้ก็จะมีคามยินดี การจะได้ปรากฏเป็นยศแก่ข้าพเจ้าว่าบุญคุณแผ่แผ่แก่ท่านทั้งหลายทั้งปวงไม่หวงสตรีไว้” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 337) ในกรณีที่แอนนา เลียวโนเวนส์ ร้องขอให้ทรงไต่สวนทาสหญิงสองคน พระองค์ทรงแนะนำให้แอนนาไปเจรจากับผู้เป็นนายเงิน โดยทรงชี้แจงถึงการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการเปลื้องทาสเป็นอิสระจากนายเงินว่า “เป็นการล่วงกฎหมายแลขนบธรรมเนียมขางสยามยิ่งนัก” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560, น. 19-27)

ในการตอบโต้ต่อข้อวิพากษ์เรื่องการกักขังข่มเหงจิตใจผู้หญิง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงชี้ให้เห็นว่าความเป็นชายของชนชั้นนายสยามสัมพันธ์กับหน้าที่การเป็นหัวหน้าครัวเรือน กรณีที่พระยาพิพิธทิศเดช ผู้สำเร็จราชการเมืองตราด ถูกกล่าวโทษว่าบังคับข่มเหงนำหญิงมาถวาย ในเรื่องนี้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยว่า พระยาพิพิธทิศเดช “เป็นผู้ใหญ่ในพวกพ้องวงศ์ญาติของพระยาพิพิธสมบัติสืบๆ มา ทั้งหญิงทั้งชายทั้งสิ้นควรจะเป็นที่พึ่งที่นับถือของพวกญาติทุกคน แลซึ่งพระยาพิพิธจัดแจงเก็บหญิงเด็กๆ เป็นบุตรหลานนับเนื่องในเครือญาติส่งเข้าถวายตัวให้ทำราชการอยู่ในพระบรมมหาราชวังทั้งนี้ ก็จะทำด้วยคิดว่าตัวเป็นผู้ใหญ่ในวงศ์ญาติ...” การที่พระยาพิพิธทิศเดชนำหลานสาวมาถวายตัวทำราชการจึงเป็นหน้าที่และอำนาจอันชอบธรรมของผู้ใหญ่ในครอบครัว “ด้วยคิดว่าตัวเป็นผู้ใหญ่ในวงศ์ญาติ รู้จักดีชั่ว งามไม่งาม มิใช่จะไปข่มเหง ญาติคนอื่น ซึ่งไม่ได้เป็นญาติเป็นข้าเจ้าบ่าวนายอื่นมา จะเห็นว่าเป็นผิดไม่ได้” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 198-199)

หน้าที่ของชายผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือนยังรวมไปถึงการคุ้มครองและว่ากล่าวลงโทษสมาชิกผู้หญิงในครอบครัว ซึ่งเป็นทั้งชนบंसังคมและหน้าที่ตามกฎหมาย ตามที่ปรากฏในพระไอยการต่างๆ ในกฎหมายตราสามดวง เกี่ยวกับการคุ้มครองและดูแลหญิงที่อยู่ภายใต้การปกครอง (มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, 2529,

น. 40-41) ในประกาศเกี่ยวกับผู้หญิงหลายฉบับ ทรงชี้ให้เห็นถึงการปกครองผู้หญิงในครอบครัว โดยเฉพาะในตระกูลผู้มีบรรดาศักดิ์ เป็นหน้าที่อันพึงกระทำของชายผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือน “ถ้าชายชาติต่ำเข้ามาเป็นผัวหญิง บุตรผู้ดี มีบุตรเกิดขึ้นก็จะต้องรู้ต้องเรียกเป็นบุตรไพร่ตามตระกูลบิดา จะเชิดชูตามฝ่ายมารดาไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ บิดาของผู้หญิงที่มีบรรดาศักดิ์จะชังจะรักกับบุตรหญิงของตัวเองไว้ด้วยกลัวจะปะปนระคนด้วยคนต่ำๆ ก็ควร” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 468-469) จากประกาศจะเห็นได้ว่าหน้าที่ดังกล่าวมิใช่เพื่อรักษาเกียรติยศของตัวผู้หญิง แต่เป็นเกียรติยศของชายผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือน ได้แก่ พ่อหรือพี่ชาย ดังเช่นกรณีของทรัพย์ บุตรพระยาเทพอรชุนที่สมัครใจอยู่กับชู้ เนื่องจากบิดาไม่อยู่ ไปราชการไกล พี่ชายของทรัพย์จึงทำหน้าที่หัวหน้าครัวเรือนแทนบิดา พระองค์ทรงมีพระบรมราชโองการให้มอบตัวทรัพย์ให้พี่ชายนำไปจำไว้รอการตัดสินเมื่อบิดากลับมา (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 410-411) และเมื่อครั้งที่คณะราชทูตสยามไปเจริญสัมพันธไมตรีกับอังกฤษ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับพระราชภาระในการดูแล “บุตรภรรยาแลบ้านช่องของพวกผู้ที่มีบรรดาศักดิ์ ซึ่งไปในการทูตครั้งนี้ ข้าจะรับช่วยระงับดูแลเอาใจใส่” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ข, น. 273)

ด้วยอำนาจในสังคมสยามมีความทับซ้อนกัน ผู้หญิงคนหนึ่งอาจอยู่ใต้อำนาจอิสระของพ่อแม่หรือสามี หรือมูลนายในเวลาคาบเกี่ยวกัน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้เป็นอำนาจสูงสุดในสังคมสยามที่เหนือกว่าอำนาจอิสระของพ่อแม่และสามี ทรงออกประกาศให้ผู้หญิงสามัญชนที่อายุเกิน 20 ปี เลือกคู่ครองเองได้และทรงจำกัดขอบเขตอำนาจของสามีในการขายลูกเมียเป็นทาส ในหนึ่งประกาศเกี่ยวกับสถานะภาพผู้หญิงจึงเป็นการลดอำนาจของชายผู้เป็นหัวหน้าครัวเรือนในครอบครัวสามัญชนลง ในขณะเดียวกัน หญิงชนชั้นสูงที่ฝ่าฝืนโอวาทของพ่อ เลือกคู่ครองตามใจตนเอง ในฐานะที่หญิงนั้นเป็นสมาชิกในราชตระกูล “ถ้าผู้หญิงคบชายที่ไม่ควรแท้ พระเจ้าอยู่หัวก็จะทรงพระราชดำริห์ตัดสินให้ทำโทษขายแลจำจองหญิงตามอำนาจแผ่นดินไม่ให้เสื่อมเสียเกียรติยศแก่ราชตระกูล” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 468-469) ประกาศจึงเป็นจุดเริ่มต้นการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการควบคุมเพศวิถีของผู้หญิงในพื้นที่ของครอบครัว (วารุณี โอสธารมย์, 2548) อันเป็นการกำหนดให้ผู้หญิงมีสถานะทางกฎหมายและเป็นพลเมืองของรัฐ

การปรับปรุงภาพลักษณ์ความเป็นชายของผู้ปกครองสยามกระทำควบคู่ไปกับการสถาปนาพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้ปกครองที่มีอารยธรรม ในช่วงเวลาดังกล่าวอิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งในและนอกสยามมีผลต่อความรับรู้ของสังคม ย่อมส่งผลต่อภาพลักษณ์ของรัฐและผู้ปกครอง “เพราะสารพัดจะมีจะเล่าจะว่า ในหนังสือพิมพ์หมดทุกสิ่งยิ่งกว่าเราจะบอกด้วยเขียนหนังสือถึงกันอีก” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ข, น. 338) ด้วยทรงตระหนักว่าการที่ชาวตะวันตกวิพากษ์วิจารณ์สังคมสยามผ่านสื่อสิ่งพิมพ์มีเป้าหมายเพื่อสร้างแรงกดดันต่อผู้ปกครองสยามมากกว่าจะมุ่งให้เกิดการพัฒนาสังคม “ใจคนชาวถึงจะรักใคร่ชอบพอกับคนต่ำก็เหมือนชาวเรือขึ้นล่องชอบลิง โยนกล้วยโยนอ้อยให้กิน ไม่ได้รักถึงดอก” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 528) ทั้งนี้ ชนชั้นนำสยามเองก็ใช้สื่อสิ่งพิมพ์จากราชการในการชี้แจงและตอบโต้ต่อข้อวิพากษ์ที่กระทบต่อราชสำนักสยาม ในตัวของมันเองประกาศจึงมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งในการตอบโต้และนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้ปกครองสยาม ดังที่แอนนาแสดงความคิดเห็นว่า “วิธีที่กษัตริย์รับมือกับข้อกล่าวหา (ซึ่งไม่เป็นธรรมเสมอไป) และข้อเสนอแนะ (ซึ่งไม่ตรงประเด็นเสมอไป) ของหนังสือพิมพ์ซึ่งมักพุ่งเป้าไปยังการบริหารบ้านเมืองของพระองค์หรือระเบียบปฏิบัติภายในครัวเรือนของพระองค์ช่างมีสีสันเพราะทรงตอบโต้อย่างหลักแหลมแถมยังเสียดสีกลับด้วย” (ลีโอนอเวนส์, 2562, น. 314) โดยเฉพาะข้อวิพากษ์ในเรื่องส่วนพระองค์ เซอร์จอห์น เบาว์ริง กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“หลายครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชหัตถเลขาและพระราชกระแสกับข้าพเจ้าว่าด้วยคดีการมีเมียมาก ทรงปรารถนาจะให้ข้าพเจ้าอธิบายต่อผู้ที่อาจตำหนิพระองค์ในเรื่องดังกล่าวได้ ว่าคดีนั้นเป็นวิถีของชาวตะวันออกอันถูกต้องทั้งทางกฎหมายและการปฏิบัติในสยาม ตลอดจนหลักทางพุทธศาสนาด้วย” (เบาวิริง, 2550, น. 383) เรื่องเดียวกันนี้ แอนนาเล่าว่าเมื่อบางกอกกรีตอร์เดอร์เสนอแนะให้พระองค์ทรงยกเลิกฮาเร็มและธรรมเนียมการมีภรรยาหลายคนในราชสำนัก พระองค์ทรงโต้แย้งด้วยวาจาจากับบรรณาธิการโดยอ้างว่า “เมื่อใดที่กรีตอร์เดอร์ชักนำพวกเจ้านายและขุนนางให้เลิกนำลูกสาวมาถวายตัวเป็นสนมของพระเจ้าแผ่นดินได้ เมื่อนั้นพระเจ้าแผ่นดินคงจะไม่ต้องรับสตรีเข้ามาเป็นฝ่ายใน” (ลีโอนเวนส์, 2562, น. 314)

ในช่วงเวลาดังกล่าวเกิดปัญหายุงยากระหว่างราชสำนักสยามกับชาวตะวันตก พร้อมกับการเกิดข่าวลือต่างๆ ที่มีเป้าประสงค์เพื่อการเมือง การปรับปรุงภาพลักษณ์ของผู้ปกครองสยามจึงเป็นการตอบโต้ต่อข่าวลือเกี่ยวกับการใช้พระราชอำนาจและพระราชอิศริยยศส่วนพระองค์ ซึ่งกระทบต่อพระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์โดยตรง ในพระราชหัตถเลขาที่มีไปถึงกงสุลฝ่ายสยาม ณ เมืองสิงคโปร์ทรงกล่าวถึงข่าวลือที่แพร่สะพัดไปจากกรุงสยามเป็นเหตุให้มีชาวต่างชาติเขียนจดหมายทูลขอเงินทองข้าวของจนเป็นที่ระคายเคืองพระทัย “เพราะคนลือกันว่าเจ้าชีวิตเมืองไทยมั่งมีเงินทองมาก ล่อให้อยากด้วยของที่ยากๆ ก็คงเสียเงินให้ ชูให้กลัวด้วยของที่นักกลัวก็คงเสียเงินให้... โอ้เจ้าชีวิตเมืองไทยพระราชทรัพย์เป็นกองใหญ่มั่งมีมากแลมีอำนาจสิทธิ์ขาด มักอยากของประหลาดแต่ซี้ซลาดซี้ตั้น บ้ายบายอ นำพูดเอาเงินจริง” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ข, น. 127-128) ทั้งนี้ ยังทรงมีพระกระแสรับสั่งเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวในพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีไปถึงขุนนางใกล้ชิดว่า “ชาวยุโรปแท้ก็ดี คนมิใช่ชาวยุโรปแต่สะสมวิชาการความรู้ข้างยุโรปมากก็ดี หลงเชื่อในข่าวลือที่แพร่สะพัดและสำคัญผิดคิดไปว่าผู้ปกครองสยามนั้น ดูก็เป็นผู้สำเร็จพระบารมีเพียงเป็นขุนหลวงเถื่อนขุนหลวงป่าสำหรับแต่ที่จะล่อบ้างชูบ้างแล้วก็ชักโยงให้ทำไปต่างๆ ตามชอบใจตัว แต่พวกที่กราบทูลเข้ามานั้น บัดเดี๋ยวเหไปอย่างนั้น บัดเดี๋ยวหันไปอย่างนี้ จะทรงเชื่อถือทำตามไปก็จะได้อันยากเข้าๆ กันเข้าเองแล้วก็ชีวิตกันขึ้นเองด้วยยากที่จะเชื่อหลายครั้งเข้าก็จับได้จริงๆ เหมือนอย่างว่ามานี้แลฯ” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ข, น. 134-135) กระทั่งทรงมีพระบรมราชโองการให้ประกาศแก่ข่าวลือเกี่ยวกับพระองค์ซึ่งประกอบด้วย หนึ่ง ทรงปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สอง ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่มั่งคั่งร่ำรวยที่สุด และสาม ทรงมีพระทัยแคบ ทรงนิยมและโปรดปรานวิทยาการและวัฒนธรรมตะวันตกอย่างไม่มีขอบเขต ทรงพอพระราชหฤทัยถ้อยคำประจบประแจงและทะเยอทะยานในพระเกียรติ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ข, น. 491-493) แอนนาเล่าถึงประกาศฉบับดังกล่าวว่าทรงเขียน จัดพิมพ์และ “แจกจ่ายอย่างแพร่หลายเพื่อการรบกวนนักเสี่ยงโชคจอมเพ้อฝันหรือเจ้าทฤษฎี” (ลีโอนเวนส์, 2562, น. 317)

เป็นที่น่าสังเกตว่าข่าวลือดังกล่าวให้ภาพผู้ปกครองสยามในภาพลักษณ์แบบเผด็จการตะวันออก (Oriental despotism) สอดคล้องกับภาพเหมารวมตะวันออกที่ปรากฏในงานเขียนของนักเดินทางตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ตะวันออกถูกมองว่าอยู่ภายใต้ระบอบทรราชย์ที่โหดร้ายกดขี่ สะท้อนให้เห็นความลำหลังและความเสื่อมโทรมของตะวันออก งานเขียนของนักเดินทางหญิงชาวตะวันตกมักบรรยายถึงฮาเร็มและธรรมเนียมหลายเมียว่าเป็นสัญลักษณ์ของการกดขี่ผู้หญิงและเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงอำนาจแบบเผด็จการตะวันออก (Foster, 2004) ในเรื่องเล่าเกี่ยวกับตะวันออก การผูกโยงประเด็นเพศและการปกครองแบบเผด็จการก็เพื่อตอบสนองจินตนาการของชาวตะวันตกและสร้างความชอบธรรมให้กับจักรวรรดินิยมตะวันตก (Kabbani, 1986, pp. 18-19) ความเป็นชายของผู้ปกครองตะวันออกจึงปรากฏในภาพของความล้นเกิน ฟุ่มเฟือย ไร้เหตุผลและไม่สามารถควบคุมตนเองได้ อันหมายถึงความสามารถและสติปัญญาที่ด้อยกว่าตะวันตกและถูกทำให้กลายเป็น

หญิง (feminized) ซึ่งตรงข้ามกับอุดมคติความเป็นชายแบบตะวันตก งานเขียนชาวตะวันตกในสมัยอยุธยาทำให้ภาพพระมหากษัตริย์รัฐอยุธยาในฐานะผู้ปกครองที่เสเพลและมีเซลาดริโอขนาดใหญ่ (Na Pombejra, 2001, p. 48) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมอาณานิคมที่ลดทอนความเป็นชายของผู้ปกครองสยาม

6. ความเป็นชายแบบจารีต ความเป็นชายแบบจักรวรรดินิยมและความเป็นรัฐชาติของสยาม

ในพระราชหัตถเลขาถึงพระยามนตรีสุริยวงศ์ แลเจ้าหมื่นสรรพพิเรนธพิทักษ์ พุทธศักราช 2401 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกล่าวถึงชาวลีที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์และแพร่หลายในหมู่ชาวยุโรป “ความ 4 อย่าง” ประกอบด้วย “แม่น้ำกรุงชื่อแม่น้ำไม่มีชื่ออื่นเลยเป็นอันขาด เรือนเมืองบางกอกลอยอยู่ในน้ำแทบทั้งนั้นสัก 3 ส่วน 4 ส่วน ปลูกอยู่บนดินสักส่วนหนึ่ง ชาวเมืองไทยเป็นแต่ล้นจิ้นสัก 9 ส่วน 10 ส่วนเป็นไทยอยู่ส่วนหนึ่ง” โดยเฉพาะความขอสุดท้าย “ขุนหลวงวังหลวงแก่ชราคร่ำคร่าผอมโซเอาราชการไม่ได้ ไม่แข็งแรง ไร้เงา ได้เป็นขุนหลวงเพราะเป็นพี่วังหน้า ราชการแผ่นดินสิทธิ์ขาดแก่วังหน้าหมดทั้งนั้น...” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ข, น. 339) แสดงถึงความในพระราชหฤทัยจากการถูกเปรียบเทียบกับพระราชอนุชาในแง่รูปลักษณ์ สรีระ เส้นทางการเทศและการปฏิบัติต่อผู้หญิง โดยทรงกล่าวถึงความเล้าลือที่ยกย่องพระราชอนุชาว่า

วังหน้าเป็นหนุ่มแข็งแรงขี่ช้างน้ำมัน ชีม้าเทศสูงสามศอกเศษ ยิ่งปีนทุกวัน ชอบการทหารมาก มีวิทยาาคมดี ฤๅษีมนีแพทย์หมอมียาวิทยานับถือเข้าอยู่ด้วยมาก ผู้หญิงก็รักมากแลเลี้ยงลูกเมียดี เจ้ากลีบเป็นพระมเหสีเฮอมายิสต์ข้างใน ชาวลีดังนี้ตลอดทั่วเมืองไทยเมืองลาวและจีนฝรั่งอังกฤษทั้งปวงไม่ใช่ฤๅ ลือมาดังนี้ตั้งแต่ข้าพเจ้ายังอ่อนกว่าวังหน้าเดี๋ยวนี้อยู่ เหมือนเมื่อแรกเข้ามาอยู่ในวังนี้ข้าพเจ้าอายุยังอ่อนกว่าวังหน้าในบัดนี้ถึง 4 ปี มันก็ว่าแก่แล้วครั้งนี้วังหน้าท่านก็มีอายุแก่กว่าข้าพเจ้าเมื่อแรกเข้ามาถึง 3 ปีเศษแล้ว มันก็ว่ายังหนุ่มอยู่ ท่านเสด็จไปหว่านบ้านค่านเมืองที่ใดก็ได้ลูกสาวเจ้าบ้านผ่านเมืองแลกรมการมาทุกที ไปสระบุรีก็ได้ลูกสาวพระปลัดมา ไปนครราชสีมาก็ได้สาวมากกว่า 9 คน 10 คน ไปพนัสนิคมก็ได้ลูกสาวหลวงปลัดมา ไปราชบุรีเมื่อเดือนหกนี้ก็จะได้ลูกสาวใครไม่ทราบเลยเข้ามา (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ข, น. 339)

และทรงกล่าวถึงข้อวิจารณ์รูปลักษณ์ของพระองค์ที่ตรงกันข้ามกับพระราชอนุชาสะท้อนถึงความกังวลพระราชหฤทัยเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของผู้ปกครองที่ผูกโยงกับความเป็นชาย

แต่ข้าพเจ้าไปไหนมันก็ว่าชรา ไม่มีใครให้ลูกสาวเลย ต้องกลับมาแผลงรัง เพราะว่าคร่ำคร่าชราภาพ ผมไม่สู้ตกถึงบางยังมีอยู่บ้าง แต่หาได้จับกระเหมาไม่แลไกลก็เห็นเป็นล้านโล่งโต้งไป ข้าพเจ้าซื้อเก็บเขาใส่ตุตสำหรับขี่ม้าเที่ยวเล่นจะให้มันว่าหนุ่ม มันก็ว่าแก่อยู่นั่นเอง ไม่มีใครยกลูกสาวให้ สู้แต่สรรพพิเรนธพิทักษ์ก็สู้ไม่ได้ วันหนึ่งข้าพเจ้านั่งอยู่ในท้องพระโรง ข้าพเจ้าพูดขึ้นว่าข้าพเจ้าแก่กว่าวังหน้า 3 ปี กับ 11 เดือน ไม่ถึง 4 ปีถ้วน วันนั้นจะเป็นใครลืมนไปเสียแล้ว พระยาประสิทธิ์ศุภการฤๅใครแลจำไม่ได้ ก็ว่าอ อองอ นึกว่าแก่กว่ามาก เห็นคนนั้นจะสำคัญว่าข้าพเจ้าแก่กว่าเหมือนเจ้าพระยาสุริยวงศ์แก่กว่าพระยามนตรี

สุริยวงศ์ 12 ปีนี้ที่เดียว ฤาสาคนกลางพวกอย่างเจ๊กล่ำก็ขยับจะสำคัญไปว่าข้าพเจ้าไม่ใช่ลูก
สมเด็จพระศรีสุริเยนทราธิบดีเป็นแต่คนไม่มีมารดาท่านเอามาเลี้ยงไว้ก่อน คนไม่รู้อะไรดูแต่
โบสถ์วิหารวัดหงษ์ขยับจะถือจะว่าดั่งนี้บ้างกระมัง

(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ข, น. 339)

วังหน้า คือ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชอนุชาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นที่รู้จักในหมู่ชาวตะวันตกว่า “The Second King” ในงานเขียนของชาวตะวันตกทรงมีภาพลักษณ์แบบ สุภาพบุรุษอังกฤษ (English Gentleman) ทรงได้รับการยกย่องจากการที่ทรงรับอารยธรรมตะวันตก ไม่เพียงในด้าน รูปลักษณ์ภายนอก แต่ยังรวมถึงรสนิยม ทักษะคดีและสติปัญญา ยิ่งไปกว่านั้น ยังทรงเป็นที่ชื่นชมในหมู่ผู้หญิง ตะวันตก “ทรงเป็นคนตรงไปตรงมา มีเกียรติและปราศจากความเย่อหยิ่งซึ่งพบได้ในหมู่ชนชั้นสูงสยาม...พระองค์ ชื่นชอบชาวยุโรปและขนบธรรมเนียมของยุโรปมาก” (Royce, 1856, pp. 80-85) และ “ในหมู่ชาวสยามด้วยกัน นับได้ว่าพระองค์รูปงาม รูปร่างสันทัด ได้สัดส่วน ผิวค่อนข้างคล้ำ กิริยาวางท่าทางดูสง่างามสมเป็นสุภาพบุรุษ ทุกกระเบียดนิ้วและพระองค์สามารถสนทนาภาษาอังกฤษได้ถูกต้องคล่องแคล่วและสละสลวยเป็นธรรมชาติ ผิดกับ พระเชษฐาที่ต้องตะกุกตะกักเป็นช่วงๆ ยามประสงค์จะสื่อสารด้วยภาษาแบบเชคสเปียร์” (ลีโอนเวนส์, 2562, น. 281) โดยเฉพาะในฐานะที่ทรงเป็นผู้ชายที่รู้วิธีการปฏิบัติต่อผู้หญิง “พระองค์มีเมตตาและให้เกียรติสตรีไม่เคย กระทำการโหดร้ายทารุณต่อหญิงใดที่เป็นคนในปกครองของพระองค์” (ลีโอนเวนส์, 2562, น. 283) ชาวตะวันตกที่ เข้าเฝ้าพระองค์พบว่าพระเมเสืของพระองค์ประทับอยู่และร่วมการสนทนาอย่างเสรี แม้ว่าจะอยู่ในกิริยาที่น้อมนอบอยู่ ก็ตาม (แฮร์ริส, 2515, น. 110-111) เมื่อสำรวจถึงงานเขียนของผู้หญิงตะวันตกที่กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว แมรี ลอรี แมททูน บรรยายถึงพระองค์ว่า “ทรงมีพระพักตร์ที่ไม่เป็นที่ดึงดูดใจเลยและพระพักตร์ที่ขร่า มาก” (แบคคัส, 2557, น. 261) ในความเห็นของแอนนา “พระองค์ร่างสูงปานกลางค่อนข้างสะอึดสอง ผิวขาวหน้าตา ธรรมดาๆ พระองค์สูญเสียพระทนต์หมดทั้งปากตั้งแต่เด็กและสวมใส่พระทนต์ปลอม ทำจากไม้ฝาง...” (ลีโอนเวนส์, 2562, น. 303)

นายแพทย์แดน บีช แบรดเลย์ หรือหมอบรัดเลย์สังเกตว่าลักษณะเด่นที่สุดตลอดพระชนม์ชีพของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ทรงห่วงพระเกียรติยศ (บรัดเลย์, 2547, น. 128) วารุณี โอสธามย์ (2548) วิเคราะห์ว่าพระองค์ทรงกังวลต่อข้อวิพากษ์เกี่ยวกับรูปลักษณ์ของพระองค์ซึ่งทรงเปรียบกับข้าราชการ ใกล้เคียงและชาวต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่าพระองค์ตระหนักถึงการรับรู้ของชนชั้นนำที่อาจมองว่าพระองค์ ด้อยอำนาจและไม่ให้การยอมรับ ข้อวิพากษ์ดังกล่าวไม่เพียงแต่กระทบต่อภาพลักษณ์อันศักดิ์สิทธิ์ในสถานะของ ผู้ปกครองรัฐ แต่ยังรวมถึงภาพลักษณ์ความเป็นชายแบบจารีตที่ถูกทำลายโดยความเป็นชายแบบจักรวรรดินิยม ในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน ปรากฏวาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” ที่แพร่หลายในสังคมจีน ความป่วยไข้ของร่างกาย ผู้ชายจีนสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอของชาติและในท้ายที่สุดตกอยู่ในการปกครองของอังกฤษ (รัชฤกษ์ วงษ์วิลาศ, 2563) ด้วยเหตุนี้ ชนชั้นนำสยามจึงตระหนักว่าภาพลักษณ์ทางกายภาพของผู้ปกครองรัฐมีความสำคัญต่อ ภาพลักษณ์รัฐชาติที่มั่นคงในสายตาตะวันตก พระรูปของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ถูกส่งไปพร้อม พระราชสาส์นถึงประธานาธิบดีแฟรงกลิน ทรงฉลองพระองค์คล้ายกับเครื่องแบบจอมพลฝรั่งเศสเคียงคู่กับสมเด็จพระ เทพศิรินทราบรมราชินี ตามธรรมเนียมแบบยุโรปเพื่อแสดงความศิวิไลซ์ของสยามและการยึดถือธรรมเนียม ผัวเดียวเมียเดียว (เปเลจจี, 2566, น. 80-81) เครื่องแบบทหารจึงไม่เพียงเป็นการแสดงแสนยานุภาพทางการทหาร แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชายแบบจักรวรรดินิยม (เอกสุตา สิงห์ลำพอง, 2559) ลักษณะเดียวกันนี้ปรากฏ ในพระรูปของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวในเครื่องแบบทหารตะวันตกเช่นกัน

เพื่อรับมือกับข้อวิพากษ์เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของพระองค์ที่อาจกระทบถึงพระเกียรติยศและพระราชอำนาจ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงออก “ประกาศห้ามมิให้กราบบังคมทูลทักท้วงผอมดำขาว” และ “ประกาศกำหนดโทษเรื่องทักท้วงผอม” ความตอนหนึ่งว่า “กายของเขาๆ ก็เห็นอยู่เป็นนิตยด้วยสองกระจกอยู่ทุกวัน ถึงที่ไหนจะไม่มีการจกหน้าใส่ชั้นสองดูหน้าตารูปของตัวเป็นธรรมดาไม่ต้องการที่ผู้อื่นจะปราไสยล่วงเกินเข้ามา” พระองค์ทรงชี้แจงถึงขนบธรรมเนียมของสยามที่การกล่าวถึงรูปร่างหน้าตาของผู้มีบรรดาศักดิ์เป็นการล่วงเกิน “ก็ท่านทั้งหลายทั้งปวงบัดนี้ ไม่ใคร่จะสังเกตการเรื่องนี้ทักได้ทักเอา จนถึงในพระเจ้าแผ่นดินที่มีพระเดชานุภาพเป็นที่ล้นที่พ้น ก็ยังล่วงเกินกราบทูลทักท้วงเนื่องๆ ไม่ระวังว่าเป็นการต่ำสูงเกินเลย” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 291) สะท้อนถึงพระราชประสงค์ในการควบคุมภาพลักษณ์ของพระองค์ควบคู่กับการกำหนดความเป็นชายของผู้ปกครองให้สอดคล้องกับอุดมคติความเป็นชายแบบตะวันตก ทั้งนี้ มีงานศึกษาที่ชี้ว่าพระองค์ทรงมีพระราชประสงค์เป็นพระมหากษัตริย์นักวิชาการ (Scholar King) มากกว่าจะเป็นพระมหากษัตริย์นักรบดังเช่นผู้ปกครองรัฐอยุธยา (เบเกอร์และคณะ, 2548, น. 104) ภาพลักษณ์ดังกล่าวปรากฏชัดในประกาศที่ทรงปฏิเสธข้อกล่าวหาว่าทรงกดขี่ผู้หญิง โดยทรงแสดงถึงความเป็นชายที่แสวงหาความรู้ ได้รับการขัดเกลาทางศีลธรรมแบบพุทธ พร้อมกับการเป็นผู้ปกครองรัฐที่ยุติธรรมและรับพระราชภาระในการบริหารบ้านเมือง “แลเป็นที่ให้คนที่ไม่รู้จักผิดชอบตื้นลึกหนาบางเห็นไปว่า ใจข้าพเจ้าละโมภโลกในสตรีมากหวงกันนักขังไว้ ความจริงไม่เป็นดังนั้น ข้าพเจ้าเป็นผู้รู้ประมาณรู้เลาว่าราชการแลบำเพ็ญการกุศลสวดมนต์ภาวนา จะเพลิดเพลินไปด้วยสตรีไม่มีเวลาก็กินได้” (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2548ก, น. 336) ความเป็นชายของพระองค์จึงผ่านการขัดเกลาทั้งทางโลกย์และทางธรรม อันตรงข้ามกับภาพเหมารวมของผู้ปกครองเผด็จการตะวันออก สะท้อนถึงความพยายามในการนิยามความเป็นชายแบบใหม่ที่สอดคล้องกับอุดมคติของรัฐศิวิไลซ์ โดยไม่ละทิ้งคุณค่าจารีตเดิมของสังคม

7. สรุป

บทความนี้เสนอการอ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์แบบใหม่ ซึ่งชี้ให้เห็นพลวัตของความสัมพันธ์ทางอำนาจอันซับซ้อนระหว่างสยามกับจักรวรรดินิยมตะวันตก โดยเฉพาะในมิติของวาทกรรมเพศภาวะ ชนชั้นนำสยามไม่ได้เป็นเพียงผู้ถูกรอรับทางวัฒนธรรมจากตะวันตก แต่มีบทบาทในการเลือกรับและปรับเปลี่ยนวาทกรรมทางเพศที่มาพร้อมกับลัทธิอาณานิคม การยกระดับสถานภาพของผู้หญิงในสยามจึงไม่ควรถูกเข้าใจว่าเป็นผลจากการปลดปล่อยผู้หญิงตามแนวคิดสตรีนิยมตะวันตก แต่เป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายทางการเมืองในการจัดระเบียบภายในสังคมและการสร้างภาพลักษณ์ทางเพศของผู้ปกครองรัฐให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานแบบตะวันตก

การเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์เพศภาวะของสยามจึงไม่ใช่เป็นเพียงผลลัพธ์ของการรับวาทกรรมตะวันตก แต่ยังเป็นเครื่องมือที่รัฐสยามนำมาใช้ในการสร้างภาพลักษณ์ความศิวิไลซ์ผ่านการควบคุมเพศวิถีของผู้ใต้ปกครองโดยการนิยามใหม่ของ “ความเป็นชาย” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำเสนอความเป็นชายแบบใหม่ที่ศิวิไลซ์และสอดคล้องกับอุดมคติของตะวันตก ในขณะที่เดียวกันยังคงรักษาค่านิยมจารีตเดิมและอยู่ภายใต้โลกทัศน์ทางศีลธรรมที่อิงกับคตินิยมแบบพุทธ ลักษณะดังกล่าวยังปรากฏใน หนังสือแสดงกิจจานุกิจงานเขียนของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2508) ซึ่งอธิบายธรรมเนียมผัวเดียวหลายเมียโดยใช้เหตุผลทางศีลธรรมของพุทธศาสนา สะท้อนการเลือกใช้พุทธศาสนาเป็นเกราะป้องกันคุณค่าจารีตเดิมเมื่อสยามต้องเผชิญกับอิทธิพลตะวันตก อาจกล่าวได้ว่าความเป็นชายแบบใหม่ได้รับการหล่อหลอมจากขนบจารีตเดิมและ

อิทธิพลทางวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งนำไปสู่การนิยามใหม่ของความเป็นหญิงให้สอดคล้องกับความเป็นชาย ที่นอกจากจะต้องไม่บ่อนเซาะทำลายความเป็นชายของชนชั้นนำสยามแล้ว ยังเป็นการสนับสนุนและค้ำจุนคุณค่า ขนบจารีตเดิมของสังคมสยาม

บทความนี้จึงช่วยเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ในการศึกษาประวัติศาสตร์อาณานิคมในมิติเพศภาวะ โดยเฉพาะในบริบทของสยามที่ไม่ได้เป็นอาณานิคมทางตรง ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการต่อรองกับอำนาจอาณานิคมมิได้ดำเนินผ่านการต่อต้านเท่านั้น แต่ยังปรากฏในรูปของการรับอย่างมีเงื่อนไขการปรับเปลี่ยนและการสร้างความหมายใหม่ที่เป็นการผสมผสานระหว่างจารีตเดิมเข้ากับอุดมคติแบบตะวันตก อันเป็นลักษณะเฉพาะของวาทกรรมอาณานิคมในรัฐกึ่งอาณานิคมเช่นสยาม

รายการอ้างอิง

- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2528). “ความผัวเมีย” ในพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ม.ป.พ.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2548ก). รวมพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องประชุมประกาศรัชกาลที่ 4. กรุงเทพฯ.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2548ข). รวมพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2560). พระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ 4 ถึงนางแอนนา เลียวโนเวนส์. ongsabai.dee.
- ชานันท์ ยอดหงษ์. (2555). นายใน: ชีวิตทางสังคมชายล้วนและเพศภาวะในพระราชสำนักพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (2508). กิจจานุกิจ. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:138908
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (2555). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1-4 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) เล่ม 2. ศรีปัญญา.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2556). “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2563). บุรพคดีศึกษาแบบสมบูรณาญาสิทธิกับหมอบรัดเลย์. ใน ความเป็นมาของความคิดทางการเมืองในสยามไทย: บทความวิเคราะห์และตีความว่าด้วยความคิดของไพร่กระฎุมพีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในระยะก้าวผ่านจากสังคมไทยเดิมสู่การเป็นสังคมสมัยใหม่ (น. 100 -129). สมมติ.
- นฤพนธ์ ตัววิเศษ. (2556). รื้อสร้างมายาคติความเป็นชายในสังคมไทย. รัฐศาสตร์สาร, 34(1), 41-75.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2561). หลวงวิจิตรวาทการกับนิยายโรมานซ์แนวจักรวรรดินิยม. โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บริดเจ็ต, ดับเบิลยู. แอล. (2547). *Siam then: The foreign colony in Bangkok before and after Anna* [สยามแต่ปางก่อน 35 ปี ในบางกอกของหมอบรัดเลย์]. มติชน.
- เบเกอร์, ซี., ไรท์, เอ็ม., และทรงยศ แวงหงษ์. (2548). สองฝั่งมองสยาม. ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, และกัญญา ศรีอุดม (บ.ก.), เอกสารสรุปการสัมมนาวิชาการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสวันพระบรมราชสมภพครบรอบ 200 ปี (พ.ศ. 2347-2547) พระเจ้ากรุงสยามกับเซอร์จอห์น เบาว์ริง (น. 91-115). มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

- เบาว์ริง, เจ. (2550). *The kingdom and people of Siam volume 1* [ราชอาณาจักรและราษฎรสยาม เล่ม 1].
มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- แบคัส, เอ็ม. (2557). *Siam and Laos as seen by our American missionaries* [สยามและลาวในสายตามิชชันนารี
ชาวอเมริกัน]. กรมศิลปากร.
- ปรีดี พนมยงค์. (2560). สมบูรณาญาสิทธิราชย์ปราบเงี้ยว พ.ศ. 2445: กิ่งอาณานิคม การใช้กำลังทางทหาร
และความเป็นชาย. *วารสารประวัติศาสตร์*, 41, 152-165.
- เปเลจจี, เอ็ม. (2566). Lords of things: The fashioning of the Siamese monarchy's modern image
[เจ้าชีวิต เจ้าสรรพสิ่ง: การก่อร่างภาพลักษณ์สมัยใหม่ของสถาบันกษัตริย์สยาม]. ฟาเดียวกัน.
- พรเพ็ญ อันตระกูล. (2546). ผู้หญิงไทยในกฎหมายตราสามดวง: จากผู้หญิงเป็นใหญ่ ถึงผู้หญิงเป็นควายผู้ชายเป็นคน.
วารสารอักษรศาสตร์, 32(1), 246-302.
- มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. (2529). *ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง
ตรา 3 ดวง เล่ม 2*. เรือนแก้วการพิมพ์.
- มาลี พงษ์พงศาวิ. (2551). ย้อนรอยสิทธิความเป็นคนของผู้หญิง. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- รัชกฤษ วงษ์วิลาศ. (2563).ชาติพ่าย ชายป่วย: ความเป็นชาติ ความเป็นชาย และความป่วยไข้ใน จม ของอวีต้าฟู.
วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 8(2), 75-94.
- เรย์โนลด์ส, ซี. เจ. (2558). สังคมชายล้วนในวัฒนธรรมการเมืองไทยสมัยใหม่. *รัฐศาสตร์สาร*, 36(2), 38-39.
- ลีโอนเวนส์, เอ. เอช. (2562). *The English governess at the Siamese court* [อ่านสยามตามแอนนา: การบ้านและการเมือง
ในราชสำนักคิงมังกู]. มติชน.
- วารุณี โอสธารมย์. (2548). ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 กับจักรพรรดิราชสมัยใหม่. ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, และ
กัญญา ศรีอุดม (บ.ก.), *เอกสารสรุปการสัมมนาวิชาการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในโอกาสวันพระบรมราชสมภพครบรอบ 200 ปี (พ.ศ. 2347-2547) พระเจ้ากรุงสยามกับเซอร์จอห์น เบาว์ริง
(น. 326-366)*. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สละโรจน์ กิตติมหาเจริญ. (2563). *สยาม เยนเติลแมน*. มติชน.
- สุระเชษฐ์ สุขลากิจ. (2556). 'หัวเดียวเมียเดียว' ในสังคมไทยสมัยใหม่จากทศวรรษ 2410 ถึงทศวรรษ 2480
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2538). การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ถึงพุทธศักราช 2475.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกสุตา สิงห์ลำพอง. (2559). *เครื่องเคราตะวันตก อัตลักษณ์นำสมัยของชนชั้นนำไทยช่วงต้นสมัยใหม่
(รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์)*. คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แฮร์ริส, ที. (2515). *The complete journal of Townsend Harris, first American consul general and minister to Japan*
[บันทึกประจำวันของเทนาเซนต์ แฮร์ริส]. กรมศิลปากร.
- Amos, V., & Parmar, P. (1984). Challenging imperial feminism. *Feminist Review*, 17(Many Voices, One Chant:
Black Feminist Perspectives), 3-19.
- Barné, S. (1999). Proto-feminist discourses in early twentieth century Siam. In P. A. Jackson & N. M. Cook (Eds.),
Genders & sexualities in modern Thailand (pp. 134-153). Silksworm Books.
- Bowie, K. (2010). Women's suffrage in Thailand: A Southeast Asian historiographical challenge.
Comparative Studies in Society and History, 52(4), 708-741.
- Burton, A. M. (1992). The white women burden. In N. Chaudhuri & M. Strobel (Eds.), *Western women
and imperialism complicity and resistance* (pp. 137-157). Indiana University Press.

- Foster, S. (2004). Colonialism and gender in the East: Representations of the harem in the writings of women travelers. *The Yearbook of English Studies*, 34, 6-17.
- Herzfeld, M. (2002). The absent presence: Discourses of Crypto-colonialism. *South Atlantic Quarterly*, 101(4), 899-926.
- Hong, L. (2008). Invisible semicolony: The postcolonial condition and royal national history in Thailand. *Postcolonial Studies*, 11(3), 315-327.
- Jackson, P. A. (2003). Performative genders, perverse desires: A bio-history of Thailand's same-sex and transgender cultures. *Intersections: Gender, History and Culture in the Asian Context*, 9, 1-52.
- Jackson, P. A. (2010). The ambiguities of semicolonial power in Thailand. In R. V. Harrison & P. A. Jackson (Eds.), *The ambiguous allure of the West: Traces of the colonial in Thailand*. Hong Kong University Press.
- Kabbani, R. (1986). *Europe's myths of orient*. Palgrave Macmillan.
- Kirsch, A. T. (1975). Economy, polity and religion. In G. W. Skinner & A. T. Kirsch (Eds.), *Change and persistence in Thai society* (pp. 172-196). Cornell University Press.
- Koizumi, J. (2000). From water buffalo to a human being: Women and the family in Siamese history. In B. W. Andaya (Ed.), *Other pasts: Women, gender and history in early modern Southeast Asia* (pp. 254-268). Center for Southeast Asian Studies, University of Hawaii at Manoa.
- Lerner, G. (1971). Women's rights and American feminism. *The American Scholar*, 40(2), 235-248.
- Levine, P. (2004). Introduction: Why gender and empire? In P. Levine (Ed.), *Gender and empire* (pp. 1-13). Oxford University Press.
- Liu, L. H., Karl, R. E., & Ko, D. (Eds.). (2013). *The birth of Chinese feminism: Essential texts in transnational theory*. Columbia University Press.
- Loos, T. (2006). *Subject Siam: Family, law, and colonial modernity in Thailand*. Silkworm Books.
- Loos, T. (2009). Transnational histories of sexualities in Asia. *The American Historical Review*, 114(5), 1309-1324.
- Mohanty, C. T. (1984). Under western eyes: Feminist scholarship and colonial discourses. *Boundary 2*, 12(3), 333-358.
- Na Pombejra, D. (2001). *Siamese court life in the seventeenth century as depicted in European sources*. Department of History, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Reynolds, C. J. (2006). A Thai Buddhist defense of polygamy. In *Seditious histories: Contesting Thai and Southeast Asian pasts* (pp. 185-213). University of Washington Press in association with Singapore University Press, NUS Publishing.
- Royce, N. (1856). *A sketch of the life and character of Mrs. Emilie Royce Bradley: Ten years a missionary in Siam*. American Tract Society.
- Said, E. W. (1994). *Culture and imperialism*. Vintage Book.
- Said, E. W. (2003). *Orientalism*. Penguin Book.
- Scott, J. W. (1986). Gender: A useful category of historical analysis. *The American Historical Review*, 91(5), 1053-1075.
- Stoler, A. L. (2002). *Carnal knowledge and imperial power: Race and the intimate in colonial rule*. University of California Press.
- Young, R. J. C. (1995). *Colonial desire: Hybridity in theory, culture and race*. Routledge.

ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558*

Received: 27 September 2024

Revised: 5 January 2025

Accepted: 28 May 2025

เหลียง จันทิมา**

วีรวัฒน์ อินทรพร***

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558 โดยศึกษานวนิยายชุดของไทยจำนวน 3 ชุด คือ 1) นวนิยายชุด บ้านไร่ปลายฝัน 4 เรื่อง ได้แก่ ชาราทิมาลัย ดวงใจอันดี ปฐพีเล่ห์รัก วายุภักตมนตรา 2) นวนิยายชุด แม่ของแผ่นดิน 3 เรื่อง ได้แก่ ประทีปรักแห่งใจ แสงเทียน ร้อยป่าไว้ด้วยรัก 3) นวนิยายชุด ดวงใจเทวพรหม 5 เรื่อง ได้แก่ ลออจันทร์ขวัญฤทัย ใจพิสุทธิ์ ดุจอัปสร และ พรชีวัน โดยใช้แนวคิดชนบทนิยม (Ruralism) ของเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) เป็นเครื่องมือในการศึกษาเนื้อหาจากเรื่องและนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาของนวนิยายชุดที่นำมาศึกษาในครั้งนี้แฝงอุดมการณ์ชนบทนิยมอย่างเด่นชัดผ่านการประกอบสร้างในตัวละครหลากหลายมิติ ดังนี้ 1) การนำเสนอภาพชนบทโรแมนติกในอุดมคติผ่านการตั้งชื่อนวนิยายและตัวละคร 2) การนำเสนอภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบทไทย 3) การนำเสนอการโยกย้ายชีวิตในชนบทของตัวละครตามอุดมการณ์ชนบทนิยม ดังนั้น นวนิยายชุดเหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดชนบทในอุดมคติไปสู่ผู้อ่านได้อย่างทรงพลังและเป็นรูปธรรมสร้างภาพชนบทในอุดมคติที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าและศักยภาพของสังคมชนบทในบริบทสมัยใหม่

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

นวนิยายชุด;
ชนบทนิยม;
อุดมการณ์;
สังคมชนบทไทย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์เรื่อง “วาทกรรมการพัฒนาและอุดมการณ์ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558” หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยหอจื่อ สาธารณรัฐประชาชนจีน และนักศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ติดต่อได้ที่: 2374138984@qq.com

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ติดต่อได้ที่: v911_09@hotmail.com

Ruralism in Thai Novel Series, during 2009-2015^{*}

Received: 27 September 2024

Revised: 5 January 2025

Accepted: 28 May 2025

Liang Junping^{**}Weerawat Intaraporn^{***}

This study investigates rural ideology in Thai novel series published between 2009 and 2015. It focuses on three sets of novels: 1) *Baan Rai Plai Fun* series, including *Thara Himalai*, *Duangjai Akkhanee*, *Pathapee Leh Ruk*, and *Wayupak Montra*; 2) *Mae Khong Phaendin* series, including *Pra Teap Rak Hang Jai*, *Saeng Thian*, and *Roi Pa Wai Duay Rak*; and 3) *Duangjai Dhevaprom* series, including *Laorchan*, *Kwanruetai*, *Jaiphisut*, *Dujapsom*, and *Porncheewan*. The study adopts Raymond Williams' concept of ruralism as the analytical framework and employs descriptive methods to present the findings. The results reveal that these novels prominently reflect rural ideology across three key dimensions: 1) presentation of a romanticized image of rural life through symbolic names and titles, constructing an idealized vision of the countryside; 2) presentation of rural economic growth in Thailand; and 3) presentation of nostalgia for rural life, conveyed through the aspirations and perspectives of various characters. These novels play a crucial role in presenting an idealized countryside and reinforcing development narratives in a tangible and impactful way. They depict rural areas as harmonious and prosperous spaces, balancing economic progress with cultural preservation. The findings suggest that these narratives encourage readers to appreciate the value and potential of rural communities in modern Thai society, positioning them as sustainable and fulfilling alternatives to urban lifestyles.

Research Article

Abstract

Keywords

novel series;
ruralism;
ideology;
rural Thai society

^{*} This article is part of a doctoral dissertation titled "Development Discourse and Ruralism in Thai Novel Series, during 2009-2015", Communicative Thai as a Second Language Program, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University

^{**} Lecturer, Thai Language Program, Hechi University, People's Republic of China. Ph.D. Candidate, Thai as a Second Language Program, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, e-mail: 2374138984@qq.com

^{***} Assistant Professor, Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, e-mail: v911_09@hotmail.com

1. บทนำ

นวนิยายชุดเป็นวรรณกรรมที่ประกอบด้วยเรื่องราวหลายเล่มซึ่งเชื่อมโยงกันผ่านโครงเรื่องหรือแนวคิดหลัก โดยเฉพาะนวนิยายชุดแนวโรแมนติก (romance genre) มักเน้นเรื่องราวความรัก ชีวิตครอบครัว และการเติบโตของตัวละครผ่านความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงในชีวิต แม้ว่านวนิยายประเภทนี้จะมีจุดประสงค์หลักเพื่อสร้างความบันเทิง แต่ผู้เขียนในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคมที่เป็นจริง ส่งผลให้นวนิยายชุดกลายเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่หรือผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางสังคม โดยนำเสนอค่านิยม ทศนคติและแนวทางการพัฒนาสังคมที่สะท้อนภาพของยุคสมัยอย่างชัดเจน เช่นคำกล่าวของสำนักพิมพ์พิมพ์คำ (ซอนกลีน, 2565, ปกใน) ว่าแท้จริงแล้ว การพิมพ์หนังสือคือการเปลี่ยนแปลงอย่างถึงรากถึงโคนทั้งทางความคิดและสังคม สอดคล้องกับความคิดของเสาวณิต จุลวงศ์ (2561, น. 183) ที่กล่าวว่า การปลูกฝังอุดมการณ์ในสังคมเกิดขึ้นผ่านวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ วรรณกรรมจึงมีบทบาทเป็นปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรมที่สร้างหรือผลิตซ้ำอุดมการณ์ ไม่ว่าจะเป็นกระแสหลักหรือกระแสรองและยังเป็นเครื่องมือในการต่อสู้หรือประนีประนอมกับอุดมการณ์อื่นๆ

ประเทศไทยเริ่มจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ใน พ.ศ. 2504 เพื่อเร่งพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ โดยในช่วงแผนฉบับที่ 1-6 รัฐบาลมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปิดประเทศอย่างเต็มที่ ต่อมาใน พ.ศ. 2533 ประเทศไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้กิจกรรมเศรษฐกิจจะดับสากล เช่น การค้า การลงทุนและการพัฒนาระบบขนส่งมีบทบาทสำคัญในการปรับเศรษฐกิจไทยให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจโลก

ภายใต้อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ รัฐบาลได้กำหนดนโยบายสำคัญเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่นนโยบาย “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ในแผนพัฒนาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) และ “ชุมชนที่เข้มแข็ง” ในแผนพัฒนาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งเป็นช่วงของการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ดังที่รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข (2557, บทนำ) ระบุว่าโลกาภิวัตน์หลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท และการสูญเสียภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม วิฤติเศรษฐกิจและสังคมได้กระตุ้นให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตดั้งเดิม ส่งผลให้แนวคิดท้องถิ่นนิยม (Localism) ที่เน้นคุณค่าและอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้รับความสนใจมากขึ้น

หลังวิกฤติต้มยำกุ้งปี 2540 รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) ดำเนินนโยบายประชานิยมเพื่อฟื้นฟูชนบทและลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท ดังการศึกษาของพุ่ม พงศ์พีพร (2548) ที่กล่าวถึงนโยบายสำคัญของรัฐบาลในเวลานั้น ได้แก่ “กองทุนหมู่บ้าน” สนับสนุนงบหมู่บ้านละ 1 ล้านบาทเพื่อลดหนี้ นอกกรอบ โครงการ “OTOP” ส่งเสริมสินค้าท้องถิ่น “การพักชำระหนี้เกษตรกร” ลดภาระการเงิน “30 บาทรักษาทุกโรค” ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ และ “SML” สนับสนุนชุมชนบริหารงบประมาณ นโยบายเหล่านี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทกลับมาใช้ชีวิตในบ้านเกิดแทนการอพยพสู่เมืองใหญ่ ขณะเดียวกันแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรฯ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 ถูกนำมาปรับใช้ในแผนพัฒนาฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) พร้อมแนวคิด “การพัฒนาทุนทางภูมิปัญญา” และ “การพึ่งพาตนเอง” เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท นอกจากนี้ “มูลนิธิร่วมด้วยช่วยกันสำนึกรักบ้านเกิด” ก่อตั้งปี 2542 โดยนายบุญชัย เบญจรงค์กุล และขยายเป็น “เครือข่ายเกษตรกรสำนึกรักบ้านเกิด” ในปี 2551 เครือข่ายนี้มีจุดประสงค์ร่วมปราชญ์เกษตรและผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ เพื่อ

พัฒนาชุมชนให้พึ่งพาตนเอง ผลิดอาหารปลอดภัยและแบ่งปันความรู้เพื่อเกษตรกรรมยั่งยืนระดับชุมชนและประเทศ

แสดงให้เห็นว่านโยบายดังกล่าวมุ่งส่งเสริมการพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืนผ่านการสนับสนุนทรัพยากรความรู้ เงินทุนและความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท บรรเทาผลกระทบจากโลกาภิวัตน์และวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ทั้งยังแสดงให้เห็นแนวโน้มที่สังคมไทยส่งเสริมการโยกย้ายชีวิตชนบทอย่างเป็นรูปธรรม

แนวโน้มดังกล่าวนี้สะท้อนจากการส่งเสริมวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เช่น วิถีเกษตรกรรมและการดำเนินชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติ ซึ่งถูกมองว่ายั่งยืนและสมดุลมากกว่ากระแสโลกาภิวัตน์ อย่างไรก็ตาม การมองชนบทในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมายาคติเดิมที่มองว่าชนบทล้าหลังและยากจน หากแต่ครอบคลุมถึงการพัฒนาชนบทให้สามารถปรับตัวสอดคล้องกับบริบทของโลกสมัยใหม่

กระบวนการนี้ส่งเสริมให้เกิดโครงการต่าง ๆ ที่สนับสนุนการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนและพอเพียง ขณะเดียวกันยังกระตุ้นให้เกิดวาทกรรมเกี่ยวกับชนบทในวงกว้าง ซึ่งนำไปสู่การมองชนบทผ่านสองกระแสหลัก ได้แก่ กระแสที่เน้นผลกระทบจากการพัฒนา ซึ่งทำให้ชนบทต้องเผชิญกับความยากลำบาก และกระแสที่มองชนบทในฐานะพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาและสามารถปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานของณัฐวรวัจน์ คล้ายสมมุติ (2567) ที่สรุปแนวคิดของนักวิชาการหลายคนเกี่ยวกับชนบทซึ่งแบ่งความคิดเห็นเกี่ยวกับชนบทในสังคมไทยเป็นสองกระแสหลัก ได้แก่ 1) การมองชนบทเป็นพื้นที่แร้นแค้นและต้องพัฒนา ซึ่งแพร่หลายในช่วงสงครามเย็น โดยเน้นการพัฒนาเพื่อเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม และ 2) การมองชนบทเป็นพื้นที่สวยงามและมีคุณค่า ซึ่งได้รับความนิยมหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา โดยให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตพอเพียง ทั้งสองกระแสสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางความหมายตามบริบทการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในแต่ละยุค

ท่ามกลางบริบททางสังคมในยุคสมัยนี้ได้เกิดนวนิยายชุดแนวโรแมนติกที่มีฉากหลังเป็นสังคมชนบทสมัยใหม่ โดยนำเสนอเรื่องราวของชนชั้นสูงถึงชนชั้นกลางที่มีบทบาทในสังคม เช่น ราชินิกุล ข้าราชการ ทหารและนักลงทุน รวมถึงชนชั้นล่างอย่างชาวชนบทจากภูมิภาคต่าง ๆ ที่ร่วมมือกันเพื่อพัฒนาชนบท ตัวอย่างสำคัญ ได้แก่ ผลงานจากสำนักพิมพ์พิมพ์คำ เช่น *บ้านไร่ปลายฝัน* (ตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2552) เล่าเรื่องราวความรักของพี่น้องฝาแฝด 4 คนในครอบครัว โดยมีฉากหลังเป็นการดำเนินธุรกิจชนบทสมัยใหม่ อีกเรื่องหนึ่งคือ *ดวงใจเทวพรหม* (ตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2558) ซึ่งเป็นภาคต่อของ *สุภาพบุรุษจุฑาเทพ* เล่าเรื่องราวความรักของรุ่นลูก ช่วง พ.ศ. 2530-2540 ที่ตัวละครหลักมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชนบท นอกจากนี้ สำนักพิมพ์มายดรีมได้เผยแพร่นวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* ใน พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นโครงการนวนิยายที่มุ่งนำเสนอพระอัจฉริยภาพและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง จากการศึกษาค่านานักเขียน พบว่านักเขียนแต่ละคนได้เลือกนำพระราชกรณียกิจและพระปรีชาสามารถของพระองค์มาเป็นแก่นเรื่องหลัก เพื่อนำเสนอถึงพระวิสัยทัศน์และพระราชปณิธานในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์เบื้องต้นพบว่านวนิยายชุดเหล่านี้นำเสนอภาพสังคมชนบทที่ได้รับการพัฒนาควบคู่กับการพรรณนาความงามของวิถีชีวิตชนบทในยุคใหม่ เพื่อสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ขณะเดียวกันยังสะท้อนภาพชนบทที่มีศักยภาพและเสน่ห์ดึงดูด ซึ่งกระตุ้นให้ผู้นำหรือกลุ่มนักลงทุนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ชนบท เนื้อหาเหล่านี้เผยให้เห็นแนวคิดชนบทนิยมกระแสที่สองต่งงานของณัฐวรวัจน์ คล้ายสมมุติ อย่างชัดเจน

โดยแฝงอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมร่วมสมัย คือการมองชนบทว่าเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียงและยั่งยืน ตอกย้ำความสำคัญของชนบทในฐานะแหล่งพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุลกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน แนวคิดนี้ตรงกับที่นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2557) ระบุว่า ชนบทนิยมในนวนิยายไทยมักสะท้อนภาพชนบทเป็นสถานที่ที่สงบ งดงามและเรียบง่าย ถูกกำหนดด้วย “ระเบียบ” ของธรรมชาติ ซึ่งถูกมองว่าเป็นพื้นที่ที่บริสุทธิ์และปราศจากกิเลส เปรียบเทียบกับชีวิตที่วุ่นวายในเมือง ชนบทถูกเสนอให้เป็นแหล่งที่เอื้อต่อศีลธรรมทางศาสนาและความสามัคคี

อุดมการณ์ชนบทนิยมที่กล่าวมานี้สะท้อนผ่านชุดความคิดที่มีต่อการพัฒนาชนบท เช่น การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการพึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่น การอนุรักษ์ธรรมชาติและ การฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน ทั้งยังเสริมสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ในชุมชนชนบท ให้ชนบทเป็นพื้นที่แห่งความสงบและความยั่งยืนในสังคมปัจจุบัน

อุดมการณ์เป็นค่านิยมหรือแนวคิดที่ถูกมองว่าเป็นเป้าหมายหรือแบบอย่างที่สูงสุดของสังคมหรือระบบคิดใดๆ แม้อาจดูยากที่จะบรรลุหรือเป็นไปได้ แต่อุดมการณ์ยังคงเป็นแรงบันดาลใจที่กระตุ้นให้ผู้คนพยายามที่จะเข้าใกล้หรือไปสู่เป้าหมายเหล่านั้นในสังคมของตน หรือเป็นความหวังในการดำเนินชีวิต ดังที่บลอมมาร์ท (Blommaert, 2005 อ้างถึงใน ธีรพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 18) แสดงความเห็นว่าคุณมการณ์มีความเป็นนามธรรมมากกว่าและเป็นพื้นฐานของความคิดที่เราแสดงออกมา อาจกล่าวได้ว่าอุดมการณ์เป็นโครงสร้างลึก (deep structures) ของพฤติกรรมทางสังคม หรืออุดมการณ์อยู่เบื้องหลังหรือกำหนดพฤติกรรมทางสังคมของเรานั้นเอง

ปัจจุบัน ประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบท โดยมีอุดมการณ์ชนบทนิยมแฝงอยู่ในบริบททางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งส่งผลต่อแนวทางการพัฒนา ผู้วิจัยเห็นว่านวนิยายชุดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชนบทในยุคปัจจุบันอาจแฝงอุดมการณ์ชนบทนิยมที่น่าสนใจและควรค่าแก่การศึกษาอย่างลึกซึ้ง การศึกษานวนิยายชุดเหล่านี้จึงเป็นโอกาสสำคัญในการศึกษาแนวคิดและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในวรรณกรรม ตลอดจนเผยให้เห็นภาพการพัฒนาชนบทที่ชัดเจนในบริบทสังคมร่วมสมัย

ผู้วิจัยในฐานะชาวจีนที่ศึกษาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สองมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงชนบทในจีน สนใจศึกษากระบวนการพัฒนาชนบทในไทย โดยเฉพาะในนวนิยายชุดที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท ดังนั้น การวิเคราะห์ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558 เหล่านี้อาจช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอุดมการณ์ที่ผ่านวรรณกรรมและเปิดมุมมองใหม่เกี่ยวกับแนวคิดและทิศทางการพัฒนาชนบทในสังคมไทยอย่างลึกซึ้ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอุดมการณ์ชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558

3. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษานวนิยายชุดของไทยจำนวน 3 ชุด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ประกอบด้วยนวนิยาย 4 เรื่อง ได้แก่ *ธาราหิมาลัย* ของณารา (2564) *ดวงใจอันดี* ของช่อนกลิ่น (2564) *ปฐพีเล่ห์รัก* ของร่มแก้ว (2564) *วายุภักมณฑรา* ของแพรวณัฐ (2564) พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2552 โดยสำนักพิมพ์พิมพ์คำเป็นผู้จัดพิมพ์

2. นวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* ประกอบด้วยนวนิยาย 3 เรื่อง ได้แก่ *ประทีปรักแห่งใจ* ของนภาสธร (2557) *แสงเทียน* ของแพรวณัฐ (2557) *รอยป่าไผ่ด้วยรัก* ของจิตติมาดา (2557) พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2557 โดยสำนักพิมพ์มายดรีมเป็นผู้จัดพิมพ์

3. นวนิยายชุด *ดวงใจเทวพรหม* ประกอบด้วยนวนิยาย 5 เรื่อง ได้แก่ *ลออจันทร์* ของช่อนกลิ่น (2565) *ขวัญฤทัย* ของแก้วแถม (2565) *ใจพิสุทธิ์* ของแพรวณัฐ (2565) *ดุจดั่งพร* ของณารา (2562) และ *พรชีวัน* ของร่มแก้ว (2565) พิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2558 โดยสำนักพิมพ์พิมพ์คำเป็นผู้จัดพิมพ์

4. การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ศึกษาชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทย การทบทวนวรรณกรรมมีรายละเอียดดังนี้

แม้ในประเทศไทยยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาชนบทนิยมโดยตรงจากวรรณกรรม แต่มีการศึกษาวรรณกรรมไทยที่สะท้อนภาพชนบทในมิติต่างๆ ตัวอย่างเช่น กาญจนา ประสงค์เงิน (2527) พบว่าปัญหาชนบทอีสานในเรื่องสั้นไทยช่วง พ.ศ. 2501-2525 มีผลต่อการสร้างเนื้อหาและตัวละคร โดยสะท้อนปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ปรียาภรณ์ หนูสนั่น (2532) วิเคราะห์ว่านวนิยายที่สะท้อนปัญหาชนบทเน้นความสมจริงในแก่นเรื่องและตัวละคร โดยนักเขียนมักนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาเป็นองค์ประกอบสำคัญ สรณัฐ ไตลังคะ (2555) ศึกษาวรรณกรรมของไม้ เมืองเดิม พบว่าผลงานของเขานำเสนอภาพชนบทในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นชุมชนอุดมคติที่สงบสุขและพึ่งพาตนเอง ขณะที่ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2560) วิเคราะห์วรรณกรรมไทยระหว่าง พ.ศ. 2475-2501 โดยพบว่าชนบทในวรรณกรรมช่วงแรกมักถูกมองว่าเป็นพื้นที่รอการพัฒนาและชาวชนบทถูกมองว่าอ่อนแอ อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เช่น *ปีศาจ* และ *ฟ้าปักษ์* เปิดพื้นที่ให้ชนบทแสดงเสียงและตอบโต้ต่อมโนคติที่กดขี่ และกิตติราช พงษ์เนลิยว (2560) ศึกษาเรื่องสั้นยุคพัฒนา (พ.ศ. 2493-2519) พบว่าวรรณกรรมในช่วงนี้สะท้อนปัญหาเศรษฐกิจ การเมืองและความยากจนในชนบท โดยเน้นความเหลื่อมล้ำและการกดขี่จากนายทุนและอำนาจรัฐ วรรณกรรมเรื่องสั้นยังมีบทบาทในการนำเสนอความจริงในมิติที่ถูกกลบเกลื่อนจากกระแสหลัก สร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับปัญหาชนบทในสังคมไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าแม้ในไทยยังไม่มีการศึกษาชนบทนิยมจากวรรณกรรมอย่างชัดเจน แต่มีงานวิจัยที่สะท้อนภาพชนบทในแง่มุมต่างๆ เช่น ความยากจน ความเหลื่อมล้ำและการพึ่งพาตนเอง

5. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยที่สำคัญคือแนวคิดชนบทนิยมของ เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ชนบทนิยม (Ruralism) เป็นอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในตะวันตก โดยเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Williams, 1973, pp. 9-12) กล่าวว่าชนบทนิยมถูกสร้างจากการมองย้อนถึง “อดีตอันดั่งงาม” ของชนบท ที่เปรียบเป็นพื้นที่สงบสุข และบริสุทธิ์ ตรงข้ามกับชีวิตเมืองที่วุ่นวาย แนวคิดนี้มีรากฐานตั้งแต่ยุคโรมันและสะท้อนผ่านวรรณกรรม เช่น *The Deserted Village* (1769) ของโกลด์สมิธ (Goldsmith) และ *The Village* (1783) ของแคร็บ (Crabbe) รวมถึงงานเขียนของโทมัส ฮาร์ดี (Thomas Hardy) และจอร์จ เอลเลียต (George Eliot) ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 นอกจากนี้ ชนบทนิยมขับเคลื่อนด้วยความโหยหาอดีตและความทรงจำวัยเด็ก ซึ่งสร้างความเชื่อมโยงทางอารมณ์กับชนบท ทั้งนี้ ความคิดดังกล่าวยังถูกใช้วิพากษ์การเปลี่ยนแปลงสังคมสมัยใหม่ในด้านศาสนา การเมืองและวัฒนธรรม

ดังที่เจนส์ ควอร์นิง (Jens Kvorning) (Kvorning, 2016 อ้างถึงใน Carlow, 2016, p. 26) นิยามว่า

แนวคิดเรื่องชนบทนิยม (Ruralism) ประกอบด้วยมิติที่หลากหลายและมีบทบาทใน วนากรรมต่าง ๆ โดยความหมายดั้งเดิมของคำนี้เกี่ยวข้องกับชีวิตในชนบท ซึ่งมักถูกมองว่าเป็น วิถีชีวิตที่ดั้งเดิม มีความเรียบง่ายและบริสุทธิ์มากกว่าชีวิตในเมืองหรือในตัวเมือง อย่างไรก็ตาม ในวนากรรมปัจจุบัน แนวคิดเรื่องชนบทนิยมเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตบางประเภท โดยเฉพาะวิถีชีวิต ที่เน้นความเรียบง่ายและการกลับไปค้นพบคุณค่าและการใช้ชีวิตในชนบทอีกครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่ มักเกิดขึ้นในพื้นที่บริเวณขอบของเมืองใหญ่ นอกจากนี้ ชนบทนิยมยังเกี่ยวข้องกับขบวนการที่มุ่ง พัฒนารูปแบบชีวิตใหม่ในชนบท ซึ่งแสดงถึงความเคารพในธรรมชาติและมุ่งสร้างรูปแบบชีวิต ที่ยั่งยืนในชนบท โดยรวมถึงความยั่งยืนในด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ

เกเลน นิวแมน (Galen Newman) และเจสซี แซกินอร์ (Jesse Saginor) (Newman & Saginor, 2016) กล่าวว่าชนบทนิยมใหม่ (New Ruralism) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูชนบทให้สอดคล้องกับ การเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เน้นการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรม สร้างเครือข่ายการเกษตรท้องถิ่น ลดผลกระทบจาก การขยายตัวของเมืองและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล เพื่อรักษาเอกลักษณ์และสร้างความยั่งยืนให้กับ ชนบทในระยะยาว

ดังนั้น จากการนิยามของนักวิชาการข้างต้น แนวคิดชนบทนิยม (Ruralism) สามารถสรุปได้ว่าเป็น อุดมการณ์ที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าและอัตลักษณ์ของชนบท โดยมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การยกย่อง และเน้นอัตลักษณ์ของชนบทในฐานะพื้นที่ที่สงบ เรียบง่ายและบริสุทธิ์ ซึ่งต่างจากความวุ่นวายของเมือง 2) การส่งเสริมการหวงคืนวิถีชีวิตชนบทที่เรียบง่ายและใกล้ชิดธรรมชาติ โดยเน้นความยั่งยืนในมิติทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม และ 3) การปรับตัวของชนบทให้สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ผ่านกระบวนการอนุรักษ์ พื้นที่และพัฒนา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมร่วมสมัย

สำหรับบทความนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดชนบทนิยมในการวิเคราะห์นวนิยายชุดของไทยที่ตีพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2552-2558 โดยชี้ให้เห็นว่านวนิยายชุดเหล่านี้แสดงภาพวิถีชีวิตชนบทที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ใช้ชีวิตอย่าง เรียบง่ายและพอเพียง พร้อมทั้งแสดงการฟื้นฟูคุณค่าของชนบทและการปรับตัวให้สอดคล้องกับการพัฒนาสังคม ในยุคสมัยใหม่

6. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสารควบคู่กับการวิเคราะห์เนื้อหาในนวนิยาย โดยศึกษานวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* แม่ของแผ่นดิน และ ดวงใจเทวพรหม เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง จากนั้น ทบทวนทฤษฎีและงานวิจัยเกี่ยวกับชนบทนิยมเพื่อสร้างกรอบการวิเคราะห์และดำเนินการวิเคราะห์หุดมการณ์ ชนบทนิยมที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของนวนิยาย ทั้งนี้ นำเสนอผลการวิจัยผ่านการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อสรุปข้อค้นพบ อย่างเป็นระบบ

7. ผลการวิจัย

จากการศึกษาชนบทนิยมในนวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558 ได้ผลการศึกษา 3 ประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

7.1 การนำเสนอภาพชนบทโรแมนติกในอุดมคติผ่านการตั้งชื่อนวนิยายและตัวละคร

การตั้งชื่อเรื่องและชื่อตัวละครที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติอาจแฝงอุดมการณ์ชนบทนิยมและแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตที่พอเพียง สงบสุขในบริบทสังคมไทย ดังที่ทอมป์สัน (Thompson, 1990 อ้างถึงใน สรณัฐ ไตลังคะ, 2555, น. 17) ชี้ให้เห็นว่าในประเทศโลกที่หนึ่ง การสร้างและเผยแพร่อุดมการณ์เปลี่ยนแปลงไปตามบทบาทของ สื่อมวลชน ซึ่งทำหน้าที่กระจายและควบคุมวาทกรรมที่สะท้อนอุดมการณ์ในสังคม พลังของอุดมการณ์จึงขึ้นอยู่กับ วิธีการสร้างและเผยแพร่สารโดยสถาบันสื่อต่างๆ ดังนั้น การวิเคราะห์ชื่อเรื่องและชื่อตัวละครในนวนิยายจึงสามารถ เปิดเผยอุดมการณ์ที่มีอิทธิพลต่อสังคมในช่วงเวลานั้นได้ โดยพิจารณาว่าชื่อเหล่านั้นสะท้อนหรือท้าทายความเชื่อ และค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมอย่างไร

ตัวอย่างอุดมการณ์ชนบทนิยมที่แฝงในชื่อนวนิยาย เช่น ชื่อนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ซึ่งเป็นชื่อที่ สอดคล้องกับนวนิยายประเภทแนวพาฝัน โดยคำว่า “บ้านไร่” บ่งบอกถึงวิถีชีวิตที่สงบ เรียบง่าย ทั้งยังเชื่อมโยงกับ ธรรมชาติและเกษตรกรรม ขณะที่ “ปลายฝัน” สื่อถึงความหวังและความปรารถนาการมีชีวิตที่พอเพียงและ มีความสุข ชื่อเรื่องนี้ช่วยผลิตซ้ำภาพลักษณ์ชนบทในเชิงบวก ให้ชนบทเป็นสถานที่แห่งความสงบสุข ห่างไกลจาก ความวุ่นวายในเมืองและนำไปสู่ความสุขอย่างสงบสบาย อีกตัวอย่างหนึ่งคือชื่อนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* นอกจากแสดงให้เห็นโครงการศิลปาชีพของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ซึ่งเป็นโครงเรื่องหลักของนวนิยายชุดนี้แล้ว ยังแสดงนัยสำคัญของชื่อซึ่งเปรียบชนบทเสมือนแหล่งผลิตทรัพยากร ที่หล่อเลี้ยงประชาชนของประเทศชาติ โดยแสดงภาพว่าชนบทเป็นสถานที่ที่อุดมสมบูรณ์ กินดี อยู่ดี และเผยให้เห็น ความสำคัญของชนบทในฐานะหัวใจของเศรษฐกิจและสังคมไทย

สำหรับชื่อเรื่องนวนิยาย หลายเรื่องสะท้อนความโรแมนติกของชนบท เช่นชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ประกอบด้วยนวนิยายเรื่อง *ธาราหิมาลัย* *ดวงใจคณีนี* *ปฐพีเล่ห์รัก* *วายุภักตมนตรา* ที่เปรียบเทียบความงามของ ธรรมชาติ เช่น ธาราหิมาลัยเปรียบเสมือนสายน้ำที่ไหลจากภูเขาคิมาลัย เชิดชูความงามของธรรมชาติและ

ความสงบสุขในชนบทที่แตกต่างจากเมือง ส่วนชื่อเรื่อง *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก* จากนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* ผูกพันความรักเข้ากับธรรมชาติ ช่วยสร้างภาพชนบทในอุดมคติที่เต็มไปด้วยความสงบและความรักของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติ

นอกจากนี้ ชื่อของตัวละครในนวนิยายชุดเหล่านี้ยังสะท้อนถึงความใกล้ชิดกับธรรมชาติ ตัวอย่างจากนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝน* ซึ่งมีตัวละครหลักเป็นพี่น้องฝาแฝด 4 คน ได้แก่ “ปฐพี” (ดิน) “วายุภัก” (ลม) “อัคนี” (ไฟ) และ “ทิพย์ธารา” (น้ำ) ชื่อเหล่านี้แสดงถึงองค์ประกอบของธรรมชาติที่สำคัญ สื่อให้เห็นถึงความกลมกลืนระหว่างชีวิตมนุษย์กับธรรมชาติ ช่วยวาดภาพชนบทที่งดงามและทำให้ผู้อ่านสัมผัสถึงความเชื่อมโยงอันลึกซึ้งกับธรรมชาติ

การตั้งชื่อชุด ชื่อเรื่องและชื่อตัวละครที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและชนบทไม่เพียงดึงดูดความสนใจของผู้อ่านเท่านั้น แต่ยังมีส่วนในการสร้างและตอกย้ำภาพลักษณ์ชนบทแบบอุดมคติที่เน้นความสงบสุข ความเรียบง่ายและความกลมกลืนกับธรรมชาติ ชื่อที่สะท้อนความเชื่อมโยงกับธรรมชาติสื่อถึงความสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งวาดภาพชนบทในลักษณะที่โรแมนติกและสงบสุข ซึ่งแสดงให้เห็นอุดมการณ์ชนบทนิยมอย่างชัดเจน

7.2 การนำเสนอภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบทไทย

การเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบทไทยในปัจจุบันมีความก้าวหน้าอย่างมาก ดังที่เพ็ญลักษณ์ อ่อนทรวง และคณะ (2553, น. 152) ระบุว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐที่มุ่งยกระดับชนบทให้เท่าทันเศรษฐกิจโลกส่งผลให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ แม้จะเกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบท แต่กระบวนการพัฒนานี้กลับสร้างความไม่เข้าใจกันระหว่างแนวคิดของรัฐกับชุมชน และก่อให้เกิดผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น

เมื่อนำแนวคิดนี้มาวิเคราะห์นวนิยายชุดไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558 พบว่านวนิยายชุดเหล่านี้เน้นการนำเสนอการเติบโตของเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ในสังคมชนบท เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดตั้งโรงงานขนาดเล็ก การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ การเลี้ยงสัตว์และการเกษตรตามแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” แม้บางส่วนจะเผชิญความท้าทาย เช่น ผลกระทบของทุนนิยม โลกาภิวัตน์และปัญหาชุมชน แต่ปัญหาเหล่านี้มักได้รับการแก้ไขอย่างลงตัว ผ่านความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน ภาพชนบทที่ปรากฏในนวนิยายชุดเหล่านี้แสดงให้เห็นอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นพื้นที่พัฒนาได้อย่างสมดุล สงบสุขและเอื้อต่อการใช้ชีวิตเรียบง่าย การนำเสนอในลักษณะดังกล่าวตอบสนองความต้องการของผู้อ่านที่แสวงหาความโรแมนติกในวิถีชนบท ดังนี้

7.2.1 การเติบโตของเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ในสังคมชนบท

นวนิยายชุดเหล่านี้มักนำเสนอฉากชนบทสมัยใหม่ที่แสดงการเติบโตทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ เช่น นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝน* นำเสนอภาพชนบทที่แสดงให้เห็นการเติบโตทางเศรษฐกิจและความสงบสุขของวิถีชีวิตอย่างเด่นชัด โดยเล่าเรื่องราวความรักของฝาแฝด 4 คน ซึ่งเติบโตในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในบ้านหลังใหญ่ในชนบทจังหวัดสระบุรี พ่อแม่เกษียณอายุ ปลูกสวนกุหลาบและดำเนินชีวิตอย่างสุขสบาย ทั้งมีคนรับใช้และคนงานที่เป็นชาวต่างชาติ ได้แก่ ลาว กัมพูชาและพม่า ในขณะที่ลูกชายทั้งสามคนดำเนินธุรกิจหลากหลายในชนบท

โดย “ปฐพี” บริหารรีสอร์ท “วายุภัก” ดูแลไร่่องุ่น โรงบ่มไวน์และร้านอาหารฝรั่งเศส “อัคนี” รับผิดชอบฟาร์มโคนมขนาดใหญ่ พร้อมสร้างสายการแปรรูปน้ำนมดิบ นอกจากนี้ พี่น้องทั้งสามยังบูรณาการกิจกรรมทางธุรกิจเหล่านี้เข้าด้วยกันเพื่อสร้างการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นความงดงามของธรรมชาติเป็นจุดขาย ดังตัวละคร “นายมนตรี” แนะนำลูกชายสามคนให้กับ “คุณพฤษ” ในเรื่อง ดวงใจอัคนี อย่างภูมิใจว่า “นั่นคนโต อาให้ดูแลรีสอร์ทที่นี่ มันชอบของมันตั้งแต่เด็ก ก็เลยยกให้มันไป ส่วนอีกสองคนก็มีเจ้าลม ให้ดูแลไร่่องุ่น ส่วนเจ้าไฟก็ให้ดูแลฟาร์มโคนม” (ซอนกลีน, 2564, น. 207) การดำเนินธุรกิจหลากหลายในชนบทของครอบครัวนี้แสดงให้เห็นแนวทางการพัฒนาที่ตรงกับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐที่สนับสนุนการพัฒนาการเกษตร อุตสาหกรรมการผลิตรายย่อย และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสังคมชนบท

ภาพของครอบครัวที่ประสบความสำเร็จด้านธุรกิจและใช้ชีวิตอย่างสุขสบายในชนบทแสดงให้เห็นอุดมคติของชีวิตที่หลายคนปรารถนา โดยเฉพาะผู้คนในเมืองใหญ่ที่เผชิญความวุ่นวาย ชนบทในนวนิยายชุดนี้ถูกนำเสนอเป็นเสมือนสถานที่หลบภัยและพักผ่อน พร้อมแสดงให้เห็นถึงเศรษฐกิจชนบทที่หลากหลายและมั่นคง ด้วยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ชาวชนบทสามารถดำรงชีวิตเรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ โดยไม่ต้องไปทำมาหากินที่เมืองใหญ่ ภาพชีวิตดังกล่าวอาจเป็นความสุขที่แท้จริงซึ่งหลายคนอาจใฝ่ฝันถึง

นอกจากนี้ เรื่อง *ประทีปรักแห่งใจ* จากนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* นำเสนอภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านครอบครัวของตัวละครเอก “ปองคุณ” ใช้ชีวิตอยู่ในชนบทจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังที่ปรากฏในคำบอกเล่าของตัวละคร “ลุงผล” ดังต่อไปนี้

เอกชัยก็เริ่มทำโรงสี กิจการใหญ่โต ร่ำรวย แล้วยังแบ่งขายที่ดินบางแปลงให้คนซื้อไปทำหมู่บ้าน ก็ทำให้มีเงินเก็บเยอะขึ้น...อาจรวยกว่าพวกเศรษฐีในกรุงเทพฯ อีก ปองเองพอพอมีเงินก็ได้ร่ำเรียนสูงถึงปริญญาโท

(นภาสรร, 2557, น. 323)

คำกล่าวนี้แสดงให้เห็นครอบครัวของตัวละครเอกซึ่งเป็นตัวแทนของชาวชนบทที่สร้างความมั่งคั่งผ่านการพึ่งพาตนเอง รายได้หลักมาจากธุรกิจโรงสีและการขายที่ดินบางส่วนให้แก่กองทุนเพื่อลงทุนพัฒนาหมู่บ้านใหม่ แสดงให้เห็นการพัฒนาชนบทที่เน้นการพึ่งพาชุมชนร่วมกับการสนับสนุนจากรัฐในภาคเกษตรและการดึงดูดการลงทุนจากภายนอก ส่วนโอกาสทางการศึกษาที่เปิดให้ตัวละครสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทยังแสดงให้เห็นความก้าวหน้าทางการศึกษาที่เกิดจากความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ สำหรับการขายที่ดินเพื่อพัฒนาหมู่บ้านใหม่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ ชุมชนที่ขยายตัวพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกกลายเป็นสัญลักษณ์ของการเติบโตทางเศรษฐกิจชนบท ดังนั้น การนำเสนอนี้จึงเป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นย้ำความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในบริบทชนบทร่วมสมัยอย่างเด่นชัด

เรื่อง *พรชิวัน* จากนวนิยายชุด *ดวงใจเทวพรหม* ได้นำเสนอครอบครัวของตัวละคร “พรชิวัน” ซึ่งทำการเกษตรสวนยางพาราที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในตัวบทได้กล่าวถึงจดหมายที่ “พรชิวัน” เขียนถึงพี่ชาย “กวิน” เล่าถึงเรื่องการปรับตัวต่อสถานการณ์เศรษฐกิจในช่วงวิกฤติของธุรกิจครอบครัวดังต่อไปนี้

ไม่น่าเชื่อเลยนะที่วิกฤตินี้กลับกลายเป็นผลดีต่อตลาดยางพารา ซึ่งมาคิดดูแล้วก็ควรเป็นอย่างนั้น เพราะผลผลิตยางพาราไทยส่วนใหญ่จะใช้ในการส่งออกมากกว่าบริโภคในประเทศ ยิ่งเงินบาทอ่อนค่าก็ยิ่งเป็นผลดีต่อการส่งออกมากขึ้น แบบนี้ชีวิตก็คลายกังวล หากเราดำเนินธุรกิจอย่างระมัดระวัง ไม่ประมาท ก็คงจะผ่านวิกฤติไปได้

(ร่มแก้ว, 2565, น. 232-233)

ข้อความนี้แสดงให้เห็นอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นความมั่นคงทางเศรษฐกิจภาคเกษตร โดยเฉพาะการปรับตัวของครอบครัวตัวละครท่ามกลางวิกฤติเศรษฐกิจระดับประเทศ การเติบโตของตลาดยางพาราจากค่าเงินบาทที่อ่อนค่าแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจโลกกับชนบท ตลอดจนบทบาทของเกษตรเชิงพาณิชย์ในการพยุงเศรษฐกิจครัวเรือนและประเทศ การบริหารธุรกิจอย่างรอบคอบของตัวละครยังเผยให้เห็นความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระดับมหภาค แสดงให้เห็นการพัฒนาเศรษฐกิจชนบทผ่านการพึ่งพาตนเองและการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยชาวชนบท

นอกจากธุรกิจต่างๆ ที่เติบโตในสังคมชนบทแล้ว นวนิยายเรื่อง *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก* จากชุด *แม่ของแผ่นดิน* ยังได้นำเสนอภาพการเกษตรขนาดเล็กแบบครอบครัวในชนบทไทยผ่านเรื่องราวของ “ลุงเคยอ” ชาวนาในจังหวัดราชบุรี ผู้ยึดหลัก “เศรษฐกิจพอเพียง” ในการทำการเกษตรผสมผสานบนที่ดิน 15 ไร่ที่ได้รับพระราชทาน เขาปลูกข้าว ผัก ผลไม้ เลี้ยงปลาและใช้ประโยชน์จากธนาคารข้าวและธนาคารควาย ผลผลิตที่ได้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนและสร้างรายได้เสริม การได้รับคัดเลือกเป็น “เกษตรกรดีเด่น” ของ “ลุงเคยอ” ดอกย้ำความสำเร็จของนโยบายรัฐและการสนับสนุนจาก “มูลนิธิร่วมด้วยช่วยกันสำนึกรักบ้านเกิด” ดังนั้น นวนิยายเรื่องนี้จึงผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยม โดยแสดงให้เห็นผลลัพธ์เชิงบวกของการพัฒนาชนบทต่อเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

จากการวิเคราะห์พบว่านวนิยายชุดเหล่านี้นำเสนอภาพชนบทที่แสดงการเติบโตของเศรษฐกิจประเภทต่างๆ ในสังคมชนบท โดยแสดงให้เห็นการพัฒนาที่รัฐสนับสนุน ซึ่งช่วยสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับชนบทไทยที่แตกต่างจากมายาคติเดิมที่ชนบทถูกมองว่าล้าหลังและยากจนและนำเสนอภาพชนบทว่าเป็นพื้นที่ที่น่าอยู่อาศัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกและโอกาสสร้างความมั่งคั่ง ดอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นความเจริญและศักยภาพของชนบทในสังคมสมัยใหม่อย่างชัดเจน

7.2.2 ความท้าทายในการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท

การพัฒนากับความท้าทายมักดำเนินควบคู่กันไป โดยเฉพาะในยุคใหม่ที่ลัทธิทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ได้แทรกซึมเข้าสู่ชนบท ดังที่เสาวณิต จุลวงศ์ (2561) ระบุว่าในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างทุนนิยมกับวิถีชีวิตชนบทหรือวิถีชีวิตไทย วรรณกรรมส่วนใหญ่เสนอว่าวาทกรรมทุนนิยมเป็นตัวการทำลายวิถีดั้งเดิมของสังคมไทย ยิ่งไปกว่านั้นยังทำลายความเป็นไทยด้วยการลดทอนคุณค่าภูมิปัญญาดั้งเดิมให้เป็นเพียงวัตถุดิบสำหรับการอนุรักษ์และขายเป็นสินค้าวัฒนธรรมเท่านั้น

นวนิยายชุดแนวพาฝันที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ นอกจากนำเสนอการเติบโตทางเศรษฐกิจในชนบทแล้วยังนำเสนอความท้าทายต่างๆ ในการพัฒนา ตัวอย่างความท้าทายที่ปรากฏในนวนิยาย ได้แก่ ความท้าทายของระบบทุนนิยมในชนบท ผลกระทบจากโลกาภิวัตน์และปัญหาเรื้อรังในสังคมชนบท อย่างไรก็ตาม ปัญหาเหล่านี้

มักได้รับการแก้ไขอย่างลงตัวในตอนจบเรื่อง เผยให้เห็นภาพชนบทที่สามารถปรับตัวและแก้ไขอุปสรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้กรอบอุดมการณ์ชนบทนิยม ดังที่ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นย่อย 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

1) ความท้าทายของระบบทุนนิยมในชนบท นวนิยายชุดนี้นำเสนอความท้าทายของระบบทุนนิยมในชนบทอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการกว้านซื้อที่ดินเพื่อพัฒนารีสอร์ตและปัญหาสิ่งแวดล้อม ในนวนิยาย 12 เรื่อง มีถึง 6 เรื่องที่กล่าวถึงธุรกิจรีสอร์ท ตัวอย่างเช่น ร้อยป่าไว้ด้วยรัก จากชุด แม่ของแผ่นดิน นำเสนอกลุ่มนายทุนที่เล็งเห็นโอกาสทำกำไรจากการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ จึงซื้อที่ดินจากชาวบ้านที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐเพื่อนำมาสร้างรีสอร์ตดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ แสดงการเปลี่ยนแปลงของชนบทภายใต้อิทธิพลทุนนิยมและการพัฒนาเศรษฐกิจแบบตลาดเปิดตามคำบอกเล่าของ “ผู้พันแสนคม” ที่ระบุว่า

“แต่ก่อนมีพวกนายทุนมากกว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้าน ทั้งๆ ที่รู้ว่าชาวบ้านไม่มีเอกสารสิทธิ์ครอบครอง มีแต่ใบจับจอง...นายทุนพวกนี้ซื้อมาจากชาวบ้านที่เห็นแก่เงินซึ่งก็ไม่ได้มากมายอะไรนัก สุดท้ายเมื่อไม่มีที่ทำกิน ทางเราก็ต้องจัดสรรให้ใหม่”...

เสียงเกรียงไกรที่แสนคมพูดถึงเป็นเจ้าของรีสอร์ทใหญ่โตบนที่ดินหลายสิบไร่ ราวกับจำลองสถานที่ของต่างประเทศมาไว้ที่นี่ สนนราคาที่พักแล้วตกคืนละครึ่งหมื่นเลยทีเดียว และที่สำคัญที่ดินที่วากำลังอยู่ในระหว่างฟ้องร้องกัน เนื่องจากรุกล้ำเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและบางแห่งก็เป็นที่ราชพัสดุซึ่งถือว่าเป็นอสังหาริมทรัพย์ของแผ่นดิน

(จิตฺตาดา, 2557, น. 92)

เนื้อหานี้แสดงให้เห็นความท้าทายของระบบทุนนิยมในชนบท โดยเฉพาะการกว้านซื้อที่ดินการเกษตรในราคาต่ำเพื่อนำไปสร้างรีสอร์ตในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและวัฒนธรรมดั้งเดิมถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมเชิงพาณิชย์ ชาวบ้านที่ขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจต้องขายที่ดินทำกิน ก่อให้เกิดปัญหาขาดแคลนที่ดินในชุมชน อย่างไรก็ตาม นวนิยายเสนอการแก้ปัญหาผ่านมาตรการของรัฐ เช่น การฟ้องร้องนายทุนบุกรุกป่าสงวนและการจัดสรรที่ดินใหม่ให้ชาวบ้าน ตอนจบเน้นความร่วมมือระหว่างรัฐ ทหาร ตำรวจ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในการแก้ปัญหา โดยนายทุนผู้กระทำผิดถูกดำเนินคดี เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นการพัฒนาที่มุ่งสร้างความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ซึ่งแฝงอุดมการณ์ชนบทนิยมทางด้านบทบาทของรัฐและประชาชนในฐานะครอบครัวเดียวกันที่ร่วมมือกันปกป้องและพัฒนาทรัพยากรในพื้นที่ชนบท สื่อให้เห็นแนวคิดการพัฒนาที่เน้นความยั่งยืนและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในชุมชนชนบท

อีกตัวอย่างหนึ่งที่นำเสนอความท้าทายของทุนนิยมในการดำเนินธุรกิจรีสอร์ทในพื้นที่ชนบทปรากฏในนวนิยาย ปฐพีเสี้ยวรัก จากชุด บ้านไร่ปลายฝัน ตัวละคร “ปฐพี” ผู้บริหารธาราริมรีสอร์ทที่เน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติ ดังเช่นคำพูดของตัวละคร “บัวลอย” กล่าวว่า “คุณดินใสใจกับเรื่องสิ่งแวดล้อม แล้วก็เรื่องโลกร้อนมาตั้งแต่ก่อนจะฮิตเป็นกระแสโครมๆ อยู่เนี่ยตั้งนาน เคยคิดโปรเจกต์อะไรหลายๆ อย่างเพื่อให้รีสอร์ทแห่งนี้เป็นมิตรกับธรรมชาติมากที่สุด เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด” (ร่มแก้ว, 2564, น. 62) เขาใช้บรรจุก้นที่ดินเผาแทนพลาสติก จัดตั้งชมรมล่องแก่งเชิงอนุรักษ์ พัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สบู่และยาสระผม และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งอบรมชาวบ้านและจ้างงานในธุรกิจต่างๆ ส่งผลให้รีสอร์ทประสบความสำเร็จและได้รับการยกย่องเป็น “ซูเปอร์อันซีน (Super Unseen)” ของจังหวัด ขณะเดียวกัน ชาวบ้านก็ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการมีส่วนร่วมในธุรกิจ สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

ในทางตรงข้าม “วสันต์” ผู้บริหารป่าฝนรีสอร์ทที่ละเมิดกฎหมายและทำลายป่าสงวนต้องประสบความล้มเหลวและถูกดำเนินคดี เหตุการณ์นี้เปรียบเทียบกับกรณีของ “ปฐพี” ที่เน้นการลงทุนอย่างยั่งยืนโดยปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาสมดุลธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแบ่งปันผลประโยชน์แก่ชาวบ้านในท้องถิ่นผ่านการสร้างงานและเพิ่มรายได้ แนวทางนี้ช่วยสร้างความยั่งยืนให้ธุรกิจและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว

ตัวอย่างนี้ตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่ให้ความสำคัญกับความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านแนวทางธุรกิจที่สมดุลระหว่างผลกำไรกับการอนุรักษ์ พร้อมส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนอย่างยั่งยืน

2) ผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ นวนิยายชุดเหล่านี้ได้นำเสนอการปรับตัวของชุมชนในชนบทต่อผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ผ่านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างสินค้าที่มีอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เพื่อยกระดับตราสินค้าในประเทศ พร้อมตอกย้ำมุมมองชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นแหล่งทรัพยากรและภูมิปัญญาที่สามารถเสริมสร้างเศรษฐกิจภายในให้เข้มแข็ง

ตัวอย่างจากนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* นำเสนอการพัฒนาอุตสาหกรรมท้องถิ่น การสืบทอดวัฒนธรรมและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการบริโภคสินค้าในประเทศเพื่อตอบรับกระแสโลกาภิวัตน์ สอดคล้องกับอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นความพอเพียงและการพึ่งพาตนเอง ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง *ประทีปแห่งใจ* นำเสนอเรื่องราวของ “เมตตา” และ “มัลลิกา” สองแม่ลูกที่ล้มเหลวในกรุงเทพฯ และย้ายไปใช้ชีวิตที่ชนบทอยุธยา ที่นั่นพวกเธอเรียนรู้งานหัตถกรรมสานย่านลิเภาและเห็นศักยภาพของช่างฝีมือไทยที่ขาดโอกาสและตลาดในการจำหน่ายสินค้า หลังจากได้รับบริษัทคืน สองแม่ลูกตัดสินใจเปลี่ยนธุรกิจมาสู่การทำสินค้าโอท็อป (OTOP) โดยปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้มีความเก๋และหลากหลาย พร้อมโฆษณาสินค้าด้วยทรัพยากรที่มี การดำเนินการนี้ส่งผลให้ธุรกิจเติบโตและพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนชนบทอย่างยั่งยืน

นอกจาก *แม่ของแผ่นดิน* แล้ว นวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* และ *ดวงใจเทวพรหม* ยังนำเสนอการรับมือกับผลกระทบของโลกาภิวัตน์ผ่านตัวละครที่ผสมผสานความรู้จากต่างประเทศกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นและเพิ่มการแข่งขันในระดับสากล

ตัวอย่างเช่น เรื่อง *วายุภักคมนตรี* ในนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ที่ตัวละคร “วายุภัก” ใช้ความรู้จากฝรั่งเศสร่วมกับวัตถุดิบในพื้นที่ เช่น น้ำมันดิน สมุนไพรและผลไม้ สร้างไวน์ที่มีเอกลักษณ์ พร้อมส่งเข้าประกวดในระดับโลก สร้างชื่อเสียงให้ไวน์ไทย ลดการพึ่งพาไวน์นำเข้าและส่งเสริมการบริโภคภายในประเทศ เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นการพัฒนาที่ผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและเผยแพร่อัตลักษณ์ชนบทสู่สากล ตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นแหล่งทรัพยากรและภูมิปัญญาเน้นการพึ่งพาตนเองและความสามารถในการปรับตัวท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์อย่างยั่งยืน

นวนิยาย *ขวัญฤทัย* จากชุด *ดวงใจเทวพรหม* นำเสนอการยกระดับทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชนบทไทยสู่ระดับสากลเช่นกัน โดยผ่านตัวละคร “อารดา” ช่างตัดเสื้อที่มีชื่อเสียง ถ่ายทอดความรู้โดยใช้ภูมิปัญญาไทยในการออกแบบเครื่องแต่งกายให้ “หม่อมหลวงปกเกษตร” ช่างออกแบบรุ่นใหม่ ทั้งสองผสานความรู้ด้านการออกแบบจากต่างประเทศเข้ากับอัตลักษณ์ไทย สร้างสรรค์ชุดไทยที่โดดเด่น ตอบโจทย์ตลาดโลก ดึงดูดทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ การส่งเสริมการใช้ผ้าไหมไทยและถ่ายทอดวัฒนธรรมการแต่งกายไทยในระดับสากลยังสนับสนุนให้ชนบทเลี้ยงหนอนไหมและผลิตผ้าไหม เผยให้เห็นการพัฒนาที่เน้นการพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์ทรัพยากรและ

การสร้างรายได้ให้ชุมชน ตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่ยั่งยืนและสามารถปรับตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านวนิยายชุดเหล่านี้เผยให้เห็นผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อชนบทไทย โดยนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผสานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้และเทคโนโลยีจากภายนอก เพื่อให้ชนบทสามารถปรับตัวและแข่งขันในกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างยั่งยืน ทั้งยังแสดงให้เห็นการพัฒนาโดยใช้ทุนทางภูมิปัญญาและผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เชิดชูชนบทในฐานะแหล่งทรัพยากรและภูมิปัญญาที่สามารถสร้างสินค้าที่มีอัตลักษณ์ระดับชาติ พร้อมส่งเสริมศักยภาพสินค้าไทยบนเวทีโลกควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ นวนิยายยังมีบทบาทกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรและภูมิปัญญาชุมชน การบริโภคสินค้าในประเทศจึงไม่เพียงสนับสนุนเศรษฐกิจชาติ แต่ยังช่วยสืบสานวัฒนธรรมและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

3) ปัญหาเรื้อรังในสังคมชนบท ปัญหาเรื้อรังในสังคมชนบทมักเป็นปัญหาที่ดำรงอยู่มายาวนานจนถึงปัจจุบัน ดังที่ปรียาภรณ์ หนูสนั่น (2532, น. 11) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยว่าชาวชนบทไทยเผชิญกับปัญหาหลากหลายมิติ ซึ่งล้วนเป็นปัญหาเรื้อรังที่สั่งสมมายาวนานและแก้ไขได้ยากในระยะเวลาอันสั้น นวนิยายชุดเหล่านี้ได้นำเสนอปัญหาดังกล่าวในเนื้อเรื่องด้วย เช่น ปัญหายาเสพติด ความยากจน ชนกลุ่มน้อยและการลักลอบขโมยลูกช้างหรือต้นไม้ในพื้นที่ป่า อย่างไรก็ตาม ด้วยลักษณะนวนิยายแนวพาฝัน ปัญหาดังกล่าวมักได้รับการแก้ไขอย่างลงตัวผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นให้ชนบทเป็นพื้นที่แห่งความสุขและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีตัวอย่างดังนี้

นวนิยายชุด *ดวงใจเทวพรหม* นำเสนอปัญหาเรื้อรังในสังคมชนบทอย่างชัดเจน โดยทั้ง 5 เรื่องส่วนใหญ่จะมีฉากหลังเกี่ยวกับปัญหาความยากจนและยาเสพติดในสังคมชนบท แม้จะแสดงถึงความยากลำบากในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ในท้ายที่สุดปัญหาก็ได้รับการแก้ไขผ่านการใช้อำนาจของรัฐ เช่น ทหารและความร่วมมือของชาวบ้าน แสดงให้เห็นการพัฒนาที่เน้นบทบาทสำคัญของรัฐและชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา ตัวอย่างเช่นในเรื่อง *ขวัญฤทัย* นำเสนอตัวละคร “หม่อมหลวงฉัตรเกล้า” แพทย์ทหารจากหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ที่ออกไปปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือชาวบ้านในหมู่บ้านชายแดนเชียงราย ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีชนกลุ่มน้อยเผ่าต่างๆ หรืออาจจะเป็นพวกลักลอบทำเรื่องผิดกฎหมาย ดังตัวบทเล่าว่า

หมู่บ้านแห่งนี้อยู่ติดกับชายแดน ภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง ที่ราบบนภูเขา เส้นทางบางส่วนลาดชัน ทำให้ต้องใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน บ้างก็เป็นชาวเขาเผ่าม้ง ลีซอและอาข่าอยู่รวมกัน ซึ่งพวกเขาไม่มีสิทธิ์เข้ารับการรักษาจากบริการสาธารณสุขของประเทศไทย

พวกเขาทำอาชีพเก็บของป่า ปลุกพืช ทำไร่ รายได้ต่อครอบครัวค่อนข้างน้อย จึงมีเงินไม่พอจะไปหาหมอ ...ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาค่อนข้างยากจน หลังการกวาดล้างยาเสพติด รัฐบาลส่งเสริมให้ชาวบ้านปลุกพืชทดแทนการปลูกฝิ่น กระนั้น รายได้ก็ยังไม่มากนัก พืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูกเป็นพวกพืชเมืองหนาว ชา รวมถึงพืชที่ทนต่อความแห้งแล้ง

(แก้แค้น, 2565, น. 244)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นปัญหาความยากจน ยาเสพติด การคมนาคมและข้อจำกัดในการพึ่งพาตนเองของชุมชนชายแดน เป็นต้น รัฐบาลจึงผลักดันนโยบายพัฒนาชนบท เช่น ส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่น

พัฒนาพืชเศรษฐกิจใหม่และสร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่ชาวบ้านและชนเผ่าพื้นเมือง พร้อมทั้งจัดส่งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ เช่น ทีมของตัวละคร “หม่อมหลวงฉัตรเกล้า” เพื่อดูแลสุขภาพประชาชน เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างผ่านความร่วมมือของรัฐ ทหารและประชาชน ขณะเดียวกันอุดมการณ์ชนบทนิยมยังปรากฏชัดในฐานะที่ชนบทเป็นแหล่งภูมิปัญญาและทรัพยากรอันทรงคุณค่า ซึ่งการบูรณาการทรัพยากรชุมชนเข้ากับนโยบายรัฐสามารถสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน แม้เผชิญปัญหาเรื้อรังและความท้าทายจากปัจจัยภายนอก

และเมื่อ “หม่อมหลวงฉัตรเกล้า” พบสถานการณ์การค้ายาเสพติดและการลักลอบกระทำความผิดกฎหมาย เขาแจ้งข้อมูลไปยังรัฐบาลผ่านครอบครัวจันทาเทพ ซึ่งมีสมาชิกเป็นนายทหารในหลายหน่วยงาน รัฐจึงส่งกำลังทหารบกร่วมมือกับตำรวจและชาวบ้าน เช่น “กองทัพบก” และ “ขวัญฤทัย” เพื่อจัดการเครือข่ายค้ายาเสพติดของ “จางเงิน” จนสามารถคืนความสงบและความมั่นคงให้พื้นที่ได้สำเร็จ

เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งหมายให้รัฐเป็นผู้วางนโยบายและจัดสรรทรัพยากรเพื่อแก้ปัญหาชนบท ขณะเดียวกันก็ตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองว่าชนบทเป็นพื้นที่ทรงคุณค่า แม้จะมีปัญหาสะสมมานาน แต่ด้วยความร่วมมือกันอย่างจริงจังระหว่างรัฐกับประชาชน ปัญหาเหล่านั้นสามารถคลี่คลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในท้ายที่สุด ชนบทจึงถูกนำเสนอในฐานะดินแดนแห่งความสามัคคีและความสงบสุขท่ามกลางความท้าทายที่สืบเนื่องยาวนานภายในสังคมชนบทเอง

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชนบทยังรวมไปถึงความท้าทายด้านอัตลักษณ์และความมั่นคงของกลุ่มชนพื้นเมืองในพื้นที่ห่างไกล นวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* เรื่อง *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก* นำเสนอภาพชนเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งเคยประสบปัญหาความยากจนเรื้อรังและถูกมองว่าเป็นกลุ่มชายขอบของสังคมชนบท การสนับสนุนจากภาครัฐผ่านโครงการพัฒนาต่างๆ เช่น โครงการศิลปาชีพที่ส่งเสริมงานทอผ้า การสนับสนุนอาชีพเกษตรทดแทนอาชีพดั้งเดิมที่ไม่ยั่งยืน การส่งผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรให้คำแนะนำ รวมถึงการจัดตั้งธนาคารข้าวและธนาคารควายเพื่อเสริมความมั่นคงด้านอาหารและปัจจัยการผลิต ได้ช่วยให้ชนเผ่ากะเหรี่ยงปรับตัว มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย

ตัวอย่างเช่น ตัวละคร “ลุงเคยอ” และ “จันดี” โดยมีคำกล่าวปรากฏในเนื้อหาบรรยายถึง “ลุงเคยอ” ว่า “แกยังเป็นเกษตรกรดีเด่นด้วย ที่สำคัญชาวกะเหรี่ยงหัวใจไทยผู้นี้ รักและเทิดทูนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เหนือสิ่งอื่นใด” (ฐิญาดา, 2557, น. 199) และมีคำกล่าวของ “จันดี” ด้วยน้ำเสียงภาคภูมิใจว่า “ตอนนี้กะเหรี่ยงอย่างพวกเรากลายเป็นคนไทยกันหมดแล้วนะจ๊ะ” (ฐิญาดา, 2557, น. 257) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นการตอบสนองต่อแนวทางการพัฒนาที่รัฐมุ่งเน้นความอยู่ดีมีสุขของประชาชน โดยให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของชนเผ่ากะเหรี่ยง

นอกจากนี้ ในนวนิยาย *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก* ยังนำเสนอปัญหาการลักลอบขโมยลูกช้างและการตัดไม้ผิดกฎหมาย โดย “ก้านคำ” ทำหน้าที่เป็นสายลับให้กองทัพบก ร่วมมือกับ “ผู้พันแสนคม” แห่งกองพลพัฒนาที่ 1 และชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อต่อต้าน “เสียเกียวกักร” ผู้ลักลอบทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ในที่สุด คนร้ายถูกจับกุมและส่งตัวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เหตุการณ์นี้เป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นพื้นที่ทรงคุณค่าทางทรัพยากรและวัฒนธรรม ซึ่งต้องได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน ความเสียสละของตัวละครฝ่ายรัฐแสดงให้เห็นความสำคัญของการปกป้องความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่า

ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนสามารถสร้างความสงบสุขและความเข้มแข็งให้กับชุมชนชนบทได้ โดยเน้นความยั่งยืนและการพึ่งพาตนเอง

การวิเคราะห์ดังกล่าวพบว่านวนิยายชุดเหล่านี้นำเสนอภาพการพัฒนาทางเศรษฐกิจในชนบทไทยที่ก้าวหน้าและหลากหลาย ทั้งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การลงทุนทางธุรกิจ และการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ภายใต้อุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นการพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ แม้ชนบทจะเผชิญความท้าทายจากทุนนิยมโลกาภิวัตน์และปัญหาเรื้อรัง เป็นต้น นวนิยายที่กล่าวมากลับสะท้อนการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จด้วยความร่วมมือของรัฐและประชาชน ตอกย้ำว่าชนบทเป็นแหล่งทรัพยากรและภูมิปัญญาที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ยั่งยืนได้ แม้ต้องเผชิญความเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยใหม่

7.3 การนำเสนอการโยกย้ายชีวิตในชนบทของตัวละครตามอุดมการณ์ชนบทนิยม

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงวิกฤติต้มยำกุ้ง พ.ศ. 2540 ส่งผลให้ผู้คนตระหนักถึงความสำคัญของชนบทในฐานะแหล่งความมั่นคงและวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อุดมการณ์ชนบทนิยมจึงตอบสนองต่อความต้องการแสวงหาความสงบและพอเพียง ท่ามกลางความไม่แน่นอนของระบบทุนนิยม ดังที่ทรงเกียรติ สารสุวรรณ และนันทวัลย์ สุนทรภาரசติดย (2567) ระบุว่าวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาค ทำให้ผู้คนจำนวนมากที่เคยย้ายเข้าเมืองเพื่อแสวงหาโอกาสต้องหวนคืนสู่บ้านเกิดเมื่อเผชิญกับการเลิกจ้างและปิดกิจการ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแรงผลักดันให้ผู้คนหันมาใช้ชีวิตพึ่งพาตนเองบนผืนดินทำกิน เพื่อสร้างความมั่นคงท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง สะท้อนความโยกย้ายชีวิตชนบทที่เรียบง่ายและยั่งยืนในสังคมไทย ภายใต้บริบทนี้ รัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาชนบท เช่น นโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และโครงการที่จัดทำโดย “มูลนิธิร่วมด้วยช่วยกันสำนึกรักบ้านเกิด” ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้ชาวชนบทกลับไปพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง พร้อมทั้งดึงดูดชาวเมืองที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเกษตรหรือมีทุนให้เข้ามาเริ่มต้นธุรกิจในพื้นที่ชนบท

นวนิยายชุดเหล่านี้ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของตัวละครที่มีพื้นเพจากชนบทและเลือกกลับคืนสู่บ้านเกิด การโยกย้ายความฝันในชนบทของคนในเมืองและความทรงจำในวัยเยาว์ที่ผลักดันให้ตัวละครหวนกลับไปใช้ชีวิตในชนบท ซึ่งล้วนเป็นการแสดงอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นคุณค่าของวิถีชีวิตเรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติและพึ่งพาตนเองอย่างเด่นชัด ดังผลการวิเคราะห์ตัวละครสามกลุ่มต่อไปนี้

ตัวละครกลุ่มแรกมีพื้นเพจากชนบท เคยใช้ชีวิตในเมือง แต่สุดท้ายเลือกกลับสู่บ้านเกิด เนื่องจากพบว่าการใช้ชีวิตในชนบทมีความพอเพียงและสงบสุขกว่า ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก* จากนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* ตัวละคร “นางพวง” เคยทำงานในกรุงเทพฯ มีรายได้สูง แต่หลังจากส่งหลาน “เฟลินดา” เรียนจบปริญญาตรี เธอกลับเลือกที่จะหวนคืนสู่ชนบทบ้านเกิดเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามแนวทางของเกษตรกรดีเด่น “ลุงเคยอ” การตัดสินใจนี้ทำให้เธอสามารถเลี้ยงชีพด้วยอาหารปลอดสารพิษจากยาฆ่าแมลงและสารเคมี อีกทั้งยังได้ใช้ชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติอย่างสบายใจและปราศจากความเครียด ซึ่งส่งผลดีต่อสุขภาพและสนับสนุนการมีอายุยืนอย่างมีคุณภาพ

เช่นเดียวกันกับ “นางพวง” “เฟลินตา” ซึ่งเป็นหลานของ “นางพวง” หลังจากเรียนจบปริญญาตรี เธอตัดสินใจกลับไปทำงานศิลปหัตถกรรมในชนบท เพราะไม่สามารถปรับตัวกับความกดดันในเมืองใหญ่ได้และรู้สึกมีความสุขกับวิถีชีวิตอย่างเรียบง่ายที่อยู่กับครอบครัวมากกว่า ดังคำพูดของ “เฟลินตา” ต่อไปนี้

“เฟลินอยากกลับมาอยู่บ้านค่ะ รู้สึกว่าตัวเองไม่เหมาะจะอยู่ในสังคมคนเมืองอย่างกรุงเทพฯ ที่มีแต่การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นไร้ซึ่งความจริงใจ ต้องเป็นมนุษย์เงินเดือนที่สิ้นเดือนก็มีภาระค่าใช้จ่ายรอคอยอยู่แล้ว ต่อให้ทำงานจนแก่ก็คงไม่มีปัญญาเก็บเงินได้เป็นกอบเป็นกำ สู้กลับมาอยู่บ้านเราดีกว่า แม้จะได้เงินไม่มากมายนัก และที่สำคัญยังได้ดูแลพ่อด้วยค่ะผู้พัน”

(ฐิตาดา, 2557, น. 155-156)

การกลับคืนสู่ชนบทของ “นางพวง” และ “เฟลินตา” แสดงให้เห็นการเลือกวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ปลอดภัยและให้ความสำคัญกับครอบครัวและชุมชน แสดงถึงความเชื่อมั่นในคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นและความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของชุมชน การตัดสินใจนี้ถือเป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่ตอกย้ำความสำคัญของวิถีชีวิตเรียบง่ายและความสุขที่แท้จริงในชนบทอย่างชัดเจน

อีกตัวอย่างคือ “สิงห์” และเพื่อนๆ จากเรื่อง *แสงเทียน* จากนวนิยายชุด *แม่ของแผ่นดิน* ที่เคยทำงานก่อสร้างในกรุงเทพฯ แต่หลังจากได้รับการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรจากโครงการพระราชดำริ พวกเขาเลือกกลับไปทำการเกษตรในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งทำให้สามารถเลี้ยงชีพได้อย่างพอเพียงและมีความสุขมากกว่าการทำงานในเมือง ดังที่ “แก้วใจ” เล่าต่อไปนี้

“เมื่อก่อน พ่อฉันต้องไปหางานทำในกรุงเทพฯ เพราะในหมู่บ้านไม่มีงานอะไรให้ทำ พ่อบอกว่าทั้งหมู่บ้านมีแต่คนแก่กับเด็ก แต่หลังจากในหลวงกับพระราชินีเสด็จมา พื้นที่แถวนี้ก็สามารถทำการเพาะปลูกได้ คนเหล่านั้นก็เลยกลับมาทำเกษตรกรรม ทั้งนาข้าว ปาล์มน้ำมัน เลี้ยงปลา และมีฐานะดีขึ้น”

(แพรณัฐ, 2557, น. 258)

จากคำพูดดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่ารัฐและสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ความสำคัญกับสังคมชนบท โดยดำเนินโครงการพระราชดำริเพื่อปรับปรุงพื้นที่การเกษตร ส่งเสริมอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิตชาวชนบท การปรับพื้นที่ให้สามารถเพาะปลูกได้หลากหลาย ทั้งการท่อน้ำ ขุดลอก ปาล์มน้ำมันและเลี้ยงปลา สอดคล้องกับอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นแหล่งทรัพยากรอันทรงคุณค่า ผู้คนที่เคยจากไปหางานในเมืองจึงเลือกหวนคืนสู่บ้านเกิด ดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและมีความสุขใกล้ชิดธรรมชาติมากกว่าการแข่งขันและต้องเผชิญความกดดันในสังคมเมือง

นอกจากนี้ เรื่อง *ธาราหิมาลัย* จากนวนิยายชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ยังได้นำเสนอภาพตัวละครหลักซึ่งเป็นพี่น้องฝาแฝด 4 คน “ปฐพี” “วายุภัก” “อัคนี” และ “ทิพย์ธารา” แม้จะเคยเดินทางไปศึกษาระดับปริญญาโทยังประเทศที่พัฒนาแล้ว (โดย “วายุภัก” เคยศึกษาที่ฝรั่งเศสและอีกสามคนศึกษาที่สหรัฐอเมริกา) แต่ในที่สุดพวกเขากลับเลือกหวนคืนสู่ชนบทเพื่อประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความชอบและศักยภาพของตนเอง โดยพัฒนาไร่รุ่งนและผลิตไวน์พร้อมเปิดร้านอาหารฝรั่งเศส “อัคนี” ดูแลฟาร์มโคนมและสร้างสายการแปรรูปน้ำนมดิบ

ส่วน “ทิพย์ธารา” ประกอบอาชีพแพทย์ในโรงพยาบาลประจำจังหวัด (ณารา, 2564, น. 10) ครอบครัวทั้งหมดอาศัยอยู่ในชนบทอย่างมั่งคั่ง มั่นคงและมีความสุข

เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าชนบทได้รับการยกระดับให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ทั้งยังแฝงอุดมการณ์ชนบทนิยมที่เน้นความเรียบง่าย ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนและธรรมชาติและสภาพทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดี สุดท้ายการเลือกกลับมาใช้ชีวิตในชนบทของตัวละครเหล่านี้จึงเป็นการยืนยันศักยภาพของชนบทในการสร้างความเจริญและความสุขอย่างยั่งยืนโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความเจริญในเมืองใหญ่

ส่วนตัวละครกลุ่มที่สองมีพื้นเพจากเมืองใหญ่และมีลักษณะการโหยหาวิถีชีวิตชนบทหลังจากสัมผัสกับความเรียบง่ายและพอเพียงของชนบท เช่น ในชุด *แม่ของแผ่นดิน* ตัวละครหลายตัวหนีจากความวุ่นวายในกรุงเทพฯ ไปค้นพบชีวิตใหม่ในชนบทไม่ว่าจะเป็น “เมลดา” และ “มัลลิกา” จาก *ประทีปรักแห่งใจ* “พรนับพัน” จาก *รอยป่าไผ่ด้วยรัก* หรือ “ป๊าทาย” จาก *แสงเทียน* ทั้งหมดนี้ล้วนเผชิญปัญหาในเมืองและต้องการหลบไปใช้ชีวิตในชนบท ในตอนแรกพวกเขาปรับตัวยาก แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับพบความสุขและเป้าหมายใหม่ในชีวิต เช่น “เมลดา” และแม่ของเธอตัดสินใจที่จะตั้งรกรากอยู่ในชนบทของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและเริ่มทำธุรกิจโอท็อปเพื่อลงแรงช่วยเหลือการพัฒนาชนบท ส่วน “พรนับพัน” ค้นพบคุณค่าของชีวิตจากการอยู่ที่จังหวัดราชบุรี และตัดสินใจทุ่มเทให้กับการศึกษาในพื้นที่และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ขณะที่ “ป๊าทาย” แม้จะกลับไปกรุงเทพฯ แต่เขากลับไปด้วยเป้าหมายใหม่ในการศึกษาและสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างการแสดงโขน

อีกตัวละครหนึ่งในนวนิยายเรื่อง *วายุภักตมณฑรา* จากชุด *บ้านไร่ปลายฝัน* ตัวละคร “ทิชากร” นักเขียนสาวจากกรุงเทพฯ เดินทางไปยังชนบทจังหวัดสระบุรีเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับงานเขียน โดยเลือกใช้ชีวิตในไร่ร่วมกับชาวไร่และคนทำไร่ แม้ในตอนแรกเธอจะรู้สึกไม่คุ้นเคยกับชีวิตชนบท แต่เมื่อได้สัมผัสธรรมชาติที่งดงามและบรรยากาศอันเงียบสงบ ความประทับใจในวิถีชีวิตชนบทก็เริ่มก่อตัวขึ้น ทิวทัศน์ชนบทถูกบรรยายผ่านมุมมองของตัวละครว่าเต็มไปด้วยต้นไม้เขียวชอุ่มกับท้องทุ่งหญ้า บ้านเรือนประปรายและขุนเขาที่ทอดยาวตัดกับท้องฟ้าใสในฤดูหนาว ซึ่งแสดงให้เห็นภาพชนบทในฐานะพื้นที่แห่งความสงบและงดงามตามอุดมการณ์ชนบทนิยมกระแสพาฝัน หลังจากนั้น เธอเริ่มรู้สึกชื่นชมและอิจฉาชีวิตของ “วายุภัก” ผู้เติบโตในสิ่งแวดล้อมใกล้ชิดธรรมชาติ ดังคำพูดของ “ทิชากร” ที่แสดงความชื่นชมชีวิตชนบทว่า

“คุณโชคดีจังนะคะที่เติบโตมากับธรรมชาติที่งดงามแบบนี้ บ้านฉันถึงจะอยู่ในเขตปริมณฑล แต่ก็ยังนับว่าเป็นเมืองอยู่ดี ไม่มีโอกาสได้สัมผัสธรรมชาติใกล้ชิดแบบคุณหรอกค่ะ พี่รักพยามถึงได้ตื่นเต้นกันใหญ่” นักเขียนสาวชื่นชมอย่างจริงใจพลางทอดตามองสองกุมารที่เล่นน้ำด้วยความรื่นเริง วงหน้าแก่กลับมาประสานสายตาคมอีกครั้ง

(แพรวรัฐ, 2564, น. 241)

คำพูดดังกล่าวของตัวละครแสดงให้เห็นความอิจฉาในวิถีชีวิตชนบทที่กลมกลืนกับธรรมชาติและตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่ยกย่องชีวิตในชนบทว่าเป็นพื้นที่แห่งความสงบสุขและเหมาะแก่การพักผ่อน

การจบเรื่องของนวนิยายยังตอกย้ำภาพฝันของชีวิตชนบท เมื่อ “ทิชากร” ตัดสินใจตั้งรกรากในไร่ไร่จนใช้ชีวิตอย่างสมหวังควบคู่กับการทำธุรกิจและเขียนนวนิยาย การนำเสนอเช่นนี้ผลิตซ้ำภาพลักษณ์ชนบทในฐานะ

พื้นที่แห่งอุดมคติที่อบอวลด้วยความสงบ ความรักและความมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ชนบทนิยมที่ชวนให้ผู้อ่านหลงใหลในวิถีชีวิตชนบทอันงดงาม

สำหรับกลุ่มที่สาม ความทรงจำในวัยเยาว์ที่ผลักดันให้ตัวละครหวนกลับไปใช้ชีวิตในชนบท นวนิยายชุด *ดวงใจเทวพรหม* เรื่อง *ดุจอัปสร* ได้นำเสนอตัวละคร “ดุจอัปสร” ซึ่งเติบโตในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติและความสะดวกสบายในชนบทถูกนำเสนอผ่านจารีรสรณ์ท่ามกลางขุนเขาและลำน้ำแม่สาที่เธอใช้เป็นสถานที่พักผ่อนและอ่านหนังสือในวัยเด็ก ดังที่ปรากฏในบทบรรยายต่อไปนี้

รีสอร์ทที่ตกแต่งอย่างสวยงามท่ามกลางขุนเขาในอำเภอแม่ริม ลำน้ำแม่สาไหลผ่านริมรีสอร์ท เป็นสถานที่ที่ดุจอัปสรในวัยสิบสองโปรดปราน เธอจะหยิบหนังสือเล่มโปรดและเสื่อกับหมอนไปนอนเล่นเพลินเป็นประจำ เป็นจุดพักผ่อนหลังบ้านใหญ่ที่ไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวลวงล้ำ พ่อของเธอมักจะพาลูกน้องทดลองปลูกดอกไม้เมืองหนาวใหม่ๆ เพื่อประดับรีสอร์ทและตกแต่งสวนสวยเสมอ ทำให้มีชื่อเสียงและลูกค้ามาพักผ่อนแน่นหนาในช่วงฤดูหนาวและทุกวันหยุด

(ณารา, 2562, น. 204)

ภาพชนบทในตัวตนสะท้อนความสงบสุข ความกลมกลืนกับธรรมชาติและการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย สอดคล้องกับแนวคิดของธัญญา สังขพันธานนท์ (2558) ที่วิเคราะห์วินิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ซึ่งใช้สัญลักษณ์ เช่น สถานที่ ธรรมชาติ ฤดูกาลและวิถีชีวิตชนบทถ่ายทอดความทรงจำวัยเยาว์ที่เรียบง่ายและงดงาม แสดงถึงความสัมพันธ์แนบแน่นระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

นอกจากนี้ การบรรยายรีสอร์ทที่ตกแต่งด้วยดอกไม้เมืองหนาวและลำน้ำแม่สาที่ไหลผ่านช่วยสร้างภาพชนบทให้เป็นสถานที่พิเศษ เหมาะสำหรับการพักผ่อนจากความวุ่นวายในเมืองใหญ่ การใช้ชีวิตของตัวละครและบิดาอย่างสงบสุขในชนบทต่อยอดอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นดินแดนแห่งความสุขและความกลมกลืนกับธรรมชาติ ส่วนการที่รีสอร์ทของบิดาของตัวละครพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับความนิยมยังแสดงให้เห็นการพัฒนาที่เน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน แสดงให้เห็นว่าชนบทสามารถเติบโตเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองได้ผ่านการบริหารจัดการที่เหมาะสม ทั้งยังผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมที่มองชนบทเป็นแหล่งทรัพยากรและเศรษฐกิจที่มีคุณค่าและศักยภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์ดังกล่าวสรุปได้ว่านวนิยายชุดเหล่านี้ได้ถ่ายทอดเรื่องราวของตัวละครชาวชนบทที่เคยใช้ชีวิตในเมืองแต่ตัดสินใจกลับสู่บ้านเกิดและตัวละครที่เป็นชาวเมืองซึ่งโหยหาความสงบในชนบท รวมถึงการบรรยายความทรงจำวัยเยาว์ในชนบทของตัวละคร การนำเสนอเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมองชนบทเป็นพื้นที่ที่สามารถเติบโตและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังแฝงการนำเสนออุดมการณ์ชนบทนิยมที่ยกย่องคุณค่าของวิถีชีวิตเรียบง่าย การพึ่งพาตนเองและความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นในชุมชนชนบทไว้อย่างแนบเนียน ภาพการใช้ชีวิตในชนบทที่งดงามและสงบสุขซึ่งปรากฏในนวนิยายเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการโน้มน้าวให้ชาวชนบทที่เคยแสวงหางานในเมืองใหญ่หวนคืนสู่บ้านเกิด อีกทั้งยังดึงดูดชาวเมืองให้พิจารณาย้ายมาใช้ชีวิตในชนบท ด้วยการสร้างภาพฝันแบบ “บ้านไร่” ที่สะท้อนถึงความสงบสุขและความสุขที่แท้จริง ดังนั้น นวนิยายชุดเหล่านี้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดอุดมคติชนบทสู่ผู้อ่านอย่างทรงพลัง

8. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์นวนิยายชุดของไทยช่วง พ.ศ. 2552-2558 ทั้ง 3 ชุด รวม 12 เรื่อง พบว่าผลงานเหล่านี้เผยให้เห็นอุดมการณ์ชนบทนิยมอย่างเด่นชัด เริ่มตั้งแต่การตั้งชื่อเรื่องและชื่อตัวละครที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ เพื่อสร้างภาพชนบทที่โรแมนติกและงดงาม ให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติ ไปจนถึงนำเสนอการพัฒนาเศรษฐกิจในชนบทหลายมิติ แม้จะเผชิญความท้าทาย แต่ก็สามารถคลี่คลายปัญหาได้ด้วยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชน แสดงให้เห็นความเชื่อมั่นที่ชนบทสามารถปรับตัวและเติบโตอย่างยั่งยืนในโลกสมัยใหม่ นอกจากนี้ นวนิยายชุดเหล่านี้ยังเสนอภาพตัวละครที่โหยหาวิถีชีวิตเรียบง่ายและพอเพียงในชนบท แทนการใช้ชีวิตในเมืองที่เต็มไปด้วยความวุ่นวาย ซึ่งเห็นว่าชนบทเป็นทางเลือกที่มั่นคงและสมดุลกว่า ด้วยเหตุนี้ นวนิยายชุดดังกล่าวจึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดชนบทในอุดมคติไปสู่ผู้อ่านได้อย่างทรงพลังและเป็นรูปธรรม

การที่นวนิยายชุดเหล่านี้เผยให้เห็นอุดมการณ์ชนบทนิยมอย่างชัดเจนแสดงให้เห็นบริบททางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมในช่วงหลังวิกฤติต้มยำกุ้ง พ.ศ. 2540 ที่รัฐบาลไทยส่งเสริมการพัฒนาชนบทและสนับสนุนให้ประชาชนกลับไปพัฒนาท้องถิ่น นวนิยายชุดเหล่านี้จึงอาจได้รับอิทธิพลจากกระแสสังคมดังกล่าวและมีบทบาทในการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนบทนิยมผ่านตัวบท โดยตอบสนองตลาดผู้อ่านวัยหนุ่มสาวซึ่งมักโหยหาวิถีชีวิตที่สงบเรียบง่ายในชนบท สอดคล้องกับงานวิจัยของทรงเกียรติ สารสุวรรณ และนันท์วัลย์ สุนทรภาระสถิตย์ (2567) ที่พบว่าแบบเรียนภาษาไทยชุด *ภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาที* ได้สะท้อนภาพชนบทในแง่มุมที่อุดมสมบูรณ์และเหมาะแก่การใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งยังแฝงคุณค่าด้านวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม เพื่อปลูกฝังความฝันให้เยาวชนมีความปรารถนาที่จะพัฒนาสังคมชนบท

ในแง่การนำเสนอภาพชนบท นวนิยายชุดเหล่านี้ถ่ายทอดวิถีชีวิตดั้งเดิมในชนบทที่ใกล้ชิดธรรมชาติ มีความเรียบง่ายและบริสุทธิ์ ซึ่งมองว่าสงบสุขและสมบูรณ์แบบกว่าชีวิตในเมืองใหญ่ ภาพชนบทดังกล่าวเชื่อมโยงกับแนวคิดที่ว่าการพัฒนาชนบทภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตในชนบทได้ดีกว่าที่เคย สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญา สังขพันธานนท์ (2558) ที่พบว่ากวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์ ได้ถ่ายทอดภาพชนบทที่สงบและงดงาม มองว่าการดำเนินชีวิตตามธรรมชาติในชนบทนั้นพอเพียงและสามารถนำไปสู่อิสรภาพแห่งชีวิต ซึ่งมองชนบทเป็นพื้นที่แห่งความสมดุลและความสงบสุข

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่านวนิยายเหล่านี้นำเสนอการพัฒนาชนบทที่ก้าวหน้าในหลายมิติ แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ที่เปลี่ยนไปของชนบทไทย เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2560) ซึ่งศึกษาวรรณกรรมไทยในช่วง พ.ศ. 2475-2501 ที่ชนบทมักถูกมองว่าเป็นพื้นที่รอการพัฒนาและชาวชนบทถูกมองว่าอ่อนแอ อย่างไรก็ตาม นวนิยายชุดที่เขียนในช่วง พ.ศ. 2552-2558 นี้ได้นำเสนอภาพชนบทที่เข้มแข็งและมีศักยภาพ ซึ่งให้เห็นการพัฒนาที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและสร้างความมั่นคงในสังคมชนบท ทั้งนี้ การนำเสนอเช่นนี้ตอกย้ำว่าชนบทสามารถเป็นพื้นที่ที่ตอบสนองความต้องการชีวิตที่สมดุลและมั่นคงในบริบทโลกสมัยใหม่ได้อย่างแท้จริง

ดังนั้น นวนิยายชุดเหล่านี้จึงเป็นพื้นที่ปฏิบัติการทางอุดมการณ์ด้วยการทำหน้าที่เป็นสื่อในการเผยแพร่การผลิตซ้ำและการตอกย้ำอุดมการณ์ชนบทนิยม โดยการสร้างภาพชนบทในอุดมคติที่ชวนให้ผู้อ่านรู้สึกหลงใหลและปรารถนา นำเสนอชนบทสมัยใหม่ที่มีการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ มีความหลากหลายทางธุรกิจและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แม้ว่าจะยังคงมีปัญหามากประการอยู่ แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการร่วมมือระหว่างกองทัพกับประชาชนในการปกป้องและพัฒนาชาติ

รายการอ้างอิง

- กาญจนา ประสงค์เงิน. (2527). *การศึกษาเรื่องสั้นไทยที่เสนอปัญหาสังคมชนบทอีสาน: 2501-2525* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติราช พงษ์เจลีศว. (2560). ภาพแทนชนบทไทยในเรื่องสั้นยุคพัฒนา พ.ศ. 2493-2519. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 2(2), 57-75.
- แก้วแต้ม. (2565). *ขวัญฤทัย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). พิมพ์คำ.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2560). โครงการวิจัย “ภาพเสนอความเป็นเมืองและชนบทในวรรณกรรมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-2501” (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ช่อนกลิ่น. (2564). *ดวงใจอันนี้* (พิมพ์ครั้งที่ 13). พิมพ์คำ.
- ช่อนกลิ่น. (2565). *ล่อจันทร์* (พิมพ์ครั้งที่ 8). พิมพ์คำ.
- จิตติมา. (2557). *ร้อยป่าไว้ด้วยรัก*. มายดรีม.
- ณัฐวรรณ คล้ายสมมุติ. (2567, 11 มกราคม). ทบทวนมโนทัศน์ “ชนบท” ในประวัติศาสตร์ไทย. <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/560>
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณารา. (2562). *ดุจอัสน์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). พิมพ์คำ.
- ณารา. (2564). *ธาราหิมาลัย* (พิมพ์ครั้งที่ 14). พิมพ์คำ.
- ทรงเกียรติ สารสุวรรณ, และนนทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์. (2567). แบบเรียนภาษาไทยชุดภาษาเพื่อชีวิต ภาษาพาทีกับการนำเสนออุดมการณ์ท้องถิ่นนิยม. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(2), 401-420.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2558). มาตุคามสำนึกและการโยกย้ายถิ่นในกวีนิพนธ์ของเรวัตร์ พันธุ์พัฒน์. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 22(2), 64-91.
- นภาสร. (2557). *ประทีปรักแห่งใจ*. มายดรีม.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557, 14 ธันวาคม). นิธิ เอียวศรีวงศ์: ชนบทนิยมในการเมืองไทย. <https://prachatai.com/journal/2014/12/56988>
- ปรียาภรณ์ หนูสนั่น. (2532). *การสะท้อนปัญหาสังคมชนบทในนวนิยายไทย (2519-2529)* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุ่ม พงศ์พีพร. (2548). *ผลกระทบของนโยบายประชานิยมภายใต้รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่มีต่อเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญลักษณ์ อ่อนทรวง, นิภาวดี ทะไกรราช, และประจวบ จันทร์หมั่น. (2553). *เศรษฐศาสตร์ชนบท*. เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- แพรณัฐ. (2557). *แสงเทียน*. มายดรีม.
- แพรณัฐ. (2564). *วายุภักคมนตรี* (พิมพ์ครั้งที่ 13). พิมพ์คำ.
- ร่มแก้ว. (2564). *ปฐพีเสร์รัก* (พิมพ์ครั้งที่ 13). พิมพ์คำ.
- ร่มแก้ว. (2565). *พรชีวัน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). พิมพ์คำ.
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2557). โลกาภิวัตน์ ท้องถิ่นนิยมกับการโยกย้ายถิ่น. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 2(2), 1-15.
- สรณัฐ ไตลังคะ. (2555). วาทกรรมว่าด้วยชนบทในวรรณกรรมของไม้ เมืองเดิม. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 19(2), 105-129.
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2561). *วรรณคดีศึกษา: จากพื้นผิว ถึงโครงสร้าง สู่อุดมการณ์*. ภาพพิมพ์.

- Carlow, V. M. (Ed.). (2016). *Ruralism: The future of villages and small towns in an urbanizing world*. Jovis Verlag.
- Newman, G., & Saginor, J. (2016). Priorities for advancing the concept of new ruralism. *Sustainability*, 8(3), 1-15.
- Williams, R. (1973). *The country and the city*. Chatto & Windus.

กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว โดยชุมชน ตำบลหัวป่า อำเภอบรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี*

Received: 2 April 2024

Revised: 9 June 2024

Accepted: 6 January 2025

พิมใจ กาฬภักดี**

ร่ำไพ ภูวราห์***

สุภากรณ์ ประสงค์ทัน****

พนิต เข้มทอง*****

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหากลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลหัวป่า อำเภอบรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการสำรวจ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดประชุมกลุ่ม ประเมินคุณภาพเครื่องมือเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน วิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยเครื่องมือ SWOT Analysis และนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพชุมชนโดยใช้เครื่องมือ TOWS matrix ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง จำนวน 33 คน ประกอบด้วย (1) กลุ่มผู้นำชุมชน (2) ผู้แทนจากองค์กรภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) ผู้แทนจากภาคประชาชน ซึ่งเป็นตัวแทนสมาชิกในแต่ละกลุ่มกิจกรรมที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ตรวจสอบคุณภาพความถูกต้องและความเที่ยงตรงของข้อมูลด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการศึกษาพบว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหัวป่าควรพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานโดยใช้ 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 ยกระดับการสื่อสารและประชาสัมพันธ์

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

กลยุทธ์;
แนวทางการพัฒนา;
การท่องเที่ยวโดยชุมชน;
ตำบลหัวป่า อำเภอบรมบุรี
จังหวัดสิงห์บุรี

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์จากสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสำนักพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รหัสโครงการวิจัย YF(KU)29.66

** นักวิชาการเกษตรชำนาญการ ฝ่ายพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ สำนักพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: pimjai.sit@ku.th (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

*** นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ ฝ่ายพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ สำนักพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: eatrps@ku.ac.th

**** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: s_prasongthan@hotmail.com

***** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: fedupnk@ku.ac.th

การท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ 1) การสื่อสารและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 2) การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือศึกษาดูงาน 3) ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงมาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น วัดพิบูลทอง วัดอัมพวัน ค่ายบางระจัน และ 4) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ 1) การปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว 2) การสร้างแนวเขื่อนกันน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา และ 3) การจัดทำแผนป้องกันและรับมือภัยธรรมชาติ กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ 1) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทดแทนการพึ่งพาแรงงาน 2) การพัฒนาทักษะในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน และ 3) อบรมให้ความรู้และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และกลยุทธ์ที่ 4 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายนอกกับชุมชน ได้แก่ 1) สร้างเครือข่ายความร่วมมือและมอบหมายผู้ประสานงาน และ 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือและเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์เพื่อลดช่องว่างในการติดต่อสื่อสาร

ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนต่อไป

Strategies and Guidelines for Potential Development of Community Based Tourism, Hua Pa Sub district, Phrom Buri District, Sing Buri Province*

Received: 2 April 2024

Revised: 9 June 2024

Accepted: 6 January 2025

Pimjai Karnpakdee **

Rampai Phuwara ***

Supaporn Prasongthan ****

Panit Khemtong *****

The purposes of this study were to examine strategies and guidelines for developing the tourism potential of the community in Hua Pa Sub District, Phrom Buri District, Sing Buri Province. The tools used to collect data included surveys, observation, in-depth interviews and focus groups. The quality of the research tools was assessed by 5 experts to check content validity and to conduct an analysis of the situation environment (SWOT Analysis) of community tourist attractions. SWOT analysis tool was used to analyze tourism environments, and TOWS matrix tool was used to exhibit strategies and guidelines for potential development of community-based tourism. Thirty-three key informants were chosen by purposive sampling method consisting of (1) a group of community leaders, (2) representatives from government organizations and local administrative organizations, and (3) representatives from the public sector involving tourism development. The accuracy of data was validated by data triangulation. The results indicated

Research Article

Abstract

Keywords

strategies;
guideline for developing;
community based tourism;
Hua Pa sub district,
Phrom Buri district,
Sing Buri province

* Research funding support from Kasetsart University Research and Development Institute, KURDI, and Lifelong Learning Development Office, Kasetsart University, research project code YF(KU)29.66

** Agricultural Research Officer (Professional Level), Learning Innovation Development Division, Lifelong Learning Development Office, Kasetsart University, e-mail: pimjai.sit@ku.th (corresponding author)

*** Agricultural Research Officer (Senior Professional Level), Learning Innovation Development Division, Lifelong Learning Development Office, Kasetsart University, e-mail: eatrps@ku.ac.th

**** Associate Professor, Department of Tourism and Hospitality Industry, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: s_prasondthan@hotmail.com

***** Associate Professor, Department of Vocational Education, Faculty of Education, Kasetsart University, e-mail: fedupnk@ku.ac.th

4 strategies to support community-based tourism management operational potential. Strategy 1: Upgrading the communication and public relations for community tourism, involving 1) communication and public relations for tourism; 2) developing learning centers towards agricultural or educational tourism; 3) promoting tourism linked to famous tourist attractions such as Wat Phikun Thong, Wat Amphawan, Bang Rachan Camp; and 4) promoting ecotourism. Strategy 2: Developing and improving the landscape of community-based tourist attractions, consisting of 1) improving the landscape of tourist attractions; 2) dam development on riverbank to block water from the Chao Phraya River; and 3) establishing an emergency plan to prevent and deal with natural disasters. Strategy 3: Enhancing personnel competency in community-based tourism management, comprising 1) promoting the use of alternative technology to substitute reliance on labor; 2) developing skills in managing community-based tourism; and 3) training and organizing a forum to exchange knowledge. And Strategy 4: Creating a network of cooperation between the community and external agencies, consisting of 1) establishing a network of cooperation and assign a network coordinator; and 2) creating a network of cooperation to increase public relations channels that help decrease communication gap.

The results of this study can be used as a guideline for tourism management that is consistent and appropriate with the context of the community.

1. บทนำ

ตำบลหัวป่าตั้งอยู่ในอำเภอรพรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านสภาพดินเหมาะสำหรับการเพาะปลูก เกษตรกรรม ตำบลหัวป่าเป็นชุมชนต้นกำเนิดของคำว่า “แม่ครัวหัวป่า” เพราะเมื่อคราวรับเสด็จประพาสต้นล้นเกล้ารัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงโปรดเครื่องเสวยทั้งสำรับหวานที่ชาวบ้านหัวป่าทำถวายเป็นอย่างมาก จึงพระราชทานชื่อนี้แก่แม่ครัวว่า “แม่ครัวหัวป่า” ในครั้งนั้นพระองค์โปรดแกงบวนเนื่องจากมีรสชาติอร่อยและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว “แกงบวน” จึงเป็นอาหารที่ขาดไม่ได้ในสำรับอาหารตำรับแม่ครัวหัวป่า (ไทยรัฐออนไลน์, 2566) ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชนตำบลหัวป่ามาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2560 จนถึงปัจจุบัน ผลการวิเคราะห์ชุมชนพบว่าคนในชุมชนมีความต้องการพัฒนาศักยภาพไปสู่ชุมชนท่องเที่ยว โดยที่ผ่านมาตำบลหัวป่าเคยมีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน OTOP นวัตกรรม ซึ่งเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โดยรัฐบาลมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลักส่งเสริมการดำเนินงาน ซึ่งพบว่าผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถแข่งขันได้ ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร (กระทรวงมหาดไทย, กรมการพัฒนาชุมชน, 2561, น. 2) อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และแหล่งท่องเที่ยวบางจุดเข้าสู่ระยะเสื่อมโทรม เนื่องจากไม่ได้รับการพัฒนา จากข้อมูลพบว่าใน พ.ศ. 2566 จังหวัดสิงห์บุรีมีจำนวนนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี จำนวน 749,436 คน เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2565 คิดเป็น 21.72% และมีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 1,059 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567, น. 1) อีกทั้งปัจจุบัน คณะกรรมการพัฒนาซอฟต์แวร์แห่งชาติได้ผลักดันโครงการซอฟต์แวร์ใน 11 สาขา ซึ่งพบว่าในสาขาเฟสดีวิล อาหารและการท่องเที่ยวได้รับงบประมาณสูงถึง 2,758.84 ล้านบาท คิดเป็น 52.14% ซึ่งมากกว่าครึ่งหนึ่งของงบประมาณในการขับเคลื่อนทั้งหมด (ฐานเศรษฐกิจออนไลน์, 2567) จึงแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวและมุ่งหวังให้ซอฟต์แวร์เป็นอีกพลังสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับประเทศ

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นโอกาสดีที่จะฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้กลับมามีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวอีกครั้ง ดังนั้น จึงควรดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาซอฟต์แวร์ของไทย เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาใช้ในการวางแผนกลยุทธ์และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ตำบลหัวป่า อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน ตำบลหัวป่า อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี
3. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลหัวป่า อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลหัวป่า ดำเนินการจัดประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการดำเนินงานในปัจจุบัน การสัมภาษณ์และการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 33 คน ได้แก่

- 1) กลุ่มผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน
- 2) ผู้แทนจากองค์กรภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานพัฒนาชุมชน อสม. อบต. อบจ. และนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 8 คน
- 3) ผู้แทนจากภาคประชาชน ซึ่งเป็นตัวแทนสมาชิกในแต่ละกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเห็ด กลุ่มน้ำพริก กลุ่มจักสาน ผักตบชวา กลุ่มเกษตรปลอดภัย และกลุ่มกิจกรรมที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ จำนวน 20 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) การสำรวจ (survey) การสังเกตการณ์ (observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการจัดประชุมกลุ่ม (focus group) ประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลหัวป่า ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและน่าเชื่อถือ มีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 33 คน โดยเนื้อหาการสัมภาษณ์มีประเด็นเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบศักยภาพการท่องเที่ยวตามแนวคิดของเทิดชาย ช่วยบำรุง (2552, น. 14-15)

2) การศึกษาสภาพแวดล้อมการดำเนินงานและสถานการณ์ปัจจุบันของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จัดประชุมกลุ่มครั้งละ 8-15 คน เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลหัวป่า อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จำแนกผู้ให้ข้อมูลหลักตามสถานภาพบุคคล กลุ่มอาชีพและกิจกรรมที่ดำเนินการ

3) การจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น ร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ด้วยเครื่องมือ TOWS matrix และเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลหัวป่า อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสำรวจ (survey) การสังเกตการณ์ (observation) ในพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการจัดประชุมกลุ่ม (focus group)

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากแนวคิด ทฤษฎีเอกสาร บทความวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางการวิจัย อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจและนำไปสู่แนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และตรวจสอบคุณภาพความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation method) ได้แก่ 1) การตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลในด้านเวลา สถานที่และบุคคล เพื่อพิจารณาว่าถ้าเก็บข้อมูลต่างเวลา ต่างสถานที่และผู้ให้ข้อมูลต่างคนจะยังได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ 2) การตรวจสอบข้อมูลว่าถ้าเปลี่ยนผู้เก็บข้อมูลจะได้ข้อมูลที่ตรงกันหรือไม่ และ 3) การตรวจสอบวิธีการเก็บข้อมูลว่าวิธีที่ต่างกัน เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์และการใช้เอกสารจะได้ผลเหมือนเดิมหรือไม่และนำเสนอในรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

4. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ซอฟต์แวร์ (Soft power)

ซอฟต์แวร์ (Soft power) หมายถึง ความสามารถในการดึงดูดหรือสร้างการมีส่วนร่วมโดยปราศจากการข่มขู่ผ่านการเผยแพร่วัฒนธรรม เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือมีอิทธิพลเหนือความคิดของประชาชน และสังคมภายในประเทศอื่น ความสำเร็จของซอฟต์แวร์ขึ้นอยู่กับชื่อเสียงและการไหลของสารนิเทศระหว่าง

ประเทศ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2567) ทั้งนี้ ผลการสำรวจ “Global Soft Power Index 2024” โดย Brand Finance พบว่าประเทศไทยอยู่อันดับที่ 40 ของโลกและเป็นอันดับที่ 3 ของอาเซียนรองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย ด้วย 44.8 คะแนน โดยคะแนนมาจากตัวชี้วัดหลัก 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความคุ้นเคย (Familiarity) 2) ชื่อเสียง (Reputation) และ 3) อิทธิพลที่มีต่อประเทศอื่น (Influence) (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2567) ปัจจุบันคณะกรรมการพัฒนาซอฟต์แวร์แห่งชาติได้ผลักดันโครงการซอฟต์แวร์ใน 11 สาขา ประกอบด้วยสาขาเฟสทีล อาหาร การท่องเที่ยว ภาพยนตร์ ละครและซีรีส์ กีฬา ศิลปะ เกม แฟชั่น การออกแบบดนตรีและหนังสือ ซึ่งนำร่องในสาขาอาหารและการท่องเที่ยวโดยมีภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม พบว่าใน พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมากกว่า 28 ล้านคน และใน พ.ศ. 2567 รัฐบาลมีการยกระดับงานสงกรานต์ให้เป็นอีเวนต์ระดับโลกและเชื่อมั่นว่าจะเป็นอีกส่วนสำคัญที่ทำให้จีดีพีไทยขยายตัวได้ประมาณ 3.2% และช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าไทยสู่เป้าหมาย 35 ล้านคน (ฐานเศรษฐกิจออนไลน์, 2567)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมองค์กร

SWOT Analysis เป็นการค้นหาจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) (ปัจจัยภายใน) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) (ปัจจัยภายนอก) ที่เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงานสู่อนาคต (Vision) หลักการสำคัญของ SWOT คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ ภายในและภายนอก (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนเพื่อให้รู้ตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อมและวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อองค์กรธุรกิจ ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรที่เหมาะสมต่อไป จากนั้นนำจุดแข็ง-จุดอ่อนภายในมาเปรียบเทียบกับโอกาส-อุปสรรคจากภายนอก โดยใช้เครื่องมือ TOWS matrix เพื่อดูว่าองค์กรกำลังเผชิญสถานการณ์เช่นใดและภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น องค์กรควรจะทำอย่างไร โดยทั่วไปในการวิเคราะห์ TOWS matrix องค์กรจะอยู่ในสถานการณ์ 4 รูปแบบ ได้แก่ สถานการณ์ที่ 1 (จุดแข็ง-โอกาส) สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนาที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารขององค์กรควรกำหนดกลยุทธ์ในเชิงรุก (Aggressive-Strategy) เพื่อดึงเอาจุดแข็งที่มีอยู่มาเสริมสร้างและปรับใช้และหาประโยชน์อย่างเต็มที่ สถานการณ์ที่ 2 (จุดอ่อน-ภัยอุปสรรค) สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด เนื่องจากองค์กรกำลังเผชิญกับอุปสรรคจากภายนอกและมีปัญหาจุดอ่อนภายในหลายประการ ดังนั้นทางเลือกที่ดีที่สุดคือกลยุทธ์การตั้งรับหรือป้องกันตัว (Defensive Strategy) เพื่อพยายามลดหรือหลบหลีกภัยอุปสรรคต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ตลอดจนหามาตรการที่จะทำให้องค์กรเกิดความสูญเสียที่น้อยที่สุด สถานการณ์ที่ 3 (จุดอ่อน-โอกาส) สถานการณ์องค์กรมีโอกาเป็นข้อได้เปรียบด้านการแข่งขันอยู่หลายประการ แต่ติดขัดอยู่ตรงที่มีปัญหาอุปสรรคที่เป็นจุดอ่อนอยู่หลายอย่างเช่นกัน ดังนั้นทางออกคือกลยุทธ์การพลิกตัว (Turnaround-oriented Strategy) เพื่อขจัดหรือแก้ไขจุดอ่อนภายในต่างๆ และสถานการณ์ที่ 4 (จุดแข็ง-อุปสรรค) สถานการณ์นี้เกิดขึ้นจากการที่สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน แต่ตัวองค์กรมีข้อได้เปรียบที่เป็นจุดแข็งหลายประการ ดังนั้น แทนที่จะรอจนกระทั่งสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป สามารถเลือกกลยุทธ์การแตกตัวหรือขยายขอบข่ายกิจการ (Diversification Strategy) เพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็งที่มีสร้างโอกาสในระยะยาวด้านอื่นๆ แทน (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะเกษตรศาสตร์, 2567, น. 1-2)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based tourism)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม โดยเป็นการท่องเที่ยวที่คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการและเป็นเจ้าของกิจกรรม โดยมีความโดดเด่นของเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน โดยที่ไม่เป็นการทำลายวิถีชีวิตเดิมหรือทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่เดิม (ปุ่นยวีร์ วิเศษสุนทรสกุล และคณะ, 2563, น. 25-26; ศศิชา หอมดมกลิล, 2567, น. 2) หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism: CBT) ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนา สร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมมีดังนี้ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม 6) ชุมชนยังคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่น 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ทั้งนี้องค์ประกอบหลักของ CBT มีอยู่ 4 ด้าน คือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ และ 4) การเรียนรู้ การทำให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการข้างต้นได้จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในขณะเดียวกันต้องรณรงค์และกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2550 น. 20-22) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดสิงห์บุรีดังนี้

ราไฟ ภูวราห์ และคณะ (2561, น. 152) พบว่าการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำบลหัวป่า มีสัดส่วนที่น้อยเพียงร้อยละ 13.8 และพบว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในวันเสาร์อาทิตย์มากที่สุด ร้อยละ 77.6 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวที่ชื่นชอบมากที่สุดคือวัด รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตลาด พิพิธภัณฑ์ โบราณสถานและสวนสาธารณะเพื่อพักผ่อนหย่อนใจตามลำดับ โดยพาหนะที่ใช้ในการเดินทางคือรถยนต์ส่วนตัว ร้อยละ 81.3 สอดคล้องกับฉวีจิตา ชวนเกริกกุล (Chuankekul, 2019, p. 65) พบว่าพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเที่ยวจังหวัดสิงห์บุรี ส่วนใหญ่มาพร้อมกับครอบครัวด้วยรถยนต์ส่วนบุคคลและไม่พักค้างคืน ได้เสนอแนะทางว่าผู้บริหารจังหวัดควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เพื่อจูงใจและชักจูงนักท่องเที่ยวและปรับปรุงการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ให้น่าสนใจ เช่นเดียวกับสุพาดา สิริกุตตา (2557, น. 216) ได้เสนอว่าหน่วยงานภาครัฐควรกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท และลพบุรี และควรบรรจุเทศกาลกินปลาในปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัด นอกจากนี้ศรีณพร ชวนเกริกกุล และปริญญ์ ลักษิตามาต (2562, น. 9) ได้เสนอว่าควรส่งเสริมและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น พัฒนาป้ายบอกทางให้มีความชัดเจน ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ การจ้างชาวสาร การเพิ่มพูนศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวด้วยการจัดอบรมทักษะ การปรับปรุงภูมิทัศน์ของสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสะอาดและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพื้นที่ สอดคล้องกับอริบ จันทรสุริย์ และคณะ (2563, น. 142) พบว่าควรให้ความสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับพ่อค้า แม่ค้าและชุมชน การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในการส่งเสริมการสร้างมูลค่าให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกวิณธิดา ลอยมา (2563, น. ก) พบว่า

การเสริมสร้างการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยและด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือ ด้านที่นักท่องเที่ยวเห็นว่ามียุทธศาสตร์ต่อการตั้งใจกลับมาท่องเที่ยวซ้ำมากที่สุด โดยนำเสนอแนวทางและกลยุทธ์การพัฒนาดังนี้

- 1) การเพิ่มความถี่ในการตรวจสอบความปลอดภัย
- 2) การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กับคนในพื้นที่
- 3) การเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวด้วยรถประจำทางให้ครอบคลุมการเดินทาง
- 4) การเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและควบคุมการเข้ามาของแรงงานต่างชาติในภาคบริการ และ
- 5) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดการเรียนรู้

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าจังหวัดสิงห์บุรีเป็นจังหวัดที่น่าสนใจและมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งวัฒนธรรม อาหารและการเกษตร ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแนวทางเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนตำบลหัวป่าได้ต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาศภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ตำบลหัวป่า อำเภพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

จากการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผลการศึกษพบว่าปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนตำบลหัวป่าทั้ง 4 หมู่บ้าน ประกอบด้วย 4 รูปแบบ ดังแสดงในภาพที่ 1 ได้แก่ 1) ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยวัด พิพิธภัณฑสถานเมืองพรหมบุรี ศาลพ่อปู่ปากน้ำโพ กิจกรรมแห่หลวงพ่อม้วนในวันสงกรานต์ กิจกรรมวันเสด็จประพาสต้น รัชกาลที่ 5 และผลิตภัณฑ์จักสานผักตบชวา 2) ด้านอาหาร ประกอบด้วยอาหารตำรับแม่ครัวหัวป่า น้ำพริกแม่สุวรรณ แม่ครัวหัวป่า 3) ด้านการเกษตร ประกอบด้วยศูนย์การเรียนรู้เกษตรปลอดภัยและศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และ 4) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วยหนองหัวดอนและหนองสาหร่าย ซึ่งเป็นหนองสาธารณะในเขตหมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 4 มีสภาพเป็นธรรมชาติ บรรยากาศร่มรื่น ประชาชนส่วนใหญ่ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าตำบลหัวป่าสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ โดยมีทั้งอาหารตา อาหารปาก อาหารใจและอาหารสมองและยังมีกำลังคนที่มีพร้อมในการพัฒนาศักยภาพไปสู่การท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อนโยบายรัฐบาลในปัจจุบันที่กำลังผลักดันซอฟต์แวร์ ให้กลายเป็นแม่เหล็กที่ดึงดูดคนทั่วโลกให้เข้ามาเที่ยว มาทำงานและมาใช้ชีวิตในประเทศไทย จากผลการศึกษาพบว่าตำบลหัวป่ามีทรัพยากรที่ตอบสนองต่อนโยบายซอฟต์แวร์ที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การท่องเที่ยว (วัด พิพิธภัณฑสถาน ศูนย์เรียนรู้ หนองหัวดอนและหนองสาหร่าย) อาหาร (ตำรับแม่ครัวหัวป่า) เฟสติวัล (กิจกรรมวันเสด็จประพาสต้น รัชกาลที่ 5 และแห่หลวงพ่อม้วนในวันสงกรานต์) และแฟชั่นการออกแบบ (ผลิตภัณฑ์จักสานผักตบชวา) ซึ่งสามารถพัฒนาศักยภาพไปสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนได้

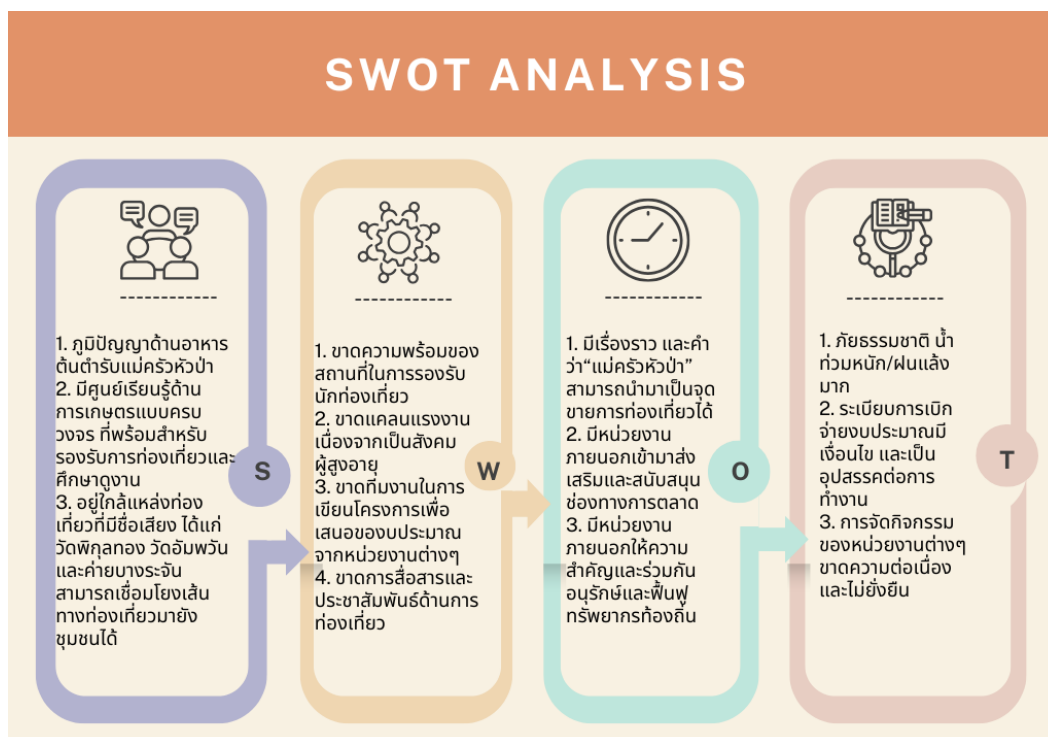

ภาพที่ 1. ทรัพยากรท่องเที่ยวตำบลหัวป่า อำเภอรพรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

5.2 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตำบลหัวป่า อำเภอรพรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันได้ถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการระดมความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในปัจจุบันและร่วมกันประเมินศักยภาพตนเองต่อการพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยว ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้วย SWOT Analysis ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่าสถานการณ์ปัจจุบันด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลหัวป่ามีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพ สามารถสรุปข้อมูลได้ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2. ผลการศึกษาสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน (SWOT Analysis)

ตำบลหัวป่า อำเภอพรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

5.3 ผลการหากลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน

หลังจากดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วย SWOT analysis แล้ว จึงนำข้อมูลมารวบรวมกันหาแนวทางและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพชุมชนโดยใช้เครื่องมือ TOWS matrix ได้แนวทางในการพัฒนาศักยภาพในกลยุทธ์เชิงรุก จำนวน 3 แนวทาง กลยุทธ์เชิงแก้ไข จำนวน 5 แนวทาง กลยุทธ์เชิงป้องกัน จำนวน 3 แนวทาง และกลยุทธ์เชิงรับ จำนวน 4 แนวทาง โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1 แสดงกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหัวป่า อำเภอพรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน จึงสรุปได้ว่าการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหัวป่าควรมีกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1 ยุทธศาสตร์การสื่อสารและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

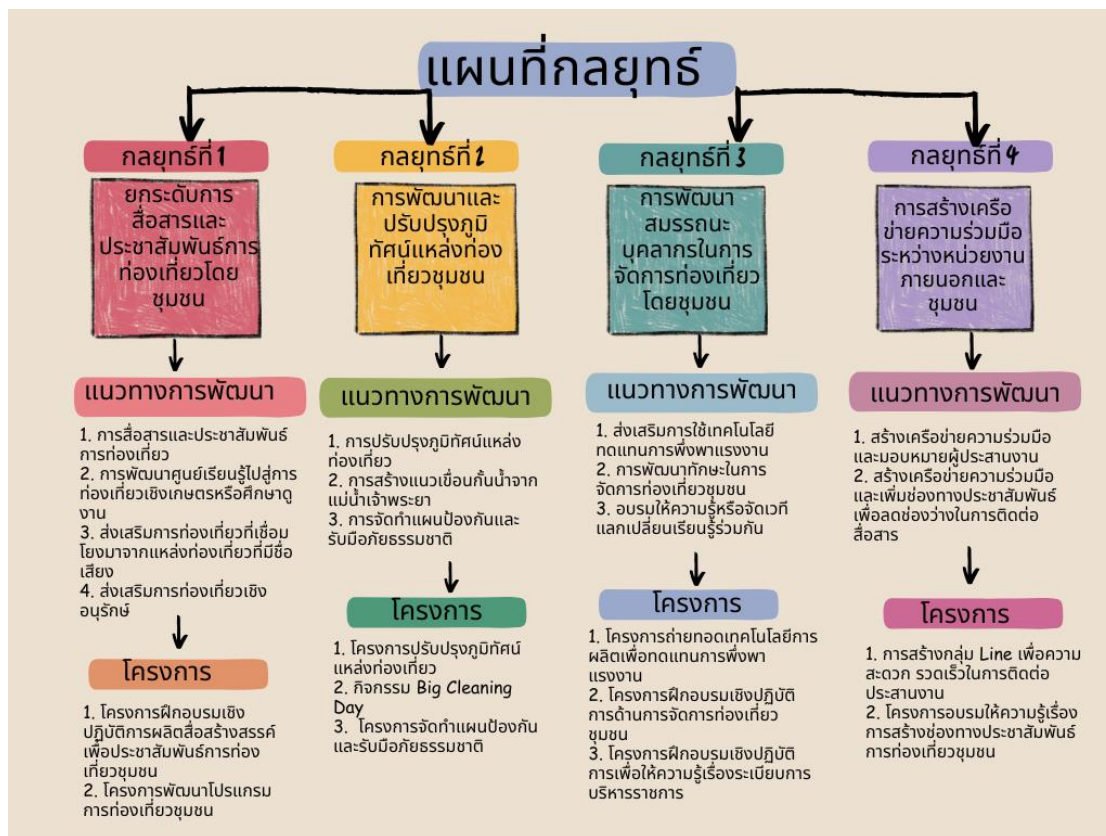
กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายนอกกับชุมชน

จากข้อมูลกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาเรียบเรียงและเชื่อมโยงจัดทำเป็นแผนที่กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหัวป่า อำเภอพรมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งประกอบด้วยกลยุทธ์แผนงาน โครงการและกิจกรรมดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลหัวป่า อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง Strengths (S)	จุดอ่อน Weaknesses (W)
	S1 ภูมิปัญญาด้านอาหารของคนรุ่นเก่า ต้นตำรับแม่ครัวหัวป่า S2 มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรแบบ ครบวงจรที่พร้อมสำหรับรองรับ การท่องเที่ยวและศึกษาดูงาน S3 อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ได้แก่ วัดพิบูลทอง วัดอัมพวัน และค่ายบางระจัน สามารถเชื่อมโยง เส้นทางท่องเที่ยวมายังชุมชนได้	W1 ขาดความพร้อมของสถานที่ ในการรองรับนักท่องเที่ยว W2 ขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากเป็น สังคมผู้สูงอายุ W3 ขาดทีมงานในการเขียนโครงการ เพื่อเสนอของบประมาณ จากหน่วยงานต่างๆ W4 ขาดการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ด้านการท่องเที่ยว
โอกาส Opportunities (O) O1 มีเรื่องราวและคำว่า “แม่ครัวหัวป่า” เป็นที่รู้จัก ของตลาด สามารถนำมา เป็นจุดขายการท่องเที่ยวได้ O2 มีหน่วยงานภายนอกเข้ามา ส่งเสริมและสนับสนุนช่องทาง การตลาด O3 มีหน่วยงานภายนอก ให้ความสำคัญและร่วมกัน อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ท้องถิ่น	กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนา เชิงรุก (SO) S1-O1 การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยว S2-O3 การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ไปสู่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือศึกษาดูงาน S3-O2 ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง มาจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น วัดพิบูลทอง วัดอัมพวัน ค่ายบางระจัน	กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนา เชิงแก้ไข (WO) W1-O1 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ W1-O3 การปรับปรุงภูมิทัศน์ แหล่งท่องเที่ยว W2-O3 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทดแทน การพึ่งพาแรงงาน W3-O3 การพัฒนาทักษะ ด้านการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน W4-O1,2 การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยว
อุปสรรค Threats (T) T1 ภัยธรรมชาติ น้ำท่วมหนัก/ ฝนแล้งมาก T2 ระเบียบการเบิกจ่ายงบประมาณ มีเงื่อนไขและเป็นอุปสรรค ต่อการทำงาน T3 การจัดกิจกรรมของหน่วยงาน ต่างๆ ขาดความต่อเนื่อง และไม่ยั่งยืน	กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนา เชิงป้องกัน (ST) S1-T1 การจัดทำแผนป้องกันและรับมือ ภัยธรรมชาติ S1,2,3-T2 อบรรมให้ความรู้หรือจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน S2,3-T2,3 สร้างเครือข่ายความร่วมมือ และมอบหมายผู้ประสานงาน เพื่อลดช่องว่างในการติดต่อสื่อสาร	กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนา เชิงรับ (WT) W1-T1 การสร้างแนวเชือกกันน้ำ จากแม่น้ำเจ้าพระยา W2-T1 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทดแทน การพึ่งพาแรงงาน W3-T2 อบรรมให้ความรู้หรือจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน W4-T3 สร้างเครือข่ายความร่วมมือ และเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์

ภาพที่ 3. แผนที่กลยุทธ์แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ตำบลหัวป่า อำเภอบรรพตบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

6. อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลหัวป่า พบว่าปัจจัยภายในของชุมชนหัวป่านั้นมีจุดแข็งที่สำคัญคือ คำว่า “แม่ครัวหัวป่า” และภูมิปัญญาด้านอาหารของคนรุ่นเก่า คนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรแบบครบวงจรที่พร้อมสำหรับรองรับการท่องเที่ยวและศึกษาดูงาน ที่สำคัญคืออยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ได้แก่ วัดพิบูลทอง วัดอัมพวันและค่ายบางระจัน จึงสามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวมายังชุมชนได้ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมจังหวัดสิงห์บุรี พ.ศ. 2562 ที่พบว่าจังหวัดสิงห์บุรีมีความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์หลายยุคหลายสมัย ได้แก่ เมืองโบราณบ้านคูเมือง เต่าแม่น้ำน้อย ค่ายบางระจันและแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา มีวัดที่มีเกจิชื่อดัง เป็นแหล่งปฏิบัติธรรมและมีโบราณสถาน มีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และที่สำคัญพื้นที่สิงห์บุรีเป็นที่ราบลุ่ม ทรัพยากรดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง พื้นที่ปลูกข้าวมีความเหมาะสมและมีระบบชลประทานครอบคลุมพื้นที่การเกษตรของจังหวัด ร้อยละ 83 อีกทั้งมีโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนด้านการเกษตรและการแปรรูปผลผลิตอีกด้วย เช่นเดียวกับสำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 (ชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี อ่างทอง) พบว่าจุดแข็งของพื้นที่คือ มีองค์ความรู้ด้านการเกษตรที่หลากหลาย ทั้งศูนย์วิจัยด้านข้าว พืชไร่ ปศุสัตว์ ประมงและศูนย์ปราชญ์ชาวบ้าน มีทำเลที่ตั้งเหมาะสม สะดวกต่อการคมนาคมขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ สามารถเชื่อมโยงกระจายสินค้าและมีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ธรรมชาติ เกษตรและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

สำหรับจุดอ่อนของชุมชน คือ ขาดความพร้อมของสถานที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคมค่อนข้างแคบและไม่สามารถขยายเส้นทางได้ รวมทั้งมีปัญหาเรื่องขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากเป็นสังคมผู้สูงอายุ และขาดการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวที่ดี ซึ่งจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมจังหวัดสิงห์บุรี พ.ศ. 2562 พบว่าการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวไม่ครอบคลุมและไม่เชื่อมโยงเพียงพอ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญยังไม่โดดเด่น และยังขาดเรื่องเล่าและองค์ความรู้มาช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคมภายในจังหวัดบางส่วนยังไม่ได้มาตรฐานและขาดความปลอดภัย ประชากรผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กพิการและผู้ด้อยโอกาสขาดการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับสำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 พบว่าจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ คือ ขาดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในวงกว้างแก่ชาวไทยและชาวต่างชาติและกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่หลากหลายและจูงใจนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

สำหรับปัจจัยภายนอก พบว่าชุมชนมีโอกาสนในการใช้คำว่า “แม่ครัวหัวป่า” ในการสร้างจุดขายการตลาดและการท่องเที่ยวได้ ซึ่งในปัจจุบันมีหลายหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนช่องทางการตลาดให้ และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญและร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรท้องถิ่น สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมจังหวัดสิงห์บุรี พ.ศ. 2562 พบว่านักท่องเที่ยวมีกำลังซื้อสูงขึ้นและมีแนวโน้มจะบริโภคสินค้าวัฒนธรรมมากขึ้น ก่อให้เกิดการขยายตัวของตลาดสำหรับสินค้าท่องเที่ยวและวัฒนธรรม และสุดท้ายพบว่าชุมชนมีอุปสรรคที่สำคัญคือ ปัญหาภัยธรรมชาติ น้ำท่วมหนัก ฝนแล้งมาก ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย ส่งผลต่อการประกอบอาชีพและรายได้ครัวเรือน นอกจากนี้การจัดกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ มักขาดความต่อเนื่องและไม่ยั่งยืน สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมจังหวัดสิงห์บุรี พ.ศ. 2562 พบว่าภัยคุกคามที่สำคัญคือ ภัยธรรมชาติ (อุทกภัย ภัยแล้ง การแพร่ระบาดของศัตรูพืช) และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่นเดียวกับสำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 รายงานว่าอุปสรรคของพื้นที่คือการจัดการน้ำ ต้นทุนในอนาคตมีผลกระทบทำให้จังหวัดมีปัญหาเรื่องน้ำ ทั้งปัญหาน้ำท่วม ภัยแล้งและภาวะโลกร้อน

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลหลักได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นนำผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยเครื่องมือ SWOT Analysis มาร่วมกันหาแนวทางและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพชุมชนโดยใช้เครื่องมือ TOWS matrix นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จัดกลุ่มและลำดับความสำคัญของเนื้อหา วิเคราะห์ จำแนกและสรุปประเด็นสำคัญ ผลการศึกษาพบว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลหัวป่าควรพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานโดยใช้ 4 กลยุทธ์ ได้แก่

กลยุทธ์ที่ 1 ยกระดับการสื่อสารและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน สอดคล้องกับชนินทร์ สาธณภักดี (2561, น. 39) ที่พบว่าการจัดเส้นทางท่องเที่ยวที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดสิงห์บุรีควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและมีการจัดกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับเส้นทางท่องเที่ยว สอดคล้องกับศรัณพร ชวนเกริกกุล และปริญญ์ ลักษิตามาต (2562, น. 9) ที่พบว่าแนวทางการยกระดับการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรีโดยชุมชนควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ การแจ้งข่าวสาร ข้อมูล กิจกรรมท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการรณรงค์การท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวชุมชน สอดคล้องกับศรัณพร ชวนเกริกกุล และปริญญ์ ลักษิตามาต (2562, น. 9) ที่พบว่าแนวทางการยกระดับการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี

โดยชุมชนควรมีการส่งเสริมและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีเอกลักษณ์โดดเด่น พัฒนาป้ายบอกทางให้มีความชัดเจนและการปรับปรุงภูมิทัศน์ของสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสะอาดและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพื้นที่ เช่นเดียวกับชนินทร์ สวณภักดี (2561, น. 39) ที่พบว่าควรมีการปรับปรุงด้านการคมนาคมขนส่งสาธารณะ การปรับปรุงและเพิ่มจำนวนร้านอาหารในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการกระจายรายได้และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นต่อไป

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สอดคล้องกับอริป จันท์สุริย์ และคณะ (2563, น. 142) ที่เสนอว่าควรให้ความสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับพ่อค้า แม่ค้าและชุมชน ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งเสริมการสร้างมูลค่าให้แก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก สอดคล้องกับสุพาดา สิริกฤตดา (2557, น. 216) ที่ได้ศึกษาแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มของแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในจังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่าความคุ้มค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวซ้ำ ร้อยละ 32.6 ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการบอกต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดสิงห์บุรี ร้อยละ 38.4 และเสนอว่าหน่วยงานภาครัฐควรกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 4 จังหวัดรวมกันได้แก่ จังหวัดอ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท และลพบุรี นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐและผู้ที่มีส่วนได้เสียของจังหวัดสิงห์บุรีควรจัดหาสถานที่เพื่อสร้างพิพิธภัณฑ์และนำวัตถุโบราณวัฒนธรรมหนังใหญ่ วัฒนธรรมชาวไทยพวน มาเก็บสะสมไว้และควรจัดเทศกาลกินปลาและขนมเปี๊ยะร่วมกันและนำไปรวมบรรจุลงในปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัด

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ สังเกตการณ์ การสัมภาษณ์และการจัดประชุมระดมความคิดเห็น พบว่าตำบลหัวป่าเป็นชุมชนเกษตรกรรมและมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ สามารถนำชื่อเสียงของคำว่า “แม่ครัวหัวป่า” มาสร้างจุดขายทางการตลาดได้ จึงควรพัฒนาเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับสถานที่ที่มีชื่อเสียง หรือพัฒนาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบการศึกษาดูงาน ทั้งนี้ จริยา สุพรรณ และคณะ (2566, น. 285) พบว่าแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทสามารถจัดกลุ่มแนวคิดตามบริบทของชุมชนได้เป็น 5 แนวคิดที่สำคัญ คือ 1) การท่องเที่ยวเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรม 2) การท่องเที่ยวเพื่อการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน 3) การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) การท่องเที่ยวเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในวิถีชุมชนจากการมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก 5) การท่องเที่ยวเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพและทักษะความรู้ของคนในชุมชน ทั้งกลุ่มเด็ก เยาวชนและกลุ่มผู้ใหญ่ สอดคล้องกับกวีนิธิดา ลอยมา (2563, น. ก) ที่ได้ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างการรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเมืองรองของไทย กรณีศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี และเสนอแนวทางการเสริมสร้างการรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ดังนี้ 1) แนวทางการเพิ่มความถี่ในการตรวจสอบความปลอดภัย 2) แนวทางการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กับคนในพื้นที่ 3) แนวทางการเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวด้วยรถประจำทางให้ครอบคลุมการเดินทาง 4) แนวทางการเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและควบคุมการเข้ามาของแรงงานต่างชาติในภาคบริการ และ 5) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดการเรียนรู้ ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อไป

7. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

7.1 สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาซอฟต์แวร์ของไทย 4 กลยุทธ์ โดยควรเริ่มจากกลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเข้าสู่ระยะเสื่อมโทรมและขาดความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งต้องอาศัยงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเขียนโครงการให้ผู้เกี่ยวข้องเพื่อเสนอของบประมาณต่อไป เมื่อแหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมแล้ว จึงดำเนินการต่อในกลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยการจัดอบรมให้ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีให้กับคนในชุมชน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานในพื้นที่ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด กรมส่งเสริมการเกษตรและสถานศึกษาต่างๆ โดยสามารถดำเนินงานไปพร้อมกับกลยุทธ์ที่ 4 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายนอกกับชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในการขอความอนุเคราะห์วิทยากรมาอบรมให้ความรู้และขอความร่วมมือในการมาใช้ประโยชน์พื้นที่ เช่น การใช้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและศูนย์การเรียนรู้เกษตรปลอดภัยเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน หรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงาน เมื่อพัฒนาพื้นที่พัฒนาคนและสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งแล้ว จึงดำเนินการในกลยุทธ์ที่ 1 ยกระดับการสื่อสารและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งตำบลหัวป่ามีจุดแข็งคือชื่อเสียงของคำว่า “แม่ครัวหัวป่า” ซึ่งสามารถนำมาสร้างจุดขายทางการตลาดได้ ดังนั้นจะเห็นว่าตำบลหัวป่านั้นมีศักยภาพในการเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร อาหารและวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวมาจากแหล่งท่องเที่ยวหลักที่มีชื่อเสียงและมีศักยภาพในการตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาซอฟต์แวร์ของไทย ผลการศึกษาดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้และการวิจัยต่อไป ดังนี้

1) การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตการณ์ การประชุมกลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกควรแบ่งกลุ่มบุคคลให้มีสถานภาพใกล้เคียงกัน เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์มีอิสระทางความคิดและสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่แท้จริงจากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อรับทราบความรู้สึกและความพึงพอใจ สภาพปัญหาที่มีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนด ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนานโยบายต่อไปในอนาคต

2) ภาครัฐควรประสานทุกหน่วยงานให้ร่วมมือและให้การสนับสนุนหมู่บ้านท่องเที่ยว เช่น การกำหนดสถานที่ในการศึกษาดูงาน ควรมีการไปเยี่ยมชมหมู่บ้านท่องเที่ยวด้วย เพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้กับชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งควรกำชับให้ทุกส่วนราชการให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือทั้งเครื่องมือ บุคลากรและการประชาสัมพันธ์ เพื่อช่วยเหลือการดำเนินงานของหมู่บ้านท่องเที่ยวให้ดำเนินการด้วยความสะดวกราบรื่นมากยิ่งขึ้น

3) ควรนำผลการศึกษามาทดลองปฏิบัติ เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนที่มีต่อกลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เพื่อดูแนวโน้มของความพึงพอใจของบุคคลแต่ละประเภทที่มีต่อสถานที่และโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชน

รายการอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (25 มีนาคม 2567). สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย รายจังหวัด ปี 2567. <https://www.mots.go.th/news/category/760>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2550). คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. ศรีเมืองการพิมพ์.
- กระทรวงมหาดไทย. กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). คู่มือการบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี. กองแผนงาน กรมการพัฒนาชุมชน.
- กวินธิดา ลอยมา. (2563). แนวทางการเสริมสร้างการรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเมืองรองของไทย กรณีศึกษา จังหวัดสิงห์บุรี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตร]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จริยา สุพรรณ, รกัส ศิลป์ศรีกุล, พิมพ์นันทน์ รอดทุกข์, และสุภาภรณ์ ประสงค์ทัน. (2566). ถอดบทเรียนการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชนบทผ่านมุมมองชุมชนท้องถิ่น. วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ, 30(2), 267-290.
- ชนินทร สอนภักดี. (2561). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวมรดกวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรี. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 9(1), 39-50.
- ฐานเศรษฐกิจออนไลน์. (2567, 10 มกราคม). “อาหาร-ท่องเที่ยว”หนุน “ซอฟต์แวร์”เพิ่มรายได้ประเทศ 4 ล้านล้าน. <https://www.thansettakij.com/business/economy/585432>
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยาลัยพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2566, 2 กุมภาพันธ์). เปิดตัว “แม่ครัวหัวป่า” คำนี้มีความหมายที่สิงห์บุรี. <https://www.thairath.co.th/lifestyle/travel/thaitravel/1421800>
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2567, 8 มีนาคม). เปิดอันดับโลกด้านซอฟต์แวร์ อเมริกาครองแชมป์ประเทศไทยอยู่ที่ 40. <https://www.prachachat.net/d-life/news-1517922>
- ปุ่นยวีร์ วิเศษสุนทรสกุล, ชวลีย์ ณ ถลาง, ชมพูนุช จิตติถาวร, และสหพันธ์ ตั้งเบญจสิริกุล. (2563). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดนครราชสีมา. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 10(3), 22-33.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. คณะเกษตรศาสตร์. (2567, 12 กุมภาพันธ์). หลักการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis). <https://www.stou.ac.th/Offices/rdec/headquater/uploadSWOT.pdf>
- จำเริญ ภูวราช, สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน, รกัส ศิลป์ศรีกุล, รัตนพล ชื่นคำ, วัชรภรณ์ อาจหาญ, วิมลวรรณ ไสยมรรคา, จุไรรัตน์ อินทรโอสธ, และจุฑารัตน์ พนาสุวรรณ์รัตน์. (2561). การพัฒนาเส้นทางจักรยานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ตำบลหัวป่า อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 นวัตกรรมการบริหารธุรกิจยุค 4.0 (น. 149-157). คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2567). ซอฟต์แวร์. <https://th.wikipedia.org/wiki/ซอฟต์แวร์>
- ศรินทร์พร ขวณกริกกุล, และปริญ ลักษิตามาต. (2562). การยกระดับตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสิงห์บุรีโดยชุมชน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม, 9(2), 9-17.

- ศศิชา หมดมลทิล. (2567, 12 มีนาคม). *ท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีสู่ความยั่งยืน*. หน่วยวิเคราะห์เศรษฐกิจฐานราก ส่วนเศรษฐกิจฐานรากศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน. https://www.gsbresearch.or.th/wp-content/uploads/2019/10/GR_report_travel_detail.pdf
- สุพาดา สิริกิตตา. (2557). แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มของแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวของจังหวัดสิงห์บุรี ประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 17, 215-230.
- อชิป จันทรสุริย์, สุดสันต์ สุทธิพิศาล, และขวัญฤกษ์ ฆนออนคราม. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารที่ทัศนวัฒนธรรม*, 19(2), 141-162.
- Chuankrerkkul, S. (2019). Guidelines for enhancing the cultural tourism marketing in Singburi province. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 12(2), 65-72.

“May the Odds Be Ever in Your Favour”: Translating English Idioms in *The Hunger Games* into Thai *

Received: 22 March 2025

Revised: 22 May 2025

Accepted: 23 May 2025

Pichsinee Sopanpanichkul**

Siriporn Lerdpaisalwong***

Intira Bumrungsalee****

Idioms are one of the most challenging aspects in translation due to linguistic and cultural differences between the source language and the target language. Translators use several strategies when dealing with various types of idioms within one text. Therefore, the objective of this research is to find out the types of English idioms found in Suzanne Collins' *The Hunger Games* (2011) and translation strategies used to translate these English idioms into Thai including their potential relationship which is rarely studied. A total of 188 data collected from the English novel were categorized into idiom types (Seidl & McMordie, 1988) and their Thai translations by Nara Supakroj were analyzed to identify the most frequently used strategies, based on Baker's framework (2011). The analysis showed that all 8 types of idioms by Seidl & McMordie (1988) were found in the novel, which are: key words with idiomatic uses, idioms with nouns and adjectives, idiomatic pairs, idiom with prepositions, phrasal verbs, verbal idiom, idioms with keywords from special categories, and idioms of comparison. Verbal idioms were the most prevalent, with 89 tokens (45.18%). Regarding idiom translation strategies, 5 out of 6 idiom translation strategies listed by Baker (2011) were found with translation by paraphrase being the most frequently,

Research Article

Abstract

Keywords

idiom;
types of idioms;
translation strategies;
The Hunger Games

* This article is a part of the Independent Study entitled “Translation Strategies to Translate English Idioms into Thai in Suzanne Collins' *The Hunger Games*” Master of Arts in English for International Communication, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University

** Master's degree Student, English for International Communication Program, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: pichsinee.sop@ku.th

*** Assistant Professor, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: siriporn.l@ku.th

**** Assistant Professor, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: intira.b@ku.th

used, accounting for 142 idioms (72.08%), while omission with a play on idiom was not found in the data collected. Its easy accessibility to the idiom's meaning tends to be one of the reasons for using translation by paraphrase, making it useful in conveying appropriate meanings in each context especially when there is no equivalent idiom in the target language, or the idiom has multiple meanings.

“ขอให้โชคเข้าข้างคุณตลอดเกม”:
การแปลสำนวนภาษาอังกฤษใน
The Hunger Games เป็นภาษาไทย*

Received: 22 March 2025

Revised: 22 May 2025

Accepted: 23 May 2025

พิชญ์สินี โสพรรณพนิชกุล**

ศิริพร เลิศไพศาลวงศ์***

อินทิรา บำรุงสาลี****

การแปลสำนวนเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งในการแปลอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมระหว่างภาษาต้นทางกับปลายทาง ผู้แปลจึงมีการใช้กลวิธีการแปลสำนวนที่หลากหลายในการแปลต้นฉบับหนึ่งๆ ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ คือ เพื่อหาประเภทของสำนวนภาษาอังกฤษในนวนิยายเรื่อง *The Hunger Games* (2011) ของซูซาน คอลลินส์ และกลวิธีการแปลสำนวนภาษาอังกฤษดังกล่าวเป็นภาษาไทย พร้อมทั้งความสัมพันธ์ของทั้งสองซึ่งยังได้รับการศึกษาไม่มากนัก ข้อมูลทั้งหมด 188 ข้อมูลที่รวบรวมจากนวนิยายฉบับภาษาอังกฤษได้รับการจัดประเภทของสำนวนตามทฤษฎีของเซดล์และแมคมอร์ดี้ (Seidl & McMordie, 1988) และคำแปลภาษาไทยโดยนรา สุภักโธจน์ ได้รับการวิเคราะห์เพื่อระบุกลวิธีการแปลที่ใช้บ่อยที่สุดตามทฤษฎีของเบเกอร์ (Baker, 2011) ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าพบประเภทของสำนวนทั้ง 8 ของเซดล์และแมคมอร์ดี้ (Seidl & McMordie, 1988) ได้แก่ สำนวนที่ประกอบด้วยคำสำคัญชนิดต่างๆ สำนวนที่มีคำนามและคำคุณศัพท์ สำนวนที่ใช้คำเป็นคู่ สำนวนที่ขึ้นต้นด้วยคำบุพบท สำนวนกริยาวิเศษณ์ สำนวนกริยา สำนวนที่มีคำสำคัญในหมวดหมู่เฉพาะเรื่องและสำนวนที่ใช้การเปรียบเทียบ ในนวนิยายเรื่องนี้พบสำนวนกริยา (Verbal idioms) มากที่สุดถึง 89 สำนวน (ร้อยละ 45.18) ส่วนกลวิธีการแปลสำนวนได้มีการใช้

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

สำนวน;
ประเภทของสำนวน;
กลวิธีการแปล;
The Hunger Games

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่อง “Translation Strategies to Translate English Idioms into Thai in Suzanne Collins' *The Hunger Games*” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารระหว่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** นิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารระหว่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: pichsinee.sop@ku.th

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: siriporn.l@ku.th

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: intira.b@ku.th

5 ใน 6 กลวิธีการแปลสำนวนของเบเกอร์ (Baker, 2011) โดยใช้กลวิธีการแปลแบบถอดความ (Translation by paraphrase) บ่อยที่สุดถึง 142 สำนวน (ร้อยละ 72.08) ในขณะที่ไม่พบการใช้กลวิธีการแปลแบบละการเล่นสำนวน (Omission of a play on idiom) ในข้อมูลที่รวบรวมมา มีความเป็นไปได้ว่าจะมาจากการที่กลวิธีการแปลแบบถอดความเข้าถึงความหมายของสำนวนได้ง่าย ทำให้เป็นประโยชน์ต่อการสื่อความหมายให้เหมาะสมกับแต่ละบริบท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีที่ไม่มีสำนวนเทียบเคียงในภาษาปลายทางหรือสำนวนหนึ่งมีหลายความหมาย

1. Introduction

Translation has been studied over the past two decades, leading to ongoing developments in theories and methods including translation strategies. Translation strategies have often been examined to determine whether they are frequently used or considered good. According to Hassan (2014, p. 2), *“a good translation is one that carries all the ideas of the original as well as its structural and cultural features.”* Based on this statement, a good translation can be determined by not only translators, but also recipients of the translated media. As such, they can help improve it to reach that state of quality. As per Drugan (2013), a translation of a product can be improved by online feedback or unofficial translations from users themselves. Improved feedback can reflect its quality, in other words, how good a translation is. To achieve that good translation, good translation strategies play a pivotal role. Good translation strategies can be validated by the frequency with which each strategy appears in one media. Thus, it is interesting to examine what translation strategies are used to get that result.

Baker (2011) categorizes translation strategies according to different types of equivalence and non-equivalence at and above word level. Building on this foundation, the present research focuses specifically on translation strategies for dealing with linguistic units above word level, such as idiomatic expressions. Among various linguistic units, translating idioms poses a particular challenge. Longman Idioms Dictionary (1998) defines the idiom as *“a sequence of words which has a different meaning as a group from the meaning it would have if you understand each word separately.”* Because the meaning of the idiom cannot be inferred from the individual word, complications in translation may occur. Idioms not only cannot be translated word-for-word, but they also reflect the culture of each language. It requires specific knowledge of that language to be able to translate them properly. Idioms of both languages, the source language (SL) and the target language (TL), may not have equivalent substitutes. Some SL idioms are not well-known to TL users and may not have equivalent expressions in the TL. Translators may find them difficult to translate and the translated ones may cause TL users to not fully grasp what these idioms mean. For instance, the idiom *look a little green*, meaning “to look pale and ill.” Translating directly into Thai as “to have a green face” could be misunderstood by readers as “to have bruises on the face” or “to be very angry.” On the other hand, some SL idioms share similar meanings with certain TL idioms, which allow TL users to immediately understand what translators are trying to convey, such as *skin and bones* and *solid as a rock*. Identifying which methods are often used to deal with these challenges may be useful to translators and students of translation, especially in translating modern popular fiction. One of the remarkable dystopian fictions in modern days that immediately comes to mind is none other than *The Hunger Games* (2008), a novel which was commercially successful in its source-language version as well as its translation. Therefore, this study aims to examine Suzanne Collins’ *The Hunger Games* to find out what strategies were used in translating idioms and which strategies were most used within each type of idiom.

The Hunger Games is a young adult dystopian fiction which won Cybils Award for Fantasy & Science Fiction - Young Adult in 2008, Hal Clement Award in 2009, Dorothy Canfield Fisher Children's Book Award in 2010, and California Young Reader Medal: Young Adult in 2011 and remained on The New York Times best-seller list for more than five consecutive years (Alter, 2019). Due to its popularity, it was translated worldwide, including in Thailand. It was first translated to Thai in 2009 by Nathan; however, it received criticism regarding the amount of mistranslation found in the translation, for example, mistranslating "game" as "เกม" instead of "ไน้" in the sentence "*Game was game after all, no matter who'd shot it*" (Collins, 2008, p. 52), leading to the novel being re-translated by Nara Supakroj (Ronghanam, 2014, p. 3). The revised edition became very successful and was re-printed several times. As Supakroj states in the preface of the novel, even after ten years, this translation of the novel was released again in the new format with the new book cover to celebrate the launch of the fourth novel of *The Hunger Games* trilogy, which shows that the book has remained fun and relevant to the present world (Collins, 2008, 2021). The continuous demand for Supakroj's version of the translation and the positive acceptance by the public may imply that readers are quite satisfied with its quality.

There are over a hundred idioms found in the source language of this novel. Even the famous catchphrase "May the odds be ever in your favour" is also considered to be an idiom. The idioms found in this novel are commonly used among English native speakers. As this study will show, some of them have equivalents in Thai language, which make their meanings recognizable to Thai readers. Not to mention its style of language that is moving and accessible to the target audience, young adults (Bland & Strotmann, 2014). An area of interest is how *The Hunger Games* novels have influenced real-world political movements, as evidenced by the adoption of the three-finger salute in Thailand against the 2014 military coup and its revival during the 2020-2021 pro-democracy protests (Thaiger, 2020; Cogan, 2021). This could be an example of how a widely successful translated book can initiate a political movement. Therefore, it is beneficial to study this particular translation to see what kinds of translation strategies Nara Supakroj, the translator of the novel, used to translate idioms that appeared in the English version of the novel which affected Thai readers tremendously. However, only a few Thai scholars have studied *The Hunger Games*. Ronghanam (2014), for instance, analyzed the translation of metaphors in this novel and was interested in how the translator dealt with literary imagery. Translating English idioms, which deals more directly with linguistic features and cultural differences between the language pair, in popular fiction like *The Hunger Games* into Thai is a topic yet to be explored.

Therefore, this present study is based on two research questions:

1. What are types of idioms that appeared in Suzanne Collins' *The Hunger Games*?
2. What is the most used translation strategy to translate idioms in Suzanne Collins' *The Hunger Games* from English to Thai?

2. Review of Literature

2.1 Idiom Definition

Besides idiom definition from a dictionary, O'Dell & McCarthy (2010) defined that an idiom is a combination of words that has a fixed form and the meaning that is understandable only as a unit, not as an individual. Newmark (1995) shared a similar definition. He also defined an idiom as groups of words whose meaning cannot be understood individually. So does Larson (1998). She defined idioms as “dead metaphors” or expressions that no one would think of as their primary meaning. As for Baker (2011), the meaning from idioms cannot be inferred by understanding their separate components (p. 67). In her view, the characteristics of an idiom are that the order of the words and grammatical structure cannot be changed and the words in them can neither be deleted nor added nor replaced by any other words. According to *In Other Words: A Course Book on Translation* written by Baker (2011), idioms are frozen patterns of language, similar to Larson’s definition, which allow little to no variation in form and whose meanings cannot be deduced from their individual components (p. 69).

2.2 Types of Idioms

There are a few scholars who have listed types of idioms. For example, Fernando (1996, as cited in Agoes, 2016) categorized idioms into three types: pure idioms, semi-idioms, and literal idioms. Pure idioms are those that “cannot be understood by looking at the meanings of the words that make up the idiom”; semi-idioms “have one or more literal element and one with non-literal element” while the meaning of literal idioms can be interpreted from “the meaning of the parts which form them,” which means they can be guessed from their individual words (Agoes, 2016, p. 12).

While Fernando (1996) focused on how an idiom’s meaning is construed, others were more interested in the syntactic components in the idiom. Seidl & McMordie (1988, as cited in Indriani, 2017) proposed different types of idioms as follows:

1. Key words with idiomatic uses
 - a. Adjectives and adverbs, example: *bad news travels fast, thick on the ground*
 - b. Noun, example: *the baby blues*
 - c. Miscellaneous, example: *all hours, how in the world*
2. Idioms with nouns and adjectives
 - a. Noun phrases, example: *food for thought, a breath of fresh air*
 - b. Adjectives + noun, example: *a blind date, the eternal triangle*

3. Idiomatic pairs
 - a. Pairs of adjectives, example: *free and easy, short and sweet*
 - b. Pair of nouns, example: *body and soul, hustle and bustle*
 - c. Pair of adverbs, example: *in and out, back to front*
 - d. Pair of verbs, example: *do or die*
 - e. Identical pairs, example: *over and over*
4. Idiom with prepositions, example: *against the clock, in a flash*
5. Phrasal verbs, example: *break up, go on, get out, settle down, get up*
6. Verbal idiom
 - a. Verb + noun, example: *throw a party*
 - b. Verb + prepositional phrase, example: *keep in touch*
7. Idioms with keywords from special categories
 - a. Animals, example: *a busy bee, crocodile tears*
 - b. Colours, example: *a black day, the red carpet*
 - c. Parts of the body, example: *work one's finger to the bone, hands off*
8. Idioms of comparison, example: *as drunk as a lord, eat like a horse*

Similarly, McCarthy & O'Dell (2002, as cited in Indriani, 2017) classified idioms based on structure of the word. However, the differences lay on their types: verb + object/complement (and/or adverbial), prepositional phrases, compounds, similes, binomials, trinomials, and whole clause and sentence. Compared to Seidl & McMordie's (1988) framework, their categorization does not include further subtypes, making it less detailed.

Only a few studies on idiom translation employed idiom classification frameworks, such as Fernando's (1996) and Seidl & McMordie's (1988). Types of idioms by Seidl & McMordie (1988) are more detailed than classification of idioms by Fernando (1996) because they are classified in structural scale. However, types of idioms based on classification of idioms by Fernando (1996) can overlap with one another because they do not have clear distinction that differentiates each type of idiom. In comparison to McCarthy & O'Dell's (2002) framework, Seidl & McMordie's (1988) provides a more detailed classification, resulting in a greater number of idiom types. Their framework offers a broader coverage and is better suited for all possible idioms found in this study.

2.3 Idiom Translation Strategies

Several scholars came up with idiom translation strategies (Nida & Taber, 1969; Newmark, 1988; Ingo, 2000; Baker, 2011). Ingo (2000) and Baker (2011) are among the most commonly used by researchers. According to *In Other Words: A Course Book on Translation* written by Baker (2011), there are six idiom translation strategies as follows (pp. 77-87):

1. Using an idiom of similar meaning and form

It means *“using an idiom in the target language which conveys roughly the same meaning as that of the source-language idiom and, in addition, consists of equivalent lexical items”* (Baker, 2011, p. 77).

2. Using an idiom of similar meaning but dissimilar form

It means finding *“an idiom or fixed expression in the target language which has a meaning similar to that of the source idiom or expression but consists of different lexical items”* (Baker, 2011, p. 79).

3. Borrowing the source language idiom

This is similar to literal translation, i.e., it means borrowing idioms *“in their original form in some contexts”* (Baker, 2011, p. 80).

4. Translation by paraphrase

“This is by far the most common way of translating idioms when a match cannot be found in the target language or when it seems inappropriate to use idiomatic language in the target text because of differences in stylistic preferences of the source and target languages” (Baker, 2011, p. 81).

5. Translation by omission of a play on idiom

It means *“rendering only the literal meaning of an idiom in a context that allows for a concrete reading of an otherwise playful use of language”* (Baker, 2011, p. 85).

6. Translation by omission of entire idiom

It means omitting idioms *“altogether in the target text. This may be because it has no close match in the target language, its meaning cannot be easily paraphrased, or for stylistic reasons”* (Baker, 2011, p. 86).

Ingo's framework (2000) is mainly concerned with whether the source-language idiom is maintained or whether it is lost. Strategies that preserve an idiom include “translating an idiom literally,” “translating a source language idiom by a target language idiom,” “translating an idiom by explaining the meaning in the target language,” and “translating an idiom by a non-idiomatic expression.” On the other hand, a translator may choose the strategy of “leaving out a source language idiom from the translation” or using “false friends,” which are “idiomatic expressions in two languages that look like equivalents to each other, but whose meanings are completely different” (Keränen, 2006, p. 35).

Baker's strategies (2011) have been used in many previous research studies such as Agoes (2016), Indriani (2017), and Chaiyapinyowat (2017), which indicate that they are an acknowledged framework for analyzing idiom translation. Despite being more detailed, Baker's idiom translation strategies (2011) share some similarities with the ones proposed by Ingo (2000). Some strategies are similar between the two frameworks. Therefore, the idiom translation strategies by Baker (2011) together with the types of idioms by Seidl & McMordie (1988) were used in this study. A number of studies have

explored the translation of idioms from English to Thai, given Sosothikul (1983 as cited in Phakakrong, 2015) for instance. She conducted a comparative study between English and Thai idioms that share similar meanings, considering a comprehensive collection of them with analyses of what makes them similar or different. *The Hunger Games* has also been studied in the translation of its linguistic terms such as metaphors (Ronghanam, 2014) or cultural words (Natalia, 2014), however, idioms have not yet been explored. Since only a few researchers analyzed idiom translation in relation to idiom types, especially from English to Thai, this research aimed to fill that gap by finding out the types of idioms and the idiom translation strategies of idioms that appeared in Suzanne Collins' *The Hunger Games* as the results may show whether the idiom types have any relationship with the translation strategies chosen.

3. Methodology

3.1 Data Selection

This study used purposive sampling to deliberately select the specific data in the particular document, which are idioms from the English version of the novel *The Hunger Games* written by Suzanne Collins (2011) containing 442 pages and its Thai translation by Nara Supakroj in 2014 with 384 pages. The novel contains a significant number of idioms, making it a suitable text for this analysis. In addition, considering Nara Supakroj's translation is believed to be a major improvement from the original translation which it replaced, it would show which type of idiom can be found in this popular text and which strategy was used by a professional translator.

3.2 Data Collection

188 idioms from the English version of *The Hunger Games* and their Thai translations were collected and then categorized according to Seidl & McMordie's (1988) types of idioms. These idioms and their translations were then compared to classify the translation strategies used, based on Baker's (2011) six idiom translation strategies. Next, the frequency was converted into a percentage to find the most used idiom translation strategy.

The collection of idioms was based on three criteria:

1) the idioms must match the overall idiom definition as stated in the review of literature, i.e., the group of words that cannot be understood by their individual words.

2) they must have the following characteristics of idioms: fixed order and grammatical structure with indelible, non-addable, or irreplaceable words (Baker, 2011, p. 67).

3) they must be found in at least one of these widely accepted dictionaries, namely, *Farlex Dictionary of Idioms* (2015), *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (n.d.), *Cambridge Dictionary* (n.d.), and *Merriam-Webster Dictionary* (n.d.) and classified as idioms.

In cases where the same idioms were found more than once in the data, they were treated according to either of these criteria:

1) same idioms with the same meaning, receiving the same translation, were counted as one piece of data to avoid inaccurate results due to the frequency of the same data.

2) idioms that have more than one idiomatic meaning were counted separately according to their different meanings found in the novel. Idioms with multiple translation strategies were counted separately.

3.3 Data Validity & Reliability

First, the English idioms and their Thai translations were validated by an expert in translation and concluded as valid before the reliability test was done by two translation experts to identify the level of inter-rater percent agreement on types of idioms and types of translation strategies categorized from comparison of the aforementioned data, assessing what percentage of this categorization both of them agreed on. In this research, the inter-rater percent agreement was 85.48%, which was over 70%, and thus indicated the reliability of the data, according to Stemler (2004).

3.4 Data Analysis

After being proven valid and reliable, categorized types of idioms and types of translation strategies were analyzed while recording their frequency of occurrence before calculating it into a percentage. Results were statistically presented in the form of tables in two units, idioms and percentage (%). The relationship between types of idioms and translation strategies was explored through the last table.

4. Results & Discussion

This section presents the results according to two research questions, starting with types of idioms according to Seidl & McMordie's (1988) theory and idiom translation strategies based on Baker's (2011) framework. The results are shown in the following tables.

4.1 Research Question 1: What are types of idioms that appeared in Suzanne Collins' *The Hunger Games*?

Table 1

Types of Idioms Found in Suzanne Collins' The Hunger Games

Types of Idioms	Frequency	Percentage
Verbal Idiom	83	44.15%
Idioms with Keywords from Special Categories	43	22.87%
Idiom with Prepositions	27	14.36%
Idioms with Nouns and Adjectives	13	6.91%
Key Words with Idiomatic Uses	12	6.38%
Idioms of Comparison	7	3.72%
Phrasal Verbs	2	1.06%
Idiomatic Pairs	1	0.53%
Total	188	100%

To answer the first research question, Table 1 presents the types of idioms that appeared in Suzanne Collins' *The Hunger Games*, along with their frequency and percentage, showing that all idiom types identified by Seidl & McMordie (1988) were found in the novel. Verbal idioms were found the most with 83 idioms (44.15%), followed by idioms with keywords from special categories, totaling 43 (22.87%). Phrasal verbs appeared twice (1.06%), while idiomatic pairs were the least frequent, occurring just once (0.53%). One of the possible reasons why verbal idioms take the majority is because most idioms found in this novel are human-related, whether physically or mentally, and they were conveyed through the perspective of a human character. Some verbal idioms, such as *get into business*, *get the ball rolling*, and *pull someone up short* indicate physical actions while other idioms like *bring someone back into senses*, *get the feel of*, and *put two and two together* concern with thoughts and emotions. In *The Hunger Games*, they were frequently used to narrate actions and interactions from the protagonist's point of view. The examples for each type of idiom are as follows:

Table 2

Examples of Each Type of Idiom

Types of Idioms	Examples
Verbal idioms	But have they put two and two together yet? Figure out I blew up the supplies and killed their fellow Career? (p. 282)
Idioms with keywords from special categories	Most of the Peacekeepers turn a blind eye to the few of us who hunt because they're as hungry for fresh meat as anybody is. (p. 6)

Types of Idioms	Examples
Idioms with prepositions	So Peeta is out there in the woods, wounded badly. But I am still in the dark on what motivated him to betray the Careers. (p. 253)
Idioms with nouns and adjectives	“Delly Cartwright. That’s who it is. I kept thinking she looked familiar as well. Then I realized she’s a dead ringer for Delly.” (p. 90)
Key words with idiomatic uses	You could hear a pin drop in the City Circle now. (p. 149)
Idioms of comparison	...when he gets back to his feet, swearing like a fiend . (p. 213)
Phrasal verbs	...but the Careers have been too caught up in their own argument to catch it. (p. 188)
Idiomatic pairs	And then she’s doing her odd little dance back out of the circle and scampering into the woods again, safe and sound . (p. 255)

4.2 Research Question 2: What is the most used translation strategy to translate idioms in Suzanne Collins’ *The Hunger Games* from English to Thai?

Table 3

Idiom Translation Strategies Used in Suzanne Collins’ The Hunger Games

Idiom Translation Strategies	Frequency	Percentage
Paraphrase	134	72.28%
Borrowing the Source Language Idiom	31	16.49%
Similar Meaning but Dissimilar Form	15	7.98%
Similar Meaning and Form	4	2.13%
Omission of Entire Idiom	4	2.13%
Omission of a Play on Idiom	0	0%
Total	188	100%

To answer the second research question, Table 3 illustrates the most used translation strategy to translate idioms in Suzanne Collins’ *The Hunger Games* from English to Thai as well as others with their frequency and percentage. All idiom translation strategies proposed by Baker (2011), except for translation by omission of a play on Idiom, were used in the novel. Among them, translation by paraphrase was the most frequently used, accounting for 134 idioms (72.28%), followed by borrowing the source language idiom, applied to 31 idioms (16.49%). Using an idiom of similar meaning and form, as well as translation by omission of entire idiom, each appeared 4 times (2.13%), making them the least. The primary reason translation by paraphrase being the most frequently used in this translation was likely because a lot of idioms in the source language do not have target-language equivalents, or even when they do, those equivalents may not always cover all of the possible meanings of those

source-language idioms, such as *bring down the house* and *make it*, both of which will be discussed later on. Translation by paraphrase, therefore, was very useful in explaining the meaning specific to the context, especially when readers may not be able to guess the idiom's meaning from the literal translation. The results for each idiom translation strategy along with examples will be discussed as follows:

Table 4

Examples of the Idiom Translation Strategy Analysis

Idiom Translation Strategies	Source Text (ST)	Target Text (TT)
Paraphrase	he asks Caesar, and then there's a whole run where they take turns sniffing each other that brings down the house . (p. 150)	เขาถามซีซาร์ แล้วทั้งสองก็ผลัดกันดมกันและกัน เป็นพัลวัน เรียกเสียงหัวเราะอย่างถล่มทลายจากผู้ชม (น. 138)
	The translation helps readers understand the meaning more easily, but it requires more space to achieve that clarity.	
Borrowing the Source Language Idiom	But then I bite my tongue , realizing what that must sound like to Peeta, who is dying in my incompetent hands. (p. 319)	แต่จากนั้นก็ตบลิ้นตัวเอง ตระหนักว่านั่นต้องฟังดูเหมือนฉันกำลังว่าพี่ต้า คนที่กำลังจะตายอยู่ในการดูแลของคนไร้ความสามารถอย่างฉัน (น. 282)
	The translation requires the same amount of space as the original.	
Similar Meaning but Dissimilar Form	"I wouldn't in a million years ," says Caesar encouragingly. (p. 146)	"หัวเต็ดตีนขาดฉันก็ไม่ทำอย่างนั้นหรอก" ซีซาร์ให้กำลังใจ (น. 134)
	This source-language idiom is similar in terms of meaning, but dissimilar in terms of form to the target-language idiom "หัวเต็ดตีนขาด."	
Similar Meaning and Form	Then it was gone, the hovercraft. Vanished into thin air . (p. 95)	จากนั้นยานก็หายสาบสูญเข้ากลีบเมฆ (น. 91)
	This source-language idiom is similar in terms of meaning and form to the target-language idiom "หายเข้ากลีบเมฆ." "หาย" and "หายสาบสูญ" are synonymous.	
Omission of Entire Idiom	Until I work out exactly how I want to play that, I'd better at least act on top of things. (p. 191)	จนกว่าจะคิดออกว่าควรทำอะไร (น. 174)
	The remaining clause may be enough to understand.	

As can be seen from the above table, different idiom translation strategies tend to result in different translation results due to various reasons, for instance, the translator's styles of translation on idioms, the context surrounding them, or the translator's decision on choosing each translation strategy.

There are times one strategy is enough to translate and there are times a combination of strategies is necessary to fully convey the messages from the source language. What matters is whether readers understand them or not.

4.3 Discussion of Results

Table 5

The Relationship Between Types of Idioms and Idiom Translation Strategies Found in Suzanne Collins' The Hunger Games

Types of Idioms	Idiom Translation Strategies				
	Similar Meaning and Form (%)	Similar Meaning but Dissimilar Form (%)	Borrowing the Source Language Idiom (%)	Paraphrase (%)	Omission of Entire Idiom (%)
Key Words with Idiomatic Uses (%)		2 (1.06)	3 (1.60)	7 (3.72)	
Idioms with Nouns and Adjectives (%)			2 (1.06)	11 (5.85)	
Idiomatic Pairs (%)				1 (0.53)	
Idiom with Prepositions (%)		3 (1.60)	4 (2.13)	18 (9.57)	2 (1.06)
Phrasal Verbs (%)				2 (1.06)	
Verbal Idiom (%)	2 (1.06)	3 (1.60)	9 (4.79)	67 (35.64)	2 (1.06)
Idioms with Keywords from Special Categories (%)	2 (1.06)	7 (3.72)	7 (3.72)	27 (14.36)	
Idioms of Comparison (%)			6 (3.19)	1 (0.53)	

Combining the overall results from Tables 1 and 3, Table 5 illustrates the relationship between idiom types and translation strategies. As can be seen, translation by paraphrase was applied to all idiom types in *The Hunger Games*, with a particular emphasis on verbal idioms. Verbal idioms appeared across all translation strategies and were the most frequently encountered type within each strategy. As

previously mentioned, it was possibly because most idioms found in this novel were expressed through a human's perspective. Verbal idioms, thus, were mostly used to narrate human actions or interactions whether physical or mental throughout the narrative. In comparison to Indriani's (2017) study, which also utilized Seidl & McMordie's (1988) categorization and found phrasal verbs to be the most frequently used, with verbal idioms ranking second in the Indonesian translation of *The Great Gatsby*, this research observed that certain data in Indriani's work did not fully align with the idiom characteristics defined in this study. The differences in data selection criteria may explain these variations. Besides, different results might arise when analyzing different texts or language pairs.

In addition, the comparison revealed that translation by paraphrase was the most frequently used method of translation in all idiom types, which is consistent with the previous research by Agoes (2016) and Chaiyapinyawat (2017). As stated earlier, due to a few equivalents available in the target language for the source-language idioms or incompleteness of meanings of those source-language idioms in each particular context, translation by paraphrase was chosen to convey appropriate meanings as intended in each context. Chaiyapinyawat (2017, p. 45), for instance, found that her results support Baker's (2011) findings, which stated that translation by paraphrase is the most common strategy to deal when there is no idiom in the target language identically matching with idioms in the source language found. She also emphasized that the differences between Thai and English languages and cultures influence the number of perfectly matched idioms in both languages, making them seldom occur, and literal translation could result in complexity to Thai readers. Translation by paraphrase came into play to simplify that complexity. For this reason, cultural differences or lack of equivalence in the Thai language may be among the reasons why the translator mostly chose to translate idioms found in the novel by explaining their meanings instead of focusing on maintaining the form in the source language.

Table 6

Examples of Translation by Paraphrase (Make It)

Source Text (ST)	Target Text (TT)
Return to the lake. No good. I'd never make it . (p. 195)	กลับไปยังทะเลสาบ ไม่ดี ฉันคงไม่รอดแน่ (น. 177)
The girl from District 4 staggers out of sight, although I wouldn't bet on her making it to the lake. (p. 223)	เด็กผู้หญิงจากเขต 4 เดินตบัตตไปหายไ้ ฉันพนันได้ว่าเธอไม่สามารถไปถึงทะเลสาบได้ (น. 200)
To say I make it in the nick of time is an understatement. (p. 261)	การจะพูดว่าฉันทำสำเร็จทันเวลาพอดีออกจะน้อยเกินไปด้วยซ้ำ (น. 232)
It's been a long time since a tribute from District 12 made it into the top eight. (p. 264)	นานมาแล้วที่บรรณาการจากเขต 12 ติดอันดับหนึ่งในจำนวนแปดคนสุดท้าย (น. 234)

For example, *make it* has various idiomatic meanings and no equivalence in the target language that covers all mentioned idiomatic meanings. Translation by paraphrase plays a pivotal role in differentiating each idiomatic meaning of *make it* apart. Other idiom translation strategies may not be able to solve this problem while keeping all messages attached.

Table 7

Examples of Translation by Paraphrase (a Piece of Cake)

Source Text (ST)	Target Text (TT)
"Two against one. Should be a piece of cake ," he says. (p. 383)	"สองต่อหนึ่ง น่าจะง่ายเหมือนกินเค้ก" เขาวา (น. 337)

Another example, *a piece of cake*, which was rendered as *ง่ายเหมือนกินเค้ก*, also shows a significant aspect of translation by paraphrase. The translator chose not only to maintain the source-language idiom, but also to add explanation to compensate for the missing aspect in the meaning. In addition, this example shows that a combination of more than one translation strategy can be used at the same time. Even though the target language already has the close equivalent *ปอกกล้วยเข้าปาก*, the translator still did not opt for this strategy, but rather, chose to keep the source-language idiom, possibly to stay close to the source language and culture, or perhaps due to her personal translation style. This reflects translator's personal decision that preserves the source-language culture and that in some cases, equivalents alone are not enough to cover their meanings. Translation by paraphrase helps cover that gap.

It also seems that the translator tried to borrow the English language idioms where it was possible, as this strategy came in second in terms of frequency across all idiom types. While paraphrasing makes the idiom's meaning more explicit and easily accessible, it can result in the lengthiness of the translation, as shown in the examples previously given. Borrowing, on the other hand, works in cases where literal translation of the idiom can be understood by target-language readers. The main reasons behind using this strategy are likely not only because the translator could not find a target-language idiom to be replaced with, but also because the source-language idioms can be comprehended already, so there is no need to use other idiom translation strategies. For instance, the Thai translation *กัดลิ้นตัวเอง* of the English idiom *bite one's tongue* was borrowed and its meaning can be guessed by the translation itself.

Translation by using an idiom of similar meaning but dissimilar form was less used than the above strategies, whereas translating by using the idiom with similar meaning and form used when there is an equivalent was the least frequently found strategy. To be able to use these strategies, the idioms in the source language must have counterparts in the target language that have similar meanings, and some may also have similar forms, which are not always possible.

For example, the idiom *turn a blind eye* was translated into *เอาหูไปนาเอาตาไปไร่*, an existing idiom in the target language with similar meaning. Thus, the translator chose an idiom of similar meaning but dissimilar form with a slight paraphrase. While there are differences between the source and the target culture, the translator adjusted the translation to match the target-language culture in order to make readers be able to receive the meaning as much as possible at the expense of the source culture. Lastly, omission of the entire idiom was least frequently used as well perhaps because there are few equivalents in the target language, making the translator prefer to completely leave it out. This idiom translation strategy was used when those idioms have no need to translate as the remaining sentences produce complete meanings on their own.

As can be seen throughout the discussion, although the translation of some idioms is more straightforward and clear-cut, some are found using multiple translation strategies at the same time. In that regard, translation by paraphrase is mostly included in those combinations, implying its importance in filling in missing meanings. Another aspect worth pointing out is that one idiom may not necessarily be translated using one fixed strategy alone, but it may require different strategies, depending on the context it appears in. It is not limited to any specific idiom translation strategy as long as the messages can be fully rendered according to their context.

5. Conclusion

Two research questions of this study aim to find out types of English idioms found and their most used translation strategy from English to Thai in Suzanne Collins' *The Hunger Games*. Based on the analysis, it can be concluded that all 8 types of idioms by Seidl & McMordie (1988) were found with verbal idioms being the most and 5 idiom translation strategies by Baker (2011) were used with translation by paraphrase being the most frequent one.

The results of this study show similarities to those found in previous research, namely, Agoes' (2016) and Chaiyapinyowat's (2017): Translation by paraphrase still takes the first place, if not the second place of the most used idiom translation strategy. It can be concluded that translation by paraphrase is a common choice of translation strategy when translating idioms which is understandable. The examples presented in the previous section demonstrate that paraphrasing works well for most idioms. Its main advantage is that it is easy to understand, but the downside is that it requires more space to express the meaning. On the other hand, borrowing the idiom from the source language takes up less space, but it may not convey the same meaning as the target language.

Regarding types of idioms, there is no specific relationship between types of idioms and idiom translation strategies as the strategies tend to depend on idioms' meanings rather than their types. Furthermore, there appear to be no fixed rules in selecting a suitable strategy for each type of idiom. It

shows that extensive linguistic and cultural knowledge of both the source language and the target language is highly essential for idiom translation in order to convey the meaning and the nuance as intended by the author for each occasion, especially in this particular novel which shows how important it is for translators to translate as accurately as possible, as originally intended. Its social and political influence proves that the study of translation and translation strategies should not be taken lightly.

References

- Agoes, F. (2016). An analysis of translation of idioms used in Conan Doyle's novel "A Study in Scarlet". *Jurnal Bahasa Inggris Terapan*, 2(2), 9-20. <https://doi.org/10.35313/jbit.v2i2.1287>
- Alter, A. (2019, June 17). 'The Hunger Games' prequel is in the works. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2019/06/17/books/hunger-games-prequel.html>
- Baker, M. (2011). *In other words: A course book on translation*. Routledge.
- Bland, J., & Strotmann, A. (2014). The hunger games: An ecocritical reading. *Children's Literature in English Language Education*, 2(1), 22-43.
- Cambridge Dictionary. (n.d.). <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>
- Chaiyapinyowat, A. (2017). *Strategies and challenges in translating English idioms into Thai in Hillary Clinton's memoir Hard Choices*. <https://repository.nida.ac.th/handle/662723737/3804>
- Cogan, M. S. (2021, February 5). *Understanding the three-finger salute from Thailand to Myanmar*. Thai Enquirer. <https://www.thaienquirer.com/23831/understanding-the-three-finger-salute-from-thailand-to-myanmar/>
- Collins, S. (2008). *The Hunger Games*. Scholastic.
- Collins, S. (2011). *The Hunger Games*. Scholastic.
- Collins, S. (2014). *The Hunger Games* [Game La Chewit]. Post Books.
- Collins, S. (2021). *The Hunger Games* [Game La Chewit]. Praew Books, Amarin Printing and Publishing.
- Drugan, J. (2013). *Quality in professional translation: Assessment and improvement*. Bloomsbury.
- Farlex Dictionary of Idioms. (2015). <https://idioms.thefreedictionary.com>
- Fernando, C. (1996). *Idioms and idiomaticity*. Oxford University Press.
- Hassan, B. E. A. (2014). *Between English and Arabic: A practical course in translation*. Cambridge Scholars Publishing.
- Indriani, H. (2017). *The translation strategy and accuracy of English idiom into Indonesian in The Great Gatsby novel*. Syarif Hidatutullah State Islamic University. <https://repository.uinjkt.ac.id/dspace/handle/123456789/35762>
- Ingo, R. (2000). Idiomi toisen kielen semanttis-pragmaattisena käänkösvastineena. In E. Lähdemäki & Y. Bertills (Eds.) *Fennistica fausta in honorem Mauno Koski septuagenarii-Juhlakirja Mauno Kosken 70-vuotispäivän kunniaksi 21.2.2000* (pp. 33-45). Åbo Akademis tryckeri.
- Keränen, A. (2006). *Translation of idioms in the Finnish version of Dan Brown's The Da Vinci Code* [Master's thesis]. University of Jyväskylä.

- Larson, M. L. (1998). *Meaning-based translation. A guide to cross-language equivalence*. University Press of America.
- Longman Idioms Dictionary. (1998). Longman.
- McCarthy, M., & O'Dell, F. (2002). *English idioms in use*. Cambridge University Press.
- Merriam-Webster. (n.d.). <https://www.merriam-webster.com/dictionary/>
- Natalia, L. G. (2014). *Translation strategies of cultural words and their readabilities in The Hunger Games by Suzanne Collins* [Undergraduate thesis]. Dian Nuswantoro University.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall.
- Newmark, P. (1995). *Approaches to translation*. Cambridge University Press.
- Nida, E. A., & Taber, C. R. (1969). *The theory and practice of translation*. Brill.
- O'Dell, F., & McCarthy, M. (2010). *English idioms in use*. Cambridge University Press.
- Oxford University Press. (n.d.). *Oxford Advanced Learner's Dictionary*.
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
- Phakakrong, P. (2015). *A comparative study of Burmese idioms and Thai idioms* [Master's thesis]. Silpakorn University.
- Ronghanam, P. (2014). *The translation of metaphors in Game La Chewit by Nara Suphakrot translated from Suzanne Collins' The Hunger Games* [Independent Study]. Chulalongkorn University.
- Seidl, J., & McMordie, W. (1988). *English idioms and how to use them* (5th ed.). Oxford University Press.
- Sosothikul, R. (1983). *English and Thai idioms with similar meanings*. Chulalongkorn University Press.
- Stemler, S. E. (2004). A comparison of consensus, consistency, and measurement approaches to estimating interrater reliability. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 9(4), 3.
- Thaiger. (2020, October 19). *The 3 finger salute. Why did it become the symbol for Thai protesters?* [VIDEO] Thaiger.
<https://thethaiger.com/hot-news/protests/the-3-finger-salute-why-did-it-become-the-symbol-for-thai-protesters-video>

Translating Queerness: A Comparative Study of Two Thai Translations of Carson McCullers' *The Ballad of the Sad Café*

Pennapa Riabroi*

Received: 29 May 2025

Revised: 20 June 2025

Accepted: 22 June 2025

This study explores how queerness is translated and reimagined in Thai literary contexts through a comparative analysis of two Thai versions of Carson McCullers' *The Ballad of the Sad Café*. Drawing on queer theory and Marc Démont's (2017) framework of translation strategies—misrecognizing, minoritizing, and queering—the research examines 209 queer-relevant instances in Nuankham Chanpa's 1986 translation and Juthamat Anion's 2017 version. The findings reveal a significant shift: Nuankham predominantly used minoritizing (73.52%) and misrecognizing (19.1%) strategies, while queering appeared in just 7.38% of cases. By contrast, Juthamat employed queering strategies in 95.08% of instances, with minimal use of the other two. The study also analyzes paratextual and institutional contexts to understand how broader cultural forces shaped each translation. These results highlight translation as a culturally situated act that influences the visibility of queer identities. This research contributes to queer translation studies by demonstrating how shifting ideologies and publishing norms impact the representation of queerness across time.

Research Article

Abstract

Keywords

queer translation strategies;
Thai literary translation;
ideology and rewriting

* Lecturer, English Division, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University,
email: pennapa.p@ku.th

การแปลควีเยร์: การศึกษาเปรียบเทียบ

ผลงานแปลไทยสองฉบับของนวนิยาย

The Ballad of the Sad Café โดยคาร์สัน แม็กคัลเลอร์ส

เพ็ญนภา เรียบร้อย*

Received: 29 May 2025

Revised: 20 June 2025

Accepted: 22 June 2025

งานวิจัยนี้ศึกษาว่าความเป็นควีเยร์ถูกถ่ายทอดและตีความใหม่
อย่างไรในบริบทวรรณกรรมไทย โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบผลงานแปลไทย
สองฉบับของ *The Ballad of the Sad Café* ซึ่งเป็นผลงานของคาร์สัน
แม็กคัลเลอร์ส (Carson McCullers) ใช้การวิเคราะห์ข้อความที่เกี่ยวข้อง
กับความเป็นควีเยร์จำนวน 209 ข้อความจากฉบับแปลของนวนิลา จันภา
(พ.ศ. 2529) และจุฑามาศ แอนเนี่ยน (พ.ศ. 2560) โดยอิงจากทฤษฎีควีเยร์
ร่วมกับกรอบกลวิธีการแปลสามรูปแบบที่เสนอโดยมาร์ก เดอมง (Marc
Démont, 2017) ได้แก่ misrecognizing, minoritizing และ queering ผลการศึกษา
พบความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน โดยนวนิลา จันภา ใช้กลวิธี minoritizing
73.52% และ misrecognizing 19.1% ขณะที่ queering ปรากฏเพียง 7.38%
ในขณะที่จุฑามาศ แอนเนี่ยน ใช้กลวิธี queering สูงถึง 95.08% และใช้กลวิธีอื่น
เพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังวิเคราะห์บริบทของพาราเทกซ์และ
บริบทเชิงสถาบันเพื่อทำความเข้าใจว่าแรงขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมในวงกว้าง
มีอิทธิพลต่อการแปลแต่ละฉบับอย่างไร ผลลัพธ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการแปล
เป็นการกระทำที่ฝังอยู่ในบริบททางวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อการทำให้ความเป็น
ควีเยร์ปรากฏหรือเลือนหายไป งานวิจัยนี้มีส่วนช่วยเสริมองค์ความรู้ด้าน
การแปลควีเยร์ โดยแสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์และบรรทัดฐานของวงการ
สำนักพิมพ์ที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อการถ่ายทอดความเป็นควีเยร์ในช่วงเวลา
ต่างๆ

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

กลวิธีการแปลควีเยร์;
การแปลวรรณกรรมไทย;
อุดมการณ์และการเขียนใหม่

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ติดต่อได้ที่: pennapa.p@ku.th

1. Introduction

Translation has long played a vital role in cross-cultural literary exchange, not merely as a process of converting words from one language to another, but as an act deeply rooted in cultural and ideological contexts. In recent decades, the field of translation studies has shifted its focus beyond the pursuit of linguistic equivalence to examine how texts are shaped, circulated, and interpreted within particular social and political environments. Pioneering scholars like André Lefevere (1992) have reconceptualized literary translation as a form of rewriting, influenced by factors such as poetics, ideology, and systems of patronage. Within this framework, translators are seen not as neutral transmitters of meaning but as active cultural participants whose decisions help shape how identities, values, and desires are represented.

This shift in theoretical focus has paved the way for the emergence of queer translation studies, an interdisciplinary field that examines how non-normative sexualities and gender identities are rendered across languages, cultures, and historical contexts. Scholars such as Baer & Kaindl (2018) have highlighted how translation has often been complicit in erasing or distorting queer voices, shaped by the influence of heteronormative cultural expectations. In response, newer approaches advocate for queering translation, a practice that challenges binary thinking and embraces ambiguity, fluidity, and subversion (Baer & Liu, 2022; Epstein & Gillett, 2017). These approaches reimagine translation not just as a site of linguistic transfer, but as a space for queer expression, critique, and resistance.

Globally, there has been increasing attention to how queerness is represented or rendered invisible in translated literature (Rossi, 2022), particularly through frameworks such as Lefevere's concept of rewriting and Marc Démont's (2017) typology of translation strategies: misrecognizing, minoritizing, and queering. However, much of this scholarship remains focused on Western and European contexts. In Thailand, academic engagement with queer translation is still relatively limited. One important exception is Paibulkulsiri's (2014) comparative study of two Thai translations of Oscar Wilde's *The Picture of Dorian Gray*, which shows how the legibility of queerness shifted between the 1974 and 2009 editions, differences shaped by both the translators' ideological positions and the expectations of their publishers.

Building on this body of scholarship, the present study explores how queerness is represented in two Thai translations of Carson McCullers's *The Ballad of the Sad Café*, published in 1986 and 2017. By comparing these two versions, the research aims to deepen our understanding of how cultural, ideological, and institutional forces influence the translation of queer literature in Thailand across different historical periods. *The Ballad of the Sad Café* offers a particularly rich case for such analysis—not only because of its canonical status in queer American literature, but also due to its nuanced depictions of gender nonconformity, emotional ambiguity, and its layered narrative style, all of which open up a wide range of interpretive and translational possibilities.

Unlike many earlier studies, this research takes a more structured approach by combining clear analytical categories with close, qualitative readings of queer-relevant passages. Although frequency counts are used to show overall trends, the primary focus is on interpretation—how queerness is expressed, softened, or changed through language, tone, and narration. This method addresses a gap in both Thai and international research, which often relies on impressionistic comparisons without clear criteria. By offering a detailed, non-Western case study, this research contributes to queer translation studies and sheds light on how ideas about gender and sexuality have changed in Thai literary translation over time.

2. Research Questions

This study sets out to examine how queer elements in Carson McCullers's *The Ballad of the Sad Café* are rendered in two Thai translations published decades apart, and how the translators' choices reflect broader cultural, ideological, and institutional forces. Using Marc Démont's (2017) three-part framework of queer translation strategies—misrecognizing, minoritizing, and queering—the research looks not only at how often and in what ways these strategies appear, but also at the external influences that may have shaped them. With this aim in mind, the study is guided by the following research questions:

1. What translation strategies does each translator employ in rendering queer representations in their translation of *The Ballad of the Sad Café*?
2. How do ideological, institutional, and paratextual factors influence each translator's approach to queer representation in the Thai translations of *The Ballad of the Sad Café*?

3. Literature Review

The intersection of queer theory and translation studies opens up new possibilities for understanding how queerness is conveyed across cultural and linguistic boundaries. Queer elements in literature often emerge through subtle cues—coded language, gender-nonconforming bodies, ambiguous relationships, and characters who exist outside social norms. Translation plays a key role in shaping how these elements are received, with the power to preserve, transform, or erase queerness depending on the surrounding cultural, ideological, and institutional forces (Baer & Kaindl, 2018; Epstein & Gillett, 2017).

3.1 Queer Elements in *The Ballad of the Sad Café*

Carson McCullers's *The Ballad of the Sad Café* (1951) is a haunting and emotionally rich novella centered on Miss Amelia, a solitary and strong-willed woman in a quiet Southern town. Her life takes an unexpected turn when she develops an intense and unusual connection with Cousin Lymon, a hunchbacked stranger whose presence disrupts the fragile balance of the community. Things become even more complicated with the return of her ex-husband, Marvin Macy, sparking a strange and painful love triangle filled with betrayal and emotional tension. The story explores themes of unrequited love, emotional dependence, and deep loneliness, pushing against conventional ideas of romance, gender, and belonging. At its core, it is a quiet but powerful meditation on the fragility of human connections and the subtle entanglement of love and control in unsettling ways.

The novella has gained significant attention in queer literary studies for its portrayal of gender nonconformity, homoerotic longing, and characters who exist outside social norms. Scholars like Gleeson-White (2003) and Adams (2009) have explored Miss Amelia's masculine appearance and her emotionally charged, non-heteronormative bond with Cousin Lymon, reading these elements as key markers of queerness. The story's use of the grotesque—both in its characters and their relationships—further underscores alternative expressions of gender and unconventional emotional attachments.

To analyze how such queer features are rendered in translation, this study employs three literary typologies:

Gender Nonconformity refers to how a character departs from socially expected gender roles, appearances, or behaviors. Building on Judith Butler's (1990) idea of gender as performance, this category includes characters who resist binary norms or embody a mix of traditionally masculine and feminine traits. In *The Ballad of the Sad Café*, Miss Amelia stands out as a clear example: her tall, angular build, preference for men's clothing, and rejection of conventional femininity all mark her as gender nonconforming.

Homoerotic desire refers to emotionally intense, often ambiguous attachments that deviate from heteronormative romance, typically—but not solely—between characters of the same sex. Such desire often operates beneath the surface, expressed through feelings like loyalty, jealousy, or heartbreak rather than overt sexuality (Sedgwick, 1990). In this study, the term is used more broadly to include non-normative affective ties that challenge binary gender roles or romantic conventions (Butler, 1990; Love, 2007). In *The Ballad of the Sad Café*, Miss Amelia's devotion to Cousin Lymon—despite their cross-sex pairing—is marked by emotional intensity and gender ambiguity, forming a queer bond that unsettles normative models of love and desire.

Social Deviance and Abjection refers to characters portrayed as grotesque, marginal, or unsettling—those outside or threatening society's norms. Drawing on Julia Kristeva's (1982) theory of abjection, this category helps us understand how certain figures embody queerness through their disruptive

presence. In *The Ballad of the Sad Café*, Cousin Lymon—marked by his physical disability, manipulative behavior, and social isolation—serves as a striking example. His presence unsettles the community, blurring the lines between attraction and repulsion, care and control.

These categories provide a foundation for assessing how queerness appears in the source text and how it is transformed or retained across translations.

3.2 Translation as Rewriting: Ideology, Poetics, and Patronage

This study draws on André Lefevere's (1992) concept of translation as rewriting, which frames translation as a culturally and ideologically embedded act rather than a neutral transfer of meaning. Translators operate within systems of ideology, poetics, and patronage, making decisions that are shaped by dominant aesthetic values, political pressures, and institutional structures.

In this context, ideology refers to the beliefs and values that shape the selection and representation of texts. Translators may align, consciously or unconsciously, with dominant ideologies such as nationalism, heteronormativity, or moral conservatism, often suppressing or distorting marginalized voices, including queer identities (Lefevere, 1992; Tymoczko, 2003).

Poetics involves culturally specific norms around style, genre, and expression. In Thai literary translation, this may include preferences for euphemism, emotional restraint, or narrative decorum, which can influence how queerness is expressed or concealed (Chan, 2020).

Patronage refers to the institutional and commercial forces—publishers, editors, critics, and state bodies—that influence which texts are selected for translation and how they are shaped, often in line with dominant ideological norms (Lefevere, 1992). In Thailand, where publishing frequently aligns with conservative or educational agendas, queer content may be moderated or reinterpreted to fit prevailing expectations (Paibulkulsiri, 2014).

As Baer & Kaindl (2018) and Spurlin (2014) argue, translation can either serve as a tool of heteronormative containment or as a space for queer resistance, depending on how these forces are negotiated. For queer literature, decisions regarding visibility and ambiguity are never just textual; they reflect deeper ideological currents.

Focusing on *The Ballad of the Sad Café*, a text rich in gender nonconformity and emotional ambiguity, this study applies Lefevere's concept to examine how Thai translations reflect the cultural climates and publishing practices of their time. This framework highlights translation not merely as a purely aesthetic act, but as a sociopolitical act that mediates identity, power, and queer expression across languages and eras.

3.3 Translation Strategies Used for this Study

To implement the comparative analysis, this study adopts Démont's (2017) three-part framework of queer translation strategies:

Misrecognizing refers to the erasure or neutralization of queer content. This often manifests as euphemism, heteronormative substitution, or desexualization. A typical example includes rendering a term like "lover" into a platonic or gender-neutral alternative that strips away queer connotation.

Minoritizing acknowledges queer identities but frames them as deviant, marginal, or exotic. Translators may use marked or stigmatizing language, added commentary, or exaggerated metaphors that emphasize difference rather than inclusion.

Queering affirms or enhances queer ambiguity, fluidity, and resistance to binary norms. This approach often involves poetic stylization, creative linguistic choices, or paratextual additions that preserve the original's subversive potential.

These strategies have been widely used in queer translation scholarship (e.g., Baer & Kaindl, 2018; Epstein & Gillett, 2017) and provide a clear methodology for analyzing how translators negotiate queer content. In applying them to the Thai translations of McCullers's novella, this study not only categorizes stylistic shifts but also links them to broader institutional and cultural forces, consistent with Lefevere's emphasis on translation as rewriting.

3.4 Previous Studies

Research on queer translation has grown significantly in recent years, both in the global and Thai contexts. This body of work builds on foundational theories such as Lefevere's concept of ideological rewriting and has been expanded by scholars like Baer & Kaindl (2018), Epstein & Gillett (2017), and Démont (2017). These studies show how queerness may be erased, distorted, or amplified depending on the socio-political environment.

Feminist and gender-fair translation studies also inform this field. Irshad & Yasmin's (2022) review of feminist translation highlights the role of translator ideology in shaping the representation of gender and sexuality. Lardelli's (2024) study of gender-fair translation practices from English to German illustrates the cognitive and strategic challenges of representing non-binary identities. Meanwhile, Hostová (2022) calls for historically grounded approaches to queer translation that consider regional differences and evolving social values.

In Thailand, Paibulkulsiri's (2014) analysis of Wilde's *The Picture of Dorian Gray* illustrates how translation choices have evolved across historical periods in response to changing cultural and editorial

ideologies. While her study provides valuable interpretive insights through its impressionistic approach, future research could build upon this by employing a more systematic framework to classify translation strategies and track textual patterns across the text.

Marc Démont's (2017) three-part framework—misrecognizing, minoritizing, and queering—was chosen for its concreteness and analytical precision. Although it offers only three strategies, it provides a more structured and applicable approach than broader models like Venuti's translator invisibility, which underpinned Paibulkulsiri's (2014) study. Given the relative newness of queer translation studies, few established frameworks exist for systematically analyzing how queerness is rendered in translation. Démont's model fills this gap by offering clear criteria for identifying shifts in representation, making it well suited to the study's goal of comparing how ideological and institutional forces shape queer visibility across Thai translations.

4. Methodology

4.1 Research Design

This study employs a qualitative content analysis approach to examine how queerness is translated in two Thai versions of *The Ballad of the Sad Café*—one published in 1986 by Nuankham Chanpa and the other in 2017 by Juthamat Anion. The goal is to address two central research questions: (1) what translation strategies each translator employs in rendering queer representations in their translation of *The Ballad of the Sad Café*, and (2) how ideological, institutional, and paratextual factors influence each translator's approach to queer representation in the Thai translations of *The Ballad of the Sad Café*. To answer the first question, the study systematically analyzes 209 queer-relevant textual instances using Démont's (2017) framework of three queer translation strategies: misrecognizing, minoritizing, and queering. To answer the second research question, the study analyzes paratextual elements, such as translators' prefaces, authors' bibliographies, publication details, and editorial framing, and situates each Thai translation within its broader cultural and historical context. This helps reveal how external factors, including publishing norms and societal attitudes toward queerness, may have influenced the translation strategies used.

4.2 Data Collection

The source material consists of McCullers's novella and its two Thai translations. Using purposive sampling, 209 queer-relevant excerpts were identified through close reading of the original text, based on three literary typologies: gender nonconformity, homoerotic desire, and social deviance and abjection.

These excerpts, drawn from across the novella, reflect key moments of queer expression and were selected for their thematic significance. Corresponding translations were then extracted to create a parallel dataset. In cases where an excerpt could not be clearly categorized under Démont's (2017) strategies, it was excluded from the analysis.

4.3 Data Analysis

To address Research Question 1, each textual instance was coded according to Démont's (2017) three strategies: misrecognizing (e.g., erasing or normalizing queerness), minoritizing (e.g., framing queerness as deviance or eccentricity), and queering (e.g., preserving ambiguity, resisting binary logic). The classification was based on a close, interpretive reading of how each instance was rendered in translation, focusing on shifts in meaning, emphasis, or representation. The quantitative analysis through frequency counts assessed the varying degrees and recurring patterns of queer translation strategies employed in the two Thai translations (RQ1). In contrast, the qualitative component of the study (RQ2) involved a paratextual analysis, aimed at interpreting how queerness was rendered or reframed through editorial, institutional, and contextual framing.

To answer Research Question 2, the study examined paratextual elements (e.g., introductions and critical essays) alongside the broader historical and institutional contexts of publication. These were analyzed through Lefevere's (1992) concept of translation as rewriting, with attention to how ideology, poetics, and patronage may have shaped each translator's approach to queer representation.

4.4 Validation

To ensure consistency and reduce potential bias, the author analyzed the data in two separate sessions, with a planned break in between to allow for a refreshed and more objective perspective during the second round. After that, a second coder—an expert with over ten years of experience teaching translation at the university level—independently reviewed 30% of the dataset (63 out of 209 excerpts). Initial agreement between the two coders was high (93%). In cases of disagreement, definitions from Démont's framework were revisited, and final decisions were reached through discussion. The second coder's extensive teaching background and familiarity with translation theory ensured an informed and reliable review process.

5. Findings

5.1 Translation strategies each translator employs in rendering queer representations in their translation of *The Ballad of the Sad Café*

The comparative analysis of translation strategies applied to Carson McCullers's *The Ballad of the Sad Café* in the Thai translations by Nuankham Chanpa (1986) and Juthamat Anion (2017) reveals a significant evolution in how queerness is treated across time. Using Marc Démont's framework—misrecognizing, minoritizing, and queering—the study identifies distinct patterns in each translator's approach across three typologies of queerness: gender nonconformity, social deviance/abjection, and homoerotic desire as shown in Table 1.

Table 1

Comparative Frequency of Translation Strategies Across Three Queer Typologies in Two Thai Translations of The Ballad of the Sad Café

Queerness Category	Nuankham (1986)			Juthamat (2017)		
	Misrecognizing	Minoritizing	Queering	Misrecognizing	Minoritizing	Queering
1. Gender Nonconformity	21.84%	66.67%	11.49%	0%	5.75%	94.25%
2. Social Deviance/Abjection	29.58%	67.61%	2.82%	1.41%	5.63%	92.96%
3. Homoerotic Desire	5.88%	86.27%	7.84%	0%	1.96%	98.04%
Average	19.1%	73.52%	7.38%	0.47%	4.45%	95.08%

5.1.1 Gender Nonconformity

In the domain of gender nonconformity, Nuankham's translation shows 66.67% of instances using minoritizing strategies, 21.84% using misrecognizing, and only 11.49% reflecting queering. In contrast, Juthamat uses queering strategies in 94.25% of instances, avoids misrecognizing entirely, and employs minoritizing in only 5.75% of cases.

Example 1

Source text: Her hands, though very large and bony, ...

Nuankham's translation (Minoritizing): มือของเธอแม้จะใหญ่และผอมจนเห็นกระดูก

This version softens Amelia's gender nonconformity by highlighting her thinness with the phrase “ผอมจนเห็นกระดูก” (so thin that the bones were visible), subtly steering the image toward a more traditionally feminine portrayal.

Juthamat 's translation (Queering): สองมือของเธอนั่นแม้จะใหญ่โตและมีแต่กระดูก

By keeping the description of Amelia's large, bony hands intact, the translation allows her masculine presence to stand out clearly, without softening or explaining it away.

Example 2

Source text: They remembered that Miss Amelia had been born dark and somewhat queer of face, raised motherless by her father who was a solitary man, that early in youth she had grown to be six feet two inches tall **which in itself is not natural for a woman.**

Nuankham's translation (Minoritizing): พวกเขาจำได้ว่ามีสาวมีเลียเกิดมาเป็นเด็กผิวคล้ำและหน้าตาออกจะแปลก พ่อของเธอเลี้ยงมาจนโตโดยไม่มีแม่ เขาเป็นชายผู้โดดเดี่ยว เมื่อเธอเริ่มย่างเข้าสู่วัยรุ่นและสูงถึงหกฟุตสองนิ้ว **ซึ่งไม่ปกตินักสำหรับเด็กผู้หญิง**

The phrase “ไม่ปกตินัก” (not quite normal) softens the original's sense of unnaturalness, using more cautious, less confrontational language. Choosing “เด็กผู้หญิง” (young girl) over “สตรี” (woman) further downplays Amelia's gender transgression by framing her in a less disruptive light. Together, these choices present her queerness as merely unusual rather than socially subversive.

Juthamat's translation (Queering): คนเหล่านี้จำได้ว่ามีสาวมีเลียเธอถือกำเนิดมาเป็นคนผิวคล้ำหน้าตาก็ดูออกจะประหลาดพิกล ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดาผู้รักสันโดษโดยไร้มารดา ในช่วงวัยเยาว์เธอเติบโตจนสูงหกฟุตสองนิ้ว **อันเป็นขนาดที่ผิดธรรมชาติของสตรีทั่วไปอยู่แล้ว**

The phrase “ผิดธรรมชาติ” (unnatural) does not just preserve the original judgment; it sharpens it, highlighting Amelia's break from gender norms. Referring to “สตรีทั่วไป” (typical woman) reinforces her queerness as a challenge to societal expectations, not just an oddity. This choice keeps the critical tone of the original and affirms Amelia as a distinctly queer figure.

5.1.2 Social Deviance and Abjection

For this category, Nuankham predominantly employs minoritizing strategies in 67.61% of cases, followed by misrecognizing strategies in 29.58%, while queering appears in only 2.82% of instances. In contrast, Juthamat adopts a queering approach in 92.96% of cases, with significantly lower use of minoritizing (5.63%) and minimal application of misrecognizing strategies (1.41%).

Example 1

Source text: ... with two gray crossed eyes **which are turned inward so sharply** that they seem to be exchanging with each other one long and secret gaze of grief.

Nuankham's translation (Misrecognizing): พร้อมดวงตาเหล่สีเทาสองข้าง **ลูกตาข้างหนึ่งอยู่เกือบชิดหัวตา** เหมือนมันแอบจ้องลูกตาอีกข้างมาเป็นเวลานานด้วยความเศร้าโศก

The phrase “ลูกตาข้างหนึ่งอยู่เกือบชิดหัวตา” (One eye was positioned almost next to the inner corner) reduces the strangeness of the original by describing only one eye, creating an asymmetry that was not there before. This misrecognizing strategy makes the character’s unusual appearance seem less strange and easier to accept.

Juthamat’s translation (Queering): ดวงตาเหล่สี่เทาที่ลูกตาบิดเขเข้าข้างใน จนดูราวกับว่าตาสองข้างนั้นมองสบกันเองด้วยสายตาแห่งความเศร้าสร้อยอันลึลับและยาวนาน

“บิดเขเข้าข้างใน” (Twisted inward) captures both eyes twisting inward in a striking, unnatural way, preserving the grotesque and unsettling feel of the original. This queering strategy keeps the character’s strange and different presence clearly visible.

Example 2

Source text: Also, **the creature** was not at all as had been pictured to them -- not a pitiful and dirty little chatterer, alone and beggared in this world.

Nuankham’s translation (Misrecognizing): ทั้งลักษณะของชายหลังค่อมก็ไม่เหมือนกับที่รำลึกกัน ไม่ใช่คนขี้คุยตัวเตี้ยๆ สกปรกและน่าสมเพช อยู่อย่างโดดเดี่ยว ขอทานไปเรื่อยๆ

Translating “the creature” as “ชายหลังค่อม” (hunchbacked man) removes the original’s gender ambiguity. While “creature” in English feels neutral and otherworldly, “ชาย” (man) anchors the figure firmly within binary gender norms. This choice erases the character’s queer ambiguity, making it a clear example of a misrecognizing strategy.

Juthamat’s translation (Queering): มิน่าซ้ำ สิ่งมีชีวิตนี้ไม่ได้เป็นดังที่มีการสร้างภาพให้พวกเขารับรู้ ไม่ใช่เจ้าคนพุดพลาบร่างเล็กสกปรกน่าเวทนาโดดเดี่ยวและยากไร้อยู่ในโลกนี้

The phrase preserves the non-human, gender-ambiguous quality of “creature,” keeping the character outside typical human categories. This aligns with queer theory’s focus on disrupting fixed identities and allows space for open, flexible interpretation of the character’s queerness.

5.1.3 Homoerotic Desire

In the category of homoerotic desire, Nuankham’s translation predominantly utilizes minoritizing strategies in 86.27% of instances, with misrecognizing strategies applied in 5.88% and queering strategies appearing in only 7.84%. In contrast, Juthamat’s translation demonstrates a strong preference for queering strategies, employed in 98.04% of cases, with minimal use of minoritizing (1.96%) and no instances of misrecognizing.

Example 1

Source text: Her look that night, then, was the lonesome look of **the lover**.

Nuanchan's translation (Minoritizing): สีน้าของเธอในคีนนั้นเป็นสีน้าอันเปล่าเปลี่ยวของชู้รัก

The Thai word “ชู้รัก” (paramour or illicit lover) adds a heterosexual and morally loaded layer to the term “lover.” This choice reduces the emotional openness of the original, making it feel more like a secret or a scandal. As a result, the translation makes the moment feel more ordinary and less queer by putting it into familiar and limited ideas of desire.

Juthamat's translation (Queering): สีน้าเธอในคีนนั้นจึงเป็นสีน้าเปลี่ยวเหงาของคนที่อยู่ในห้วงรัก

The phrase “คนที่อยู่ในห้วงรัก” (a person in the depths of love) stays gender-neutral and avoids romantic clichés. Its poetic tone lets readers imagine the lover in any way, keeping the emotional depth and ambiguity of the original. This queering strategy helps keep love open and free from fixed rules.

Example 2

Source text: He fluttered his eyelids, so that they were like pale, **trapped moths in his sockets**.

Nuanchan's translation (Minoritizing): เขากะพริบเปลือกตาดำ ๆ จนเหมือนกับแมลงตัวซิด ๆ ที่ถูกจับกำลังขยับอยู่ในเบ้าตาทั้งคู่

This version makes the metaphor more literal and insect-like by using “แมลง” (insect) instead of the more poetic “ผีเสื้อกลางคืน” (moth). The added phrase “ที่ถูกจับกำลังขยับ” (caught and moving) gives it a mechanical feel, shifting the focus from emotion to action. Although the image is still strange, it loses its dreamlike and emotional impact, making the queerness feel just odd instead of deeply different or meaningful.

Juthamat's translation (Queering): เขากะพริบขนตาจนดูเหมือนมีผีเสื้อกลางคืนตัวซิดถูกขังอยู่ในเบ้าตานั้น

This version preserves the original's poetic and surreal tone by translating “moths” as “ผีเสื้อกลางคืน” (night moths), evoking delicacy and mystery. Using “ขนตา” (eyelashes) instead of “เปลือกตา” (eyelids) makes the image feel softer and more emotional, adding to its queer feel. It keeps the image vivid and shows both the character's vulnerability and differences.

5.2 Ideological, institutional, or paratextual factors influencing each translator's approach to queer representation in their translation of *The Ballad of the Sad Café*

To answer Research Question 2 on how ideological, institutional, and paratextual factors influence each translator's approach to queer representation in the Thai translations of *The Ballad of the Sad Café*, this study examined the paratextual framing, historical context, and institutional environment in which each translation was produced. The comparison between Nuankham Chanpa's 1986 translation and Juthamat Anion's 2017 edition reveals how shifting cultural discourses and ideological climates in Thailand have influenced the treatment of queerness in literary translation.

5.2.1 Ideological Factors

The ideological climate in Thailand during the two translation periods—1986 and 2017—provides significant insight into the translators' choices. In 1986, Thai society remained largely conservative with respect to gender and sexual diversity. Queerness was often equated with deviance or eccentricity, and same-sex desire or gender nonconformity was rarely addressed in literature without euphemism or metaphor (Jackson, 2003). Consequently, the dominant ideology favored assimilation, emotional restraint, and silence surrounding non-normative identities. Nuankham Chanpa's translation reflects this ideological orientation by rendering queer features through minoritizing and misrecognizing strategies, framing gender ambiguity as emotional eccentricity and downplaying homoerotic tension.

In contrast, the 2017 translation by Juthamat Anion reflects the impact of a shifting ideological landscape in which LGBTQ+ visibility had increased significantly. Public discourse on sexual and gender diversity had expanded, influenced by global media, activism, and academic engagement with queer theory (Boellstorff & Leap, 2004; Sinnott, 2004). Within this more open cultural context, queerness could be acknowledged, explored, and even celebrated. Juthamat's translation adopts queering strategies, preserving ambiguity, gender transgression, and emotional subversion. The translator's approach aligns with the ideological openness of the time and with contemporary scholarly efforts to resist heteronormative translation practices (Baer & Kaindl, 2018).

5.2.2 Institutional Factors

The Thai publishing industry during these two periods further illustrates the contrast in translation approaches. Nuankham's edition was published by Korpha Publishing, a press known for translating classic Western literature in a polished, culturally familiar style. At the time, Korpha was part of a literary environment that valued clarity, emotional depth, and broad appeal. Within this context, themes such as queerness, eroticism, or social deviance were sometimes softened or presented in more conventional ways, in line with dominant cultural expectations. In contrast, Juthamat's 2017 translation came out during a time when Thai publishers—especially those with academic or progressive leanings—were more open to exploring ideas about identity, marginality, and social critique. Library House Publishing, which published this version, is known for supporting literature that engages with social issues and diverse perspectives. This shift in publishing attitudes may have allowed the translator more freedom to keep the story's ambiguity and highlight its non-normative themes in a more open and nuanced way.

5.2.3 Paratextual Factors

Paratextual framing plays a decisive role in mediating how readers are guided to interpret queerness in each edition. In Nuankham's 1986 edition, the introduction presents McCullers as a writer of emotional alienation and psychological depth, emphasizing her characters' internal suffering rather than social or gendered deviance. The focus on disability, trauma, and existential loneliness avoids any direct

mention of sexuality or gender identity. One notable line characterizes McCullers's figures as “disabled emotionally or physically... symbols of the inability to give or receive love” (Nuankham, 1986). This framing aligns with misrecognizing strategies, in which queer desire is rendered as a universal emotional condition rather than a political or embodied one. Notably, the edition provides no biographical information about the translator, leaving her ideological stance and interpretive background entirely opaque. Without added context, the translator feels more removed from the meaning, creating a sense of neutrality and emotional distance that matches the edition's overall tone of avoiding political issues.

Conversely, the 2017 edition includes two critical essays at the end of the book that actively foreground queerness as a central theme. Pawin Malaiwong writes that McCullers's characters are queer not just in sexual orientation, but in bodily difference and social displacement, noting that “ความไม่พอดีของเสื้อผ้าเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกความแปลกแยกของตัวละครที่เข้ากับสังคมไม่ได้” (The ill-fitting clothes symbolize the character's sense of alienation and inability to fit into society). He sees McCullers as a queer writer before the term “queer theory” even existed. Likewise, Nalut Tangpornpipat emphasizes that the emotional core of the story lies in characters' inability to express their inner desires or to be fully themselves, writing that “ความเหงา... มาจากความว่างโหวงในจิตใจยามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่อาจเป็นตัวของตัวเอง” (“Loneliness... arises from the emptiness one feels when living in an environment where they cannot be their true self”). These paratexts not only support but also invite queer interpretations, shaping the ideological environment in which the translator operates.

Juthamat's biographical note also gives readers a clearer sense of where she's coming from—and it reinforces her approach to translation as one that embraces queer visibility. With a background in applied linguistics and formal translation training, along with a strong portfolio of feminist and queer literary works by authors such as Margaret Atwood, Virginia Woolf, and Toni Morrison, her experience suggests a deep and thoughtful engagement with questions of gender and representation. Her shift from nursing to language teaching and literary translation suggests an intentional, reflective journey—one that values the power of words to shape identity. Juthamat's openness, along with the critical essays in the edition, creates a space where queerness, through gender, feelings, or same-sex desire, is not only seen but treated with care and meaning.

6. Conclusion and Discussion

6.1 Conclusion

This study has demonstrated that queer translation in Thailand reflects not merely stylistic or lexical choices, but broader ideological, institutional, and cultural dynamics. Through a comparative analysis of Nuankham Chanpa's (1986) and Juthamat Anion's (2017) Thai translations of *The Ballad of the Sad Café*,

it becomes evident that translation strategies toward queerness have shifted significantly over time. While Nuankham predominantly employed minoritizing and misrecognizing strategies—framing queerness as eccentricity or deviance—Juthamat’s version overwhelmingly adopted queering strategies, highlighting ambiguity, fluidity, and subversive potential. These findings confirm that translation functions as a culturally situated act of rewriting, one that either obscures or affirms queer identities depending on the translator’s agency and the socio-political climate in which the translation occurs.

6.2 Discussion

The findings of this study reveal that the translation of queerness is deeply shaped by cultural ideology and institutional norms, substantiating the claim that translation is a form of ideological rewriting (Lefevere, 1992). The differing strategies employed in the 1986 and 2017 Thai translations of *The Ballad of the Sad Café* demonstrate how the legibility of queer identities has evolved within Thai literary culture. This could be influenced by shifts in socio-political climate and scholarly engagement with queer theory (Baer & Kaindl, 2018; Epstein & Gillett, 2017).

First, the stark contrast in the use of queering strategies across the two translations reflects changing norms of cultural acceptability and queer visibility. In Nuankham’s 1986 translation, queerness was frequently minoritized or misrecognized—especially in the portrayal of gender nonconformity and homoerotic desire—consistent with Baer & Kaindl’s (2018) observation that translation in heteronormative cultures often functions to suppress or normalize non-normative identities. These strategies align with the ideological climate of 1980s Thailand, where representations of same-sex intimacy or gender variance were considered taboo (Jackson, 2003). In contrast, Juthamat’s 2017 translation predominantly employed queering strategies, especially in depictions of bodily deviance and ambiguous affection. This shift toward preserving ambiguity and fluidity confirms Démont’s (2017) view that queering strategies enable subversive or non-binary identities to remain legible within the target culture.

Second, the way each translation handles different forms of queerness—like gender nonconformity, social deviance, and homoerotic desire—shows how unevenly queerness is understood or accepted in cultural terms. The data reveal that Nuankham was more likely to tone down or erase homoerotic desire than gender nonconformity, hinting at a cultural hierarchy where some forms of queerness are more acceptable than others. This pattern echoes Sedgwick’s (1990) and Halberstam’s (2005) insights on how different queer expressions carry different levels of visibility and disruption. In contrast, Juthamat treats all three types with a consistently queering approach, suggesting a broader embrace of queer aesthetics and bodies. Her translation aligns with Butler’s (1990) and Kristeva’s (1982) ideas about how non-normative gender and emotion can serve as powerful forms of resistance.

Third, the translation strategies in each version are shaped by institutional and paratextual influences, consistent with Lefevere’s (1992) notion of translation as rewriting shaped by poetics and

patronage. Nuankham's translation, published by Korphai Press, reflects 1980s Thai values by favoring emotional realism and downplaying queer content—evident in the absence of a translator biography and the framing of McCullers as a writer of emotional isolation—aligning with misrecognizing or minoritizing strategies (Démont, 2017). In contrast, Juthamat's 2017 translation, released by Library House, embraces queerness through supportive paratexts, including academic essays and a translator biography highlighting her background in feminist and queer studies. These elements enable a more subversive, ambiguous reading aligned with queering strategies (Démont, 2017; Baer & Kaindl, 2018; Epstein & Gillett, 2017), showing how publishing contexts shape not only what is translated but also how queerness is rendered visible within Thai literary culture.

Ultimately, this comparative study demonstrates that translation does not merely reflect cultural meaning—it actively contributes to its creation. As Rossi (2022) and Baer & Liu (2022) point out, translators play an active role in shaping how queerness is understood and valued. In Nuankham's version, queerness is translated into emotional eccentricity or inner pain, which strips it of its political edge. In contrast, Juthamat's approach allows for queer desire, embodiment, and social deviance to be viewed as meaningful aspects of the story. Her work reflects what Spurlin (2014) calls the “poetics of queer translation,” where language becomes a way to push back against norms and make room for other ways of being.

In sum, this study shows that translating queerness is never a neutral act. It requires navigating questions of power, visibility, and ideology, and the results often depend on the time, place, and cultural context in which the translation happens. By bringing together close textual analysis with insights from paratextual and institutional contexts, this research offers a more nuanced understanding of how queerness moves across languages—and how translators play a key role in shaping what can be seen, felt, and understood in different cultural moments.

7. Limitations and Recommendations for Future Research

This study focuses on two Thai translations of *The Ballad of the Sad Café*, allowing for detailed comparison but limiting generalizability across genres, authors, or contexts. While Démont's three-part framework—misrecognizing, minoritizing, and queering—proved useful, it may oversimplify the complexity of queer translation, as some instances could fit multiple categories. The analysis is also limited to textual and paratextual data, without direct input from translators or reader reception, making interpretations of intent and impact necessarily speculative. Substrategies such as euphemization or poetic stylization were not analyzed, which could have offered deeper stylistic insights.

Future research should broaden the scope to include diverse genres, such as poetry, children's books, and audiovisual texts, to test the framework's applicability. Expanding the corpus would support broader generalizations about queer translation practices. Scholars might also refine the framework by

incorporating more granular analysis of stylistic choices. Interviews with translators could offer insight into their decision-making, while empirical studies on reader reception would help assess how translation strategies shape queer legibility. Finally, comparative studies across languages, regions, or time periods could illuminate how cultural and ideological shifts influence translation norms and strategies.

References

- Adams, R. (2009). "A mixture of delicious and freak": The queer fiction of Carson McCullers. In H. Bloom (Ed.), *Carson McCullers* (pp. 17-44). Bloom's Literary Criticism.
- Baer, B. J., & Kaindl, K. (Eds.). (2018). *Queering translation, translating the queer: Theory, practice, activism*. Routledge.
- Baer, B. J., & Liu, Y. (2022). "Queer" in translation: The case of Radclyffe Hall's *The Well of Loneliness*. *Transcultural*, 14(1), 4-20.
- Boellstorff, T., & Leap, W. L. (Eds.). (2004). *Speaking in queer tongues: Globalization and gay language*. University of Illinois Press.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Chan, W. (2020). Translating gender in Southeast Asia: Literary and cultural politics in Thai and Vietnamese fiction. *Translation and Literature*, 29(1), 84-107.
- Démont, M. (2017). On three modes of translating queer literary texts. In B. J. Baer & K. Kaindl (Eds.), *Queering translation, translating the queer: Theory, practice, activism* (pp. 157-171). Routledge.
- Epstein, B. J., & Gillett, R. (Eds.). (2017). *Queer in translation*. Routledge.
- Gleeson-White, S. (2003). *Strange bodies: Gender and identity in the novels of Carson McCullers*. University of Alabama Press.
- Halberstam, J. (2005). *In a queer time and place: Transgender bodies, subcultural lives*. NYU Press.
- Hostová, A. (2022). A queer(ing) history of translation: A central European perspective. *World Literature Studies*, 14(1), 19-30.
- Irshad, I., & Yasmin, M. (2022). *Feminism and literary translation: A systematic review*. *Heliyon*, 8(3), e09082. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09082>
- Jackson, P. A. (2003). Performative genders, perverse desires: A bio-history of Thailand's same-sex and transgender cultures. *Intersections: Gender, History and Culture in the Asian Context*, 9.
- Kristeva, J. (1982). *Pouvoirs de l'horreur. Essai sur L'abjection* [Power of horror: An essay on abjection]. Columbia University Press.
- Lardelli, M. (2024). Gender-fair translation: A case study beyond the binary. *Perspectives*, 32(6), 1146-1162.
- Lefevere, A. (1992). *Translation, rewriting, and the manipulation of literary fame*. Routledge.
- Love, H. (2007). *Feeling backward: Loss and the politics of queer history*. Harvard University Press.
- McCullers, C. (1951). *The ballad of the sad café: The novels and stories of Carson McCullers*. Houghton Mifflin Company.
- McCullers, C. (1986). *The ballad of the sad café* [บทเพลงคาเฟ่อันแสนเศร้า]. Ko Phai Publishing.

- McCullers, C. (2017). *The ballad of the sad café* [บทเพลงโศกแห่งคาเฟ่แสนเศร้า]. Library House.
- Paibulkulsiri, K. (2014). *Queering translation: A comparative study of Oscar Wilde's The Picture of Dorian Gray and its two Thai translations by Aw Sanitwong and Kittiwon Simtrakam* [Master's thesis]. Chulalongkorn University.
- Rossi, M. J. (2022). Queer decorum: An episode on translation and marginalized sexualities. *Latin American Literary Review*, 49(98), 2-12.
- Sedgwick, E. K. (1990). *Epistemology of the closet*. University of California Press.
- Sinnott, M. J. (2004). *Toms and dees: Transgender identity and female same-sex relationships in Thailand*. University of Hawaii Press.
- Spurlin, W. J. (2014). The gender and queer politics of translation: Literary translation and cultural difference. In W. J. Spurlin (Ed.), *Imperialism within the margins* (pp. 21-39). Palgrave Macmillan.
- Tymoczko, M. (2003). Ideology and the position of the translator: In what sense is a translator 'in between'? In M. Calzada Pérez (Ed.), *Apropos of ideology: Translation studies on ideology-ideologies in translation* (pp. 181-201). St. Jerome.

Retrospective Views on Online Assessment: Mismatches between EFL Teachers and Students in Thailand

Received: 6 November 2024

Revised: 22 January 2025

Accepted: 1 May 2025

Savika Varaporn^{*}Tharinee Boonyuen^{**}

At the outset of the shift to online learning during the Covid-19 outbreak, Thai university teachers were faced with challenges they never experienced before, especially in an assessment part. Practices and approaches to online assessment among Thai EFL teachers varied significantly during this transition. Despite the continued use of online assessments after the pandemic, there remains limited empirical research on how EFL teachers and students in Thailand perceive online assessment and each other's practices. This gap includes how students view the assessment approaches of their teachers and how teachers interpret students' engagement with online assessments. Therefore, this mixed-method research study aims to examine the retrospective views of Thai EFL tertiary-level teachers and students on online assessment. Questionnaires were administered to 41 teachers, 11 course coordinators, and 320 students to explore their perspectives and experiences regarding online assessment. Additionally, semi-structured interviews were conducted with 50 purposely selected students to gain deeper insights. The study found that assessment methods remained consistent before and during online learning, with some modifications made to the scoring distribution. The findings also revealed mismatches in perspectives between teachers and students concerning online assessment. While teachers generally held unfavorable views, citing concerns about students' integrity, fairness, and reliability in this format, students had a more positive perception of online assessment. Insights from this study contribute to more effective planning and implementation of online assessment in order to enhance its alignment with the unique demands of tertiary education.

Research Article

Abstract

Keywords

online assessment;
language assessment;
English language teaching

^{*} Assistant Professor, English Division, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: savikav@gmail.com

^{**} Lecturer, English Division, Department of Foreign Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: tharinee.b@ku.th (corresponding author)

การศึกษามุมมองย้อนหลังที่มีต่อการประเมินผล ในรูปแบบออนไลน์: มุมมองที่ขัดแย้งกันระหว่างผู้สอน กับผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ ในประเทศไทย

สาวิกา วรากรณ์*

ธารินี บุญยี่น**

Received: 6 November 2024

Revised: 22 January 2025

Accepted: 1 May 2025

ในช่วงเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนสู่รูปแบบออนไลน์ในช่วงการระบาดของโควิด-19 ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศในระดับมหาวิทยาลัยของไทยต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ โดยเฉพาะเรื่องการประเมินผล ส่งผลให้แนวปฏิบัติและวิธีการประเมินผลออนไลน์ของครูผู้สอนมีความหลากหลายอย่างมากในช่วงการเปลี่ยนแปลงนี้

แม้การประเมินผลออนไลน์ยังคงถูกใช้อย่างต่อเนื่องหลังการแพร่ระบาด แต่การศึกษาเชิงประจักษ์ที่เจาะลึกมุมมองและแนวปฏิบัติของครูและผู้เรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทยเกี่ยวกับการประเมินผลออนไลน์นั้นยังมีอยู่ค่อนข้างน้อย ช่องว่างการวิจัยนี้ครอบคลุมถึงมุมมองของผู้เรียนที่มีต่อผู้สอนและมุมมองของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียนในการประเมินผลแบบออนไลน์ ดังนั้นงานวิจัยแบบผสมผสานนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อศึกษามุมมองย้อนหลังของครูและผู้เรียนภาษาอังกฤษในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยที่มีต่อการประเมินผลออนไลน์ การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับครูผู้สอน 41 คน ครูผู้ประสานงานรายวิชา 11 คน และผู้เรียน 320 คน เพื่อสำรวจมุมมองและประสบการณ์เกี่ยวกับการประเมินผลออนไลน์ พร้อมทั้งดำเนินการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้เรียนที่คัดเลือกโดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง 50 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

การศึกษานี้พบว่าวิธีการประเมินยังคงเหมือนเดิมทั้งก่อนและระหว่างการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ แต่มีการปรับเปลี่ยนสัดส่วนคะแนนผลการวิจัยยังเผยให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับการประเมินผลออนไลน์ที่ขัดแย้งกันระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน แม้ว่าครูจะมีมุมมองในเชิงลบโดยแสดงความกังวล

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การประเมินออนไลน์;
การประเมินภาษา;
การสอนภาษาอังกฤษ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: savikav@gmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: tharinee.b@ku.th (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ของผู้เรียน ความยุติธรรมและความน่าเชื่อถือในการประเมินผลออนไลน์ แต่ผู้เรียนนั้นมีทัศนคติที่ดีต่อการประเมินผลในรูปแบบนี้

ข้อมูลเชิงลึกจากการศึกษานี้นำไปสู่การวางแผนและดำเนินการประเมินผลออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของการศึกษาระดับอุดมศึกษา

1. Introduction

Most teaching and learning processes have embodied and witnessed the merits of technologies to teaching. However, the outbreak of the Covid-19 pandemic accelerated the integration of technology in education around the world, including Thailand. The nationwide lockdown necessitated the transition of teaching and learning to online platforms. Although the schools and universities have resumed on-site currently, online teaching remains a crucial component of education, gaining recognition as both a substitute and a supplement to traditional face-to-face classes.

For English language teaching, the sudden shift to online learning during the outbreak of Covid-19 was implemented as a complete substitute, not as just a supplement. This has presented great challenges for teachers and students (Abid et al., 2021; Watson Todd, 2020). This is also the case in the Teaching English as a Foreign Language arena (EFL) in Thailand.

At the outset of online learning, the shift to online learning was instant at that time and there was no prior guidance or specific pedagogical models that the Thai teachers could adopt. Plus, many of them had a very limited experience of using technology in their English language teaching (Jeh-Awae & Wiriyakarun, 2021). To deal with this abrupt education shift, they had to improvise and articulate the teaching and assessment practices they thought best meet the nature of such a virtual teaching and learning environment, whether it be a synchronous or asynchronous class (Watson Todd, 2020).

Assessment, as part of the teaching and learning process, was significantly impacted by the transition to online platforms during the pandemic. This shift brought new challenges and experiences for both educators and students. For teachers, ensuring the reliability and validity of assessments through methods such as proctoring, open-book exams, quizzes, and projects became increasingly complex and demanding. Students, on the other hand, faced difficulties in adapting to this new format, which often affected their performance (Jeh-Awae & Wiriyakarun, 2021). The psychological aspects of online assessments, such as stress and anxiety, worsened these challenges further.

Online assessments are expected to remain a valid mode of evaluation beyond the pandemic. They offer several advantages, including flexibility, scalability, and the potential for personalized learning experience. However, they also come with drawbacks, such as difficulties in ensuring reliability and validity, increased stress and anxiety for students, and the challenges of preventing academic dishonesty. As a result, this transition requires not only a change in medium but also a fundamental rethinking of assessment practices in education.

Despite the continued use of online assessments, there remains limited empirical research on how EFL teachers and students in Thailand perceive these assessments and each other's practices. This study, therefore, attempts to investigate the retrospective views of EFL tertiary-level teachers and students towards online assessment within the context of online learning. It aims to answer three research questions:

firstly, to examine what assessment practices were adopted by EFL teachers in Thailand during online instruction; secondly, to explore how both teachers and students perceive these assessments; and thirdly, to identify the similarities and discrepancies between the viewpoints of the two groups.

This study addresses the research gap by offering valuable insights into online assessment through a comprehensive design framework that incorporates both teachers' and students' perspectives. By exploring how students view their teachers' assessment approaches and how teachers interpret students' engagement with online assessments, the study aims to contribute to the more effective planning and implementation of online assessments to ensure their better alignment with the specific demands of tertiary education. Moreover, the findings have the potential to influence pedagogical practices and inform policy development for more robust and efficient online assessment strategies.

2. Literature Review

A comprehensive overview of established theories in language assessment, the transition of traditional language assessment to the online environment as well as advantages and criticisms of online assessment in language classrooms is presented.

2.1 Assessment in Language Education: A Shift from Traditional to Online Approach

Assessment is an important part of language learning and teaching. It entails multiple methods of collecting information about what students know and are able to do at different times and contexts (Bachman & Palmer, 1996; Brown & Hudson, 1998). It is closely linked to teaching, as teachers use assessment results to tailor instruction to students' specific needs (Tuvachit, 2017). Traditionally, assessments are categorized into two types based on their objectives: summative and formative.

Summative and formative assessments serve distinct yet complementary purposes in language education. Summative assessment, conducted at the end of a learning period, measures students' overall performance and determines whether course objectives have been achieved, often assigning grades (Brown & Abeywickrama, 2010; Sadler, 1989). Despite its widespread use, it has been criticized for its reliance on teacher-led evaluations, which may detract from broader learning objectives and limit opportunities for constructive feedback (Sadler, 1989). In contrast, formative assessment is ongoing and provides continuous feedback which allows teachers to adapt their instruction to meet students' evolving needs while helping students develop their skills throughout the learning process (Bachman & Palmer, 1996; Brown & Abeywickrama, 2010; Tuvachit, 2017). Together, these two types of assessment contribute to a balanced approach, with summative assessment focusing on achievement and formative assessment guiding improvement.

However, the landscape of assessment has transformed significantly with technological advancements. The concept of online assessment originated in the 1970s with the advent of the first computers during that period. Subsequently, significant advancements occurred in the 1990s with the widespread proliferation of the internet (Rajeh Alsalmi, et al., 2022). Over time, language assessment has undergone substantial transformations.

The Covid-19 pandemic further accelerated this shift, as online learning became the primary mode of instruction in many institutions worldwide. In Thailand, universities largely adopted live remote learning through platforms like Zoom, Microsoft Teams, and Google Meet. As a result, traditional assessment methods, long dominant in education, were increasingly supplemented—or even replaced—by online assessment. Unlike traditional assessments, which are constrained by time and location, online assessments offer greater flexibility and access to digital resources that enhance the overall evaluation process (Rubab & Imran, 2023; Benson & Brack, 2010).

2.2 Online Assessment in Language Classrooms

The evolution of online assessment has expanded its assessment mode, allowing teachers to integrate multimedia, simulations, and interactive components to evaluate various skills and competencies. This diversity enables a more comprehensive assessment of students' capabilities, including digital literacy, problem-solving, and critical thinking skills. Consequently, online assessment extends throughout the learning continuum and can encompass teacher observation, learning discussions, and group collaboration (Hricko & Howell, 2006).

To effectively conduct online assessments, Rahim (2020) presents a framework that comprises of eight aspects: 1) ensuring alignment of assessment activities with learning objectives, 2) considering the diversity of students' circumstances, 3) incorporating both formative and summative assessments, 4) fostering student learning, 5) contemplating the format of online assessments, 6) ensuring clear communication with students regarding assessment matters, 7) providing high-quality feedback, and 8) addressing threats to assessment validity.

Similarly, Westhuizen (2016) proposes best-practice principles for online assessment. These principles encompass 1) providing higher-quality feedback, 2) incorporating longitudinal reflection for online formative assessment, 3) utilizing ready-made tools (such as rubrics or assessment standards) as performance criteria, 4) embracing technology-enabled authentic learning, 5) encouraging the integration of real-life value in assessment, and 6) enhancing discussion and collaboration among students.

By enhancing collaboration through technology-enabled discussions and group activities, these frameworks not only support individual skill development but also cultivate a sense of community among learners. This holistic approach is essential for successful language learning in digital environments, as it

empowers students to take ownership of their learning while equipping them with the necessary skills to thrive in the digital world.

2.3 Advantages of Online Assessment

The literature underscores various advantages of online assessment. For teachers, one significant benefit is cost savings, as online assessments eliminate the need for printed materials. This offers logistical convenience, reduces administrative burdens, and supports environmental sustainability (Tuah & Naing, 2021). Additionally, free tools and resources, such as online quizzes and e-portfolios, provide teachers with practical and accessible options for both formative and summative assessments. These tools simplify assessment management, enabling teachers to design, implement, and evaluate tasks more efficiently.

Another advantage is the ability to provide continuous and immediate feedback. Prompt grading systems help teachers identify student performance trends quickly, allowing for timely interventions and adjustments to teaching strategies (Gikandi et al., 2011; Spivey & McMillan, 2014). This dynamic feedback loop fosters a more responsive and effective teaching process.

For students, one key advantage of online assessments is their flexibility. Students gain autonomy over when and where they complete evaluations, which enhances accessibility and fosters adaptability within the learning process (Spivey & McMillan, 2014; Tuah & Naing, 2021). This convenience can accommodate diverse schedules and learning preferences, which make assessments more inclusive.

Online assessments also provide continuous and immediate feedback, empowering students to quickly identify areas for improvement. Real-time insights enable them to refine their understanding and skills promptly, leading to a more dynamic and self-directed learning experience (Gikandi et al., 2011; Spivey & McMillan, 2014).

Moreover, online assessments align with sustainable practices by reducing the use of paper and other physical materials. This approach not only contributes to environmental conservation but also enhances the efficiency of the assessment process for students.

To conclude this part, the advantages of online assessment address some limitations of traditional methods, making a strong case for their continued use in contemporary education, even post-pandemic. While traditional assessments remain relevant, teachers increasingly recognize the value of online assessments in creating a more responsive, efficient, and effective learning environment.

2.4 Criticisms on Online Assessment

Despite the advantages of online assessment, several challenges and criticisms must be addressed (Hedayati & Marandi, 2014; Jahanban-Isfahlan et al., 2017). For teachers, a key concern is the

validity and reliability of online assessments, particularly in capturing the complexity of language skills (Rahim, 2020). Teachers face challenges in designing assessments that are both fair and effective, as the remote format can complicate controlled testing conditions. Another significant issue is the potential for academic dishonesty, such as cheating and plagiarism (Benson & Brack, 2010; Khan & Khan, 2019). The unsupervised nature of online assessments makes it easier for students to access unauthorized resources, share answers, or use AI tools, raising serious concerns about maintaining academic integrity.

Additionally, technological proficiency among teachers plays a crucial role in the effective administration of online assessments. A lack of digital skills can lead to inconsistencies in grading, difficulty in supporting students, and even student skepticism about the reliability of assessments (Chirumamilla et al., 2020). Teachers must also navigate disparities in technological infrastructure, such as access to reliable internet or advanced tools, which can hinder smooth implementation (Tuah & Naing, 2021).

Similarly, students also face challenges in maintaining consistent conditions during online assessments, as factors like unstable internet connectivity, varying device capabilities, and uncontrolled environments can affect their performance and fairness (Tuah & Naing, 2021). Another issue is the digital divide, where disparities in access to technology and variations in digital literacy hinder some students from fully engaging in online assessments (Benson & Brack, 2010; Tuah & Naing, 2021). Limited access to reliable infrastructure can increase inequalities and make it difficult for students in under-resourced areas to compete on equal footing. Lastly, the psychological impact of online assessments is also significant. Unfamiliar tools and platforms, combined with technical issues, can create stress and anxiety among students, further affecting their performance. This highlights the importance of ensuring technological readiness and user-friendly assessment systems to support students effectively.

2.5 Related Past Studies

Past studies have predominantly focused on exploring the perceptions and attitudes of students and teachers regarding the transition from traditional classrooms to online learning. For instance, Abid et al. (2021) presented a study on the experiences of Pakistani university teachers in online instruction during the pandemic. Their qualitative analysis revealed five central themes: culture and gender issues, teaching effectiveness, online teaching challenges, coping strategies, and post-COVID perceptions. Although the study highlighted faculty adaptation to immediate instructional challenges, it showed a lack of engagement with global practices and this may hinder the broader application of effective online assessment strategies. Similarly, Davies et al. (2020) examined the experiences of tutors in five English for Academic Purposes (EAP) courses across four Sino-foreign universities. Their findings stressed the necessity for tutors to embrace experimentation and adaptability and pointed out that no universally applicable approach exists for online learning.

While studies by Fitriyah & Jannah (2021), Ghanbari & Nowroozi (2021), and Sharma & Holbah (2022) offered valuable insights into improving online assessment across various EFL contexts, they identified common challenges and advantages such as flexibility, instant feedback, heightened autonomy, internet accessibility issues, and technological failures. The key recommendation across these studies is that a comprehensive approach, integrating technological, pedagogical, and administrative strategies should be taken into account to enhance online assessment.

In the Thai context, research has primarily involved undergraduate students. For example, Watson Todd (2020) examined Thai teachers' perceptions of online teaching. The findings indicate that despite being adaptable, teachers maintained mixed feelings about online teaching benefits, recognizing practical advantages while also noting difficulties in achieving language objectives. Further studies, including those by Chiablaem (2021), Jittisukpong (2022), Sakulprasertsri (2022), Sukman & Mhunkongdee (2021), and Chumworatayee (2023), reported overall satisfaction among Thai undergraduate students concerning their online English learning experiences. However, findings, with the exception of Khuankaew & Trail (2021), indicated a marked disparity in learning achievement, with traditional classroom instruction yielding better performance than online formats.

These studies collectively identify key areas for improvement in online teaching and learning practices while also signaling notable research gaps. In particular, there is a lack of empirical studies examining how EFL teachers and students in Thailand perceive online assessment and their respective practices. This gap includes an exploration of students' views on their teachers' assessment methods as well as teachers' perceptions of students' engagement with online assessments. Future research should address these gaps by examining the specific dynamics of online assessment within EFL contexts and highlighting its implications for the implementation of more effective, reliable, and valid online assessments. Such research could significantly enhance student evaluation and contribute to a positive washback effect on learning outcomes.

3. Methodology

The study employed a mixed-methods design, combining quantitative data from questionnaires with qualitative data gathered through semi-structured interviews.

3.1 Population and Sample

The target population was EFL teachers and students at a public university in Thailand. The teachers were of various nationalities. They had experiences teaching integrated-skill English courses online and conducted online assessments during the online learning period. These courses included

English for Everyday Life, English for University Life, English for Job Opportunities, English for Pre-medical Students I and II, Technical English, Communicative English for Careers, English for Employment, and English for Tourism. The students, regardless of genders, years of study, and majors, had experiences in online learning and had undergone online assessment in the English courses at the university. Random sampling technique was adopted to recruit the teacher and student participants. The study involved 41 teachers and 320 students. Additionally, course coordinators (teachers who had dual roles, involving both instructing and coordinating the previously mentioned courses) were recruited through purposive sampling. These coordinators were part of the same pool of teachers within the target population. A total of 11 course coordinators were involved in this study.

3.2 Data Collection Instruments

Questionnaires and interviews were employed as the research instruments in this study.

3.2.1 Course Coordinator's and Teacher's Questionnaires

To gather data from online assessment implementors, two forms of questionnaires were administered: one to the course coordinators and one to the teachers. Both questionnaires entailed multiple-choice questions, checklists, and open-ended inquiries. Given the participation of teachers from various countries, the questionnaires were provided in English.

The course coordinator's questionnaire examined the online assessment methods employed by the course coordinators and the modifications they made to assessment for their subjects in light of the online learning setting. It gathered information about the assessment approaches before and during the transition to online learning, exploring changes in scoring distribution, alterations in the types of assessment methods, or any combination thereof. In addition, it sought to understand the rationale behind these adjustments in the hope to offer a comprehensive understanding of the shifts in assessment in response to the online learning environment.

The teacher's questionnaire explored the views of the teachers towards online assessment, including their thoughts, preferences, and concerns regarding online assessment. Additionally, it addressed the challenges that teachers had encountered while navigating the online assessment and sought insights into how teachers perceived students' behavior within the online assessment environment. The questionnaire was designed based on items informed by the studies of Fitriyah & Jannah (2021), Ghanbari & Nowroozi (2021), and Sharma & Holbah (2022), and it comprised two sections. The first section included a screening question to ensure that only EFL teachers with prior experience in online assessment participated. The second section, the main part of the questionnaire, aimed to explore teachers' retrospective views on various aspects of online assessment, such as its reliability and validity, their perceptions of students' behavior during online assessments, their experiences with online assessments,

the strengths and downsides of these assessments, their assessment preferences, and the future prospects of online assessment.

3.2.2 Student's Questionnaire

The questionnaire explored views of students regarding online assessment using multiple-choice, checklist, and open-ended questions. To prevent any potential ambiguity, misinterpretation, or confusion, the student's questionnaire was conducted in Thai.

Similar to the teacher's questionnaire, the student's questionnaire was designed based on items informed by the studies of Fitriyah & Jannah (2021), Ghanbari & Nowroozi (2021), and Sharma & Holbah (2022), and it was divided into two main sections. The first section included a screening question to ensure that only students with prior online assessment experience participated. The second section, the main part of the questionnaire, aimed to explore students' retrospective views on various aspects of online assessment, including its reliability and validity, their experiences with online assessments, their perceptions of teacher behavior during online assessments, the strengths and downsides of online assessments, and their preferences regarding the types of assessment.

Before data collection, the three questionnaires—the course coordinator's questionnaire, the teacher's questionnaire, and the student's questionnaire—were validated by experts in assessment and testing in English language teaching using the Index of Item Objective Congruence (IOC) protocol and piloted to address validity and reliability issues. Items with mean scores between 0.5 and 1.00 were deemed valid, while those below 0.5 were revised based on expert suggestions.

3.2.3 Semi-Structured Student Interviews

After collecting the questionnaires, semi-structured interviews were conducted with selected students to gain detailed insights beyond what the questionnaires provided, particularly concerning their perspectives on online assessment and its future use. The interviewees were purposely chosen based on their intriguing questionnaire responses. The interviews were conducted in Thai to avoid language barriers and were video recorded with the participants' consent.

3.3 Data Collection Procedures

The process of collecting data was split into two distinct phases: the questionnaire and the interview. Firstly, the questionnaires, presented as a Google Form, were distributed online. For the teachers and course coordinators, the links to the questionnaires were sent to them via email. For the students, the teachers of the randomly selected students were requested to send a QR code for accessing the questionnaire to the students through their preferred online communication channels, such as email,

Google Classroom, and chat applications. Every participant was required to read a description and consent statement on the first page of the questionnaire. Participants' completion of the questionnaire was an equivalent to their confirmation to engage in this research. There were 41 teachers, 11 course coordinators and 320 students with experiences of online assessment who responded to the questionnaire.

Subsequently, a total of 50 students were invited to participate in the semi-structured interviews via the Zoom platform due to their valuable and perceptive contributions in the questionnaire. Focus-group interviews were organized with the students given their substantial number. Each group consisted of 5-6 students, with a total of 8 groups. Each group was interviewed by the researcher. The duration for each interview session was 25-30 minutes.

3.4 Data Analysis

Different measures of data analysis were employed in this study. Cronbach's alpha was calculated to measure internal consistency of the items in the questionnaire for course coordinators, teachers, and students. The alpha coefficient was 0.93, 0.77 and 0.89 respectively, suggesting that the items in the three questionnaires were consistent.

The descriptive statistics were applied in the analysis to provide a summary of the data from the questionnaires. The checklist and multiple-choice questions were calculated for frequency count and percentage. Statements that were rated at the level of importance using a 5-point Likert scale were processed to find the mean score as well as the standard deviation. Meanings were then assigned to four ranges of mean values. Based on Watson Todd (2018), a mean value from 3.26 to 4.00 indicated strong agreement, 2.51 to 3.25 indicated agreement, 1.76 to 2.50 indicated disagreement, and 1.00 to 1.75 indicated strong disagreement.

Moreover, the qualitative data from the open-ended items in the questionnaires and the interview questions were transcribed and subjected to analysis through data reduction, meaning condensation, and theme assigning. To ensure the confidentiality of participants, the findings of this study were reported in an anonymous manner.

4. Findings

The report on the findings of this study is divided into four major parts: the assessment approaches before and during online learning, the teachers' retrospective views on online assessment, the students' retrospective views on online assessment, and mismatches between the teachers and students' views concerning online assessment.

4.1 Assessment Approaches Before and During Online Learning

In response to the first research question, findings suggest that the course coordinators decided to maintain consistency in the assessment methods before and during online learning for the most part. However, what they implemented was the modifications to the scoring distribution by reducing scores for timed exams and increasing scores for projects and presentations. Quizzes were also modified in their purpose from assessing achievement to encouraging self-study. These adjustments were reported to aim at curbing exam cheating and cultivating student autonomy to suit the nature of online assessment.

As illustrated in Figure 1, the most frequently employed assessment methods before online learning were oral presentations and projects at 81.8%. Midterm and final examinations, along with assignments, ranked second at 72.7%. Quizzes and role-plays were also prevalent assessment methods at 45.5%.

During online learning, assessment methods largely remained unchanged across English courses, with assignments, oral presentations, examinations, and quizzes continuing to be prevalent. However, the format shifted from traditional paper-based assessments to online, virtual ones. Notably, assignments and oral presentations emerged as the dominant assessment methods during online learning at 90.9%, while the use of projects declined to 72.7%, aligning with midterm and final examinations. It is also interesting that role-plays were not commonly employed for online assessment (18%) since their reliance on spontaneous, authentic interactions and teamwork made them challenging to implement in a virtual setting.

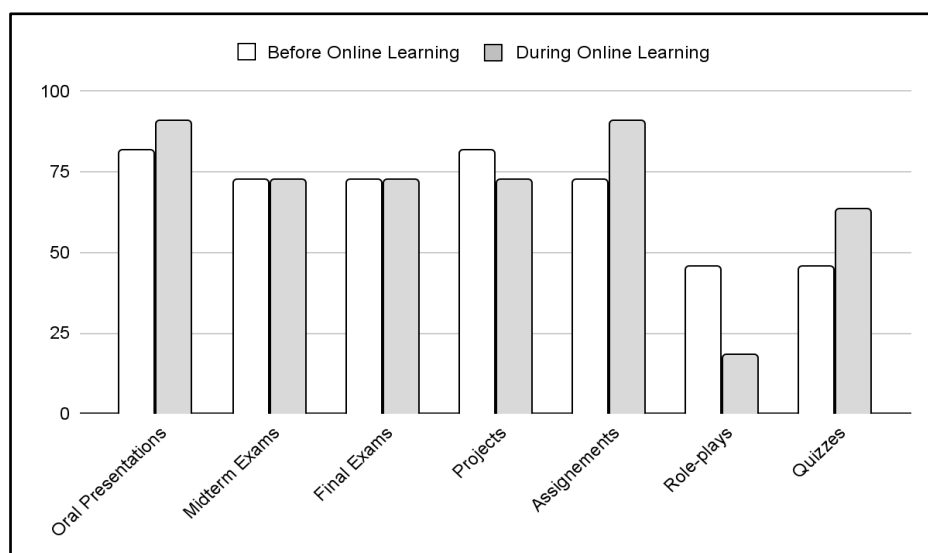

Figure 1. Comparison of Assessment Methods Before and During Online Learning

The other noteworthy finding is that course coordinators made significant adjustments to the scoring distribution of the courses. They reduced scores for examinations and timed tests while increasing scores for projects and presentations. This change aimed to decrease the emphasis on high-stakes

assessments, such as timed exams, in online evaluations. In addition, they shifted the objective of the quizzes. Instead of being solely achievement-oriented, the quizzes were increasingly used for formative purposes—to promote self-study, emphasize learner autonomy, and guide improvement, rather than simply measure a one-time accomplishment.

4.2 Retrospective Views of Teachers towards Online Assessment

The findings from the second research question reveal that teachers tend to hold unfavorable views towards online assessment. They appear to be skeptical about students' integrity and honesty in online assessments. Additionally, teachers express concerns about the fairness of students' home environments and access to equipment, as well as the overall reliability of online assessments.

Table 1 presents the 11 most significant items from the 25-item of the 5-point Likert scale in the second section of the questionnaire, including the top 5 highest and lowest mean scores. These aspects reflect strong views from teachers. The highest mean scores indicate strong agreement among teachers regarding their perception that students engage in cheating ($\bar{X} = 3.70$ and 3.20) and that online assessments are considered unfair ($\bar{X} = 3.57$ and 3.35). Conversely, the lowest mean scores reveal that teachers disagree with the notion that traditional paper-based assessment methods are no longer valid. They maintain the belief that a paper-based assessment remains relevant and should continue to be used for evaluating students.

Table 1

Prominent Views of Teachers towards Online Assessment

Views towards Online Assessment	Mean	SD	Interpretation
Though prohibited, students tended to seek help from external resources such as textbooks, lecture notes, or websites/Google etc. during online examinations.	3.70	0.51	Strongly Agree
Variations in students' home environments can result in unfair consequences for their performance in online quizzes and exams.	3.57	0.71	Strongly Agree
Differences in access to students' learning devices, such as smartphones or tablets, had an impact on their performance in online assessment.	3.35	0.62	Strongly Agree
Students asked someone else to take their online quiz and/or examination.	3.20	0.93	Strongly Agree
Students preferred online examinations to the paper-based ones.	3.00	0.81	Agree
You preferred online assessments to paper-based assessments.	2.3	1.00	Disagree
Students did online quizzes and/or examinations with honesty and integrity.	2.25	0.63	Disagree
Lack of digital competency was your problem that may affect the administration of online assessments.	2.175	0.98	Disagree
Online assessments provided as reliable and accurate information of students' performance as the traditional ones.	2.05	0.74	Disagree
Paper-based exams should be replaced by online exams from now on.	2.00	0.96	Disagree
Traditional, paper-based assessment methods are not valid in today's digital world.	1.45	0.63	Strongly Disagree

Furthermore, data from the checklist items in the questionnaire reveal that the majority of teachers (87.5%) believe that academic malpractice among students, such as collusion, cheating, and plagiarism, is the primary factor undermining the reliability and validity of online assessments. Additionally, random technical problems are considered the second most significant factor, with 77.5% of teachers acknowledging their impact.

4.3 Retrospective Views of Students towards Online Assessment

The data from the questionnaire and semi-structured interviews indicate that students hold positive views towards online assessment. The findings suggest that students see themselves as individuals with integrity and honesty in this context. Despite potential technical issues that may affect their performance, they still take pride in their exam scores because they have a perception that these scores are reliable and accurately reflect their true abilities.

Table 2 elaborates key findings from the questionnaire. The statements with significant values in terms of the top 5 highest and the top 5 lowest mean scores are regarded as interesting since they imply absolute views from students.

Table 2

Prominent Views of Students towards Online Assessment

Views towards Online Assessment	Mean	SD	Interpretation
You do online exams by yourself.	3.80	0.37	Strongly Agree
You prefer doing and submitting an assignment online rather than in a hard copy format.	3.78	0.48	Strongly Agree
Even though you can secretly copy answers from your friends without the teacher knowing it, you still prefer to do online exams by yourself.	3.56	0.52	Strongly Agree
Slow and/or unreliable internet is one of the problems you face during your online exams.	3.5	0.73	Strongly Agree
You are proud of your online exam scores.	3.125	0.60	Agree
Online exams are reliable to assess your learning outcomes.	2.24	0.46	Disagree
Online assessment should persist fully, even when returning to onsite learning.	2.20	0.98	Disagree
You secretly open Google and/or books to find answers during online exams.	1.93	0.59	Disagree
You do not take online exams seriously.	1.78	0.64	Disagree
You let others take online exams on your behalf.	1.03	0.33	Strongly Disagree

The findings from the questionnaire and the semi-structured interview show students' views towards online assessment in the following aspects.

4.3.1 Students' Honesty and Integrity

The students strongly agree with the statements that they complete online exams independently without cheating ($\bar{X} = 3.80$ and 3.56). They also strongly disagree with the statement that they let other students do online exams on their behalf ($\bar{X} = 1.03$).

The semi-structured interview further supports the idea that students hold strong anti-cheating views. They would feel a deep sense of shame if they were to cheat and achieve good scores. Students have respect for themselves and also value the rights of others. They believe it would be unfair to their friends if they cheated while their peers acted honestly. Furthermore, the students understand that teachers suspect them of cheating and understand that teachers are simply doing their job. They have no negative feelings toward teachers.

4.3.2 Favorable Aspects of Online Assessment

Data from the questionnaire reveal that students prefer completing and submitting assignments and exams online rather than in hard copy ($\bar{X} = 3.78$). However, they do not support the idea that assessments should be entirely online, even when returning to onsite learning ($\bar{X} = 2.20$).

In interviews, students highlighted several benefits of online assessment, including convenience, authenticity, flexibility, and alignment with the current global context. They appreciated the interactive nature of online assessments, which allows them to engage with peers, reducing stress and enhancing enjoyment. Additionally, they perceived that online assessments offer valuable skills and familiarity with tools and technologies relevant to their future careers.

4.3.3 Challenges of Online Assessment

Despite the advantages, students also faced challenges with online assessments. In the semi-structured interviews, they noted that online assessments, particularly oral presentations, felt less challenging. Many admitted to hardly practicing and often resorting to reading from a script displayed on the screen. Additionally, they tended to dress inappropriately and overlook other important aspects that contribute to the success of an oral presentation.

4.3.4 Students' Suggestions for Online Assessment

Students recommend a blended approach to assessment. That is to say, they suggest low-stakes assessments, like quizzes, be conducted online, while high-stakes assessments, such as midterm and final exams, should occur on-site. They believe this allows for better control of potential confounding factors and ensures fairness for all students. They also feel that oral presentations should be conducted in person because they value the opportunity for direct interaction with the audience, including making eye contact and engaging in question-and-answer sessions. They believe that presenting in person allows for a more

accurate assessment of their true presentation skills. However, writing assignments such as writing a paragraph or an essay can remain online. This preference stems from the fact that they find typing more convenient, faster, and easier for teachers to read compared to handwriting.

4.4 Mismatches between Teachers and Students

The findings reveal a noticeable discrepancy between the retrospective views of teachers and students towards online assessment in the following aspects.

4.4.1 Trust Discrepancy

The major differences center around issues of cheating, honesty, and integrity. Students emphasize their honesty and self-respect. They view themselves as trustworthy test-takers who respect both their own rights and those of others. In contrast, teachers often exhibit distrust toward their students. They often suspect about potential dishonesty during online examinations, even when not evident on camera. This mismatch reflects a disconnect between teachers' trust levels and the behavior students report.

4.4.2 Preferences and Future Prospects

Another significant difference lies in their preferences for online assessment. Teachers generally view online assessments as unreliable for both assignments and exams. However, students tend to favor doing the task online, citing increased intrinsic motivation and collaboration opportunities. They enjoy group work and collaborative writing on platforms like Google Docs as they prefer typing assignments because it aligns with the authentic process of career-related tasks.

Conversely, teachers express mixed feelings about online assessments. They voice concerns over fairness and the uncontrolled assessment environment, which raises doubts about the reliability of online assessments.

5. Discussion

In exploring the landscape of online assessment, this study reveals notable discrepancies between teachers' and students' perspectives. Teachers primarily express concerns about the reliability of online assessments, often linked to the remote nature of these evaluations and the perceived ease of cheating. This distrust aligns with findings by Ghanbari & Nowroozi (2021), who highlight similar apprehensions among educators. Conversely, students demonstrate academic integrity, which may stem from a strong sense of responsibility and awareness of the consequences of cheating.

To bridge the trust gap, addressing these concerns at the university administrative level is essential. Ghanbari & Nowroozi (2021) suggested Implementing Learning Management System (LMS) features, such as timed exams and restricted access, can enhance assessment security. Teachers may develop essay-type items to reduce cheating opportunities.

Moreover, attitudes toward online assessment differ significantly. While teachers exhibit a mix of skepticism and acceptance, students generally favor online assessments, especially online tasks and assignments. As noted by Fitriyah & Jannah (2021), the flexibility and reduced supervision of online formats may lead to lower anxiety levels for students that positively impacts their performance. In contrast, teachers' anxiety often stems from their concerns about maintaining academic integrity during assessments. Addressing these contrasting perceptions is crucial for developing effective online assessment practices.

6. Implications of the Study

This study encourages teachers to reconsider their assessment approaches. Online assessment has persisted beyond the initial online learning phase. The findings yield key implications and guidelines for effectively navigating online assessments in language classrooms.

Firstly, teachers should utilize online assessments for formative purposes. The results indicate that online quizzes, such as end-of-unit or self-study quizzes, can effectively gauge student understanding and provide valuable feedback. These assessments support autonomous learning because they allow students to take ownership of their educational journey through multiple attempts and flexible access.

While the flexibility, accessibility, and scalability of online assessments are significant advantages, teachers must ensure these do not compromise assessment principles. Establishing clear assessment objectives is crucial for ensuring fairness, validity, and reliability in online evaluations.

Diversity in assessment methods is also essential. Teachers should leverage various online assessment features beyond multiple-choice questions. Incorporating collaborative responses, essays, and discussion boards can enhance engagement and facilitate a comprehensive evaluation of language skills.

Given that technical issues may arise with digital tools and platforms, providing a supportive environment is vital. Teachers should offer clear instructions for accessing and submitting assessments, along with channels for technical assistance, to alleviate student concerns and frustrations.

Finally, addressing the risks of cheating and plagiarism is paramount. Teachers should implement strategies such as setting time limits, randomizing questions, or plagiarism detection tools to safeguard the integrity of the assessment process. Balancing convenience with security is complex, yet necessary undertaking in maintaining the trustworthiness of online assessments.

7. Limitations and Recommendations

This study focuses exclusively on the EFL teachers and Thai EFL students in one university in Thailand. The findings of this research are confined to this specific context. However, the practical implications and concerns addressed in this research have a potential for generalization in other universities across Thailand and in various EFL countries.

The complex interplay of teacher and student attitudes towards online assessment highlights the necessity for further research into the factors shaping these views. Future studies could provide valuable insights that inform educational practices to align with the preferences and needs of both parties in the evolving landscape of digital education.

References

- Abid, T., Zahid, G., Shahid, N., & Bukhari, M. (2021). Online teaching experience during the COVID-19 in Pakistan: Pedagogy-technology balance and student engagement. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 14(3), 367-391.
- Bachman, L.F., & Palmer, A. S. (1996). *Language testing in practice designing and developing useful language tests*. Oxford University Press.
- Benson, R., & Brack, C. (2010). *Online learning and assessment in higher education: A planning guide*. Woodhead Publishing Limited.
- Brown, H. D., & Abeywickrama, P. (2010). *Language assessment principles and classroom practices*. Pearson Longman.
- Brown, J. D., & Hudson, T. (1998). The alternatives in language assessment. *TESOL Quarterly*, 32(4), 635-675.
- Chiablaem, P. (2021). Enhancing English communication skills of Thai university students through Google apps for education (GAPE) in a digital era during Covid-19 pandemic. *Shanlax International Journal of Education*, 9(3), 91-98.
- Chirumamilla, A., Sindre, G., & Nguyen-Duc, A. (2020). Cheating in e-exams and paper exams: The perceptions of engineering students and teachers in Norway. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 45(7), 940-957.
- Chumworatayee, T. (2023). Thai undergraduate and graduate students' satisfaction with synchronous online English learning during the COVID-19 pandemic. *rEFLections*, 30(3), 850-865.
- Davies, J., Davies, L., Conlon, B., Emerson, J., Hainsworth, H., & McDonough, H. (2020). Responding to COVID-19 in EAP contexts: A comparison of courses at four Sino-foreign universities. *International Journal of TESOL Studies*, 2(2), 32-51.

- Fitriyah, I., & Jannah, M. (2021). Online assessment effect in the EFL classroom: An investigation on students and teachers' perceptions. *Indonesian Journal of English Language Teaching and Applied Linguistics*, 5(2), 265-284.
- Ghanbari, N., & Nowroozi, S. (2021). The practice of online assessment in an EFL context amidst COVID-19 pandemic: Views from teachers. *Language Testing Asia*, 11(27), 1-18.
- Gikandi, J. W., Morrow, D., & Davis, N. E. (2011). Online formative assessment in higher education: A review of the literature. *Computers and Education*, 57(4), 2333-2351.
- Hedayati, H., & Marandi, S. S. (2014). Iranian EFL teachers' perceptions of the difficulties of implementing CALL. *ReCALL*, 26(3), 298-314.
- Hricko, M., & Howell, S. (2006). *Online assessment and measurement: Foundations and challenges*. Information Science Publishing.
- Jahanban-Isfahlan, H., Tamjid, N. H., & Seifoori, Z. (2017). Educational technology in Iranian high schools: EFL teachers' attitudes, perceived competence, and actual use. *Education Research International*, 1, 1-9.
- Jeh-Awae, V., & Wiriyakarun, P. (2021). Effects of self-efficacy and teacher autonomy on Thai EFL pre-service teachers' online teaching practices during COVID-19 pandemic. *Journal of Liberal Arts*, 13(2), 89-119.
- Jittisukpong, P. (2022). Students' perceptions towards using google classroom application in EFL classroom during the COVID-19 pandemic at Thai-Nichi Institute of Technology. *The New English Teacher*, 16(1), 153-168.
- Khan, S., & Khan, R. A. (2019). Online assessments: Exploring perspectives of university students. *Education and Information Technologies*, 24, 661-677.
- Khuankaew, S., & Trail, A. (2021). Unveiling online English learning during the Covid-19 era: An analysis of Maejo University students' perceptions and achievement in fundamental English 2 online learning. *Journal of Liberal Arts*, 9(1), 136-156.
- Rahim, A. (2020). Guidelines for online assessment in emergency remote teaching during the COVID-19 pandemic. *Education in Medical Journal*, 12(2), 59-68.
- Rajeh Alsalmi, N., Darweesh Qusef, A., Sulieman Al-Qatawneh, S., & Elmagzoub Eltahir, M. (2022). Students' perspective on online assessment during the COVID-19 pandemic in higher education institutions. *Information Sciences Letters*, 11(1), 37-46.
- Rubab, I., & Imran, A. (2023). A comparative analysis of traditional and online assessments: Perceptions and performance of undergraduate students. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 11(2), 1317-1323.
- Sadler, D. R. (1989). Formative assessment and the design of instructional systems. *Instructional Science*, 18, 119-144.
- Sakulprasertsri, K. (2022). Device ownership, accessibility, and university students' perceptions of an online foundation English course in Thailand. *PASAA*, 63(1), 123-147.
- Sharma, V. K., & Holbah, W. A. (2022). Online language assessment the exception, not the rule: For inclusive language learning. *Arab World English Journal*, Special issue, 299-313.

- Spivey, M. F., & McMillan, J. J. (2014). Classroom versus online assessment. *Journal of Education for Business*, 89(8), 450-456.
- Sukman, K., & Mhunkongdee, T. (2021). Thai EFL learners' voices on learning English online during the COVID-19 pandemic. *International Journal of English Language Teaching*, 9(2), 1-9.
- Tuah, N. A. A., & Naing, L. (2021). Is online assessment in higher education institutions during COVID-19 pandemic reliable?. *Siriraj Medical Journal*, 73(1), 61-68.
- Tuvachit, V. (2017). *Interface between writing approaches and alternative assessment: An action research in EFL academic context* [Unpublished Doctoral dissertation]. Thammasat University.
- Watson Todd, R. (2018). Analyzing and interpreting rating scale data from questionnaires. *rEFLECTIONS*, 14, 69-77.
- Watson Todd, R. (2020). Teachers' perceptions of the shift from the classroom to online teaching. *International Journal of TESOL Studies*, 2(2), 4-16.
- Westhuizen, D. (2016). *Guidelines for online assessment for educators*. Commonwealth of Learning.

Effects of Kahoot! on Vocabulary Learning and Student and Teacher Perceptions^{*}

Received: 4 October 2024

Revised: 8 November 2024

Accepted: 27 November 2024

Katetawan Hattee^{**}

The purposes of this study were to investigate the effects of Kahoot! on enhancing English vocabulary knowledge among Thai students and to explore the perceptions of both the students and their teacher regarding the utilization of Kahoot! in a school setting. The study involved a native Thai teacher of English and 60 M.1 students divided into two groups: a control group that received vocabulary instruction using a traditional method, and an experimental group that received vocabulary instruction through the utilization of Kahoot! Data were collected by tests (a pre-test, a post-test, a delayed test, and immediate tests), a questionnaire, and a semi-structured interview. The findings indicate that Kahoot! was more effective in the short-term immediate tests. In the delayed test, there was a significant difference in the receptive vocabulary knowledge between the two groups, with the experimental group outperforming the control group. Furthermore, the students in the experimental group showed greater improvement in receptive vocabulary knowledge compared to productive vocabulary knowledge through the use of Kahoot! In terms of perceptions, both the students and the teacher expressed favorable perceptions toward Kahoot! as a vocabulary learning and teaching tool.

Research Article

Abstract

Keywords

vocabulary knowledge;
effects of Kahoot!;
perceptions of Kahoot!;
M.1 students;
southern Thailand

^{*} This paper is a part of the author's thesis entitled "Effects of Kahoot! on Vocabulary Knowledge and Student and Teacher Perceptions of Its Use in Classroom"

^{**} Master's student, Applied English Language Studies Program, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, e-mail: katetawantrang21@gmail.com

ผลของการใช้ Kahoot! ต่อการเรียนรู้คำศัพท์ และมุมมองของนักเรียนและครู*

เขตตะวัน หัตถิ**

Received: 4 October 2024

Revised: 10 March 2024

Accepted: 3 August 2024

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของ Kahoot! ต่อการเสริมสร้างความรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนไทยและเพื่อสำรวจการรับรู้ของนักเรียนและครูต่อการใช้ Kahoot! ในสถานศึกษา โดยครูสอนภาษาอังกฤษชาวไทยหนึ่งคนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 60 คนเป็นผู้เข้าร่วม ซึ่งแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนคำศัพท์โดยใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิมและกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนคำศัพท์ผ่านการใช้ Kahoot! การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยใช้แบบทดสอบ (การทดสอบก่อนเรียน การทดสอบหลังเรียน การทดสอบแบบเว้นระยะและการทดสอบทันที) แบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า Kahoot! มีประสิทธิภาพมากกว่าในการทดสอบระยะสั้น อีกทั้งการทดสอบแบบเว้นระยะแสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในความรู้คำศัพท์ด้านการรับสารระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยที่กลุ่มทดลองมีผลลัพธ์ดีกว่ากลุ่มควบคุม หลังการใช้ Kahoot! นักเรียนในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านความรู้คำศัพท์ด้านการรับสารมากกว่าความรู้ด้านการส่งสาร ในด้านการรับรู้ ทั้งนักเรียนและครูมีทัศนคติเชิงบวกต่อ Kahoot! ในฐานะเครื่องมือการเรียนรู้และการสอนคำศัพท์

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ความรู้คำศัพท์;
ผลของ Kahoot!;
การรับรู้ต่อ Kahoot!;
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1;
ภาคใต้ของประเทศไทย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ผลของการใช้ Kahoot! ต่อความรู้ด้านคำศัพท์และมุมมองของนักเรียนและผู้สอนต่อการใช้ Kahoot! ในชั้นเรียน”

** นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษประยุกต์ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ติดต่อได้ที่: katetawantrang21@gmail.com

1. Introduction

In the ASEAN Economic Community (AEC), success in learning English becomes crucial for connecting with people, seeking job opportunities, and gaining access to media and the internet. However, since Thailand has a low ranking of 97th out of 112 non-native English-speaking countries in English proficiency (EF Education First, 2022), it leads to a foreseen challenge in this likely developmental process. To address this issue, the government of Thailand introduced several policies to increase the total number of hours allocated for English classes and a new reform in the curriculum itself (Franz & Teo, 2018). However, that did not bring success in reducing the problem of low English learning achievement among the students of Thailand.

To have a better view of the causes of this problem, many researchers have conducted their studies about factors that contribute to low achievement in English learning in Thailand. Several studies have stated that the lack of vocabulary knowledge (Chawwang, 2008), and motivation (Laksanasut & Seubsang, 2021; Saengpakdeejit, 2014;) are the obstacles for Thai students who are learning English. Several studies in recent years have also tried to tackle this problem. Some of them mentioned that using games to increase learner motivation and facilitate classroom teaching and learning was successful (Chen & Hsu, 2019; Duncan, 2020; Hwang et al., 2023).

Based on previous studies related to educational games, especially those for learning languages, it has been acknowledged that they could enhance learning experience. Not only could educational games help with learning new words, but also with learning about different subjects. Among the recent educational games, Kahoot! has been selected and experimented on in a few studies (Aramruangsakul, 2018; Chiang, 2020; Wichadee & Pattanapichet, 2018).

Kahoot! was chosen for its ability to enhance student engagement and motivation through competitive elements. Research indicates that adding the competitive elements further enhances student engagement and motivation (Fuster-Guilló et al., 2019; Wang & Tahir, 2020). Apart from its gaming experience, which is more engaging, and potentially motivates the students, Kahoot! uses integrated graphical user interfaces and audio components which were proven to be effective in enhancing learning outcomes (Licorish et al., 2018).

However, it should be noted that Kahoot! is not meant to replace vocabulary class but rather it should be used as a tool to support learners and teachers.

Using educational games to enhance motivation and ease the learning process has been a topic of great interest among numerous researchers. As mentioned earlier, using digital games like Kahoot! to learn new words is not a new idea. A lot of research has shown that it generally helps people learn words better (Mansur & Fadhilawati, 2019; Wichadee & Pattanapichet, 2018), but what exactly gets better about learning words has not yet been studied in sufficient detail. It is this research gap that this

current study seeks to fill. Specifically, the study focuses on two aspects of vocabulary learning: how well students can understand words when they see them (receptive vocabulary), and how well they can use these words (productive vocabulary). By doing so, the study hopes to shed light on how effective Kahoot! is for helping Thai students learn English vocabulary.

2. Objectives and Research Questions

The current study aimed to examine the effects of Kahoot! in improving English vocabulary knowledge among Thai students as well as the perceptions of both students and the teacher toward Kahoot! Specifically, the study addressed the following research questions:

1. Are there any differences in M.1 students' vocabulary knowledge after learning vocabulary through Kahoot!? If so, how?
2. How does the vocabulary knowledge of M.1 students gained through Kahoot! compare to that gained through traditional vocabulary learning methods?
3. What are the students' and teacher's perceptions of Kahoot!?

3. Literature Review

3.1 Receptive and Productive Vocabulary Knowledge

Nation (2001), Read (2004), and Schmitt & Schmitt (2020) have identified two types of vocabulary knowledge: receptive and productive. Receptive vocabulary knowledge is defined as the ability that allows a person to understand a word's meaning through reading or listening, while productive vocabulary knowledge is the ability that allows a person to use the word in speaking or writing. This means that if learners focus only on receptive knowledge, they may only recognize words but lack the knowledge of how to use them. For example, for the word "university" a student with receptive vocabulary knowledge will be able to recognize, read and understand the meaning of the word either inside or outside of a sentence such as "Sarah likes to go to university". The student could even interpret it as Sarah is a diligent person. However, productive knowledge requires more than comprehension. If a student lacks the required productive vocabulary knowledge such as its correct usage with articles, its suitable prepositions like 'at/to university', or its collocations, he/she might struggle to create a sentence that correctly contains the word university.

To achieve effective communication, productive vocabulary knowledge is necessary. Schmitt & Schmitt (2020) found that most studies have consistently indicated that students displayed receptive

rather than productive vocabulary knowledge. These consistent findings suggested that methods for teaching or acquiring vocabulary could strike an imbalance in vocabulary knowledge. In addition, since the gap between receptive and productive vocabulary knowledge is varied between individuals, this indicates that there are potential influencing factors such as word frequency, learning context, or individual differences.

3.2 Teaching Vocabulary

Vocabulary development is essential to language learning, but it has not been given the attention it deserves. Some educators were concerned that paying too much attention to vocabulary, at the expense of grammar, might be problematic (Carter & McCarthy, 1988). As time has passed, teachers nowadays do recognize the importance of teaching vocabulary. This has led to a new challenge for them which is to find the most effective method of teaching vocabulary. However, several of the factors that teachers have to take into account, such as student motivation, student backgrounds, and class engagement vary from class to class. It is, thus, crucial for teachers to judge which method is the best suited for each session.

To teach vocabulary effectively, it is crucial for teachers to have a comprehensive understanding of the various aspects involved in learning a word, including its meaning, form, grammar, collocations, register, and frequency of occurrence. McCarten (2007) argued that it is not recommended to teach everything about a word the first time it is taught. Instead, teachers should decide how much to cover based on factors such as frequency of occurrence and level of difficulty. It is also important that teachers differentiate receptive vocabulary from productive vocabulary as learners may become frustrated if they understand a word but struggle to use it in context or form sentences.

Teachers who have a good command over the material they are presenting and have the ability to apply different teaching methods could create an engaging vocabulary class. However, having the knowledge of the characteristics of their learners is equally important since each learner adapts differently to each teaching method especially in young learners (Deni & Fahriany, 2020).

3.3 Kahoot!

As a current educational technology, Kahoot! is a game-based learning platform. Medina & Hurtado (2017) claimed that Kahoot! is a cloud-based interactive response system that effectively enhances vocabulary acquisition by engaging students through game-like quizzes, fostering motivation and interaction, and creating a positive and fun learning environment. Kahoot! encourages students to compete by selecting the correct answer. The fastest student who selects the correct answers receives the highest marks. Kahoot! presents quizzes in the form of a game show, creating a fun and competitive

environment. Kahoot! has gained recognition within the research community for its potential benefits in language learning (Hadijah et al., 2020; Nguyen & Yukawa, 2019). In a language class, Kahoot! can be used to teach vocabulary by creating a competitive environment. Kahoot! allows for the creation of quizzes with diverse question types. It is also possible to include a picture in the question as well to use it as a visual aid. The aim of this educational game is to get the student to respond fully to the questions with a constrained amount of time, which encourages teamwork and an active dynamic by linking learning to the game and adding a strong playful and competitive component.

Kahoot! is arguably a part of digital game-based learning which is defined by Prensky (2003) as a combination of digital games and academic subject. Several interactive learning platforms, like Quizizz and Quizlet, share similarities with Kahoot! Quizizz offers an independent learning experience, allowing participants to complete sessions at their own pace, while Quizlet allows teachers to create their own flashcard sets and then share them with their learners. Nonetheless, Aljaloud et al. (2015 as cited in Wang & Tahir, 2020) mentioned that what Kahoot! exceeds is that it brings the element of competitiveness into the game. Moreover, Lin et al. (2018) stated that because Kahoot! integrates screen layout and interactive audio elements into its platform, it could provide a gaming experience that encourages students and adults to learn a variety of subjects. They also argued that Kahoot! can be connected to Thomas Malone's (1981) theory of intrinsically motivation instruction which focused on goals, captivation, and curiosity since Kahoot! can be related to all of them which is important to create a good learning atmosphere.

Although, Kahoot! provides a lot of benefits, there are some requirements to incorporate in a class; therefore, it can present some challenges for both teachers and students. Teachers need a display device to demonstrate the activity session and students need to have access to mobile devices and the internet. It is also advised that before utilizing Kahoot! in the classroom teachers should become acquainted with how Kahoot! operates.

Studies by Quiroz et al. (2021), Ramana et al. (2023), Rojabi et al. (2022), and Wichadee & Pattanapichet (2018) agreed that Kahoot! is an effective tool for teaching vocabulary. In addition, they all employed similar research methods by separating the learners into two groups: the experimental group which learned vocabulary using Kahoot! and the control group which learned vocabulary through a traditional method. Each mentioned study shared a similar report in which the experimental group outperformed the control group on vocabulary tests, indicating higher vocabulary achievement. Moreover, Ahmed et al. (2022) reported that from the result of their delayed test, Kahoot! was better at improving vocabulary recall and retention than traditional learning method.

Furthermore, some studies reported that one of the key factors that could effectively improve vocabulary learning is multimodality (Bansong et al., 2023; Sakulprasertsri, 2020). In a game-based classroom, teachers could provide learners with multiple types of information at the same time. In other words, the learner will be able to receive multimodal inputs which are visual, textual, and audio.

Sakulprasertsri (2020) reported that the teachers in his study expressed a positive attitude toward multimodality, while Bansong et al. (2023) revealed that students had a favorable view of incorporating multimodal inputs into vocabulary classroom.

Studies by Aramruangsakul (2018), Mansur & Fadhilawati (2019), Medina & Hurtado (2017), Tan et al. (2019), and Wang & Tahir (2020) pointed out that learners had a favorable perception toward Kahoot! as a learning tool for vocabulary. The interactivity and fun of using Kahoot! encourage the learners to contribute more to the class, become more active in learning language, and pay more attention to the vocabulary instruction.

It is proven by the reviewed studies above that experiments are still being conducted to find new methods of teaching vocabulary even though the traditional teaching methods existed. The promising results from these studies showed that they can improve vocabulary acquisition and learner motivation through Kahoot!.

Ahmed et al. (2022) revealed that Kahoot! could potentially be a beneficial resource for students to improve their vocabulary acquisition and retention. Furthermore, studies revealed that teachers and students had favorable opinions of Kahoot! highlighting its motivating and engaging nature. (Aramruangsakul, 2018; Medina & Hurtado, 2017; Laksanasut & Seubsang, 2021; Tan et al., 2019)

However, there are some gaps in the existing research. While several studies compare Kahoot! to traditional methods, a deeper understanding of how Kahoot! contributes to vocabulary learning is needed, specifically in the area of receptive and productive vocabulary knowledge. Furthermore, research focusing on different learner profiles and contexts is always needed as a supplement to understand its wider applicability.

4. Research Methodology

4.1 Participants

4.1.1 Students

In this study, 60 M.1 students from a public school in Songkhla were selected as participants. The age range of the participants was between 12 and 13 years, with an even distribution of gender. Notably, all participants had been learning English since kindergarten and were enrolled in specialized English classes. They were purposively selected from two intact classes, with 30 students out of 50 from each class specifically selected based on their vocabulary pre-test scores, ranging from 28 to 47, to minimize differences between the two classes in their vocabulary knowledge. This resulted in 60 students, 30 from each class, serving as participants of the study. Those students who were not selected

were excluded from the study. However, they attended the class as usual and were also involved in the Kahoot! sessions, but no data were collected from these students for the purpose of this study.

The two intact classes, with 30 students each, were then randomly assigned to the experimental group (n=30) and the control group (n=30). The experimental group received instruction on the target words using the Kahoot! method, while the control group followed a traditional method. Both groups were taught by the same teacher who was also a participant in the study. Consent from all participants was obtained during the initial week of the study. It should be mentioned that a majority of students in the experimental group had prior experience with Kahoot!. However, this prior experience was not a part of the selection criteria for participation in the study.

4.1.2 Teacher

Throughout the study, a female native Thai teacher with two years of English teaching experience and prior use of Kahoot! instructed both student groups and participated in the research. The teacher collaborated closely with the researcher, ensuring consistent instruction and minimizing bias. Her responsibilities included delivering lessons, administering and collecting tests, providing student feedback, and participating in an interview on Kahoot!'s use. Regarding the teacher's previous experiences with digital games, the teacher mentioned having used Quizlet. The teacher's experience ensured effective implementation of the experimental method employed in this study.

4.2 Treatment

The research was conducted over six weeks, with 10 minutes of treatment each week focusing on 10 target words. In total, 60 target words were covered over the duration of the study, consisting of nouns, verbs, and adjectives in equal proportion. The words were chosen from the school syllabus. Both groups of students participated in a vocabulary session for 10 minutes at the beginning of each weekly class, with the experimental group using Kahoot! and the control group receiving traditional teaching. Both groups were taught the same vocabulary items each week by the same teacher throughout the study.

An online game-based learning platform named Kahoot! was chosen as the vocabulary game to be utilized in the experimental group. The teacher who hosted the game Kahoot! prepared a list of questions ahead of time. The students were then given the joining code by the teacher and their requests to join were approved. The students required a mobile device with an internet connection to participate. Only the multiple-choice format with additional pictures as visual aids was used in this study. As the teacher manually clicked the proceed button to move on to the next question, the students gained an opportunity to learn the meaning of each word as well as how to spell, use and pronounce it during this time.

The teaching instruments in the control group included a textbook, a blackboard and a projector. The students in this group received traditional instruction without the intervention of any game-based elements. The class session started when the teacher listed the target words and their definitions on the blackboard and gave the students instructions to write them down in their notebooks. Next the teacher projected the matching picture onto a screen and demonstrated how to pronounce, use and spell each word to the students. Lastly the teacher chose a random word and a random student to pronounce the chosen word. During the experiment duration these processes were repeated in every class. The exercises for both groups shared the same goals which are teaching the target words and their meanings, providing spelling, usage pronunciation, and association with matching pictures despite the variations in the teaching approaches.

4.3 Instruments

Three different instruments were used in this study: a questionnaire, an interview and vocabulary tests. The questionnaire was used to collect information regarding the students' perception toward Kahoot!. In addition, a semi-structured interview was conducted with the teacher to gather qualitative data regarding her view toward Kahoot!. Lastly, the vocabulary tests were designed to measure both the receptive and productive vocabulary knowledge of the students.

The vocabulary tests used in this study included six immediate tests, a pre-test, a post-test, and a delayed test. All tests were designed to assess the students' understanding of the target words, which included nouns, verbs, and adjectives in a balanced proportion. The tests were carefully constructed to include questions that measured both receptive and productive vocabulary knowledge. To ensure consistency and align with established approaches (Nation & Beglar, 2007), each part of the test utilized multiple-choice questions with four answer choices.

The six immediate tests consisted of ten items each, with an equal distribution of five items for receptive vocabulary knowledge and five items for productive vocabulary knowledge. These tests were designed to provide regular and immediate feedback on the students' vocabulary acquisition progress each week throughout the intervention period.

The pre-test, post-test, and delayed test functioned as more comprehensive assessments comprising 60 items each. These tests consisted of 30 items for receptive vocabulary knowledge and 30 items for productive vocabulary knowledge. The inclusion of a balanced number of items in both parts aimed to capture the students' overall understanding and usage of all target words in the study. It is important to note that these tests were essentially the same test, administered at different stages of the study.

It should be noted that in all the tests used in this study, each target word appeared exclusively in either the receptive or productive vocabulary knowledge part of the tests. This deliberate choice was

made to avoid repetition and ensure that students were assessed on different aspects of vocabulary knowledge. Additionally, to prevent students from recognizing word meanings based on similar choice patterns used in Kahoot!, the answer choices in the tests differed from those presented in the Kahoot! activities.

In the receptive vocabulary knowledge part of the tests, students were presented with an English word and required to select its corresponding meaning in Thai. This part assessed their ability to comprehend and associate English vocabulary with the appropriate Thai equivalent. On the other hand, the productive vocabulary knowledge part assessed the students' ability to use English vocabulary to form meaningful sentences. They were presented with a sentence prompt and required to select the word that could complete the sentence appropriately. This part aimed to measure their understanding of word usage and their ability to apply the target words in context.

The questionnaire was given to the experimental group to assess their perception of Kahoot! It consisted of two parts: student background and perceptions of Kahoot! The perceptions of Kahoot! section was divided into two parts. The first part consisted of 15 Likert-type items ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). These items addressed three aspects of Kahoot! with five items each: perceived ease of use, perceived usefulness, and general attitude toward technology. The second part contained an open-ended item to elicit additional comments and suggestions concerning Kahoot! The students could freely express their thoughts and opinions in this part.

The semi-structured interview with the teacher was conducted to gather additional information about her experiences with Kahoot! and her thoughts on its effectiveness as a vocabulary learning tool. The interview consisted of 10 questions, categorized in a similar manner to the students' questionnaire, including three categories: ease of use of Kahoot!, its usefulness, and general perceptions toward technology. While some questions in the interview overlapped with those in the student survey, additional inquiries were made about any difficulties the teacher encountered while implementing Kahoot!

All the tests, the questionnaire, and the semi-structured interview questions were checked for validity by a panel of three experts in the field. Any required changes were made. Then, a pilot study was conducted with a group of 30 M.1 students in a different school in Songkhla to try out the pre-test and the six immediate tests. The Cronbach's alpha coefficients for the pre-test and the six immediate tests in the pilot study were 0.69 and 0.48 respectively, showing moderate to low reliability. After the pilot study, these tests were revised to improve their clarity and reduce ambiguity. The Cronbach's alpha coefficients for the pre-test and the six immediate tests in the main study were 0.75 and 0.78 respectively, showing acceptable reliability. This indicates an acceptable level of reliability of the tests.

4.4 Data Collection

In the beginning, the pre-test was applied in both groups to measure their vocabulary knowledge. After that, at the end of each vocabulary session over the period of six weeks, an immediate test was administered to both groups. Then, in the sixth week, which was the last week of the experiment, both groups of students were tasked to complete their final immediate test, followed by the post-test on the following day. Immediately after the post-test, the experimental group completed the questionnaire regarding their perception of Kahoot! On the following week, the teacher participated in the semi-structured interview with the researcher regarding her perception of Kahoot! Two weeks after the end of the experiment period, the delayed test was administered to both groups of students to assess their retention of the target vocabulary.

4.5 Data Analysis

To address the first and second research questions, the scores of both the experimental group and the control group on all vocabulary tests including the pre-test, the six immediate tests, the post-test, and the delayed test were analyzed using descriptive statistics, t-test, and effect size. Descriptive statistics included mean and standard deviation. A paired-samples t-test was used to compare the pre-test and post-test scores within each group, while an independent samples t-test was used to compare the scores between the experimental and control groups. Effect sizes were interpreted using Cohen's d criteria, where the values of 0.2, 0.5, and 0.8 are considered a small, medium, and large effect respectively.

Regarding the third research question, which focused on student perceptions of Kahoot!, the quantitative data from the questionnaire administered to the experimental group were analyzed using descriptive statistics such as mean and standard deviation. The data obtained from the open-ended question were categorized and analyzed qualitatively.

For the fourth research question examining the teacher's perception of Kahoot!, the semi-structured interview data were analyzed in three phases. First, the interview recordings were transcribed word-for-word. Second, data from the transcript were coded into positive and negative themes related to the use of Kahoot! to teach vocabulary. In addition, the transcript data were also coded for additional comments and information that the teacher provided about Kahoot! such as her familiarity with Kahoot! and plans for future implementation of Kahoot! in the classroom.

5. Findings

5.1 Differences in M.1 Students' Vocabulary Knowledge After Learning Through Kahoot!

To address the first research question concerning the difference in the experimental group's vocabulary knowledge after learning vocabulary through Kahoot!, their pre-test, post-test, and delayed test scores were compared. Each test had a full score of 60. The results are presented in Table 1.

Table 1

Experimental Group's Scores on Pre-Test, Post-Test, and Delayed Test

Vocabulary knowledge	Test	Mean	SD	t-value	Effect size
Receptive	Pre-test	22.57	3.37	1.64	0.33
	Post-test	23.80	4.18		
Productive	Pre-test	15.43	7.09	1.61	0.24
	Post-test	16.93	5.95		
Total	Pre-test	38.00	9.60	1.90	0.30
	Post-test	40.73	8.80		
Receptive	Post-test	23.80	4.18	-4.57**	0.50
	Delayed test	25.60	3.09		
Productive	Post-test	16.93	5.95	-3.26**	0.22
	Delayed test	18.07	4.79		
Total	Post-test	40.73	8.80	-5.81**	0.80
	Delayed test	43.67	7.23		

**significant at 0.01 level

Table 1 shows comparisons of the experimental group's scores under two conditions which are pre-test and post-test conditions, and post-test and delayed test conditions. T-test results indicate no significant difference between their pre-test and post-test scores on either receptive or productive knowledge. However, when comparing the post-test and delayed test scores, the t-test results display a statistically significant increase in both areas. This positive change was evident in both receptive ($d = 0.50$, medium effect size) and productive ($d = 0.22$, small effect size) vocabulary knowledge, culminating in a large total effect size ($d = 0.80$). These effect sizes highlight that the treatment had a larger effect on improving the experimental group's receptive vocabulary knowledge. Overall, while there was not a significant difference between the pre-test and post-test scores, there was a notable improvement over time as seen in the significant difference between post-test and delayed test scores. This significant increase in the delayed test scores suggests that the students showed improvement in the longer term in both receptive and productive vocabulary knowledge after utilizing Kahoot! as a learning tool.

However, the fact that their delayed test scores were significantly higher than their post-test scores is unusual and counterintuitive.

5.2 Differences Between the Effects of Kahoot! Vocabulary Learning and Those of Traditional Vocabulary Learning on M.1 Students' Vocabulary Knowledge

To answer the second research question investigating the difference in vocabulary knowledge gained between two groups, the t-test was used to compare the post-test and delayed test results of the experimental group and the control group. Effect size was also analyzed. The results are shown in Table 2.

Table 2

Post-Test and Delayed Test Scores of the Experimental and Control Groups

Test	Vocabulary knowledge	Experimental group		Control group		t-value	Effect size
		Mean	SD	Mean	SD		
Post-test	Receptive	23.80	4.18	23.73	3.19	.07	0.02
	Productive	16.93	5.95	16.10	5.76	.55	0.15
	Total	40.73	8.80	39.83	8.00	.41	0.11
Delayed test	Receptive	25.60	3.09	23.50	4.19	2.21*	0.58
	Productive	18.07	4.79	17.10	5.72	.71	0.19
	Total	43.67	7.23	40.60	8.76	1.48	0.39

*significant at 0.05 level

Table 2 shows that the experimental group outperformed the control group in both the post-test and the delayed test, but a statistically significant difference at the 0.05 level between the two groups was shown only in their delayed test scores on receptive vocabulary knowledge with a medium effect size of 0.58. The findings suggest that there was a moderate practical difference in vocabulary knowledge gained after the treatment between the two groups, particularly between their receptive vocabulary knowledge in the delayed-test only. This suggests that Kahoot! may have helped the experimental group retain the vocabulary, particularly in a receptive context, in the longer term, and thus it can be a valuable tool for reinforcing vocabulary learning. This retention could be attributed to the engaging and interactive nature of Kahoot!, which likely enhanced students' motivation and attention, leading to better retention of vocabulary knowledge over time. However, similar to Table 1, it is observed that both groups' delayed test scores were generally higher than their post-test scores, which is unusual and counterintuitive.

To fully address the second research question, it is necessary to also investigate the short-term effects of the treatment on the two groups' gain of vocabulary knowledge in each week over the period

of the study. This entails a comparison of their immediate test scores using t-test and effect size. The results are shown in Table 3.

Table 3

Immediate Test Scores of the Experimental and Control Groups

Immediate test	Vocabulary knowledge	Experimental group		Control group		t-value	Effect size
		Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1	Receptive	4.00	.87	4.10	.92	-.43	-0.11
	Productive	3.33	1.18	3.33	1.09	.00	0.00
	Total	7.33	1.67	7.43	1.41	-.25	-0.07
2	Receptive	4.17	.83	3.57	.90	2.68**	0.70
	Productive	3.57	.86	3.23	1.07	1.33	0.35
	Total	7.74	1.48	6.80	1.63	2.32*	0.61
3	Receptive	3.77	.86	3.53	.82	1.08	0.28
	Productive	3.20	1.03	3.03	1.10	.61	0.16
	Total	6.97	1.67	6.56	1.57	.96	0.25
4	Receptive	3.50	1.14	3.07	1.11	1.49	0.39
	Productive	2.97	1.25	2.23	1.10	2.41*	0.63
	Total	6.47	2.30	5.30	2.09	2.06	0.54
5	Receptive	4.57	.50	4.10	.84	2.70**	0.71
	Productive	3.90	.84	3.57	.94	1.45	0.38
	Total	8.47	1.22	7.67	1.49	2.27*	0.60
6	Receptive	4.03	.85	3.97	.81	.31	0.09
	Productive	3.70	.84	3.63	1.16	.26	0.07
	Total	7.73	1.55	7.60	1.57	.33	0.09

*significant at 0.05 level

**significant at 0.01 level

Table 3 shows that in the second immediate test there was a statistically significant difference between the experimental group and the control group at the 0.01 and 0.05 levels for their receptive vocabulary knowledge and their overall vocabulary knowledge with the medium effect size ($d = 0.70$ and $d = 0.61$) respectively. Similar results were observed in the fifth immediate test. For the fourth immediate test, a statistically significant difference at the 0.05 level between the two groups were found only in their productive vocabulary knowledge with the medium effect size of 0.63. As for the other immediate tests, except for the first one, the experimental group outperformed the control group, but the difference was not statistically significant. In summary, the results indicate that the treatment demonstrated a tendency toward notable effectiveness, particularly in enhancing receptive vocabulary knowledge.

5.3 Students' and Teacher's Perceptions of Kahoot!

5.3.1 Students' Perceptions of Kahoot!

The experimental group's responses to the questionnaire investigating their perceptions of Kahoot! were analyzed and the results are presented in Table 4.

Table 4

Experimental Group's Responses to the Perceptions of Kahoot! Questionnaire

No.	Description	Mean	S.D.	Interpretation
	Ease of use of Kahoot!	3.92	0.73	
1	Learning English vocabulary using Kahoot! is easy and uncomplicated.	3.97	1.10	
2	Learning English vocabulary through Kahoot! is easier than learning directly from a teacher.	3.53	1.01	
3	I don't spend much time understanding how to use Kahoot!	4.17	0.87	Agree
4	I understand and can use Kahoot! without the guidance from a teacher.	4.07	1.11	
5	I did not encounter issues while using Kahoot!	3.87	0.97	
	Usefulness of Kahoot!	4.07	0.87	
6	Using Kahoot! makes me learn English vocabulary more efficiently.	4.10	0.96	
7	Learning English vocabulary through Kahoot! helps me become more familiar with new words.	4.13	0.94	
8	Learning English vocabulary through Kahoot! encourages me to learn new words.	4.07	1.05	Agree
9	I feel more engaged in the classroom when using Kahoot!	4.17	1.05	
10	I feel more confident in my English vocabulary when using Kahoot!	3.87	0.97	
	General perception towards technology	4.24	0.77	
11	I enjoy using technology to help me learn English vocabulary.	4.40	0.86	
12	English vocabulary learning should be promoted using technology both inside and outside the classroom, such as at home or in other accessible locations.	4.10	0.96	
13	I believe using technology to learn English vocabulary is a good thing.	4.27	0.87	Strongly Agree
14	I feel satisfied when the teacher applies technology in teaching English vocabulary.	4.30	0.84	
15	I like to learn English vocabulary using technology during my free time.	4.13	1.14	
	Overall	4.08	0.72	Agree

Note: 4.20 - 5.00 = Strongly agree, 3.40 - 4.19 = Agree, 2.61 - 3.39 = Neutral, 1.80 - 2.60 = Disagree, 1.00 - 1.79 = Strongly disagree

It was found that the overall perception toward Kahoot! of the students in the experimental group was in the range of "agree" ($\bar{X} = 4.08$), which could be interpreted as indicating that they were satisfied with Kahoot! vocabulary learning. For general perception toward technology, the students' responses were interpreted as "strongly agree", while their responses to the remaining two categories, namely ease

of use of Kahoot! and its usefulness were interpreted as “agree”. The three items with the highest mean values were Item 11 “I enjoy using technology to help me learn English vocabulary” ($\bar{X} = 4.40$), Item 14 “I feel satisfied when the teacher applies technology in teaching English vocabulary” ($\bar{X} = 4.30$), and Item 13 “I believe using technology to learn English vocabulary is a good thing” ($\bar{X} = 4.27$). Notably, all of them belong to the same category, which is general perceptions toward technology. This indicates that the students in the experimental group have a favorable perception toward technology overall and they are not against the use of technology in teaching and learning vocabulary.

On the other hand, the three items with the lowest mean values were Item 1 “Learning English vocabulary using Kahoot! is easy and uncomplicated” ($\bar{X} = 3.97$), Items 5 and 10 “I did not encounter issues while using Kahoot!” and “I feel more confident in my English vocabulary when using Kahoot!” ($\bar{X} = 3.87$ each), and Item 2 “Learning English vocabulary through Kahoot! is easier than learning directly from a teacher” ($\bar{X} = 3.53$). All these mentioned items belong to the same category which is the ease of use of Kahoot! with only Item 10 as an exception.

While the quantitative results reflect overall positive perceptions of Kahoot! among the students, in the open-ended part of the questionnaire some of them suggested potential areas where Kahoot! could be improved. A few mentioned the amount of time that is needed when joining the session and the problems when some students were disconnected from the session and could not rejoin resulting in incidents where the disconnected students had to ask their friends who were still in the session to share their device with them. These obstacles could be possible factors that slightly lowered the mean scores of items related to “ease of use” and “confidence with vocabulary learning through Kahoot!” compared to the other items in the questionnaire.

Based on the result of the analysis of the questionnaire data, it could be said that the students in the experimental group have a positive perception toward the use of Kahoot! in general. Students reported enjoying the competitive aspects of Kahoot!, which made learning more enjoyable and less like traditional classroom activities. This positive response from students highlights the motivational benefits of using game-based learning tools like Kahoot!. Furthermore, the students' familiarity with digital devices and online learning platforms likely contributed to their ease of use and overall positive perception of Kahoot!. However, there are some problems in the practicality of the use of Kahoot! in the classroom which could be inferred from the three items with the lowest mean values concerning the ease of use of Kahoot! This could be due to the required preparation time and technical issues such as connection problems, individual device problems, and the crash of the application itself. One of the students also mentioned that he could not participate in the game because on one of the experiment days, his mobile phone could not connect to the internet, so he had his friend share her device with him.

5.3.2 Teacher's Perception of Kahoot!

In this interview, the teacher provided information regarding her experiences and opinions on the performance of Kahoot! as a vocabulary learning tool. For this part, the details regarding her opinions on bringing technology into pedagogical practices, ease of use of Kahoot!, its usefulness, factors that would influence its use, problems she faced during the class, and her plan for using it in the future are discussed and explained.

The teacher shared positive perceptions about integrating digital games into English vocabulary learning. She commented that digital games can be a valuable tool to encourage students and enhance the class atmosphere with interest and fun. In addition, Kahoot! allows the students to reinforce and practice their vocabulary in fun ways that make them feel less like work and more like play.

When discussing the perceived ease of use of Kahoot! for teaching vocabulary, she felt satisfied with its simplicity in conducting quizzes and games. She explained that the Kahoot! session is lively and interactive; hence, she can maintain the student's interest and keep them focused on the lessons. However, she expressed that she still preferred traditional methods since she is more comfortable with them, and she can run a more structured class that is easier to manage. She also added that, no matter how short class time spent on the game, the preparation time for conducting a Kahoot! session is extensive.

For the perceived and usefulness of Kahoot!, she pointed out that Kahoot! could improve vocabulary learning because the game-based format of Kahoot! involves competitiveness. It allows students to learn vocabulary in a fun and interactive way, leading to a better way for students to retain their memory.

On the topic of the factors that could influence the use of Kahoot! in class, the key factors mentioned by the teacher were the level of teacher familiarity and comfort with the platform, student engagement and motivation, and availability of technology and internet access. She expressed her concern about the situation when teachers are unfamiliar with Kahoot! or feel uncomfortable using it, such a factor could affect its effective implementation. Also, the level of student engagement and motivation is critical for success of a session in Kahoot!. In addition, for students to participate equally in the games, they should have access to both reliable internet connection and availability of technology.

As for challenges that happened during a Kahoot! session, she stated that there were some minor considerations like application failure or problems with connections but she considered them as a minor problem since they did not affect the effectiveness of the games in all.

For future use, she planned on continuing to incorporate Kahoot! into her English vocabulary lessons. She has found Kahoot! to be useful for a variety of purposes, such as reviewing activities and introducing new vocabulary. Despite its benefits, she mentioned that due to the necessary preparation, she will only use Kahoot! in some lessons, not all.

6. Discussion

This study investigated the effects of Kahoot!, a digital game-based learning platform, on the students' vocabulary knowledge, their perceptions, and the teacher's perception toward Kahoot! within a public school in Songkla, Thailand.

The findings show that Kahoot! tended to have an immediate positive effect on the experimental group's vocabulary knowledge, and the effect tended to be stronger on receptive vocabulary knowledge. This suggests Kahoot! may have helped to improve the students' ability to recognize vocabulary. The comparison of the experimental and the control groups' scores on immediate tests supports this finding. In the second and fifth immediate tests, statistically significant differences between the two groups were found in their receptive vocabulary knowledge scores and their total scores with a medium effect size. Additionally, the fourth immediate test highlighted a significant difference between the two groups in their productive vocabulary knowledge scores with a medium effect size. Notably, the experimental group consistently outperformed the control group in all immediate tests, except the first, although the statistically significant differences in the performance of the two groups were found only in the above-mentioned three immediate tests. This consistent yet non-significant trend implies that the intervention of Kahoot! might have affected the performance of the experimental group to a degree.

As for the pre-test, post-test, and delayed test, while the overall performance of the experimental group did not show a significant increase due to the Kahoot! intervention, some of the data showed promising results. For example, students in the experimental group displayed better performance in the post-test compared to that in the pre-test, although the difference between most of their scores in these two stages was minimal and statistically insignificant. Nonetheless, the delayed test did show significant improvement in the experimental group's scores for both receptive and productive vocabulary knowledge.

Furthermore, the experimental group's delayed test score on receptive vocabulary knowledge was significantly higher than that of the control group. This suggests that Kahoot! may have helped the experimental group to retain the vocabulary, particularly in a receptive context, in the longer term, and thus it can be a valuable tool for reinforcing vocabulary learning. Nonetheless, as pointed out earlier, the fact that both the experimental group and the control group in the present study had higher delayed test scores than their post-test scores is unusual and counterintuitive and must be taken with caution. Having said that, the experimental group's significantly higher delayed test score on only receptive vocabulary knowledge might indicate some influence of the treatment on their learning of receptive vocabulary. While the delayed test showed significant improvement in the experimental group's vocabulary knowledge, particularly in receptive terms, this finding requires careful interpretation due to a potential confounding variable. The delayed test occurred just before the midterm exam, which included the target vocabulary. It is likely that both groups engaged in review activities in preparation for the exam, making it difficult to confidently point out the contribution of Kahoot! to the observed improvement

in the experimental group's scores. This limitation aligns with research by Danilina & Shabunina (2020) which focused on intentional and incidental vocabulary learning. Their study encountered a similar limitation which they expressed the challenge in measuring the effect of each approach since external factors outside classroom such as learner's self-study, and learner's exposure to vocabulary item, could influence the result of the study.

Overall, these results suggest that Kahoot! is more suitable in the short term than in the long term. The data from the immediate test scores demonstrated that while the experimental group showed significant improvement, particularly in receptive area, such effect is less evident in a longer period. Furthermore, Kahoot! demonstrates a stronger focus on receptive vocabulary knowledge rather than productive vocabulary knowledge. This is evident in the design of the Kahoot! activities, as the majority of them primarily involve receptive tasks such as multiple choice and true/false questions. These question types require students to select the correct answer from a given set of options, emphasizing their ability to understand and recognize vocabulary in context. In contrast, only one question type, fill in the blank, can be considered a productive task, where students need to actively recall and use the correct vocabulary. However, it should be pointed out that this task is semi-productive and receptive since the test design incorporates multiple-choice options and requires comprehension of the sentence context. Therefore, the productive aspect of vocabulary use is not fully emphasized in the Kahoot! activities. Considering the specific productive test used in this study, which involved "fill in the blank" questions, it is important to note that even though it is categorized as a productive task, it still retains elements of receptive knowledge.

Kahoot! is primarily made for mobile phones which are more adapted to receptive vocabulary tasks. Typing on a mobile phone is harder and takes longer than using a keyboard or writing by hand. Because of this, students might not want to do productive vocabulary tasks that need more writing or sentence making. For instance, Ghoshal & Acharya (2015) found that physical keyboards offered slightly significant advantages in typing speed when compared with touch screen keyboards. Additionally, Kim et al. (2014) showed that the decreasing size of mobile phone virtual keyboards negatively impacts typing performance because of the key spacing, further emphasizing the challenges of mobile input for extended text production. It can, then, be said that the design of Kahoot! activities favor receptive tasks that align with the ease of interaction through mobile devices.

In addition, the session joining time and disconnection issues mentioned by the students in the open-ended part of the questionnaire also highlight areas of technical problems. Unfortunately, the solution to the mentioned problems is not possible on the user side. However, in the future, If Kahoot! addresses concerns by allowing students to join sessions without entering a code each time and allowing disconnected students to rejoin immediately, it will enhance the user experience for both students and teachers and improve ease of use, an area where quantitative data showed a slight dip.

As for the perceptions of both the students and the teacher regarding the use of Kahoot! as an educational tool, the students in the experimental group expressed that Kahoot! made classes more enjoyable and fostered healthy competition, aligning with Malone (1981) theory of intrinsically motivating instruction, which emphasizes goals, captivation, and curiosity. Consequently, it is evident that the students preferred Kahoot! as a teaching tool. It should be pointed out, however, that the majority of the students in the experimental group had previous experience with Kahoot! may have contributed to their comfort with it. The teacher also expressed a favorable opinion towards Kahoot!, despite the challenges of the time required for preparation and setup in actual classroom settings. These findings are consistent with those of previous studies reporting positive student attitudes toward Kahoot!, and increased motivation (Laksanasut & Seubsang, 2021; Wichadee & Pattanapichet, 2018) as well as favorable opinions toward the multimodal approach from both teachers and students (Sakulprasertsri, 2020).

7. Conclusion

The study suggests that Kahoot! could be a beneficial tool to improve vocabulary knowledge. Based on the results of the immediate tests, Kahoot! is likely to be effective in short-term. Similarly, the results from the delayed test displayed a significant increase in vocabulary knowledge of the experiment group. Moreover, the results of all tests indicated that Kahoot! excelled at increasing students' receptive vocabulary knowledge. As for the perceptions, Kahoot! is well received by the students because of its interactive and competitive nature, while the teacher commended its simplicity to use in a classroom.

The findings reveal that it is indeed possible to effectively apply Kahoot! as a tool for teaching vocabulary. Nevertheless, factors such as the background and familiarity with Kahoot! of both students and teachers should be taken into consideration since they could influence the effectiveness of Kahoot!

This study utilized both productive and receptive vocabulary tests to provide a deep insight into how vocabulary knowledge is gained through Kahoot! The results suggest that Kahoot! excelled more at providing receptive vocabulary knowledge than productive vocabulary knowledge. However, it should be noted that issues regarding the preparation time and the mobile device and internet requirements are pointed out by both the teacher and students in this study. In this case, teachers should take these limitations into account when attempting to incorporate Kahoot! in a vocabulary classroom.

From these results, the teachers are encouraged to consider the learners' backgrounds, ensure that they are familiar with Kahoot!, acknowledge the motivational benefits, and be aware of any technical issues that could happen during the session. By taking these factors into account, teachers can optimally use Kahoot! as a useful tool to facilitate vocabulary acquisition in the classes.

Teachers should familiarize themselves with Kahoot! prior to its implementation to prevent technical issues and to effectively provide instruction and support to learners during Kahoot! activities.

The study also highlights that Kahoot! is particularly effective in the short term, demonstrating its potential for reinforcing vocabulary learning. Its implementation can also significantly enhance learner motivation, as indicated by the positive attitude and increased motivation as reported by the students learning vocabulary through Kahoot! in this study.

It is crucial to consider the contextual limitations of this study. First, the conclusions drawn are specific to M.1 students in a school in Southern Thailand and may not be generalizable to other students of a different level of education and in a different context. Second, the researcher acknowledges the limitations in some aspects of the study, including the small sample sizes, and the design of productive test. It is advised for future research to conduct experiments with larger sample sizes and a better measurement of productive vocabulary knowledge to gain more insight into the study. Third, it should be pointed out that this study had a time constraint. Because the experimental period was limited to only six weeks, the study may have missed out on the frequency and intensity of the treatment. Lastly, it is possible that the significant increase in the delayed test score compared to the post-test score could be influenced by a confounding variable like the activities outside the classroom, specifically in this study, the review session before the midterm exams of the students. To provide a clear-cut understanding of the effects of Kahoot! on vocabulary learning, future research should consider increasing the study duration and preventing possible confounding variables in the research.

References

- Ahmed, A. A. Y., Sayed, B. T., Wekke, I. S., Widodo, M., Rostikawati, D., Ali, M. H., Hussein, H. A. A., & Azizian, M. (2022). An empirical study on the effects of using Kahoot as a game-based learning tool on EFL learners' vocabulary recall and retention. *Education Research International*, 2022, Article ID 9739147. <https://doi.org/10.1155/2022/9739147>
- Aramruangsakul, N. (2018). Thai high school students' perceptions on the use of Kahoot as an educational tool in the English language classroom. *International Journal of Management and Applied Science*, 4(5), 28-34.
- Bansong, K., Poopatwiboon, S., & Sukying, A. (2023). The effects of multimodal teaching on English vocabulary knowledge of Thai primary school students. *Journal of Education and Learning*, 12(6), 46-55.
- Carter, R., & McCarthy, M. (1988). *Vocabulary and language teaching*. Longman.
- Chawwang, N. (2008). *An investigation of English reading problems of Thai 12th grade students in Nakhonratchasima educational regions 1, 2, 3, and 7* [Unpublished master's thesis]. Srinakharinwirot University.
- Chen, H. J. H., & Hsu, H. L. (2019). The impact of a serious game on vocabulary and content learning. *Computer Assisted Language Learning*, 33(7), 811-832. <https://doi.org/10.1080/09588221.2019.1593197>

- Chiang, H. (2020). Kahoot! in an EFL reading class. *Journal of Language Teaching and Research*, 11(1), 33-44. <https://doi.org/10.17507/jltr.1101.05>
- Danilina, S., & Shabunina, V. (2020). Intentional vs incidental ESP vocabulary acquisition by political science students. *Advanced Education*, 7(16), 18-27. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.200729>
- Deni, R., & Fahriany, F. (2020). Teachers' perspective on strategy for teaching English vocabulary to young learners. *Vision: Journal for Language and Foreign Language Learning*, 9(1), 48-61. <https://doi.org/10.21580/vjv9i14862>
- Duncan, K. J. (2020). Examining the effects of immersive game-based learning on student engagement and the development of collaboration, communication, creativity and critical thinking. *TechTrends*, 64(3), 514-524.
- EF Education First. (2022). *EF English proficiency index*. <https://www.ef.com/epi/>
- Franz, J., & Teo, A. (2018). "A2 is Normal" - Thai secondary school English teachers' encounters with the CEFR. *RELC Journal*, 49(3), 322-338. <https://doi.org/10.1177/0033688217738816>
- Fuster-Guilló, A., Pertegal-Felices, M. L., Jimeno-Morenilla, A., Azorín-López, J., Rico-Soliveres, M. L., & Restrepo-Calle, F. (2019). Evaluating impact on motivation and academic performance of a game-based learning experience using Kahoot. *Frontiers in Psychology*, 10, 2843. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02843>
- Ghoshal, S., & Acharya, G. (2015). Comparison of typing speeds on different types of keyboards and factors influencing it. *International Journal*, 6(6), 87-94.
- Hadijah, H., Pratolo, B. W., & Rondiyah, R. (2020). Interactive game "Kahoot!" as the media of students' vocabulary assessment. *Journal on English as a Foreign Language*, 10(1), 84-102.
- Hwang, G. J., Lin, Y. C., & Lin, H. C. (2023). Associating spatial knowledge with concept maps to facilitate learning in digital gaming contexts. *Educational Technology Research and Development*, 71(3), 2221-2241. <https://doi.org/10.1007/s11423-023-10274-5>
- Kim, J. H., Aulck, L., Thamsuwan, O., Bartha, M. C., & Johnson, P. W. (2014). The effect of key size of touch screen virtual keyboards on productivity, usability, and typing biomechanics. *Human Factors*, 56(7), 1235-1248. <https://doi.org/10.1177/0018720814531784>
- Laksanasut, S., & Seubsang, P. (2021). Effects of gamified learning intervention on Thai students' motivation for learning English. In *Proceedings of the 1st Jakarta international conference on social sciences and humanities* (pp. 325-332). Universitas Indonesia Press.
- Licorish, S. A., Owen, H. E., Daniel, B., & George, J. L. (2018). Students' perception of Kahoot!'s influence on teaching and learning. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, 13(9), 1-23. <https://doi.org/10.1186/s41039-018-0078-8>
- Lin, D. T. A., Ganapathy, M., & Kaur, M. (2018). Kahoot! IT: Gamification in higher education. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 26(1), 565-582.
- Malone, T. W. (1981). Toward a theory of intrinsically motivating instruction. *Cognitive Science*, 5(4), 333-369.
- Mansur, M., & Fadhilawati, D. (2019). Applying Kahoot to improve the senior high school students' vocabulary achievement. *Voices of English Language Education Society*, 3(2), 164-173. <https://doi.org/10.29408/veles.v3i2.1591>

- McCarten, J. (2007). *Teaching vocabulary: Lessons from the corpus, lessons for the classroom*. Cambridge University Press.
- Medina, E. G. L., & Hurtado, C. P. R. (2017). Kahoot! A digital tool for learning vocabulary in a language classroom. *Revista Publicando*, 4(12(1)), 441-449.
- Nation, P. (2001). *Learning vocabulary in another language*. Cambridge University Press.
<http://dx.doi.org/10.1017/CBO9781139524759>
- Nation, P., & Beglar, D. (2007). A vocabulary size test. *The Language Teacher*, 31(7), 9.
<https://doi.org/10.26686/wgtn.12552197.v1>
- Nguyen, T. T. T., & Yukawa, T. (2019). Kahoot with smartphones in testing and assessment of language teaching and learning, the need of training on mobile devices for Vietnamese teachers and students. *International Journal of Information and Education Technology*, 9(4), 286-296.
<https://doi.org/10.18178/ijiet.2019.9.4.1214>
- Prensky, M. (2003). Digital game-based learning. *ACM Computers in Entertainment*, 1(1), 1-4.
<https://doi.org/10.1145/950566.950596>
- Quiroz, M. F., Gutiérrez, R., Rocha, F., Valenzuela, M. P., & Vilches, C. (2021). Improving English vocabulary learning through Kahoot!: A quasi-experimental high school experience. *Teaching English with Technology*, 21(2), 3-13.
- Ramana, M. V., Kumar, N. S., Rao, K. V. R., & Chundru, T. (2023). The efficacy of Kahoot! in enriching students' English vocabulary during COVID-19 pandemic. *International Journal of Enhanced Research in Educational Development*, 11(4), 4-10. <https://doi.org/10.55948/IJERED.2023.0702>
- Read, J. (2004). Plumbing the depths: How should the construct of vocabulary knowledge be defined? In P. Bogaards & B. Laufer, *Vocabulary in a second language: Selection, acquisition, and testing* (pp. 209-227). John Benjamins.
- Rojabi, A. R., Setiawan, S., Munir, A., Purwati, O., Safriyani, R., Hayuningtyas, N., Khodijah, S., & Amumpuni, R. S. (2022). Kahoot, is it fun or unfun? Gamifying vocabulary learning to boost exam scores, engagement, and motivation. *Frontiers in Education*, 7, 1-11. <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.939884>
- Saengpakdeejit, R. (2014). Strategies for dealing with vocabulary learning problems by Thai university students. *Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts*, 14(1), 147-167.
- Sakulprasertsri, K. (2020). Teachers' integration of multimodality into 21st Century EFL classrooms in Thailand: Practice and perception. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 13(2), 225-242.
- Schmitt, N., & Schmitt, D. (2020). *Vocabulary in language teaching* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Tan, D. A. L., Lee, B. C., Ganapathy, M., & Kasuma, S. A. A. (2019). Language learning in the 21st century: Malaysian ESL students' perceptions of Kahoot!. *International Journal of Virtual and Personal Learning Environments*, 9(2), 55-71. <https://doi.org/10.4018/IJVPLE.201907010>
- Wang, A. I., & Tahir, R. (2020). The effect of using Kahoot! for learning-A literature review. *Computers & Education*, 149, Article ID 103818. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2020.103818>
- Wichadee, S. & Pattanapichet, F. (2018). Enhancement of performance and motivation through application of digital games in an English language class. *Teaching English with Technology*, 18(1), 77-92.

การพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสาร เพื่อให้ความรู้ด้านปลาทะเลสวยงาม*

Received: 10 March 2025

Revised: 22 May 2025

Accepted: 23 May 2025

พีรณัฐ นวรัตน์ ณ ออยุธยา**

ทักษยา วัชรสารทรัพย์****

ภานนท์ คุ่มสุภา****

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้งานต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม 2) ศึกษาความต้องการต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้เลี้ยงปลาทะเลสวยงาม 3) ออกแบบและพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับผู้เลี้ยงปลาทะเลสวยงาม กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่มีความสนใจเลี้ยงปลาทะเลจำนวน 400 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ ใช้วิธีสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นโดยการสุ่มแบบเจาะจง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างมีวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามเพื่อการศึกษา ปัญหาที่พบคือขาดความรู้ในการเลี้ยง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคือความสวยงาม เนื้อหาที่กลุ่มตัวอย่างสนใจสืบค้นข้อมูลคือชนิดของปลาทะเลสวยงาม 2) กลุ่มตัวอย่างต้องการต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในรูปแบบแอปพลิเคชัน โดยใช้ไอคอนประเภทเส้น ตัวอักษรแบบไม่มีเชิงและสีน้ำเงินขาว ด้านเนื้อหา กลุ่มตัวอย่างต้องการภาษาสื่อสารที่เข้าใจง่าย เนื้อหาครอบคลุม มีบทสรุปชัดเจน ด้านฟังก์ชัน กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลอย่างชัดเจน ค้นหาสะดวก ฟังก์ชันสำหรับปรึกษาปัญหากับผู้เชี่ยวชาญ ฟังก์ชันการจำลองสถานการณ์และฟังก์ชันภาษาไทย 3) ต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์มีการออกแบบให้ใช้งานง่ายจัดวางองค์ประกอบอย่างเหมาะสม เช่น ขนาดตัวอักษร รูปภาพ การแสดงผลบนหน้าอุปกรณ์มีความเรียบง่าย ใช้ไอคอน สีและตัวอักษรที่ทันสมัย อ่านง่าย สื่อสารได้ชัดเจน

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ปลาทะเลสวยงาม;
แพลตฟอร์มออนไลน์;
การสื่อสารเพื่อให้ความรู้;
การออกแบบ
ส่วนต่อประสานผู้ใช้;
การออกแบบ
ประสบการณ์ใช้งาน;
แอปพลิเคชัน

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ด้านปลาทะเลสวยงาม” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ดิจิทัล ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** นิสิตระดับมหาบัณฑิต ภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: pheeranat.nav@ku.th

*** อาจารย์ประจำภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: taksaya.w@ku.th

**** อาจารย์ประจำภาควิชานิเทศศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่: Bhanond.k@ku.th

The Development of an Online Platform Prototype for Communicating Knowledge about Marine Ornamental Fishes^{*}

Received: 10 March 2025

Revised: 22 May 2025

Accepted: 23 May 2025

Pheeranat Navarat Na Ayuttaya^{**}Taksaya Watcharasarnsap^{***}Bhanond Kumsubha^{****}

This research aims to: 1) study the behavior of users interacting with a prototype online platform for marine ornamental fish keeping; 2) explore the needs of marine ornamental fish keepers regarding the platform; and 3) design and develop a prototype of an online platform tailored to these users. The sample group consisted of 400 individuals interested in marine ornamental fish, selected through purposive sampling. Data were collected via an online questionnaire and analyzed using mean, percentage, and standard deviation. The findings reveal that 1) the primary purpose for keeping marine ornamental fish was educational. The main challenge faced by users was a lack of knowledge, while aesthetic appeal was the key factor influencing purchasing decisions. The most sought-after content was information about fish species. 2) Participants preferred the platform in the form of a mobile application, with outline-style icons, sans-serif fonts, and a blue and white color scheme. They desired content presented in clear, easy-to-understand language, with comprehensive coverage and concise summaries. In terms of functionality, users preferred well-organized information categories, a consultation feature for expert advice, simulation

Research Article

Abstract

Keywords

marine ornamental fishes;
online platform;
communicating knowledge;
user interface;
user experience;
application

^{*} This article was conducted as part of the research project entitled "The Development of an Online Platform Prototype for Communicating Knowledge about Marine Ornamental Fishes", Digital Communication Arts Program, Department of Communication Arts and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University.

^{**} Master's student, Department of Communication Arts and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: pheeranat.nav@ku.th

^{***} Lecturer, Department of Communication Arts and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: taksaya.w@ku.th

^{****} Lecturer, Department of Communication Arts and Information Science, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail: Bhanond.k@ku.th

tools, and Thai language support. 3) The developed prototype featured a user-friendly interface with appropriately sized fonts and images, a clean layout, and the use of modern icons and typography to enhance readability and clarity.

1. บทนำ

ปัจจุบันธุรกิจสัตว์เลี้ยงได้รับความนิยมและเติบโตมากยิ่งขึ้น โดยมีสาเหตุมาจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของคนในปัจจุบันที่ไม่ต้องการสร้างครอบครัวหรือไม่ต้องการมีบุตร (มาร์เก็ต เทรนด์, 2566) ทำให้สัตว์เลี้ยงเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก จากการสำรวจสัตว์เลี้ยงกลุ่มประเภทสัตว์เลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลินในประเทศไทยพบว่าสุนัขได้รับความนิยมในการเลี้ยงมากที่สุดคิดเป็น 62.33% ในขณะที่แมวได้รับความนิยมในการเลี้ยงรองลงมาจากสุนัขคิดเป็น 56.03% และสัตว์น้ำ (ปลาสวยงามหรือปลาทู (Ornament/ Aquarium Fish)) ได้รับความนิยมเป็นอันดับที่ 3 คิดเป็น 16.64% (Statista Research Department, 2023)

ปลาทะเลสวยงามจัดเป็นสัตว์น้ำที่ได้รับความนิยมในการเลี้ยงไปทั่วโลก เนื่องจากมีสีสันสดใส สวยงาม และมีความเป็นเอกลักษณ์ สร้างความแปลกตาให้กับผู้ที่พบเห็น (สถาบันวิจัยสัตว์น้ำสวยงามและพรรณไม้น้ำ, 2559) ปัจจุบันการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามในประเทศไทยได้รับความนิยมและมีแนวโน้มเติบโตมากยิ่งขึ้นจากกลุ่มคนที่ชื่นชอบในการเลี้ยงปลาสวยงาม แม้ว่าในปัจจุบันจะมีข้อมูลวิธีการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามที่ผู้เลี้ยงสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตัวเองผ่านการสืบค้นข้อมูลผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต แต่ปัญหาที่ยังคงพบเห็นได้ทั่วไปในกลุ่มผู้เลี้ยงปลาทะเลสวยงามคือปลาทะเลมีความยากในการเลี้ยงดูมากกว่าปลาน้ำจืดและนักเลี้ยงปลามือใหม่มักไม่มีความรู้พื้นฐานในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม เช่น สภาพแวดล้อมภายในตู้ปลาทะเล ค่า Ph ของน้ำ อุณหภูมิ ความเค็ม หรือแร่ธาตุที่จำเป็นต่างๆ หากควบคุมไม่เหมาะสมอาจส่งผลให้ปลาหรือสัตว์ทะเลที่เลี้ยงตายลงอย่างไม่ทราบสาเหตุ ซึ่งอาจเป็นเพราะการเข้าถึงข้อมูลยังไม่สะดวกและทำความเข้าใจเนื้อหาได้ยากสำหรับผู้เลี้ยงมือใหม่เนื่องจากเว็บไซต์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปลาทะเลสวยงามในปัจจุบันมีการใช้คำศัพท์เชิงวิชาการ อีกทั้งการออกแบบส่วนต่อประสานผู้ใช้ (UI: User Interface) อาจใช้งานยาก ไม่เหมาะกับการเรียนรู้หรือศึกษาข้อมูลของผู้ใช้ (สหภาพ ดอกแก้ว และพงศ์เชษฐ พิชิตกุล, 2552)

ด้วยเหตุนี้การถ่ายทอดความรู้การเลี้ยงปลาทะเลสวยงามจำเป็นต้องคำนึงถึงกระบวนการสื่อสารขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้รับสารสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเข้าใจ ทักษะ ความรู้ ความคิดต่างๆ ร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้แต่ต้น ดังนั้น การเลือกวิธีการและรูปแบบการสื่อสารในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้รับสารให้เหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง (อรพัชรินทร์ พาเพียร, 2566) เช่น การนำนวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อตอบโจทย์ผู้รับสารในยุคดิจิทัลมากยิ่งขึ้น

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นของการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามและปัญหาเรื่องการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะออกแบบและพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารเพื่อให้ความรู้สำหรับผู้เลี้ยงปลาทะเลสวยงาม โดยมีการสำรวจศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้เลี้ยงปลาทะเลสวยงาม เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาออกแบบและพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ผ่านแนวคิดการออกแบบประสบการณ์ใช้งาน (UX: User Experience) และส่วนต่อประสานผู้ใช้ (UI: User Interface) เพื่อให้ผู้ใช้งานเข้าใจรายละเอียดข้อมูลของวิธีการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามได้อย่างถูกต้อง สะดวกและรวดเร็ว

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้งานต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม
- 2) เพื่อศึกษาความต้องการต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้เลี้ยงปลาทะเลสวยงาม
- 3) เพื่อออกแบบและพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับผู้เลี้ยงปลาทะเลสวยงาม

3. การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารหลายประเภท ได้แก่ หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลออนไลน์จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบในการทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งได้กำหนดประเด็นการทบทวนวรรณกรรม 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดการสื่อสารเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ (To Educate Communication) 2) แนวคิดการออกแบบประสบการณ์ใช้งาน (UX: User Experience) และส่วนต่อประสานผู้ใช้ (UI : User Interface) 3) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน 4) แนวคิดการเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม โดยมีการทบทวนวรรณกรรมดังนี้

3.1 แนวคิดการสื่อสารเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ (To Educate Communication)

การสื่อสารเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ (To Educate Communication) คือกระบวนการที่ผู้ส่งสาร (แหล่งข้อมูล) ตั้งวัตถุประสงค์ (การเข้ารหัสข้อความ) สร้างข้อความเพื่อถ่ายทอดทักษะที่จำเป็นในการบรรลุวัตถุประสงค์ ส่งข้อความเหล่านี้ผ่านช่องทางที่เหมาะสมไปยังผู้รับสารที่จะให้ข้อเสนอแนะแบบตอบกลับ (feedback) กระบวนการการสื่อสารทางการศึกษามีลักษณะเป็นวงกลมหรือเป็นกระบวนการที่ไม่สิ้นสุด โดยที่ผู้เข้าร่วมมีบทบาททั้งเป็นแหล่งข้อมูลและผู้รับข้อมูลพร้อมกัน ช่วยให้การสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ประสบความสำเร็จ (Chaisanit, 2018)

3.2 แนวคิดการออกแบบประสบการณ์ใช้งาน (UX: User Experience)

และส่วนต่อประสานผู้ใช้ (UI: User Interface)

การออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้ (UX: User Experience) คือประสบการณ์ของผู้ใช้งานที่ตอบสนองต่อการใช้งานผลิตภัณฑ์บางอย่างในด้านความรู้สึก เช่น ความสะดวกสบาย ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน บ้างก็เรียกว่าจะส่งผลต่อประสบการณ์ของผู้ใช้งานนำไปสู่ความพึงพอใจในการใช้ผลิตภัณฑ์หรือเทคโนโลยีนั้นๆ กล่าวคือการออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้ (UX) จะศึกษาและทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายที่ใช้งานในการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ตอบโจทย์ผู้ใช้งานมากที่สุด ในส่วนของการออกแบบส่วนต่อประสานผู้ใช้ (UI: User Interface) คือส่วนต่อประสานหรือส่วนที่เชื่อมต่อกับผู้ใช้งาน ผู้ใช้สามารถโต้ตอบกับการใช้งานผลิตภัณฑ์นั้นๆ โดยการออกแบบส่วนต่อประสานผู้ใช้ (UI) จะเน้นศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม สบายตา ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน

และเป็นมิตรต่อผู้ใช้ ยกตัวอย่างเช่นการออกแบบหน้าจอ แพลตฟอร์ม เมนู การใช้งานภาพ การเลือกใช้งาน ตัวอักษร ปุ่ม แบนพิมพ์ หรือจิตวิทยาในการนำเสนอใช้ในการออกแบบ เป็นต้น (Muktamar et al., 2023)

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน

การพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน (Mobile Application) คือการสร้างแอปพลิเคชันสำหรับใช้งานบนอุปกรณ์พกพา ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต ฯลฯ เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้งาน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลักดังนี้ (ภัทรานิษฐ์ แดงรัมย์, 2565)

3.3.1 เนทีฟแอปพลิเคชัน (Native Application) เป็นแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นเฉพาะสำหรับระบบปฏิบัติการใดระบบหนึ่ง เช่น Android หรือ iOS โดยใช้ภาษาที่ระบบนั้นรองรับ ข้อดีคือสามารถเข้าถึงได้ง่ายผ่าน Google Play หรือ App Store สามารถใช้งานแบบออฟไลน์ได้

3.3.2 ไฮบริดแอปพลิเคชัน (Hybrid Application) เป็นแอปพลิเคชันที่พัฒนาให้สามารถใช้งานได้บนหลายระบบปฏิบัติการ โดยใช้ชุดคำสั่งเดียวกันร่วมกับเฟรมเวิร์กต่างๆ ข้อดีคือประหยัดเวลาและต้นทุนในการพัฒนาเนื่องจากสามารถเขียนโค้ดเพียงครั้งเดียว แต่ใช้งานได้บนหลายแพลตฟอร์ม

3.3.3 เว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) เป็นแอปพลิเคชันที่ทำงานผ่านเว็บเบราว์เซอร์ โดยไม่ต้องติดตั้งลงในเครื่อง ใช้สำหรับให้ข้อมูลหรือเป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างผู้ให้บริการกับผู้ใช้งาน ส่วนใหญ่มีกติกาดูหรือระบบความปลอดภัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นระหว่างผู้ใช้

3.4 แนวคิดการเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม

การเลี้ยงปลาทะเลสวยงามคือการสร้างระบบนิเวศจำลองที่ใกล้เคียงกับธรรมชาติของปลาทะเล เพื่อให้สามารถเติบโตและแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ต้องพิจารณา นอกเหนือจากการสร้างระบบนิเวศ เช่น การควบคุมคุณภาพน้ำ อาหาร สายพันธุ์ปลาทะเล การดูแลรักษา หรือแม้กระทั่งอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการเลี้ยงมักมีความซับซ้อนกว่าการเลี้ยงปลาน้ำจืดมาก ประกอบกับเงื่อนไขทางธรรมชาติหลายประการ (Monticini, 2010) ผู้เลี้ยงควรศึกษาหลักการและเหตุผลสำหรับการตัดสินใจเลือกซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นและใช้ประโยชน์อย่างถูกวิธีเพื่อลดการสิ้นเปลืองโดยใช้เหตุ

4. วิธีการวิจัย

งานวิจัยการพัฒนาด้านแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ด้านปลาทะเลสวยงามเป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental Research) และสำรวจ (Survey Research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตลักษณะประชากรเพื่อใช้ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการสำหรับพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์คือ กลุ่มผู้ที่มีความสนใจและมีประสบการณ์เลี้ยงปลาทะเลสวยงามที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) โดยสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) จำนวน 400 คน ซึ่งผู้วิจัยได้คำนวณกลุ่มตัวอย่างจากการแทนค่าในสูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ในกรณีที่ทราบจำนวนของประชากร (Yamane, 1973) จากผู้ติดตามเฟซบุ๊กเพจ (Facebook page) ที่ได้รับความนิยมและมีจำนวนผู้ติดตามสูงสุด 3 อันดับ ดังต่อไปนี้ 1) โซวตู้ปลาทะเล มีสมาชิกจำนวน 15,998 คน 2) คนรักปลาการ์ตูน มีสมาชิกจำนวน 11,577 คน 3) คนรักปลาทะเล ห้องซื้อ-ขาย มีสมาชิกจำนวน 11,077 คน

4.1.2 ขั้นตอนการทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตลักษณะประชากรที่ใช้ในการทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์กับผู้เชี่ยวชาญ 3 คน แบ่งออกเป็น 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร และการออกแบบ 1 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านปลาทะเลสวยงาม 1 คน 3) ผู้ที่มีประสบการณ์เลี้ยงปลาทะเลสวยงาม 1 คน โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.2.1 ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายปิด (Closed-Ended Question) เพื่อสอบถามความต้องการในการออกแบบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ แบบสอบถามผู้วิจัยได้นำไปทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบ Pre-Test กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) และกำหนดค่าความเชื่อมั่นต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.7 ขึ้นไป โดยมีผลการทดสอบดังนี้

ตารางที่ 1

ผลทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
ความต้องการด้านเนื้อหาในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม	0.95
ความต้องการด้านฟังก์ชันในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม	0.94

4.2.2 ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ซึ่งได้ผ่านการตรวจชุดแบบคำถามจากอาจารย์ที่ปรึกษา ควบคู่กับการสังเกต (Observation) โดยเป็นการสังเกตทางตรงที่ผู้วิจัยได้เฝ้าดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง เพื่อสอบถามข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ สำหรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพ

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสำรวจความต้องการต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ เมื่อผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ข้อมูลดังกล่าวจะถูกนำมาประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อคำนวณค่าสถิติที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยตามกระบวนการที่กำหนด ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการสรุปและอธิบายลักษณะของข้อมูลที่ได้รับ โดยมีสูตรที่ใช้แปลผลหาค่าเฉลี่ยดังนี้

$$\text{ค่าเฉลี่ย} = \frac{5F5 + 4F4 + 3F3 + 2F2 + 1F1}{N}$$

โดย F5 แทน ความต้องการมากที่สุด ให้คะแนน 5 คะแนน

F4 แทน ความต้องการมาก ให้คะแนน 4 คะแนน

F3 แทน ความต้องการปานกลาง ให้คะแนน 3 คะแนน

F2 แทน ความต้องการน้อย ให้คะแนน 2 คะแนน

F1 แทน ความต้องการน้อยที่สุด ให้คะแนน 1 คะแนน

N แทน จำนวนคนที่ให้ความเห็นทั้งหมด โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งระดับความพึงพอใจออกเป็น 5 ระดับ

4.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์กับผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์กับผู้เชี่ยวชาญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดข้อความ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ หลังจากนั้นนำผลที่ได้ไปดำเนินการปรับปรุงและแก้ไขต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้งานต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 55.50) มีอายุ 18-25 ปี (ร้อยละ 69.50) การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 87.30) ประกอบอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ 67.30) มีวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามคือเลี้ยงเพื่อการศึกษา (ร้อยละ 59.30) ปัญหาที่พบจากการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามคือ ความรู้และความเข้าใจในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามยังไม่มากพอ (ร้อยละ 39.00) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคือ ความสวยงามของปลาทะเล (ร้อยละ 38.20) ช่องทางการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับปลาทะเลสวยงามคือ ยูทูบ (YouTube) (ร้อยละ 23.00) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสนใจในการสืบค้นข้อมูล

เกี่ยวกับปลาทะเลสวยงามคือ ชนิดของปลาทะเลสวยงาม (ร้อยละ 11.40) กลุ่มตัวอย่างมีการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับปลาทะเลสวยงาม 1-2 ครั้ง ภายใน 1 เดือน (ร้อยละ 55.00)

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์

5.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการด้านการออกแบบ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกรูปแบบแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นแอปพลิเคชัน (Application) (ร้อยละ 94.00) ประเภทไอคอนสำหรับใช้ออกแบบแพลตฟอร์มออนไลน์คือ ไอคอนแบบเส้น (Stroke/Outline) (ร้อยละ 70.00) ประเภทตัวอักษรที่ใช้ในการเขียนบรรยายคือ ตัวอักษรแบบไม่มีเชิง (San Serif) (ร้อยละ 72.80) สีสำหรับออกแบบแพลตฟอร์มออนไลน์คือ สีน้ำเงิน/สีฟ้า/สีขาว (ร้อยละ 67.30)

5.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการด้านเนื้อหาในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม

กลุ่มตัวอย่างมีผลรวมค่าเฉลี่ยของความต้องการด้านเนื้อหาในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามอยู่ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ยรวม 4.69 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยพบว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามที่ครอบคลุมทุกขั้นตอน (มีค่าเฉลี่ย 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการเนื้อหาที่มีความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (มีค่าเฉลี่ย 4.71 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.47) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการเนื้อหาและรูปภาพประกอบที่มีขนาดชัดเจนอ่านได้ง่าย/กลุ่มตัวอย่างต้องการเนื้อหาที่มีความกระชับ บทสรุปเข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและกลุ่มตัวอย่างต้องการเนื้อหาที่มีการจัดหมวดหมู่ชนิดของปลาทะเลสวยงามในแต่ละประเภท (มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.47) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการเนื้อหาที่มีความทันสมัยและน่าเชื่อถือ (มีค่าเฉลี่ย 4.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.48) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการวิธีนำเสนอเนื้อหาที่ถูกจัดลำดับเป็นขั้นตอน (มีค่าเฉลี่ย 4.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการให้ภาษาที่ใช้เขียนมีความสอดคล้องกับรูปภาพ (มีค่าเฉลี่ย 4.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการภาษาที่เข้าใจง่าย สื่อความหมายได้ชัดเจน (มีค่าเฉลี่ย 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50) และกลุ่มตัวอย่างต้องการเนื้อหาสำหรับการติดตามข่าวสารและสถานการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับปลาทะเลสวยงาม (มีค่าเฉลี่ย 4.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52)

5.2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการด้านฟังก์ชันการใช้งาน

พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีผลรวมค่าเฉลี่ยของความต้องการด้านเนื้อหาในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามอยู่ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ยรวม 4.84 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยพบว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการฟังก์ชันสำหรับปรึกษาปัญหาต่างๆ ที่พบจากการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามกับผู้เชี่ยวชาญ (มีค่าเฉลี่ย 4.86 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.38) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการให้ตำแหน่งขององค์ประกอบต่างๆ ในต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์มีการจัดวางที่เหมาะสมและกลุ่มตัวอย่างต้องการฟังก์ชันในการแสดงภาพถ่ายของปลาทะเลสวยงามแต่ละชนิดที่มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากัน (มีค่าเฉลี่ย 4.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.37) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการรูปแบบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน (มีค่าเฉลี่ย 4.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.38) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการฟังก์ชัน

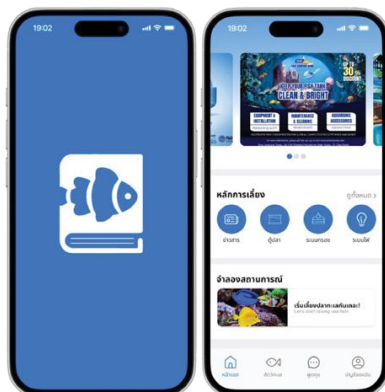
ภาษาไทยในต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ (มีค่าเฉลี่ย 4.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.40) รองลงมาคือ กลุ่มตัวอย่างต้องการต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลไว้อย่างชัดเจน ค้นหาสะดวก (มีค่าเฉลี่ย 4.84 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.37) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการฟังก์ชันสำหรับพูดคุยแลกเปลี่ยน ปัญหา-ความรู้ด้านปลาทะเลสวยงามกับสมาชิกท่านอื่น (มีค่าเฉลี่ย 4.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.44) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการฟังก์ชันสำหรับจำลองสถานการณ์ในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม (มีค่าเฉลี่ย 4.82 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.46) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างต้องการฟังก์ชันในการแสดงวิดีโอของปลาทะเลสวยงาม แต่ละชนิด (มีค่าเฉลี่ย 4.8 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.46) และต้องการกราฟิก 3 มิติ (Complex 3D Graphics) เข้ามาเป็นส่วนเสริมในการพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ (มีค่าเฉลี่ย 4.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.49)

5.3 การออกแบบและพัฒนาแบบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์

5.3.1 ตราสัญลักษณ์ (Logo) และหน้าแรก (Home Page)

ผู้วิจัยได้ออกแบบตราสัญลักษณ์ (Logo) โดยการผสมผสานสัญลักษณ์ของสมุดหรือหนังสือ เพื่อสื่อความหมายถึงคลังความรู้และแหล่งข้อมูลทางวิชาการ โดยใช้รูปภาพของปลาการ์ตูนซึ่งเป็นปลาทะเลสวยงามและได้รับความนิยมนอย่างสูงจากผู้เลี้ยงมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสื่อความหมายของตราสัญลักษณ์นี้ โดยวางตำแหน่งปลาการ์ตูนไว้ด้านบนของหนังสือ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับสิ่งมีชีวิตทางทะเลที่มีความน่าสนใจ ตราสัญลักษณ์นี้สะท้อนแนวคิดที่ว่าสมาร์ตโฟนสามารถทำหน้าที่เป็นหนังสือเคลื่อนที่ ซึ่งรวบรวมคลังความรู้เกี่ยวกับปลาทะเลสวยงามให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงและศึกษาข้อมูลได้ตลอดเวลาตามความสะดวกและความต้องการของผู้ใช้

ในส่วนของหน้าแรกจะมีส่วนประกอบหลักแบ่งออกเป็น 3 ส่วนด้วยกันคือ 1) พื้นที่สื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปลาทะเลสวยงามซึ่งจัดวางอยู่ในตำแหน่งบริเวณด้านบนของต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ 2) ฟังก์ชันเกี่ยวกับหลักการเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามอย่างละเอียดและเนื้อหาครอบคลุมทุกกระบวนการตามหลักวิชาการ ซึ่งจัดวางอยู่ในตำแหน่งบริเวณตรงกลางของต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยอ้างอิงจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการด้านเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามที่ครอบคลุมทุกขั้นตอน (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.75) 3) ฟังก์ชันการจำลองสถานการณ์ ถูกออกแบบเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถทดลองเลี้ยงสัตว์ทะเลผ่านการเรียนรู้พฤติกรรม ลักษณะนิสัย และระดับความยาก-ง่ายในการเลี้ยง ผ่านระบบจำลองเสมือนจริง โดยฟังก์ชันดังกล่าวช่วยให้ผู้เลี้ยงมีความเข้าใจเชิงปฏิบัติและสามารถเตรียมความพร้อมก่อนการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามในสภาพแวดล้อมจริง ซึ่งจัดวางอยู่ในตำแหน่งบริเวณด้านล่างของต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยเนื้อหาทั้งหมดที่นำเสนอบนต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ ผู้วิจัยได้คัดกรองเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและทันสมัย เช่น ข้อมูลจากกรมประมง ข้อมูลจากอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล เป็นต้น อ้างอิงจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการด้านเนื้อหาที่มีความทันสมัยและน่าเชื่อถือ (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.68) โดยมีรายละเอียดการออกแบบดังนี้

ภาพที่ 1. ตราสัญลักษณ์ (Logo) และหน้าแรก (Home page) ของต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์
(ที่มา: พีรณัฐ นวรัตน์ ณ อุรุยา)

5.3.2 หลักการเลี้ยง

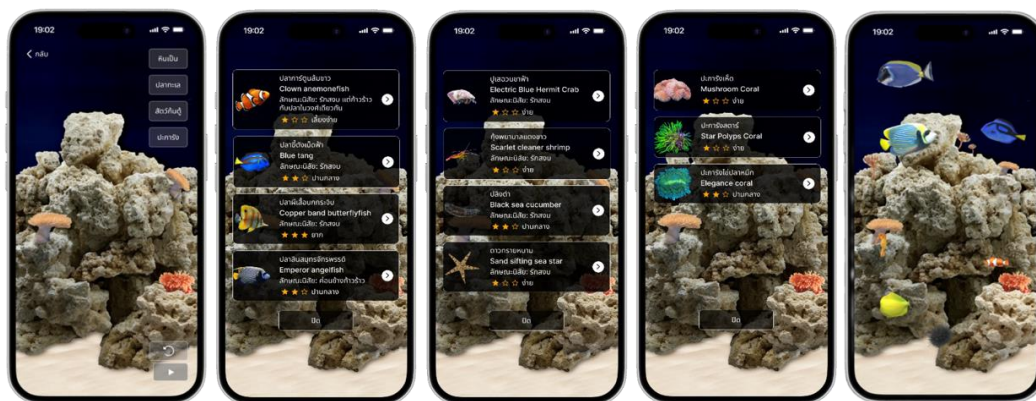
จากการสำรวจความต้องการต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการด้านเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามที่ครอบคลุมทุกขั้นตอน (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.75) ซึ่งถือว่ามีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนาฟังก์ชันที่มีชื่อว่าหลักการเลี้ยง ซึ่งจะแสดงเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามตั้งแต่กระบวนการเตรียมความพร้อม กระบวนการเริ่มเลี้ยงและกระบวนการบำรุงรักษาตู้ปลาทะเล มีเนื้อหาทั้งหมด 18 บท มาจากผลสำรวจพฤติกรรมในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับปลาทะเลสวยงามโดยผู้วิจัยได้จัดลำดับหมวดหมู่เนื้อหาออกเป็นกลุ่ม นำเสนอเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้ใช้งานเข้าใจได้ง่าย อ้างอิงจากผลการวิเคราะห์ความต้องการด้านเนื้อหาที่ถูกจัดลำดับเป็นขั้น (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.67) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับมากที่สุด แบ่งออกเป็น 1) เตรียมความพร้อมก่อนเริ่มเลี้ยง จำนวน 11 เนื้อหา ได้แก่ 1.1 ข่าวสาร 1.2 ตู้ปลา 1.3 ระบบกรอง 1.4 ระบบไฟ 1.5 อุปกรณ์เสริม 1.6 น้ำทะเล 1.7 แบคทีเรีย 1.8 ป้อนน้ำ 1.9 จัดตู้ปลา 1.10 เตรียมตู้ปลา 1.11 กฎหมาย 2) เริ่มเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม จำนวน 4 เนื้อหา ได้แก่ 2.1 แหล่งซื้อขาย 2.2 คัดเลือกปลา 2.3 ลงปลาในตู้ 2.4 อาหาร 3) บำรุงรักษาตู้ปลาทะเล จำนวน 4 เนื้อหา ได้แก่ 3.1 โรคของปลา 3.2 ทำความสะอาดตู้ปลา 3.3 จับคู่ผสมพันธุ์ 3.4 การแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งทั้ง 3 หมวดหมู่ที่ผู้วิจัยได้สรุปเนื้อหาทั้งหมดให้มีความกระชับเข้าใจง่าย อ้างอิงจากผลการวิเคราะห์ความต้องการด้านเนื้อหาที่มีความกระชับ บทสรุปเข้าใจง่าย สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.70) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน มีตัวอย่างดังนี้

ภาพที่ 2. เนื้อหาทั้งหมดของฟังก์ชันหลักการเลี้ยง
(ที่มา: พีรณัฐ นวรัตน์ ณ อุรุยา)

5.3.3 จำลองสถานการณ์

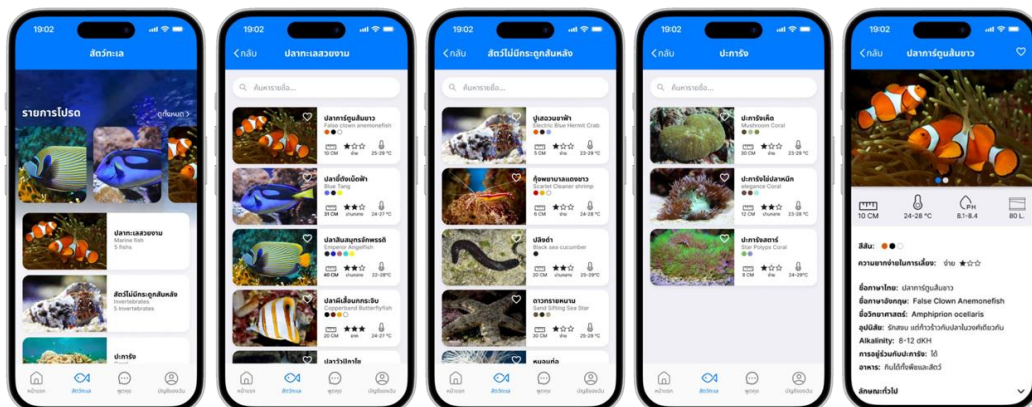
จากการสำรวจความต้องการต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ ผลการวิเคราะห์ความต้องการด้านการฟังก์ชันการจำลองสถานการณ์ (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.82) ซึ่งถือว่าผู้ใช้งานมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนาฟังก์ชันจำลองสถานการณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ใช้ได้ทดลองเลี้ยงหรือศึกษาลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรม หรือระดับความยาก-ง่ายของสัตว์ทะเลแต่ละชนิดก่อนนำมาเลี้ยงภายในตู้ โดยผู้วิจัยออกแบบให้มีลักษณะเป็นกราฟิกเคลื่อนไหวแบบ 3 มิติ (Complex 3D Graphics) ซึ่งฟังก์ชันนี้สามารถอ้างอิงจากผลการวิเคราะห์ความต้องการด้านการฟังก์ชันในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามในการใช้ภาพกราฟิก 3 มิติ (Complex 3D Graphics) เข้ามาเป็นส่วนเสริมในการพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.80) ซึ่งถือว่าผู้ใช้งานมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด โดยหมวดหมู่ของสัตว์ทะเลแบ่งออกเป็น 3 หมวดหมู่ด้วยกัน คือ 1) ปลาทะเล 2) สัตว์กันตู้ 3) ปะการัง โดยมีตัวอย่างการออกแบบดังนี้

ภาพที่ 3. ฟังก์ชันจำลองสถานการณ์
(ที่มา: พิรณัฐ นวรัตน์ ณ อยุธยา)

5.3.4 สัตว์ทะเล

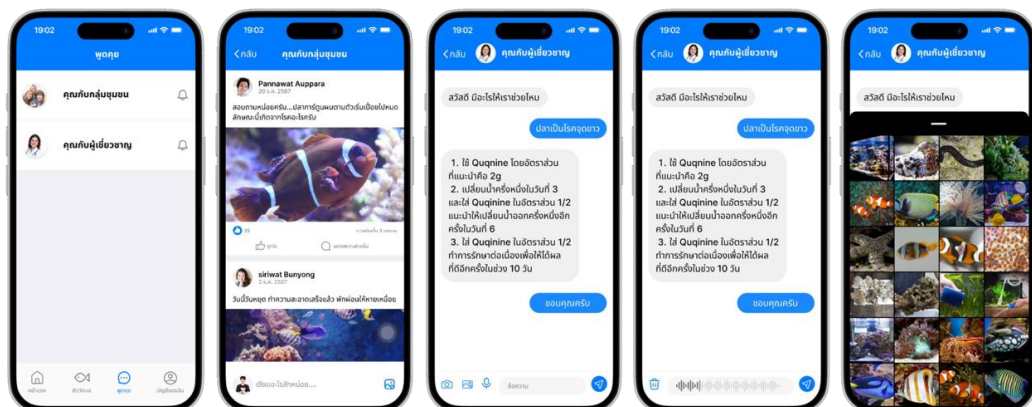
จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการด้านเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามที่มีการจัดหมวดหมู่ของสัตว์ในแต่ละประเภท (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.70) ซึ่งถือว่าผู้ใช้งานมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนาฟังก์ชันที่มีชื่อว่าสัตว์ทะเลเป็นการแสดงข้อมูลรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับสัตว์ทะเลแต่ละชนิดที่สามารถนำมาเลี้ยงได้โดยไม่ผิดกฎหมาย เช่น ขนาดตัวโตเต็มวัย อุณหภูมิที่เหมาะสม ค่าน้ำ ปริมาณน้ำภายในตู้ที่เหมาะสม สีสน อาหาร ลักษณะทั่วไป หรือถิ่นกำเนิด เป็นต้น โดยผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของสัตว์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ปลาทะเลสวยงาม 2) สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง 3) ปะการัง นอกจากนี้ผู้เลี้ยงสามารถกดดูใจสัตว์ทะเลที่ตนชื่นชอบโดยข้อมูลจะถูกบันทึกไว้ในรายการโปรดสำหรับเก็บไว้อ่านหรือศึกษาวิธีการเลี้ยงในภายหลัง โดยมีตัวอย่างการออกแบบดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4. ฟังก์ชันแสดงข้อมูลสัตว์ทะเล
(ที่มา: พิรณัฐ นวรัตน์ ณ อยุรยา)

5.3.5 พุดคุย

ฟังก์ชันพุดคุยเป็นการสนทนากันภายในกลุ่มชุมชนเกี่ยวกับปลาทะเลสวยงามแบ่งออกเป็น 2 แบบ 1) คุณกับกลุ่มชุมชน จากผลการวิเคราะห์ความต้องการในด้านฟังก์ชันสำหรับพุดคุยแลกเปลี่ยนปัญหา-ความรู้ด้านปลาทะเลสวยงามกับสมาชิกท่านอื่น (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.82) ซึ่งถือว่ามีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนาฟังก์ชันที่มีชื่อว่าคุณกับกลุ่มชุมชน เป็นการสนทนาของสมาชิกภายในกลุ่ม สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล ปัญหา หรือประสบการณ์ต่างๆ 2) คุณกับผู้เชี่ยวชาญ จากผลการวิเคราะห์ความต้องการในด้านฟังก์ชันสำหรับปรึกษาปัญหาต่างๆ ที่พบจากการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามกับผู้เชี่ยวชาญ (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.86) ซึ่งถือว่ามีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนาฟังก์ชันที่มีชื่อว่าคุณกับผู้เชี่ยวชาญ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เลี้ยงสามารถสอบถามหรือขอคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามได้โดยตรง

ภาพที่ 5. ฟังก์ชันพุดคุยกับกลุ่มชุมชนและผู้เชี่ยวชาญ
(ที่มา: พิรณัฐ นวรัตน์ ณ อยุรยา)

5.3.6 เนื้อหาที่ใช้สื่อสารในต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์

จากผลการวิเคราะห์ความต้องการด้านเนื้อหาที่ใช้ภาษาเข้าใจง่าย สื่อความหมายได้ชัดเจน (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.65) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้ภาษาในการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ โดยการสื่อสาร

ในลักษณะนี้ช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองและเป็นธรรมชาติ ทำให้ผู้รับสารสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างง่ายดาย ลดความตึงเครียดหรือความรู้สึกกดดันจากการใช้ภาษาที่เป็นทางการหรือมีคำศัพท์เฉพาะทางที่ซับซ้อนจนเกินไป ผู้วิจัยได้คัดกรองเนื้อหาต่างๆ จากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือจากกรมประมงนำมาสรุปเรียบเรียงเพื่อนำเสนอในประเด็นสำคัญ ช่วยให้การสื่อสารมีความชัดเจนและเข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้น สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เลี้ยงปลาทะเลสวยงามได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำภาพ (ภาพถ่าย ภาพกราฟิก ไอคอน) และวิดีโอมาใช้ในการสื่อสารควบคู่กับการเขียนบรรยายเนื้อหาแทนการใช้ข้อความเพียงอย่างเดียว โดยข้อมูลที่ส่งไปยังสมองของมนุษย์ 90% จดจำเป็นภาพ ช่วยให้สามารถสื่อสารข้อมูลได้รวดเร็ว เข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้นและลดความซับซ้อนของข้อมูล อ้างอิงจากผลการวิเคราะห์ความต้องการด้านเนื้อหาที่ใช้ภาษาเขียนมีความสอดคล้องกับรูปภาพ (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.67) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยจัดองค์ประกอบภาพให้มีขนาดที่เหมาะสมกับหน้าจอแพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้ใช้งาน อ้างอิงจากผลการวิเคราะห์ความต้องการด้านเนื้อหาที่มีรูปภาพขนาดชัดเจน อ่านได้ง่าย (มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.70) ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

5.4 ผลการทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์

ผู้วิจัยได้นำไปทดสอบการใช้งาน (User Test) โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ซึ่งผ่านการตรวจสอบแบบคำถามจากอาจารย์ที่ปรึกษา ร่วมกับการสังเกต (Observation) กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน คือ 1) อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารและการออกแบบ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ 1 คน 2) เจ้าพนักงานประมงอาวุโสผู้เชี่ยวชาญในด้านสัตว์ทะเล 1 คน 3) ผู้ที่มีประสบการณ์เลี้ยงปลาทะเลสวยงาม 1 คน โดยสามารถสรุปประเด็นสำคัญในการสัมภาษณ์ได้ดังต่อไปนี้

5.4.1 ความคิดเห็นในภาพรวมเกี่ยวกับการใช้งานต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในด้านประสบการณ์จากการใช้งาน (UX: User Experience)

จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน เกี่ยวกับต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในด้านประสบการณ์ผู้ใช้งาน (User Experience: UX) พบว่าต้นแบบดังกล่าวสามารถใช้งานได้ง่ายและไม่ซับซ้อนเกินไป ฟังก์ชันต่างๆ ได้รับการออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้ทั่วไปสามารถทดลองใช้งานได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดวางองค์ประกอบภายในแพลตฟอร์ม เช่น ตำแหน่งของปุ่ม ขนาดของตัวอักษรและองค์ประกอบต่างๆ ได้รับการออกแบบอย่างเหมาะสมกับการใช้งานบนหน้าจอสมาร์ตโฟน นอกจากนี้ ข้อมูลยังได้รับการจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ อย่างชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกในการสืบค้นและใช้งานข้อมูลดังกล่าวได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ รวมถึงมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน แต่ควรเพิ่มเติมการแนะนำวิธีใช้งานเบื้องต้นสำหรับกรณีผู้ใช้งานเป็นครั้งแรก

5.4.2 ความคิดเห็นภาพรวมของการใช้งานต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารและการออกแบบ

จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารและการออกแบบ พบว่าภาษาที่ใช้สื่อสารในต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์สามารถเข้าใจได้ง่าย การสื่อสารมีความชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงรูปภาพและวิดีโอมีความสอดคล้องกับเนื้อหา ในส่วนของการออกแบบส่วนต่อประสานผู้ใช้ (UI: User Interface) ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นว่าไอคอนที่เลือกใช้มีความเหมาะสม สื่อสารได้ตรงกับหัวข้อที่ต้องการนำเสนอ สีที่ใช้ออกแบบคือสีน้ำเงิน ฟ้า ขาว ซึ่งเหมาะสมที่นำมาใช้ในการออกแบบต้นแบบแพลตฟอร์ม

ออนไลน์ โดยสีน้ำเงิน สีฟ้าสื่อถึงสีของน้ำทะเลและยังสื่อถึงความสงบ ความเย็นสบาย ในส่วนของสีขาวที่ถูกออกแบบให้เป็นพื้นหลังทำให้สามารถอ่านเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ด้านปลาทะเลสวยงามได้ง่ายและสบายตา เช่นเดียวกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญอีก 2 คน กล่าวว่าสีที่ใช้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เกี่ยวกับปลาทะเลสวยงาม เช่นเดียวกับภาษาที่ใช้เขียนบรรยายมีความเหมาะสมสื่อสารได้ชัดเจนและเลือกใช้ฟอนต์ที่เหมาะสม เรียบง่าย ทันสมัย อ่านง่าย แต่ประโยคหรือบางคำที่ใช้เขียนเป็นศัพท์เฉพาะทางอาจเข้าใจแค่เฉพาะในวงการปลาทะเลสวยงามเท่านั้น

5.4.3 ความคิดเห็นภาพรวมในด้านเนื้อหาและพฤติกรรมของการเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม

จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในด้านเนื้อหาและพฤติกรรมของการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามพบว่าเนื้อหาที่ใช้น่าสนใจมีความน่าเชื่อถือ ทันสมัย และถูกต้องตรงกับข้อมูลที่กรมประมงได้ศึกษาและเผยแพร่ เนื้อหาดังกล่าวสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงสำหรับเลี้ยงปลาทะเลสวยงามเบื้องต้น อีกทั้งข้อมูลถูกจัดหมวดหมู่ไว้อย่างชัดเจน มีประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน เช่นเดียวกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เลี้ยงปลาทะเลได้กล่าวว่าแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ให้ความรู้ได้อย่างครบถ้วน มีประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้เลี้ยงปลาทะเลสวยงามมือใหม่ เนื้อหาเข้าใจง่ายและส่งเสริมข้อมูลเชิงลึก แต่ควรเพิ่มเนื้อหาของกฎหมายสัตว์ทะเล ใส่ข้อมูลที่เป็นเกร็ดความรู้เล็กๆ เช่น ถ้าฝ่าฝืนจะได้รับโทษอย่างไร พร้อมทั้งอธิบายลักษณะของสัตว์ทะเลดังกล่าว ในด้านของพฤติกรรมพบว่าวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามคือ เลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลิน ปัญหาจากการเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม จากผลสำรวจที่กรมประมงได้เคยศึกษา พบว่าปัญหาจากการเลี้ยงมีหลายปัจจัย เช่น ราคาของปลาทะเลสวยงามและอุปกรณ์ต่างๆ มีราคาที่สูงเกินไป อีกทั้งการเลี้ยงปลาทะเลมีความยากกว่าเลี้ยงปลาน้ำจืด ต้องใช้หลักการ ความรู้ ความเข้าใจในการเลี้ยงมากกว่าปลาน้ำจืด โดยมีการสืบค้นข้อมูลผ่านเว็บไซต์ Google ตามด้วยการศึกษาข้อมูลที่กรมประมงได้ประชาสัมพันธ์หรือจัดเก็บไว้ในคลังความรู้ ในส่วนของประเด็นหรือหัวข้อที่ผู้เลี้ยงนิยมสืบค้นคือ ชนิดของปลาทะเลสวยงาม ลักษณะชีววิทยาทั่วไป วิธีการเลี้ยง เป็นต้น

5.4.4 ความคิดเห็นภาพรวมเกี่ยวกับการใช้งานต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในด้านการนำไปใช้งานจริง

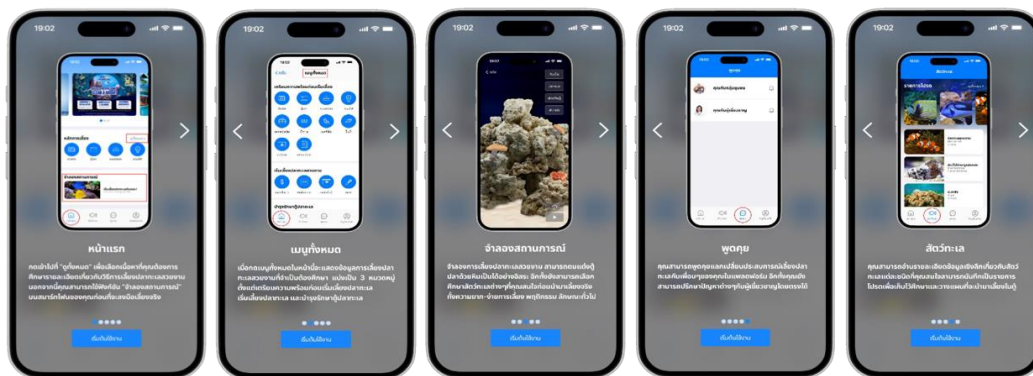
จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในด้านการนำไปใช้งานจริงพบว่าเป็นต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปลาทะเลสวยงามได้อย่างครบถ้วนและมีประโยชน์อย่างมาก ฟังก์ชันต่างๆ ช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าใจรายละเอียดของการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามและลดความกังวลได้เป็นอย่างดี

5.5 ปรับปรุงแก้ไขต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์

หลังจากสรุปผลการทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์กับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สมบูรณ์แบบ มีประสิทธิภาพมากที่สุดและตรงตามความต้องการของผู้ใช้งาน โดยมีการปรับปรุงต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ดังนี้

5.5.1 แก๊ไขต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในด้านประสบการณ์จากการใช้งาน (UX: User Experience)

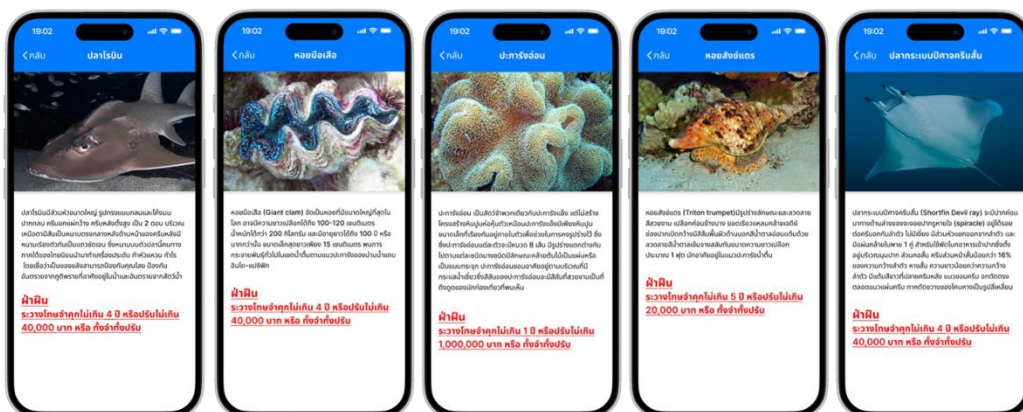
จากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้เพิ่มเติมวิธีใช้งานเบื้องต้นสำหรับกรณีผู้ใช้งานเป็นครั้งแรก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการออกแบบสารัตถิวิธีการใช้งานตามคำแนะนำดังกล่าวและอธิบายคุณสมบัติของฟังก์ชันหลักต่างๆ ในต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยจะแสดงข้อมูลหลังจากที่ผู้เลี้ยงผ่านการลงชื่อเข้าใช้งาน จะปรากฏหน้าคู่มือแนะนำวิธีการใช้พื้นที่ โดยมีตัวอย่างในการออกแบบดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6. เพิ่มคำแนะนำวิธีการใช้งานเบื้องต้นจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
(ที่มา: พีรณัฐ นวรัตน์ ณ ออยุธยา)

5.5.2 แก๊ไขต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในด้านเนื้อหาเกี่ยวกับปลาทะเลสวยงาม

จากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้เพิ่มเติมเนื้อหาการออกแบบหน้าข้อมูลเกร็ดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายของสัตว์ทะเล เช่นโทษของการฝ่าฝืนและอธิบายข้อมูลลักษณะของสัตว์ทะเลชนิดต่างๆ ที่กฎหมายระบุไว้ว่าห้ามนำมาเลี้ยง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการเพิ่มเติมข้อมูลดังกล่าวตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยมีตัวอย่างในการออกแบบดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 7. การออกแบบหน้าข้อมูลเกร็ดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายของสัตว์ทะเล
(ที่มา: พีรณัฐ นวรัตน์ ณ ออยุธยา)

6. อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ด้านปลาทะเลสวยงาม ผู้วิจัยสรุปและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดังต่อไปนี้

6.1 ส่วนที่ 1 การศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้งานต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม

ผลการศึกษาพฤติกรรมของผู้ที่สนใจและมีประสบการณ์เลี้ยงปลาทะเลสวยงามจากการสำรวจ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 18-25 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพนักศึกษา วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุดเป็นอันดับแรกคือ เลี้ยงเพื่อการศึกษา รองลงมาคือ เลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลิน ในขณะที่ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่กล่าวไว้ว่าวัตถุประสงค์ของการเลี้ยงปลาสวยงามอันดับแรกคือ เลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลิน ผ่อนคลาย หรือเลี้ยงเป็นงานอดิเรก ซึ่งขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มตัวอย่างในข้อแรกที่เลี้ยงเพื่อการศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยให้ความคิดเห็นว่าอาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา ดังนั้นวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามจึงมีความแตกต่างไปจากกลุ่มที่ประกอบอาชีพ ปัญหาที่พบจากการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามคือ ความรู้และความเข้าใจในการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามยังไม่มากพอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสหภาพ ดอกแก้ว และพงศ์เชษฐ พิชิตกุล (2552) ที่กล่าวว่าปัญหาจากการเลี้ยงปลาทะเลสวยงามคือ ผู้เลี้ยงไม่มีความรู้พื้นฐานสำหรับเลี้ยงปลาทะเล โดยเฉพาะสำหรับนักเลี้ยงปลามือใหม่ที่ยังไม่มีความรู้และประสบการณ์มากเพียงพอในการเลี้ยง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคือ ความสวยงามของปลาทะเล ซึ่งตรงกับงานวิจัยเรื่องการค้าและเพาะพันธุ์ปลาทะเลสวยงามของโดมิ่งเกซ (Domínguez & Botella, 2014) ที่กล่าวว่า ปลาทะเลสวยงามจัดเป็นสัตว์น้ำสวยงามที่ได้รับความนิยมในการเลี้ยงทั่วโลก เนื่องจากปลาที่อาศัยอยู่ตามแนวปะการังมีสีสันฉูดฉาด สวยงามและมีความเป็นเอกลักษณ์ ผู้ซื้อปลาทะเลสวยงามมักไม่คำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ เช่นที่มาของปลามากนัก ในส่วนของการสืบค้นข้อมูลเนื้อหาที่กลุ่มตัวอย่างสนใจ 3 อันดับแรก คือ 1) ชนิดของปลาทะเลสวยงาม 2) โรค วิธีการรักษาและการป้องกัน 3) วิธีการเลี้ยงปลาทะเล ช่องทางการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับปลาทะเลสวยงามของกลุ่มตัวอย่าง คือ ยูทูบ (YouTube) และเว็บไซต์ (Website) ใน 1 เดือน มีการสืบค้นข้อมูลประมาณ 1-2 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญที่กล่าวไว้ว่าโดยทั่วไปเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสวยงามที่ประสบปัญหาจะเริ่มด้วยการสืบค้นข้อมูลผ่านเว็บไซต์ Google ตามด้วยการศึกษาข้อมูลที่กรมประมงได้ประชาสัมพันธ์หรือจัดเก็บไว้ในคลังความรู้

6.2 ส่วนที่ 2 การศึกษาความต้องการต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ของผู้เลี้ยงปลาทะเลสวยงาม

ความต้องการด้านการออกแบบบนต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์

จากผลการศึกษาความต้องการของกลุ่มผู้ที่มีความสนใจและมีประสบการณ์เลี้ยงปลาทะเลสวยงามซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกแพลตฟอร์มออนไลน์ในรูปแบบแอปพลิเคชัน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นช่องทางการสืบค้นข้อมูลที่ง่าย สะดวกและเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องผลกระทบของการใช้งานแอปพลิเคชันบนแพลตฟอร์มดิจิทัลของโจวและคณะ (Zhou et al., 2021) ที่พบว่าผู้ใช้มือถือสมาร์ทโฟน

85% มีแนวโน้มที่จะเลือกใช้อัปพลิเคชันมากกว่าเว็บไซต์ โดยมีเหตุผลว่าแอปพลิเคชันสามารถลดระยะเวลาในการเข้าถึงข้อมูลและทำให้ประสบการณ์ใช้งานง่ายยิ่งขึ้น ในด้านการออกแบบ กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้อีคอนประเภทเส้น (Stroke/Outline) ตัวอักษรแบบไม่มีเชิง (San Serif) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความเหมาะสม สะอาดตา อ่านได้ง่ายบนหน้าจออุปกรณ์ดิจิทัลต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาว่าตัวอักษรแบบไม่มีเชิง (San Serif) นั้นส่งผลกระทบต่อผู้อ่านอย่างไรบนหน้าจอดิจิทัลของโดกูซอเยและคณะ (Dogusoy et al., 2016) ที่กล่าวว่าตัวอักษรแบบไม่มีเชิง (San Serif) อ่านง่าย ดูทันสมัยมากกว่าอักษรในรูปแบบอื่น เหมาะใช้ในงานที่ต้องการความทันสมัย ไม่เป็นทางการมากนักและงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบตัวอักษรของกีไน (Günay, 2024) ที่ให้ความเห็นว่าการเลือกรูปแบบตัวอักษรที่เหมาะสมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในออกแบบ ต่อมา กลุ่มตัวอย่างเลือกใช้น้ำเงิน ฟ้า ขาวในการออกแบบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยสีน้ำเงิน ฟ้า จัดเป็นสีที่อยู่ในวรรณะเย็น (Cool Tone Color) ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างอาจมีการเชื่อมโยงสีน้ำเงินและฟ้าเข้ากับสีของน้ำทะเล ความเย็นสบายและความสงบ สอดคล้องกับงานวิจัยเกี่ยวกับสีและผลกระทบต่ออารมณ์ของหยางและคณะ (Yang et al., 2024) ที่กล่าวว่าสีที่อยู่ในวรรณะเย็น (Cool Tone Color) กลุ่มนี้เมื่อนำมาใช้ในงานจะให้ความรู้สึกสดชื่น เย็นสบาย น่าเชื่อถือ ส่วนสีขาวที่ถูกนำมาใช้เป็นสีของพื้นหลังนั้นอาจเป็นเพราะการอ่านข้อความที่มีจำนวนมากเป็นเวลานานโดยใช้ตัวหนังสือสีอ่อนบนพื้นหลังสีเข้มจะทำให้สายตาเกิดความเมื่อยล้า สอดคล้องกับปรีดี นกุลสมปรรณนา (2566) ได้กล่าวว่าสีขาวสร้างความรู้สึกถึงการปลดปล่อยทำให้ผู้เยี่ยมชมเว็บไซต์หรือสื่อดิจิทัลอื่นๆ มีพื้นที่ในการหายใจ รู้สึกผ่อนคลาย สบายตา ไม่อึดอัด จำเป็นต้องนำมาใช้กับการออกแบบในบางส่วนและเนื่องจากสายตาของมนุษย์ต้องใช้ตัวรับรู้ถึง 3 สี ในการรับรู้สีตรงกันข้ามกับสีเข้มหรือสีดำที่ไม่มีแสงที่มองเห็น (Visible Light) ส่งมาถึงดวงตาของมนุษย์หรือมีจำนวนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับสีอ่อน โดยสีขาวสามารถสะท้อนแสงสีทุกสี ซึ่งตรงกันข้ามกับสีดำที่ไม่สะท้อนสีใดๆ

ความต้องการด้านเนื้อหาในการเล็งปลาทะเลสวยงามบนต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์

จากการสำรวจความต้องการของกลุ่มตัวอย่างที่มีความสนใจและมีประสบการณ์เล็งปลาทะเลสวยงาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการเนื้อหาที่มีความกระชับ มีบทสรุปเข้าใจง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้ เนื้อหาควรมีความทันสมัย น่าเชื่อถือและใช้ภาษาเข้าใจง่าย สื่อความหมายได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ วิธีการนำเสนอควรถูกจัดลำดับเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกและเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยผู้วิจัยให้ความเห็นว่าการนำเสนอเนื้อหาที่ชัดเจนและเป็นระบบช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้และการนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการเล็งปลาทะเลสวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศทางน้ำ คุณภาพน้ำและพฤติกรรมของสัตว์น้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของหลี่และจาง (Li & Zhang, 2021) ที่พบว่าเนื้อหาที่กระชับและเข้าใจง่าย มีความทันสมัยส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้และความพึงพอใจของผู้ใช้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉิน (Chen et al., 2020) ที่พบว่าการจัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่องช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการนำไปปฏิบัติได้จริง

ความต้องการด้านฟังก์ชันการใช้งานบนต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์

ในส่วนของการต้องการด้านฟังก์ชันการใช้งาน กลุ่มตัวอย่างต้องการต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน มีการจัดองค์ประกอบต่างๆ อย่างเหมาะสม เช่น ขนาดตัวอักษร รูปภาพ หรือปุ่มต่างๆ ซึ่งมีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลไว้อย่างชัดเจน ค้นหาสะดวก นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างต้องการฟังก์ชันในการพูดคุย

แลกเปลี่ยนความรู้หรือปรึกษาปัญหาต่างๆ กับผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงฟังก์ชันการจำลองสถานการณ์ต่างๆ เพื่อเป็นส่วนช่วยในการวางแผนและช่วยลดความกังวลในการเลี้ยงปลาทะเลสำหรับนักเลี้ยงมือใหม่ เนื่องจากปลาทะเลมีความยากในการนำมาเลี้ยงในตู้ที่เป็นระบบปิดมากกว่าปลาน้ำจืด การที่กลุ่มตัวอย่างต้องการเนื้อหาที่สะดวกเข้าใจง่าย มีการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ หรือเชิงเทคนิคมากนัก ในประเด็นที่ซับซ้อนและต้องใช้ความเชี่ยวชาญนี้ ตรงกับงานวิจัยการศึกษาการสื่อสารข้อมูลเชิงเทคนิคและวิทยาศาสตร์บนแพลตฟอร์มดิจิทัลของหยางและคณะ (Yang et al., 2024) ที่พบว่าผู้รับข้อมูลมีความต้องการในรูปแบบเดียวกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำภาษาไทยมาใช้ในการสื่อสารบนต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ จากการสำรวจแอปพลิเคชันที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปลาทะเลสวยงามพบว่ายังไม่มีแอปพลิเคชันภาษาไทยสำหรับผู้ใช้งาน

6.3 ส่วนที่ 3 การออกแบบและพัฒนาต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับผู้เลี้ยงปลาทะเลสวยงาม

จากการทดสอบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ให้ความคิดเห็นว่าต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์นี้ใช้งานง่ายและไม่ซับซ้อนเกินไป ฟังก์ชันต่างๆ ได้รับการออกแบบโดยสำรวจข้อมูลความต้องการจากกลุ่มผู้ใช้งาน สามารถทดลองใช้งานหรือเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง การจัดวางองค์ประกอบภายในแพลตฟอร์ม เช่น ตำแหน่งของปุ่ม ขนาดของตัวอักษรและองค์ประกอบต่างๆ มีความเหมาะสมกับการใช้งานบนหน้าจอสมาร์ทโฟน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของศรัณยพงศ์ ธรรมขจิตภักกุล (2564) เรื่องการออกแบบเรขศิลป์สำหรับการท่องเที่ยวที่กล่าวว่าการออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้ (UX) ต้องมีการจัดวางองค์ประกอบอย่างเหมาะสมและเลือกใช้ฟังก์ชันการทำงานที่จำเป็นเท่านั้น ในด้านของการออกแบบส่วนต่อประสานผู้ใช้ (UI) ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าโดยรวมเป็นต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ออกแบบได้อย่างเหมาะสม เรียบง่าย สบายตา มีการใช้ไอคอนและตัวอักษรที่ทันสมัย อ่านง่าย สื่อสารได้ชัดเจน รวมถึงสีที่ใช้ในการออกแบบคือ สีน้ำเงิน สีฟ้า สีขาวสื่อได้ถึงสีของน้ำทะเล สอดคล้องกับงานวิจัยของกมลทิพย์ ต่อทรัพย์สินชัย และคณะ (2565) ที่ศึกษาการออกแบบแอปพลิเคชันที่ได้ผลว่าหลักการออกแบบแอปพลิเคชันเน้นการใช้งานง่าย การแสดงผลของหน้าอุปกรณ์สวยงาม ทันสมัย ตอบสนองต่อการกดใช้งาน โดยรวมแล้วเป็นต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปลาทะเลสวยงามได้อย่างครบถ้วนและมีประโยชน์ต่อผู้ใช้งานเป็นอย่างมาก

ในด้านการใช้ภาษาสื่อสารเพื่อเขียนบรรยายเนื้อหาบนต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ ผู้วิจัยได้ใช้ภาษาในการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ มีรูปแบบในการเขียนที่ผู้รับสารเข้าใจง่าย ช่วยลดความตึงเครียดหรือความรู้สึกกดดันจากการใช้คำศัพท์เฉพาะทางหรือวิชาการมากเกินไปและผู้วิจัยได้คัดกรองเนื้อหาต่างๆ จากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือนำมาสรุปเนื้อหาทั้งหมดให้มีความกระชับเข้าใจง่าย แบ่งออกเป็น 18 บท 3 หมวดหมู่ คือ 1) เตรียมความพร้อมก่อนเริ่มเลี้ยง 2) เริ่มเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม 3) บำรุงรักษาตู้ปลาทะเล สอดคล้องกับแนวคิดของอรพัชรินทร์ พาเพียร (2566) ที่กล่าวว่าการดัดแปลงปรุงแต่งเนื้อหาสามารถทำสิ่งที่เข้าใจยากให้อยู่ในลักษณะที่เข้าใจง่ายขึ้น เช่น การย่อส่วน ขยายส่วน ทำบทสรุปประเด็นสำคัญ จากสิ่งที่มีความซับซ้อนสามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำภาพ (ภาพถ่าย ภาพกราฟิก ไอคอน) และวิดีโอมาใช้ในการสื่อสารควบคู่กับการเขียนบรรยายเนื้อหาแทนการใช้ข้อความเพียงอย่างเดียว โดยข้อมูลที่ส่งไปยังสมองของมนุษย์ 90% จดจำเป็นภาพ ช่วยให้สามารถสื่อสารข้อมูลได้รวดเร็ว เข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้นและลดความซับซ้อนของข้อมูล สอดคล้องกับแนวคิดของเคมปีและสเมลลี (Kemp & Smellie, 1989) ที่ได้กล่าวว่าการเลือกใช้สื่อที่แสดงแทนด้วยภาพ (เช่น ภาพถ่าย ภาพกราฟิก) สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้รับสารได้เป็นอย่างดี

7. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) ในส่วนของเนื้อหาหลักการเลี้ยงปลาทะเลสวยงาม นอกจากนำรูปภาพมาใช้สื่อสารควบคู่กับคำบรรยาย อาจมีการนำวิดีโอเข้ามาใช้ควบคู่กับเนื้อหาที่เขียนบรรยาย เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น วิดีโอแนะนำขั้นตอนการเตรียมตู้ปลาทะเล หรือวิดีโอแนะนำวิธีการปล่อยปลาลงตู้อย่างถูกวิธี เป็นต้น
- 2) เพิ่มการออกแบบแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับผู้ใช้งานสมาร์ทโฟนในระบบปฏิบัติการอื่นๆ เช่น แอนดรอยด์ (Android) เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้ใช้งานที่สนใจเลี้ยงปลาทะเลสวยงามได้มากยิ่งขึ้น

8. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

- 1) งานวิจัยในอนาคตนอกจากเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) เพื่อนำไปออกแบบต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ ควรเพิ่มการสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) สอบถามความต้องการจากกลุ่มตัวอย่าง หรือจัดทำกรสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อทราบความต้องการหรือปัญหาต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
- 2) หลังจากนำต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ควรนำไปทดสอบความพึงพอใจกับกลุ่มตัวอย่าง โดยอาจใช้แนวคิดทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) มาประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบประเมิน เพื่อให้ต้นแบบแพลตฟอร์มออนไลน์สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพตรงกับความต้องการของผู้ใช้งานได้มากยิ่งขึ้น
- 3) ในอนาคตอาจมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีผู้ช่วยเสมือน (Virtual Assistant) โดยการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) เข้ามาใช้สื่อสารหรือโต้ตอบกับผู้ใช้งานผ่านเสียงพูด

รายการอ้างอิง

- กมลทิพย์ ต่อทรัพย์สินชัย, เอกภพ อาดำ, มังกรรัตน์ ม่วงแพร่, อชิตพล คุ่มเรือง, และสปีนนา อรุณพัฒนางศ์. (2565). การออกแบบแอปพลิเคชันสำหรับการจัดการและลดปริมาณขยะอาหาร. วารสารนวัตกรรมสื่อและการสื่อสาร, 1(1), 48-68.
- ปรีดี นกุลสมปรารถนา. (2566, 10 มกราคม). การเลือกสีเพื่อออกแบบเว็บไซต์กับการสร้างประสบการณ์ที่ดีสำหรับผู้เยี่ยมชม. <https://www.popticles.com/marketing/best-color-in-website-design/>
- ภัทรานิษฐ์ แดงรัมย์. (2565). กลยุทธ์การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อประสิทธิภาพในการเข้าถึงข้อมูลการออมเงินกรณีชราภาพของผู้ประกันตนในกองทุนประกันสังคม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มาร์เก็ต เทรนด์. (2566, 15 พฤษภาคม). 'ธุรกิจเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง' เติบโตอย่างต่อเนื่องและโอกาสในการสร้างกำไร. <https://zortout.com/blog/pet-business-trend>

- ศรัณยพงศ์ ธรรมขจัดภัยกุล. (2564). การออกแบบเรขาคณิตสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติของกลุ่มผู้ขับขี่มอเตอร์ไซด์: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- สถาบันวิจัยสัตว์น้ำสวยงามและพรรณไม้น้ำ. (2559). 100 ชนิดปลาทะเลสวยงาม. https://www4.fisheries.go.th/local/pic_activities/201912160912512_pic.pdf
- สหภาพ ดอกแก้ว, และพงศ์เชษฐ พิชิตกุล. (2552). ปลาทะเลสวยงาม: การเลี้ยงและดูแลอย่างถูกวิธี. <https://www.researchgate.net/publication/303699877>
- อรพัชรินทร์ พาเพียร. (2566). การสื่อสารเพื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ. https://saoc.raf.mi.th/images/documents/articles/2566/teacher_66/6605pdf.pdf
- Chaisanit, S. (2018). A review of educational communication model: A practical teaching in the Thai classroom guide. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 12(29), 9-18.
- Chen, H., Xu, H., & Zhang, Y. (2020). Privacy concerns and information sharing in online health communities. *Information Systems Journal*, 30(32), 204-235.
- Dogusoy, B., Cicek, F., & Cagiltay, K. (2016). How serif and sans serif typefaces influence reading on screen: An eye-tracking study. In M. F. Costabile & F. Paternò (Eds.), *Lecture notes in computer science: Vol. 9747. Design, user experience, and usability: Novel user experiences* (pp. 578-586). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-40355-7_55
- Domínguez, L. M., & Botella, A. S. (2014). An overview of marine ornamental fish breeding as a potential support to the aquarium trade and to the conservation of natural fish populations. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 9(4), 608-632.
- Günay, M. (2024). The impact of typography in graphic design. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 15(57), 1446-1464.
- Kemp, E. J., & Smellie, D. C. (1989). *Planning, producing, and using instructional media*. Harper & Row. https://books.google.co.th/books/about/Planning_Producing_and_Using_Instruction.html?id=jmnuAAAAMA-AJ&redir_esc=y
- Li, H., & Zhang, L. (2021). Smart retail trends in China. *Asia Business Review*, 6(4), 211-229.
- Monticini, P. (2010). *The ornamental fish trade. Production and commerce of ornamental fish: Technical-managerial and legislative aspects*. Globefish Research Programme. https://www.researchgate.net/publication/312445751_The_ornamental_fish_trade_Production_and_commerce_of_ornamental_fish_technical-managerial_and_legislative_aspects
- Muktamar B. A., Luminkewas, C. S., & Rofi'i, A. (2023). The implementation of user-centered design method in developing UI/UX. *Journal of Information System, Technology and Engineering*, 1(2), 26-31.
- Statista Research Department. (2023). *Most popular types of pets owned in Thailand as of January 2022*. <https://www.statista.com/statistics/1321209/thailand-popular-owned-pet-types/>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper and Row.
- Yang, Y., Ye, X., Chen, S., Zhao, Y., Law, R., & Yang, L. (2024). Cold tones for sincerity and warm tones for excitement: Interactive effects of color tone and brand personality on brand evaluation. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 29(10), 1222-1236.
- Zhou, W., Xu, J., & Wang, H. (2021). The impact of mobile applications on digital experience: An empirical study. *Computers in Human Behavior*, 119, 33-48.

“เสียงแห่งแรงบันดาลใจในห้วงกว้างค์” สำหรับวงโมเดิร์นอิเล็กทรอนิกส์ของซอมเบล*

Received: 25 April 2024

Revised: 31 May 2024

Accepted: 27 December 2024

ประทีป เจตนากุล**
วีรชาติ เปรมานนท์***

บทประพันธ์เพลง “เสียงแห่งแรงบันดาลใจในห้วงกว้างค์” สำหรับวงโมเดิร์นอิเล็กทรอนิกส์ของซอมเบลมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงผ่านจินตนาการความฝันเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดและการตีความจากสิ่งที่เป็นนามธรรม โดยนำมาถ่ายทอดในลักษณะศิลปะเกี่ยวกับเสียง รวมถึงการศึกษาค้นคว้ารายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความฝัน เช่น ทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์ คาร์ล ยุง อัลเฟรด แอดเลอร์ คาร์ล กุสตาฟ คารุส อีกทั้งการวิเคราะห์บทประพันธ์ของคีตกวีที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากความฝันและวิธีการเชื่อมโยงจินตนาการไปสู่ทฤษฎีดนตรี ทฤษฎีเสียง ผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในความฝัน เช่น สถานที่ อารมณ์ความรู้สึก วัตถุต่างๆ แล้วนำมาสร้างสรรค์เสียงจากการตีความสิ่งเหล่านั้น โดยใช้เทคนิควิธีการที่ได้ศึกษาจากการประพันธ์หลากหลายประเภท ได้แก่ อะคูสติกมิวสิก อิเล็กทรอนิกส์มิวสิก อิเล็กทรอนิกส์อะคูสติกมิวสิก มิวสิกคอนกรีต ซาวด์สเคป นำมาผสมผสานเพื่อให้ได้งานสร้างสรรค์ที่ไร้ขีดจำกัด

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

กว้างค์;
ความฝัน;
เสียงแห่งพื้นที่;
ศิลปะเกี่ยวกับเสียง

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีตะวันตก ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง “เสียงแห่งแรงบันดาลใจในห้วงกว้างค์” สำหรับวงโมเดิร์นอิเล็กทรอนิกส์ของซอมเบล

** นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ตะวันตก ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: prateep@ku.th

*** ศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศิลป์ตะวันตก ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ติดต่อได้ที่: weerachat.p@chula.ac.th

“The Impressionable Sound Reverie” for Modern Electric Ensemble*

Received: 25 April 2024

Revised: 31 May 2024

Accepted: 27 December 2024

Prateep Jattanakul**

Weerachat Premanont***

A composition entitled “The Impressionable Sound Reverie” for Modern Electronic Ensemble is crafted with the aim to explore the realm of imaginative dreams and to ascertain whether sonic art can effectively convey abstract concepts. Drawing upon the seminal works of notable psychologists such as Sigmund Freud, Carl Jung, Alfred Adler, and Carl Gustav Carus, this study was influenced by various dreams-related theories and concepts.

The research analysed the feasibility of conveying abstract concepts through sonic art forms, drawing inspiration from dreams and imagination. It examined how composers have historically drawn inspiration from dreams, scrutinised the composer’s imagination’s role in interpretation, and explored methods to establish connections between imagination, music theory, and sound history. Furthermore, the study involved experimental recordings of elements encountered in dreams, including space, emotions, and various objects, followed by the creation of sounds based on interpretations of these elements. This music composition used techniques such as acoustic, electronic, electroacoustic, musique concrète, and soundscape, which are combined to facilitate unlimited creativity in creating works. For the performance, live musical instruments and electronic equipment are positioned for the performer and the audience, along with lighting and media for a surround-sound experience like Wagner’s Gesamtkunstwerk.

Research Article

Abstract

Keywords

reverie;
dream;
soundscape;
sonic art

* This article is part the author’s Doctor of Fine and Applied Arts (D.F.A.) thesis entitled, “The Impressionable Sound Reverie” For Modern Electric Ensemble

** D.F.A.’s Student, Western Music Program, Department of Music, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, e-mail: prateep@ku.th

*** Professor, Western Music Program, Department of Music, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, e-mail: weerachat.p@chula.ac.th

1. บทนำ

มนุษย์ทุกคนล้วนมีความฝัน ไม่ว่าจะเป็นฝันดี ฝันร้าย ฝันในสิ่งที่เป็นไปได้ ฝันเรื่องเดิม บางคนนำความฝันไปตีความได้เป็นเรื่องเป็นราวเพื่อการเสี่ยงโชค หรือเพื่อพยากรณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เราสามารถฝันได้ทั้งกลางวันและกลางคืน หรือฝันในขณะที่ยังตื่นอยู่ที่เรียกว่า “ภวังค์”

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงตั้งคำถามว่าถ้าสามารถบันทึกความฝันไว้และเก็บรายละเอียดให้ได้มากที่สุด แล้วนำสิ่งต่างๆ ที่พบเจอในจินตนาการความฝันออกมา เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการประพันธ์เพลง รวมถึงการสร้างสรรค์งานศิลปะ จะสามารถเป็นไปได้หรือไม่ ด้วยการจัดบันทึกความฝันของตัวผู้วิจัย แล้วทำการจัดเรียงใหม่เข้าด้วยกัน ทั้งในด้านอารมณ์ความรู้สึก รวมถึงความมหัศจรรย์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยใช้ข้อแม้ของพื้นที่และเวลาในการเกิดความฝันเป็นตัวแปรในการเปลี่ยนท่วงทำนอง จังหวะและอารมณ์ ด้วยการสร้างเสียง ทั้งจากการประพันธ์ให้กับเครื่องดนตรีจริงและจากการผสมผสานด้วยเทคโนโลยีเสียงจากกระบวนการคอมพิวเตอร์

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อสร้างสรรค์การประพันธ์เพลง “เสียงแห่งแรงบันดาลใจในห้วงภวังค์” เพื่อนำองค์ความรู้นั้นมาใช้ในการพัฒนาการประพันธ์ดนตรีสมัยใหม่
- 2) เพื่อสร้างสรรค์การประพันธ์ดนตรีในรูปแบบและลีลาใหม่ โดยใช้การผสมผสานเทคนิคที่หลากหลาย มีนวัตกรรม
- 3) เพื่อเผยแพร่แนวคิดและวิธีการประพันธ์แก่ผู้ที่สนใจงานในแนวทางเดียวกัน

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ผลงานการประพันธ์เพลง “เสียงแห่งแรงบันดาลใจในห้วงภวังค์” เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาการประพันธ์ดนตรี
- 2) สามารถประพันธ์ดนตรีรูปแบบและลีลาใหม่ โดยใช้การผสมผสานเทคนิคที่หลากหลาย มีนวัตกรรม
- 3) สามารถเผยแพร่องค์ความรู้วิธีการประพันธ์ที่ได้แก่ผู้ที่สนใจงานในแนวทางเดียวกัน

4. ขอบเขตของการวิจัย

- 1) งานวิจัยนี้มุ่งเน้นความฝันที่เกิดขึ้นขณะนอนหลับ มิได้หมายถึงความฝันที่เป็นเป้าหมายในชีวิต
- 2) งานวิจัยนี้มีการผสมผสานจินตนาการของผู้วิจัยเพื่อความสะดวกของบทประพันธ์

5. วิธีดำเนินการและขั้นตอนการวิจัย

1) ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร อาทิ ข้อมูลเกี่ยวกับภวังค์ ความฝัน มิติแห่งจินตนาการและการประพันธ์ดนตรีรูปแบบใหม่

2) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับเสียงในหัวภวังค์ความฝัน มีรายละเอียดดังนี้

2.1) บันทึกจินตนาการเสียงจากหัวภวังค์ รวมถึงจากความฝันของตนเองโดยละเอียด เช่น เกี่ยวกับอะไร สถานที่ ช่วงเวลา ความยาวของความฝันทุกวัน เป็นเวลา 30 วัน

2.2) จำแนกรูปแบบตามลักษณะจินตนาการหรือความฝัน (Somerville, 2011, pp. 191-192) ได้แก่

- Recurring dream ความฝันที่คล้ายเรื่องจริง
- Epic dream ความฝันที่เป็นเรื่องเป็นราว แต่ไม่สอดคล้องกัน
- Healing dream ความฝันเกี่ยวกับร่างกายจิตใจ ความเจ็บป่วย
- Nightmare ความฝันในทางลบ ทุกข์ทรมาน
- Prophetic dream ความฝันแบบเห็นอนาคต
- Reverie ความฝันแบบรู้ตัวว่ากำลังฝันอยู่ หรือเรียกว่า “ภวังค์”

3) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อมาใช้เป็นวัตถุดิบและกำหนดรูปแบบของการประพันธ์

4) ประพันธ์เพลง

5) ทำการแสดงต่อสาธารณชนเพื่อเผยแพร่บทประพันธ์และจัดพิมพ์รูปเล่มวิทยานิพนธ์

6. การทบทวนวรรณกรรม

6.1 งานประพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับภวังค์และความฝัน

บทประพันธ์ “Symphonie Fantastique” ในตอนที่ 1 “Rêveries-Passions” ของเฮกเตอร์ แบร์ลีโยซ (Hector Berlioz, 1803-1869) นำเสนอความฝันและความหลงใหล มีการนำเสนอทำนองหลักคงที่ เรียกว่า “idée fixe” (ณัชชา พันธุ์เจริญ, 2554, น. 175) เพื่อต้องการสื่อถึงผู้เป็นที่รักในจินตนาการ ด้วยเทคนิคการใช้โน้ตซ้ำๆ และใช้ทำนองหลักนี้เป็นวัตถุดิบเพื่อเชื่อมโยงในแต่ละตอนเพลงอีกด้วย เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการมีอยู่และความโหยหาผู้เป็นที่รักในจินตนาการความคิดของเขา คำว่า “idée fixe” แปลว่า “ความคิดที่ตายตัว” หรือ “ความหลงใหล” สะท้อนถึงธรรมชาติของการถูกครอบงำทางจิตใจจากความรักและความหลง เริ่มต้นนำเสนอด้วย

เสียงที่เต็มไปด้วยอารมณ์ที่ชวนฝันและแว้งว้าง ต่อเมื่อดำเนินไป บทเพลงจะมีความเร้าร้อน รุนแรง และสับสน วุ่นวายมากขึ้น จุดเด่นในงานประพันธ์ชิ้นนี้คือ การนำทำนองหลักมาใช้ซ้ำๆ แต่เปลี่ยนสีสันทันที และอารมณ์เพลง ด้วยการชักกลุ่มเครื่องดนตรี การยืด ย่อ ขยายทำนอง แปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็วแบบคาดไม่ถึง ซึ่งสังเกตได้ว่าเป็นลักษณะเดียวกันกับความฝันที่สามารถเปลี่ยนเรื่องราวได้อย่างรวดเร็ว

ริชาร์ด วากเนอร์ (Richard Wagner, 1813-1883) กับผลงาน “Tristan and Isolde” เป็นบทเพลงโอเปร่าที่ได้รับอิทธิพลจากความฝันโดยเฉพาะ (Geck, 2013, pp. 229-231) ใช้เทคนิคการประพันธ์ที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น 1) การใช้ Chromaticism หรือระบบครึ่งเสียง ได้แก่ การใช้โน้ตอื่นๆ นอกจากโน้ตทั้ง 7 ตัวที่อยู่ในบันไดเสียงหลัก เป็นผลให้เกิดเสียงประสานที่ไม่กลมกล่อม กระดังงู การใช้เทคนิคการประพันธ์นี้โดยปกติหลังจากได้เสียงที่แปร่งหูตามที่ตั้งใจแล้ว จะต้องมีการเกลากหรือทำให้เสียงกลับไปกลมกล่อมอีกครั้ง แต่วากเนอร์ตั้งใจที่จะปล่อยทิ้งไว้ อย่างนั้น 2) การใช้ Tristan chord คือการใช้คอร์ดที่มีระยะห่างคู่ 4 Augmented คู่ 6 Augmented และคู่ 9 Augmented นับจากโน้ตที่ต่ำที่สุด ได้แก่ F-B-D#-G# (ณัชชา พันธุ์เจริญ, 2554, น. 391) ซึ่งจะได้ยินในช่วงเวลาสำคัญๆ ในโอเปร่า คอร์ดในลักษณะนี้ทำให้เกิดความรู้สึกโหยหาและตึงเครียด เพิ่มความเข้มข้นให้กับอารมณ์ของเพลง Tristan chord มีความคล้ายคลึงกับ French sixth ซึ่งจัดเป็น 1 ใน 3 ของคอร์ดประเภท Augmented sixth chord ประกอบด้วย Italian sixth, French sixth และ German sixth อย่างมาก มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางว่า วากเนอร์จงใจใช้โน้ตตัว G# ให้เป็นโน้ตในคอร์ดจริงๆ หรือใช้เป็นนอกคอร์ดเพื่อเกลามาไปสู่โน้ตในคอร์ด (Appoggiatura) ถ้าใช้เป็นโน้ตนอกคอร์ด Tristan Chord จะเหมือนกับ French sixth ที่จะได้เสียงเช่นเดียวกับคอร์ด Second inversion II⁷⁵ แทนที่ แต่ถ้า G# เป็นโน้ตในคอร์ด โน้ตตัว A จะกลายเป็นโน้ตนอกคอร์ดของ Tristan chord เช่นกัน แต่หน้าที่ของทั้งสองคอร์ดนั้นเหมือนกันคือเกลามาหาคอร์ดที่ 5 ของบันไดเสียง 3) Gesamtkunstwerk หรือบูรณาการศิลปะ คือการรวมเอาศาสตร์ทางศิลปะเข้าไว้ด้วยกัน ดนตรี ละครและองค์ประกอบภาพ (visual) ทำให้เกิดการผสมผสานอย่างลงตัวหรือในภาษาปัจจุบันจะเรียกว่า Intermedia หรือ Multimedia (Johnson, 2007, p. 259) ซึ่งวิธีการนี้ทำให้งานของเขาเป็นเอกลักษณ์และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งการแสดง วากเนอร์เชื่อว่า จะสามารถสร้างความแตกต่างจากแบบดั้งเดิม งานศิลปะทั้งหมดนี้จะสามารถทำงานร่วมกันอย่างกลมกลืนเพื่อถ่ายทอดวิสัยทัศน์ทางศิลปะอย่างเป็นหนึ่งเดียว ด้วยแนวคิดที่ว่าโรงละครเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ทางศิลปะ ด้วยการออกแบบโรงละคร การจัดวางวงออร์เคสตราและการวางตำแหน่งผู้ฟังล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญทั้งสิ้น

ภาพที่ 1. Tristan chord

“Prelude to the Afternoon of a Faun” (Prélude à l'après-midi d'un faune) ของโคลด เดอบุสซี (Claude Debussy, 1862-1918) เป็นผลงานดนตรีแนวอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) มีการใช้บันไดเสียงแบบหนึ่งเสียงเท่า (Whole tone scale) เป็นวัตถุดิบส่วนหนึ่งในการประพันธ์ คือทุกเสียงมีระยะห่างหนึ่งเสียงเต็มเท่ากันหมด ทำให้เกิดความรู้สึกแฉ่วฉวางและล่องลอย เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เกิดบรรยากาศแบบชวนฝัน อิสระ

และไร้ขอบเขต เดอบุสซีให้ความสำคัญกับความดั่งเบา (dynamic) ของตัวบทเพลงเป็นอย่างมาก มีรูปแบบอิสระ และสั่นไหว สะท้อนถึงการไม่ยึดติดกับแบบแผนโครงสร้างดนตรีแบบดั้งเดิม ดนตรีของเขาเคลื่อนที่ไปอย่างเป็นธรรมชาติ (Engel & Ewen, 2016, p. 124)

จากการศึกษาผลงานของคีตกวีที่ได้รับแรงบันดาลใจจากความฝันและภวังค์ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและเทคนิคการสร้างเสียงมาปรับใช้กับการประพันธ์เพลง ได้แก่ การใช้บันไดเสียงแบบ 1 เสียงเต็มของเดอบุสซี การนำเสนอทำนองแบบซ้ำๆ ของแบร์ลีโยซ รวมถึงการใช้ Tristan chord และการจัดองค์ประกอบต่างๆ ในการแสดงของวาร์กเนอร์ นำมาผสมผสานกับเสียงจากอิเล็กทรอนิกส์ให้เกิดเป็นเสียงใหม่ต่อไป

6.2 แนวคิดทางศิลปะเกี่ยวกับเสียง

อะคูสเมติก (Acousmatic) ถือกำเนิดมาจากการค้นพบของพีธาโกรัส (Pythagoras, c. 570-c. 495 BC) นักปรัชญาและนักคณิตศาสตร์ชาวกรีกโบราณ เขาได้ทำการทดลองโดยพุดจากด้านหลังของฉากรักที่ผู้ฟังไม่สามารถมองเห็นผู้พูด โดยมีจุดประสงค์คือเพื่อสร้างประสบการณ์การฟัง โดยไม่จำเป็นต้องมองเห็น การใช้เทคนิคนี้จะช่วยเพิ่มความสามารถในการสำรวจมิติเชิงพื้นที่ ความซับซ้อนของเสียงดนตรี รวมถึงการควบคุมการรับรู้เสียงของผู้ฟัง จึงมักนำเสนอในพื้นที่การฟังแบบเฉพาะ เช่น โรงคอนเสิร์ตหรือสตูดิโอ การมองเห็นจะถูกจำกัดให้เหลือน้อยที่สุด และมุ่งเน้นไปที่ประสบการณ์การฟังเพียงอย่างเดียว การไม่มีภาพของแหล่งกำเนิดเสียงจะช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ฟังกับองค์ประกอบเกี่ยวกับเสียง ส่งเสริมให้เกิดการฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังแบบใช้ปัญญา และจินตนาการ ส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งของแนวคิดแบบอะคูสเมติก คือการกำหนดพื้นที่การฟัง การส่งเสียงที่หลากหลายผ่านการตั้งค่าลำโพงแบบหลายช่องสัญญาณ (surround sound) สามารถทำให้เสียงต่างๆ เคลื่อนไหวในพื้นที่สามมิติ กว้าง ยาวและลึก รู้สึกถึงการเคลื่อนไหวและสามารถบอกตำแหน่งของเสียงได้อย่างชัดเจน

มิวสิกคอนกรีต (Musique concrète) คือดนตรีแนวทดลองรูปแบบหนึ่ง เกิดขึ้นในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 โดยการใช้เสียงที่บันทึกไว้จากโลกแห่งความจริงมาเป็นวัตถุดิบในการเรียบเรียงใหม่ (Davies, 1996, p. 7) เสียงเหล่านี้อาจเป็นเสียงอะไรก็ได้ ตั้งแต่เสียงในชีวิตประจำวันไปจนถึงเสียงที่มีการดัดแปลง จากนั้นจึงใช้ซอฟต์แวร์เพื่อทำการเปลี่ยนคุณลักษณะของเสียงเหล่านั้นด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การตัดต่อเสียง การสลับลำดับ การเกิดของเสียง (non-linear) การเปลี่ยนระดับเสียง (pitch shift) การยืดเสียง (time straightening) การเล่นเสียงแบบย้อนกลับ (reverse) รวมไปถึงการใช้เอฟเฟกต์ เช่น การใช้เสียงสะท้อน (echo)

อิเล็กทรอนิกส์มิวสิก คือการพัฒนาที่ต่อเนื่องมาจากมิวสิกคอนกรีต เป็นดนตรีที่สร้างขึ้นโดยการใช้เทคโนโลยีทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการประมวลผลทางดิจิทัลเป็นหลัก โดยมีออสซิลเลเตอร์ (oscillator) เป็นหัวใจสำคัญ

แอมเบียนท์มิวสิก (Ambient music) คือการใช้เสียงต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศ โดยไม่ยึดติดกับโครงสร้างหรือจังหวะแบบการประพันธ์ทั่วไป การสร้างสรรค์จะใช้เสียงที่เรียบง่ายนำมาจัดวางแบบวนซ้ำไปซ้ำมา เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกถึงพื้นที่และอารมณ์ สามารถใช้เสียงของเครื่องดนตรีอะคูสติกพร้อมกับเสียงอิเล็กทรอนิกส์ที่เรียกว่าอิเล็กทรอนิกส์อะคูสติก (Gibbs, 2007, p. 26) รวมถึงการใช้เสียงจากสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว แล้วนำมาผ่านกระบวนการมิวสิกคอนกรีตเพื่อเปลี่ยนอัตลักษณ์ของเสียงใหม่ก็สามารถทำได้

6.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความฝัน

ความฝันคือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการนอนหลับ เกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางประสาทสัมผัส จิตใต้สำนึกและการรับรู้ที่หลากหลาย ประกอบด้วยจินตภาพ ความคิด อารมณ์ การรับรู้ที่ชัดเจนในจิตใจ ซึ่งสามารถรู้สึกได้จริงเหมือนตอนใช้ชีวิตในยามตื่น บางคนสามารถจดจำได้ ในขณะที่บางคนจำไม่ได้ ความฝันอาจแตกต่างกันอย่างมากทั้งในด้านเนื้อหา น้ำเสียงและความซับซ้อน ลักษณะทั่วไปของความฝัน ได้แก่

- 1) จินตภาพ ความฝันมักเกี่ยวข้องกับการเห็นภาพของสถานที่ ฉาก หรือผู้คนซึ่งมีตั้งแต่เสมือนจริงไปจนถึงเหนือจริง
- 2) อารมณ์ ความฝันสามารถทำให้เกิดอารมณ์ได้หลากหลาย เช่น ความสุข ความเศร้า ความกลัว ความตื่นเต้น อารมณ์ที่เกิดขึ้นในความฝันนั้นมักรุนแรงและมีความสมจริง
- 3) เรื่องเล่า ความฝันมากมายมีโครงสร้างมาจากการเล่าเรื่อง โดยที่เหตุการณ์ การกระทำและการเจรจาโต้ตอบ แม้จะแสดงออกมาแบบมีลำดับก่อนหลัง แต่ก็ยังสามารถแยกเรื่องราวออกจากกันเป็นหลายเรื่องได้
- 4) ความทรงจำ ความฝันอาจเกี่ยวข้องกับความทรงจำจากอดีต สถานการณ์ในชีวิตปัจจุบัน หรืออาจเป็นสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมาทั้งหมด
- 5) สัญลักษณ์นิยม ความฝันอาจใช้สัญลักษณ์ คำอุปมาอุปไมยเชิงเปรียบเทียบเพื่อสื่อความหมายหรือแสดงถึงความคิดและความปรารถนาโดยไม่รู้ตัว
- 6) ปฏิกริยา ในระหว่างความฝัน บุคคลอาจมีปฏิกริยาทางร่างกายต่อน้ำหาของความฝัน เช่น อัตราการเต้นของหัวใจเพิ่มขึ้น การหายใจเปลี่ยนแปลง หรือการเคลื่อนไหว เช่น การกระตุกของแขนหรือขา เป็นต้น
- 7) ระยะเวลา ความฝันมีความยาวแตกต่างกันไป โดยอาจสั้นมากเพียงไม่กี่วินาทีไปจนถึง 20-30 นาที

จุดเริ่มต้นของกระบวนการเกิดความฝันคือการนอน การนอนคือสภาวะที่ร่างกายปิดกั้นการรับรู้จากภายนอก ซึ่งเป็นปกติวิสัยในการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ มนุษย์ใช้เวลากับการนอนโดยเฉลี่ยประมาณ 1 ใน 3 ของชีวิตหรือประมาณ 92-122 วัน ใน 1 ปี (Aminoff et al., 2011) จึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้างในช่วงเวลาที่เรานอนหลับ

Rapid Eye Movement (REM) คือการนอนที่มีการเคลื่อนไหวตาไปมาอย่างรวดเร็ว ถึงแม้ว่าจะหลับไปแล้ว แต่สมองยังทำงานอยู่เหมือนในขณะตื่น เป็นระดับการนอนที่ส่งผลทำให้เกิดความฝัน ความจำ การเรียนรู้ จนถึงการสร้างจินตนาการ (Siegel, 2011, pp. 139-142) ระหว่างการนอนหลับ ดวงตาจะขยับไปมาอย่างรวดเร็วหลังจากที่ตาปิดสนิท อัตราการเต้นของหัวใจเร็วขึ้น การหายใจไม่สม่ำเสมอ ซึ่งจะแตกต่างจากการนอนหลับช่วงอื่น การนอนระดับ REM คลื่นไฟฟ้าสมองจะทำงานช้าลง แต่ยังมีเคลื่อนไหวสูงเหมือนในขณะตื่น REM จึงเป็นระดับการนอนที่ทำให้เกิดความฝันได้มากที่สุด ตรงกันข้ามกับ Non-Rapid Eye Movement (NREM) ที่ดวงตาจะไม่ขยับ คลื่นไฟฟ้าสมองยังคงทำงานแต่จะเคลื่อนไหวช้าลง ทำให้เกิดความฝันได้ยาก ในการนอนหลับโดยทั่วไปจะเกิดการนอนแบบ NREM และ REM สลับกันไป ซึ่งกระบวนการนอนหลับแบ่งออกเป็น 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นขั้นเริ่มต้นของการนอนหลับหรือเริ่มมีความง่วง มีการเคลื่อนไหวของดวงตาอย่างช้าๆ เป็นระดับการนอนหลับที่สามารถถูกรบกวนได้ง่าย เพราะประสาทสัมผัสยังมีความตื่นตัว กล้ามเนื้อทั่วร่างกายจะเริ่มผ่อนคลาย คลื่นไฟฟ้าสมองจะค่อยๆ เปลี่ยนจากสภาวะตื่นเป็นหลับ อาจเกิดอาการกล้ามเนื้อกระตุกเจ็บพลัน

การหายใจเริ่มช้าลง ความดันโลหิตและอุณหภูมิสมองลดลง จังหวะการเต้นของหัวใจยังเป็นปกติ เกิดคลื่นไฟฟ้าสมองในลักษณะ Alpha ไปจนถึงคลื่น Theta ระยะนี้จะใช้เวลาประมาณ 30 วินาทีถึง 7 นาที จัดเป็น NREM

ระยะที่ 2 การหลับตื้น เป็นจุดเริ่มต้นของการหลับจริง การถูกรบกวนให้ตื่นเป็นไปได้ยากขึ้น การกลอกตาจะเคลื่อนไหวช้าและค่อยๆ หยุดลง คลื่นไฟฟ้าสมองจะเริ่มช้าลงจนถึงระดับ Sleep Spindle (Sigma Bands หรือ Sigma Waves) มีความถี่ประมาณ 12-14 Hz และจะสัมพันธ์กับคลื่นสมองชนิด K-complex กล่าวคือ เป็นช่วงที่สมองจะหยุดกระบวนการทำงานต่างๆ เพื่อให้ผู้นอนอยู่ในภาวะที่เงียบสงบ ระยะที่ 2 นี้จะใช้เวลาประมาณ 20 ถึง 30 นาที จัดเป็น NREM

ระยะที่ 3 การหลับปานกลาง การนอนหลับในช่วงนี้ทำให้ตื่นขึ้นได้ยากมาก ความมีสติรู้ตัวจะเริ่มหายไป การเคลื่อนไหวของตาจะหยุดสนิท ในระยะนี้อาจเกิดอาการเรียกว่า พาราซอมเนีย (Parasomnia) หรือพฤติกรรมที่ผิดปกติขณะนอนหลับ อาจเกิดการละเมอเคลื่อนไหวร่างกาย ละเมอพูด รวมถึงอาการหวาดกลัว คลื่นไฟฟ้าสมองและชีพจรจะเต้นช้าลง ถ้าถูกทำให้ตื่นในช่วงนี้จะรู้สึกมึนงงอย่างมาก เกิดคลื่นไฟฟ้าสมองในลักษณะ Delta จัดเป็น NREM

ระยะที่ 4 เป็นช่วงที่หลับสนิทที่สุดของการนอนหรือหลับลึก อัตราการเต้นของหัวใจลดลงเหลือประมาณ 60 ครั้งต่อนาที จะพบคลื่นไฟฟ้าสมองในลักษณะ Delta wave ระยะนี้จะใช้เวลาประมาณ 30 ถึง 50 นาที จัดเป็น REM จากนั้นกระบวนการนี้จะย้อนกลับไปที่ระยะที่ 2-4 วนไปเช่นนี้ตลอดระยะเวลาของการนอนหลับ

ภวังค์ (reverie) สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกขณะ เช่น ในขณะที่เรากำลังขับรถ สายตาเพ่งมองไปบนถนน ร่างกายบังคับอุปกรณ์ต่างๆ อยู่ นั่น ในความคิดอาจเกิดภาพต่างๆ ที่เราจินตนาการขึ้นมาเองได้ ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ บุคคล หรือวัตถุต่างๆ อาจเกิดขึ้นจากความต้องการที่จะไปสถานที่นั้น อยากได้สิ่งนั้น หรือนึกถึงบุคคลเหล่านั้น รวมไปถึงสิ่งที่อยู่ในความกังวล อาจจะเป็นปัญหาต่างๆ ที่ยังแก้ไขไม่ได้ ในภวังค์ความคิดนี้ บางครั้งถูกผสมผสานด้วยจินตนาการ มีทั้งที่สามารถเกิดขึ้นจริงและไม่สามารถเกิดขึ้นจริง เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ หวังภวังค์นี้เราสามารถแต่งเติมได้เองตามใจปรารถนา สามารถทำสิ่งที่เป็นไปได้ให้เป็นไปได้ เช่น อยากจะไปสถานที่ไหน กับใคร ทำอะไร ก็สามารถกำหนดให้เกิดขึ้นในห้วงภวังค์ความคิดได้ มีความเป็นอิสระอย่างสูงสุด สามารถแต่งเติมให้ตนเองเป็นคนร่ำรวย ขับรถหรูหราก็สามารถเกิดขึ้นได้ แตกต่างจากความฝันในขณะหลับ เพราะไม่สามารถกำหนดหรือควบคุมสิ่งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในความฝันได้

7. การทดลองและกำหนดแนวทางบทประพันธ์

ผู้วิจัยได้จัดบันทึกความฝันและภวังค์ที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งว่าเกี่ยวข้องกับสิ่งใด มีองค์ประกอบใดเกิดขึ้นบ้าง โดยใช้เวลา 1 เดือนในการเก็บข้อมูล เนื่องจากการฝันมิได้เกิดขึ้นในทุกๆ คืนที่เรานอนหลับ หรือเกิดความฝันขึ้นแต่ไม่สามารถจดจำได้ ผู้วิจัยจึงออกแบบตารางบันทึกความฝัน เพื่อให้ง่ายต่อการสรุปข้อมูล การวิเคราะห์ ตีความ และนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการเริ่มต้นทดลองสร้างบทประพันธ์

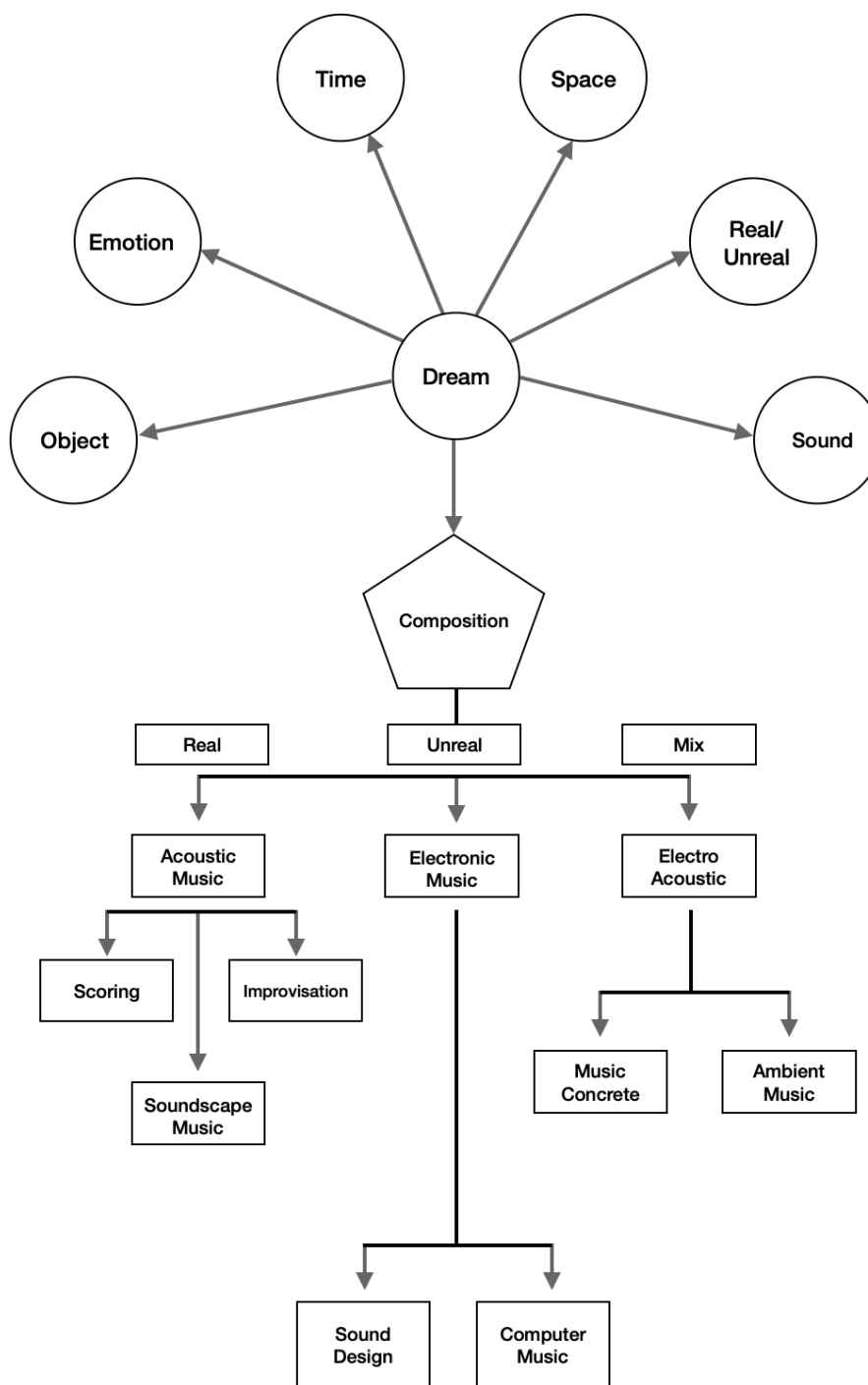
ตารางที่ 1

ตัวอย่างบันทึกความฝัน

ครั้งที่	วัน/เดือน/ปี	ช่วงเวลา	ฉากทัศน์	รายละเอียด	ความยาว	อารมณ์	สี	เสียง	สมจริง/ เกินจริง	บุคคล ที่เกี่ยวข้อง	วัตถุ เฉพาะเจาะจง
1	20 ต.ค. 2566	กลางคืน	ตลาด	เดินคนเดียวในตลาด เพื่อหาซื้อของบางอย่าง พบคนขายหมูกำลังใช้มีด สับเนื้อหมูอย่างรุนแรง	5-6 นาที	สับสน	โทน ดำ	มีเสียง เพลงเก่า	สมจริง	ผู้ฝัน, คนขายหมู	มีด
		กลางวัน	ในซอยบ้านเก่า	คนขายหมูถือมีดอันเดิม วิ่งเข้ามาทำร้าย จิ้งจอกหนึ่ง ตัว	2-3 นาที	กลัว	ภาพสี	มีเสียง ฟ้าร้อง	สมจริง	ผู้ฝัน, คนขายหมู ผู้คนในซอย	มีด
				ตื่นจากฝัน							

จากตารางที่ 1 ตัวอย่างบันทึกความฝัน จะเห็นว่าการเกิดความฝันหนึ่งครั้งสามารถเกิดขึ้นได้หลากหลาย ฉากทัศน์ หลายหลายเวลา บางความฝันอาจมีเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับตัวบุคคลหรือวัตถุต่างๆ (Bulkeley, 2001, p. 167) แต่เสียงที่เกิดขึ้น เช่น เสียงฟ้าร้อง กลับไม่มีความเกี่ยวข้องใดๆ ความฝันมีความเป็นอิสระ เป็นนามธรรม และประกอบไปด้วยข้อมูลจำนวนมาก เป็นสาเหตุทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปทิศทางในการประพันธ์ได้อย่างชัดเจน เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทดลองสร้างแผนผังการประพันธ์ขึ้นเพื่อใช้กำหนดกรอบความคิด โดยใช้องค์ประกอบสำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นในความฝัน แล้วจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาจำแนก จัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ เพื่อกำหนดให้เป็นข้อแม้และตัวบ่งชี้ว่าความฝันที่มีองค์ประกอบในลักษณะใดจะใช้เทคนิคการประพันธ์แบบใด ดังเช่นตัวอย่างจากบันทึกความฝันข้างต้น สถานที่ในฝันเป็นตลาดและภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในฝันนั้นมีความสมจริง กล่าวคือเป็นความฝันที่สามารถเกิดขึ้นในโลกแห่งความจริงได้ ไม่มีจินตนาการเหนือธรรมชาติหรือแบบแฟนตาซี ผู้วิจัยจึงกำหนดแนวทางการสร้างสรรค์เสียงของบทประพันธ์โดยการเลือกใช้เทคนิคการนำเสนอแบบชาวดีสเคป หรือเสียงของพื้นที่จริง (ในตัวอย่าง ได้แก่ เสียงของตลาดสด ช่วงเวลากลางคืน) อาจจะนำมาเสนอเป็นเสียงหลัก หรือเปลี่ยนหน้าที่ให้เป็นเสียงพื้นหลังให้กับเสียงอื่นๆ (background) และเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้นในแนวทางการประพันธ์ ผู้วิจัยได้จำแนกสิ่งที่เกิดขึ้นในความฝันไว้ 6 องค์ประกอบดังนี้

- 1) วัตถุ (object) ได้แก่ คน สัตว์ หรือสิ่งของที่ปรากฏขึ้นและมีบทบาทสำคัญในความฝัน
- 2) อารมณ์ (emotion) อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในความฝัน โดยเป็นความรู้สึกของผู้ฝันเอง
- 3) เวลา (time) ช่วงเวลาที่เกิดขึ้นในความฝัน อาจสลับไปมาระหว่างกลางวันกับกลางคืน
- 4) พื้นที่ (space) ได้แก่ สถานที่ในความฝัน อาจเปลี่ยนได้มากกว่า 1 สถานที่
- 5) สมจริงหรือไม่สมจริง (real/ unreal) คือความฝันที่มีลักษณะเหมือนอยู่ในโลกจริงกับความฝันที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในโลกจริง เช่น บินได้ หรือเดินอยู่บนดาวอังคาร
- 6) เสียง (sound) เพื่อให้ผู้ฝันตั้งข้อสังเกตว่าในความฝันมีเสียงอะไรเกิดขึ้นหรือไม่

ภาพที่ 2. แผนผังการประพันธ์

จากแผนผังการประพันธ์พบว่าเมื่อจำแนกองค์ประกอบต่างๆ ได้อย่างชัดเจน การนำข้อมูลความฝันมาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ ทำให้ทิศทางการเลือกใช้เทคนิคการประพันธ์เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จากแบบบันทึกความฝันที่นำมาเป็นตัวอย่างข้างต้น สามารถนำมากำหนดเทคนิควิธีการประพันธ์ได้และยังสามารถนำมาใช้เป็นตัวกำหนดในการสร้างชั้นต่างๆ ของเสียง (layers of sound) ได้อีกด้วย ตัวอย่างวิธีการสร้างสรรค์เสียงโดยอิงจากข้อมูลความฝันข้างต้นมีดังนี้

1) เลือกใช้เสียงพื้นๆที่จากองค์ประกอบที่ 4 ได้แก่ การที่ฝนว่าอยู่ในตลาดจัดเป็นเรื่องราวที่สมจริง ผู้วิจัยได้ทดลองใช้เทคนิคการบันทึกเสียงแบบซาวด์วอล์ก (soundwalk) คือการบันทึกเสียงแบบต่อเนื่องเพียงครั้งเดียว มีการกำหนดจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดการบันทึกเสียง (A to B) อย่างชัดเจน มีการทดลองเดินตามเส้นทางก่อนเพื่อจับเวลาให้ได้ตามความยาวของเวลาการบันทึกเสียงที่วางแผนไว้ เพราะเทคนิคการบันทึกเสียงแบบซาวด์วอล์กนั้น ความสำคัญคือจะต้องซื่อสัตย์กับตนเอง เสียงที่นำมาใช้ต้องเป็นการบันทึกแบบต่อเนื่องตามลำดับเวลา (linear) ไม่มีการตัดต่อหรือนำมาจัดเรียงใหม่

2) เลือกใช้เสียงวัตถุจากองค์ประกอบที่ 1 ในตัวอย่าง ได้แก่ เสียงคนขายหมูกำลังสับหมูอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นจริง แต่ช่วงเวลาที่ลงพื้นที่และบันทึกเสียงตามขั้นตอนที่ 1 อาจจะไม่มีการสับหมูเกิดขึ้น จึงต้องบันทึกเสียงในช่วงเวลาที่เกิดการสับหมู โดยบันทึกเสียงจากสถานที่จริง เสียงของการสับหมูจริงแล้วนำมาจัดวางให้สอดคล้องกับเสียงของพื้นที่ในข้อ 1 เกิดเป็นชั้นของเสียงลำดับที่ 2 เพื่อให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพจากการได้ฟังเสียงโดยไม่ต้องเห็นภาพ

3) ใช้เสียงที่เกิดขึ้นในความฝันจากองค์ประกอบที่ 6 ในตัวอย่าง ได้แก่ เสียงเพลงเก่าที่มีเสียงของนักร้อง ผู้วิจัยเลือกวิธีการสร้างสรรค์เสียงแบบมิกซ์คอนกรีต โดยเริ่มจากการบันทึกเสียงจากแผ่นเสียงเพลงเก่าที่มีความใกล้เคียงกับเพลงที่เกิดขึ้นในความฝัน จัดเก็บเสียงที่บันทึกได้ในรูปแบบข้อมูลเสียงแบบดิจิทัล (wave file) แล้วนำข้อมูลเสียงนั้นมาผ่านกระบวนการทางคอมพิวเตอร์โดยใช้ซอฟต์แวร์ทางดนตรีหรือ Digital Audio Workstation (DAW) เพื่อดัดแปลงคุณลักษณะของเสียงโดยใช้เทคนิคการเล่นเสียงแบบย้อนกลับ (reverse) เพื่อให้ผู้ฟังไม่สามารถจับใจความของเนื้อร้องได้ แต่ยังคงเอกลักษณ์ของเสียงเพลงแบบเก่าอยู่ จากนั้นจึงนำเสียงที่ได้มาจัดวางใหม่ให้เกิดเป็นเสียงอีกชั้นหนึ่งและสอดคล้องกับเสียงข้างต้น

4) ตามแผนผังด้านบนกำหนดข้อแม้ไว้ว่าหากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในความฝันสามารถเกิดขึ้นได้ในโลกจริงจะต้องใช้เสียงจากเครื่องดนตรีอะคูสติคประกอบด้วย ดังนั้นการประพันธ์ดนตรีเพื่อตอบโจทย์ตามข้อแม้ดังกล่าวจะถูกกำหนดทิศทางด้วยองค์ประกอบที่ 5 คืออารมณ์ที่เกิดขึ้นในความฝัน แล้วนำไปซ้อนให้เกิดเป็นเสียงเพิ่มขึ้นอีกชั้นหนึ่ง

5) การแปรเปลี่ยนของความฝันจะเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเสียงในบทประพันธ์ ในตัวอย่างความฝันข้างต้น เมื่อข้อมูลในความฝันเกิดการเปลี่ยนแปลงคือจากช่วงเวลากลางคืนเป็นกลางวัน (องค์ประกอบที่ 3) สถานที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากตลาดกลางคืนเป็นเสียงในซอยบ้านเก่าที่เต็มไปด้วยผู้คน เสียงของพื้นที่ที่จะถูกเปลี่ยนไปด้วย (องค์ประกอบที่ 4) รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกที่เปลี่ยนจากลึกลับเป็นน่ากลัว ดนตรีอะคูสติคจะถูกเปลี่ยนให้กลายเป็นอารมณ์น่ากลัว (องค์ประกอบที่ 2) เสียงที่เกิดขึ้นในความฝันจากเสียงเพลงเก่าเปลี่ยนเป็นเสียงฟ้าร้อง (องค์ประกอบที่ 6) เพิ่มเติมคือเสียงการวิ่งหนีคนขายหมูที่กำลังถือมีดเข้ามาทำร้าย (องค์ประกอบที่ 1)

ภาพที่ 3. ชั้นของเสียง

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดเรียงชั้นของเสียงนั้นเป็นไปตามข้อแม้ การจัดวางและรูปแบบการประพันธ์ถูกกำหนดโดยองค์ประกอบที่เกิดขึ้นจากความผันทั้งสี่ ทั้งนี้อาจมีการแต่งเติมในรายละเอียดของเสียงเพื่อให้เกิดความสมจริงและตอบสนองด้านอารมณ์ความรู้สึกมากขึ้น มีการใช้เสียงสังเคราะห์ต่างๆ เพื่อเติมเต็มสิ่งที่ขาดหายไปจากความบกพร่องของเทคโนโลยีการบันทึกเสียงที่อาจเกิดขึ้นได้ในกระบวนการเก็บข้อมูล

8. รูปแบบและวิธีการประพันธ์

บทประพันธ์ “เสียงแห่งแรงบันดาลใจในห้วงภวังค์” สำหรับวงโมเดิร์นออร์เคสตร้าของซอมนีลมีความยาว 35 นาทีแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่

ช่วงที่ 1 การจำลองเสียงของกระบวนการนอนหลับ ตัวอย่างการประพันธ์ในช่วงที่ 1 เริ่มด้วยการใช้เสียงอิเล็กทรอนิกส์จากซอฟต์แวร์ สร้างเสียงยาวเพื่อจำลองเสียงของคลื่นไฟฟ้าสมองในระยะเริ่มต้นของการนอนหลับ คลื่น Delta มีความถี่อยู่ที่ 9-13 Hz ซึ่งเกินความสามารถของมนุษย์ที่จะได้ยิน ผู้วิจัยจึงกำหนดความถี่ไว้ที่ 13 Hz แล้วยกระดับความสูงของความถี่ทีละ 1 เท่าตัว เช่น $13+13=26$, $26+26=52$, $52+52=104$ จนถึงค่าความถี่ที่มนุษย์สามารถได้ยินคือ 20-20,000 Hz ซึ่งในบทประพันธ์จะใช้ความถี่ต่างๆ จากหลักการนี้ แล้วจึงใช้ออสซิลเลเตอร์จากซอฟต์แวร์ดนตรีสร้างเสียงความถี่ที่ต้องการขึ้นมา เพื่อให้เกิดเป็นชั้นเสียงที่ 1 จากนั้นใช้เครื่องดนตรีอะคูสติก ได้แก่ เปียโนและฮอร์น เพื่อเป็นตัวแทนของความคิดที่ยังไม่หยุดนิ่ง ยังคงนึกถึงสิ่งต่างๆ โดยใช้เทคนิคการประพันธ์แบบไตรโทน (Tritone) และบันไดเสียงแบบหนึ่งเสียงเต็ม (Whole tone scale) เป็นชั้นเสียงที่ 2 จากนั้นจึงขยายภาพของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในความคิดเหล่านั้นออกมาตามข้อมูลจากการจดบันทึกความฝันของผู้วิจัย ได้แก่ เสียงรถไฟและเสียงความวุ่นวายของสยามสแควร์ นำมาผ่านกระบวนการตามแนวคิดแบบมิกซ์คอนกรีต โดยการทำให้เสียงเหล่านั้นมีความลึก เว้าว้าง ด้วยการใช้อีควอไลเซอร์ (Equalizer) ในการตัดความถี่สูงออกและใช้รีเวิร์บ (Reverb) เพื่อเพิ่มความลึก ทำให้เสียงเหล่านั้นมีมิติเหมือนอยู่ในห้วงความคิดจริงๆ เกิดเป็นชั้นเสียงที่ 3 และใช้เสียงอิเล็กทรอนิกส์จากออสซิลเลเตอร์ เพื่อสร้างเสียงการกลอกตาไปมาซึ่งจะเกิดขึ้นช่วง NREM Sleep โดยกำหนดให้เสียงมีความถี่ต่ำ ทั้งนี้เสียงจากออสซิลเลเตอร์จะเป็นเสียงยาวเท่านั้น จึงต้องมี

การเปลี่ยนคุณลักษณะของเสียงให้สั้นลงด้วยการปรับค่า ADSR (Attack, Decay, Sustain, Release) จากนั้นใช้ฟิลเตอร์ (Filter) เพื่อให้เสียงเกิดซ้ำอย่างรวดเร็ว เมื่อได้เสียงที่ต้องการแล้วจึงใช้โอโตแพน (auto pan) ทำให้เสียงเคลื่อนที่จากซ้ายไปขวา เพื่อให้เหมือนกับการกลอกตาจริงๆ เป็นเสียงขั้นที่ 4 เมื่อทั้ง 4 ชั้นของเสียงครบแล้วบทประพันธ์จะมีลักษณะวนวายสับสน จากนั้นจึงค่อยๆ ลดจำนวนชั้นของเสียง เพื่อให้รู้สึกถึงความสงบ จนเหลือแค่เสียงหนึ่งยาวจากการจำลองคลื่นไฟฟ้าสมอง เปรียบได้กับการเริ่มต้นกระบวนการหลับลึก พร้อมทั้งจะเกิดความฝัน

ช่วงที่ 2 คือการประพันธ์โดยใช้ข้อแม้ที่ได้จากการเก็บข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้ในตารางบันทึกความฝัน การแบ่งชั้นต่างๆ ของเสียงเป็นไปตามแผนผังการประพันธ์ ตัวอย่างการประพันธ์ในช่วงที่ 2 เริ่มต้นด้วยความฝันว่าเดินอยู่ในตลาดเวลากลางคืน วังเวงและหวาดกลัว ผู้วิจัยใช้การซ้อนเสียงเปียโนเข้ากับเสียงจำลองของคลื่นไฟฟ้าสมองที่กำลังจะจางหายไป โดยเลือกใช้โน้ต 4 ตัวของ Whole tone scale ได้แก่ E F# G# A# โดยให้โน้ตตัวแรกกับตัวสุดท้ายมีระยะห่างกันเป็นไตรโตน ในสัดส่วนสามพยางค์ อัตราจังหวะ 6/8 เพื่อสร้างความรู้สึกวังเวง ตามด้วยเสียงของเชลโล่เล่นโน้ตเสียงยาว สลับสูงต่ำตามบันไดเสียงแบบหนึ่งเสียงเท่า เพื่อเพิ่มความลึกให้กับเสียงดนตรี เป็นชั้นเสียงที่ 1 จากนั้นตามข้อมูลความฝัน คือเริ่มเดินเร็วขึ้นเพราะมีความรู้สึกกลัว ผู้วิจัยจึงใช้การสร้างเสียงจากอิเล็กทรอนิกส์ให้เกิดเป็นเสียงเล็กๆ และสั้นๆ ผ่านฟิลเตอร์เพื่อเปลี่ยนลักษณะของเสียงให้ทุ้มและแหลมสลับกันอย่างรวดเร็ว ในการนำเสนอเสียงนี้จะวิ่งวนรอบผู้ฟังด้วยระบบเสียงรอบทิศทาง เพื่อสร้างความน่าสนใจ เป็นชั้นเสียงที่ 2 จากนั้นใช้เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสายเล่นแบบดีด (Pizzicato) เพื่อเพิ่มความรู้สึกสับสน หวาดระแวงเป็นชั้นเสียงที่ 3 จากนั้นใช้เสียงลมจากการบันทึกเสียงนำมาผ่านอีควอไลเซอร์ โดยใช้เทคนิคออโตเมชัน (Automation) ได้แก่ การบันทึกคำสั่งให้ซอฟต์แวร์ลดและเพิ่มความถี่สูงให้กับเสียงลมแบบอัตโนมัติตามที่ตั้งค่าไว้ และจะเกิดขึ้นในลักษณะเดิมทุกครั้ง ทำให้เสียงลมที่ได้เหมือนมีการเคลื่อนไหวรอบผู้ฟังจริงๆ เป็นชั้นเสียงที่ 4

ช่วงที่ 3 คือการประพันธ์แบบผสมผสานจินตนาการของผู้วิจัย ได้แก่ การสร้างสรรค์เสียงในขณะที่กำลังประพันธ์เพลงจากข้อมูลความฝัน เมื่อเกิดเสียงสมาธิหรือเกิดภวังค์ทางความคิด ไม่ว่าจะนึกถึงสิ่งใด จะสร้างสรรค์เสียงจากสิ่งนั้น ตัวอย่างการประพันธ์ในช่วงที่ 3 เริ่มต้นด้วยภาพของหญิงสาวในความฝัน สถานที่คือริมทะเลจะถูกแทนด้วยเสียงเปียโนและกลุ่มเครื่องสายบรรเลงท่วงทำนองที่อบอุ่น สวยงามเป็นชั้นเสียงที่ 1 เสียงกระดังงาจากการบันทึกเสียงเป็นชั้นเสียงที่ 2 เสียงคลื่นทะเลเป็นชั้นเสียงที่ 3 ในระหว่างการประพันธ์ ผู้วิจัยเสียสมาธิ นึกถึงสัตว์เลื้อยของตัวเอง ได้แก่ สุนัข ในบทประพันธ์จะมีเสียงของสุนัขจากการบันทึกเสียงแทรกเข้ามา และนำเสียงสุนัขนั้นมาใช้เป็นวัตถุดิบ ผ่านกระบวนการมิกซ์คอนกรีต เพื่อให้ได้เสียงใหม่เป็นชั้นเสียงที่ 4 เทคนิคการประพันธ์ในช่วงที่ 3 นี้ทำให้เกิดการสร้างสรรค์เสียงใหม่ที่มีเอกลักษณ์ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงอย่างรวดเร็ว

การนำเสนอผลงานเป็นลักษณะการแสดงสด โดยใช้เครื่องดนตรีอะคูสติค เครื่องดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ มีการกำหนดตำแหน่งของผู้แสดงและที่นั่งของผู้ฟัง ตามแนวคิดบูรณาการศิลปะของวากเนอร์ นำเสนอผ่านระบบขยายเสียงแบบรอบทิศทาง (surround 5.1) เพื่อสามารถจัดวางชั้นของเสียงให้เกิดมิติรอบตัวผู้ฟัง ประกอบกับการจัดแสงและฉายวิดีโอทัศน์ เพื่อสร้างบรรยากาศตามอารมณ์ความรู้สึกของบทประพันธ์

9. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทประพันธ์ “เสียงแห่งแรงบันดาลใจในห้วงภวังค์” สำหรับวงโมเดิร์นอเล็กทริกของซอมเบิลเป็นบทประพันธ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยการนำข้อมูลจากการบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นในภวังค์และความฝันทั้งแบบที่เกิดขึ้นจริงและไม่สามารถเกิดขึ้นจริงมาใช้เป็นวัตถุดิบในการประพันธ์ โดยการจัดระเบียบข้อมูลความฝันแล้วนำมาเชื่อมโยงเข้ากับเทคนิคการประพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ มิวสิกคอนกรีต แอมเบียนมิวสิก อิเล็กโทรอะคูสติกมิวสิก เป็นต้น มีการผสมผสานเสียงต่างๆ ได้แก่ เสียงจากพื้นที่จริง เสียงจากเครื่องดนตรีอะคูสติก โดยเฉพาะเสียงที่ได้จากกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ผู้วิจัยเกิดองค์ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของเสียงในรูปแบบต่างๆ ทำให้เกิดเป็นเสียงรูปแบบใหม่ ประกอบกับการจัดวางการสร้างชั้นของเสียง การสร้างมิติเสียง ทำให้บทประพันธ์มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น องค์ความรู้ดังกล่าวสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดจินตนาการหรือถ่ายทอดสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เกิดเป็นงานประพันธ์เพลง หรืองานศิลปะทางเสียงได้เป็นอย่างดี ในการนำเสนอผลงาน ผู้วิจัยได้ใช้ระบบการกระจายเสียงแบบรอบทิศทางจึงช่วยเพิ่มความสมบูรณ์แบบให้กับบทประพันธ์เป็นอย่างมาก ด้วยเทคนิคการประพันธ์ที่ไร้ขีดจำกัดนี้ ผู้วิจัยหวังว่าจะช่วยส่งเสริมจินตนาการและประสบการณ์เกี่ยวกับเสียงให้แก่ผู้ฟังแบบไร้ขอบเขต สำหรับผู้ที่สนใจงานในแนวทางเดียวกันสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้สร้างสรรค์งาน หรือทดลองใช้แนวคิดการประพันธ์นี้ต่อยอดงานสร้างสรรค์ร่วมกับการตีความทางนาฏยศิลป์สมัยใหม่ ผู้วิจัยคิดว่าจะเกิดงานศิลปะที่สมบูรณ์ทั้งภาพ เสียง และการแสดง เพื่อพัฒนาการประพันธ์เพลงและศิลปะรูปแบบใหม่ต่อไป

รายการอ้างอิง

- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2554). *พจนานุกรมศัพท์ดุริยางคศิลป์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). เกศกะรัต.
- Aminoff, M., Boller, F., & Swaab, D. (2011). *Handbook of clinical neurology*. Elsevier, 98, vii.
- Bulkeley, K. (2001). *Dreams: A reader on the religious, cultural, and psychological dimensions of dreaming*. Palgrave Macmillan.
- Davies, H. (1996). *Organized sound I: A history of sampling*. Cambridge University Press.
- Engel, C., & Ewen, D. (2016). *The life and work of Claude Debussy*. A. J. Cornell Publications.
- Geck, M. (2013). *Richard Wagner: A life in music*. University of Chicago Press.
- Gibbs, T. (2007). *The fundamentals of sonic art & sound design*. Fairchild Books.
- Johnson, S. (2007). *Wagner: His life and music*. Sourcebooks MediaFusion.
- Siegel, J. M. (2011). REM sleep: A biological and psychological paradox. *Sleep Medicine Reviews*, 15(3), 139-142.
- Somerville, C. (2011). *Understanding your dreams* (Kindle Edition).
https://www.amazon.com/Understanding-Your-Dreams-Carole-Somerville-ebook/dp/B005OKJRTG#detailBullets_feature_div

การสร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ “เพลงเดี่ยวคู่ วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น”*

Received: 20 September 2024

Revised: 16 December 2024

Accepted: 8 January 2025

อศนีย์ เปลี่ยนศรี**

การวิจัยครั้งนี้มุ่งต่อยอดและพัฒนาองค์ความรู้จากงานวิจัยเรื่อง องค์ความรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย: ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและสร้างสรรค์เพลงวิเวกเวหาและเพลงสาลิกาชมเดือน สามชั้น เป็นเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ในลักษณะ “เพลงเดี่ยวคู่” ตลอดจนบันทึกเป็นโน้ตและสื่อสารสนเทศ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิจัยสร้างสรรค์ ประกอบด้วยการศึกษาเอกสารวิชาการ การสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ การสร้างสรรค์เพลงเดี่ยว การบันทึกโน้ตและสื่อสารสนเทศ การวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์และการเผยแพร่สื่อสารสนเทศต่อสาธารณะ (สื่อออนไลน์)

ผลการวิจัยพบว่าเพลงวิเวกเวหาและเพลงสาลิกาชมเดือน สามชั้น ไม่ทราบนามผู้แต่ง สันนิษฐานว่าประพันธ์ขึ้นช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยตั้งชื่อให้คล้องจองกัน โครงสร้างเพลงมีท่อนเดียว 4 จังหวะ หน้าทับปรบไก่ ทำนองไพเราะเยือกเย็น ลีลาสำนวนเรียบๆ แบบโบราณ ทำนองอยู่ในทางนอก (รมฟลลข) และทางใน (ลทดขมฟล) บางช่วงมีการเปลี่ยนบันไดเสียงกะทันหัน สังเกตลักษณะ คือ กขกค // และ กขคข // ตามลำดับ

การสร้างสรรค์ทางเดี่ยวมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบกับแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ประพันธ์ในลักษณะ “เพลงเดี่ยวคู่” ลีลาทางเดี่ยวส่วนใหญ่ยึดทำนองหลัก บันไดเสียงและแปรทำนองหลักเป็นทางเดี่ยวอย่างชัดเจน เทียบแรกประหนึ่งทางหวาน เทียบกลับทางเก็บ ลีลาเน้นทักษะ การสร้างความคมชัดของเสียงฆ้อง ความแม่นยำและความคล่องแคล่วมือซ้ายขวาของผู้บรรเลง โดยเฉพาะทางเดี่ยวเทียบกลับ เพลงวิเวกเวหาเน้นทักษะ

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

การประพันธ์เพลงไทย;
เพลงเดี่ยว;
ฆ้องวงใหญ่;
วิเวกเวหา;
สาลิกาชมเดือน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ “เพลงเดี่ยวคู่ วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น” ตามแนวทางการประพันธ์เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร” ทูลสนับสนุนการวิจัยประเภททุนวิจัยเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย (Thai Studies) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สัญญาเลขที่ TUTS 2/2567

** รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการละคร คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ติดต่อได้ที่: a_assanee@yahoo.com

ในการใช้มือขวาและเพลงสาลิกาชมเดือนเน้นทักษะในการใช้มือซ้าย อัตลักษณ์คือมีบางประโยคหยุดบรรเลง ขณะที่มีการดำเนินจังหวะฉิ่งและจังหวะหน้าทับ มีกลวิธีพิเศษ “การตีไล่เสียงต่อเนื่องอย่างรวดเร็ว” ซึ่งพบได้น้อยในทางเดี่ยวสำนวนอื่น

การสร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ครั้งนี้เป็นการเพิ่มเติมและขยายขอบเขตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นและแสดงถึงความสามารถในการประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของผู้วิจัย ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์สืบสานและต่อยอดองค์ความรู้ในวัฒนธรรมดนตรีไทยอันเป็นสมบัติทางศิลปวัฒนธรรมอันดั่งามของชาติให้มีความยั่งยืนและรุ่งโรจน์สืบไป

The Creation of the Solo Khong Wong Yai Song “Phleng Diao Khu Wiwek Weha-Salika Chomduean Samchan”*

Received: 20 September 2024

Revised: 16 December 2024

Accepted: 8 January 2025

Assanee Pleinsri**

This research aims to study the context and creatively compose Wiwek Weha and Salika Chomduean Samchan for a duet of solo songs (Phleng Diao Khu) on the Khong Wong Yai, as well as to transcribe the music into notation and digital media formats. The study employs qualitative and creative research methodologies, including documentary research, expert interviews, the solo Khong Wong Yai composition, notation and digital media recording, analysis of the musical composition, and public dissemination (via online media).

The research findings reveal that Wiwek Weha and Salika Chomduean Samchan are paired compositions in a single movement with 4 beats in Nathap Propkai. The composers are unknown. However, Salika Chomduean is hypothesized to have been composed around the early Rattanakosin period as a deliberate companion to the pre-existing Wiwek Weha to rhyme the titles. Both songs are composed in two musical scales: Thang Nok (รณฟลทท) and Thang Nai (ลทดขมฟล), and sudden musical scale shifts occur in certain passages.

The solo composition demonstrates systematic coherence and correlation with the concept and the theory employed in composing “a duet of solo songs” that closely follows the prescribed scales and principal melodies and exhibits an initial round of performance

Research Article

Abstract

Keywords

the composition of Thai
traditional music;
Thai solo song;
Khong Wong Yai;
Wiwek Weha;
Salika Chomduean

* This article is part of the research project on “The Creation of the Solo Khong Wong Yai Song “Phleng diao khu Wiwek Weha-Salika Chomduean Samchan” in the Style of the composition Solo Khong Wong Yai Song of Assistant Professor Sangobseuk Thamviharn”. This study was supported by Thammasat University Research Fund Contract No. TUTS 2/2567

** Associate Professor, Department of Theatre, Faculty of Fine and Applied Arts, Thammasat University, e-mail: a_assanee@yahoo.com

played in Thang Wan and the repeated round in Thang Keb. The performance emphasizes precise striking techniques, tonal clarity, and dexterous coordination of both hands. Wiwek Weha focuses on right-hand techniques, while Salika Chomduean emphasizes left-hand skills.

The characteristics of this solo composition include occasional pauses in the melody while maintaining the underlying rhythmic patterns and the use of striking gongs up and down in rapid alternation—a technique rarely found in other Khong Wong Yai solo repertoires.

1. บทนำ

เพลงไทยในวัฒนธรรมดนตรีไทย หนึ่งในศิลปะประจำชาติอันทรงคุณค่าที่ได้รังสรรค์ขึ้นด้วยจินตนาการ แรงบันดาลใจ ประสบการณ์ และภูมิปัญญาของบูรพาจารย์ กล่าวได้ว่านับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้เพลงไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาโดยลำดับและปรากฏเป็นบทเพลงที่มีความไพเราะหลากหลายประเภท ทั้งเพลงเรื่อง เพลงไหมโรงเสภา เพลงเถา เพลงตับ เพลงเดี่ยวและเพลงลา โดยเฉพาะเพลงประเภทเพลงเดี่ยว (Solo song) นั้นเป็นหนึ่งในบทเพลงที่มีความน่าสนใจและมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของวัฒนธรรมดนตรีไทยเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ

บทเพลงที่จะเรียกว่าเพลงเดี่ยวได้นั้นจะต้องเป็นบทเพลงในระดับยากสำหรับนักดนตรี ฝีมือดี สามารถใช้วัดทักษะขั้นสูงที่ใช้แสดงบนเวทีได้ ซึ่งในวัฒนธรรมดนตรีของชาติที่เจริญแล้วจะมีการแต่งเพลงเดี่ยวสำหรับเครื่องดนตรี เช่น ในวัฒนธรรมดนตรีของไทย จีน อินเดีย ญี่ปุ่น และในวัฒนธรรมดนตรีของประเทศในแถบตะวันตก ฯลฯ เพลงเดี่ยวของแต่ละวัฒนธรรม จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แสดงความเป็นชาติของตน กล่าวคือเป็นเพลงเดี่ยวสำหรับเครื่องดนตรีเฉพาะของชาตินั้นๆ เป็นเพลงเดี่ยวที่มีกลอนเพลงเฉพาะของชาตินั้นๆ และเป็นเพลงเดี่ยวที่สามารถสะท้อนอารยธรรมเฉพาะของชาตินั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

(ณัชชา โสคติยานุรักษ์, 2548, น. 540-541)

ดังนั้น เพลงเดี่ยวจึงเป็นศิลปะชั้นสูงที่สะท้อนอัตลักษณ์ (Characteristics) ของวัฒนธรรมดนตรีประจำชาติต่างๆ เช่นเดียวกับเพลงเดี่ยวในวัฒนธรรมดนตรีไทยซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์เพลงไทยได้เป็นอย่างดี ตามประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่า “เพลงเดี่ยวปรากฏขึ้นราวสมัยรัชกาลที่ 3 โดยครูมีแขกเป็นผู้ริเริ่มบรรเลงเพลงเดี่ยวเป็นคนแรกจากการเป่าปี่เพลงทยอยเดี่ยวจนมีชื่อเสียงเลื่องลือ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อดนตรีได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย บรรดาครูดนตรีจึงเริ่มคิดแต่งเพลงเดี่ยวอื่นๆ สำหรับเครื่องดนตรีต่างๆ ขึ้นมาตามลำดับจนถึงปัจจุบัน โดยการประพันธ์เพลงเดี่ยวนั้น คีตกวีจะแต่งทำนองขึ้นจากการนำทำนองเพลงบรรเลงหมู่โดยปกติมาสร้างสรรค์ให้มีลีลาทำนองพิสดารหรือพิเศษไปจากเดิม มีเม็ดพรายหรือกลวิธีพิเศษ (Technique) ต่างๆ ตลอดจนความซับซ้อนสูงทั้งในส่วนของการทำนอง (Melody) จังหวะ (Rhythm) และอารมณ์ของเพลง (Mood) สำหรับเครื่องดนตรีแต่ละชนิด” (มนตรี ตราโมท, 2538) เพลงเดี่ยวจึงเปรียบเสมือนศูนย์รวมของกลวิธีพิเศษ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญและความลุ่มลึกของคีตกวีที่ได้อรรถาธิบายทำนองให้ไพเราะวิจิตรพิสดารกว่าคนอื่นและแสดงเอกลักษณ์ของตนเองไว้ในเพลงเหล่านี้ ซึ่งได้สำแดงผ่านการบรรเลงของนักดนตรีที่มีฝีมือและทักษะขั้นสูงจากการฝึกฝนเครื่องดนตรีที่ตนเองถนัดจนเกิดความชำนาญ กอปรกับลีลาหรือกลวิธีพิเศษอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของคีตกวี ทำให้นักดนตรีหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อฟังแล้วจะสามารถรับรู้ได้ทันทีว่าเป็นทางเดี่ยวของคีตกวีใด อีกทั้งเครื่องดนตรีแต่ละชนิด เช่น ซอด้วง จะเข้ ขลุ่ยวงใหญ่ หรือปี่ใน จะมีทางเดี่ยวในเพลงเดียวกันที่มีลีลาแตกต่างกัน เพลงเดี่ยวเพลงเดียวกันในเครื่องดนตรีชนิดเดียวกันก็มีหลายสำนวน (ทาง) เช่น เดี่ยวจะเข้ เพลงลาวแพน ทางครูละเมียด จิตตเสวี หรือทางครูทองดี สุจริตกุล หรือทางครูระดี วิเศษสุการ ทั้งนี้สุดแต่ความนิยมหรือความศรัทธาที่จะเลือกเดี่ยวทางของครูคนใด หรือเลือกเดี่ยวทางของสำนักดนตรีใด หรือจะใช้ทางของตนเอง ประการนี้นับว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของเพลงในวัฒนธรรมดนตรีไทย

สำหรับเครื่องดนตรีไทยที่มีความสำคัญในฐานะผู้ดำเนิน “ทำนองหลัก” หรือ “เนื้อเพลง” (Principal Melody) เป็นหลักในวงดนตรี คือ “ฆ้องวงใหญ่” โดยเมื่อบรรเลงรวมวงจะมีหน้าที่ดำเนินเนื้อเพลงเป็นหลักของวง แต่เมื่อบรรเลงเดี่ยวจะตีโลดโผนตามวิธีการของฆ้องวง ซึ่งมีทั้งกรอ กวาด ประคบมือ ไขว้มือ ฯลฯ ตามความเหมาะสมของเพลงนั้นๆ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, น. 45) ดังนั้น ผู้บรรเลงเครื่องดนตรีไทยอื่นๆ จึงต้องฟังและจดจำเนื้อเพลงนี้เพื่อใช้เป็นหลักในการแปรทาง (Improvisation) ให้เป็นทำนองที่ไพเราะเหมาะสมกับเครื่องดนตรีนั้นๆ และด้วยบทบาทหน้าที่ที่ประกอบกับคุณภาพเสียงของฆ้องวงใหญ่ที่มีความกังวานไพเราะนี้ บรรดาครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงจึงมักนิยมประพันธ์เพลงเป็นทางเดี่ยวไว้ มีหลวงบำรุงจิตระเจริญ (รูป สาดนวลีย์) หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จางวางทั่ว พาทยโกศล ครูสอน วงฆ้อง เป็นต้น ปัจจุบันจึงมีเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ที่นิยมบรรเลงมากมาย เช่น เพลงพญาโศก เพลงนกขมิ้น เพลงเชิดนอก เพลงอาเฮีย จนถึงเพลงเดี่ยวสูงสุด “เพลงกราวน้”

การดังกล่าวจึงเป็นแรงบันดาลใจประการหนึ่งให้ผู้วิจัยสนใจสร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อขยายขอบเขตของเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น กอปรกับประสงค์จะศึกษาและพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เรื่องทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ต่อเนื่องจากงานวิจัยของผู้วิจัยเรื่อง *องค์ความรู้ศิลปดนตรีไทย: ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร* (อัศนีย์ เปลี่ยนศรี, 2566) โดยนำผลการวิจัยส่วนหนึ่งจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) เกี่ยวกับการประพันธ์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร อดีตอาจารย์สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นกรณีศึกษา คัดเลือกเพลงวิเวกเวหาและเพลงสาลิกาชมเดือน สามชั้น สร้างสรรค์ขึ้นในลักษณะ “เพลงเดี่ยวคู่” โดยมุ่งหมายให้ใช้เป็นเพลงเดี่ยวสำหรับนักดนตรีที่อยู่ในช่วงฝึกฝนเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ได้ระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งตามประวัติความเป็นมา กล่าวว่า “เพลงวิเวกเวหาเป็นเพลงคู่กันกับเพลงสาลิกาชมเดือน อัตราสามชั้นของเก่า มีท่อนเดียว 4 จังหวะ ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง โดยสำนวนเพลงเข้าใจว่าเพลงวิเวกเวหาแต่งขึ้นราวรัชกาลที่ 3 ด้วยสำนวนที่เป็นทางพื้นๆ เรียบๆ แบบโบราณ แต่มีทำนองซ่อนเงื่อนและเป็นเพลงที่มีทำนองไพเราะเยือกเย็นเพลงหนึ่ง ส่วนเพลงสาลิกาชมเดือน แม้จะเป็นเพลงพื้นๆ และมีความไพเราะเยือกเย็นเหมือนกัน แต่สำนวนมีชั้นเชิงระคนด้วยสำเนียงแขกเล็กน้อย จึงสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นราวรัชกาลที่ 4 มีเจตนาให้เป็นเพลงคู่กันจึงได้ตั้งชื่อให้สัมผัสคล้องจองกัน” (มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัญ, 2523) สอดคล้องกับแนวคิดของพงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ (2565, น. 435) ที่กล่าวไว้ว่า “เอกลักษณ์ของเพลงที่จะนำมาสร้างสรรค์เป็นเพลงเดียวนั้นต้องเป็นเพลงทางพื้นที่สามารถเดินกลอนได้อย่างอิสระ เปิดกว้างให้ปรับเป็นทางเดี่ยวได้” ฉะนั้น การเป็นเพลงคู่ที่มีชื่อคล้องจองกัน ความยาวเท่ากัน ทำนองไพเราะ สำนวนเรียบๆ ไม่ซับซ้อนมากนัก จึงเหมาะสมในการสร้างสรรค์เป็นเพลงเดี่ยวตามจุดมุ่งหมายข้างต้น แม้ปัจจุบันจะมีครูดนตรีไทยนำเพลงทั้งสองนี้มาสร้างสรรค์เป็นทางเดี่ยวเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ เช่น ระนาดเอก ขิม และขลุ่ยเพียงออ แต่ไม่ปรากฏว่ามีผู้นำสองเพลงนี้มาสร้างสรรค์ขึ้นเป็นเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่แต่อย่างใด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นมูลเหตุสำคัญให้ผู้วิจัยสร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงเดี่ยวคู่ คือ เพลง “วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น” เพื่อพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้จากการวิจัยและแสดงความสามารถในการประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของผู้วิจัย ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนาองค์ความรู้ด้านเพลงไทยในวัฒนธรรมดนตรีไทย ด้วยการบันทึกโน้ตและสื่อสารสนเทศไว้เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาบริบทเพลงวิเวกเวหาและเพลงสาลิกาخمเดือน สามชั้น
2. สร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงเดี่ยวคู่ วิเวกเวหา-สาลิกาخمเดือน สามชั้น
3. บันทึกเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหาและเพลงสาลิกาخمเดือน สามชั้น ด้วยระบบโน้ตไทย โน้ตสากล และสื่อสารสนเทศ

3. ขอบเขตการวิจัย

1. บริบทเพลงวิเวกเวหาและเพลงสาลิกาخمเดือน สามชั้น ประกอบด้วยประวัติเพลง ลักษณะโครงสร้างเพลง จังหวะ บันไดเสียง ลีลาสำนวนและสังคีตลักษณ์
2. ใช้แนวทางการประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ทั้ง 4 ประการ ในการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ คือ 1) การประพันธ์เดี่ยวโดยใช้บันไดเสียงและยึดทำนองหลักทุกประการ เพื่อคงลีลาของเพลงไว้ 2) บางประโยคใช้การแปรทำนองหลักเป็นทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่อย่างชัดเจน ไม่มีการดำเนินทำนองแปลกแยกหรือดำเนินทำนองพิสดารออกไปจากทำนองหลักมากนัก 3) เทียบแรกดำเนินทำนองทางหวาน เทียบกลับดำเนินทำนองทางเก็บ และ 4) อัตลักษณ์สำคัญในการประพันธ์เดี่ยวคือการใช้ “มือละเอียด” ที่มีทำนองคล้ายสำนวนกลอนฆ้องวงเล็ก ซึ่งเป็นการนำกลวิธีพิเศษเฉพาะที่โดดเด่นในทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ ของหลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป สาตตนิลย์) มาประยุกต์ใช้ในการประพันธ์ ซึ่งพบได้น้อยในทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ สำนวนอื่นๆ (อัศนีย์ เปลียนศรี, 2566)
3. สื่อสารสนเทศ หมายถึง ไฟล์เสียงและภาพเคลื่อนไหวการบรรเลงทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหา และเพลงสาลิกาخمเดือน สามชั้น ประกอบเครื่องกำกับจังหวะ คือ ฉิ่งและกลองสองหน้า ซึ่งตรวจสอบและพิจารณาความไพเราะเหมาะสมโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร

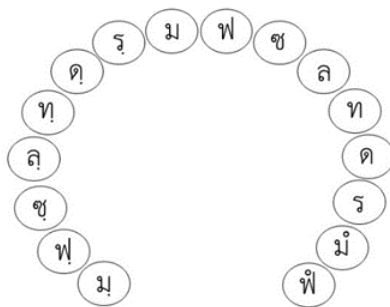
4. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เพลงเดี่ยวคู่ในงานวิจัยนี้ หมายถึง เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ 2 เพลง ซึ่งมีแนวคิดและวัตถุประสงค์ในการประพันธ์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยการคัดเลือกเพลงไทยที่มีชื่อสัมผัสคล้องจองกัน (วิเวกเวหา-สาลิกาخمเดือน) และมีองค์ประกอบของเพลงที่สอดคล้องกัน อาทิ ความยาวและบันไดเสียง โดยมีแนวคิดสำคัญในการประพันธ์ทางเดี่ยวที่มุ่งสะท้อนความเป็น “เพลงคู่” ผ่านการใช้กลวิธีพิเศษร่วมกัน เช่น การใช้มือละเอียดและการสร้างความขัดแย้งในการดำเนินทำนองอย่างมีนัยสำคัญ เช่น เพลงวิเวกเวหาในเทียบแรกเน้นการดำเนินทำนองในช่วงเสียงต่ำ ขณะที่เพลงสาลิกาخمเดือนเน้นการดำเนินทำนองในช่วงเสียงสูง โดยจะมีวิธีการบรรเลงเดี่ยวตามลำดับทีละเพลง

5. ข้อกำหนดเบื้องต้น

1 กำหนดการบันทึกโน้ตด้วยระบบโน้ตไทยและกำหนดสัญลักษณ์ในการบันทึกโน้ตดังต่อไปนี้

1.1 กำหนดเสียงสำหรับการบันทึกโน้ต โดยให้ลูกฆ้องด้านซ้ายมือลูกสุดท้ายหรือลูกทวน นับเป็นลูกฆ้องที่ 1 คือ เสียงมี และเรียงลำดับเสียงต่อเนื่องไปทางด้านขวามือของผู้บรรเลงจนครบทั้ง 16 ลูก โดยใช้สัญลักษณ์แทนเสียงฆ้องวงใหญ่ตามภาพดังนี้

ภาพที่ 1. สัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียงสำหรับบันทึกโน้ตเพลง

1.2 การบันทึกโน้ต ใช้ 2 บรรทัดควบคู่กัน บรรทัดบนสำหรับบรรเลงด้วยมือขวาและบรรทัดล่าง สำหรับบรรเลงด้วยมือซ้าย แต่ละบรรทัด มี 8 ห้อง ในแต่ละห้องปกติบันทึก 4 ตัวโน้ต (อาจมีมากกว่า 4 ตัวโน้ต เมื่อเป็นทำนองที่มีการใช้กลวิธีพิเศษลักษณะต่างๆ) หากไม่มีโน้ตในจังหวะใดของห้องเพลงก็จะใช้เครื่องหมายขีด (-) แทนจังหวะที่ว่าง ส่วนจังหวะหนัก (ตก) จะอยู่ที่ตัวโน้ตตัวสุดท้ายของแต่ละห้องเพลง

1.3 การใช้สัญลักษณ์ต่างๆ แทนกลวิธีพิเศษในการบันทึกโน้ต กำหนดให้

การตีสะบัด/ ฉีดยาว	ใช้สัญลักษณ์	↗
การตีไขว้มือ	ใช้สัญลักษณ์	↘
การตีกวาดขึ้น	ใช้สัญลักษณ์	↗
การตีกวาดลง	ใช้สัญลักษณ์	↘

2. กำหนดบันไดเสียงไว้ 7 ทาง พิษิต ชัยเสรี (2559, น. 4) เรียกว่า “กลุ่มเสียงปัญจมูล” (Penta Centric scale) เนื่องจากข้อจำกัดในการนำเสนอเนื้อหาบทความ ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่าง 2 บันไดเสียงที่ปรากฏในเพลง วิเวกเวหาและสาธิตาขมเดือน สามชั้น คือ

ทางใน	ตรงกับลูกฆ้องที่ 4, 11	ประกอบด้วยกลุ่มเสียง ลทดขมฟข
ทางนอก	ตรงกับลูกฆ้องที่ 7, 14	ประกอบด้วยกลุ่มเสียง รมฟขลทข

6. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการผสมผสานระหว่างกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับกระบวนการวิจัยสร้างสรรค์ (Creative Research) ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 เก็บข้อมูลเอกสาร (Document Review) และภาคสนาม (Field Study) โดยการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมุ่งเน้นศึกษาเรื่องบริบทเพลงวิเวกเวหาและสาธิตาخمเดือน สามชั้น บริบทของฆ้องวงใหญ่ ทฤษฎีดริยางค์ไทย เพลงเดี่ยว เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ หลักการประพันธ์เพลงเดี่ยว สังคัตลักษณ์วิเคราะห์ และหลักการประพันธ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการอ้างอิงสนับสนุนและกำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 2 การสร้างสรรค์ผลงาน (Musical Composition Process) โดยนำฐานข้อมูลในขั้นที่ 1 มาประยุกต์ใช้ร่วมกับกระบวนการสร้างสรรค์ทางดนตรี (Musical Creativity Process) ใช้จินตนาการ (Imagination) แรงบันดาลใจ (Inspiration) รวมถึงองค์ความรู้และประสบการณ์ทางดนตรี (Musical Knowledge and Experience) ของผู้วิจัยสร้างสรรค์ขึ้นเป็นเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ คือ เพลงเดี่ยวคู่ “วิเวกเวหา-สาธิตาخمเดือน สามชั้น” แบ่งเป็น 6 ขั้นตอนย่อยดังต่อไปนี้

2.1 กำหนดโครงสร้างและลีลาของทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิสรุพบว่า โครงสร้างและลีลาเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ (กรณีเพลงท่อนเดี่ยว) มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ยึดเนื้อฆ้อง (ทำนองหลัก) ของเพลงเป็นหลักในการดำเนินทางเดี่ยว 2) สอดแทรกกลวิธีพิเศษต่างๆ ไว้อย่างเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของเครื่องดนตรี โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายและภูมิปัญญาของผู้ประพันธ์ รวมถึงความสามารถของผู้บรรเลง 3) ทำนองเดี่ยวในประโยคต่างๆ เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะการดำเนินวรรคตอน ต้องใช้มือซ้ายและมือขวาให้สอดคล้องกัน เช่น ขึ้นซ้ายลงขวา หรือขึ้นขวาลงซ้าย ลีลาในทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี (2542, น. 27) อธิบายว่า “ช่วงแรกของเดี่ยวฆ้องวงใหญ่จะดำเนินทำนองไปอย่างช้า โดยเน้นการสร้างคุณภาพเสียงลูกฆ้อง เช่น การตีประคบมือ ตอนท้ายจึงเพิ่มจังหวะความเร็วขึ้นเพื่อเชื่อมต่อการดำเนินทำนองในช่วงที่สองที่มีการเพิ่มเติมการไขว้มือ การกวาด ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน” ทางเดี่ยวเที่ยวแรกจึงประหนึ่งทำนองเที่ยวโอต (ทางหวาน) และเที่ยวกลับประหนึ่งทำนองเที่ยวพัน (ทางเก็บ) โดยแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1

โครงสร้างและลีลาของทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ (กรณีเพลงท่อนเดี่ยว)

โครงสร้าง	เที่ยว	ลักษณะทำนอง	การดำเนินจังหวะ	กลวิธีพิเศษ
ยึดเนื้อฆ้อง เป็นหลัก	เที่ยวแรก	เหมือนเที่ยวโอต หรือทางหวาน	ช้า-ปานกลาง	ประคบมือ สะบัด เฉี่ยว เฉี่ยวเสียงตึง ดูด กรอ กวาด
	เที่ยวสอง	เหมือนเที่ยวพัน หรือทางเก็บ	ปานกลาง-เร็ว	ประคบมือ สะบัด เฉี่ยว เฉี่ยวเสียงตึง เก็บ กวาด ไขว้มือ

2.2 สร้างแรงบันดาลใจ จินตนาการและกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์

ผู้วิจัยได้รับแรงบันดาลใจจากความหมายในชื่อเพลง จินตนาการในการสร้างสรรค์เพลงวิเวกเวหา จึงให้มีลีลาตั้งสายลมพลิ้วไหวบนท้องฟ้าอันกว้างใหญ่ บางครั้งรวดเร็ว บางครั้งพัดเอื่อยๆ บางครั้งสงบนิ่ง ทำให้ผู้ฟังบังเกิดอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ นานาในเชิงสุนทรียรส ส่วนเพลงสาธิตาชมเดือน ลีลาจะสื่อถึงเสียงร้องสูงๆ ต่ำๆ สลับกันของนก ซึ่งมีลีลาล้ำกึ่งกับทำนองดนตรี ในบรรยากาศท้องฟ้ายามค่ำที่มีแสงพระจันทร์ส่องสว่าง ผู้ฟังย่อมบังเกิดความเพลิดเพลินใจ ทั้งนี้ เมื่อนำแรงบันดาลใจและจินตนาการข้างต้น กอปรกับประสงค์ให้ลีลาของทั้งสองเพลงสื่อถึงลักษณะ “เพลงคู่” ผู้วิจัยจึงมีกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ดังนี้

2.2.1 เลือกใช้กลวิธีพิเศษเพื่อดำเนินทางเดี่ยวในบางประโยคที่มี “ลักษณะร่วมกัน” อย่างมีนัยสำคัญ 2 ลักษณะ ได้แก่

(1) ใช้กลวิธีพิเศษที่โดดเด่นในทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้แก่ การใช้มือละเอียด การตีเจี๊วเสียงตึงแบบซ้อนและการตีไขว้มือแบบดำเนินทำนอง (อัศนีย์ เปลี่ยนศรี, 2566) ทั้งนี้ “การใช้มือละเอียด” คือ การใช้มือซ้ายและมือขวาดำเนินทำนองฆ้องวงใหญ่ในเพลงบรรเลงหมูหรือเพลงเดี่ยวในลักษณะต่างๆ ที่มากกว่าหรือดีกว่าการดำเนินทำนองฆ้องวงใหญ่โดยปกติ หรือจะใช้การตีเก็บหลายๆ ประโยคต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบก็ได้ เพื่อแสดงถึงความคล่องแคล่วของมือผู้บรรเลงเป็นสำคัญ (สิริชัยชาญ พักจำรูญ, 2564 อ้างถึงใน อัศนีย์ เปลี่ยนศรี, 2561) ซึ่งเป็นหนึ่งในกลวิธีพิเศษที่มีความโดดเด่นในทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของหลวงบำรุงจิตเรเจริญ (รูป สาตนวิสัย) และผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ได้นำมาประยุกต์ใช้ในทางเดี่ยวของตนเอง ผู้วิจัยจึงอ้างอิงแนวคิดข้างต้นโดยเพิ่มเติมกลวิธีพิเศษที่มีความโดดเด่นอีกหนึ่งรูปแบบ คือ “การจบทำนองด้วยการตีกระทบคู่แปด (มือขวา)” เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ในสายหลวงบำรุงจิตเรเจริญ (รูป สาตนวิสัย)

(2) เลือกใช้กลวิธีพิเศษในทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่สำนวนต่างๆ มาประยุกต์ใช้ จำนวน 4 รูปแบบ ได้แก่ การตีตุ๊ด การใช้มือแยกซ้ายขวาดำเนินทำนอง การหยุดเสียง (หยุดบรรเลง) และการตีไล่เสียงต่อเนื่องอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ กลวิธีพิเศษ 2 รูปแบบหลังนั้น ผู้วิจัยกำหนดให้เป็นกลวิธีพิเศษที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ในครั้งนี้

2.2.2 เลือกใช้กลวิธีพิเศษเพื่อดำเนินทางเดี่ยวในบางประโยคที่มี “ลักษณะขัดแย้งกัน” อย่างมีนัยสำคัญ 2 ลักษณะ ได้แก่

(1) การดำเนินทำนองช่วงขึ้นต้นเพลง เพลงวิเวกเวหาใช้กลวิธีพิเศษการกรอคู่สองใน “ช่วงเสียงสูง” ต่อเนื่องด้วยกลวิธีพิเศษการตี “กวาดลง” เพลงสาธิตาชมเดือนใช้กลวิธีพิเศษการกรอคู่สองใน “ช่วงเสียงต่ำ” ต่อเนื่องด้วยกลวิธีพิเศษการตี “กวาดขึ้น”

(2) การดำเนินทำนองทางเดี่ยว เพลงวิเวกเวหา เทียบแรก ดำเนินทำนองใน “ช่วงเสียงต่ำ” เทียบกลับเน้นการใช้กลวิธีพิเศษด้วย “มือขวา” เพลงสาธิตาชมเดือน เทียบแรก ดำเนินทำนองใน “ช่วงเสียงสูง” เทียบกลับเน้นการใช้กลวิธีพิเศษด้วย “มือซ้าย”

2.3 วางเสียงลูกตกและบันไดเสียงตามทำนองหลัก

ในเบื้องต้น ผู้วิจัยกำหนดเสียงลูกตกและบันไดเสียงต่างๆ ให้สอดคล้องกับทำนองหลักตามฐานข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ไว้ทุกประการ แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงบางประโยคตามความเหมาะสม

2.4 สร้างสรรค์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

ผู้วิจัยสร้างสรรค์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ทั้งสองเพลง โดยยึดหลักการประพันธ์เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ทั้ง 4 ประการ (อัศนีย์ เปลี่ยนศรี, 2566) ประกอบกับแรงบันดาลใจ จินตนาการ แนวคิด รวมถึงองค์ความรู้และประสบการณ์ทางดนตรี จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของเพลงเดี่ยวกับทำนองหลักในประเด็นสำคัญต่างๆ พบว่าส่วนใหญ่สอดคล้องสัมพันธ์กันทุกประการ

2.5 ตรวจสอบและพิจารณาความไพเราะ เหมาะสม

ผู้วิจัยนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ต่อผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร (2567) เพื่อตรวจสอบและพิจารณา โดยได้รับคำแนะนำให้ปรับปรุง 2 ประโยค ดังนี้ 1) ให้ปรับแก้ไขวรรคแรกในประโยคสุดท้ายของท่อนแรกที่มีลีลาทางเดี่ยวแปลกแยกจากทำนองหลักมากเกินไปในเพลงวิเวกเวหา และ 2) ให้ปรับเปลี่ยนจากคู่แปดเป็นคู่สี่ในวรรคแรกของประโยคสุดท้ายในเพลงสาลิกาชมเดือน เพื่อส่งเสริมให้ทำนองมีลีลาสำเนียงแขกชัดเจนมากยิ่งขึ้นและทำให้การเคลื่อนที่ของมือซ้ายมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับมือขวายิ่งขึ้นด้วย ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะดังกล่าวจนเสร็จสมบูรณ์ ทั้งนี้ ยังได้รับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้นำเพลงเดี่ยววิเวกเวหามาปรับปรุงแก้ไขบางวรรคตอนให้เป็นทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่อีกสำนวนหนึ่ง โดยตัดทอนในประโยคแรก ขึ้นต้นด้วยเนื้อเพลง (ประโยคที่ 2) แล้วลงจบเพลงแบบฝากเท่าเหมือนเพลงเดี่ยวต่ออยู่รูป สามชั้น ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมผัสภาษาพิชิต ชัยเสรี (2566) ที่กล่าวว่า “อย่างวิเวกเวหา ห้วนเป็นเท่า เวลาทำเดี่ยวก็ต้องพิจารณาให้ดีว่าจะลงอย่างไร จะลงตามเนื้อหรือลงฝากเท่าก็ต้องพินิจพิจารณาสักหน่อย” ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับปรุงทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ตามคำแนะนำดังกล่าว โดยแก้ไขและเพิ่มเติมประโยคจากสำนวนเดิมตามหลักดุริยางค์ไทย ตั้งชื่อว่า “สำนวนพิเศษ” ประเด็นนี้จะได้นำเสนอในโอกาสต่อไป

2.6 บันทึกโน้ต ถ่ายทอดบทเพลง บันทึกสื่อสารสนเทศและเผยแพร่ต่อสาธารณะ

ผู้วิจัยบันทึกโน้ตเพลงด้วยระบบโน้ตไทย โน้ตสากล ถ่ายทอดทำนองหลักและทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ให้กับนักดนตรี คือ นายศรัณย์ เปรมปรีดี (เพลงวิเวกเวหา) และนายพัชรพล เคยเหล่า (เพลงสาลิกาชมเดือน) นักศึกษาสาขาวิชาดนตรีไทยศึกษา (เครื่องมือนอกฆ้องวงใหญ่) วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และดำเนินการบันทึกสื่อสารสนเทศ พร้อมทั้งถ่ายโอนข้อมูล (Upload) ในสื่อออนไลน์ (YouTube) และเผยแพร่ในช่อง TM-TU

ขั้นที่ 3 การสรุปผลการวิจัย (Conclusion) ดำเนินการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์และสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยการเขียนข้อมูลพรรณนา นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบเอกสารวิชาการและสื่อสารสนเทศ โดยผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ

7. ผลการวิจัย

7.1 บริบทเพลงวิเวกเวหาและเพลงสาธิตาخمเดือน สามชั้น

เพลงวิเวกเวหา สามชั้น เป็นเพลงคู่กันกับเพลงสาธิตาخمเดือน ไม่ปรากฏทำนองในอัตราจังหวะสองชั้น และไม่ทราบนามผู้แต่ง โดยสำนวนเพลงเข้าใจว่าแต่งขึ้นราวรัชกาลที่ 3 ด้วยสำนวนที่เป็นทางพื้นๆ เรียบๆ แบบโบราณ มีลีลาไพเราะเยือกเย็นเพลงหนึ่ง แต่มีทำนองซ่อนเงื่อนงำอยู่มาก จึงทำให้ผู้แต่งทางร้องต่างบรรจุคำร้องและทำนองร้องแตกต่างกัน ภายหลังครุจันทร โตวิสุทธิ ได้นำมาตัดทำนองลงเป็นสองชั้นและชั้นเดียว ครอบเป็นเพลงเถา เมื่อ พ.ศ. 2516 (มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัญญ์, 2523; ราชบัณฑิตยสถาน, 2549)

ลักษณะโครงสร้างเพลงมีท่อนเดียว 4 จังหวะ หรือ 8 ประโยคเพลง หน้าทับปรบไก่ แบ่งออกเป็นช่วงแรก และช่วงหลัง ช่วงละ 2 จังหวะ โดยมีประโยคขึ้นต้นเพลงเป็นทำนอง “เท่า” แบบพิเศษและเป็นทำนองในการแบ่งช่วงเพลง ดำเนินทำนองอยู่ใน 2 บันไดเสียงคือ ทางนอกและทางใน มีการเปลี่ยนบันไดเสียงกะทันหันในบางช่วง เพื่อแสดงถึงความขัดแย้งและอารมณ์เพลงที่เปลี่ยนแปลงไปทันทีอย่างชัดเจน เสียงลูกตกหลักมี 2 เสียง คือ เสียงฟากับเสียงที ลีลาทำนองส่วนใหญ่พบได้ในเพลงไทยทั่วไป โดยมีการเคลื่อนที่ขึ้นลงของทำนองอยู่ตลอด ทำให้สำนวนทำนองบางประโยคมีลีลาไม่สอดคล้องกับการดำเนินจังหวะหน้าทับ คล้ายทำนองที่มีการक्रमจังหวะ สอดคล้องกับคำอธิบายของมนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัญญ์ (2523, น. 468) ที่กล่าวว่า “เป็นเพลงที่มีการซ่อนเงื่อนงำอยู่มาก” สัญลักษณ์คือ กขกค //

- ก แทน ทำนองในประโยคที่ 1 และประโยคที่ 5
- ข แทน ทำนองในประโยคที่ 2-4
- ค แทน ทำนองในประโยคที่ 6-8

เพลงสาธิตาخمเดือนเป็นเพลงสามชั้นของเก่า ไม่ปรากฏทำนองในอัตราจังหวะสองชั้นและไม่ทราบว่าผู้ใดเป็นผู้แต่ง โดยสำนวนเพลงเข้าใจว่าแต่งขึ้นราวรัชกาลที่ 4 เพราะสำนวนเพลงน่าจะแต่งขึ้นในสมัยนั้น โดยมีเจตนาให้เป็นเพลงคู่กันกับวิเวกเวหาซึ่งมีอยู่ก่อนแล้ว จึงได้ตั้งชื่อให้สัมผัสคล้องจองกัน ทั้งสองเพลงนี้ผู้แต่งอาจเป็นคนเดียวกันก็ได้ หากเป็นคนละคน ผู้แต่งเพลงนี้คงประสงค์จะล้อเลียนตามความนิยมเล่นกันในสมัยโบราณ ลีลาทำนองเป็นเพลงพื้นๆ มีความไพเราะเยือกเย็นเหมือนกัน แต่สำนวนมีชั้นเชิงระคนด้วยสำเนียงแขกเล็กน้อย มีครุดนตรีหลายคนนำเพลงนี้มาดัดลงเป็นสองชั้นและชั้นเดียว ครอบเป็นเพลงเถาหลายทางด้วยกัน (มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัญญ์, 2523; ราชบัณฑิตยสถาน, 2549)

ลักษณะโครงสร้างเพลงมีท่อนเดียว 4 จังหวะ หรือ 8 ประโยคเพลง หน้าทับปรบไก่ ลีลาทำนองสอดแทรกสำเนียงแขกปนอยู่ด้วยเล็กน้อย ทั้งนี้ มีรายละเอียดหลายประเด็นสอดคล้องกับเพลงวิเวกเวหา คือ 1) มีความยาว 4 จังหวะ 2) แบ่งออกเป็นช่วงแรกและช่วงหลัง ช่วงละ 2 จังหวะ โดยมีลีลาคล้ายสร้อยซ้ำๆ ในการแบ่งช่วงเพลง 3) ทำนองวรรคหลังบางประโยคเหมือนกับทำนองวรรคหลังในบางประโยคของเพลงวิเวกเวหา 4) ดำเนินทำนองใน 2 บันไดเสียงคือ ทางนอกและทางใน มีการเปลี่ยนบันไดเสียงกะทันหันในบางช่วง เพื่อแสดงถึงความขัดแย้งและอารมณ์เพลงที่เปลี่ยนแปลงไปทันทีอย่างชัดเจน 5) เสียงลูกตกหลักมี 3 เสียง คือ เสียงลา เสียงฟาและเสียงที โดยเฉพาะลูกตกเสียงทีพบได้บ่อยครั้งในเพลงวิเวกเวหา สัญลักษณ์คือ กขคข //

- ก แทน ทำนองในประโยคที่ 1-3
ข แทน ทำนองในประโยคที่ 4 และประโยคที่ 8
ค แทน ทำนองในประโยคที่ 5-7

7.2 ผลงานสร้างสรรค์

เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงเดี่ยวคู่ วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น เป็นเพลงท่อนเดี่ยว 4 จังหวะ หน้าทับปรบไก่ บรรเลงเพลงละ 2 เที้ยว รวม 8 จังหวะ เที้ยวแรกดำเนินทำนองซ้ำโดยเน้นทักษะการประคบบมือ เพื่อสร้างคุณภาพเสียงฆ้องให้คมชัด เช่น การตีตุ๊ดและการตีกวาด ส่งเสริมลีลาของลักษณะทำนอง “ทางหวาน” ช่วงท้ายจึงค่อยๆ เพิ่มความเร็วขึ้นเพื่อเชื่อมต่อกับเที้ยวกลับที่เน้นทักษะในการเคลื่อนไหวของมืออย่างรวดเร็ว แสดงถึงทักษะความคล่องแคล่วของมือผู้บรรเลง เน้นความแม่นยำในการตีลูกฆ้องให้ตรงปุมฆ้อง โดยเฉพาะการตีไขว้มือแบบต่างๆ ส่งเสริมลีลาของลักษณะทำนอง “ทางเก็บ” โดยองค์รวม กระบวนการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบกับแนวคิดและทฤษฎีทั้งหมดที่ใช้เป็นฐานในการประพันธ์และมุ่งสะท้อนความเป็น “เพลงเดี่ยวคู่” ดังที่ได้อภิปรายไว้ข้างต้น

7.3 การวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์

เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงเดี่ยวคู่ วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น ส่วนใหญ่ดำเนินทำนองโดยยึดทำนองหลัก บันไดเสียงและแปรทำนองหลักเป็นทางเดี่ยว ทั้งสองเพลงเดี่ยวมีการแปรทำนองหลักเป็นทางเดี่ยวอย่างชัดเจนจำนวน 11 ประโยค จากความยาวทั้งหมด 16 ประโยคเท่ากัน เพื่อคงความไพเราะของสำนวนกลอนต่างๆ ไว้ เช่นเดียวกับเดี่ยวฆ้องวงใหญ่สำนวนอื่นๆ ที่ให้ความสำคัญกับการแปรทำนองที่สัมพันธ์กับทำนองหลัก (ชนนทร์ ขำพาลี, 2549, บทคัดย่อ; วิชา ศรีผ่อง, 2543) ซึ่งมีรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหา สามชั้น เป็นเพลงท่อนเดี่ยว 4 จังหวะ หน้าทับปรบไก่ ลีลาเที้ยวแรกดำเนินทำนองประหนึ่งทางหวาน เที้ยวกลับดำเนินทำนองทางเก็บ ทำนองอยู่ในบันไดเสียงทางนอกและทางใน เน้นทักษะการสร้างคามคมชัดของเสียงฆ้อง ความแม่นยำในการตีให้ตรงปุมฆ้องและความคล่องแคล่วของมือซ้ายขวาของผู้บรรเลง โดยเฉพาะการใช้มือขวาดำเนินทำนองในเที้ยวกลับสะท้อนถึงทักษะความคล่องแคล่วของ “มือขวา” สอดคล้องกับแนวคิดในการประพันธ์ ทั้งนี้ มีการใช้กลวิธีพิเศษต่างๆ ทั้งหมด 24 รูปแบบ รวม 88 ครั้ง โดยใช้การตีเดี่ยวเสียงตึง การตีสะบัดขึ้นและการเน้นใช้มือขวาดำเนินทำนองมากที่สุดเป็น 3 ลำดับแรก

เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงสาลิกาชมเดือน สามชั้น เป็นเพลงท่อนเดี่ยว 4 จังหวะ หน้าทับปรบไก่ ลีลาเที้ยวแรกดำเนินทำนองประหนึ่งทางหวาน เที้ยวกลับดำเนินทำนองทางเก็บ มีการสอดแทรกลีลาสำเนียงแขกไว้ในช่วงท้ายเที้ยวแรกตามลีลาของทำนองหลักที่มีสำเนียงแขกปนอยู่เล็กน้อย ทำนองอยู่ในบันไดเสียงทางนอกและทางใน เน้นทักษะการสร้างคามคมชัดของเสียงฆ้อง ความแม่นยำในการตีให้ตรงปุมฆ้องและความคล่องแคล่วของมือซ้ายขวาของผู้บรรเลง โดยเฉพาะการใช้มือซ้ายดำเนินทำนองในเที้ยวกลับสะท้อนถึงทักษะความคล่องแคล่วของ “มือซ้าย” สอดคล้องกับแนวคิดในการประพันธ์ ทั้งนี้ มีการใช้กลวิธีพิเศษต่างๆ ทั้งหมด 24 รูปแบบ รวม 96 ครั้ง โดยใช้การตีเดี่ยวมากที่สุด รองลงมาเป็นการตีไขว้มือแบบยืนเสียงและการเน้นใช้มือซ้ายดำเนินทำนองตามลำดับ

อัตลักษณ์ในทางเดียวของทั้งสองเพลงแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการดำเนินทำนอง พบว่ามีบางประโยคหยุดบรรเลงในขณะที่มีการดำเนินจังหวะจึงและจังหวะหน้าทับ และ 2) ด้านกลวิธีพิเศษ พบว่า “การตีไล่เสียงต่อเนื่องอย่างรวดเร็ว” เป็นกลวิธีพิเศษที่พบได้น้อยในทางเดียวฆ้องวงใหญ่ เพลงประเภทปรบไก่สำนวนอื่นๆ

ลักษณะสำคัญที่แสดงนัยของ “เพลงคู่” ในเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหา-สาลิกาخمเดือน สามชั้น ประกอบด้วย

1. ประโยคที่มีการใช้กลวิธีพิเศษที่มี “ลักษณะร่วมกัน” อย่างมีนัยสำคัญ ตัวอย่างเช่น

1.1 การใช้มือละเอียด

เพลงวิเวกเวหา

----	----	ด - -	ท - ล -	ทล- ม-	- ม - ฟ	- ม - รุ	- ดุ - ทุ
----	----	ด ทุ	- ล - ฟ	--ฟ -ฟ	รุ - รุ -	รุ - ดุ -	ทุ - ล -

ภาพที่ 2. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหา ประโยคที่ 3 เทียบแรก

เพลงสาลิกาخمเดือน

ฟิม- มิ-	ฟ - ฟ -	มร- ร-	ม - ร -	ดท- -	ทล- -	ซฟ- -	ฟม- -
--ร -ฟ	- ล - ม	--ด -ม	- รุ - ดุ	--ล ฟ ม	--ฟ ม ดุ	--ม ดุ ทุ	--ด ทุ ล

ภาพที่ 3. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงสาลิกาخمเดือน ประโยคที่ 7 เทียบกลับ

1.2 การตีเดี่ยวเสียงดังแบบซ้อน

เพลงวิเวกเวหา

▶ - ม - -	ด - ท -	-มฟ - ล	-ล (-ทด)	-ทด - ฟ	- ม - ร	ฟิม- มิ-	รต- ดท-
◀ - - - ดุ	- ทุ - ล	รุ- ล -	ม- ล--	ล-- ฟ -	ม - รุ -	--ม --รุ	--ด --ทุ

ภาพที่ 4. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหา ประโยคที่ 2 เทียบกลับ

เพลงสาลิกาخمเดือน

ทล- ล-	ดท- ทุ-	ทล- ดท-	รต- มร-	ด ท ล -	ล - ล -	ล - ล -	ล - ล -
--ล -ล	--ทุ -ทุ	--ล -ทุ	--ด -รุ	--- ล	- รุ - ร	- ม - ม	- ฟ - ฟ

ภาพที่ 5. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงสาลิกาخمเดือน ประโยคที่ 6 เทียบกลับ

1.3 การใช้มือแยกซ้ายขวาดำเนินทำนอง

เพลงวิเวกเวหา

ดท- ทุ-	ร - ม -	มร- -	ทล- -	ล ท ด ร	----	ด ร ม ฟ	----
--ล -รุ	- ม - ฟ	--ท ล ฟ	--ฟ ม รุ	----	ล ทุ ดุ รุ	----	ดุ รุ ม ฟ

ภาพที่ 6. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหา ประโยคที่ 5 เทียบกลับ

เพลงสาลิกาخمเดือน

-ทด - ม	----	ฟ ม ร ด	----	ฟม-) ม-	ด ท - -	ทล-) ล-	ฟฟ- ฟ -
ล- ม -	ล ฟ ม ร	----	ม ร ด ท	-ด -ท	- - ล ฟ	-ฟ -ม	-ม - ล

ภาพที่ 7. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงสาลิกาخمเดือน ประโยคที่ 4 เที้ยวแรก

1.4 การตีไล่เสียงต่อเนื่องอย่างรวดเร็ว

เพลงวิเวกเวหา

----	----	ม ฟ ช ล	ท ด ร ม	- ฟ ฟ ฟ	- ม - ร	- - ท ด	- ม - ท
- ม ฟ ช	ล ท ด ร	----	----	- ท ล ฟ	- ม - ร	- ล - -	- ท - -

ภาพที่ 8. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหา ประโยคที่ 8 เที้ยวกลับ

เพลงสาลิกาخمเดือน

ม ฟ ม ร	ด ท ล ช	----	----	----	ท ด ร ม	ชฟ-) ฟช	ล ท ด -
----	----	ฟ ม ร ด	ท ล ช ฟ	ม ฟ ช ล	----	-ม -	- - - ท

ภาพที่ 9. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงสาลิกาخمเดือน ประโยคที่ 5 เที้ยวกลับ

2. ประโยคที่มีการใช้กลวิธีพิเศษที่มี “ลักษณะขัดแย้งกัน” อย่างมีนัยสำคัญ ตัวอย่างเช่น

2.1 การดำเนินทางเดี่ยวช่วงขึ้นต้นเพลง

1) เพลงวิเวกเวหา ใช้กลวิธีพิเศษการกรอคู่สองใน “ช่วงเสียงสูง” ต่อเนื่องด้วยกลวิธีพิเศษการตี “กวาดลง” ดังนี้

ทางเดี่ยว ประโยคที่ 2

----	- - ท ด	----	- - ม ฟ	- - ท ล	- ด - -	- ม - -	- - ด
----	- ล - -	----	- ร - -	- - - ฟ	ม ด - -	- ท - -	- - ท

ภาพที่ 10. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหา ประโยคที่ 2 เที้ยวแรก

ทางเดี่ยว ประโยคที่ 3

----	----	ด - -	ท - ล -	ทล-) ม-	- ม - ฟ	- ม - ร	- ด - ท
----	----	ด - -	- ล - ฟ	- - ฟ - ฟ	ร - ร -	ร - ด -	ท - ล -

ภาพที่ 11. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหา ประโยคที่ 3 เที้ยวแรก

2) เพลงสาลิกาخمเดือน ใช้กลวิธีพิเศษการกรอคู่สองใน “ช่วงเสียงต่ำ” ต่อเนื่องด้วยกลวิธีพิเศษการตี “กวาดขึ้น” ดังนี้

ทางเดี่ยว ประโยคที่ 1

-- ท ท	ล ท - ด	--- ม	--- ฟ	- ฟ ฟ ฟ	- ม - ร	ม ฟ ม ร	(-ทด ทด) ด
- ท --	ล ท - ด	--- ม	--- ฟ	- ท ล ฟ	- ม - ร	- ฟ ม ร	ล-- -ท ฟ

ภาพที่ 12. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงสาลิกาชมเดือน ประโยคที่ 1 เที้ยวแรก

ทางเดี่ยว ประโยคที่ 2

----	----	▶ - ท --	ด - ร -	ฟม-)ม-	ฟ - ม -	ฟม-)ม-	ร - ด -
----	----	└ - ท - ด	- ร - ม	--ร -ฟ	- ม - ร	--ม -ร	- ด - ท

ภาพที่ 13. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงสาลิกาชมเดือน ประโยคที่ 2 เที้ยวแรก

2.2 การดำเนินทางเดี่ยวในเที้ยวกลับ

1) เพลงวิเวกเวหา เน้นการใช้กลวิธีพิเศษด้วย “มือขวา” ดังนี้

ประโยคที่ 4 เที้ยวกลับ

ดท-)ท-	รต-)ด-	มร-)ร-	ฟม-)ม-	ม ฟ ม -	ร ม ร -	ด ร ด -	ท ด ท -
--ล -ด	-ท -ร	--ด -ม	--ร -ฟ	--- ม	--- ร	--- ด	--- ท

ภาพที่ 14. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหา ประโยคที่ 4 เที้ยวกลับ

2) เพลงสาลิกาชมเดือน เน้นการใช้กลวิธีพิเศษด้วย “มือซ้าย” ดังนี้

ประโยคที่ 7 เที้ยวกลับ

ท ท ท -	ท ท ท -	ท ท -	ท -	ท -	ม ม ม -	ม ม ม -	ม -)ม -	ม ม ม -
--- ม	--- ม	-- ฟ	- ม	- ม	--- ท	--- ท	- ท - ล	--- ล

ภาพที่ 15. โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงสาลิกาชมเดือน ประโยคที่ 7 เที้ยวกลับ

เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงวิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น จึงสะท้อนถึงความไพเราะงดงามในเชิงเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ตามทฤษฎีองค์ประกอบของความไพเราะทางดนตรี (Form of Beauty) ทั้ง 2 ประการ (พิชิต ชัยเสรี, 2561 อ้างถึงใน อศินีย์ เป็ลยสินศรี, 2561) คือ ความกลมกลืน (Harmony) และความพอดี (Moderation) ซึ่งปรากฏในทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงเดี่ยวคู่ “วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น” โดยสรุปดังนี้

1. ลีลาในทางเดี่ยว ส่วนใหญ่ใช้บันไดเสียงเช่นเดียวกับทำนองหลักและใช้หลุมเสียงเพื่อช่วยเชื่อมทำนองให้สนิทสนมยิ่งขึ้น มีการเคลื่อนที่สอดคล้องกับทำนองหลักและยึดทำนองหลักในการแปรเป็นทางเดี่ยวอย่างชัดเจนทางเดี่ยวเที้ยวแรกมักดำเนินทำนองโดยเน้นทักษะการสร้างความคมชัดของเสียงฆ้องประหนึ่ง “ทางหวาน” ส่วนที่เที้ยวกลับมักจะดำเนินทำนองโดยเน้นทักษะความแม่นยำในการตีให้ตรงปุมฆ้องและความคล่องแคล่วของมือซ้ายขวาของผู้บรรเลงประหนึ่ง “ทางเก็บ” รูปแบบของกลวิธีพิเศษ 3 ลำดับแรกที่มีลักษณะใกล้เคียงกันปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดความกลมกลืนเป็นอย่างดี

2. การดำเนินงานในทางเดียว ส่วนใหญ่ดำเนินจนกระทั่งปกติ จำนวนการใช้กลวิธีพิเศษโดยรวมในแต่ละเพลงเดี่ยวที่มีความใกล้เคียงกันอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ กลวิธีพิเศษในทางเดียวมีจำนวนทั้งสิ้น 32 รูปแบบ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 50 ของรูปแบบทั้งหมด (16 รูปแบบ) เป็นรูปแบบเดียวกัน เช่น การตีกลอง การใช้มือแยกซ้ายขวาดำเนินทำนอง แสดงถึงความสมดุลในการประยุกต์ใช้กลวิธีพิเศษได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่อีกร้อยละ 50 (8 รูปแบบในแต่ละเพลง) มีความต่างกัน เช่น การตีต่างซ้ายเป็นคู่เสียงต่างๆ ในเพลงวิเวกเวหาและการตีเก็บเป็นคู่แปดในเพลงสาลิกาชมเดือน แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละเพลง รวมถึงจำนวนการใช้กลวิธีพิเศษ ในเพลงวิเวกเวหาใช้กลวิธีพิเศษ 88 ครั้ง และเพลงสาลิกาชมเดือนใช้กลวิธีพิเศษ 96 ครั้ง ซึ่งมีความใกล้เคียงกัน ลักษณะดังกล่าวนี้มีนัยสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะ “เพลงเดี่ยวคู่” และทำให้เกิดความพอดี

7.4 บันทึกผลงานสร้างสรรค์ด้วยระบบโน้ตไทย โน้ตสากลและสื่อสารสนเทศ

เนื่องจากข้อจำกัดในการนำเสนอเนื้อหา ผู้วิจัยจึงขอเสนอโน้ตเพลงและสื่อสารสนเทศในรูปแบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) ดังนี้

ภาพที่ 16. คิวอาร์โค้ด โน้ตเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงเดี่ยวคู่
“วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น”

ภาพที่ 17. คิวอาร์โค้ด การบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงเดี่ยวคู่
“วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น” ในสื่อออนไลน์ ช่อง TM-TU

8. อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ “เพลงเดี่ยวคู่ วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น” แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ตามขั้นตอนการประพันธ์เพลงเดี่ยวแต่โบราณในลักษณะคีตกวีตอณูรักษ์ คือ การประพันธ์ตามหลักการที่มีความเป็นคีตกวี (Classic) จากการกลั่นกรองภูมิปัญญาของบูรพาจารย์อย่างเคร่งครัด และรักษาแบบแผนไว้ (พิชิต ชัยเสรี, 2556, น. 2-3) โดยใช้แนวทางการประพันธ์เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร จำนวน 4 ประการ (อัศนีย์ เปลี่ยนศรี, 2566) ที่มีความสอดคล้องระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์กับแนวทางการประพันธ์ในครั้งนี้อย่างยิ่ง ประกอบด้วย 1) ส่วนใหญ่ “ยึดบันไดเสียงและเสียงลูกตก” ของทำนองหลักทุกประการ 2) มีการแปรทำนองหลักเป็นทางเดี่ยวอย่างชัดเจน ไม่แปลกแยกไปจากทำนองหลักมากนัก คิดเป็นร้อยละ 68.75 3) เทียบแรกดำเนินจังหวะซ้ำในอัตราจังหวะจึงสามชั้น ใช้กลวิธีพิเศษที่เน้นการสร้างคุณภาพเสียงลูกฆ้องให้คมชัดเป็นสำคัญ ตามลีลาของลักษณะทำนอง “ทางหวาน” ตอนท้ายค่อยๆ เร่งจังหวะขึ้นเป็นเทียบกลับ ดำเนินจังหวะเร็วในอัตราจังหวะจึงสองชั้นและใช้กลวิธีพิเศษที่เน้นความแม่นยำในการตีลูกฆ้องให้ตรงปุมเป็นสำคัญ แสดงถึงทักษะความคล่องแคล่วของมือผู้บรรเลง ตามลีลาของลักษณะทำนอง “ทางเก็บ” อย่างชัดเจน และ 4) ใช้อัตลักษณ์สำคัญ คือ การใช้กลวิธีพิเศษ “มือละเอียด” ที่มีทำนองคล้ายสำนวนกลอนทางเดี่ยวฆ้องวงเล็กซึ่งประยุกต์ขึ้นจากกลวิธีพิเศษเฉพาะที่โดดเด่นในทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของหลวงบำรุงจิตเรณู (รูป สาทนวิสัย) ส่งผลให้ทางเดี่ยวมีเอกลักษณ์ชัดเจนในด้านกลวิธีพิเศษและสอดคล้องกับแนวทางการประพันธ์ดังกล่าว

นอกจากนั้น กระบวนการสร้างสรรค์เพลงเดี่ยวในลักษณะ “เดี่ยวคู่” ยังแสดงให้เห็นถึงความสมดุลระหว่างความเป็นเอกภาพ (Unity) กับความหลากหลาย (Variety) ในการประพันธ์เพลงเดี่ยวคู่อย่างมีนัยสำคัญ โดยองค์ประกอบของเพลงเดี่ยวทั้งสองเพลงแสดงให้เห็นมิติของความตึงเครียดและความอ่อนโยน โดยใช้กลวิธีพิเศษที่มีลักษณะ “ร่วมกัน” ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความแตกต่างที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละเพลงด้วยกลวิธีพิเศษที่มีลักษณะ “ขัดแย้งกัน” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “เพลงเดี่ยวคู่” อย่างชัดเจน ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนและความลุ่มลึกในการประพันธ์เพลงเดี่ยวคู่ซึ่งมิได้จำกัดอยู่เพียงการคำนึงถึงความไพเราะในด้านสุนทรีรสของแต่ละเพลงเท่านั้น หากแต่ยังต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์และความสอดคล้องระหว่างทั้งสองเพลงด้วย อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญด้านดุริยางคศิลป์ไทยของผู้วิจัยได้อย่างเด่นชัด

อนึ่ง ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเพลงในครั้งนี้อย่างยิ่งพบว่าเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงเดี่ยวคู่ “วิเวกเวหา-สาธิตาชมเดือน สามชั้น” มีคุณลักษณะครบถ้วนสมบูรณ์ในฐานะเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ขั้นต้น เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะพื้นฐานในการบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ กล่าวคือเป็นเพลงเดี่ยวที่มีท่อนเดียว ความยาว 4 จังหวะ มีลักษณะการดำเนินทำนองและจังหวะที่ซับซ้อนในระดับที่เหมาะสม อีกทั้งมีการผสมผสานกลวิธีพิเศษที่หลากหลาย โดยเฉพาะการแปรทำนองหลักเป็นทางเดี่ยวอย่างชัดเจน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงและเปรียบเทียบกับทำนองหลักได้โดยง่าย อันนำไปสู่ความเข้าใจในลักษณะลีลาของเพลงเดี่ยวได้อย่างลึกซึ้ง

ดังนั้น ผู้เรียนหรือผู้ที่บรรเลงเดี่ยวทั้งสองเพลงนี้จึงจำเป็นต้องมีคุณสมบัติสำคัญที่เรียกว่า “แม่นยำในการเล่นและแม่นยำในจังหวะ” (วิชา ศรีผ่อง และปราโมทย์ ด้านประดิษฐ์, 2563, น. 8) คือ มีความจำที่ดี มีความแม่นยำในการรักษาจังหวะและการควบคุมความเร็วของเพลง มีความแม่นยำในการตีลูกฆ้องไม่ให้ตีผิดเสียงหรือเกิดเสียงอื่นๆ ที่ไม่พึงประสงค์ มีความคล่องแคล่วในการใช้มือและประสานการเคลื่อนไหวระหว่างมือทั้งสองข้าง ตลอดจนการสร้างคุณภาพเสียงหรือรสมือได้ดี เพื่อให้ดำเนินทำนองต่อเนื่อง กลมกลืนและสำแดงความไพเราะของทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ได้อย่างสมบูรณ์ สะท้อนถึงศักยภาพของผู้บรรเลงและตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์ที่ได้สร้างสรรค์ทางเดี่ยวขึ้นขึ้นสำหรับให้ผู้เรียนดนตรีไทยใช้เป็นเพลงเดี่ยวที่สำแดงทักษะฝีมือต่อสาธารณชน

ท้ายที่สุด การวิจัยนี้เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งในการเพิ่มพูนคลังเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ที่นิยมนำมาบรรเลงในปัจจุบัน อันเป็นการขยายขอบเขตของเพลงเดี่ยวให้กว้างขวางยิ่งขึ้น สอดคล้องกับทัศนะของไชยยะทางมีศรี (2566) ที่กล่าวไว้ว่า “เขาเอาไว้อวดภูมิรู้ เดี่ยวกันหมดพุงแล้ว ได้เดี่ยวอะไรอีกใหม่ละ อย่างเทพบรรทม ภิรมย์สุรางค์ โบราณก็ไม่มี มาทำกันหลังๆ นี่ ทำให้มันหลากหลายขึ้น” ด้วยเหตุนี้จึงนับเป็นการสืบสานและต่อยอด

องค์ความรู้ด้านการประพันธ์เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ อันเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งจะช่วยธำรงรักษาไว้ซึ่งความยั่งยืนและความรุ่งโรจน์ของมรดกทางวัฒนธรรมสืบไป

9. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Research Beneficiaries)

การนำผลงานสร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ “เพลงเดี่ยวคู่ วิเวกเวหา-สาลิกาชมเดือน สามชั้น” ไปใช้ในบริบทการเรียนการสอนหรือการแสดงดนตรีจำเป็นต้องอาศัยการประเมินและวิเคราะห์ทักษะการบรรเลงฆ้องวงใหญ่ของผู้เรียนหรือนักดนตรีเป็นเบื้องต้น เพื่อให้การถ่ายทอดเพลงเดี่ยวสอดคล้องกับศักยภาพของผู้บรรเลงและสามารถแสดงสุนทรีย์รสได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ดังนั้น ในบางกรณีอาจปรับปรุงลีลาทำนองบางวรรคตอนโดยการเพิ่มเติมหรือลดทอนกลวิธีพิเศษต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความซับซ้อนหรือลดทอนความยากของทำนองและการดำเนินจังหวะให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้บรรเลง ทั้งนี้ เพื่อให้การสำแดงเพลงเดี่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการนำไปใช้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

แนวทางการประพันธ์เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์เป็นแนวทางสำหรับการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงอื่นๆ ได้อย่างหลากหลาย นอกจากนี้ องค์ประกอบทางดนตรีของเพลงวิเวกเวหาและสาลิกาชมเดือน สามชั้น ยังมีความเหมาะสมในการประพันธ์เป็นทางเดี่ยวสำหรับเครื่องดนตรีไทยประเภทอื่นๆ อีกด้วย ทั้งนี้ การประยุกต์แนวทางการประพันธ์และกลวิธีในการประพันธ์ทางเดี่ยวดังกล่าวจำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะและข้อจำกัดของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด เพื่อให้ได้ทางเดี่ยวที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติของเครื่องดนตรีนั้นๆ

รายการอ้างอิง

- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2542). *สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โอเดียนสโตร์.
- ไชยยะ ทางมีศรี. (2566, 26 มีนาคม). ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พ.ศ. 2566. [บทสัมภาษณ์].
- ณัชชา โสคติยานุรักษ์. (2548). ทางเดี่ยวเปียโนเพลงไทย. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 30(2), 540-553.
- ธนเนตร์ ชำพาลี. (2549). *วิเคราะห์เปรียบเทียบเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงอาเฮีย 3 ชั้น ทางครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) กับทางครูสอน วงฆ้อง [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์. (2565). *สังคีตวิเคราะห์*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิชิต ชัยเสรี. (2556). *การประพันธ์เพลงไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิต ชัยเสรี. (2559). *สังคีตลักษณะวิเคราะห์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิต ชัยเสรี. (2566, 28 พฤศจิกายน). อาจารย์พิเศษ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. [บทสัมภาษณ์].
- มนตรี ตราโมท. (2538). *ดุริยศาสตร์ของนายมนตรี ตราโมท*. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด.

- มนตรี ตราโมท, และวิเชียร กุลตัญญ์. (2523). ฟังและเข้าใจเพลงไทย. ไทยเชชม.
ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
ราชบัณฑิตยสถาน. (2549). สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคประวัติและบทร้องเพลงเถา (พิมพ์ครั้งที่ 4).
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
วิชา ศรีผ่อง. (2543). วิเคราะห์ทำนองหลักและทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ 3 ชั้น [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท].
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
วิชา ศรีผ่อง, และปราโมทย์ ด่านประดิษฐ์. (2563). กลวิธีการเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของครูสอน วงฆ้อง กรณีเพลงแขกมอญสามชั้น.
วารสารดนตรีและการแสดง, 6(2), 7-22.
สงบศึก ธรรมวิหาร. (2567, 31 มกราคม). ข้าราชการบำนาญ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. [บทสัมภาษณ์].
อัศนีย์ เปลียนศรี. (2561). รายงานการวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ในเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ กรณีศึกษา: หลวงบำรุงจิตเรเจริญ
(รูป/ สาดนวิสัย). กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
อัศนีย์ เปลียนศรี. (2566). รายงานการวิจัยเรื่ององค์ความรู้ศิลปดนตรีไทย: ผู้ช่วยศาสตราจารย์สงบศึก ธรรมวิหาร.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พินิจการบรรเลงลดเสียงในเพลงเรื่องฉิ่งพระฉันท

Received: 1 March 2024

Revised: 30 April 2024

Accepted: 28 December 2024

นาวัน โบษกรณัฏ *

วัฒนธรรมมูขปาฐะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การบรรเลงดนตรีไทยมีความหลากหลายและเกิดธรรมเนียมปฏิบัติบางประการ การลดเสียงในเพลงฉิ่งพระฉันทเป็นวิธีการบรรเลงที่นิยมปฏิบัติกันโดยทั่วไป บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบคำถามว่าเหตุใดเพลงฉิ่งพระฉันทจึงมีธรรมเนียมการบรรเลงแบบลดเสียงลงเสียงหนึ่ง โดยพิจารณาเรื่องความสอดคล้องกันของเสียงเป็นระเบียบวิธีการวิจัย ผลการศึกษาพบว่า การลดเสียงในเพลงเรื่องฉิ่งพระฉันทอาจมีที่มาจากการพิจารณาความสอดคล้องกันของลูกตกหรือเสียงสุดท้ายของแต่ละท่อน การลดเสียงในเพลงยักใหญ่หรือฉิ่งสี่ท่อนซึ่งเป็นส่วนที่ 1 ในเพลงฉิ่งพระฉันทนั้นทำให้ลูกตกของแต่ละท่อนเป็นเสียงเดียวกับชุดเพลงฉิ่งในส่วนที่ 2 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการเปลี่ยนอัตราจังหวะในเพลงเรื่องอื่นๆ อีกด้วย

บทความวิชาการ

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

ฉิ่งพระฉันท;
การลดเสียง;
เพลงเรื่อง;
วงปี่พาทย์

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาภาควิชาการดนตรีวิทยา ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ติดต่อได้ที่: navybluet@gmail.com

The Implications of Descending Transposition in Performing the Phleng Ching Suite Composition, *Ching Phra Chan*

Received: 1 March 2024

Revised: 30 April 2024

Accepted: 28 December 2024

Nawin Bosakaranat^{*}

Oral tradition is one of the pivotal factors which create aesthetic diversity in performing Thai classical music, resulting also in some traditions. One such tradition is descending transposition found in performing *Ching Phra Chan* (CPC). It is, therefore, the objective of this article to try to answer why dropping a pitch becomes the traditional way of performing CPC. The research methodology is the harmony of musical scale. The findings are as follows: dropping a pitch in CPC comes from considering the scale harmony of the final sound in each part. The descending transposition in *Yi Kin Yai*, part one of CPC, makes the final sounds the same as those of part two. Besides, this also shows the conformity to the change of rhythm in other Pleng Rueang.

Academic Article

Abstract

Keywords

Ching Phra Chan;
descending transposition;
pleng rueang;
Pi Phat ensemble

^{*} Assistant Professor, Division of Bharatavidya, Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, e-mail: navybluet@gmail.com

1. บทนำ

ดนตรีไทยอิงอยู่กับวัฒนธรรมมุขปาฐะ (oral tradition) ค่อนข้างมาก สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาจากปรากฏการณ์นี้คือรูปแบบการบรรเลงหลากหลายที่เกิดขึ้นจากปฏิภาณไหวพริบ ตลอดจนการสืบทอดด้วยความจำ หากพิจารณาในแง่ดีคือดนตรีไทยก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ทางภูมิปัญญา หรือสำแดงอัตลักษณ์เฉพาะตัวได้สูง เพราะเกิดขึ้น ณ ขณะที่บรรเลงอยู่โดยมีความทรงจำเป็นพื้นฐาน

อย่างไรก็ตาม บางครั้งมุขปาฐะก็ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะที่หามาตรฐานที่เป็นข้อตกลงร่วมกันได้ยาก นักดนตรีแต่ละคนมีชุดความรู้ที่คิดว่าถูกต้อง แต่ความถูกต้องนั้นอาจไม่ใช่ของตายตัวเสมอไป ที่น่าสนใจคือ หลายครั้งความถูกต้องเป็นไปในลักษณะของธรรมเนียมนิยม มิใช่ความถูกต้องที่มีใครคนใดคนหนึ่งบอกได้อย่างเป็นภววิสัย หรือมีเกณฑ์กำหนดผู้กล่าวมาได้ ด้วยเหตุนี้ นักดนตรีไทยนอกจากจะต้องจดจำทำนองเพลงเพื่อเล่นรวมวงกับคนอื่นแล้ว ยังต้องเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้นด้วย การแก้ปัญหาเหล่านั้นอาจมองได้ว่าเป็นเรื่องทางวัฒนธรรม เช่น ในการบรรเลงมโหรีซึ่งประกอบด้วยนักดนตรีจากวงปี่พาทย์และเครื่องสายมารวมกัน คนที่เรียนทางปี่พาทย์ซึ่งธรรมชาติของเครื่องดนตรีมีช่วงเสียงกว้างจะต้องเล่นตามเครื่องสายซึ่งเคยชินกับการที่เครื่องดนตรีมีช่วงเสียงน้อยกว่า หรือในบางกรณี ปัญหาที่เกิดขึ้นก็อาจแก้ได้ด้วยการพิจารณาหน้าที่ของเครื่องดนตรี กล่าวคือซอด้วงหรือระนาดเอกเป็นเครื่องนำและเป็นผู้นำวง เครื่องดนตรีอื่นเวลาบรรเลงก็บรรเลงตามซอด้วงหรือระนาดเอก

ในการบรรเลงเพลงของนักดนตรีไทย การใช้กลุ่มเสียงเป็นเรื่องหนึ่งที่นักดนตรีเข้าใจกันโดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่าเป็นธรรมเนียมนิยมประการหนึ่ง วงปี่พาทย์และเครื่องสายในบางกรณีมีแนวทางการใช้กลุ่มเสียงที่ต่างกัน เกณฑ์ส่วนใหญ่ที่นักดนตรีไทยรับรู้โดยทั่วไปคือกลุ่มเสียงที่เหมาะสมกับศักยภาพของเครื่องดนตรีใน ความรับผิดชอบของตนจะทำได้ ด้วยเหตุนี้วงดนตรีไทยแม้จะเล่นเพลงเดียวกัน แต่ถ้าเป็นคนละวงก็อาจใช้เสียงต่างกัน หรือในบางกรณีแม้เป็นวงลักษณะเดียวกันอาจเลือกใช้เสียงต่างกันได้บ้าง ทั้งนี้ต้องเหมาะสมกับศักยภาพ ดังกล่าวด้วย นี่คือเหตุผลที่เพลงนางนาคที่วงเครื่องสายเล่นทั่วไปกับกรณีที่วงปี่พาทย์จะบรรเลงในเพลงเรื่อง ทำขวัญอันเนื่องจากเพลงนางนาคเป็นเพลงแรกในเพลงเรื่องทำขวัญนั้น ระดับเสียงที่ใช้จะต่างกัน กล่าวคือ เมื่อเทียบแล้วจะเห็นว่าเสียงของวงเครื่องสายต่ำกว่าปี่พาทย์ถึงสองเสียง ยิ่งกว่านั้น การเดี่ยวเครื่องดนตรีซึ่ง ธรรมเนียมการบรรเลงต้องสำแดงศักยภาพของเครื่องนั้นให้ดีที่สุดก็เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ เพลงลาวแพนจึงปรากฏว่า มีการใช้กลุ่มเสียงต่างกันออกไปตามประเภทของเครื่องดนตรี เช่น เดี่ยวลาวแพน ทางจะเข้โดยทั่วไป ผู้ประพันธ์ ทำนองเดี่ยวจะเลือกใช้กลุ่มเสียงที่ทำให้ดีดสายเปล่าได้ทั้งสามสายหลายครั้ง เกิดเป็นเสียงกังวานและกำจร ซึ่งแสดงศักยภาพของจะเข้ได้มากกว่าการใช้กลุ่มเสียงอื่น ในขณะเดียวกัน หากเทียบกับเดี่ยวลาวแพนด้วย เครื่องดนตรีอื่นจะเห็นว่ากลุ่มเสียงในเดี่ยวจะเข้มข้นต่ำกว่า

เสียงที่ต่ำกว่านั้นบอกได้หรือไม่ว่าเป็นการเปลี่ยนระดับเสียงโดยปรับให้ต่ำลงซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า “ลดเสียง” หากพิจารณาว่าคือการลดเสียง คำถามมีอยู่ว่าเสียงที่ลดนั้นลดจากอะไร ผู้ที่เรียนมาทางปี่พาทย์อาจรู้สึก ว่าฆ้องวงใหญ่เป็นเครื่องดนตรีสำคัญที่ใช้เป็นหลักอ้างอิงเพลงการต่าง ๆ อยู่เสมอ เนื่องจากนักดนตรีปี่พาทย์เมื่อจะ เรียบเพลงก็จะต่อทางฆ้องวงใหญ่ก่อนไปแตกทางเป็นทางของเครื่องดนตรีอื่น ๆ ความเข้าใจว่าเพลงไทยเริ่มต้นจาก ฆ้องวงใหญ่นั้นจึงเกิดขึ้นได้ เมื่อนักดนตรีจากวงอื่นโดยเฉพาะวงเครื่องสายหรือมโหรีซึ่งปรับเสียงให้เป็น อย่างเครื่องสายนั้นก็จะต้องมีการลดเสียงในเพลงนั้นก่อน ทว่าบางครั้งอาจกล่าวได้ยากว่าลักษณะการบรรเลงนั้น เป็นการลดเสียงหรือไม่ คำถามมีอยู่ว่าเราจะรู้ได้อย่างไรว่าเพลงใดเพลงหนึ่งนั้นผู้แต่งแต่งด้วยเสียงอะไรเป็นเสียง

เริ่มต้น หากเป็นเพลงที่เราพอจะสืบค้นได้ว่าผู้แต่งเป็นใครและเริ่มแต่งด้วยเสียงอะไรหรือมีหลักฐานชัดเจนกล่าวว่า เป็นการลดเสียงก็อาจจะได้ เพราะว่าเพลงที่ผู้แต่งเป็นนักดนตรีปี่พาทย์ ความจำเป็นที่ต้องทำเป็นทางฆ้องอาจมีอยู่ เมื่อนำเพลงที่แต่งมาบรรเลงด้วยวงเครื่องสายก็มีความจำเป็นต้องลดเสียงเพื่อให้เกิดความสะดวกขณะบรรเลงหรือ เกิดศักยภาพในการบรรเลงให้มากที่สุด เนื่องจากเครื่องสายมีข้อจำกัดเรื่องนิ้วและสายเปล่า ทำให้จำเป็นต้องลดเสียงเพื่อให้บรรเลงได้สะดวก เช่น ทอยนอก หรือมิฉะนั้นก็เป็นการเปลี่ยนกลุ่มเสียงที่เล่น เช่น เพลงทอยนอกใน ถาด

ที่น่าสนใจคือการลดเสียงมิได้เกิดขึ้นในต่างวงเท่านั้น ในวงเดียวกันก็อาจเกิดได้ด้วย ดังเห็นได้จาก เพลงเรื่องฉิ่งพระฉิ่งที่นักปี่พาทย์รู้จักกัน¹ ฉิ่งพระฉิ่งเป็นการรวมเพลงประเภทเพลงฉิ่งไว้ด้วยกัน หรือบางเพลง เป็นเพลงที่นำมาใช้เป็นเพลงฉิ่งได้² และใช้เฉพาะเวลาพระสงฆ์ฉันภัตตาหาร ในบรรดาเพลงฉิ่งพระฉิ่งทั้งหมด ชุดเพลงฉิ่งพระฉิ่งที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายคือฉิ่ง 4 ท่อน หรือที่มีชื่อว่ายากินใหญ่ ก่อนจะออกชุดเพลงฉิ่งสองชั้น เช่น ฉิ่งนอก ฉิ่งใหญ่ ฉิ่งสนาม ฯลฯ ในบรรดาเพลงเหล่านี้เพลงยากินใหญ่คือเพลงที่มีการลดเสียงเกิดขึ้น และเป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งของการบรรเลงเพลงฉิ่งพระฉิ่งเรื่องยากินใหญ่ไปแล้วว่าต้องลดเสียงเพลงนี้

ข้าคม พรประสิทธิ์ (2546, น. 193-196) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์เพลงฉิ่ง” ในงานวิจัยนี้มีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ครูดนตรีไทยอาวุโสหลายคนเกี่ยวกับความเห็นเรื่องการลดเสียงไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

อาจารย์จิรัช อาจนรงค์ อธิบายว่า “ปกติเพลงฉิ่งจะใช้เสียงในทั้งหมด แต่คุณครูเทียบ ท่านลดหนึ่งเสียงตอนบรรเลงอัตราสามชั้น พอสองชั้นเข้าเสียงในเหมือนเดิม ลดแล้วเป่ายกขึ้น ทำให้เพราะและแปลกขึ้น”

อาจารย์بيب คงลายทอง อธิบายว่า “เพลงฉิ่ง 4 ท่อน จะลดหนึ่งเสียง โดยปีโนจะเล่น เร ฟา เร โด ลา ปกติต้องเล่น มี ซอล มี เร ที พอสองชั้นเข้าเสียงในเหมือนเดิม เสียงจะโปร่ง รู้สึกดีขึ้น”

อาจารย์สำราญ เกิดผล อธิบายว่า “ใช้เสียงใน ลดเสียงจะลดเฉพาะอัตราสามชั้น พอถึง อัตราสองชั้นจะเข้าเสียงในเหมือนเดิม ถ้าลดเสียงจะเพราะมากขึ้น แต่ปีก็จะเป่ายากมาก ที่บ้านนี้ ก็จะเล่นลดเสียง แต่ลดก็ดูว่าคนปีเป่าได้มั้ยด้วย บ้านจางวางทั่วก็ลดเสียงเหมือนกัน จากเสียง มี เป็น เร”

อาจารย์พินิจ ฉายสุวรรณ อธิบายว่า “เล่นเสียงใน เขาลดเสียงไปในตัว ปีจะเข้าทางเขา นะ บางคนก็ว่าไม่คล่อง จริงๆ มันเข้าทางกัน ทำให้เพราะขึ้น เสียงที่ลดนั้นแหละทำให้เพราะ”

รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี อธิบายว่า “อัตราสามชั้นจะใช้ระดับเสียงลด เป็นอย่างนี้ เราเองก็เล่นกันมาอย่างนี้ ถ้าถามเหตุผลคนโบราณไม่ได้อธิบายไว้ แต่ฉันจะสันนิษฐานตามที่ได้เรียนมาคือ พระฉิ่ง ดีเพื่อให้ประกอบเวลาพระฉันอาหาร แล้วเวลาพระฉันเขาจะไม่ต้องการ ความแข็ง แต่จะชอบความนุ่ม ระหว่างเสียงเพียงออล่างกับเสียงใน เสียงเพียงออล่างจะนุ่มกว่า แล้วดนตรีก็ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อสุนทรีรส ชะรอยจะเป็นด้วยเหตุนี้แหละ โบราณท่านมีความละเอียด

¹ ฉิ่งพระฉิ่งเป็นเพลงเรื่องประเภทเพลงฉิ่ง คือ ใช้ฉิ่งเป็นเครื่องกำกับจังหวะอย่างเดียว ไม่ใช้กลองในการบรรเลง ฉิ่งพระฉิ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ฉิ่งพระฉิ่งเข้าและฉิ่งพระฉิ่งเพล ในบทความนี้จะศึกษาเฉพาะเพลงเรื่องฉิ่งพระฉิ่งเข้า เท่านั้นและเรียกว่าฉิ่งพระฉิ่งไปตลอดทั้งบทความ เนื่องจากเป็นชื่อที่นักดนตรีไทยคุ้นเคย

² เช่น เพลงทะเลบัว หรือต้นเพลงฉิ่ง สามเส้า จะเข้ฆ้องกลอง เป็นต้น เพลงเหล่านี้ใช้ในเพลงฉิ่งและในการบรรเลงทั่วไป ด้วย

เหลือเกิน ประกอบกับคนปีสามารถเป่าเสียงเพียงออล่างได้ ฉันเจอมายะแล้ว พี่ก็เป่าเสียงเพียงออล่างได้ ปีก็บอกเองว่าเป่าเสียงเพียงออล่างได้ ไม่กลัวเลย เพราะฉะนั้นก็ไม่มีปัญหาสมมติถ้าเอาไม้แข็งเล่น ปีก็เป่าเสียงในขึ้นมากจะมีเสียง “เจ็ด” ขึ้นมา พระก็ไม่ฉันทันพอดี ฉันไม่เคยเห็นวงไหนบรรเลงโดยไม่ลดเสียงเลยนะ”

อาจารย์สุเชาว์ หริมพานิช อธิบายว่า “ถ้าเล่นมาตั้งแต่ต้น ฉิ่ง 4 ท่อนก็ต้องลดเสียงก่อน ก็คือลดเสียงแล้วเล่นเสียงในต่อไป”

อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร อธิบายว่า “เพลงฉิ่งใช้เสียงใน คือ เสียงโอดของลูกฆ้อง เสียงในมืออยู่ 2 เสียงก็คือ

1. เสียงในตรงกับโอดลูกฆ้อง นับจากลูกยอดลูกที่ 5 อันนี้เดิมทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นเพลงหน้าพาทย์ก็จะเล่น -ชลท -ร-ม ---ช ---ล
2. เสียงในกรวดหรือเสียงในหลิบ ใช้บรรเลงรับร้องเสภา...”

สังเกตได้ว่าการลดเสียงในเพลงเรื่องฉิ่งพระฉินเป็นเรื่องที่ไม่แยกกันระหว่างสำนักใดสำนักหนึ่งสมัยปัจจุบันที่มีความเข้าใจว่าดนตรีไทยแยกกันเป็นสำนักหรือ “ฝั่ง” ชัดเจนว่าเป็นฝั่งพระนครกับฝั่งธนซึ่งย่อมาจากธนบุรีและอยู่คนละฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ครูประสิทธิ์ ถาวร และครูจิรัส อัจฉรงค์ ซึ่งทำงานในกรมศิลปากรอาจนับว่าเป็นนักดนตรีฝั่งพระนคร ส่วนครูสำราญ เกิดผล อยู่ในสำนักที่บรรเลงเพลงทางฝั่งธน กล่าวได้ว่าการลดเสียงเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของการเล่นเพลงเรื่องฉิ่งพระฉินและไม่เกี่ยวกับเรื่องฝั่งของดนตรีแต่อย่างใด อนุমানได้ว่าการลดเสียงอาจมีมาก่อนที่จะแยกเป็นสำนักเรียนแต่ละสำนัก นอกจากนี้ที่น่าสนใจประการหนึ่งคือเรื่องปี การลดเสียงส่งผลทำให้ปีเป่ายากขึ้นหรือไม่ ในบรรดาครูทั้งหมดข้างต้น ครูปีบ คงลายทอง เป็นคนปีโดยตรง สังเกตว่าในคำให้สัมภาษณ์ของครูปีบนั้นกล่าวว่าเมื่อเปลี่ยนเสียงแล้ว “เสียงจะไปรู้รู้สึกดีขึ้น” อาจเข้าใจได้ว่าเมื่อเปลี่ยนกลับมาใช้เสียงเดิมแล้ว ทำให้รู้สึกไปรู้ขึ้น กล่าวคือสำหรับคนปี การลดเสียงในเพลงเรื่องฉิ่งพระฉินดังที่เป็นธรรมเนียมนั้นทำให้เกิดความรู้สึกไม่สบาย หรือไม่คล่องตัว แต่ไม่ได้หมายความว่า การลดเสียงจะทำให้เป่ายาก แต่น่าสงสัยว่าหากเปลี่ยนเสียงแล้วผู้เล่นรู้สึกดีขึ้น เหตุใดจึงต้องลดเสียงด้วย

อนึ่ง ในการบรรเลงเพลงเรื่องฉิ่งพระฉิน การลดเสียงลงมาหนึ่งเสียงไม่ได้หมายความว่าวางปีพาทย์จะไม่เล่นเสียงสูงเลย มือฆ้องบางครั้งก็ขึ้นเสียงสูงก็มี เช่น บรรทัดสุดท้ายของเพลงต้นเพลงฉิ่ง โดยปกติมือฆ้องทั่วไปจะเล่นคล้ายอย่างนี้ว่า³

-ตรม	-ช-ล	-ช-ม	-ร-ด	-ม-ร	-ด-ล	-ร-ด	---ร

ในขณะที่มือฆ้องในโน้ตเพลงไทยที่ชำระโดยราชบัณฑิตยสภาและได้นำมาตีพิมพ์ในหนังสืองานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ทำนองตอนนี้มีอยู่ว่า

³ โน้ตในบทความนี้เป็นเสียงสมมติ มิได้มีลักษณะเป็นมาตรฐานแบบดนตรีตะวันตกที่ว่าเสียงทุกเสียงจะมีระดับเท่ากัน อย่างเช่นเสียงโดสำหรับปีพาทย์ (ในกรณีเสียงใน) กับเครื่องสายจะไม่เท่ากัน อนึ่ง ระบบโน้ตในที่นี้ที่นักปีพาทย์บางคนอาจมองว่าเป็นการใช้โน้ตแบบลดเสียง ก็เพราะว่าระบบการศึกษาดนตรีไทยแบบหนึ่งทำให้เข้าใจว่าโน้ตตัวแรกที่อยู่ในลูกฆ้องลูกแรกคือเสียงเร ตามความเข้าใจ โน้ตเหล่านั้นเปลี่ยนไม่ได้ เช่น ช่วงขึ้นต้นสาธุการ นักปีพาทย์บางคนอาจท่องโน้ตว่า ---ม/---ฟ/---ฟ/---ล-ท แต่บางคนอาจท่องว่า ---ร/---ม/---ม/---ช-ล ผู้เขียนสมัครใจใช้แบบหลังเพราะเข้าใจง่ายกว่าและเทียบกับระบบโน้ตสากลได้

-ตรม	-ช-ล	-ด-ร	ร-ร-ด	-ม-ร	-ด-ล	--ฟชล	-ด-ร

กล่าวได้ว่าการลดเสียงเป็นเรื่องทางเทคนิคเท่านั้น เป็นเรื่องของภาพรวม ในทางปฏิบัติหรือในรายละเอียดของมือฆ้อง การขึ้นเสียงสูงยังมียูได้ มิใช่ว่าเมื่อลดเสียงแล้ว จะไม่เล่นเสียงสูงเลย

ที่น่าสนใจคือครูหลายคนกล่าวถึงเหตุของการลดเสียงไปในทางเดียวกันคือเป็นเรื่องของความไพเราะ บางคนกล่าวว่าเป็นเรื่องของสุนทรีภาพ อันที่จริงเรื่องความไพเราะนั้นจะกล่าวว่าผิดคงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมอย่างเพลงเรื่องฉิ่งพระฉิ่ง ย่อมต้องมุ่งหมายเรื่องความไพเราะเป็นธรรมดาเพื่อให้สอดคล้องกับพิธีกรรมทางศาสนา ความไพเราะจึงถือเป็นเหตุผลที่น่าฟัง แต่ยังมีข้อจำกัดในแง่ที่ค่อนข้างเป็นอัตวิสัยอยู่มาก ในบทความนี้ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์คือเพื่อศึกษาให้เข้าใจว่าถ้าตัดเรื่องความไพเราะออกไป จะอธิบายเรื่องการลดเสียงในเพลงเรื่องฉิ่งพระฉิ่งอย่างไร กระนั้น มิได้หมายความว่าผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับความเห็นเรื่องความไพเราะหรือสุนทรีภาพในการบรรเลงเพลงนี้ตามที่โบราณจารย์ได้เลือกเฟ้นและปฏิบัติกันมายาวนาน เพียงแต่ผู้วิจัยคิดว่าการศึกษาที่จะตามมานี้เปิดโอกาสให้ได้พิจารณาส่วนประกอบอื่นๆ ซึ่งเป็นบริบทของเพลง อันจะทำให้เข้าใจเหตุผลอื่นๆ ได้ด้วย

2. เหตุใดจึงพระฉิ่งจึงลดเสียง ?

ผู้วิจัยขอยกทำนองเพลงฉิ่งพระฉิ่ง คือ เพลงยักินใหญ่ ท่อน 1 ทั้งที่ลดเสียงและไม่ลดเสียงมาเทียบกัน เพื่อให้เห็นเป็นตัวอย่างดังนี้

ฉิ่งพระฉิ่ง ท่อน 1 ลดเสียง มือฆ้องของครูสมภาพ ขำประเสริฐ ผู้วิจัยได้เรียนเพลงนี้จากครูจงบกล พงษ์พรหม

---ล	-ล-ล	-ด-ล	-ช-ฟ	---ฟ	-มรด	-ล-ท	ด-ร-ฟ
---ฟ	-ร-มฟ	-ม-ฟ	---ฟ	---ร	-ด-ฟ	ฟฟ-ช	ชช-ล
-ด-ร	-ด-ล	ลล-ช	ชช-ฟ	-ล-ด	-ล-ช	ชช-ฟ	ฟฟ-ร
---ร	-ท-ด	-ด-ร	---ร	---ช	---	-ม-ร	---ร
---ล	-ล-ล	-ด-ล	-ช-ฟ	---ฟ	-มรด	-ล-ท	ด-ร-ฟ
---ฟ	-ร-มฟ	-ม-ฟ	---ฟ	---ร	-ด-ฟ	ฟฟ-ช	ชช-ล
-ด-ร	-ด-ล	ลล-ช	ชช-ฟ	-ล-ด	-ล-ช	ชช-ฟ	ฟฟ-ร
---ช	-ด-ด	-ล-ท	ด-ร-ฟ	-ท-ด	-ฟ-ช	-ฟ-ม	-ร-ด
-ช-ล	-ท-ด	-ม-ม	ร-ด-ล	-ร-ดช	-ด-ล	-ร-ด	---ร
---ช	-ด-ด	-ล-ท	ด-ร-ฟ	-ท-ด	-ฟ-ช	-ฟ-ม	-ร-ด
-ช-ล	-ท-ด	-ม-ม	ร-ด-ล	-ร-ดช	-ด-ล	-ร-ด	---ร
-ช-ด	-ด-ร	-ช-ม	-มรด	-ช-ด	-ด-ร	-ช-ล	ลล-ช
-ด-ร	-ช-ล	-ช-ม	-ร-ด	-ม-ร	-ด-ล	-ร-ด	---ร
-ช-ด	-ด-ร	-ช-ม	-มรด	-ช-ด	-ด-ร	-ช-ล	ลล-ช
-ด-ร	-ช-ล	-ช-ม	-ร-ด	-ม-ร	-ด-ล	-ร-ด	---ร
---ร	-ท-ด	-ด-ร	---ร	---ช	---	-ม-ร	---ร

ส่วนทำนองจึงพระฉัน ท่อน 1 ไม่ลดเสียงต่อไปนี้เป็นมือฆ้องที่บันทึกและชำระโดยราชบัณฑิตยสภา พิมพ์เผยแพร่เมื่อคราวงานพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (เพลงในการพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์, 2551) เนื่องจากเป็นหนึ่งในบรรดาเพลงต่างๆ ที่ใช้บรรเลงในงานพระราชพิธีคราวนั้น

---มี	-รื-ทุ	ทท-ล	ลล-ช	---ร	-ร-ร	-ทุ-ด	รรม-ช
--ชม	-ชชช	--ชล	-ชชช	-ม-ร	รร-ช	ชช-ล	ลล-ท
-รื-มี	-รื-ทุ	ทท-ล	ลล-ช	-ท-รื	-ท-ล	ลล-ช	ชช-ม
---ร	-มมม	---ฟ	-มมม	รรมฟ ลม	ฟมรทุ	-ล-ทุ	มร-ม
---มี	-รื-ทุ	ทท-ล	ลล-ช	---ร	-ร-ร	-ทุ-ด	รรม-ช
--ชม	-ชชช	--ชล	-ชชช	-ม-ร	รร-ช	ชช-ล	ลล-ท
-รื-มี	-รื-ทุ	ทท-ล	ลล-ช	-ท-รื	-ท-ล	ลล-ช	ชช-ม
-ชชช	-ล-ร	-ทุ--	ดรม-ช	--ดรม	-ช-ล	-ช-ฟ	-ม-ร
-ฟลทุ	ลทุรรม	รรมฟ ลม	ฟมรทุ	-ทุ-ม	ลล-ฟ	ทุทุ-ร	รร-ม
-ชชช	-ล-ร	-ทุ--	ดรม-ช	--ดรม	-ช-ล	-ช-ฟ	-ม-ร
-ฟลทุ	ลทุรรม	รรมฟ ลม	ฟมรทุ	-ทุ-ม	ลล-ฟ	ทุทุ-ร	รร-ม
-ล-ร	-รรมฟ	-ทลฟ	ลฟมร	-ล-ร	-รรมฟ	-ล-ทุ	ทท-ล
-รรมฟ	-ล-ท	-ล-ฟ	-ม-ร	-ฟลม	ฟมรทุ	-ล-ทุ	มร-ม
-ล-ร	-รรมฟ	-ทลฟ	ลฟมร	-ล-ร	-รรมฟ	-ล-ทุ	ทท-ล
-รรมฟ	-ล-ท	-ล-ฟ	-ม-ร	-ฟลม	ฟมรทุ	-ล-ทุ	มร-ม
---ร	-มมม	---ฟ	-มมม	รรมฟ ลม	ฟมรทุ	-ล-ทุ	มร-ม

น่าสังเกตว่ามือฆ้องจากโน้ตราชบัณฑิตยสภาดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับมือฆ้องของครูสงบศึก ธรรมวิหาร (อัศนีย์ เปลิยนศรี, 2566) ในการตรวจชำระและจัดพิมพ์เพลงเรื่องโดยราชบัณฑิตยสภาประกอบด้วย ครูอาวุธและนักดนตรีไทยผู้มีความสามารถหลายคน เช่น พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) หลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป สาทรวิลัย) หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จางวางทั่ว พาทยโกศล เป็นต้น มือที่บันทึกไว้นั้นเป็นไปได้ว่าอาจเป็นมือฆ้องของครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (รูป สาทรวิลัย) ซึ่งเป็นครูฆ้องคนสำคัญของครูสงบศึก ธรรมวิหาร เพียงแต่จึงพระฉันทางครูหลวงบำรุงจิตรเจริญนั้นจะขึ้นด้วยเพลงยักินใหญ่เป็นเพลงแรก ไม่มีต้นเพลงจึงสามเล่า จะเข้ฆ้องคลอและถอยหลังเข้าคลอเข้ามาก่อน

เมื่อพิจารณาทำนองเพลงยักินใหญ่ทั้ง 2 แบบ ชี้ให้เห็นว่าเสียงที่ลดนั้นคือลดจากเสียง “มี” เป็นเสียง “เร” สังเกตได้จากลูกตกหลักสุดท้ายของท่อนเพลง ผลจากการลดเสียงทำให้มือฆ้องของเพลงเลื่อนลงไปทางซ้ายหนึ่งเสียง ที่เหลืออีกสามท่อนก็เช่นกัน นอกจากส่งผลเรื่องระดับเสียงแล้ว มือฆ้องก็เปลี่ยนไปเช่นกัน

เหตุใดเพลงเรื่องจึงพระฉันจึงลดเสียง ผู้วิจัยคิดว่ามีเหตุผลสองประการสำคัญที่สามารถนำมาอธิบายได้

ประการแรกเป็นเรื่องของโครงสร้างในเพลงเรื่องจึงพระฉันนั่นเอง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าเมื่อลดเสียง ลูกตกจะกลายเป็นเสียง “เร” คือ

-ม-ร	-ด-ล	-ร-ด	---ร

น่าสังเกตว่า เสียงที่ได้เป็นเสียงเดียวกับลูกตกเพลงต้นเพลงจิ้งซึ่งเป็นเพลงแรกในเพลงเรื่องนี้ มือฆ้องเพลงต้นเพลงจิ้งมีดังนี้

ต้นเพลงจิ้ง ท่อน 1

---ม	-ร-ช	---ร	---ร	-ด-ช	ดด-ล	รร-ท	มม-ช
---ล	-ช-ด	---ช	---ช	-ด-ช	ดด-ล	รร-ท	มม-ช
-ดรม	-ช-ล	-ช-ม	-ร-ด	-ม-ร	-ด-ล	-ร-ด	---ร

ต้นเพลงจิ้ง ท่อน 2

---ม	-ม-ม	-ดรม	-ช-ล	-ท-ร	-ท-ล	ลล-ช	ชช-ม
-ดรม	-ช-ล	-ช-ม	-ร-ด	-ม-ร	-ด-ล	-ร-ด	---ร

โดยปกติเมื่อจบเพลงยิกินใหญ่แล้วถือว่าหมดสามชั้น เมื่อเริ่มเพลงจิ้งในอัตราสองชั้น เพลงจิ้งเพลงแรกที่จะตามมาคือเพลงจิ้งนอก หรือหากเป็นทางครูสมภพ ขำประเสริฐ จะยังไม่ออกสองชั้น นักดนตรีจะเล่นเพลงจิ้งนอกในอัตราสามชั้นก่อนจึงออกเพลงจิ้งนอกสองชั้นต่อไปซึ่งก็มีส่วนทำให้เพลงทั้งหมดยาวมากขึ้น น่าสังเกตว่า นอกจากการลดเสียงจะทำให้ลูกตกของเพลงเหมือนกับต้นเพลงจิ้งซึ่งเป็นเพลงแรกในชุดนี้แล้ว ยังเหมือนกับลูกตกในช่วงแรกของเพลงจิ้งนอกด้วย

ตัวอย่างเพลงจิ้งนอก สองชั้น ท่อน 1

-ม-ท	มร-ม	-ล-ช	ชช-ล	-ม-ท	มร-ม	-ล-ช	ชช-ล
-ร-ท	-ล-ฟ	ฟฟ-ม	มม-ร				
--มร	-ร-ร	-ช--	มร- ร	--มร	-ร-ร	-ช--	มร- ร
-ม-ท	มร-ม	-ล-ช	ชช-ล	-ม-ท	มร-ม	-ล-ช	ชช-ล
-ร-ท	-ล-ฟ	ฟฟ-ม	มม-ร				
--มร	-ร-ร	-ช--	มร- ร	--มร	-ร-ร	-ช--	มร- ร

กล่าวได้ว่าการลดเสียงในเพลงเรื่องจิ้งพระฉันทำให้ลูกตกสุดท้ายของท่อนเหมือนกันทั้งเพลงแรกและเพลงถัดไป ลูกตกที่เหมือนกันทำให้เกิดเสียงเชื่อมโยงเป็นเสียงเดียวกัน การลดเสียงดังกล่าวจึงเป็นเสมือนการปรับโครงสร้างของเพลงเรื่องให้เป็นระบบเดียวกันนั่นเอง

ดังที่กล่าวแล้วว่าการลดเสียงมีผลต่อลูกตกของเพลง นอกจากการลดเสียงจะมีผลต่อเรื่องโครงสร้างในตัวเพลงแล้ว ลูกตกที่ได้ยังเป็นลักษณะเดียวกับเพลงเรื่องทั่วไปอีกด้วย เนื่องจากจิ้งพระฉันเป็นเพลงประเภทเพลงเรื่อง เราจึงนำกรอบวิธีคิดแบบเพลงเรื่องมาพิจารณาได้ เพลงเรื่องที่อาจนำมาเทียบเคียงกับจิ้งพระฉันได้คือเพลงข้าที่เซ่หน้าทับปรบไ้ ต่างกับเพลงเรื่องประเภทสองไม้ที่จิ้งมักไม่ตีฉายออกเป็นสามชั้นหรืออาจกล่าวได้ว่าไม่มีส่วนที่เป็นเพลงข้าอย่างชัดเจนเท่าเพลงเรื่องที่ใช้หน้าทับปรบไ้ อย่างไรก็ตาม การตีฉายออกเป็นสามชั้นในจิ้งพระฉันนั้นมิได้หมายความว่าเพลงยิกินใหญ่จะมีอัตราเป็นสามชั้นมาแต่เดิม แท้จริงเพลงนี้เป็นอัตราสองชั้นเช่นเดียวกับเพลงที่มีกำเนิดมาตั้งแต่สมัยอยุธยา อัตราชั้นของทำนองเพลงโบราณส่วนใหญ่เป็นสองชั้น ส่วนเพลงที่มีอัตราสามชั้นเกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

นอกจากนี้ เหตุผลอีกประการหนึ่งคือการเชื่อมเสียงด้วยการลงเสียง “เร” ยังปรากฏในเพลงเรื่องอื่นๆ อีกด้วย เนื่องจากช่วงที่ลดเสียงจากลูกตกเสียง “มี” เป็นเสียง “เร” ในเพลงเรื่องฉิ่งพระฉิ่งนั้นเป็นรอยต่อระหว่างสามชั้นกับสองชั้น การลดเสียงในเพลงเรื่องฉิ่งพระฉิ่งจึงทำให้เพลงมีลูกตกในช่วงรอยต่อระหว่างสามชั้นกับสองชั้น สอดคล้องกับธรรมเนียมนิยมของเพลงเรื่องหลายเพลง เช่น

เพลงเรื่องกระหนะ ช่วงท้ายเพลงแขกเห่ก่อนออกสองไม้มีอยู่ว่า

---ล	--ช	-ช-ช	---ม	-ลชม	ชมรด	มรดล	-ด-ร

สองไม้ กระหนะ ท่อน 1

-ฟมร	-ม-ร	-ร-ร	---ช	---ช	---ล	-ล-ล	---ช
---ฟ	-ฟ-ฟ	-ล-ฟ	-ฟมร	---ล	-ฟ--	-ร-ม	มม-ร

เพลงเรื่องสารถี ช่วงท้ายก่อนออกสองไม้

-ลชม	ชมรด	-ช-ด	-ดรม	-ด--	ดรม- ช	-ล-ช	-ม-ร

สองไม้เมรีรำ ในเพลงเรื่องสารถี ท่อน 1

---ร	---ช	---ฟ	---ช	-ลลล	-ด-ฟ	-ล-ช	---ร
---ร	-ด-ล	ลล-ช	ชช-ร				
-ชชช	-ฟ-ช	-ล-ช	-ฟ-ม	-มรด	-ร-ม	-ฟ-ช	----
-ชชช	-ฟ-ช	-ล-ช	-ฟ-ม	-มรด	-ม-ร	-ด-ร	----
-ชชช	-ฟ-ช	-ล-ช	-ฟ-ม	-มรด	-ร-ม	-ฟ-ช	----
-ชชช	-ฟ-ช	-ล-ช	-ฟ-ม	-มรด	-ม-ร	-ด-ร	----

เพลงเรื่องมอญแปลง ช่วงท้ายก่อนออกสองไม้

--รร	-ร-ร	-ช--	มร-ร	-ช-ช	--ลฟ	-ล-ฟ	-ด-ร

สองไม้มอญแปลง ท่อน 1

---ร	-ด-ล	-ช-ร	-ด-ล	-ร-ด	-ช-ฟ	ฟฟ-ช	ชช-ล
---ร	-ด-ล	-ช-ร	-ด-ล	-ร-ด	-ช-ฟ	ฟฟ-ฟ	มม-ร
-ล-ช	-ช-ช	-ฟชล	ดลชฟ	-ลชฟ	ชฟมร	-ดรม	รฟฟช
-ดรม	รฟฟช	-ฟชล	ดลชฟ	-ลชฟ	ชฟมร	มรดล	-ด-ร
-ล-ช	-ช-ช	-ฟชล	ดลชฟ	-ลชฟ	ชฟมร	-ดรม	รฟฟช
-ดรม	รฟฟช	-ฟชล	ดลชฟ	-ลชฟ	ชฟมร	มรดล	-ด-ร

การเชื่อมเสียงระหว่างสามชั้นไปสองชั้นด้วยลูกตกเสียงอื่นอาจมีได้เช่นกัน หลายครั้งเป็นการเปลี่ยนเสียงอย่างตรงไปตรงมา เช่น

เพลงเรื่องพระรามเดินดง ช่วงท้ายก่อนออกสองไม้

-ช--	ลท-ดี	-มื-ดี	-ท-ล	-ท-ล	-ช-ม	-ช-ล	ลล-ช

สองไม้พระรามเดินดง ท่อน 1

---ฟ	-ฟ-ฟ	-ด-ฟ	-ช-ล				
--ทุล	-ล-ล	-ร--	ทุล-ล	--ทุล	-ล-ล	-ร--	ทุล-ล
-ดี-ล	-ช-ฟ	-ช-ล	ลล-ช	-ฟชล	-ดี-ร	-มื-ร	-ดี-ล
-ช-ช	--ลท	-ล-ท	-ดี-ร	-ดี-ม	-ร-ด	ดีดี-ท	ทท-ล
-ดี-ร	-ดี-ล	ลล-ช	ชช-ฟ	-ฟชล	ดีลชฟ	ชลชฟ	ชฟมร
ดชดล	ดชดล	ดชดล	รตมร	ชรมฟ	ชฟมร	ชมรด	มรดล
-ดี-ร	-ดี-ล	ลล-ช	ชช-ฟ	-ฟชล	ดีลชฟ	ชลชฟ	ชฟมร
ดชดล	ดชดล	ดชดล	รตมร	ชรมฟ	ชฟมร	ชมรด	มรดล
-ดี-ร	-ดี-ล	ลล-ช	ชช-ฟ	-ฟชล	ดีลชฟ	ชลชฟ	ชฟมร
-ช-ด	-ดรม	รดรม	รมฟช	-ฟชล	ดีลชฟ	ชลชฟ	ชฟมร
-ช-ด	-ดรม	รดรม	รมฟช	-ล-ม	-ลชล	-ร-ด	ดีดี-ร

ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่าการลดเสียงอาจมีเหตุผลเบื้องหลังคือเพื่อทำให้เกิดเสียงที่เชื่อมต่อกัน แต่ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นแบบแผนของเพลงเรื่องในทุกกรณี เพราะการเชื่อมเสียงด้วยเสียงที่ต่างกันก็มีอยู่ด้วย

3. สรุปและอภิปรายผล

ที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่าการลดเสียงในเพลงเรื่องจึงพระฉันนอกจากจะเป็นไปเพื่อความไพเราะหรือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่เข้าใจกันโดยทั่วไปแล้ว อาจพิจารณาว่าเป็นเรื่องของการปรับโครงสร้างเพลงให้มีลูกตกที่สอดคล้องกับเพลงก่อนหน้าคือเพลงต้นเพลงฉิ่งซึ่งเป็นเพลงแรกในชุดนี้และชุดเพลงฉิ่งในสองชั้นที่จะตามมา ที่ว่าหากเล่นตั้งแต่ต้นแล้วก็ต้องลดเสียง การปรับลดเสียงทำให้สอดคล้องกับเพลงเรื่องอื่นๆ ที่มักจะมีการบรรเลงในรอยต่อสามชั้นไปสองชั้นแบบนี้ คือไม่ปรากฏลูกตกเสียง “มี” ในช่วงรอยต่อระหว่างสามชั้นกับสองชั้น นอกจากนี้ ความสอดคล้องกับเพลงเรื่องอื่นๆ ทำให้เห็นแนวทางของการร้อยเรียงเพลงเรื่องได้ประการหนึ่ง ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าเพลงใดจะเป็นต้นแบบให้แก่เพลงใดซึ่งอยู่นอกเหนือขอบเขตของบทความ ที่สำคัญคือ ผลการศึกษาทำให้เข้าใจว่าโดยทั่วไปนักดนตรีมักมีความเห็นว่าเพลงเรื่องนั้นเป็นเพลงที่ไม่เอื้อให้จำได้ง่าย ยาว ซับซ้อนและสะท้อนภูมิปัญญาของแต่ละสำนักมากกว่าที่จะนำมาอวดฝีมือกันอย่างชัดเจนเหมือนเช่นเพลงเดี่ยว เพลงเสภา หรือเพลงใหญ่ (เพลงทยอย) ต่างๆ แต่ที่จริงเพลงเรื่องมีระบบบางประการที่ควรแก่การศึกษาเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าสาเหตุที่แท้จริงของการลดเสียงจะเป็นเช่นไร ปฏิเสธไม่ได้ว่าการลดเสียงเป็นวิธีการสำคัญที่แพร่หลาย เป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันมานาน ข้อวิพากษ์สำคัญคือทำให้เพลงมีความนุ่มนวลมากกว่าไม่ลดเสียง ข้อนี้เป็นเอกฉันท์ในความเห็นของครูทุกคนในบทสัมภาษณ์ดังกล่าว ที่สำคัญคือทางปีที่ซึ่งจะเกิดขึ้นระหว่างลดเสียงกับไม่ลดเสียง ความราบรื่นต่อเนื่องกันจึงนับเป็นเหตุผลประการสำคัญในการบรรเลงเพลงฉิ่งพระฉิ่งและสอดคล้องกับเพลงเรื่องอื่นๆ อีกหลายเพลง อย่างไรก็ตาม ข้อนี้ก็มิได้เป็นระเบียบแบบแผนเสมอไป เพราะการเชื่อมส่วนที่ 1 กับส่วนที่ 2 ด้วยเสียงอื่นที่มีไ้เสียง “เร” ก็มีอยู่ด้วย เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่น่าจะนำมาอธิบายอย่างเป็นวิชาการได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป เช่น ในเพลงฉิ่งสนานซึ่งเป็นเพลงสุดท้ายก่อนจะเปลี่ยนอัตราจังหวะจากสองชั้นไปชั้นเดียวในเพลงเรื่องฉิ่งพระฉิ่งนั้น โบราณจารย์เปลี่ยนลูกตกให้ตกเสียงอื่นได้บ้าง น่าสนใจว่าการเปลี่ยนเสียงในชั้นเดียวซึ่งเป็นตอนท้ายของเพลงเรื่องฉิ่งพระฉิ่งนี้ยังมีเหตุผลอื่นๆ อีกหรือไม่ นอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคืออารมณ์ บทความนี้อาจทำให้เกิดมุมมองที่มีต่อเพลงในเชิงอารมณ์ความรู้สึกค่อนข้างน้อย การวิเคราะห์เพลงในบทความนี้ดูเหมือนเป็นสิ่งที่มิได้เหตุผลเกินไป ประเด็นนี้ยังถูกเถียงต่อไปได้อีกว่าเพลงที่บรรเลงขณะพระฉิ่งนั้นไม่น่าจะเน้นเรื่องอารมณ์มากเกินไปอยู่แล้วใช่หรือไม่ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ศึกษาต่อไปได้ทั้งสิ้น

รายการอ้างอิง

ข้าคม พรประสิทธิ์. (2546). *อัตลักษณ์เพลงฉิ่ง*. รายงานวิจัยกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพลงในการพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์. (2551).

ม.ป.พ. (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมศิลปากรบันทึกเสียงในการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ณ พระเมรุ ท้องสนามหลวง

วันเสาร์ที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551).

อัสนีย์ เพลียนศรี. (2566, 1 พฤศจิกายน). *มือฆ้อง เพลงเรื่องฉิ่งพระฉิ่ง (เข้า) การเผยแพร่องค์ความรู้ศิลป*

ผศ.สงบศึก ธรรมวิหาร ทุนวิจัย มธ. <https://www.youtube.com/watch?v=HoJbPdB3G7E>

มุมมองมรดกทางวัฒนธรรมตะวันออกเฉียงใต้ผ่านเครื่องดนตรี ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านเครื่องดนตรี

Received: 13 May 2025

Revised: 20 May 2025

Accepted: 28 May 2025

ศรัณย์ นักรบ*

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ของเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมจากดินแดนตะวันออกเฉียงใต้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในการศึกษาได้ใช้แนวทางจำแนกเครื่องดนตรีของระบบซาส-ฮอนบอสเทล ได้แก่ 1) เครื่องลม 2) เครื่องสาย 3) เครื่องหนังหรือกลอง และ 4) เครื่องกระทบ จากการศึกษาพบว่าเครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย 2 กลุ่มเครื่องดนตรี กลุ่มแรกคือกลุ่มเครื่องสาย ได้แก่ เครื่องสายประเภทดีดที่มี 5-6 คู่สาย เรียกว่า อูต ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรียกว่า กัมบุง ซึ่งพบว่ามี 2 ชนิดคือ กัมบุงที่มีรูปทรงส่วนหลังโค้ง เรียกว่า กัมบุง ทราดาเมา และกัมบุงที่มีขนาดเล็กกว่า มีรูปทรงคล้ายลูกแพร์ เรียกว่า กัมบุง มลายู ปัจจุบันเครื่องดนตรีมีบทบาทสำคัญในดินแดนกลุ่มประเทศหมู่เกาะ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน และในกลุ่มชนเชื้อสายมาเลย์ในประเทศสิงคโปร์ ลำดับถัดมาคือเครื่องสายประเภทสีที่มี 4 สาย เรียกว่า รีบับ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่าเครื่องดนตรีมีขนาดหลากหลาย มีความยาวทั้งหมดตั้งแต่ 42-54 นิ้ว ส่วนกะโหลกซอมมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 6-8 นิ้ว แต่เครื่องดนตรีได้ลดจำนวนสายลงจากเดิม 4 สาย เหลือ 2-3 สาย ซึ่งพบรีบับที่มี 2 สายในอินโดนีเซีย ในขณะที่มาเลเซียพบทั้ง 2 สาย และ 3 สาย รวมถึงในแถบภาคใต้ของประเทศไทย กลุ่มสุดท้ายคือเครื่องหนังหรือกลอง ประกอบด้วยกลองรูปทรงเหยือกน้ำซึ่งหนึ่งหน้าเดียว เรียกว่า ตาบูกะ และกลองที่มีลำตัวตัน เรียกว่า ดัฟ กลองทั้ง 2 ชนิดได้แพร่กระจายไปทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นผลให้กลองมีขนาด วิธีการบรรเลง รวมถึงการเรียกชื่อที่แตกต่างกันไปเมื่อไปปรากฏในแต่ละวัฒนธรรมดนตรี

บทความวิชาการ

บทคัดย่อ

คำสำคัญ

มรดกทางวัฒนธรรม;
ตะวันออกเฉียงใต้;
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้;
เครื่องดนตรี

* รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ติดต่อได้ที่:

A Reflection of the Middle Eastern Cultural Heritage in Southeast Asia through Musical Instruments

Received: 13 May 2025

Revised: 20 May 2025

Accepted: 28 May 2025

Saran Nakrob *

This academic article aims to present the knowledge of musical instruments from the Middle Eastern culture which become the cultural heritage in Southeast Asia. This study employed Sachs-Hornbostel style of musical instrument classification, namely the aerophone, the chordophone, the membranophone, and the idiophone, to further the investigation. The study proposed that the musical instruments from the Middle East's musical culture become the cultural heritage in Southeast Asia in 2 categories. The first category is the chordophone: a plucked lute instrument with 5-6 pair of strings called *Oud*. This musical instrument is called *Gambus* in Southeast Asia and is found in 2 types: the arched-back type, called *Gambus Hadhramaut*; and the smaller one with pear-shaped, called *Gambus Melayu*. Today, the musical instrument plays important roles in the Malay Archipelago: Indonesia, Malaysia, Brunei Darussalam, and Singapore especially for Malay descendants. Next, a fiddle instrument with 4 strings called *rebab* is found in Southeast Asia found in various sizes, from 42-54 inches in length in total. Its soundbox is about 6-8 inches in diameter, but a number of strings are cut off, from 4 strings to 2 or 3 strings. The 2-string *rebab* is found in Indonesia, while that with 2-3 strings is found in Malaysia, and southern Thailand. The final category is membranophone, consisting of a goblet drum with one head called *Darbuka*, and a frame drum with shallow body called *Daff*. The diffusion of these 2 types of drums across Southeast Asia resulting in their varying sizes, difference in playing techniques, and difference in names when adopted by each musical culture.

Academic Article

Abstract

Keywords

cultural heritage;
middle east;
southeast asia;
musical instruments

* Associate Professor, Music Program, Department of Music, Faculty of Humanities, Kasetsart University, e-mail:

fhumsrn@ku.ac.th

1. บทนำ

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลก ทั้งนี้ ผจงจิตต์ อธิคมนันท์ (2526, น. 19) ได้กล่าวว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural diffusion) หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น ซึ่งมักจะมิใช่สาเหตุของการแพร่กระจายของวัฒนธรรม ในขณะที่อมรา พงศาพิชญ์ (2542, น. 21) ได้กล่าวว่าการแพร่กระจายวัฒนธรรมเป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง 2 กลุ่มคนที่มีสังคม วัฒนธรรมต่างกันและมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ในกรณีที่สังคมวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่งและพบว่ากลุ่มที่มีพลังทางวัฒนธรรมน้อยมักถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่มีพลังวัฒนธรรมมากกว่า ขณะเดียวกันอาจมีการแลกเปลี่ยนกันได้ ซึ่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ปรากฏให้เห็นถึงการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมภายใต้แนวคิดดังกล่าว อันเนื่องมาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเส้นทางตัดผ่านทางภูมิศาสตร์สำคัญ เป็นผลให้วัฒนธรรมของเอเชียโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมอินเดีย จีน รวมถึงวัฒนธรรมตะวันออกกลางและวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กันมานานหลายศตวรรษ (จรัญ มะลูลีม และมุฮัมมัด ฟาฮิม, 2560, น. 4)

นอกเหนือจากวัฒนธรรมอินเดียและจีนที่ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว วัฒนธรรมตะวันออกกลางเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีความสำคัญและมีความเก่าแก่ ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาอย่างยาวนานเช่นกัน ปัจจุบันดินแดนตะวันออกกลางประกอบด้วยประเทศต่างๆ ได้แก่ ตุรกี ซีเรีย จอร์แดน เลบานอน บาห์เรน คูเวต โอมาน กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เยเมน อิรัก อิหร่าน อิสราเอล และดินแดนปาเลสไตน์ (เวสต์แบงก์และฉนวนกาซา) อย่างไรก็ตามการกำหนดอาณาเขตหรือพรมแดนทางวัฒนธรรมนั้นไม่สามารถกระทำได้อย่างชัดเจนเหมือนกับการกำหนดอาณาเขตหรือพรมแดนทางการเมือง ตัวอย่างเช่นวัฒนธรรมเปอร์เซียมิได้หมายความถึงวัฒนธรรมของชาวเปอร์เซียซึ่งปัจจุบันเป็นชาวอิหร่านที่อาศัยอยู่ในประเทศอิหร่านเท่านั้น แต่รวมไปถึงกลุ่มชนชาวเปอร์เซียที่อาศัยอยู่ในประเทศอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นในประเทศอิรักบางส่วน หรือในประเทศอาเซอร์ไบจานซึ่งมีพรมแดนทางตอนใต้ติดต่อกับทางตอนเหนือของประเทศอิหร่าน หรือแม้แต่ชาวเปอร์เซียที่อาศัยอยู่นอกดินแดนตะวันออกกลาง เป็นต้น ดังนั้นเพื่อสร้างความเข้าใจถึงขอบเขตของวัฒนธรรมตะวันออกกลาง ผู้เขียนขอให้คำอธิบายว่าวัฒนธรรมตะวันออกกลางเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด รวมถึงกลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกาเหนือ 5 ประเทศ ได้แก่ อียิปต์ ลิเบีย ตูนิเซีย แอลจีเรีย และโมร็อกโกด้วย

วัฒนธรรมตะวันออกกลางได้เข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 12 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอินโดนีเซียผ่านทางพ่อค้าและการพาณิชย์จาก กุชราต (Gujarat) ปัจจุบันเป็นแคว้นที่อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย โดยได้เข้ามาในช่วงเวลาหลายศตวรรษ เริ่มจากพื้นที่บริเวณตลาดรอบๆ ดินแดนชายฝั่งและค่อยๆ เคลื่อนเข้ามาภายในดินแดน (จรัญ มะลูลีม และมุฮัมมัด ฟาฮิม, 2560, น. 6) พร้อมทั้งการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม ศรัทธา ประสพชิงชนะ (2547, น. 24-25) ได้กล่าวว่าศาสนาอิสลามถือกำเนิดขึ้นบริเวณคาบสมุทรอาหรับในคริสต์ศตวรรษที่ 7 หรือประมาณ ค.ศ. 624 ต่อมาศาสนาอิสลามแพร่หลายไปสู่ดินแดนอื่นๆ และแพร่มาถึงอินเดียในคริสต์ศตวรรษที่ 13 หลังจากนั้นนักขัตติย์มุสลิมอินเดียได้ส่งเสริมให้พ่อค้าอินเดียที่เข้ามาติดต่อกับชายฝั่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นำเอาศาสนาอิสลามเข้ามาเผยแผ่ในดินแดนตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13 ทั้งนี้พ่อค้ามุสลิมได้เคยเดินทางเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่ตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 7 แต่ศาสนาอิสลามยังไม่แพร่หลายในช่วงเวลาดังกล่าว ในช่วงแรกศาสนาอิสลามได้เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บริเวณตอนเหนือของ

เกาะสุมาตรา (บริเวณอาจะห์ในปัจจุบัน) แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย จนกระทั่งกษัตริย์แห่งเมืองมะละกาซึ่งเป็นเมืองท่าและทรงอิทธิพลทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรมในสมัยนั้นได้เปลี่ยนการนับถือศาสนาจากศาสนาพราหมณ์มาเป็นศาสนาอิสลามใน ค.ศ. 1414 ทำให้ผู้นำส่วนใหญ่ของอาณาจักรในบริเวณคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะต่างหันมานับถือศาสนาอิสลาม ถือได้ว่าจากกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา ศาสนาอิสลามได้เป็นที่นับถือกันอย่างแพร่หลายและหลอมรวมเข้ากับวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ตั้งแต่คาบสมุทรมลายู อินโดนีเซีย (ยกเว้นเกาะบาห์ลี) ไปจนถึงตอนใต้ของหมู่เกาะฟิลิปปินส์ ปัจจุบันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นดินแดนที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากที่สุด มีชาวมุสลิมมากกว่า 300 ล้านคน หรือร้อยละ 42 ของประชากรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 25 ของประชากรในโลกมุสลิมซึ่งปัจจุบันคาดว่าจะมีอยู่ราว 1.6 พันล้านคน (จริญ มะลูลีม และมุฮัมมัด ฟาฮิม, 2560, น. 2)

นอกเหนือจากการที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากดินแดนตะวันออกเฉียงผ่านทางทางการค้าและการเผยแผ่ศาสนาอิสลามแล้ว วัฒนธรรมในมิติอื่นๆ รวมถึงวัฒนธรรมทางดนตรีซึ่งเป็นวัฒนธรรมสำคัญประการหนึ่งได้เข้ามามีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ทั้งนี้วัฒนธรรมดนตรีในดินแดนตะวันออกเฉียงเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่และเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมดนตรีทั้งในทวีปเอเชียและยุโรป มีประวัติและพัฒนาการผ่านกาลเวลาอย่างยาวนานจนได้ปรากฏเป็นเอกลักษณ์ของภูมิภาค

2. วัฒนธรรมดนตรีตะวันออกเฉียง

วัฒนธรรมดนตรีตะวันออกเฉียงสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มวัฒนธรรม โดยพิจารณาจากรากฐานทางอารยธรรมในอดีต ประกอบด้วย

- 1) วัฒนธรรมดนตรีเปอร์เซีย หมายถึง ดนตรีของชาวเปอร์เซีย ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาฟาร์ซี ส่วนใหญ่คือชาวอิหร่านในประเทศอิหร่านปัจจุบัน รวมถึงดินแดนที่อยู่โดยรอบ
- 2) วัฒนธรรมดนตรีอาหรับ หมายถึง ดนตรีของกลุ่มชนชาวอาหรับ ซึ่งเป็นกลุ่มชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียง รวมถึงทางตอนเหนือของทวีปแอฟริกา ใช้ภาษาอารบิกอันเป็นสาขาหนึ่งในตระกูลเซมิติก
- 3) วัฒนธรรมดนตรีเติร์ก หมายถึง ดนตรีของกลุ่มชนชาวเติร์ก ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศตุรกี

วัฒนธรรมดนตรีเปอร์เซียถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่ที่สุดซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมอาหรับและวัฒนธรรมเติร์ก จากการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกันมาอย่างยาวนาน วัฒนธรรมดนตรีตะวันออกเฉียงจึงกลายเป็นวัฒนธรรมร่วม ดังปรากฏให้เห็นในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณลักษณะทางดนตรีที่ให้ความสำคัญกับทำนองและจังหวะ รูปแบบของดนตรีที่ไม่ซับซ้อน การผสมวงดนตรีที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งมีตั้งแต่การบรรเลงเดี่ยวไปจนถึงการรวมวงที่มีขนาดใหญ่โต โดยไม่มีข้อจำกัดในการใช้เครื่องดนตรี รวมถึงลีลาหรือระเบียบวิธีการบรรเลงที่ส่วนใหญ่เป็นการแสดงความสามารถของนักดนตรีในลักษณะการด้นทำนองสด (Improvisation) ตามกลุ่มเสียงที่มีอยู่มากมาย

สำหรับเครื่องดนตรีในวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางส่วนใหญ่เป็นเครื่องดนตรีประเภทกลุ่มเครื่องสาย และเครื่องประกอบจังหวะ ซึ่งเครื่องดนตรีมีขนาดที่สามารถนำพาติดตัวไปได้อย่างสะดวก สืบเนื่องจากวิถีชีวิตของชาวตะวันออกกลางที่เป็นนักบุกเบิกหรือนักเดินทาง ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการค้าขาย การทำสงคราม หรือการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่น อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางเป็นวัฒนธรรมของการบรรเลงเครื่องสาย ทั้งเครื่องสายประเภทดีด สีและตีซึ่งใช้บรรเลงทำนองเป็นหลัก เครื่องดนตรีที่สำคัญ ได้แก่ บารบัต (barbat) อูด (oud) กานุน (qanun) บูซัค (buzag) รีบับ (rebab) กามานชี (kamanchi) เกชัก (geychak) ซานตูร์ (santur) นอกจากนี้เป็นเครื่องดนตรีที่บรรเลงเพื่อประกอบจังหวะได้แก่กลองในลักษณะต่างๆ เครื่องดนตรีที่สำคัญ ได้แก่ ดาบุกะ (darbuka) หรือ ดอมเบ็ก (dombek) ทงบัก (tonbak) ดัฟ (daff) บันดีร์ (bandir) ริก (riq) สำหรับเครื่องเป่ามีเครื่องดนตรีสำคัญ ได้แก่ เซอร์นา (zurna) เน (ney) และขลุ่ยบางชนิดของชาวพื้นเมือง

3. แนวทางในการศึกษาเครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีถือเป็นเครื่องมือสำคัญของวัฒนธรรมดนตรี ทั้งนี้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ปรากฏเครื่องดนตรีหลายชนิดที่เป็นผลพวงมาจากการรับวัฒนธรรมต่างๆ รวมถึงวัฒนธรรมตะวันออกกลางที่เข้ามามีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของภูมิภาคนี้ ในการศึกษาและจัดจำแนกเครื่องดนตรีมีหลายรูปแบบและมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่นวัฒนธรรมไทยได้จัดจำแนกเครื่องดนตรีออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ดีด สี ตี เป่า โดยพิจารณาจากวิธีการบรรเลง หรือตามอากัปกริยาของการบรรเลงเครื่องดนตรีเป็นหลัก ในวัฒนธรรมจีนได้จำแนกเครื่องดนตรีตามหลักคิดในลัทธิขงจื๊อที่เกี่ยวข้องกับธาตุธรรมชาติ 8 ชนิด ได้แก่ โลหะ หิน ดิน ไม้ ไม้ไผ่ หนัง น้ำ เต้า ไหม ซึ่งเป็นการจำแนกจากวัสดุที่ใช้ในการผลิตเครื่องดนตรี เป็นต้น นอกจากนี้ในวัฒนธรรมเดียวกันยังมีการจำแนกประเภทของเครื่องดนตรีแตกต่างกันไปตามยุคสมัยอีกด้วย

สำหรับการศึกษาและจำแนกเครื่องดนตรีในบทความนี้ ผู้เขียนได้อาศัยแนวทางการศึกษาและจำแนกประเภทเครื่องดนตรีจากระบบซัคส์-ฮอนบอสเทล (Sachs-Hornbostel System) ซึ่งได้จำแนกเครื่องดนตรีออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) เครื่องลม (Aerophone) 2) เครื่องสาย (Chordophone) 3) เครื่องหนังหรือกลอง (Membranophone) และ 4) เครื่องกระทบ (Idiophone) (Lee, 2019, p. 75) ดังนี้

3.1 เครื่องลม (Aerophone)

เป็นกลุ่มเครื่องดนตรีที่กำเนิดเสียงโดยการไหลหรืออากาศ ซึ่งมาจากการบรรเลง 2 ลักษณะ คือ การบรรเลงโดยการเป่าและการบรรเลงโดยการบีบอัดอากาศ

3.2 เครื่องสาย (Chordophone)

เครื่องสายเป็นเครื่องดนตรีที่พัฒนามาจากหน้าไม้หรือคันธนูที่ใช้ในการล่าสัตว์ ซึ่งมีความเก่าแก่และหลากหลายเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรี หรือวิธีการบรรเลง เครื่องดนตรีกำเนิด

เสียงจากการสั่นสะเทือนของสาย สามารถจำแนกเครื่องดนตรีจากวิธีการบรรเลงได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ เครื่องสายที่บรรเลงโดยการดีด เครื่องสายที่บรรเลงโดยการสี และเครื่องสายที่บรรเลงโดยการตี

3.3 เครื่องหนังหรือกลอง (Membranophone)

เป็นกลุ่มเครื่องดนตรีที่กำเนิดเสียงจากการสั่นสะเทือนของแผ่นหนังสัตว์ (Membrane) ที่ถูกขึงให้ตึง ซึ่งส่วนมากคือเครื่องดนตรีประเภทกลอง มีการจัดแบ่งกลุ่มหรือประเภทของกลองแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม

3.4 เครื่องกระทบ (Idiophone)

เครื่องกระทบเป็นกลุ่มเครื่องดนตรีที่กำเนิดเสียงจากการสั่นสะเทือนของวัตถุหลายวิธีการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการกระทบกระแทก ตอกตึง การเขย่า หรือการถูเสียดสี วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรีในกลุ่มเครื่องกระทบมีลักษณะเป็นของแข็ง ทั้งที่เป็นวัตถุทึบตันหรือกลวง เช่น หิน ไม้ ไม้ไผ่ เหล็ก โลหะ กระดุกสัตว์ เป็นต้น โดยวัตถุเหล่านี้ถูกสั่นสะเทือนทำให้เกิดเสียงด้วยวิธีต่างๆ

4. เครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งได้ใช้กันอย่างแพร่หลายประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

4.1 เครื่องสาย

เครื่องสายที่สำคัญของวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางที่เข้ามาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ เครื่องดนตรี อูต และ รีบบ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1.1 อูต

เป็นเครื่องสายที่บรรเลงโดยการดีด มีความเก่าแก่มากกว่า 5,000 ปี ทั้งนี้คำว่า อูต ในภาษาอาหรับแปลว่า “ไม้” ซึ่งเป็นการสื่อความหมายถึงเครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ชิ้นเดียว เป็นเครื่องดนตรีสำคัญของวัฒนธรรมดนตรีอาหรับและวัฒนธรรมเติร์ก ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากเครื่องดนตรี บารบัต ของเปอร์เซีย เครื่องดนตรีประกอบด้วยสายจำนวน 5 หรือ 6 คู่สาย รวมสายทั้งหมดจำนวน 10-12 สาย

ภาพที่ 1. อุต
(ที่มา: Steele, 2024)

อุตถูกนำเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาเป็นระยะเวลายาวนาน เรียกเครื่องดนตรีชนิดนี้ในภาษามลายูว่า กัมบัส (gambus) ทั้งนี้ ฮิวลาเรียน (Hilarian, 2005, p. 66) ได้อธิบายถึงกัมบัสในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าปรากฏอยู่ 2 ลักษณะคือ กัมบัสที่มีรูปทรงส่วนหลังโค้ง (arched-back) เรียกว่า กัมบัส ทราวดาเมา (gambus hadhramaut) และกัมบัสที่มีรูปทรงคล้ายลูกแพร์และมีขนาดเล็กกว่า เรียกว่า กัมบัส มลายู (gambus melayu) ซึ่งยังมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นต่างๆ อีกด้วย

ภาพที่ 2. กัมบัส มลายู
(ที่มา: Kartomi & Kartomi, 2017)

กัมบัสทั้ง 2 รูปแบบเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มประเทศอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศหมู่เกาะ ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน รวมถึงกลุ่มชนชาวมุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในประเทศสิงคโปร์ การบรรเลงกัมบัสในภูมิภาคนี้ปรากฏ 2 ลักษณะคือ การบรรเลงตามลักษณะดั้งเดิมเช่นเดียวกับในวัฒนธรรมอาหรับ กล่าวคือเป็นการบรรเลงสร้างสรรค์ทำนอง (Improvisation) ตามกลุ่มเสียง (Maqam) ที่มีอยู่มากมาย โดยมุ่งเน้นการแสดงความสามารถของนักดนตรี และการบรรเลงในลักษณะดนตรีร่วมสมัย โดยเครื่องดนตรีได้ถูกนำมาบรรเลงหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการบรรเลงเดี่ยว การบรรเลงประกอบการขับร้อง รวมถึงการบรรเลงรวมวงกับเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ ซึ่งยังคงเรียกวาดนตรีว่ากัมบัส (gambus ensemble) ตามชื่อของเครื่องดนตรี นอกจากนี้เครื่องดนตรียังได้ถูกนำไปพัฒนาเป็นเครื่องดนตรีไฟฟ้าเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนและขยายเสียงได้มากยิ่งขึ้นด้วย

ภาพที่ 3. วงกัมมบลูในประเทศไทย
(ที่มา: Reedz, 2022)

4.1.2 รีบบ

เป็นเครื่องสายที่บรรเลงโดยการสี ประกอบด้วย 4 สาย คันซอมีความยาวประมาณ 24 นิ้ว ส่วนกะโหลกซอทำจากผลน้ำเต้าและอาจพบทำจากกะลามะพร้าวผ่าซีกและขึงด้วยหนังสัตว์ยึดติดกับคันซอที่มีส่วนปลายเป็นลักษณะเดือยแหลมเพื่อใช้ตັงบนพื้นในขณะบรรเลง

ภาพที่ 4. รีบบ
(ที่มา: Neal, 2020)

รีบบเป็นเครื่องดนตรีเก่าแก่ สันนิษฐานว่ามีถิ่นกำเนิดอยู่ทางตอนเหนือของอิหร่าน เครื่องดนตรีได้เข้ามาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงเวลาที่มีการติดต่อค้าขายกับชาวอาหรับและได้แพร่หลายไปทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปและกลุ่มประเทศหมู่เกาะในเวลาต่อมา ทั้งนี้พบว่าเครื่องดนตรีมีขนาดที่แตกต่างกันอย่างหลากหลาย มีความยาวตั้งแต่ 42-54 นิ้ว (Santos, 1995, p. 106) ปัจจุบันรีบบในวัฒนธรรมดนตรีของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำแนกได้เป็น 2 ชนิดคือ รีบบที่มี 2 สาย และรีบบที่มี 3 สาย โดยรีบบที่มี 2 สายปรากฏเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในวงดนตรีชวา (Javanese Gamelan) ของประเทศอินโดนีเซีย และในวงดนตรีประกอบการแสดงการเชิดหุ่นหนัง (Wayang Melayu) ในแถบรัฐกลันตันของประเทศมาเลเซีย สำหรับรีบบที่มี 3 สาย ปรากฏเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในดนตรีประกอบการแสดงหลายชนิด ได้แก่ มะโย่ง (Makyong) ดนตรีประกอบการเล่าเรื่อง (Tarik Selampit) ในแถบรัฐกลันตัน ทางตอนเหนือของรัฐตรัง ภูเก็ต รวมถึงภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย (Sinin et al., 2025, p. 1320)

ภาพที่ 5. ริบับในวงชวากาเมลันของอินโดนีเซีย
(ที่มา: Winterling, 2023)

นอกเหนือจากความแตกต่างของเครื่องดนตรีตามลักษณะทางกายภาพแล้ว การบรรเลงริบับในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความแตกต่างจากการบรรเลงกัมบุง กล่าวคือเป็นการนำเครื่องดนตรีไปบรรเลงในลีลาของดนตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอง ไม่ว่าจะเป็นดนตรีประจำชาติหรือดนตรีพื้นเมืองต่างๆ ซึ่งไม่ได้เป็นการบรรเลงตามกลุ่มเสียงในวัฒนธรรมดนตรีอาหรับ ตัวอย่างเช่นการบรรเลงริบับในวงชวากาเมลัน ซึ่งเป็นวงดนตรีประจำชาติของอินโดนีเซีย ริบับมีแนวทางการบรรเลงของเครื่องดนตรีแตกต่างไปจากเครื่องดนตรีอื่นๆ ในวงดนตรี ซึ่งมีลักษณะการสอดประสานทำนอง (counter melody) หรือการบรรเลงทำนองสอดประสานกับการขับร้องในดนตรีประกอบการแสดง เป็นต้น

4.2 เครื่องหนังหรือกลอง

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนังหรือกลองในวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ดาบูกะ หรือ ดอมเบ็ก และ ดัฟ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ดาบูกะ

เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ดอมเบ็ก เป็นกลองรูปทรงเหยือกน้ำ (goblet drum) ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ในวัฒนธรรมดนตรีอาหรับ อาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ตัวอย่างเช่นในประเทศมาเลเซีย เรียกว่า เกอดอมเบ็ก เป็นต้น เดิมตัวกลองทำจากไม้ หนังกลองทำจากหนังสัตว์ ปัจจุบันได้มีการนำทองเหลืองหรือเซรามิก มาทำเป็นตัวกลองและปรับเปลี่ยนหน้ากลองจากหนังสัตว์ไปเป็นวัสดุสังเคราะห์ กลองชนิดนี้ได้แพร่เข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปและกลุ่มประเทศหมู่เกาะและเป็นต้นแบบของกลองในหลายวัฒนธรรม กลองมีขนาด รูปทรง วิธีการบรรเลง ตลอดจนมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม (ศรีธนย์ นักรบ, 2567, น. 188)

ภาพที่ 6. ดาบูกะ
(ที่มา: Neal, 2020)

4.2.2 ดัฟ

เป็นกลองที่มีลำตัวตัน (frame drum) ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมดนตรีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปและกลุ่มประเทศหมู่เกาะ เครื่องดนตรีเรียกโดยรวมว่า เรอบานา (Rebana) ซึ่งมีหลายขนาดและมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศหรือท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น กัมปง (Kompong) ของประเทศมาเลเซีย หรือ เตอบัง (Terbang) ของชวา เป็นต้น

ภาพที่ 7. ดัฟ
(ที่มา: During, 1989)

ภาพที่ 8. กัมปง
(ที่มา: Hartenberger, n.d.)

การบรรเลงกลองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความแตกต่างจากการบรรเลงกัมบุง กล่าวคือ เป็นการนำเครื่องดนตรีไปบรรเลงในดนตรีพื้นเมืองต่างๆ ซึ่งไม่ได้นำลีลาหรือกระสวนจังหวะ (Rhythmic Patterns) ในวัฒนธรรมดนตรีอาหรับไปใช้ในการบรรเลงทั้งหมด แต่เป็นการปรับเปลี่ยนลีลาการบรรเลงจังหวะไปตามดนตรีท้องถิ่นต่างๆ ตัวอย่างเช่นการนำไปบรรเลงประกอบการเล่นลิเก (dikir barat) การบรรเลงประกอบการเต้นซาปิน (Zapin) หรือการนำไปบรรเลงประกอบเกี่ยวกับศาสนา เป็นต้น

นอกเหนือจากเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมตะวันออกกลางแล้ว ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยังมีเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมสำคัญอื่นๆ อีก ได้แก่ วัฒนธรรมอินเดีย วัฒนธรรมจีน รวมถึงวัฒนธรรมตะวันตก นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรีที่เป็นวัฒนธรรมร่วมของภูมิภาค ซึ่งได้แก่เครื่องดนตรีประเภทกลุ่มเครื่องกระทบที่ทำจากไม้ไผ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเครื่องดนตรีที่ทำจากโลหะจำพวกฆ้องที่ปรากฏอยู่มากมายทั่วทั้งภูมิภาค

5. สรุป

วัฒนธรรมดนตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง อันเนื่องมาจากการรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมภายนอกดินแดนมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมอินเดีย วัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมตะวันออกกลางและวัฒนธรรมตะวันตก รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกันบนดินแดน

อย่างไรก็ตามบทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอองค์ความรู้ของเครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น โดยอาศัยแนวทางการศึกษาและจำแนกเครื่องดนตรีของระบบซาส-ฮอนบอสเทล ซึ่งได้จำแนกเครื่องดนตรีออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) เครื่องลม 2) เครื่องสาย 3) เครื่องหนังหรือกลอง และ 4) เครื่องกระทบ โดยพิจารณาจากการสัมผัสของวัตถุ ลักษณะของโครงสร้างและเสียงที่เกิดขึ้นเป็นหลัก พบว่าเครื่องดนตรีสำคัญของวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประกอบด้วย 2 กลุ่มเครื่องดนตรีคือ 1) กลุ่มเครื่องสาย ประกอบด้วย *อู๊ด* ซึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เรียกเครื่องดนตรีชนิดนี้ว่า *กัมบุส* เป็นเครื่องสายประเภทดีดที่มี 5-6 คู่สาย รวมสายทั้งหมด 10-12 สาย จำแนกได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่ *กัมบุส ทราดาเมา* มีรูปทรงส่วนหลังโค้ง และ *กัมบุส มลายู* มีรูปทรงคล้ายลูกแพร์และมีขนาดเล็กกว่า ปัจจุบันกัมบุสทั้ง 2 ชนิดเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในกลุ่มประเทศหมู่เกาะ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน และในกลุ่มชนเชื้อสายมาเลย์ในประเทศสิงคโปร์ เครื่องสายอีกชนิดหนึ่งคือ *รีบบ* เป็นเครื่องสายประเภทสี เดิมมี 4 สาย แต่เครื่องดนตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ปรับลดสายเหลือ 2-3 สาย โดยพบว่าในอินโดนีเซียมี 2 สาย ในมาเลเซียมี 2-3 สาย รวมถึงในแถบภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งพบว่าเครื่องดนตรีมีขนาดที่แตกต่างกัน มีความยาวทั้งหมดตั้งแต่ 42-54 นิ้ว ส่วนกะโหลกซอมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 6-8 นิ้ว ใช้บรรเลงแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรมดนตรี 2) กลุ่มเครื่องหนังหรือกลอง ประกอบด้วยกลองที่สำคัญ ได้แก่ *ดาบุกะ* หรือ *ดอมเบ็ก* เป็นกลองรูปทรงเหยือกน้ำที่ขึงหนังหน้าเดียว เดิมตัวกลองทำจากไม้และขึงด้วยหนังสัตว์ ปัจจุบันได้มีการนำทองเหลืองหรือเซรามิกมาทำเป็นตัวกลองและปรับเปลี่ยนหน้ากลองจากหนังสัตว์ไปเป็นวัสดุสังเคราะห์ ถือเป็นต้นแบบของกลองในรูปแบบเดียวกันนี้ทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกลองอีกชนิดหนึ่งที่มีลำตัวตัน เรียกว่า *ดัพ* เป็นกลองที่ได้แพร่กระจายไปทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งกลุ่มประเทศภาคพื้นทวีปและกลุ่มประเทศหมู่เกาะ เป็นผลให้กลองมีขนาด วิธีการบรรเลงและการเรียกชื่อที่แตกต่างกันในแต่ละวัฒนธรรม

ปัจจุบันเครื่องดนตรีเหล่านี้ได้ผสมกลมกลืนและกลายเป็นเครื่องดนตรีในวัฒนธรรมดนตรีของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถกล่าวได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญจากดินแดนตะวันออกกลาง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าเครื่องดนตรีของทั้งวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลางและวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีความคล้ายคลึงกันทางด้านกายภาพ แต่การบรรเลงเครื่องดนตรีเหล่านี้ปรากฏทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างกัน กล่าวคือการบรรเลงเครื่องดนตรีกัมบุสในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นการบรรเลงเช่นเดียวกับเครื่องดนตรีอู๊ดในวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัฒนธรรมดนตรีอาหรับและวัฒนธรรมดนตรีเติร์ก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการบรรเลงดนตรีลักษณะการสร้างสรรค์ทำนองตามกลุ่มเสียงที่เรียกว่า *มากอมา* ในภาษาอาหรับ ซึ่งมีมากมายหลายกลุ่มเสียงและมีชื่อเรียกเฉพาะในแต่ละกลุ่มเสียง ในขณะที่การบรรเลงรีบบและกลองต่างๆ ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการบรรเลงไปเป็นลักษณะลีลาของดนตรีประจำชาติหรือดนตรีของท้องถิ่น

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายได้ถึงแนวคิดทางวัฒนธรรมผ่านเครื่องดนตรีได้ 2 ลักษณะคือ แนวคิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Assimilation) ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านเครื่องดนตรีอยู่อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่เครื่องดนตรีรูปแบบและกลองต่างๆ มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม (Acculturation) กล่าวคือเครื่องดนตรีจากวัฒนธรรมตะวันออกกลางเหล่านี้ได้ถูกนำไปปรับวิธีและลีลาการบรรเลงให้เหมาะกับดนตรีในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งมีได้เป็นการบรรเลงตามลักษณะวัฒนธรรมเดิม

รายการอ้างอิง

- จรัญ มะลูลีม, และมุฮัมมัด ฟาฮีม. (2560). *ภูมิทัศน์ของอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*.
โครงการความมั่นคงศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2526). *การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรัญญา ประสพชิงชนะ. (2547). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้*.
- เอกสารประกอบการสอน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรัณย์ นักรบ. (2567). *วัฒนธรรมดนตรีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตปอเรนซ์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2542). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- During, J. (1989). *Drums in Iranian music* [Image]. The Circle of Ancient Iranian Studies.
<http://www.cais-soas.com/CAIS/Music/drums.html>
- Hartenberger, A. (n.d.). *Struck membranophones Malaysia 'Kompang' (Rebana)* [Image].
The Hartenberger World Music Collection of Historical Instruments.
<https://wmic.net/malaysia-kompang-rebana-aookkj/>
- Hilari, L. F. (2005, May). The structure and development of the gambus (Malay-Lutes).
The Galpin Society Journal, 58, 66-82, 215-216.
- Kartomi, M. J., & Kartomi, H. (2017, June 20). *Gambus Melayu and gendang* [Image]. Monash University.
https://bridges.monash.edu/articles/figure/Gambus_Melayu_and_gendang/5064166?file=8703754.
<https://doi.org/10.4225/03/5948ad33b2d25>
- Lee, D. (2019). Hornbostel-sachs classification of musical instruments. *Knowledge Organization*, 47(1), 72-91.
<https://doi.org/10.5771/0943-7444-2020-1-72>
- Neal, K. (2020, January 21). *Musical instruments of the Arab world* [Image]. Kennedy Center.
<https://www.kennedy-center.org/education/resources-for-educators/classroom-resources/media-and-interactives/media/international/simon-shaheen-understanding-arabic-music/>
- Reedz. (2022, June 10). *Gambus* [Image]. Anagbrunei.org.
<https://anakbrunei.org/2022/06/10/the-gambus-or-arabian-lute-is-a-stringed-instrument-with-a-body-shaped-like-a-pear-sliced-lengthwise-and-a-neck-bent-just-below-the-tuning-pegs-it-is-played-in-a-variety-of-styles-in-malay-folk-mus/>
- Santos, P. R. (1995). *The music of Aseans*. Island Graphics.
- Sinin, A. E., Hamdan, S., Mohamad Said, K. A., Sawawi, M., Kamarudin, K. A. D., & Musib, A. F. (2025).
Malay rebab: Sound analysis of the Kelantan traditional musical instrument. *BioResources*, 20(1), 1318-1332.

Steele, N. (2024, January 31). *Nahat Oud* [Image]. MFA Boston. <https://www.mfa.org/article/2024/nahat-oud>

Winterling, G. (2023). *Instruments of the central Javanese Gamelan: In world music instruments* [Image].

Center for world music.

<https://centerforworldmusic.org/2024/05/instruments-of-the-central-javanese-gamelan-rebab/>

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

1. บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียน

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าผลงานที่ส่งมาเพื่อเสนอพิจารณาตีพิมพ์เป็นผลงานใหม่ ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อนและไม่อยู่ระหว่างส่งให้วารสารอื่นพิจารณาในเวลาเดียวกัน
2. ผู้เขียนต้องรายงานข้อมูลตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริง ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลเท็จ
3. ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่นและผลงานของตนเอง หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในผลงานของตน รวมทั้งระบุในรายการอ้างอิงท้ายบทความ
4. ผู้เขียนต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน “ข้อแนะนำในการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ”
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคนต้องเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนการวิจัย (หากมี) โดยระบุมาพร้อมกับบทความที่เสนอพิจารณาตีพิมพ์
7. ผู้เขียนต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (หากมี) โดยระบุมาพร้อมกับบทความที่เสนอพิจารณาตีพิมพ์

2. บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อเสนอพิจารณาตีพิมพ์แก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. หลังจากได้รับบทความจากกองบรรณาธิการวารสาร หากผู้ประเมินบทความตระหนักว่าอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ รู้จักผู้เขียนเป็นการส่วนตัว หรือเหตุผลอื่นๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างเป็นอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบ และปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ
3. ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่จะมีต่อสาขานั้นๆ องค์ความรู้ใหม่ คุณภาพของการวิเคราะห์และความเข้มข้นของผลงาน ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินบทความ
4. ผู้ประเมินบทความควรระบุผลงานที่สอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนไม่ได้อ้างถึงเข้าไปในการประเมินบทความด้วย นอกจากนี้หากมีส่วนใดของบทความที่มีความซ้ำซ้อนกับผลงานอื่นๆ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบด้วย

3. บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร

1. บรรณาธิการวารสารมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ
2. บรรณาธิการวารสารต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
3. บรรณาธิการวารสารต้องตัดสินใจคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความสำคัญ ความใหม่ ความชัดเจนและความสอดคล้องกับเนื้อหาและนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ
4. บรรณาธิการวารสารต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ในวารสารอื่นมาแล้ว
5. บรรณาธิการวารสารต้องไม่ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความ เพราะความสงสัยหรือไม่แน่ใจ โดยให้ผู้เขียนหาหลักฐานมาพิสูจน์ข้อสงสัยนั้นๆ ก่อน
6. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน ผู้ประเมินบทความและผู้บริหาร
7. บรรณาธิการต้องตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (plagiarism) อย่างจริงจัง เพื่อให้แน่ใจว่าบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น หากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น บรรณาธิการวารสารต้องหยุดกระบวนการประเมินและติดต่อผู้เขียนเพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการพิจารณา “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้นๆ

Publication Ethics

1. An author's roles and responsibilities

1. An author must guarantee that the submitted work is original and has never been published or submitted to other journals while being submitted to our journal.
2. An author must report information faithfully without disinforming or misinforming.
3. An author must provide correct in-text citation and reference citation, including self-citation where applicable.
4. An author must strictly follow the format of our journal (as detailed under Submission Guide).
5. Every author listed in an article must be involved in the writing process of the article.
6. In case that a submitted article is funded, an author must inform our journal of any sources of funding for that article.
7. An author must identify conflicts of interest (if any) when submitting their article to our journal.

2. A reviewer's roles and responsibilities

1. A reviewer must keep the information about the reviewed article confidential and must not reveal this information to others during the reviewing process.
2. After receiving an article from our editorial board, if a reviewer notices any conflicts of interest, such as the reviewer being part of the same research project, or any other reasons that might prevent the reviewer from providing comments honestly and impartially, the reviewer should inform our editorial board and abstain from reviewing the article.
3. A reviewer should accept to review an article within their areas of expertise. When reviewing, they should consider the academic merits of the article: for example, the substantiality of the article; the quality of the data analysis; its contributions to new knowledge; or the impact on its own field. A reviewer must not let their opinions on personal matters affect the review of the article.
4. A reviewer should make suggestions for inclusion of any related studies which are not included in the reviewed article. In addition, if the reviewer notices any plagiarism in the reviewed article, a reviewer should inform the editor.

3. The editor's roles and responsibilities

1. The editor is in charge of controlling the quality of the articles published in the journal.
2. The editor must not reveal the information about the authors and the reviewers to anyone who is not involved in the review during the entire process.
3. The editor needs to make publication decisions based on the reviewed articles' academic novelty, merits and contributions, as well as their suitability for the journal content and their compliance with the journal policies.
4. The editor must not publish an article which has already been published in other journals.
5. The editor must not reject an article without first consulting its author regarding the questions that may have arisen, or without giving the author an opportunity to clarify or provide further supporting evidence.
6. The editor must not have conflicts of interest with an author, a reviewer, or the board of committee.
7. The editor must check for plagiarism carefully. If any plagiarism is found, the editor must stop the process of article review and contact the author of that article for their clarification immediately as part of the decision whether to "accept" or "reject" the article.

ข้อแนะนำในการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ

1. การจัดเตรียมต้นฉบับ

บทความที่จะเสนอตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์วิชาการต้องเป็นบทความวิจัย (research article) บทความวิชาการ (academic article) บทความปริทรรศน์ (review article) หรือบทวิจารณ์หนังสือ (book review) เนื้อหาของบทความต้องเกี่ยวกับสาขาวิชามนุษยศาสตร์หรือสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ภาษา ภาษาศาสตร์ การเรียนการสอนภาษา การแปล วรรณคดี คติชนวิทยา ประวัติศาสตร์ ปรัชญาและศาสนา นิเทศศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ ดนตรี ศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์และการท่องเที่ยว

บทความต้องเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ หากผู้เขียนบทความไม่ใช่เจ้าของภาษา บทความต้องได้รับการตรวจทานและแก้ไขภาษาจากผู้อ่านที่เป็นเจ้าของภาษาก่อนส่งมายังกองบรรณาธิการ ความยาวของต้นฉบับไม่ควรเกิน 20 หน้ากระดาษ A4

บทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องระบุข้อมูล ชื่อบทความ บทคัดย่อ คำสำคัญอย่างน้อย 3 คำ ชื่อผู้เขียน และหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การอ้างอิงในบทความต้องทำตามระบบ APA อย่างเคร่งครัด (สามารถดูรายละเอียดได้ที่ American Psychological Association. (2020). *Publication Manual of the American Psychological Association* (7th ed.) หรือดูรายละเอียดได้ที่การอ้างอิงสารสนเทศตาม “*Publication Manual of the American Psychological Association*” (7th Edition) จัดทำโดยศูนย์นวัตกรรมทางการศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2563)

2. การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

กรณีที่ผู้เขียนต้องระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนาม-ปี (author-date in-text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีพิมพ์ของเอกสารและเลขหน้าของเอกสารที่อ้าง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น หากผู้เขียนผลงานที่อ้างอิงเป็นชาวไทย ให้ระบุชื่อและนามสกุล ส่วนผู้เขียนผลงานที่อ้างอิงเป็นชาวต่างประเทศ ให้ระบุเฉพาะนามสกุล เช่น

วิทยา ศักยาภินันท์ (2548, น. 34) กล่าวไว้ว่า... หรือ

ลักษณะดังกล่าวพบได้ในการอนุมานแบบนิรนัย (วิทยา ศักยาภินันท์, 2548, น. 34)

ซาอิด (Said, 1978, p. 15) มีข้อเสนอทางวิชาการในประเด็นนี้ว่า...

ทั้งนี้ให้มีการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม (reference citation) ในรูปแบบของเอกสารอ้างอิง (References) โดยจัดเรียงรายการเอกสารตามลำดับอักษรและแสดงรายการอ้างอิงภาษาไทยก่อนรายการอ้างอิงภาษาอังกฤษ โดยมีตัวอย่างการเขียนรายการเอกสารอ้างอิง ดังนี้

2.1 หนังสือ

2.1.1 หนังสือแบบรูปเล่ม

กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์, และจันทิมา เอี่ยมานนท์ (บ.ก.). (2549). *มองสังคมผ่านวาทกรรม*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นันทพร ฐะกุลบริภัณฑ์. (2558). *การอ้างอิงและการเขียนรายการเอกสารอ้างอิงตามแบบ APA* (พิมพ์ครั้งที่ 6). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). *หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาจีนและภาษาฮินดี*. ราชบัณฑิตยสถาน.

American Psychological Association. (2010). *Publication manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Author.

Bressler, C. E. (2011). *Literary criticism: An introduction to theory and practice* (5th ed.). Pearson Education.

Comrie, B. (Ed.). (1990). *The major languages of East and South-East Asia*. Routledge.

Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. The University of Chicago Press.

2.1.2 หนังสือแบบอิเล็กทรอนิกส์ (ไม่มีเลข DOI)

กระทรวงวัฒนธรรม. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2568). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช 2567*. <http://book.culture.go.th/ich67/#p=1>

Somerville, C. (2011). *Understanding your dreams (Kindle Edition)*.
https://read.amazon.com/?_encoding=UTF8&asin=B005OKJR TYG&consumptionLimitReached=false&deviceAccountIds=A09998371WTP3RUEFJV1B&hasMultimedia=false&requiredCapabilities=EBOK_PURCHASE_ALLOWED&ref=yb_qv_ov_kndl_rn_rw&yourBooksUrl=https%3A%2F%2Fwww.amazon.com%2Fyour-

2.2 หนังสือแปล

ฮอว์คิง, เอส. (2552). *The illustrated: A brief history of time* [ประวัติศาสตร์ของกาลเวลาฉบับภาพประกอบ] (พิมพ์ครั้งที่ 17). มติชน.

Laplace, P. S. (1951). *Essai philosophique sur les probabilités* [A philosophical essay on probabilities]. Dover.

2.3 บทหรือบทความในหนังสือ

จันทิมา เอี่ยมมานนท์. (2549). ปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษา วาทกรรม และอัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อ/
ผู้ป่วยเอดส์: การศึกษาเชิงปฏิสัมพันธ์วิเคราะห์. ใน กฤษฎาวรรณ หงส์ลดาธรรม
และจันทิมา เอี่ยมมานนท์ (บ.ก.), *มองสังคมผ่านวาทกรรม* (น. 49-76).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Fairclough, N. (1997). Technologisation of discourse. In C. R. Caldas-Coulthard &
M. Coulthard (Eds.), *Texts and practices: Readings in critical discourse analysis*
(pp. 71-83). Routledge.

2.4 บทความในวารสาร

2.4.1 บทความในวารสารแบบรูปเล่ม/ อิเล็กทรอนิกส์ (ไม่มีเลข DOI)

ภคกต เทียมทัน. (2565). คำสอนในภาษาไทย: กรณีศึกษาพื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่.
วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ, 29(1), 167-188.

Quiroz, M. F., Gutiérrez, R., Rocha, F., Valenzuela, M. P., & Vilches, C. (2021). Improving
English vocabulary learning through Kahoot!: A quasi-experimental high school
experience. *Teaching English with Technology*, 21(2), 3-13.

Robertson, S. (2005). What law got to do with it?. *Journal of the History of Sexuality*, 14(1),
161-185.

2.4.2 บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (มีเลข DOI)

Prensky, M. (2003). Digital game-based learning. *ACM Computers in Entertainment*, 1(1), 1-4.
<https://doi.org/10.1145/950566.950596>

2.5 บทความในหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

โสภณ ทองปาน. (2544, 15 มกราคม). การพัฒนาชนบทในอดีต. *มติชน*, 6.

Brody, J. E. (2007, December 11). Mental reserves keep brain agile. *The New York Times*.
<http://www.nytimes.com>

Schwartz, J. (1993, September 30). Obesity affects economic, social status.
The Washington Post, A1.

2.6 วิทยานิพนธ์

- จารุวรรณ พุ่มพฤษ. (2536). *การวิเคราะห์กลอนกลบทไทยด้วยระเบียบวิธีทางภาษาศาสตร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รณชัย ศิลากร. (2547). *ผลของโครงการปฏิบัติสมาธิเบื้องต้นต่อสัจการแห่งตนตามทฤษฎีของมาสโลว์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Nelsol, M. A. (2000). *A corpus-based study of the lexis of business English and business English materials* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Manchester.

2.7 ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

- สถาบันไทใหญ่ศึกษา. (2559, 21 ธันวาคม). *ประวัติความเป็นมาของชนชาติไตโดยสังเขป*.
ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน.
<http://www.taiyai.org/2011/index.php?page=4c2378500328311c7354592d47cc700d&r=3&id=284>
- Livingstone, S. (2004). *What is media literacy?*. ResearchGate.
https://www.researchgate.net/publication/30521219_What_is_media_literacy

2.8 รายงานการประชุมเชิงวิชาการ

- พัชรภา ตันติชูเวช. (2553). การศึกษาทั่วไปกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ ศึกษาโดยเปรียบเทียบกับประเทศไทย. ใน ศิริชัย กาญจนวาสี (บ.ก.), *การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทย: การประชุมวิชาการและเผยแพร่ผลงานวิจัยระดับชาติ* (น. 97-102). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). A multi-touch surface using multiple cameras. In J. Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), *Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced concepts for intelligent vision systems* (pp. 97-108). Springer-Verlag. https://doi.org/10.1007/978-3-540-74607-2_9

2.9 ราชกิจจานุเบกษา

- พระราชพิธีพืชมงคลแสดจรดพระนังคัล. (2429, 21 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 3 ตอนที่ 9. น. 65-66.

2.10 บทสัมภาษณ์

แดง จันทรสีบ. (2560, 7 มีนาคม). แม่เพลงบ้านวัดบางน้อย ตำบลเจ๊ะเห อำเภอดากโบ จังหวัดนราธิวาส. [บทสัมภาษณ์].

Ross, R. (1980, 5 May). Associate Director, Cornell University Libraries. [Interview].

3. ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

3.1 ระยะขอบ

การตั้งระยะขอบกระดาษ ให้ตั้งดังนี้

ด้านบน	1 นิ้ว	ด้านล่าง	1 นิ้ว
ด้านซ้าย	1.5 นิ้ว	ด้านขวา	1 นิ้ว

3.2 รูปแบบและขนาดตัวอักษร

ส่วนของบทความ	การจัดชิดขอบ	ลักษณะตัวอักษร	แบบอักษร	ขนาดอักษร (พอยต์)
ชื่อบทความ	กลางหน้ากระดาษ	ตัวหนา	Browallia New	18
หัวข้อ	ชิดซ้าย	ตัวหนา	Browallia New	17
เนื้อความ	จัดพอดีหน้า	ปกติ	Browallia New	15
การเน้นความ	-	ตัวเอียง	Browallia New	15

3.3 การนำเสนอข้อมูลด้วยตาราง (table)

ข้อความในตารางใช้รูปแบบอักษร Browallia New ขนาด 14 พอยต์ หรือสามารถปรับขนาดตัวอักษรให้เหมาะสมกับข้อมูล ใส่เลขลำดับตารางและชื่อตารางไว้ด้านบนตารางและจัดระยะชิดซ้าย โดยจัดรูปแบบอักษรดังนี้ เลขลำดับตารางใช้อักษรตัวปกติและชื่อตารางใช้อักษรตัวเอียง (italic) เช่น

ตารางที่ 1

ตัวอย่างคำศัพท์ที่เป็นคำยืมจากภาษาต่างประเทศในทศชาดก

คำศัพท์	ตัวอย่างคำศัพท์
คำศัพท์บาลี	อุสกา อัสตร โปตก เสฏฐี วินิจฉัย ภิญโญ สุคันธ ภาวนา อัสตร อคคี อนันต์ พินาต ไสยาต กาท ฯลฯ
คำศัพท์สันสกฤต	กัลยา กุณห์ ศิรา นฤพาน ไอสวรรย์ ไพฑูรย์ ปราชญ์ ศาสตรา รัศมี ปักษี ราชนคร ศีระ ฤทธิ ฯลฯ
คำศัพท์เขมร	บำเพ็ญ จำเริญ เพลิง จำเรียง คำนัล เสด็จ จำนง สรวล บรรทม อำนวย กำเนิด ถนอม ขำนาญ ฯลฯ

3.4 การนำเสนอข้อมูลด้วยรูปภาพ (figure) ได้แก่ กราฟ (graph) แผนผัง/ ผังภูมิ (chart) แผนที่ (map) ภาพวาด (drawing) ภาพถ่าย/ รูปภาพ (photograph/ picture)

ระบุหมายเลขรูปภาพและชื่อรูปภาพไว้ใต้รูปภาพ โดยใช้รูปแบบอักษร Browallia New ขนาด 14 และจัดระยะแบบกลางหน้ารูปภาพหรือกลางรูปภาพ โดยจัดรูปแบบอักษรดังนี้ เลขลำดับภาพใช้อักษรตัวเอียง (italic) และชื่อภาพใช้อักษรตัวปกติ เช่น

ภาพที่ 1. การร่วกรับให้สัญญาณในการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางสถลมารค
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2562
(ที่มา: สถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย, 2562)

4. การแบ่งหัวข้อในบทความ

ต้นฉบับบทความควรแบ่งหัวข้อหลักเป็นสัดส่วนและกำกับหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยด้วยระบบตัวเลข โดยจัดรูปแบบให้เป็นไปตามรูปแบบดังนี้

1. หัวข้อลำดับที่ 1

หัวข้อลำดับที่ 1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนา (bold) ขนาด 17 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนสองบรรทัดและ เว้นบรรทัดด้านล่างหนึ่งบรรทัด

1.1 หัวข้อลำดับที่ 1.1

หัวข้อลำดับที่ 1.1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวหนา (bold) ขนาด 16 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนหนึ่งบรรทัด และเว้นบรรทัดด้านล่างหนึ่งบรรทัด

1.1.1 หัวข้อลำดับที่ 1.1.1

หัวข้อลำดับที่ 1.1.1 พิมพ์ด้วยอักษรตัวปกติ ขนาด 15 พอยต์ จัดชิดซ้าย เว้นบรรทัดด้านบนหนึ่งบรรทัดและ บรรทัดด้านล่างตามด้วยเนื้อความทันที

5. การส่งต้นฉบับ

ผู้สนใจสามารถส่งบทความออนไลน์ผ่านระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย (Thai Journals Online) ได้ที่ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc>

